FUNDATISSIMI AEGIDII ROMANI ... OPUS SUPER AUTHOREM DE CAUSIS, ...

Egidio : Romano, Egidio Bonsi

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
7 C
31

14 – 11. e 17.

FVNDATISSIMI AEGIDII ROMANI ARCHIEPISCOPI, BITVRICENSIS, DOCTORVM PRÆCIPVI, ORDINIS EREmitarum Sancti Auguſtini, opus ſuper authorem de cauſis, Alpharabium.

Reueren. fratris Ægidij Bonſi Florentini Eremitę auguſtiniani opera, nunc Imprimendum traditum, reuiſum prius ab eodem locorum, authoritatumq; citationibus, atq; ditiſsima ornatum tabula.

✠

M. D.

L.

VENETIIS.

Apud Iacobum Zoppinum.

Cum Priuilegio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

EVERENDISSIMO IN CHRISTO PA-
tri Magiſtro Hieronimo Scripando Priori Generali ordi-
nis fratrum Eremitarum Sancti Auguſtini, Deuotiſſi-
mus eius filius frater Aegidius Florentinus eiuſdem
ordinis & uoti ſalutem dicit plurimam.

NON me præterit pater ampliſſime ingrato uiro nil ferme ſcœle-
ſtius eſſe. Ingratitudinem nanq; mortalium omniũ ſermo condem-
nat, quod ut ſuadeã laborandum non eſt. omnibus enim perſuaſum
eſt hoc, atq; inextirpabiliter inſitum. Nam quemadmodum gratitu-
dinem nulla gentium barbaries, nulla morum immanitas non lauda
a nemo uſquã non uituperabit ingratitudinem. Accidit tamen (quod ſcelus eſt
andiſſimum) ut quod omnium ore damnatur, præcæteris ferme uitijs plurimi
ipſo amplectuntur & tenent, quod non ſolum uerbo, ſed animo maxime atq;
io a cunctis damnandum foret, fugiendum, atque uitandum. Quod mecum ipſe
actans, & facinoris huius pernitiem mẽte reuoluens, quomodo ab eo longe fieri
m haud parum ſtudebam. Hoc autem cogitante me, intellexi ingratum eum mi
cenſendũ qui ſingulis de ſe bene meritis quoad poſſet oſſequeretur, & his ma-
uibus maioribus eſt beneficijs obſtrictus. His ergo cognitis maxima animi in-
udine angebar, non ignarus plurium tuorum in me beneficiorum, quibus pro
is referre non poſſe minime me latebat. Quippe qui diebus iam multis elapſis,
eram bonitatem animi tui, noueram charitatem, noueram beneficiẽtiam in me
non mediocrem eſſe, noueram te mihi ſemper patronum, te patrem, te benefi-
præſtitiſſe, & id quidem nullis meis de te meritis, ſed ſola tua manſuetudine &
nitate. ſunt autem tot & tanta beneficia ipſa in me tua, ut citra deum ſit nemo,
us debeam q̃ amplitndini tuæ, ſed quia is ſum cui non ſuppetunt uires, quibus
ar pari reddere poſſim, Ne pernitioſiſſimam illam (quam dudum dicebam) in-
udinis notam incurram ſtatui (quod & deo annuente ſine ulla uiolatione ſer-
) meipſum tibi, meaq; omnia quamtacũq; ue fuerint dicanda. Cum itaque præ
m admodũ Aegidij noſtri Romani meas ad manus peruenerit opus. quod ſup
orem de cauſis ædidit ſubtili admodum & doctiſſimo ſtilo, omni qua potui di-
ia curaui vt mendis purgaretur pluribus, quibus ſcriptorum, aut negligentia
nauia deturpabatur, cotationibus, locorum, teſtuum, & authoritatum citationi
locupletiſſima tabula omnia quæ in eo opere notatu digna habentur alphabe
rdine continente idipſum opus ornaui, & imprimendum tradidi, Et ſic ea quã
ratione ipſum Reuerendiſſime paternitati tuæ dicatum uolui, Sunt & alia plu-

ra quæ vt ægregium hoc & nūq̄ ſatis laudatum opus tibi dicarem, me non modo mouerunt, uerum maxime impulerunt. quorum primum fuit, vt hoc labore pro te meo intelligeres ꝙ nulla vnq̄ tuorum in me meritorum delebit obliuio, alterum vero, vt maior huic operi accedat authoritas, Tertium autem, quia cū huius author operis fuerit ſemper uirorum omnium illuſtrium, atq; doctiſſimorum obſeruantiſſimus, cūque tu & illuſtriſſimus, & doctiſſimus ſis, merito præ cęteris mihi occuris cui huiuſmodi dedicem opus: quod ea mentis, & animi pietate peregi, qua obſequentiſſimus quiſque famulus domino ſuo conſecrare aut dedicare omnia ſua, & ſolet, & debet Cæterum ne te diutius teneam, quum tui ipſius opera factum ſit atque inuiolabiliter ſancitum, ne cui fratrum noſtræ profeſſionis tueri aut defenſare liceat Commentaria doctoris cuiuſpiam, niſi fundatiſſimi huius Aegidij noſtri. Quod ita ſancte ac ſapienter factū eſt, ut hac una re nec ſanctius, nec ſapientius ſtatui quicq̄ potuerit, Eius nāque doctrinam, ſummumq; ingenium & quidem diuinū qui ſatis mirari poſſit eſt nemo, tanta quippe in eo peritiæ maieſtas conſpicitur, vt omnibus, Tum latinis tum gręcis expoſitoribus ſuperior ſit, aut par. Sed (vt cętera ſuarum pręconia laudum obmittam, quibus non maxima quidem carta ſufficeret, quæq; ſilentio potius, prætereunda ſunt, q̄ infirmo atque inepto ſermone (non dicam) enarranda, ſed tangenda potius) id dumtaxat de tanto viro ad mentem reuocandum velim, ꝙ omnis eius poſteritas (nec quidem immerito) doctorem eum fundatiſſimū nominat, doctrināq; eius non ſecus ac diuinam recipit, veneratur, & colit. Cūq; te lintheo accintum (vt aiunt) conſpiciam vt celebratiſſimi huius doctoris labores & vigiliæ, quæ precedentium ignauia, & negligentia ſi non impoſita perituræ erant, reuiuiſcant, atq; e tenebris in lucem prodeant. Cuius rei gratia non modo tibi preſentes concilias, verum & futuros obſtrictos tibi reddis beneficio ſempiterno. Non ergo ab re hoc eius tibi opus dicatur, qui tanto ſtudio non modo eius venerariſ doctrinam, verum curas vt quiſquis ei operam dare poſſit. Reliquum eſt vt non modo attendas munuſculū hoc quod ad te do: verum quod tibi cum eo tribuo: meijpſius ſcilicet animum ad omnia tibi ita paratum, vt paratum magis habere nihil poſſis. Valeat paternitas tua Reuerendiſſima cui deus in dies cuncta ſecundet, cuiq; me plurimum cōmendatum uelim.

TABVLA ALPHABETICA SENtentiarum collectarum, ex hoc opere.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

De Littera A.

ABSTRACTÆ, & non Abſtractæ formæ quæ differentia ſit. Propoſitione. 4. M. N. NN. & OO. & Propoſitione. 9. G. H. & Propoſitione. 18. D. E.
In abſtractis ſic ordinauit Deus, vt ſit tãtũ vnũ in vnica ſpecie. Propoſitione. 5. OO.
Abundare quid ſit. Propoſitione trigeſima ſecunda. R.
Abundantia in Deo maxime habet eſſe: vbi ſupra. R. S. T.
Accidens diuiditur ad ſui ſubiecti diuiſionem. Propoſitione ſeptima. Z.
Accidens duplex, ſpeciei, quod dicitur proprium, & indiuidui, quod ſibi commune retinuit nomen. Propoſitione. 25. B.
Accidentia omnia quæ ſunt in ſubſtantia ſitualem non habent ordinem, ſed cauſalem duntaxat. quodlibet enim accidens ipſam ſubſtãtię eſſentiam in qua eſt attingit. Propoſitione. 31. E.
Actuum alius perfectus, vt eſſe alius imperfectus, vt motus. Propoſitione. 2. E.
Ab actu principalius q̃ a potentia ſumitur productionis ratio. Propoſitione. 4. B.
Actus ſemper recipitur in potentia, potentia vero ſecundum ſe nunquam ęquatur actui ſecundum ſe accepto. Propoſitione. 4. N.
Actus in materia receptus impoſſibile eſt naturaliter loquendo ꝙ ſecundum omne ſuum complementum recipiatur. vbi ſupra.
Actus ad rerum manifeſtationem facit. Propoſitione. 6. F.
Actus ſemper quid perfectum eſſe intelligitur: potentia vero quid imperfectũ. Propoſitione. 6. V.
Actualitas cuiuſcunq; rei, eius lux dici poteſt. Propoſitione. 8. L. & Propoſitione. 23. C.
Actus ab aliqua ſemper progreditur forma, & ſecundum illius formæ modũ. Propoſitione. 10. A.
Actus quiſpiam a materia prima, & a pura potentia progredi nequit, niſi prius ipſa materia prima, ſiue potentia pura aliqua informetur forma, vbi ſupra. C.
Actio principaliter & per ſe a forma & nõ a materia, ab actu & non a potẽtia egreditur. quod enim eſt formaliter tale actionem agere dicitur. Propoſitione. 13. E.
Ex Actualitate entitatis, vnitatis, & ſimplicitatis ratio ſumitur. Propoſitione. 17. K.
Quod Actualius eſt, eſt & actiuius. V. ſupra. L.
Actiui ad paſſiuum aliqua eſt contrarietas. Propoſitione. 21. D.
Actus & perfectio idem dicunt, vbi ſupra. H.
Actualius illud eſt quod eſt potentia impermixtius, vbi ſupra. L.
Ex Actualitate diſtinctio ſumitur, in actualitate tamen multiplicatio non eſt niſi per potentiæ admixtionem. vbi ſupra. M.
In Actione tria. eſt conſiderare. Agens, actum, & agendi modum. Propoſitione. 22. R.
Actualitas quædam dicitur omnis perfectio. Propoſitione. 23. C.
Actus, bonum, & perfectio idem, & ſecundum ꝙ aliquid magis vel minus de actualitate participat, ſic & de bonitate participat, vbi ſupra. E.
In Actu agere, & bonum ſe diffundere idem eſt, vbi ſupra.
Actionis diuerſitas quandoq; ex paſſi diuerſitate, quandoq; vero ex agentium diuerſitate procedit. Propſiotione. 24. D. E.
Et Actionem, & eſſe determinatũ habent quæcunq; determinatã ſubſtantiã habent. Propoẽ. 30. T.
In Actionem quamlibet ſolus Deus poteſt, vbi ſupra.
Addens ſuper aliud præſupponit illud, & eſt poſterius eo in rebus creatis. Propoſitione. 4. F.
Æternitas quomodo intelligentiarum ſit menſura, & non Dei, & quomodo hic ab Authore, accipiatur, cum dicit Deum ſuper æternum, & æternitatis cauſam eſſe. Propoſitione. 2. V.

Æternitati repugnat omnis ſucceſsio. Propoſitione. 7. M.
Æternum qualiter cauſa temporalis eſſe non poſsit. Propoſitione. 11. C. D. E. F. G. H.
Æternitas menſurat eſſe, & tempus Motum. Propoſitione. 25. E.
Æternitatis & temporis triplex eſt differentia. Propoſitione trigeſima. X. & propoſitione. 32. M.
Quæ Aeternitate Menſurantur, vtrum habeant omnes ſuas operationes ſimul. Propoſitione. 30. Y. &. Z.
An tria illa per quæ differt æternitas a tempore, vnam, & eãdẽ rem dicant, vel non. vbi ſupra: &.
An Aeternitas & æternitatis momentum, tempus & tẽporis momentum pro eodem ab Authore accipiantur. Propoſitione. 32. B. C.
An in æternitatis momento res aliqua ſubſtantiam & operationem habere poſsit. Propõne. 32. F.
Æternitas in Nunc ęternitatis reducitur, ſicut in illud in quo radicari habet. vbi ſupra.
An' per ęternitatis momentum æternitatem poſsimus intelligere, & per temporis momentum tempus. vbi ſupra. G. H.
An' in ęternitate participata aliqua res cauſata habeat ſuam naturalem operationem. Propõe. 32. I. K.
Quomodo ſub æternitate cadens ſit ens vere. vbi ſupra. M.
Agere principaliter eſt magis influere, & magis ad eſſe facere. Propoſitione prima. L L.
Agens vnumquodq; ſecundum ſuę formę exigentiam agit. Propoſitione. 3. T.
Agere pręſupponit eſſe: propoſitione. 6. L. &. Propoſitione. 8. I.
Agens per naturam eſt quaſi organum & inſtrumentũ agentis per intellectum, & quare. Propõe. 9. N.
Agentia omnia naturalia reducuntur in agentia per intellectum & hęc in diuinam artem tanquam in architectonicam, & principalem reducuntur. vbi ſupra.
Agentia omnia per intellectum a primo, organum ſunt agentis primi. vbi ſupra.
Agens vnumquodq; agit per formam quam apud ſe habet. Propoſitione. 11. B.
Agens oẽ per intellectum hẽt in ſe ſpeciem formam, & ideã eius quod agit. vbi ſup. & Propõe. 12. C.
Per ſe Agere non habet, per ſe eſſe non habens. Propoſitione. 13. E. & propoſitione. 22. Q.
Quod Agẽdi ratio, & quod agit ſimul ſint (loqndo de actione trãſeũte) impoſsibile eſt. Propõe. 13. R.
Agendi modus a forma & rei natura accipiendus eſt. Propoſitione. 17. B.
Agens cauſatum quare in ſua actione tempus pręſupponat. vbi ſupra. C. D.
Agens non requirens tempus in ſua actione, virtutis eſt infinitę, ex agendi modo. vbi ſupra. D.
Agens primum cum virtutis ſit infinitæ, nunquam tam magnum operatur effectum, quin adhuc maiorem poſsit operari. vbi ſupra.
Agens ſemper ſibi paſſum aſsimilat, niſi ęquiuocum vel inſtrumentale ſit. Propoſitione. 18. D.
Omne Agens per intellectum ſuæ operationis habet dominium, & operatur ex ſe. Propſitione. 18. N.
Agens eſt triplex, alterans alteratum, alterans non alteratum, mouens tamen motum, & alterans nõ alteratum nec localiter motum. Propoſitione. 20. B. C. D. E.
Omne Agens aliud a primo agit per aliquod additum ſubſtantię ſuę, ita quòd in omni tali differt virtus ſubſtantia, & operatio. Propoſitione. 20. L.
Omne agens commiſcens ſe rebus in quas agit ſcdm diſpoſitionem vnã in eas non agit. vbi ſup. Q. R.
Agentia alia à primo, per ſolam eſſentiam ſuam non poſſunt ſe applicare effectibus ipſis, ſed eorum eſſentia, mediante virtute eis ſe applicat. vt ſupra. Z. & propoſitione. 22. S.
Inter Agens per virtutem eſſentię ſuperadditum, & ſuum paſsiuum eſt medium continuans agentem paſſo. Propoſitione vigeſima. Z.
Agens vere eſt ipſum primum. vbi ſupra. &.
Agens completum nec a ſe ipſo, nec per ſe ipſum agit, ſed per ſibi additam completionem. Propoſitione. 22. R. S. T.
Per Agens completum intellige agens quod eſt ſuppoſitum per ſe ipſum exiſtens, & in ſeipſo perfectiones recipiens. vbi ſupra. R.
Agens omne creatum aliquid requirit in quo eius recipiatur actio. vbi ſupra. T.
Agentis cuiuſcunque cauſati actio ſuperioris agentis actionem pręſupponit. vbi ſupra. T.
Agens ſemper eſt principalius patiente. Propoſitione. 23. L.
Agens cauſatum immediate, & per ſe rem deſtruere nequit, eſſentiã ſeparando ab eſſe: ſed bene

x conſequenti, ſi res ipſa non modo ſit compoſita ex eſſentia & eſſe, ſed etiam ex materia &
rma. Propoſitione vigeſima nona. H. I.
s cauſatum non aliter producit, & deſtruit, ꝗ ꝙ potentiam quæ ſub vno eſt actu facit eſſe ſub
o actu. vbi ſupra. I.
s diuinum ſic producere poteſt, vt nihil ob id deſtruatur, & ſic deſtruere poteſt, vt nil produ
tur ob id, non ſic autem dicendum de naturali agente. vbi ſupra. I.
ia Agentia ſunt quaſi organa ipſius Dei, qui virtus eſt virtutum. Propōne trigeſima. S.
d Agens principale cauſatum poſſit aliquid cū inſtrumento, vel organo, quod ſine eo non pōt,
eo eſt, quia aliquid hēt inſtrumentū ipſum, quod ab ipſo principali agente nō hēt. vbi ſupra. S.
um Agens creatum rem totam producere poteſt. vbi ſupra.
egare ſubſtantias ſuperiores inferioribus, aliud eſt ab aggregare ſubſtantias inferiores ſupe-
ribus. Propoſitione. 30. R.
n eſt inter colores formalius, plusq; de actualitate habens. Propoſitione ſecunda. D.
n inter colores oēs poteſt magis ad lucem transferri. vbi ſupra. T.
o ſi ſeparata eſſet quare infinita diceretur. Propōne. 4. M. N. V. &. & Propōne. 21. H.
s eſt quod nigro eſt impermixtius. Propoſitione. 20. C. E. & Propōne. 21. L.
o abſtracta à materia ſi daretur, in quo differret ab albedine in materia. Propoſitione vige-
a ſecunda. F. G. H. I. & Propoſitione. 28. H.
a albo per albedinem ſimile eſt, at ſi albedo eſſet abſtracta per ſe ipſam ſimilis eſſet. Propoſi-
ne. 26. T. ?
nto indigemus: quia ex contrarijs ſumus naturis compoſiti: & quoniam contrariæ in nobis
ſtunt naturæ. Propoſitione. 21. D.
orum maximum eſſe numerum fides catholica ponit. Propoſitione. 3. O.
orum plures eſſe ſpecies ꝗ ſint rerum corporaliū ſpecies Dionyſius velle videtur. vbi ſupra.
i inferiores à ſuperioribus illuminantur. vbi ſupra. T.
i quare dentes habere dicantur à Dionyſio. Propoſitione. 4. A A.
ngelorum hæc adminiſtrent inferiora & corporalia. Propoſitione. 7. O.
gelorum intelligere. vide. Intelligentiarum intelligere.
i de ſe facere nihil poſſunt: niſi per ſeminum adhibitionē: poſſunt enim actiua paſſiuis cōiun-
e: de ſe aūt veras aliquas formas inducere nequeunt. Propoſitione. 30. O.
ngelis, vide. Intelligentiæ, & aliqualiter Animæ cœlorum.
a cœli quæ eſt in Orizonte æternitatis inferius, & ſupra tempus, eſt eſſe quod eſt poſt æterni-
m, & ſupra tempus. Propoſitione. 2. L. M.
a cœli quomodo ad æternitatem ſe habeat. vbi ſupra. Y.
a cœli ſuſceptibilior eſt impreſſionis quàm intelligentia, & eſt ſupra tempus, cum temporis
ſa ſit. vbi ſupra. ?.
mabus orbiū triplex eſt operatio animalis, intelligibilis, & diuina: aliter tamen & aliter. Pro-
itione. 3. C. & A A.
ę cœlorū qualiter appellentur ab Authore animæ nobiles, eo quia diuinę ſunt. vbi ſupra. D. E.
aīæ cœlorū præter intelligentias ponātur, vtrū poſſit ad fidei modū trahi. vbi ſupra. M. N. O.
a cœli qūo dicatur diuinam habere operationem, prout naturam pręparat. vbi ſupra. Q. R.
nabus cœlorum vnde magis diuina reluceat operatio. vbi ſupra. R.
e cœli totum quod habent a prima cauſa habent. vbi ſupra.
a cœli qūo res ſcire dicatur per virtutem intelligentię, quæ eſt in ipſa. vbi ſupra. S. T. V.
imas cœlorum intelligimus ſubſtantias ſeparatas inferiores quibus corporū adminiſtratio cō-
ſa eſt. vbi ſupra. S.
ę cœlorum quare intelligibilem operationem habere dicantur. vbi ſupra. V.
a, cœli cœlum, & cætera naturalia corpora, habet mouere, & cauſa eſt operationis naturæ, in
antum ſuperioris virtutis exemplum eſt. vbi ſupra. X.
a cœli qualiter cœlum animare dicatur. vbi ſupra. X.
a cœli ſecundum Authorem creata dicitur a prima cauſa, mediante intelligentia: nō quō ad

ſui ſubſtantia, ſed quoad ſui operationem intelligibilem. vbi ſupra. Y. Z.
Anima cœli quomodo operationem diuinā habere dicatur, quia à Deo mediante Intelligentia creata eſt. vbi ſupra. ꝯ.
An' Animæ cœli eſſentialis operatio ſit corpora mouere. vbi ſupra. B B. C C.
Anima cœli non eſſe, ſed motum dat cœlo: anima vero noſtra & eſſe & operari dat ſuo corpori. Propoſitione. 4. D. & propoſitione. 15. a. & propſitione. 32. O.
Animæ cœlorum ſunt ex impreſsione intelligentiarum, noſtræ verò animæ ex impreſsione ſunt animarum orbium. Propoſitione quinta. A.
Animę cœlorum ab Authore ſecundę intelligentiæ nuncupantur, vbi ſupra & Propoſitione. 14. O. & Propoſitione. 19. L.
An' animæ cœlorum cœlis impreſſę dicantur: & qualiter vbiſupra. C. E. F. M.
Anima cœli cum in cœlo operetur, etiam in cœlo eſt, vbi ſupra. C.
An' de Anima cœli & noſtra reſpectu proprij corporis ſit ſimile. vbi ſupra. D.
Anima cœli per intellectum & voluntatem cœlum mouet: vbi ſupra. F. I.
Anima cœli qualiter ſequatur eſſe creatum inferius. vbi ſupra. G.
An' animæ cœlorum aliter dicantur impreſſæ ſuis orbibus ab intelligentijs quàm animæ noſtræ noſtris corporibus impreſſæ dicantur ab animabus orbium vbi ſupra. H.
Animæ cœlorum quare multiplicentur modo quo intelligentiæ multiplicantur. vbi ſupra. K.
Animæ cœlorum ſecundum Authorem valde propinquæ ſunt intelligentijs. vbi ſupra.
An' animæ cœlorum compoſitæ ſint ex finito & infinito. v, ſupra. M. N.
In animabus cœlorum natura infiniti rationem habet, eſſe vero finiti. vbi ſupra. N.
Animę cœlorum tribus modis ex finito & infinito compoſitę eſſe dicuntur, animæ verò noſtrę duobus modis. v, ſupra. P. q.
Animę cœli & noſtra tripliciter differunt. v, ſupra. R.
Animæ cœlorum intelligentias ſequuntur animę verò noſtræ cœlorum ſequuntur animas. vbi ſupra
Animæ cœlorum paucioris ſunt declinatiotionis, & ſeparationis quàm noſtræ. vbi ſupra.
Animæ cœlorum qualiter bonitates ſuas in animas noſtras influant. vbi ſupra. S.
Anima cœleſtis fortior eſt noſtra: quod enim impreſſum eſt ab ea firmum eſt, fixum, & ſtans: eiusq; motus ęqualis eſt, & continuus. vbi ſupra. T.
Anima cœli & anima noſtra, aliter & aliter a virtute intelligentię attinguntur. vbi ſupra.
Anima cœli dicitur ſecundum Authorem tempore menſurari, non quidem reſpectu ſuę ſubſtantiæ, ſed ſuę duntaxat tranſeuntis operationis. Propoſitione. 7. S.
Anima cœli eſt multa, & modo multo. vbi ſupra. ꝯ. &.
Anima magis continet corpus quàm contineatur a corpore. Propoſitione nona. R.
Anima plus habet de potentialitate admixta quàm intelligentia. vbi ſupra. X.
Anima qualiter ſeipſam intelligat. Propoſitione. 13. H.
In anima cuiuſcunque orbis ſunt res ſenſibiles & intelligibiles, diuerſimode tamen. Pro͠e. 14. B. G. H.
Anima cœli cauſa eſt iſtorum ſenſibilium. vbi ſupra. A. G.
Anima cœli qualiter ſe habeat ad ſenſibilia & intelligibilia. vbi ſupra. B.
Omnis anima eſt omnis res exemplariter quidem ſenſibilia, iconice autem intelligibilia vbi ſupra. C.
Animarum ſcientia a quo ſit cauſata. vbi ſupra. E.
Anima cœli quia expanſa eſt inter res ſenſibiles & intelligibiles, res cauſat corporeas, & cauſatur (non quidem quantum ad ſui ſubſtantiam ſed quantum ad quaſdam ſui bonitates) ab intelligentia quę eſt ante ipſam. Propoſitione. 14. F.
Ad animas cœlorum quomodo comparentur ſenſibilia quæ hic aguntur. vbi ſupra. H.
In anima cœli ſcientia (ſecundum hunc Authorem) eſt quaſi ars quędam, per quam hęc inferiora Producuntur quaſi artificialia illius artis. vbi ſupra.
In anima cœli ſenſibilia iſta qualiter eſſe habeant. vbi ſupra. H. I. K.
Anima cœli triplicem habet differentiam ad ſenſibilia ab ipſa cauſata. vbi ſupra. I.
In anima cœli res intelligibiles qualiter eſſe dicantur accidentaliter, diuiſibiliter, & mobiliter. vbi ſupra. L. M. N. O. P. R.

Quod in anima eſt, ibi per modum animę eſt. vbi ſupra. R.
Anima cœli proprie loquendo magis dicenda eſt ſcire eſſentiā ſuam, quam intelligere vel addiſcere aut noſſe: Anima vero humana magis addiſcere dicenda eſt, vel per inuentionem cognoſcere quàm ſcire vel intelligere. Propoſitione. 15. B. C.
Quare animæ cœli propria operatio (ſecundū hunc Authorē, non intelligere ſed mouere ſit. vt ſup.
Anima cœli intelligit eſſentiam ſuam. per ſui eſſentiam, vbi ſupra. E.
Animæ omnes tam cœlorum, quàm hominum, & brutorum, atq; plantarum fixæ ſtantes in rebus entibus dicuntur in ſuis. S. corporibus proprijs, aliter tamen & aliter. Propoſitione. 16. D. E.
Animę quęcunq; ita, ſecundum philoſophos, operationem fixam & determinatā ad proprium corpus habent, quòd nulla contingente conditione aliud corpus immediate mouere poſsint. vbi ſup.
Per Animas fixas & ſtantes quid intelligendum ſit. vbi ſupra. E. F.
In anima ſunt omnia non materialiter (vt Empedocles poſuit) ſed formaliter etiam quantum ad ſenſitiuam partem. Propoſitione. 18. K.
In animabus ſunt gradus. Propoſitione. 19. B. C. D.
Si animę aliqua operationum aut paſsionum propria eſt ipſa ſeparabilis eſt ſin autem minimè. Propoſitione. 27. C.
Propter animam eſt corpus, & non e conuerſo. vbi ſupra. Y.
An anima cœli id ſit medium inter rem totaliter æternam & totaliter temporalem, quod ſecundum aliquid ęternitate, & ſecundum aliquid tempore menſuratur. Propoſitione. 31. K. L. M. N.
Anima cœli duplicem operationem habet. vbi ſupra. K. M.
Anima cœli ens eſt per eſſentiam, & generatio per cauſam. Propoſitione. 32. O.
Animæ noſtrę quare magis rationales quàm intellectuales dicendę ſint. propoſitione. 2. B.
Anima noſtra an ex impreſsione animę cœli ſit. Propoſitione. 5. H. I.
Animarum intellectiuarum duplex eſt genus, vt cœleſtis & humanę. vbi ſupra. A.
An animę noſtrę ex finito & infinito compoſitæ ſint. vbi ſupra. O.
Animę noſtrę materię perfectio ſunt, & per eſſentiam vniuntur corporibus: ita quòd ex eis vnum ſecundum eſſe fit vbi ſupra:
Anima humana cum de potentia materiæ non ſit educta in eſſe perpetuari habet. vbi ſupra.
Anima noſtra quomodo corpus ſuū moueat per virtutem quę eſt in muſculis & neruis. Propoſe. 11. E.
Anima noſtra cur ſe per ſuam non intelligat eſſentiam. Propoſitione. 15. O.
nima noſtra non ſe directe cognoſcit. vbi ſupra. V.
n animę iſtę inferiores ſtantes & non fixæ dici debeant. Propoſitione. 16. G. H.
n animę humanæ intellectuales dici debeant. Propoſitione. 19. G. H. I.
nima noſtra potentia pura intelligibilium genere formaliter dicitur ſed virtualiter in tali genere actus eſt vbi ſupra.
nima noſtra modicum intellectualis dicitur, & rationalis multum. vbi ſupra. K.
n animæ brutorum ſint tantum animę. vbi ſupra. P. Q.
nima brutorū corporis viuificationē nobiliori modo quàm plantarum animæ exercent. vbi ſup. Q.
n anima humana ſupra rem aliam delata ſit. Propoſitione. 27. C. D.
nima humana non ita ſuæ materię immerſa eſt, vt aliæ formæ materiales. vbi ſupra. D.
nima humana extra corpus intelligit, ſed non vt in corpore. vbi ſupra.
imal in homine eſt homo. Propoſitione. 12. D.
tipoſtaton idem eſt quòd per ſe ſubſiſtens. Propoſitione. 25. F.
propinquare magis ipſi primo quid ſit. Propoſitione. 9. C. D.
uæ fluentes, viuæ dicuntur, at immobiles manentes mortuę nuncupantur. Propoſitione. 3. L. & propoſitione. 18. B. I.
s conſiderans de primis cauſis ſapientia proprie dicitur, ſcientia vero non niſi improprie dicitur in prohæmio. S.
Ars tradita in, libro de cauſis dicatur proprie ſapientia. vbi ſupra. S. T. V.
s in libro de cauſis tradita magis intellectus quàm ſcientia dicitur. vbi ſupra. ?.
imilationis genus triplex eſt. Propoſitione. 8. E.

Aſſimilatum id dicitur, cui aliquid eſt additum, per quod ſimile efficitur. Propoſitione. 20. F.
Auari & ſi diuitias habeăt, diuites tamen non ſunt. Propoſitione. 21. H.
Ab Authore de cauſis conſuetudo ſeruatur, quă cæteri ſolent ſeruare Authores, in ſuorum librorum principio. Propoſitione. 1. A.
Author hic cur quandoq; per correlarij modum rationem vel probationem proponat, quă ad propoſitum manifeſtandum adducit. vbi ſupra. G.
Authoris principale intentum in hoc ſuo libro eſt agere de cauſis primarijs. Propoſitione. 2. A. & Propoſitione. 25. F.
Author iſte non ſimpliciter platonicos ſequitur, vt facit Proclus. Propoſitione. 2. H.
Author iſte vnde, cum cæteris philoſophis moueri potuit ad dandas cœlis animas præter intelligentias. Propoſitione. 3. F.
Authoris huius loquendi modus. Propoſitione. 4. T.
Anthoris huius, & Auerois opinio, de ſpeciebus intelligibilibus, alia. & alia eſt. vbi ſupra. H h.
Authoris ſententia eſt ꝙ ſpecies intelligibiles in intelligentijs inferioribus deriuentur ab intelligentijs ſuperioribus, quod contra Theologos eſt, Propoſitione. 10. Q.
Authoris huius. & cæterorum philoſophorum error. Propoſitione. 11. A.
Author cur potius dixerit ꝙ intelligentia intelligendo eſſentiam ſuam intelligit reliquas res, quę ſunt ſub ea, q̃ abſolute dixerit ꝙ intelligit reliquas res. Propoſitione. 13. V.
Authoris huius tota intentio in. 14. Propoſitione huius libri quę ſit. Propoſitione. 14. C.

De Littera B.

Bonum eſt communius ente ſecundum Platonicos. Propoſitione. 4. F.
Bonum & malum ſunt in rebus. Propoſitione. 8. G.
Bonitates primi, cauſa ſunt bonitatŭ cæterorŭ a primo. Propoĕ. 16. Y. & Propoĕ. 23. D.
Boni nihil eſt in cauſatis niſi per diuinę bonitatis participationem. Propoſitione. 19. E. F. & Propoſitione. 23. D.
Bonitas prima influit bonitates ſuper oĕs res non niſi per modum vnum. Propſiotione. 20. X.
Bonum ſui ipſius diffuſiuum eſt, vbi ſupra. & Propoſitione. 23. E.
Bonum & perfectio ex actualitate ſumitur. Propoſitione. 21. G. & Propoĕ. vigeſima tertia. E.
Bonitatem primi, ſed non intelligentiæ, oĕs appetunt. Propoſitione. vigeſima tertia. T. X.

De Littera. C.

Cadere a ſua entitate pluribus contingit modis. Propoſitione. vigeſima ſexta. Y.
Calor excellentiori modo eſt in ſole, q̃ in igne, cum ibi virtualiter, hic autem formaliter ſit. Propoſitione. 14. H.
Calidŭ formaliter nullŭ mixtorum eſt niſi pro quăto ignis natură participat. Propoſitione. 19. B.
Calidius illud eſt, quod eſt a frigido remotius, & in calore intenſius. Propoſitione. 20. C.
Capitis (cum oĕs in eo vigeant ſenſus) eſt membra cætera regulare, in prohæmio. X.
Cauſarum diuerſa ſunt genera, in prohæmio. D.
Quæ cauſarum priores, & quę poſteriores ſint. vbi ſupra.
Cauſam naturaliter deſideramus cognoſcere, effectu cognito. vbi ſupra. F.
Quæ cauſarum alteri cauſæ habeat neceſſitatem imponere, & cui. Propoſitione prima. R.
In cauſis efficientibus, & formalibus, quomodo ſit ſimilitudo. vbi ſupra.
Quæ cauſarum alteram poſſit inferre, & quomodo. vbi ſupra.
Cauſa non remouetur per ſui cauſati remotionem. vbi ſupra. S.
Quod cauſa eſt cauſę, & cauſati cauſa eſt. vbi ſupra. C C.
Cauſæ in actu, & cauſę in potentia quæ ſit diuerſitas. vbi ſupra. II.
Cauſę entium duę ſunt. Intellectus. S. & natura. Propoſitione. 2. B.
Cauſarum omnium eſt dare eſſe. Propoſitione. 4. H. & Propoſitione. 18. E.

ſæ & cauſati intentio in aliqua videtur aſſimilatione fundari. Propoſitione octaua. B.
ſæ eſt in cauſatum influere, cauſati vero recipere. vbi ſupra. C.
ſa quomodo in cauſato per modum cauſati ſit, & cauſatum in cauſa per modum cauſæ ſit. Pro-
oſitione. 12. F. G.
uſis in cauſata perfectiones ſic fluunt ꝙ in cauſis non deſinunt eſſe. vbi ſupra.
à ſemper eſt cauſato prior & excellentior, quæ enim in cauſatis ſunt abundantius inſunt cauſis.
ropoſitione. 23. R. & Propoſitione. 32. V.
ę primæ cum faciant ad eſſe omnium aliorum, faciunt & ad cognitionem omnium eorum. In
rohæmio. D.
de Cauſis primis poſſit eſſe ſcientia. vbi ſupra. G. H.
à primaria plus eſt influens ſuper cauſatum ſuum, quàm cauſa ſecunda vniuerſalis. Propoſitione
ima. A. B. F. X. Y.
prima & ſecũda reſpectu eiuſdem cauſati dicuntur. vbi ſupra. B.
auſa prima à cauſa vniuerſali diſtinguatur, vbi ſupra. C. D. E.
primaria, efficiens, & productiua, ad tria pro nunc comparari habet. Propoſitione prima. F.
primaria dupp liciter ad ſuum habet comparari effectum, aliter q̃ cauſa ſecunda. vbi ſupra.
prima qũo non recedat ab influendo, inde cauſa ſecunda recedente. vbi ſupra. I.
primæ actionem non excludit, ſed præſupponit, ipſa cauſę ſecũdæ actio. vbi ſupra. K.
prima, cum ſecundæ, cauſa ſit, plus influit in cauſæ ſecundę cauſatũ, q̃ in illud, ipſa ſecunda
ſa influat. vbi ſupra.
auſa prima prius cauſatum attingat, quàm cauſa ſecũda, & vltimo ab ipſo cauſato recedat. Pro-
ſitione. 1. M.N.O.
prima magis eſt cauſa quàm cauſa propinqua. vbi ſupra. V.
prima quatuor comparationes habet ad cauſam ſecũdam. vbi ſupra. X.
m primam cauſæ ſecũdę actionem adiuuare quomodo verum ſit. vbi ſupra. Y. Z. &.
ſa prima. cauſa ſecũda habet ꝙ ſit, cum ab ea ſubſtantiam habeat. vbi ſupra. Y.
primę operatio, fulcimentum, ac fundamẽtum eſt operationis cauſæ ſecũdæ. vbi ſupra. Z.
primaria dirigit, & regulat, cauſæ ſecũdæ operationem. vbi ſupra. &.
primæ organum & inſtrumentum eſt cauſa ſecunda. vbi ſupra.
auſa prima efficiat omne id quod cauſa ſecũda facit. vbi ſupra. AA. BB. CC.
ſa prima, & ſecũda, idem effectus ſit, alia tamen, & alia ratione. vbi ſupra. BB.
auſa prima, agat eodem modo, quo agit cauſa ſecũda. vbi ſupra. CC. DD.
primæ, non datur agere a cauſa ſecũda, nec cauſæ primę actio eſt cauſæ ſecũdæ attribuenda
quã eius effectus, ſed bene econtra. vbi ſupra. FF.
prima non remouetur a cauſato cauſę ſecundæ, inde cauſa ſecunda remota. vbi ſupra. GG.
prima quomodo vehementius & fortius agat in re, & maioris ſit adhærentiæ cum re quàm
ſa ſecunda. vbi ſupra.
prima magis ſe profundat in re, & magis vltima rei attingit q̃ cauſa ſecunda. vbi ſupra.
prima quomodo cauſam ſecundam in ſua actione conſeruet. vbi ſupra. II.
prima comparatur ad cauſæ ſecundę actionem ſicut ædificator ad fieri domus. vbi ſupra.
auſam primam actio cauſæ ſecundę comparatur veluti ad cauſam in actu. vbi ſupra.
auſa prima plus influat ad eſſe rei q̃ cauſa ſecunda. vbi ſupra. LL.
primaria intelligitur eſſe cauſa quæ habet eſſe ſuperius. Propoſitione ſecunda. A.
primariæ in triplici ſunt gradu. vbi ſupra.
prima cum æternitatis ſit cauſa, eſt eſſe quod eſt ante æternitatem. vbi ſupra. K. N. O. P.
cauſas primarias quatuor conſideranda ſunt. Propoſitione tertia. A.
primę in quibus actionibus cooperentur cauſę ſecundę, & in quibus non. vbi ſupra. Z.
auſa prima omnes formæ actu ſunt, quæ ſunt in potentia in materia prima. Propoſitio-
quarta. Q.
m primam potiſſime per ignorantiam cognoſcimus. Propoſitione. 6. A.
d Cauſa prima ſit inenarrabilis, & quare. vbi ſupra. A. B. C. E. H.

Cauſa prima verius intelligitur q̃ narretur. vbi ſupra. C.
Cauſa prima non ceſſat ſuum cauſatum illuminare, & cum lumen purum ſit, ab alio lumine non illuminatur. vbi ſupra. E.
Cauſa prima qũo ex eo ꝙ ſola lumen eſt purum, inenarrabilis & incognoſcibilis eſt. vbi ſupra. F.
Cauſa prima ſic ſe habet ad omnia entia ſicut lux ad colores ſe habet. vbi ſupra.
Cauſa prima qũo nulli potentiæ noſtræ cognitiue ſit proportionata. vbi ſupra. V. X.
De Cauſa prima quæcunq; verificantur de nullo alio eodem modo verificari poſſunt. cum quaſi omnino æquiuoce aliqua de cauſa prima, & alijs dicantur. vbi ſupra. X.
Cauſa prima ſui cauſati omnem perfectionem & eſſe continet, & hoc nobiliori & excellentiori modo q̃ cauſatum ipſum. vbi ſupra.
Cauſa prima qualiter nomine ſui cauſati nominetur. vbi ſupra. X. Y.
Cauſa prima qualiter ſit deſcribenda. Propoſitione. 7. B. C.
De prima cauſa aliqua ſcimus affirmatiue, ipſa tamen potentius per negationes q̃ per affirmationes nobis ſignificatur. vbi ſupra.
Sola cauſa prima eſt omnino ſimplex, & conſequenter omnino immobilis per ſe & per accidens, ab intra & ab extra. Propoſitione nona. F. & propoſitione vigeſima nona. M. N.
Cauſa principalis omnium aliorum, ſiue agant per naturam ſiue per intellectum, eſt id quod vt deſideratum, vt amatum, & vt finis omnium mouet. vbi ſupra. N.
Cauſa prima in quatuor potisſime differt ab intelligentijs & alijs rebus creatis. vbi ſupra. S.
Cauſa prima aliter eſt cauſans intelligentias, & aliter alias res. vbi ſupra. S. T.
Sola Cauſa prima cum ſit eſſe tantum, nec, ile: nec, iliachim habet. vbi ſupra. X.
Cauſa prima qualiter indiuiduari habeat. vbi ſupra Y.
Cauſa prima cur ſeipſam & alia per eſſentiam ſuam, & non per aliquam ſpeciem additam cognoſcat. Propoſitione. 10. C. D. E. O.
Cauſa prima quomodo infinitũ primum purum eſſe dicatur. Propoſitione. 16. S. T.
Ad cauſam primam qualiter cauſata ſe habeant. Propoſitione. 18. G.
Cauſa prima qũo omnes res creatas regat preter hoc ꝙ commiſceatur cũ eis. Propoẽ. 20. A. B. C. D. R.
Quod cauſa prima regat res præter hoc &c. quare hic ab Authore adducatur. vbi ſupra. G. H. I.
Cauſæ primæ regimen quomodo vnitatem eius non impediat. vbi ſupra. K. L. M.
Quod cauſę primæ regimen eiuſdem vnitatem non impediat quomodo verificetur. vbi ſupra. N.
Quod cauſa prima non cõmiſceatur rebus quomodo concludatur per hoc ꝙ eius regimen eius vnitatem non deſtruit, & eius vnitas non deſtruit eius regimen. vbi ſupra. O.
Quod cauſa prima non cõmiſceatur rebus quomodo concludatur per hoc ꝙ ipſa eſt fixa ſtans cum virtute ſua pura ſemper. vbi ſupra. P.
Quod cauſa prima non cõmiſceatur rebus quomodo cõcludatur per hoc ꝙ ipſa influit in omnes res ſecundum influxionem vnam. vbi ſupra. Q. R. S. T.
Quod cauſa prima, ſic regat res, ꝙ tamen rebus non cõmiſcetur quare author per tres ſignatas rationes probet. vbi ſnpra. V.
Cauſa prima eſt ſuper omne nomẽ quod nominatur, quia nõ pertinet ei diminutio neq; complemẽtũ ſolum, propoſitione. 22. A. B. X. & quomodo hęc ratio teneat, vbi ſupra. O. P.
Cauſa prima exiſtit in omnibus rebus ſecundum diſpoſitionem vnã, non tamen omnes res in ea exiſtunt ſecundum diſpoſitionem vnam propoſitione vigeſima quarta. A. B. C.
A Cauſa prima immediate productum eſt (ſecundum veritatem & huius authoris ſententiam) omne quod eſt ipſa forma, & oẽ immateriale. Propoſitione. 26. R. & ſupra propoſitione tertia. Z. &.
Cauſa prima quicquid poteſt mediantibus alijs cauſis, poteſt per ſe ipſam tantũ. Propoẽ. 30. S. T.
Cauſa prima cum ab omnibus alijs abundet plusquàm omnia alia ſe diffundit, ac pluſquam omnia alia influit. Propoſitione. 32. R. S.
Cauſa ſecunda vniuerſalis dici poteſt non ſimpliciter ſed in genere. Propoſitione prima. E.
Cauſa ſecunda cauſatum eſt cauſæ primæ. vbi ſupra. S.
Cauſa ſecunda non agit niſi, per, actionem cauſæ primę. vbi ſupra. X.
An cauſa ſecunda aliquo modo agat, quo modo non agit cauſa prima. & quomõ vbi ſupra. DD. EE.

Cauſa

uſa ſecunda, qñ remouetur a cauſato ſuo ab eo tñ ob id cauſa prima nõ remouetur. vbi ſupra. GG.
uſa ſecunda, non habet ꝙ agat niſi a cauſa prima. vbi ſupra. LL.
: cauſarum ſecundarum varietate prouenit varietas in effectibus. Propoſitione. 4. H.
uſę vniuerſales quatuor ſunt. Propoſitione prima. C. & Propoſitione. 2. B.
uſę vniuerſales intellectuales ſunt in triplici gradu. Propoſitione. 2. B.
ɔ Cauſarum libro Vide Liber.
ɔ cauſarum ſcientia vide, ſcientia.
ɔ cauſa vide cauſatum.
ɔ cauſa ſecunda, vide cauſa prima & econtra.
uſati eſt recipere, Cauſę vero in cauſatum influere. Propoſitione. 8. C.
nnium cauſatorum eſſentia ad genus & differentiam refertur quia talis eſſentię duo ſunt fines in-
ter quos claudi habet. Propoſitione. 17. A. B. E.
uſato cuilibet determinatus agendi modus competit ſecundũ determinatum tempus. vbi ſupra. C.
cuiuslibet cauſati ratione eſt ꝙ actionem ſuam realem in tempore habeat. vbi ſupra. C.
in cauſatis rebus reperiatur virtutis infinitas. vbi ſupra. E. F. G. H.
ſata aliquid participare de infinitate virtutis quo ad eſſentiam, operationem, & ſciendi modum
on inconuenit. vbi ſupra. H.
e cauſatorum ſunt abundantius inſunt cauſę. Propoſitione. 23. R.
ſatum omne compoſitum eſt ex potentia, & actu realiter differentibus. Propoſitione. 26. X. Y.
Cauſato vide aliqualiter Cauſa.
eſtia corpora diuina dicuntur propter connexionem quã habent ad ſuas animas diuinas. Propo-
tione. tertia. E.
s quare author & alij philoſophi dederint alias ab intelligentijs animas. vbi ſupra. F.
um quodlibet motorem appropriatum habet, qui eius dicitur anima ſecundũ philoſophos vbi.
pra. F. G. H.
ſtia corpora dignum eſt ex ſe moueri, & conſequenter animata eſſe. vbi ſupra. G.
i immediatus motor (ſecundum phyloſophorum dicta) intelligentia eſſe non põt. vbi ſupra. I.
ælorum diſpoſitione, per quam totus hic gubernatur orbis, inordinatio minima, maximum
ſſet inconueniens. vbi ſupra. k.
œli animatione phyloſophorum poſitio vtrum diſcrepet a fide vel ne. vbi ſupra. L.
orum motores vnde cœlum animare dicantur. vbi ſupra, & Propoſitione. 16. D.
os animatos eſſe, negat damaſcenus. vbi ſupra.
orum motores vocari animas multoties. vbi ſupra. CC.
d ex cœlo, & cœli anima fiat vnum ſecundũ eſſe: Authoris non eſt intentio. Propoſitione. 5. E.
anima cauſalitatem habet ſupra corpus nr̃um, & non ſupra animam nr̃am. vbi ſupra. H.
ım non eſt ſimpliciter ſupra tempus, cum eius motus tẽpore menſuretur. Propoſitione. 7. P.
i motus cum corruptibilis ſit ſecundum ſuas partes, horum corruptibilium poterit eſſe cau-
. Propoſitione. 11. G.
forma, & ſi non actu, imaginatione tamen, & intellectu põt diuidi. Propoſitione. 14. K.
motus fieri poteſt, immediate non ab intelligentijs ſupræmis, ſed tantum ab infimis, iuxta phy
loſophorum dicta. Propoſitione. 14. P.
eſte corpus, & cœli anima infinita ſunt. Propoſitione. 16. P.
ım ex ſe moueri cur dignum ſit. Propoſitione. 18. N.
eſtia corpora licet non alterata agant, agunt tamen localiter mota. Propõe. 20. D.
eſtia corpora quoquo pacto cõmiſcentur, & aſſimilantur rebus in quas agunt, vbi ſupra.
m Empireum (quod theologi ponunt mouens non motum) per rationes humanas, non poteſt
fficienter probari. vbi ſupra. G. & Propõe. 27. G. & Propõe. 30. E.
materia cur (ſecundum naturæ curſum) expoliari ſua forma nequeat. Propoſitione. 26. G.
i forma an ſupra rem aliam delata ſit. Propoſitione. 27. E.
duplex eſt forma. vbi ſupra. E.
motor aliquando cœlum mouere ceſſabit ſecundum fidem, non quidem ex motoris laſſitudi-

ñe, ſed ex ſola primi voluntate. vbi ſupra. F.
Cœlum ſempiternum eſt, & vniuerſalem cauſalitatem habet ſuper iſta inferiora, & vniformiter ſem per mouetur. Propoſitione. 30. K.
Cœlum totum mouetur, & quieſcit. vbi ſupra.
Cæleſtia corpora ſempiternitatem habent generationi admixtam. vbi ſupra. N.
Cæleſtia corpora quare facta ſint media inter ſubſtantias abſtractas, & hęc inferiora. vbi ſupra. N. Q.
Q̃uo cæleſtia corpora (ex eo ꝙ ſempiternitatem motui admixtam habent) cũ his inferioribus ſubſtantias ſeparatas poſſint connectere. vbi ſupra. O. P.
Cæleſte corpus totam rem nequit producere. vbi ſupra. S.
Cœli motor in cœlo eſt. vbi ſupra. V.
An cęleſte corpus medium illud ſit inter rem totaliter æternam, & totaliter temporalẽ, quod ſm̃ ſubſtantiam eſt in æternitate, ſm̃ vero operationem eſt in tempore. propõne. 31. B. C.
Cæleſte corpus non eſt ſupra tempus, ſed tempori æquatur. vbi ſupra. B.
Cœli motus, & ſi magis paſſio cœli quàm eius actio dici debeat: habet tamen cœlum ex ſuo motu actionem, & influentiam aliquam in hęc inferiora, quę tempore menſuratur etiam magis ꝙ̃ ipſe cœli motus. vbi ſupra. C.
Cœlum eſt primum alterans non alteratum. vbi ſupra.
Cœlum qđ ſecundum ſubſtantiam quid incorruptibile eſt, quomodo ſecundum ſubſtantiam quid tẽporale dici poſſit. vbi ſupra. D. E. F.
Cœlum cum quid temporale ſit, eſt & in tempore. vbi ſupra D.
Cognoſcibile a nobis aliquid tripliciter dici poteſt. Propoſitione. 6. D.
Quicquid cognoſcitur a nobis per cauſam, illuminatur a cauſa per quã cognoſcitur & eſt, infra illam. vbi ſupra. E.
Cognitio creaturæ vltra ea quæ in genere ſunt naturaliter, ſe nequit extendere. vbi ſupra. L. M. N.
Cognitio tam ſenſitiua, quàm intellectiua duplex eſt. vbi ſupra. O.
Cognitionum ordo. vbi ſupra.
Cognitio ſempiternorum, & corruptibilium, q̃uo fiat in nobis. vbi ſupra. R. S.
Omnis cognitio noſtra ortum habet a ſenſu. vbi ſupra. S.
Cognoſcibilia per ſe ipſa quę ſint. vbi ſupra.
Sub nulla noſtra cognitione naturaliter cadit cauſa prima. vbi ſupra. T.
Cognitio in vniuerſali ẽ cõfuſa, impſecta, & ĩ potẽtia reſpectu nr̃i ĩtellectus. vbi ſup̃. V. & Propõe. 9. H.
Cognitio omnis per aſſimilationem fit. Propoſitione. 8. B.
In cognitione alicuius rei, tria eſt conſiderare. vbi ſupra. H.
Cognoſcens cognoſcit cognita, vt in ſe ipſo cognoſcente ſunt. vbi ſupra. M.
Cognoſci plene ſubſtãtia neq̃t, niſi debita illius ſubę accidẽtia cognoſcanť: & ecõuerſo Propõe. 13. Z.
Omne cognitiuũ ſui ipſius ad ſeipſum omniquaq; conuerſiuum eſt. Propoſitione. 15. E.
Color omnis quomodo in luce ſit. Propoſitione. 2 T.
Color lucem contractam, & obumbratam dicit atq; oppacatam. vbi ſupra.
Colores plures in eadem materiæ parte nullo modo eſſe poſſunt nec numero nec ſpecie differentes. Propoſitione. 24. S.
Commiſceri rebus, eſt rebus aſſimilari. Propoſitione. 20. B.
Commixtio tripliciter in rebus inuenitur. Propoſitione. 20. P. S.
Commiſceri paſſo eſt non ſemper in ſeipſo ſecundum diſpoſitionem vnam manere, ſed variari ſecundum paſſi variationem. vbi ſupra. S. T.
Commiſcentur ſuis paſſiuis omnia agentia creata. vbi ſupra. R. S.
Complementum cum videatur eſſe, quaſi alterius complementum, in aliquo cõplementum eſſe nequit, niſi in eo aliquid deficiens, & alliquid ſupplens ſit. Propõe. 22. D.
Complementum habere, quid appellet Author. vbi ſupra. M. N. O.
Complementum ſuppoſiti eſt omnis perfectio participata in ſuppoſito, & complementum potentiæ eſt omnis actus in potentia participatus. vbi ſupra. N.
Id complete eſt tale quod ſecundum omnia ſua eſt tale. Propoſitione. 15. F.

Quomodo quod complętum eſt, & ſi ſit ſufficiens per ſe ipſum exiſtere, non tamen a ſe ipſo agit nec influit a ſe ipſo omnino. Propoſitióne. 22. R. S. T.
Quod completum eſt de ſe eſt in potentia. vbi ſupra. S.
Completum eſſe ſuper excellenter in primo ponendum eſt. vbi ſupra. X.
Completum dupliciter capi poteſt, ſtrictę & large. vbi ſupra.
Quã cõpetit aliquid alicui per ſe primo: ſi hoc alijs cõpetit cõpetit eis per ipſum. Propóe. 23 D.
Quæ competunt rei per formam competunt ei per ſe. Propoſitione. 25. K.
Cum cõpoſitum aliquod ex aliquibus eſt, dr̃ ꝙ eſſe illius ex eis cõpoſitũ eſt Propóne. 4. I.
Compoſitum eſſe ex actu, & potentia nõ modo omni generabili verũ oĩ creabili cõpetit. Propóe. 5. P.
Compoſitum bona compoſitione indiſſolubile eſt. vbi ſupra. & Propoſitione. 26. H.
Compoſitum eſt omne participans eſſe. Propoſitione. 6. L.
Ex compoſitione contingit in entibus potentialitas & inſtabilitas. Propoſitione. 9. F.
Compoſiti eſt per ſe exiſtere. Propoſitione. 15. G. I.
Compoſitio non eſt ex actu tantum, ſed ex actu & potentia. Propoſitione. 16. X.
Compoſitionem in omni admixtione eſt dare, & vbi nulla compoſitio, ibi nulla mixtio, Compoſitũ que omne participat de impuritate, & admixtione. Propoſitione. 20. F. O.
Compoſitum omne aliquomodo variabile eſt. vbi ſupra. V.
ompoſitum oẽ valde indigens eſt. Propóne. 21. D. E. F. P. & Propoſitione. 23. F.
Compoſito componentia ſemper priora ſunt. Propoſitione. 21. F.
Compoſita vnitatem ſparſam habere dicuntur. vbi ſupra. O.
Compoſitum ex duobus. ſ. ex potentia participante, & actu participato totum ſm̃ exiſtentiam eſſe dicitur vel totum ex partibus. Propóne. 22. H.
Compoſitio triplex reperitur in rebus, ex naturæ partibus, ex natura & actu naturæ, ex natura & naturæ accidentibus. Propoſitione. 25. A.
Compoſitio ex natura & actu naturæ. i. ex eſſe & eſſentia, & compoſitio ex natura, & naturæ accidentibus in omnibus reperitur creaturis. vbi ſupra. A. B.
Compoſitio in creaturis corporalibus triplex eſt, at in ſpiritualibus duplex. vbi ſupra. B.
Compoſitũ ex materia & forma dr̃ ſtans per eſſentiam ſuã ſicut dr̃ aĩal ſeipſum mouere. vbi ſupra. k.
Præter compoſitionẽ ex materia & forma eſt compõ ex quid ditatẽ & eſſe. Propóne. 26. M.
Compoſitum non per ſe ipſum eſt, ſed per ſuas partes, vnde non eſt ens enter. vbi ſupra. Z. Propoſitione. 28. P. & Propóne. 32. M.
Cópoſitio a partibus tẽdit ad totũ. Cóponere enim ẽ, ex aliq̃bus aliq̃d totũ facere. Propóe. 28. D. E.
ompoſitio & diuiſio qualiter idem eſſe dicantur. vbi ſupra. D.
ompoſitio diuiſionem præcedit. vbi ſupra. E.
compoſito quocunq; ex partibus pluribus quẽdam partiũ ordinem neceſſe eſt dare. vbi ſupra. Q.
ompręhendi intelligentia totaliter ab inferiori nequit. Propóne. 16. N.
onclusionem quácunq; concludunt principia cõmunia concludunt & propria. Propóne. 1. AA.
oncretum & abſtractũ eãdem rem ſignificant, ſed in modo ſignificandi differunt. Propóne. 17. F.
ıæ congrua ſunt pp aliquod bonum quod inde euenit quo ad aliquã partem, & quo ad aliquid quod congruũ non eſſet, vnomodo ſiunt & aliomodo non. Propóne. 30. L.
onnexum vniuerſum vnde dicatur. Propoſitione. 3. B.
onnexio maxima eſt inter primarias cauſas. vbi ſupra. C.
onnecti inuicem nequeunt diſſimilia omnino. Propoſitione. 30. I. & Propoſitione. 31. Q.
ſequentia valet a conſequentis deſtructione tam affirmatiue q̃ negatiue. Propóne. 27. B.
onſequutione duo intelligimus, & ordinem & connexionem. Propóne. 30. F.
tinere in ſe aliud eſt dupliciter, materialiter, vt mixtum Elemẽta in ſe continet: & formaliter, vt cognoſcens in ſe continet cognita. Propoſitione. 18. K.
trariorum contrariæ ſunt cauſæ. Propoſitione. 9. B.
traria media ad vnum extremorum comparata quaſi alterius extremi rõnẽ hẽnt. Propóe. 20. S.
contrariant ſibi inuicẽ formæ intẽtionales ſicut formę realiter exiſtẽtes in materia. Propóe. 24. S.
conuerſiu ũ eſſe ad ſe ipſum, vide redire ad ſe ipſum, vel ad eſſentiã ſuã, vel reditio aut reditus.

Conuerti ad ſe ipſum ſecundum ſubſtantiam, an ita proprie dicatur de corporibus, ſicut de ſubſtantijs ſeparatis. Propoſitione. 15. I. k.
Conuertere ſe libere ſupra ſe vniuerſaliter nihil poteſt, niſi ſit incorporeum, & a corpore abſolutum. vbi ſupra. S.
In corde magis viget motus, in eo enim magis viget anima q̃ in cęteris partibus corporis, a cordeq; denuatur motus ad totum corpus. Propſiotione. 5. D.
Per correlarij modum quando rationes contingat adducere. Propoſitione. 1. G.
Corporales naturæ an eſſe habeant ſupra tempus. Propoſitione. 2. G. H. I.
Corporum alia ſuprema alia infima. Propoſitione .3. N.
An corpora omnia ex finito, & infinito compoſita ſint. Propoſitione. 5. P. Q.
Corpus ſenſibile nullum eſt, quod mobile non ſit, quodq; in ſe aliquid non habeat, quod menſuretur tempore proprie ſumpto. Propoſitione. 7. P.
Corporum quædã plena formis dicuntur, vt cæleſtia, & quædã non, vt hęc inferiora. Propoẽ. 10. F.
Corpus quod nunc eſt animæ ad ſarcinam, in reſurrectione (ſecundum fidem noſtram) ad alleuiationẽ, & ſolatiũ erit non quidẽ ex corporis natura, ſed ex gratia, & diuina virtute. Propoẽ. 15. T.
In Corporibus ſunt gradus. Propoſitione. 19. B. C. D. Y.
Corpus nullum naturaliter niſi motum mouere poteſt, & a propria diſtractũ quiete. Propoẽ. 20. H.
Omnia tantũ corporalia ex naturæ partibus ſunt cõpoſita. I. ex materia, & forma. Propoẽ. 25. A. D.
Corpus omne naturale mobile eſt, & per conſequens generabile & corruptibile: & ſi non quantum ad eſſe ſimpliciter, ſaltim quãtum ad eſſe in vbi, & nullum tale ſtans eſt per eſſentiã ſuam. Propoſitione. 29. P.
Corruptibilia immediate non poſſunt (ſecundum hunc Authorem) eſſe a Deo aut ab intelligentijs, ſed bene a cœlo, vel ab eius motu habent eſſe. Propoſitione. 11. C. G. H.
Quod corrumpi non poſſit, quod eſt ſtans per eſſentiam ſuam, ſi ex re alia generatũ non ſit, quomodo verum ſit. Propoſitione. 26. B.
Quod corrumpi poteſt in rem aliam, cum ea in materia communicat. vbi ſupra.
Corrumpi, eſt materiam quæ ſub vnius eſt forma incipere eſſe ſub alterius forma. vbi ſupra. F.
Corrumpi eſt eſſe, ſine eo per quod eſt, vel eſt ſeparari ab eo, per quod eſt. vbi ſupra. Z.
Corrumpetur de neceſſitate corruptibile omne. Propoſitione. 27. E.
Creabile vel creatum omne, duos habet terminos, potentiam. S. & actum, ſiue eſſentiam & eſſe. Propoſitione. 4. B.
Creata oĩa, vel corporalia ſunt, vel corporibus coniuncta, vel a corporibus abſoluta. vbi ſupra. D.
Creatæ rei materiali duplex finitas, ſiue limitatio poteſt competere. vbi ſupra. Y.
Creabile omne compoſitum eſt, ex finito, & infinito. Propoſitione. 5. Q.
Creaturæ aliæ, & aliæ ſecundum ꝙ maiorem vel minorem capacitatem habent, magis vel minus recipiunt, ex diuinis bonitatibus. propoſitione. 20. Y.
Creatura in creatore non eſt aliud, q̃ creatrix eſſentia. Propoſitione. 24. B.
In creaturis diuerſis, quare diuerſimode diuinæ recipiantur perfectiones. vbi ſupra. V.
Creata omnia quęcunq; habent, ex mutuatis a prima cauſa habent. Propoſitione. 30. T.

De Littera. D.

DEſerti illud habet ſupra rem aliam, quod de ſe fixionem non habet, ſed alia indiget re. Propoſitione. 27. C.
Quod defertur ſuper aliquod, & ſubſtentatur per illud, mobiliter cũ illo ſe hẽt. vbi ſupra. E.
Deferri, ſubſtentari, & non perpetuari dicit. vbi ſupra. F. H.
Delectatio proprie ſine mente non eſt. Propoſitione. 24. X.
Denominatiuum, & primitiuum eandem rem ſignificant, differunt tamẽ in ſignificandi modo. Propoſitione. 17. F.
Si Denominari aliquid tale debeat, quid requiratur. Propoſitione. 19. F. S. T. V. X. Y.
Deſtructio generalius quid q̃ corruptio eſt. Propoſitione. 26. F.

An Deſtru-

An Deſtructibile quodlibet compoſitum aut delatum ſit, & econuerſo. Propōne. 17. G. H.
Deſtrui capi pōt, vel quo ad eſſe ſimpliciter, vel quo ad eſſe. vbi ſupra. G.
Determinatum omne vltra ſuam determinationem ſe extendere nequit. Propōne. 6 M.
Deus qūo æternitatis ſit cauſa. Propoſitione. 2. N. O. P.
An Deum ante æternitatem eſſe, & ꝙ æternitatis ſit cauſa verum ſit. vbi ſupra. R. S. T. V.
Deorum ordinem ſm ordinem abſtractorum (vt Plato. poſuit) non eſt dare. vbi ſupra. R.
Deum vnum verum eſt dare, qui ipſum eſſe purum eſt ad prædicamentum aliquod non determinatum. vbi ſupra. S.
In Deo qūo omnes ſint perfectiones. vbi ſupra. S. T. V. Propōne. 21. G. H.
Deus non iuſtus eſt, ſed ſuper iuſtus, non viuens ſed ſuper viuens. vbi ſupra. V.
Deus nobilis eſt in fine nobilitatis. Propōne. 3. D.
Deus cum pœnitus immobiliter moueat, vt amatus & deſideratus mouet. vbi ſupra. H.
Dei nomine vniueſalem quandā influentiā ſuper rebus, & vniuerſalem rerum prouidentiam omnes intelligunt. Propōne. 3. Q. & Propōne. 23. L.
Deus omnium eſt cauſa, conſeruans oīa, & ſuos in fines oīa dirigēs. vbi ſupra. Propōne. 3. Q.
Deo in quibus ſecunda comparentur agentia, & in quibus non. vbi ſupra. Z.
Deus cur infinitum ens dicatur. Propoſitione. 4. & Propōne. 10. E. Propōne. 18. D. E. F. G.
Deus quantum eſt de ſe cuilibet rei ſe totum offert, paratusq; cuilibet totum eſſe communicare, omnemq; eſſendi modum. Propōne. 4. FF.
De Deo negationes ſunt veræ, ſed affirmationes ſunt incompactæ. Propōne. 6. A.
Deus an verius intelligatur q̃ narretur. vbi ſupra. C.
Deus qualiter cognoſci poſſit. vbi ſupra. k.
Dei dicere cur eius facere eſſe dicatur. Propōne. 11. D.
Dei dicere eſt verbum formare. vbi ſupra.
Deus, & naturæ ſeparatæ qūo circa hęc inferiora agant. vbi ſupra. D. E. F.
Deus nō ob id q̃a ęternus ē, dicēdus eſt nō poſſe hæc corruptibilia cauſare īmediate. vbi ſupra. F. H.
Deus intellectu tpali nihil intelligit nec voluntate mutabili quidq̃ vult. vbi ſupra. F. H.
Deus noua facit abſq; vlla ſuæ voluntatis mutatione. vbi ſupra. F. H.
In Deo ſolo ſimpliciter, & abſolute idē eſt quod intelligitur, & intelligēdi rō. Propōe. 13. M. N. O.
Deus p ſe primo nō niſi ſe ipſum intelligit, & ſi q̃d aliud ab eo ipſum pficeret vileſceret. vbi ſup. N.
In Deo cū nihil per accidēs ſit, ibi nulla cōpoſitio, nec diuiſio, nec multiplicitas eſt. Propōe. 14. N.
Deus ſolus ſic eſt ſubſtātialiter in ſe ipſo ꝙ eſſentialiter alio nullomodo indiget nec tanq̃ materia, nec tanq̃ partibus, nec tanq̃ cauſa. Propoſitione. 15. k.
Deus cū non niſi bonus ſit, io ſūmum bonum, & bonum eſt oīs boni. Propoſitione. 16. O.
Deus qualiter infinitus eſſe dicatur. vbi ſupra. V. X. Y.
Deos plures qualiter Plato poſuerit. Propoſitione. 19. A.
Deus ad ſuum intellectuale nomen qualiter ſe habeat. vbi ſupra. M.
Deus rebus creatis nec cōmiſcetur, nec aſſimilatur. Propoſitione. 20. B. E. T.
Deus an regat & gubernet res rebus permixtus. Propoſitione. 20. F.
Deus non per aſſimilationem intelligit, ſed per eſſentiam ſuam quę oīum ſimilitudo eſt. vbi ſupra.
Deum nullam de rebus curam habere ponere melius eſt, q̃ ponere ipſum rerum prouidentiam habere ſicut cætera habent. vbi ſupra. H. I.
Deos nec curam nec prouidentiam de rebus hēre cur Epicurei poſuerint. vbi ſupra. I.
Deus ſecundum diſpoſitionem vnam agit. vbi ſupra. Q. X.
In Deo virtus, bonitas, & eſſentia ſunt vna res. vbi ſupra. X.
Deus per nullam virtutem eſſentiæ ſuperadditam agit. vbi ſupra. Z.
Deus an ſic diues ſit ꝙ bonis & perfectionibus ſit abundans. Propoſitione. 21. G. H.
Deos plures impoſſibile eſt eſſe. vbi ſupra. M.
Deus cur ſumme ſimplex ſit. vbi ſupra. P.
Deo qualiter attribuenda ſint quæ in creaturis ſunt perfectionis. vbi ſupra. Q.
Deus ſolus maxime diues eſt cū ſolus ipſe ſit diues non ex mutuatis ſed proprijs. vbi ſupra. R.

Deus ab alio nullomodo influentiam recipit. vbi ſupra.
Deus an ſuper omne nomen (quod nominatur) ſit. Propoſitione. 22. B.
Deus cur ſuper omnem intellectum eſſe dicatur. vbi ſupra.
Deo an complementum competat. vbi ſupra. C. D. E.
Deus ad nullũ determinatur prędicamentũ pp nulla habere potentialitatem admixtam., vbi ſupra. E.
Ad Deum an diminutio pertineat. vbi ſupra. F. G. H.
Deus qualiter rationem totius habeat & qualiter non. vbi ſupra. H.
An ad ſolum Deum nec diminutio nec complementum pertineat. vbi ſupra. I. K. L.
Deus cur quid completum aut diminutum non dicatur eſſe. Porpoſitione. 22. D.
Deus pelagus quoddam bonitatis infinitũ rei cuilibet ſe totũ offert, & (quantũ ex ſe eſt) influit in oĩa influxione cõpleta, licet nõ oĩa æqualr̃ de ſua bonitate recipiãt. vbi ſup. &. ꝑ. & Propõe. 24. E. k. L.
Deus (cuius participatione alia regunt) eſt vniuerſaliter & maxime rex, & ſuum eſt omnia vniuerſaliter regere. Propoſitione. 23. A.
Deus quõ ſit regens, eo ꝙ bonis replet omnia. vbi ſupra. P. Q.
Deus qui ſolus eſt eſſentialiter bonus, ſolus, poteſt eſſentialiter illabi rebus. vbi ſupra. P.
Deus in oĩbus cauſaliter eſt, omnia vero in deo formaliter ſunt. Propõe. 24. B.
In Deo omniũ generum perfectiones qualiter formaliter eſſe dicantur. vbi ſupra.
Deus quomodo vnitiue, & quõ modo pluri in omnibus eſſe dicatur & quõ in Deo omnia modo pluri, & vnitiue eſſe dicantur. vbi ſupra. B. C.
Deum in oĩbus eſſe ſm̃ diſpoſitionem vnam, ſed oĩa ſm̃ diſpoſitionem vnam non eſſe in Deo quomodo ſit intelligendum. vbi ſupra. D. E.
An in Dei actione prima ſecundum quam res inſtituit & cauſat, diuerſitas tantum ſit ex parte recipientium. vbi ſupra. F. G. H. I.
Deus ſolus eſt in quo nihil eſt per accidens. Propoſitione. 25. B.
Deus ſolus eſt vere vnus, & vere ſimplex, in quo numerus nullus eſſentialis abſolutorum eſt, inter quæ realis ſit differentia. Propoſitione. 30. G.
Deus qui ſũme vnus eſt, & ſũme ſimplex nullo alio indiget. Propoſitione. 32. X.
Pro Deo Vide cauſa prima vel primaria.
Differentia ſm̃ rationem non impedit prędicationem. Propoſitione. 17. H.
Differentiæ (quia magis contractæ ſunt) per modum formę reſpectu generis ſe hñt. Propõne. 18. S.
In Diffinitione duo ſunt genus. S. & differentia. Propoſitione 7. B.
Diffinitio quaſi rei finitio dicitur. Propoſitione. 17. B.
Diminutionem habere quid appellet Author. Propoſitione. 22. M. N.
Diminutio & complementum competit tam perfectionem participantibus, quàm perfectioni participare. vbi ſupra. M.
Diminutum eſſe quid ſit. vbi ſupra. Y.
Diſpoſitiones incompletæ formam ſubſtantialem in materia præcedunt, ſimul tamen eſt materia cõplete diſpoſita & informata. Propoſitione. 1. N.
Inter Diſſimilia ſemper eſt quid ſimile cum vtroq; participans & vtrũq; cõnectens. Propõne. 32. Q.
Diſſolubile (ſecundum Phyloſophos) tantum eſt eſſentiam compoſitam habens cum priuatione admixta. Propoſitione. 26. N.
Diſſolutio rei quare contingat. vbi ſupra.
An diſſolui aliquomodo poſſint ſecundum rei veritatem ſubſtantiæ ſeparate per ſe exiſtentes. vbi ſupra. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y.
Diſſolutio non fit niſi per ſeparationem potentiæ ab actu. vbi ſupra. O.
Diſtare magis a primo quid ſit. Propoſitione. 9. C. D.
An diuerſitates rerũ (tactæ. Propõne. 24. A. Lr̃a. L. vſq;. V.) aliquõ. mõ poſſint diſtingui q̃ ibi diſtinctę ſint, & quõ magis Authoris mẽs ſit accipiẽda, circa diuerſitates has. Propõe. 25. A. B. C. D. E.
Quicquid diuiditur ideo diuiditur vel quia eſt magnitudo, vel quia eſt cum magnitudine vel quia mouetur. Propoſitione. 7. F.
Diuidi aliquid dupliciter contingit vel per ſe vel per accidens, vbi ſupra. G.

An diuiſio hęc ſit ſufficiens, quòd quicquid diuiditur vel magnitudine vel multitudine vel motu diuiditur. vbi ſupra. I. K.
Diuiſibile omne etiam quomodocunq; ſub tempore eſt. vbi ſupra. L.
An non diuidatur magnitudine nec multitudine quod ſupra tempus eſt. vbi ſupra. P.
Diuiditur proprie motu (ſm Authorem) cuius propria operatio eſt motus. vbi ſupra. T.
Diuiſio accidit rebus ex eo ꝙ in eis aliquid eſt per accidens. Propoſitione 14. N.
Diuiſio accidit rei intellectuali, vt intellectualis eſt, & eſt quaſi extranea ab ea. vbi ſupra.
Diuiſio a toto incipit, & ad partes tendit. diuidere enim. eſt aliquod totum ſecare in partes. Propoſitione. 28. D. E.
Diuinum omne ſecundum ꝙ huiusmodi nobile eſt. Propoſitione. 3. D. E.
Diuina dñr quęcunq; vniuerſalem habent influentiam. vbi ſupra.
Diuinitatis lex eſt reducere infima in ſupræma per media. vbi ſupra. M.
Diuitem eſſe quid ſit. Propoſitione. 21. B. C.
Diuitiarũ nomẽ ex abundãtia ſumptũ eſt, vel etiam a nõ indigentia, vel a nõ deficiẽtia. vbi ſup. B.
Diuitiarum duo ſunt genera, vt naturales & artificiales. vbi ſupra.
Cur Diuitiæ naturales magis diuitiæ ſint q̄ artificiales. vbi ſupra. B. C.
Diuitem eſſe non eſt non indigere, ſed eſſe ſufficientem. vbi ſupra. C.
Diuitiæ magis in expendendo ſunt q̄ in conſeruando. vbi ſupra.
Diues per ſeipſum nõ põt dici, quod alteri in exiſtit, nec quod per ſe exiſtit a primo. vbi ſupra. I.
Diues maius id eſt quod ſuper res alias influit & influxio per aliquem influxionis modum ſuper ipſum non fit. vbi ſupra. K.
Diues non niſi ex mutuatis aliud a primo eſſe poteſt. vbi ſupra.
Cur diues per ſe ipſum res alia a primo dici nequeat. vbi ſupra. T.

De Littera. E.

EFfectus omnis hic naturaliter productus eſt, a Deo, ab intelligentijs, ab animabus cœlorum, & a natura. Propoſitione. 1. C.
Efficiens formæ neceſſitatem imponit, efficienti vero finis. vbi ſupra. R.
Elementa & cętera exiſtentia in sphęra actiuorum & paſſiuorum in ſeipſis alterata & transmutata faciunt ad regimen & gubernationem rerum. Propoſitione. 20. B. C.
Elementa omnia ſm ſuum ordinem inuicem connexa ſunt. Propoſitione. 30. G. H.
Ens primum vere vnum & vere ſimplex eſt. Propoſitione. 10. O.
Ens primum a quo regulantur omnia cuilibet rei ſeipſum totum communicat ſine inuidia, quantum quælibet res de ipſo capere poteſt. Propõe. 12. C.
ns & vnũ conuertuntur, & per quod aliquid hẽt eſſe ens, hẽt eſſe vnum. Propõne. 17. K.
ntium triplex eſt gradus. Propõe. 18. A.
n Entibus vnde altior conſtituatur gradus. Propoſitione. 18. K.
ntia omnia creata ex finito & infinito compoſita ſunt. vbi ſupra. R.
ntium cauſatorũ ſex gradus ſunt. Propõne. 19. B. C. & qualr probeẽ hoc hẽs. Propõe. 19. R. S. T.
ns oẽ, vel eſt perfectio participata, vel perfectionẽ participãs, vel perfectio pura. Propõne. 22. F.
ns vere id eſt quod eſt ens enter. Propoſitione. 32. M.
ns per eſſentiam multipliciter capitur. vbi ſupra. O.
ntia, per eſſentiam aliter dicuntur eſſe ſimplicia, & aliter compoſita. vbi ſupra.
ſe vehementius eſt hoĩs cauſa q̄ viuum, cũ & viui cauſa ſit. Propoſitione. 1. P. Q.
ſe in viuentibus idem eſt ꝙ viuere. vbi ſupra. BB.
ſe eſt perfectio prior & magis intima rei q̄ viuere. vbi ſupra. GG.
uod eſſe ſuperius in triplici gradu ſit, qñ ſit verum. Propõe. 2. A. B. C.
iplex eſſe ſuperius an ſaluari poſſit ex menſurarum parte. vbi ſupra. D. E. F.
e ſuperius naturis corporalibus non competit. vbi ſupra. F.
e ſuperius deo. Intelligentijs, & cœlorũ animabus diuerſimode cõpetit. vbi ſupra. A. F.

Eſſe duplex, ſm ſe vel ſtabile, & variabile primum æternitate menſuratur ſed non ſm; primũ ē eſſe ſuperius quod triplex eſt, ſm vero eſt eſſe inferius. vbi ſupra. G. H.
Eſſe non per ſe, ſed per accidens menſurari contingit. vbi ſupra. I.
Eſſe quod (ſm hunc Authorem) ſuperius dr̄, a proclo dicitur eſſe enter. vbi ſupra. H.
Eſſe eſt æternitate cōmunius, & participatur ab ea. vbi ſupra. O.
Eſſe participatur a quocunq; infra ipſum eſt. vbi ſupra. P.
Eſſe diuinũ quod infinitum eſt, qũo omnes contineat perfectiones. vbi ſupra. S. T. V.
In eſſe oĩa vniuntur entia, quo plurificato facta eſt, in entibus multitudo. Propoſitione. 4. A.
Eſſe qũo prima ſit rerum creatarum. vbi ſupra. B. C.
Ad eſſe eſt in potentia quodcunq; ab alio eſt. vbi ſupra. B.
Ad eſſe per additionem ſe habent, quęcunq; alia ab eſſe ſunt. vbi ſupra.
Eſſe duo poteſt dicere. vbi ſupra.
Eſſe qũo ſuper omnia creata ſit. vbi ſupra. D.
Eſſe qũo (ex eo ꝙ eſt latius cæteris creaturis) ſit prima rerum creatarum. vbi ſupra. E. F.
Eſſe creatum quid latiſſimum eſt, cum ad oĩa ſe extendat entia. vbi ſupra. F.
Eſſe qũo enti primo & vero propinquius eſſe dicatur. vbi ſupra. G. H.
Eſſe proprius eſt Dei effectus. vbi ſupra. G.
Eſſe qũo non multiplicetur niſi per compoſitionem finiti cum infinito. vbi ſupra. M. N.
Eſſe qũo in intelligentijs reperiatur. vbi ſupra. O.
Eſſe a magis compoſitis & minus perfectis magis participatur contracte. vbi ſupra.
Eſſe creatum primum qũo intelligentia totum eſſe dicatur. vbi ſupra. EE.
Eſſe creatum totum cur non poſſit intelligentia recipere. vbi ſupra. EE. FF.
In eſſe creato varios eſſendi modos reperimus, per quos creata ipſa ad diuerſa prædicamenta & genera entis determinantur. vbi ſupra.
Eſſe quorũcunq; quantum ex ſe eſt vnum eſt & ſimplex, in quo non eſt diuerſitas. vbi ſupra. Propoſitione. 5. V.
Eſſe ad rerum manifeſtationem facit. Propoſitione. 6. F.
Eſſe ſuum non eſt creatura, ſed eſt in potẽtia ad eſſe. Propoſitione. 9. X.
Eſſe duplex eſt. vbi ſupra. 9.
In eſſe qũo viuere & intelligere reſeruetur. Propoſitione. 12. E.
Eſſe in alio per ſui ipſius modum, eſt eſſe in eo perfecte. Propoſitione. 15. X.
Eſſe Dei ad Dei perfectiones ſe habet modo conuerſo, q̃ ſe habeat eſſe creaturæ ad creaturæ perfectiones. Propoſitione. 18. F.
Eſſe Dei in comprææhenſibile eſt. vbi ſupra.
In Eſſe ſunt gradus. vbi ſupra. L.
Eſſe qũo a cauſa prima ſit per creationẽ, reliquę vero bonitates per informationẽ. vbi ſupra. Q. R.
Eſſe eſt prima perfectionum. vbi ſupra. S.
Ex eſſe oĩs & bonitas, & perfectio ſumitur. Propoſitione. 21. H.
In Eſſe omnes vniuntur perfectiones Propoſitione. 23. H.
Eſſe variatur ad naturæ variationem, & ad variationem eſſe cæteræ variantur perfectiones. vbi ſupra. H. I. & Propoſitione. 24. G H.
Eſſe naturaliter non determinatur niſi quia indeterminata natura recipitur. Propoſĩe. 24. G.
Ex eſſe rei receptionis modum oportet recipere. vbi ſupra. X.
Eſſe eſt actus eſſentiæ. Propoſitione. 25. A.
Eſſe actuale eſt duplex, ſpeciei. S. & indiuidui, vbi ſupra. B.
Eſſe & motus differunt ſm potentiam & actum. vbi ſupra. E.
Eſſe aliquid in alio eſt dupliciter, vel vt in toto, vel vt in ſubiecto. vbi ſupra. L.
Eſſe vel reſpicit formam ſm ſe, vt in ſubſtantijs abſtractis, vel reſpicit eſſentiam compoſitam ex materia & forma vt in materialibus ſubſtantijs. Propoſitione. 29. H.
Per Eſſentiam & naturam ſuam res ad certum genus & ad certam ſpeciẽ determinatur. Propoſĩe. 4. P.
Eſſentia ab eſſe dicta eſt, quia in potentia eſt ad eſſe, vel quia eſt id a quo fluit eſſe. Eſſe. n. Per ſe

primo

primo fluit a forma, ex conſequenti aſt a materia fluere poteſt. Propoſitione. 26. C.
Nulla eſſentia cauſata tantæ eſt actualitatis ꝙ in rerũ natura per ſe poſſit exiſtere ſine alio ſuperaddito actu, quod eſt eſſe, quelibet tamen creata eſſentia tantæ eſt actualitatis (excepta materiæ eſſentia) ꝙ per ſe intelligi põt abſq; alio ſibi ſuperaddito actu. Propõne. 26. L. M.
Eſſentia materię a Dei eſſentia diſtat maxime. vbi ſupra. M.
Eſſentia oĩs tam ſimplex ꝗ compoſita ſuum eſſe determinate reſpicit. vbi ſupra. N.
Ad Eſſentiam principaliter competit forma. Propoſitione. 28. B.
Exemplar cauſę rationem hẽt, exemplum vero cauſati. Id enim eſt exẽplar ad cuius ſimilitudinẽ ſit exemplũ, exemplum vero eſt quod ad exemplaris fit ſimilitudinem. Propõne. 14. A.
Exiſtendi duplex eſt modus, formalis. S. & cauſalis. Propõne. 24. B.
Expanſum inter aliqua quid dicatur. Propoſitione. 14. F.
Extendi aliquid cum alio quid ſit. Propoſitione. 2. Y.
Extraneitas ſine diuiſione eſſe non poteſt, extraneum nãq; quaſi alienum ſiue diuerſum ſonat. Propoſitione. 14. N.
Extraneum opus eſt, ſi proportionatum non ſit. vbi ſupra. P.

De Littera F.

Figere ſe alicubi eſt determinate operari in illud. Propõne. 16. G.
Finis neceſſitatem imponit agenti. Propõne. 1. R.
Finis & bonum idem. Propõne. 23. D.
Non Fit aliquid ex duobus in actu, nec ex duobus in potentia. Propoẽ. 21. E. & Propoẽ. 28. M.
Fœlicitas vltima (ex puris naturalibus acquiri poſſibilis) eſt, ſpeculari ſecundum ſcientiam de cauſis in prologo. B. G. H I. k. L.
Fœlicitas eſt intellectum quietans. vbi ſupra. F.
Fœlicitas eſt animę operatio ſecundum virtutem perfectam. vbi ſupra. G.
Fœlicitas Politica eſt ſecundum prudentiam operari, & fœlicitas ſpeculatiua eſt ſecundum Methaphyſicam ſpeculari. vbi ſupra.
Fælicitas contemplatiua ſecundũ Phyloſophos nobilior eſt fęlicitate politica. vbi ſupra. H. I. k.
Fælicitas tria de ſe videtur dicere. vbi ſupra. k.
Fælicitas in pura & abſtracta bonitate, & non in corporali & materiali eſt ponenda. vbi ſupra. P.
Fęlicitas finis eſt operatorum perfectum & per ſe ſufficiens bonum. vbi ſupra. k.
Forma neceſſitatem imponit materiæ, formę aũt agens. Propõne. prima. R.
Forma in materia nõ tantę perfectionis põt eſſe quãtæ eſſet ſi eſſet a materia ſeparata. Propoẽ. 4. N.
Forma abſtracta eſt infinita, ſed non infinitum ens. vbi ſupra. N.
Formæ ſunt ſicut numeri. vbi ſupra. F. & Propõne. 30. G.
Formæ omnes exiſtentes in potentia, in prima materia, actu ſunt in primo motore. Propoſitione. 8. E. & Propoſitione 12. C.
Forma magis materiam continet quàm econuerſo. Propõne. 9. R.
Formę duplex eſt modus. vbi ſupra. Z. &. & Propõne. 25. H.
In Formis per ſe exiſtentibus, & in materia receptis eſt modus omnino cõtrarius. vbi ſupra. & Propoſitione. 10. M. & ſupra. Propõne. 4. F.
Formæ materiales diui duntur. Propoſitione. 14. K.
Formę aliter ſunt in intelligentijs ſupræmis, aliter in intelligentijs infimis. vbi ſupra. Q.
Forma nec diuiditur nec multiplicatur niſi per materiam. Propõne. 17. P. & Propoẽ. 21. M. & Propoſitione. 25. H.
Formarum corporalium multæ, ſunt corruptioni ſubiectæ, non quidem per ſe primo, ſed ſubiecti corruptione. Propõne. 24. F. & Propõne. 27. k.
Formarum realium, & intentionalium diſcrimen. vbi ſopra. S.
Forma & ſpecies idem. Propoſitione. 25. G.
Forma & eſſe qualiter effectus primi eſſe dicantur. Propoſitione. 26. X.

Formæ eductæ proprie delatæ dicuntur ſupra materiam. Propóne. 27. E.
Forma materialis materia indiget deferente in ſua eſſentia & in ſua fixione. vbi ſupra. k.
Forma materialis quando diminui & quando deſtrui dicatur. vbi ſupra.
Forma nobilior eſt quàm materia, & facit ad eſſe materiæ & econuerſo. Propoſitione. 28. O.
Forma nec elementum eſt, nec ex elementis. Propoſitione. 29. Q.
Forma quælibet materialis ipſam materię eſſentiam attingit. Propoſitione. 31. E.
Forte id dicitur de cuius manibus nihil eripi poteſt. Propóne. 16. R.

De Littera G.

GEnera quare materiæ rationem habere dicantur. Propóne. 2. Q.
In Genere quodcunq; eſt, limitatum, & determinatum eſt. Propóne. 4. Z.
Ad Genus aliquod entis determinatur quodcunq; creatum. vbi ſupra. FF.
Genera prædicamentorũ, & quę in eis ſunt aliquã ſemper potentialitatem admixtam dãt. Genus. n. (ſm Cõmentatorem) formam mediam inter potentiam & actum dicit. Propóne. 13. N.
Ad Genus aliquod determinata nequeunt repręſentare quod in nullo clauditur genere, ſed omnium generum continet perfectiones. vbi ſupra. O.
In Genere aliter ſunt intelligentię, & aliter ſenſibilia hęc. Propóne. 17. F.
Generis & differentiæ ratio vnde ſumatur. vbi ſupra.
Genus a ſpecie qualiter differat. vbi ſupra. G.
Genus cur de differentia prędicari nequeat. vbi ſupra. G. H.
Ad Genus aliquod prædicamentale quę determinari hẽant. Propóne. 22. E.
Generis forma forma vna dicenda non eſt, cum generis forma idem ꝙ ſpeciei forma ſit, Genus enim in ſpecie aliud quàm ſpecies ipſa non eſt. Propóne. 25. G.
Generabile omne duos hẽt terminos materiam. S. & formam. Propóne. 4. B.
Generabile omne materiam partem ſui hẽt, non enim generatur materia aut forma, ſed compoſitũ ex vtriſq;. Propóne. 25. M.
Generabile & corruptibile omne illud eſt, quod cum alio in materia cõmunicat. Propóe. 26. B.
Generabilia abſciſa in tempore eſſe dicuntur. Propóne. 31. B.
Generari ex re alia quid importet. Propóne. 25. M.
Generari ex re alia non poteſt conſtans ex tota materia ſua. vbi ſupra. M. N.
Ad generari ex alio duo ſequuntur. Propóne. 29 P.
Generationis & corruptionis modus contrarius eſt. Propóne. 1. N.
Per generationem humana perpetuatur ſpecies. Propóne. 5. T.
Generatio & corruptio in iſtis inferioribus contingunt, pp longe diſtare a primo. Propoſitione. 9 B. & Propoſitione. 24. F.
Generatio vnius ſemper eſt alterius corruptio. Propóne. 26. A.
Sub generatione non cadens, nec ſub corruptione cadit, vbi ſupra.
Generatione vna generatur compoſitum per ſe, & forma ex conſequenti. Propóne. 27. k.
Generatio non fit ex ente in actu, nec omnino ex non ente, ſed ex ente in potentia. Propoſitione. 29. Q.
Ad generationem huius indiuidui non facit niſi hoc indiuiduũ corpus. Propóne. 30. O.
Generatio multipliciter poteſt capi. Propóne. 32. N.
Generatiua virtus cur iſtis inferioribus ſit collata Propoſitione. quinta. T. Propoſitione. 9. B. & Propoſitione. 24. P.
Generatum diminutum eſt, cum generatio non ſit niſi via ex diminutione in complementum. Propoſitione 25. P. Q.
Id ex quo generatur res non eſt ipſa res, ſed eſt pars rei. Propóne. 29. Q.
Generatum omne eſſentiam habet ex actu, & potentia compoſitam. vbi ſupra.
Quod generatum omne hñs ſubſtantiam ſuam in tempore ſit per ens primum purum pendens, quomodo ex ſupra dictis manifeſtum ſit. Propóne. 32. Q.

Gradus entium plures ſunt. Propoſitione. 19. Y.
Cur Gratiæ dicantur ab Authore perfectiones quas Deus rebus creatis influit. Propóc. 21. V.

De Littera. H.

HEmiſphęrium ſuperius & Hemiſphęrium inferius quid ſint. Propóne. 2. L.
Hominis ſubtilis & groſsi diſcrimen. Propóne. 4. ℞. AA. BB. & Propóne. 10. G. R.
Homo magis proprie rationalis, quàm intellectualis dicitur. Propóne. 25. O.
Homo & ſol generant hominem. vbi ſupra.
Horizon quid ſit. Propoſitione. 2. L.

De Littera. I.

IDeæ in Deo qualiter ſint. Propóne. 10. C.
Ignis cur viuus dicatur. Propóne. 18. I.
Quæ ignis denominationem ſuſcipere poſſint. Propóne. 19. F.
Ignis licet infrigidari non poſsit impurus tamen poteſt effici & aliquam caloris remiſsionem pati, vt in eius parte patet qua aërem attingit. Propoſitióne. 20. C.
Ignis cum maxime calidus ſit omnium calidorum eſt cauſa. Propóne. 23. D.
Immago apta nata eſt ducere in cognitionem eius cuius eſt immago. Propóne. 8. B.
Non Indigens alio vt operetur, nec indiget alio vt exiſtat. Propoſitione. 15. G.
Non indigere alio ad ſui ſubſtentationem tripliciter poteſt contingere. vbi ſupra. I.
Indigentia omnis quoquò pacto ex compoſitione contingit. Propoſitione. 21. D. H.
Indigere nulla re poteſt quod omnino ſimplex eſt. vbi ſupra. H.
Indigere nulla re in ſua forma, vel in ſua formatione dupliciter poteſt eſſe, vel effectiue, vel formaliter. Propóne. 25. R.
Indiuiduorum multitudo in eadem ſpecie ex materia prouenit. Propóne. 4. HH.
Indiuiduantur alia a primo per aliquid materiale, ſed prima cauſa per ſuum eſſe purum indiuiduatur. Propoſitione. 9. X. Y. Z. &. 2. ℞.
Indiuiduum cum idem ſit ꝙ incõmunicabile, homo indiuiduũ non poteſt eſſe. vbi ſupra. Y.
Indiuiduatio per aliud ponitur in rebus materialibus, & per aliud in intelligentijs, & in primo vbi ſupra. ℞.
In enarrabile & incognoſcibile qũo ſit omne non habens cauſ̃m. Propóne. 6. K. L. M. N.
Inferiores res qũo non accipiant ſcientiam ſuperioris intelligentiæ. Propóne. 9. G. H.
Inferiora, vt transmutari poſſint per ſubſtantias ſeparatas, non oportet ꝙ fixionẽ & permanentiam habeant. Propóne. 30. Q.
Infinitum tale dicitur hñs eſſe completum pertinens ad rationem talis. Propoſitione. 4. M.
Infinitam formam eſſe, non eſt eſſe ſimpliciter infinitum. vbi ſupra. N. V.
Cum quo infinitatis modo ſtet maior & minor perfectionis gradus. vbi ſupra. V. X.
Infinitum aliquid tripliciter dici poteſt. Propóne. 5. P.
Infinitum eſt cuius partem accipientibus ſemper eſt aliquid extra ſumere. Propóne. 16. N.
Infinitum idem ꝙ non habens finem vel terminum. vbi ſupra. S.
Infinitum aliquid dupliciter dici poteſt, vel quia termino quantitatiuo caret, vel quia quantum eſt de ſe finem & terminum perfectionis non habet. vbi ſupra.
Infinitum eſſe propter carentiam finis & termini perfectionis eſt dupliciter. vbi ſupra. S. T. V.
Infinita pp perfectionis excellentiam qualiter alia a primo dici poſſint. vbi ſupra. X.
Infinitum eſſentialiter quod eſſe dicatur. Propoſitione. 17. B.
Influere proprie ſpectat ad cauſas vniuerſales & productiuas. Propóne. 1. F.
Influere plus in cauſatum cui cauſarum ſpectet. vbi ſupra. H.
Influentia ſemꝑ a ſuperiori ad inferius vadit. Propóne. 5. N. & Propóne. 23. L.
Influentiam diuerſa diuerſimode recipiunt. Propóne. 21. S.

Influxionis ordo a cauſis ſuperioribus qui ſit ſm Phyloſophos. Propõne. 16. F. Z. &c.

Immateriale materiali ſe cõmenſurare nequit. Propõne. 7. V.

An Immaterialia quæ ſupra tempus ſunt corruptibilia hęc, & materialia poſſint transmutare abſq; corpore ſempiterno medio. Propõne. 30. S. T. V.

Inquiſitione perſcrutata mentem ſuam in Deum proijcere quid ſit. Propõne. 21. Q.

Inſtabilitas in entibus ex compoſitione contingit. Propõne. 9. F.

Intellectus qualiter contra ſcientiam diſtingui hẽat in Prohęmio. R.

Intellectus & ſapientia cognitio altior eſt q̃ ſcientia & demõſtratio. vbi ſupra. S.

Intellectus noſtri in quibus ab intelligentijs diſcrepent. Propõne. 3. D. Propõne. 10. F. & Propõne. 13. H. I. k. Q & Propõne. 24. O. R.

Circa intellectionem intelligentiarum ſuperiorum & inferiorum quomodo diſcrepent ſacri a ſententia huius Authoris. Propõne. 3. V. & Propõne. 10. Q.

In intellectu ſpecies & conceptus ſunt veluti verba in voce. Propõne. 4. ℞.

Intellectuales formę qũo non ſe iungantur, vt indiuidua & minuatur abſq; corruptione, & ſeparentur abſq; ſe iunctione, & vnũ ſint in multitudine, multitudoq; in vnitate. vbi ſupra. LL. MM.

Per Intellectuales formas põt intelligibiles intelligi ſpecies. vbi ſupra. LL.

Intellectualis ſubſtantia ibi eſt vbi immediate operatur. Propõne. 5. C.

Intelligibilia a ſenſibus compræhendi nequeunt, nec immaterialia a materialibus. Propõe. 6. B.

Intellectus nr̃, & cuiuſcunq; alterius creati valde materialis eſt reſpectu primę cauſę. vbi ſupra.

Intellectus noſter in prima principia complexa facillime fertur: at in prima principia incõplexa diſficillime. vbi ſupra. D. V.

Cur intellectus obiectum dicatur ipſum quod quid eſt, vbi ſupra. M. & Propõne. 22. B.

Intellectus eſt altior potentia in nobis. vbi ſupra. V.

Intellectus noſter qualis naſcatur. vbi ſupra.

Intellectui noſtro magis proportionata eſt cognitio rei confuſa & in potentia, quàm diſtincta & in actu. vbi ſupra.

Intellectus noſter in intelligibilium genere eſt potentia pura: cauſa vero prima eſt actus purus. Propoſitione. 10. C. & Propõne. 13. H.

Ab Intellectu noſtro actus aliquis progredi nequit niſi ſpecie aliqua intelligibili prius informetur. vbi ſupra. & Propoſitione. 13. H. I.

Intellecta omnia in intelligente ſunt. Propõne. 12. A.

Intellectus & pro potentia intellectiua & pro intelligendi ratione capi põt. Propoſitione. 13. C.

Intelligibilia aliter in ſe vnita ſunt, & aliter in anima cœli. Propõne. 14. M.

Intelligibilia tripliciter a ſe ipſis differunt prout ſunt in anima & in ſe ipſis. vbi ſupra. L.

Intellectuale vt intellectuale habet eſſe ſimpliciter, & vnitum. vbi ſupra. V.

Intellectualis ſubſtantia cauſata (ſecundum hunc Authorem) triplex eſt. Propõe. 15. A. B. C.

Intellectus ſeu intelligere reſpectu principiorum eſt. vbi ſupra. B. & Propoſitione. 19 k.

Intellectus primo ens & eſſe concipit. Propõne. 18. E.

Q̃uo intellectus noſter ad diuini eſſe intellectionem ſe habeat. vbi ſupra. F. G. N.

An in intellectualibus entibus ſint gradus. vbi ſupra. N. & Propõe. 19. K. L.

Intellectualẽ & rõnale qualiter differant. vbi ſupra. Propõe. 19. K. & Propõne. 25. O.

Intellectuales nos ſecundum quid ſumus, intelligentiæ vero, & cœlorum animæ ſimpliciter. vbi ſupra. Propoſitione. 19. L. & Propoſitione. 25. O.

Intellectuale magis vel minus eſſe quid. Propoſitione. 19. M.

Intellectuale lumen ad quatuor poteſt deſeruire. vbi ſupra.

Intellectus nr̃ in ſui luminis vigore non niſi in principia poteſt. vbi ſupra. M. N.

An intellectum bonum hẽat quod Author addit ad probandum ſubſtantiam per ſe ſtantem non diuiſibilem eſſe. S. ꝙ eſt ſimplex. Propoſitione. 28. H.

Intelligere intelligentiæ motum non dici tribus ſufficientibus rationibus probat hic Author. Propoſitione. 7. R. T. V. X.

Intelligimus res non pertranſeundo partem poſt partem rei intellectæ. vbi ſupra X.

In Intelligendo eſt motus rerũ ad aĩam, ſed in volendo eſt econtrario. Propoſitione. 8. G.
De Intelligere pratico intelligentiarum cur hic Author determinare voluerit, & ad quid iſtam propoſitionem aſſumpſerit. Propoſitione. 11. B.
De Intelligere intelligentiarum quomodo aliquid ſciri poſſit ex hac Authoris. 12. Propoſitione. Propoſitione. 13. B.
Intelligunt & intelliguntur tñ ea, in quibus intellectus & intellectũ ſunt ſimul. Propõe. 13. C.
Non intelligit ſe ſemper id cuius eſſentia, & intellectiua potentia ſunt ſimul. vbi ſupra. H.
Quod intelligitur & intelligendi rõnem eſſe idem dupliciter põt intelligi. vbi ſupra. M.
Intelligi diuina eſſentia nequit niſi per ſe ipſam intellectu eſſentiali, ita quòd eſſentia ipſa videatur. vbi ſupra. O.
Intelligunt ſemper actu ſuam eſſentiã ſubſtantiæ ſeparatæ. Propõne. 15. N.
Intelligere viuentis opus eſt. Propoſitione. 18. N.
Intelligere intelligentiarum & Dei diuerſimode per aſſimilationem eſt. Propõne. 20. F.
Intelligendi connaturalis modus omnis rei creatæ qualis ſit. Propõne. 22. B.
Intelligere vel eſt vel ſequitur eſſe nobile. Propõne. 23. H.
Intelligere non omnia naturaliter deſiderant. vbi ſupra. H. T. X.
Intelligere an maius ſit quàm regere. vbi ſupra. M.
Preter intelligentias proprij orbiũ dantur motores ſm hunc Authorem. Propõne. 1. C.
Intelligentia cum ſemper ſit ſecundum habitudinem vnam variationemq; non ſuſcipiat, habet eſſe cum æternitate. Propoſitione. 2. k.
Intelligentię cũ materiã non habeant, hñt eſſe enter. vbi ſupra. N. Propõe. 14. K. & Propõe. 15. k.
Intelligentię nõ alterantur quo ad ſubſtantiam, nec a ſua deſtituuntur actione. vbi ſupra. X.
Intelligentia cum ęternitate extendi dupliciter dicitur. vbi ſupra. Y.
Intelligentia cur cum ęternitate parificari dicatur, & qũo. vbi ſupra. X. Y. Z. &.
Intelligentia qũo ſe, & qũo alia intelligat. vbi ſupra. Z. & Propõne. 13. M. N.
Intelligentię magis propria operatio eſt intelligere ſe. vbi ſupra.
Intelligentia ſm Phyloſophos immediate cœlũ mouere nequit. Propõne. 3. I. k. & Propõne. 11. A. & Propoſitione. 19. L.
Intelligentiarum quædam ſupremę, & quędam infimæ ſunt. Propõne. 3. N.
Intelligentias Phyloſophi tot poſuerunt quot & orbes. vbi ſupra. O.
Intelligentias ponunt ſacri non modo propter motum orbium, vt eas Phyloſophi ponunt, ſed propter contemplari ipſum Deum. vbi ſupra.
Intelligentiæ in cauſatorum genere primum gradum tenent. Propoſitione. 4. A.
Intelligentiæ qualiter compoſitæ ex finito & infinito eſſe dicantur. vbi ſupra. M. N.
Intelligentiæ ꝙ multiplicentur vnde habeant. vbi ſupra. S.
Intelligentiæ ſuperiores qũo ab inferioribus differant. vbi ſupra.
Intelligentia propinquior primo magis hẽt de potẽtia, virtute, & alijs bonitatibus q̃ aliæ. vbi ſupra. T.
Omnis Intelligentia cauſæ rationem habet. vbi ſupra.
An intelligentia vna, in potentia & bonitate magis vltimata q̃ alia eſſe poſſit. vbi ſupra. V. X.
Intelligentiæ alicuius eſſe & natura perfectiora ſunt, q̃ ſit eſſe & natura alterius. vbi ſupra. H.
An intelligentias eſſe infinitas formas, entia vero finitas eaſq; habere naturam infinitam, ſed eſſe finitum, rationabiliter dictum ſit. vbi ſupra. Y. Z.
An intelligentię formæ ſint infinitæ. vbi ſupra. &.
An in intelligentia ſuperiori ſpecies intelligibiles vniuerſaliores ſint q̃ in inferiori: & quare. vbi ſupra. ℞. AA. Propõne. 8. k. & Propoſitione. 10. B. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R.
Intelligentiæ ſuperiores perſpicatiores ſunt inferioribus cũ eis actualiores ſint. vbi ſupra. ℞.
Intelligentię ſuperiores qũo ſpecies vehementiores habere dicantur. vbi ſupra. BB.
Intelligentia inferior qũo ſub ordine intelligentiarum ſuperiorum ſit. vbi ſupra. CC.
Intelligentiæ cur inter ſe diuerſę ſint. vbi ſupra. DD. GG. HH.
In intelligentijs diuerſis diuerſæ ſunt ſpecies. vbi ſupra. DD. GG. HH. & Propoſitione. 8. k.
In intelligentia qũo eſſe primum creatum ſit totum. vbi ſupra. EE.

Intelligentia cur totum eſſe creatum non poſſit recipere. vbi ſupra. FF.
In intelligentijs q̃uo infinitę ſint formæ intelligibiles ex ipſius eſſe diuerſitate. vbi ſupra. II. KK.
Intelligentias eſſe infinitas q̃uo ſaluari poſſit etiam ſecundum Phyloſophos. vbi ſupra.
Intelligentia nulla per ſpecies indiuiduales intelligit. vbi ſupra. MM.
Intelligentię ſuperiores influunt in inferioribus bonitates ſibi a prima cauſa infuſas, & non econuerſo, vbi ſupra PP.
Intelligentia cauſalitatem habet non ſupra ſubſtantiam animæ cœli, ſed tantum ſuper eius operationem, etiam ſm̃ hunc Authorem. Propoſitione. 5. E.
De intelligentiarum ſecũdarum dependentia a primis quid Theologi teneant. vbi ſupra. F.
Intelligentiæ & cœlorum animę tripliciter compoſitę dicuntur ex finito & infinito. vbi ſupra. Q.
Per intelligentiam (ſm̃ Authorem) vniuerſalem quandam cauſam intelligimus, cuius propria operatio eſt intelligere. Propoſitione. 7. A. R. & Propoſitione. 10. A.
De intelligentia quæ ſit Authoris ſententia. vbi ſupra. & Propõne. 8. D. L.
Intelligentia cur ſubſtãtia eſſe dicatur, quę non diuiditur. vbi ſupra. B. C. D. E.
Intelligentia ad determinatum contrahitur prędicamentum. vbi ſupra. C.
An intelligentia vere deſcripta ſit vbi ſupra. E.
Intelligentia non eſt ita ſimplex ſicut primũ, nec ita compoſita ſicut corpus. vbi ſupra. E.
Intelligentia perfectiones ſuperadditas ſuę ſubſtantiæ habet. vbi ſupra.
Intelligentia (cum nec magnitudo, nec cum magnitudine ſit, nec etiam moueatur) indiuiſibilis eſt. vbi ſupra F.
Intelligentiam eſſe ſubſtantiam notum eſt, ſed eſt ignotum eam non diuidi. vbi ſupra. G.
Intelligentia oẽm diuiſionis modum ſubterfugit cum nihil ſui tempore menſuretur. vbi ſupra. L.
An intelligentia ſm̃ aliquid ſui tempore proprie menſuretur. vbi ſupra. M. R. & Propõne. 30. Y. Z.
In intelligentiarum actionibus ꝙ aliqua cadat ſucceſſio oportet. vbi ſupra.
Intelligentia non ſimpliciter parificatur æternitati etiam participatæ, ſed bene ſimpliciter eſt ſupra tempus proprie ſumptum. vbi ſupra. M. S.
An intelligentia moueatur ſic ꝙ motu diuidatur. vbi ſupra. N. O. R. T. V. X.
Intelligentia ſm̃ Authorem nec mouet nec mouetur: at (ſecundum Theologos) & mouet & mouetur. vbi ſupra. N.
Circa intelligentias Author & cæteri Phyloſophi multum ab errarunt a veritate. vbi ſupra. O.
In intelligentia nihil eſt ꝙ tempore proprie ſumpto menſuretur. vbi ſura. P.
Q̃uo ſi in intelligentia eſt multitudo ꝙ ſit ibi quaſi res vna. vbi ſupra. Q.
Intelligentia q̃uo habeat quæcunq; habet. vbi ſupra. Q. & ꝑ. R.
Intelligentia rem corporalem intelligendo qualiter cum ea extendatur. vbi ſupra. S.
Quod intelligentia motu non diuidatur, qualiter Author probet. vbi ſupra. T. V. X.
Intelligentia totam rem corporalem ſimul intelligit. vbi ſupra. X.
Intelligentiæ ſubſtantia, & operatio, q̃uo res vna ſit. vbi ſupra. Z.
Intelligentia q̃uo quod ſupra ſe, & q̃uo quod infra ſe ſciat. Propoſitione. 8. A. B. C. H. I. k. L. M. N. O. P. & Propoſitione. 13. T.
An intelligentia exemplar ſit omnium inferiorum & quomodo. vbi ſupra. D. E.
Intelligentiæ hæc inferiora intelligere poſſunt, etiam ſi eorum cauſę non ſint. vbi ſupra. E.
Intelligentias ſcire omnia Author non ſufficienter probat. vbi ſupra.
Intelligentia cur per modum ſuę ſubſtantiæ intelligat. vbi ſupra. G.
Quod intelligentia intelligat quod ſupra ſe tanꝙ̃ cauſa, & quod eſt ſub ſe tanꝙ̃ cauſatum, vnde ſequatur. Porpoſitione. 8. H. I. k. L. M O P.
Intelligentiæ quam aſſimilationem ad hæc inferiora habeant. vbi ſupra. K. L.
Intelligentia cur ſuperiora modo meliori intelligat, inferiora vero modo deteriori. vbi ſupra. M.
Q̃uo in intelligentia quęcunq; ſunt, ibi modo intelligibili ſunt. vbi ſupra. N. O. Q. Propõe. 12. C.
Intelligentia modo intelligibili, rerum quæ ſub ipſa ſunt eſt cauſa. vbi ſupra.
Intelligentia, ſm̃ Authorem, mediante anima cœli in omnia iſta influit inferiora, & ea gubernat & regit. Propoſitione. 9. A.

Q̃uo oĩs intelligentię fixio, & ſtabilitas pp bonitatem puram ſit quę cauſa prima eſt. vbi ſupra. B F.
Intelligentia virtutis vehementioris, & ſimplicioris eſt, maiorisq; abſtractionis q̃ ea quæ poſt ipſam ſunt eſt enim cauſa eis. vbi ſupra. E.
Intelligentia cur vniuerſale hẽat regimen ſuper oĩa ſibi inferiora. vbi ſupra. I. K. L. M. N. Q.
Intelligentia q̃uo per virtutem diuinã regat naturam totam ſicut natura per virtutẽ intelligentiæ regit res quæ ſunt ſub ea. vbi ſupra. M. N.
Intelligentia q̃uo virtus ſubſtantialis & virtus virtutũ ſubſtantialiũ ſit horũ inferiorũ. vbi ſupra. O. P.
Intelligentia q̃uo animam, naturã, & naturę generationem contineat. vbi ſupra. Q. R.
Intelligentia q̃uo ſit hñs ylíachim & formam. vbi ſupra X. & Propoſitione. 10. I.
In intelligentijs forma ſeu natura per ſe indiuiduatur, eſſe vero per formam. vbi ſupra. &.
Intelligentiæ & practicum & ſpeculatiuum intelligere competit. Propoſitione. 10. B.
An omnis intelligentia ſit plena formis. vbi ſupra. B. F.
An intelligentia intelligat omnia per eſſentiam ſuam. vbi ſupra. C. D.
Intelligentiæ quæ modum mediũ tenent in genere intelligibilium cur ſe ipſas per ſuam eſſentiã intelligant, alia vero per ſpecies eſſentiæ ſuper additas. vbi ſupra. E. Propoſitione. 15. O.
Intelligentiæ ſuperiores, quia plus de actualitate babent, virtutem magis habent vnitam, & magis vniuerſaliter recipientem. vbi ſupra. M.
Intelligentiæ ſuperiores in quatuor inferiores excedunt. vbi ſupra .V.
An oĩs intelligentia res ſempiternas quæ nõ deſtruũtur, nec ſub tpe cadũt intelligat. Propoẽ. 11. A.
Intelligentia intellectu practico nihil intelligit quod ſempiternũ & incorruptibile non ſit, ſecundum hunc Authorem. vbi ſupra.
Intelligentiæ effectus ſecundũ hunc Authorem deſtrui nequit, nec ſub tempore cadit vbi ſupra.
Intelligentia quia ſempiterna & immobilis eſt, an non niſi immobilium immediata ſit cauſa. vbi ſupra. C. D. E. F. G. & Propoẽ. 14. Q.
Intelligentię, & Deus (cum naturæ ſint intellectuales) intelligendo agunt. vbi ſupra. D.
In intelligentijs nouitatem ponere nullum eſt inconueniens. vbi ſupra. G. H.
Intelligentia practice intelligit tantum quæ producit, ſed intellectu ſpeculatiuo omnia quodammodo intelligit. Propoſitione. 12. A.
An intelligentia oĩs eſſentiam ſuã intelligat, quia in ea intellectus & intellectum ſunt ſimul: & q̃uo hoc poſſit melius intelligi. Propoſitione. 13. A. B. C. D. E. F. G. H. I. k. L. P.
Intelligentia cum ſe per ſe intelligat, ſemper ſe intelligit. vbi ſupra. H. I.
Quod in intelligentia ſimul ſit intellectus & intellectum, cur potius Author dixit, q̃ cũ Phyloſopho 3. de aĩa t. c. 15. diceret, ꝙ intellectus & quod intelligitur idem ſunt. vbi ſupra. M. N. O.
Intelligentia vna alteri non illabitur, nec poteſt eſſe ratio intelligendi alteri. vbi ſupra. N.
Quod intelligentia nunquã per ſuam intelligat intelligentiam niſi per ſuam eſſentiam intelligat, quo modo ſit verum. vbi ſupra. P. Q.
Intelligentiæ nomen valde æquiuocum eſt. vbi ſupra. P.
Intelligentia in intelligendo per alias ſpecies, quacunq; ſpecie vult vti poteſt. vbi ſupra. Q.
Intelligẽtia intelligendo eſſentiam ſuam, quaſcũq; ſpecies apud ſe hẽt intelligit. vbi ſupra. Q. R. T.
Intelligentia naturaliter nihil põt intelligere niſi eſſentiam ſuam intelligat. vbi ſupra. R. T. V.
Cum intelligentia vnum ſunt res intellectæ, cum in ea per modũ intelligentię ſint. vbi ſupra. V.
Intelligentia cur intelligendo eſſentiam ſuã oĩa alia intelligat, & econuerſo. vbi ſupra. V. X. Y. Z.
Intelligentias duas aut duas cœlorum animas ſolo numero differẽtes nõ eſt reperire. Propoẽ. 14. k.
Intelligentia corpori nec ſm eſſe nec ſm operationem coniungitur. Propoſitione. 15. A.
Intelligentia magis proprie dicitur intelligere quàm ſcire, vel noſcere eſſentiam ſuã. vbi ſupra. B.
An de intelligentia verificetur ꝙ ſit rediens ad eſſentiam ſuam. vbi ſupra. D. E.
Intelligentiæ virtutes eſſe dicuntur, quibus non eſt finis. Propoñe. 16. A.
Intelligentiæ, q̃uo non ſint fixæ ſtantes in rebus entibus, & quare. vbi ſupra. C. D. E. &.
Intelligentiæ; cur ab Authore dicantur virtutes rebus habentibus fixionem, magis quàm rebus ſtantibus. vbi ſupra. F.
Quomodo Intelligentia virtutem dependentem habeat ab alio, cum virtus eius virtus quędam, &

particulata ſit vbi ſupra. I. K. L. M. N. O.
Intelligentia virtutem infinitam cur non dicatur habere, niſi ad inferius. vbi ſupra. I. k. N.
Intelligentia qualiter non ſit virtus pura, quę non eſt virtus, niſi quia eſt virtus. vbi ſupra. O.
Intelligentię virtus quõ finita, & quõ infinita poſſit dici. vbi ſupra. P. R. X. Y.
Quõ ſi intelligentia hẽt virtutẽ quæ remanet. I. defectiuã, ꝙ virtutẽ dependentẽ hẽat. vbi ſupra. Q.
Intelligentiæ fortes ſunt, cum naturalia perdere nequeant. vbi ſupra. R.
Intelligentię in cœlorum animas habent influere. vbi ſupra. &.
In Intelligentijs, proprie, nec generis, nec differentię ratio inuenitur. Propoſitione. 17 G.
Cur Intelligentia, & non homo, habeat virtutem cognitiuam vnitam. vbi ſupra. N.
Intelligentia eſt ipſum primum ſciens. Propoſitione. 18. M. P.
In intelligentijs ſunt gradus. Propoſitione. 19. A. C. D. V.
Cur Intelligentię ſuperiores, & non inferiores diuinę dicantur. vbi ſupra. E. F.
Intelligentiæ, & cœlorum animæ, quõ ſine diſcurſu intelligant. vbi ſupra. K. L.
An intelligentiæ magis ſint intellectuales, quàm cœlorum animæ. vbi ſupra. M. N. O.
In intelligentijs quare intellectuale nomen diuerſificetur. vbi ſupra. N.
Intelligentiæ, & ſi moueant non motæ, nec motu ad formam, nec ad vbi: ſic tamen faciũt ad regimen, & gubernationem rerum, ꝙ cõmiſcentur rebus. Propõne. 20. D. H.
Quod intelligentię (quas cõmuni nomine Angelos nominamus) non ĩmediate adminiſtrent, vel moueant hæc corpora, ad Phyloſophorum mentem eſt dictum. Propõne. 21. S.
Intelligentia omnis diuina quõ ſciat res, per hoc ꝙ eſt intelligentia, & regat eas, per hoc ꝙ eſt diuina. Propoſitione. 23. B. C. E. F. G. H. I. k. N. Q. Y.
An omnes intelligentiæ Diuinę ſint. vbi ſupra. L.
Intelligentię proprietas quõ ſit ſcientia, & quõ eius ſit complementum, & integritas. vbi ſupra. O.
Intelligentia qualiter bonitates his quæ ſub ea ſunt influat. vbi ſupra. G.
Intelligentia qualiter per ſpecies intelligere dicatur. Propõe. 24. O. P.
Intelligentię a primo influxionem recipiunt cum delectatione. vbi ſupra. X. Y.
An Intelligentię ſm Phyloſophos, aliquomodo poſſint diſſolui. Propõe. 26. L. M. N.
Intelligentiam ex eſſe & eſſentia componi ſatis expreſſe ponit hic Author, & alij Phyloſophi. vbi ſupra. L. M. & Propoſitione. 26. V. & 19. E.
Intelligentia ſm naturæ curſum indiſſolubilis eſt, per voluntatem tamen primi poteſt diſſolui, atq; adnichilari. vbi ſupra. X. & Propoſitione. 29. E. F.
Intelligentiã diſſolui poſſe per voluntatẽ primi, qui ſaluare nõ poſſint. Propõne. 26. X. Y.
Intelligentia eſt ſui complementi cauſa. vbi ſupra. &. 9.
Intelligentiæ ab extra nec per ſe, nec per accidens mouentur, ſed bene ab intra per deſideriũ. S. vltimi finis. Propoſitione. 29. N.
Per intelligentias hęc gubernari inferiora, non immediate, ſed mediante corpore cœleſti, congruũ & non neceſſarium eſt. Propoſitione. 30. L.
Intelligentiæ, ſiue Angeli ĩmediatam aliquam operationem habent in hæc corpora inferiora, quod eſt ob magnum bonũ quod inde euenit, vt propter hominum ſalutem. vbi ſupra. M.
Intelligentię omnes hæc corpora per ſe imutare poſſint quantum ad motum ad vbi, & non quantum ad motum ad formam. vbi ſupra. T. V.
Intelligentię ex ordine vniuerſi determinantur ad vbi: cum in loco diffinitiuę, & non ſitualiter ſiuę circunſcriptiuę ſint. vbi ſupra. T.
Intelligentię quęlibet operatio eſt tota ſimul, licet vna eius operatio alteri ſuccedat. vbi ſupra.
An intelligentia medium ſit inter rem totaliter ęternam & totaliter temporalem, quod ſm ſubſtantiam eſt in æternitatę, & ſm operationem in tempore. Propõe. 31. G. H. I.
Intelligentię operatio ĩproprię tempore dicitur menſurari. vbi ſupra. H. I.
In intelligentijs nullum eſt totum, quod partem poſt partem habeat. vbi ſupra.
Intelligentia quo ad operationem qua ſe ipſam intelligit ęuo menſuratur. Propõne. 32. I.
Omnis Intelligentiæ operatio quõ æternitate habet mẽſurari, quod videtur velle hic Author, & quõ non, quod catholici volunt. vbi ſupra. I. k.

De intelligentijs

De intelligentijs duabus creatis ſecundum prius & poſterius, & de duabus eiuſdam intelligentię intellectionibus, ſm prius & poſterius ſe hñtibus, nõ eſt oĩo ſimile. Propóe. 31. & Propóe. 32. K.
Intentiones, ſpecies ſine materia dicuntur, cum modum eſſendi realem non habeant, nec ſibi inuicem contradicant. Propoſitione. 24. S.

De Littera. L.

LApis, cũ intelligit, nõ intelligit, cũ in eo ſimul intellectus & intellectũ nõ ſint. Propóe. 13. C.
Legiſlatoris intentio eſt politiam ad vnitatem, & pacem reducere. Propoſitione. 20. ß.
Legiſlator quantum in ſe eſt vniformiter ſe debet habere erga omnes. vbi ſupra.
Liber hic ob rationes diuerſas a diuerſis diuerſimode ẽ appellatus. in Epiſtola ĩ principio libri poſita.
Libri huius ſubiectum cauſę ſunt primarię: in Prohæmio. M.
Libri huius quis cauſa efficiens fuerit ignoratͣ, credit tñ a pleriſq; ꝙ fuerit Alpharabius. vbi ſupra.
Liber hic ex libro procli de cauſis extractus fuit. vbi ſupra, & Propóne. 12. E.
Libri huius quis modus ſit procedendi. vbi ſupra. N.
Libri huius forma & finis quæ ſint. vbi ſupra.
Liber hic maxime amandus & deſiderandus eſt. Propoſitione. 1. A.
Libri huius finem qualiter Author principio copulet eiuſdem. Propoſitione. 32. R. X. Y.
Pro libro de Cauſis, Vide ſcientia de Cauſis.
Lr̃a Vocalis cæteris eſt formalior, cũq; plus de actualitate hẽt. Propoſitione. 2. D.
Locale proprie & per ſe tm̃ dicitur quod loco clauditur. Propoſitione. 31. F.
Locus vt locus eſt in re locante, & non in re locata. vbi ſupra.
An loquela non fiat niſi per intelligentiam. Propóne. 6. P. Q. R. S.
Lux non eſt color ſed ſuper color. Propoſitione. 2. V.
Lux eſt prima rerum viſarum, eſt enim prima, & principalis ratio quare aliquid videatur: nam ipſa in rebus reſperſa eas viſibiles reddit. Propoſitione. 4. C.
Lucis, & caloris diſcrimen. Propoſitione. 6. F.
Lux id eſt in ſenſibus, quod eſt eſſe vniuerſaliter in entibus. vbi ſupra.
Lucis, & luminis nomen, à manifeſtatione videtur eſſe impoſitũ. vbi ſupra. F. I. & Propóe. 26. C.

De Littera. M.

MAgis & minus ſemp ſumunt per cõparationẽ ad ſimpliciter, a quo dependẽt. Propóe. 16. M.
Magis & minus non reperiuntur niſi ex admixtione oppoſiti. Propoſitione. 21. L.
Per eſſe cum magnitudine quid hic Author intelligat. Propóne. 7. G. H.
Maius quandoq; ſuperlatiue ſumitur. Propóne. 21. L.
Malum & error ex ſola potentialitate habent eſſe. vbi ſupra. G.
Malum non niſi boni priuatio eſt. vbi ſupra.
In Materia qualiter ſe habeant diſpoſitiones quo ad eſſe completum & in completũ reſpectu generationis, & corruptionis. Propoſitione. 1. N.
In Materia forma ſubſtantialis prius natura inducitur quàm completę qualitates, & poſterius natura materia ſpoliatur forma ſubſtãtiali quàm qualitatibus, vel diſpoſitionibus cõpletis. vbi ſupra. N. O.
Per materiam res eſſe, & non eſſe poteſt. Propoſitione. 2. N.
Materiales perfectiones ſi a materia haberent eſſe abſtractum, haberent modum oĩo oppoſitum. vbi ſupra. Q. & Propoſitione. 9. G.
In materia recepta quanto ſunt vniuerſaliora, & ſuperiora, tanto magis in potentia & imperfecta ſunt. vbi ſupra.
Materialia ſunt multum corpora quantũcunq; ſuprema reſpectu ſubſtantiarum ſeparatarũ, quæ materiam partem ſui non habent Propoſitione. 3. K.
Materia prima (ſecũdum Platonicos) ſi ab oĩ actu, ſeparata eſſet, non eſſet ens, ſed bene quid bonũ eſſet. Propoſitione. 4. F.

Ex materia indiuiduorum multitudo in eadem ſpecie prouenit. vbi ſupra. HH.
Materia prima de ſe eſt infinita quia interminata. Propoſitione. 5. P. & Propoſitione. 16. T. V. X.
Materia prima (qua nihil eſt imperfectius) pura de ſe potentia eſt. Propoſitione. 9. C.
Materia prima maxime diſtat a primo. vbi ſupra. D. & Propóe. 16. V. X.
Materia prima cur faciat diſtare a primo, vbi ſupra.
Cur materia per quantitatem facere ad indiuiduationem dicatur, cum ſola ſufficeret adindiuiduationem ſi eſſe abſolutum a quantitate haberet. Propoſitione. 9. Z. &.
Q. đ in materialib' facit materia ſignata, & forma, in ſeparatis a materia facit forma, & cé. vbi ſup. &.
In materialibus rebus aliud eſt res, & aliud eſt rei intellectus. Propóe. 13. D.
A materia ſeparata per ſe ipſa intelliguntur, non aũt ſic materialia. vbi ſupra. D. E.
In ſeparatis a materia idem eſt intellectus & quod intelligitur. vbi ſupra. D.
Materialia reſpectu actus intelligendi nõ ſe hñt quaſi formalia, & in actu, ſed in potẽtia. vbi ſup. E.
Materia, naturæ fundamentum eſt. Propoſitione. 25. k.
Materia in alio dr̃, non tanq̃ in ſubiecto, ſed tanq̃ in ſuo toto. vbi ſupra. L.
Ex materia ſua tota non conſtant, quę cum alijs cõmunicant in materia. vbi ſupra. M.
Ex materia ſua tota aliquid conſtare, qualiter ſit accipiendum. vbi ſupra. N.
Inter materiale & ſtans per eſſentiam ſuam triplex eſt differentia. vbi ſupra. T. V.
Quod materia ad maleficium & corruptionem machinetur, eſt ratione annexæ ſibi priuationis. Propoſitione. 26. G.
Materiam & materialia oĩa vnde corrumpi contingat. vbi ſupra. Q.
In materia, materialis forma non põt recipi, ſ̃m totalem ſui perfectionem. Propoſitione. 28. H.
Materiam in re mota imaginari oportet. Propoſitione. 30. O.
Materiam a formis ſeparatis tranſmutari impoſsibile eſt, non enim materiam tranſmutat niſi quod eſt in materia. vbi ſupra. O. V.
Materia ſubiecta cum forma cauſa eſt omnium accidentium quæ fiunt in ea. Propõne. 31. E.
Maximũ in quolibet genere illud eſt, qđ oĩum aliorũ eſt cauſa. Propõne. 21. R. & Propõne. 23. N.
Medeæ fabula. Propoſitione. 21. C.
Meliorem, vel maiorem rem, quid hic Author appellet. Propoſitione. 31. I.
Menſurę entium duę tantum ſunt, æternitas S. & tempus. Propóe. 2. D. E. & Propõne. 31. R.
Menſura in entibus ex parte actus ſumitur. vbi ſupra. D
Menſuratur eſſe æternitate, & motus tempore. vbi ſupra. E.
Sicut menſuratur eſſe non mobilium ſed immobilium æternitate, ſic & viuere immobilium menſuratur. vbi ſupra. I.
Menſura ſucceſsiua eſt tempus, ſed permanens eſt æternitas. vbi ſupra. L.
Menſura ſuperior eſt æternitas, inferior vero tempus. vbi ſupra. L.
In Menſuris appoſitio idem ꝙ applicatio menſurę ad menſurata eſt. vbi ſupra. X.
Menſuram ſumunt ab arte diuina intellectuali, quęcunq; hic agũtur inferius. Propõne. 9. N.
Menſura oĩum primorũ. S. intelligibiliũ, & ſecundorum. S. ſenſibilium deus eſt: qui entia creauit, & ea, menſura oĩ enti conueniente, menſurauit. Propõne. 16. ?. & Propõne. 18. G.
Menſurare omnia conuenienti menſura quid. vbi ſupra &.
Menſurari æternitate, vel tempore (ſ̃m hunc Authorem) & eſſe. Incorruptibile, vel corruptibile, non idem eſt. Propoſitione. 25. E.
Menſurantur oĩa hic inferius ſua periodo. Propõne. 24. O.
Ad menſuram, menſuratum quatuor põt comparari modis. Põpõne. 31. R.
Menſura duplex, propria, & radicalis. Propoſitione. 32. D.
Menſura propria mobilis eſt nunc temporis, ſed menſura propria motus eſt tempus. vbi ſupra.
Menſura permanens eſt tota ſimul, non aũt ſucceſsiua. vbi ſupra. F.
Menſurę ratio (ſ̃m hunc Authorem) variatur non per magis vel minus durare, ſed per eſſe, vel nõ eſſe totum ſimul. vbi ſupra. I. k.
Menſuratur per ſe primo tempore ipſe motus, ſi quid enim aliud tempore menſuratur, eſt per cõparationem ad motum. vbi ſupra. N.

Meritum recipientium appellatur ab Authore rerum nobilitas, & capacitas. Propoſitione. 20. P.
Methaphyſica oēs ſcientię neceſſariores ſunt ſed earum nulla eſt dignior illa. In Prohæmio. A.
Methaphyſica in ſcientiarum genere ſupræma eſt, ſm̄ quam operari fœlicitas eſt contemplatiua, quā phyloſophi poſuerunt. vbi ſupra. H.
Methaphyſica, ſapientia proprie dicitur, ſed cōmuniter ſcientia nuncupatur. vbi ſupra. R.
Methaphyſicæ, quę pars nobiliſſima ſit. vbi ſupra. H. T.
Minimum ſm̄ materiam non eſt dare, ſed bene ſm̄ formam. Propoſitione. 24. T.
Minimum ſm̄ formam quid ſit. vbi ſupra.
Modi agendi dupplices ſunt. Propoſitione. 1. DD.
Qui modi agendi ex parte rei actæ ſe teneant, quę ex parte agentium. vbi ſupra.
Modus rei dependet à quo & res ipſa dependet. Propōne. 16. M.
Mortua dār quæ nec agunt, nec mouentur, niſi ab alio mota. Propoſitione. 18. I.
Mouentur quædā horū inferiorū non ex ſe, ſed ex generante, quędā vero ex ſe, & hęc in duas partes diuiduntur, quarū vna eſt per ſe mouens, & alia, eſt per ſe mota. Propōne. 3. G.
Mobilia ex ſe nobiliora ſunt his quæ a generante mouentur, & non ex ſe. vbi ſupra.
Mouere immobiliter, amato, & deſiderato potiſsimè competit. vbi ſupra. H.
Motoris appropriati propria operatio eſt mouere. vbi ſupra. I.
Motus quoddam vitæ opus eſt. vbi ſupra. L.
Motus per ſe. eſt tantum ipſius corporis. Propoſitione. 5. C.
Motus quando ab alia eſſe dicatur, & quando non. vbi ſupra.
Motores cœlorum cur cœlorum animæ dicti ſint. vbi ſupra.
In oī motu aliquid acquiritur, & aliquid deperit. Propōe. 7. X. & Propōe. 30. N.
Motus plus dicit quam non omnia ſimul agere dicat. vbi ſupra. T.
Motus in corpore ad corporis diuiſionem diuiditur. vbi ſupra. P.
Motus ſemper ab immobili incipit. Propoſitione. 9. A. & Propoſitione. 18. N.
Quod mouens mobili proportionatum eſſe debeat imaginantur Phyloſophi, & hoc maxime eſſe habet in corporibus cæleſtibus, & eorum animabus. Propoſitione. 14. P.
An motum eſſe aliquid per eſſentiam ſuam poſſit. Propōne. 18. B. C.
Mouere aliquid ſe ipſum, qn̄o contingat. vbi ſupra. C.
Quę mouentur ex ſe prius mota ſunt, quàm quę mouentur ex alio. vbi ſupra. N.
Nil mouet ſe ipſum primo. vbi ſupra.
Motus ad vbi, & motus ad formam ſimiles, & diſsimiles ſunt. Propoſitione. 20. D.
Mouere ſe ipſum animal dr̄, non per ſe primo, ſed per partem. Propoſitióne. 25. K.
Mouentibus nobis mouentur oīa quæ ſunt in nobis. Propōe. 17. H. & Propōne. 19. N.
Mouentur alia per ſe, alia per accidens, alia ab intra, & alia ab extra. vbi ſupra. Propōe. 29. N.
Motus eſt actio motoris, & non moti. Propōne. 31. C. k.
Motus cœli pōt dici actio non modo animæ cœli, ſed & ipſius cœli. Propoſitione. 32. H.
Motus qui proprie, & per ſe, tempore menſuratur, cum totus eſt, nihil eſt. vbi ſupra. M.
Multiplicatio ex finito & infinito in intelligentijs tantum eſt. Propōne. 4. k.
Multiplicatio totius entis (ſm̄ Authorem hunc) ex intelligentiarū multiplicatione eſſe vr̄. vbi ſupra.
De multiplicatione entium à primo, Phyloſophorū multi loquentes dupliciter errarunt. vbi ſupra. L.
An multiplicatio intelligentiarum, & cæterorum conſequenter entium, ſequatur ex compoſitione finiti, cum infinito. vbi ſupra. O.
Multiplicitas prima entium ex forma & eſſe facta eſt. Propōne. 4. Q.
Non multiplicari ſm̄ formam in eadem ſpecie, dupliciter eſt. Propoſitione. 25. H.
Multitudo oīs participat aliqualiter vno. Propōne. 4. A.
Multitudo eſt ex vnitate progreſſa. vbi ſupra.
Multitudo in entibus ex eſſe multiplicato facta eſt. vbi ſupra.
Multitudo entium eſt ab vno primo ente, ſicut numerorum multitudo eſt ab vnitate. vbi ſupra. k.
Quod multitudo aliquorum ſecundum eādem formam ſit, in cauſa eſt, quia forma illa eſt in materia recepta. Propoſitione. 7. H.

NAtura non cauſa primaria, ſed taliũ organũ, & inſtrumentũ eſt. Propoẽ. 1. D.
Natura in ſuis actionibus a quibus dependeat cauſis. vbi ſupra. A A.
Natura ſic cauſa vniuerſalis eſt, ꝙ eſſe ſuperius non hẽt. Propoſitione. 2. C.
Natura eſt infra eſſe. Propoſitione. 5. N.
Naturæ magis q̃ ipſi eſſe attribuitur infinitas, cum perpetuatio eſſe ſit ex natura. vbi ſupra. O.
Natura oĩs creata in potentia eſt ad eſſe, & non eſſe, non tamen oĩs talis generabilis eſt, & corruptibilis. vbi ſupra. Q.
Natura ſemper quod melius eſt facere vellet. Propoſitione. 9. B.
Natura cum non intelligat. Non ſcit aliquid perfecte ordinare niſi rememorata ex virtutibus agentibus nobilioribus, quæ intelligentię ſunt. vbi ſupra. M.
Naturæ partes ſunt materia & forma. Propõne. 25. A.
Negatio per affirmationem deſtruitur, ſicut affirmatio per negationem. Propoẽ. 27. B.
Nigri nomen a lucis priuatione vr̃ impoſitum. Propoſitione. 2. T.
Quod ex Nihilo aliquid fieret oẽs perterruit Phyloſophantes. Propoẽ. 3. BB.
Super oẽ nomen oportet ꝙ ſit, quod ſuper oẽm eſt intellectum. Propõne. 22. B.
Per Nomina abſtracta ſignificantur perfectiones participatę: per nomina vero concreta perfectionem participantia ſignificantur. vbi ſupra. O.
Nomen nullum eſt tante excellentię dignum, quantę eſt cauſa prima. vbi ſupra. P.
Nomen quodcunq; vel per modum abſtracti, vel per modum concreti, ſignificat. vbi ſupra. Z.
Numerus quanto vnitati propinquior eſt, tanto eſt minor. Propoſitione. 10. O.
Nunc ſtans æternitatem facit, nunc vero fluens facit motum. Propoẽ. 29. A. & Propoẽ. 30. &.

De Littera. O.

OMnia in omnibus qualiter ſint. Propoſitione. 3. B.
Quod operetur quis hẽt, à quo ſubſtantiam, & virtutem hẽt. Propoſitione. 1. Y.
Ab Operatione non propria aliquando deſiſtere, ſeu deficere contingit. Propoẽ. 3. I.
Operationem diuinam magis intelligentia q̃ anima cœli habet. vbi ſupra. ꝯ.
In Operatione ſua alio non indigens ſubſtãtia fixa, eſt, ꝑ ſe ſtans & ſufficiens ꝑ ſe ipſam Propoẽ. 15. S.
Ex Operibus, de rei ſubſtantia poſſumus iudicare. Propõne. 27. C.
Operationẽ propriam habere debet forma, habere eſſe ſine corpore valens. vbi ſupra.
Operationum quædam eſt in exteriorem materiam tranſiens, & quædã non. Propõne. 31. k.
Operationis vt operatio propria mẽſura eſt tp̃s, radicalis vero nũc temporis. Propoẽ. 32. D.
Oppoſitionem ad aliquid non hẽt, quod nõ eſt aptũ natum in aliquo fieri. Propoſitione. 22. E.
Ordo eſt inter ſubſtantiam, virtutem, & operationem. Propõne. 1. Y.
Ordinare ſapientis eſt. Propoſitione. 9. M.
Ordo omnis propter finem eſt. vbi ſupra. N.
Ordo eſt inter recedere ab vnitate, non eſſe fixum & ſtans ſed variationi cuipiam eſſe ſubiectum, & ſm̃ diſpoſitionem vnam non operari. Propoſitione. 20. V.
Ordinatũ & cõnexũ eſſe habentia, oportet ꝙ ab vno procedãt, & ad vnũ reducanẽ. Propoẽ. 32. Q.
Organũ habet ab arte ꝙ agat, per eius enim virtutem in agendo iuuatur, & per eam dirigitur & regulatur. Propoſitione. 1 ꝯ.
Oriens pars cœli eſt principalis, ibi enim motus eius magis viget, & incipit, ibiq; principaliter eſt intelligentia mouens. Propoſitione. 5. D.

De Littera P.

PArticipatum idem eſt ꝙ ſm̃ partem acceptum. Propoſitione. 22. M.
Participanti multum de alio duo competunt. Propoſitione. 23. F.

Partem quãlibet -

Partem quãlibet totius per ſe ſtare, cur ſit inconueniens. Propoſitione. 28. k. L.

Partem ſtare per quãlibet partem inconuenientius eſt, quàm ꝙ per ſe ipſam ſtet. vbi ſupra.

Quod partes per ſe ſtent, ponere, eſt totum deſtruere. vbi ſupra.

Pars per ſe ſtans non eſt pars niſi in potentia. vbi ſupra. L.

Pars vna in compoſito facit ad eſſe alterius. vbi ſupra. O.

Pars vna cuiuſlibet compoſiti, an ſemper ſit altera melior. vbi ſupra. O. Q. R.

Paſſio in his corporalibus magis facta abijcit a ſubſtantia. Propõne. 26. I.

Perfectus ſm̃ ſcĩas ſpeculatiuas naturaliter debet eſſe pfectus virtutibus moralibus. in Prohæmio. I.

Perfectiones in materia receptę ſi haberent eſſe abſtractum, modum omnino oppoſitum haberent ab eo quem nunc habent. Propõne. 2. Q.

Perfectiones inferiorum cauſarum in ſuperioribus reſeruari eminenter, clarius eſt, quàm ꝙ ſuperiora in inferioribus participatiue ſint. Propõne. 3. B.

perfectio omnis creata ſe habet per additionem ad eſſe. propõne. 4. F.

Perfectius eſt habere albedinis, quàm rubedinis complementum. vbi ſupra. X.

Perfectiones (ſecundum hunc Authorem) à Deo deriuantur in intelligentias, & ab his in cœlorum animas, & ab his in materiam ſenſibilem. Propõne. 12. H.

Perfectiões in effectibus nõ ſunt niſi ſimilitudines q̃dã deriuatæ à cauſarũ pfectiõibus. Propõe. 18. D.

Perfectiões veriſsime ſunt in Deo, ſed vnitiue, in nobis vero mõ vario, & multiplicato. vbi ſupra. D. H.

Perfectio quãto cõmunior, tãto (vt in materia recipitur) eſt impfectior: abſtracta ãt & ſeparata perfectior. eſt. vbi ſup. D. E.

Perfectiones creaturarũ ad tres reducuntur gradus, & quare. vbi ſup. I. k.

Oẽs Perfectiões in Deo ꝙ vnã & eandẽ rẽ dicãt ſimpliciſsimã, pp quid ĩnoteſcat nobis. vbi ſupra. L.

Perfectiones aliæ ab eſſe, cur comparatæ ad eſſe, per modum formę ſe habeant. vbi ſupra. S.

Perfectio ex actu, Imperfectio vero ex potentia ſumitur. Propoſitione. 21. L.

Perfectus aliter dicitur Deus, & aliter res aliæ a Deo. Propõne. 22. C.

Perfectio in aliquo nõ receptibilis (cuiuſmodi eſt diuina perfectio) nihil optum habet. vbi ſupra. D.

Perfectioni alij & alij alia & alia competit totalitas. vbi ſupra. F. G. H.

Perfectiones participatę per noĩa abſtracta ſignificantur, perfectionem vero participantia per nomina ſignificantur concreta. vbi ſupra O.

Perfectio a corpore eẽntialiter depẽdens, ſine quo eẽ non põt, extẽdit ad corpis extẽſionẽ. vbi ſup. P.

Perfectiones omnes creaturarum diuerſimodè creaturis, ipſis attribuũtur. Propoſitione. 23. R.

Perfectiones plures eiuſdem ſpeciei eſſe nõ poſſunt in eodem ſubto. Propõne. 24. I.

Perfectiones in nobiliori receptas ſubiecto, nobiliores oportet eſſe. vbi ſupra.

Perfectiones omnes quæ ſunt in potentia: in materia prima, actu ſunt in motore primo, & multo plures illis. vbi ſupra. M. N.

Quod per ſe eſt, vniuerſale eſt, & de omni. Propoſitione. 13. B.

Quod per ſe eſt, eſt ſemper. vbi ſupra. H. I.

Quod per ſe non eſt, contingit aliquando non eſſe. vbi ſupra. I.

Per ſe tale id eſt, per quod ſunt cętera talia. Propõne. 21. T.

Per ſe cauſæ habitudinem denotat. Propõne. 28. I.

Per ſe ſubſiſtens idem eſt ꝙ ſtans per eſſentiam ſuã. Propõne. 25. F. & Propõne. 26. A. E.

Verbi huius, Pertinet, quæ ſit proprietas. Propõne. 22. C.

An petat quod eſt in principio, Author, probans intelligentias plurificatas eẽ. Propõe. 4. P. Q. R

An petat quod eſt in principio, Author, probans ſubſtantiã per ſe ſtantem indiuiſibilem eſſe, ipſam ſimplicem eſſe præſupponendo. Propõne. 28. G.

Non petitur quod eſt in principio, ſed recte arguitur, ſi ad probandum aliquid eſſe tale proponitur id quod eſt de eius intellectu. vbi ſupra.

Phyloſophię tres modi vniuerſales ſunt, phyſicus, Mathematicus, & diuinus. in Prohęmio. Y.

Phyloſophi a veritate deuiauerunt in multis. Propõne. 3. O.

Phyloſophorum intentio fuit, cœlũ nunquam à motu deficere. vbi ſupra. BB.

Phyloſophorum multę opiniones ſunt quæ in ſe licet veræ non ſint, iuuant nos tamen ad aliquã intelligendam veritatem. Propõne. 11. F. & Propõne. 12. E.

Phyloſophorum opinio de animabus quibuſcunque. Propóne. 16. D. E.
Phyloſophorum opinio fuit, ꝙ quicquid per ſe ipſum relationem ad ſuum productiuum habet, quod productiuum immobile ſit, oportet & illud indiſſolubile eſſe. Propóne. 26. P.
Platonis opinio de Ideis. Propóne. 2. R. Propóne. 4. E. F. & Propóne. 22. k L.
Platonici cur Ideas illas Deos eſſe dicerent. Propóne. 3. Q.
Plato mundum generauit. vbi ſupra. BB.
Plato voluit bonum ente eſſe communius. Propóne. 4. F.
Platonis opinio de Idearum, ſeu perfectionũ abſtractarũ pluralitate falſa eſt. Propóne. 22. I.
Plures Dij quare eſſe non poſſint. Propóne. 9. T.
Plures ſortes cur eſſe non poſſint. vbi ſupra.
Non plurificanť in eadẽ ſpẽ, q̃ eſſentiam indiſſolubilẽ habẽt ab eſſe. ſed bene q̃ eſſentiã hñt ab eſſe diſſolubilẽ, q̃cunq; enim in eadẽ plurificanť ſpẽ, vel ſunt corruptibilia, vel corruptibiliũ pτes. Propóne. 25. C. D.
Quod põt virtus inferior, põt & ſuperior. Propóne. 7. N.
Potentialitas ſũma eſt in materia prima, ſũma vero actualitas in actu primo eſt, in alijs aũt magis vel minus eſt de potentialitate, ſm ꝙ magis vel minus appropinquant ad primũ. Propóne. 10. I.
Potentialitas ratio eſt recipiendi particulariter & contracte. vbi ſupra.
Potentię nomen quod ſortiatur. Propóne. 15. B.
Quæ in potentia ſunt, ſm ꝙ huiuſmodi, infinita ſunt & illimitata. Propóne. 16. T.
Potentia omnis vnitior exiſtens, infinitior eſt q̃ plurificata. Propóne. 17. A.
Potentia, ſiue actus quõ vnus eſſe dicatur. Propóne. 17. I. k.
Quod potentia eſt tale non poteſt denominari tale. Propóne. 19. G.
In potẽtia ad formã eſt materia pria aliter, q̃ intellectus vř ad ſpẽs intelligibiles. vbi ſupra. G. H. I.
Potẽtia in quibuſdã effectibus actui prȩexiſtit, in quibuſdã vero minime. Propóne. 21. E.
Qď in potẽtia eſt non dř eſſe, ſed bene quod in actu eſt eſſe dř. Propóe. 28. L. & Propóe. 32. M.
An potentia determinatẽ reſpiciens, vel recipiens actũ, ab actu ſeparabilis ſit. Propóne. 29. G. H. I.
Potentiam determinatẽ recipere actum, dupliciter poteſt intelligi. vbi ſupra. G.
Qď in potẽtia eſt ad aliquid, ad hoc ꝙ inde illud fiat, op; ꝙ ipſi potẽtię ſupaddať actus. vbi ſup. Q.
In pdicamẽto hñt eſſe intelligentiæ, nõ aũt Deus. Propóe. 4. Y. Z. &. FF. & Propóe. 7. C. D.
In prędicamento oĩa citra primum ſunt. Propóne. 6. k. L. & Propóne. 17. E.
Pręparare proprie agentium inferiorum eſt. Propóne. 3. P.
Pręparare naturam quid hic Author appellet. vbi ſupra.
Pręſupponens aliud aduenit poſt illud, & tollitur ante illud. Propóne. 1. O.
Primum duo importare vř, v; poſt quod, aliud, & ante quod, nihil. in Prohęmio. C.
Primarium eſſe & vniuerſale non eſt idem. Propóne. 1. E.
Primũ in oĩ gñe ſemp eſt cauſa oĩum aliorũ quę ſunt poſt. Propóę. 3. Y. Propóe. 9. T. Propóe. 16. X.
Primi noĩe intelligimus aliquid quod eſt ipſum eſſe, & per qď oĩa alia accipiunt eſſe. vbi ſupra. Y.
Primo principio tantum, ad nullum genus entium conthrai competit. Propóne. 6. k. Propóne. 10. E. & Propóne. 13. O.
Primum in entibus perfectiſſimum eſt, actuſq; puriſſimus. Propóne. 9. C.
An prima principia agentia plura ſit, dare ſm Authorem iſtũ. Propóne. 18. D. E. F. G. H.
Primum perfectiſſimum eſt, cũ in eo perfectiones oĩum generum reſeruentur. vbi ſupra. D.
Primum viuere dř, non quia moueatur ex ſe, ſed quia ſuę actionis hẽt dominiũ: eſt enim agens non ex neceſſitate naturæ, ſed per intellectum. vbi ſupra. N.
Primũ per ſe ipſum diues, & diues maius eſt. Propóne. 21. A.
Primum an aliquo indigens ſit. vbi ſupra. D. E. F.
Quòd primum compoſitum ſit, dicere, contradictionem implicare eſt. vbi ſupra. F.
An primo proprium ſit eſſe per ſe ipſum diues. vbi ſupra. I. T.
An primum magis ſit diues q̃ cætera. vbi ſupra. K. L.
Primum cur diues dicatur. vbi ſupra. N. O.
In primo quid ponendum ſit, quidue remouendum ab ipſo. Propóne. 22. X.
Quòd primũ nec quid cõpletum, nec quid diminutũ ſit, qualiter ab Authore pbetur. vbi ſupra. Y. Z.

Primi duplex eſt actio. Propóne. 24. D.
A primo oĩa entia, & depẽdent, & vnitatem habent, ipſum vero à nullo. Propóne. 32. P. S. V.
Primũ ꝙ vnũ ſit neceſſariũ, & oĩa per ipſum vnitatem hãt quõ faciat ad oſtendendum ꝙ omnia ab ipſo primo dependeant. vbi ſupra. R.
Primum agens, vnde ꝙ primum ſit habeat. vbi ſupra. T.
Pro primo: Vide: Principium. Cauſa prima, & Deus.
Per principia prima, & vniuerſalia oĩa dirigi hãt, & gubernari. in Prohęmio. X.
Principia cõia concludunt q̃cunq; concluſionẽ, quam cõcludunt principia propria Propóne. 1 A A.
Ad principia non ratio, ſed intellectus, ſeu ſimplex apprehenſio eſt. Propóne. 19. k.
Prius & poſterius nunquã eſt, niſi per comparationem ad aliquod vnum. Propóe. 1. B.
Prius (per ſe loquendo) à poſteriori non dependet. vbi ſupra. I.
Priora in rerum compoſitione, in eãdem reſolutione poſteriora ſunt. vbi ſupra. I. M.
Priora, per ſe loquendo poſteriorum ſemper ſunt cauſa. vbi ſupra. k. Q.
Priora in agendo potiora ſunt poſterioribus. vbi ſupra. k. Propóe. 16. T.
Priuationis nomine quid importetur. Propóne. 16. T.
Priuatio ſemper eſt potentialitati annexa. Propóne. 21. G.
Priuatio corruptionis eſt cauſa. Propóne. 26. G H.
Priuatio per ſe formæ contrariæ annexa eſt. vbi ſupra. H.
Proclus totus Platonicus fuit. Propóne. 12. E.
Produci per creationis modum, & produci per modum informationis quę dicãtur. Propóne. 18. S.
Productũ nihil eẽtialr a ſuo ꝓductiuo niſi cõpoſitũ ex potẽtia & actu realr differẽtib'. Propóe. 26. Y.
In prohæmio quid tangere conſueſcant Authores. Propoſitione. 1. A.
Propinqua primo delectantur in influxione, quã à primo recipiunt. Propoſitione. 24. X.
Propter quod vnumquodq; tale eſt, & illud magis. Propóne. 1. Q.
Prudẽtia, ſupma virtus eſt in moraliũ genere, ſm quã operari eſt politica fœlicitas. in prohęmio. G.
Punctus Albedinis dicitur minima albedo ſecundum formam. Propoſitione. 24. T.
Punctus Aeris quid eſſe dicatur. vbi ſupra.

De Littera. Q.

Quęſtio quid eſt, prima q̃ſtio in entibus eſt, licet nõ ſit prima q̃ſtio ſimpliciter. Propóe. 7. A.
Quidditates rerum non exiſtunt niſi per eſſe rerũ quidditates habẽtium. Propóne. 22. S. & Propóe. 25. B. & Propóne. 26. M.

De Littera. R.

Ratio vltima, quã facit Author, in prima Propóe. 5. quõ ſit per ſimile quod apparet in cauſis materialibus. Propóne. 1. T.
Rõnes probantes ꝙ aĩa cœli habeat operationẽ intelligibilẽ, & animalẽ vñ ortũ ſumant. Propóne. 3 R.
Ratiocinari eſt cum diſcurſu intelligere. Propóne. 25. O.
Quod recipitur in re dr̃ formale reſpectu eius in quod recipitur. Propóne. 1. T.
Oẽ qđ recipitur in aliquo recipitur ibi ſm modũ rei recipientis. Propóe. 4. M. & Propóe. 6. G.
Receptionis particularis & contractæ ratio eſt potentialitas ipſa. Propóne. 10. I.
Recipit magis vnitiue quod modo magis vnito habet eſſe. vbi ſupra. K.
Recipere modo plurali eſt recipere particulariter, & recipere mõ vnitiuo eſt recipere vlr. vbi ſupra.
Recipi aliquid in ſe ipſo impoſſibile eſt. Propóne. 15. R.
In Recipiendo primæ cauſę bonitatem ſex ſunt diuerſitates ex parte recipientiũ. Propóe. 24. L.
Recipere æternaliter, & temporaliter, quibus competunt. vbi ſupra. O.
Per Recipere ſpiritualiter, & corporaliter differunt corporalia á ſpiritualibus, & hæc ad inuicem ſed diuerſimode. vbi ſupra. Q. R.
Ex Recipiendi mõ quædam corporalia dñr ſpũaliter recipere, & quędã corporaliter. vbi ſupra. Q. S.

Per recipere corporaliter & ſpiritualiter quid Author intelligat. Quid item: per recipere receptione æterna, & temporali: & quid per recipere vnitè, & compoſitè. Propóne. 25. E.
Recipere, proprium eſt ipſius potentię, recipi vero ipſius actus. Propóne. 28. M.
Pro recipere: Vide infra: ex rebus.
Redire ad aliquem dicit, vel præſupponit receſſum ab illo. Propóne. 15. D.
Redire ad eſſentiam ſuam qũo poſſit cõpetere oĩ intelligẽti eſſentiã ſuam. vbi ſupra. E.
Redire ad eſſentiã ſuam reditione completa quid hic Author appellet. vbi ſupra. F. G. H. V.
Reditio ad ſuã eſſentiam eſt duplex, vʒ, ſm ſubſtantiam, & ſm operationem. vbi ſupra. F.
Redire ad ſe ipſum ſm ſubſtantiam, & redire ſm operationem quid ſit. vbi ſupra. F. I. S. T. V.
Nec redire ad ſe ipſum ſm ſubſtãtiã, nec ſm operationem cõpetit formis materialibus. vbi ſup. G. I.
Redeunt corpora ad ſeipſa duntaxat ſecundum ſubſtantiam. vbi ſupra. G. I. k.
Redire ad eſſentiã ſuam cõplete qualiter intelligentijs, & aĩabus cœlorum competat. vbi ſupra. G.
Oẽ rediens ad ſe ipſum, ſm operationẽ redit, & ſecundũ ſubſtantiã. ſed nõ ecõuerſo. vbi ſup. G. T.
An in ſola reditione ſecundũ operationem ſit aliqua completa reditio. vbi ſupra. V. X.
Regere & gubernare res eſt (q̃tũ ĩ ſe eſt) eas ad debitũ deducere finẽ. Propóe. 20. A. & Propóe. 23. D. H.
Ad regimẽ rerum quęcũq; faciũt, oportet ꝙ rebus ipſis cõmiſceant excepto prĩo. Propóe. 20. A. B.
Regere nulli creaturæ competit, abſq; diſtractione aliqua a ſeipſa. vbi ſupra. G. H.
Regimen impedit vnitatem eius quod agit per aliquid ſuperadditũ eſſentiæ ſuę. vbi ſupra. M.
Regens quod rebus non commiſcetur quale eſſe debeat. vbi ſupra. V.
In Regimine regentis primi perfectum eſt decus. vbi ſupra. ?.
In Regimine perfecto quatuor ſunt attẽdẽda, abũdãtia. excellẽtia, vl̃tas, & vnitas. Propóe. 21. I.
Quidquid regit res, in eo ꝙ diuinũ eas regit. Propóne. 23. A.
Regere alia cur alicui competat, & alicui non. vbi ſupra. C.
Regere an proprium ſolius Dei ſit. vbi ſupra. D. E.
Regere & gubernare res eius eſt per ſe, quod per ſe & eſſentialiter bonum eſt. vbi ſupra. D.
Regimen Dei cur intelligentiæ regimen dicatur præcellere. vbi ſupra. R.
Quòd Regimen cauſę primæ maxime ſit vniuerſale vnde habeatur. vbi ſupra. S. T. V. X.
Regere eſt adducere res ad bonum. vbi ſupra. X.
Relatio nec per ſe acquiri nec ꝑ ſe deperdi põt cum ad eã motus non ſit. Propóne. 26. P. Q.
Relatio ad cauſam ſm Proclũ ſit per formam, & per conſequens quod eſt ipſa forma refertur per ſe, & ſuę relationis eſt cauſa, ita ꝙ ſimul cauſa & cauſatum eſt. vbi ſupra. S. T. V.
Relatio quã habet intelligentia ad primam cauſam tanquã ad ſuum productiuum vbi ſecundum ſe fundetur. vbi ſupra. X. & Propóne. 29. C. D. E.
Quòd remanet de re, materiale eſt, reſpectu eius qđ remouetur ab ipſa. Propóe. 1. T.
Remanere dicitur qđ imcõpletũ permanet, & non oẽ completũ habet. Propóne. 16. P.
Remitti ignem in calore, eſt, ipſum aliquo modo frigido cõmiſceri. Propóne. 20. C.
Res ſicut ſe habet ad eſſe, ita & ad cognoſci in Prohæmio. D.
Rerũ q̃dã ſenſibilis, q̃dam meditabilis, quædam intelligibilis, & quedã cognoſcibilis eſt. Propóe. 6. T.
In re non niſi quatuor ſunt, ſubſtantia. S. eſſe, virtus, & operatio. Propóne. 15. F.
Res omnes habent eſſe, vel eſſentiam pp ens primum. Propóne. 18. B. M.
Res tripliciter poteſt conſiderari. vbi ſupra. I.
In rerum ordine quatuor gradus ſunt. Propóne. 19. A.
Res q̃libet ſui quandã totalitatem hẽt, quã totum conſequeretur, ſi eſſe purũ in alio nõ receptũ haberet. Propóe. 22. G.
Ex rebus qũo aliqua Dei bonitatẽ vnitiuè recipiant, alia vero multiplicatim. Propóne. 24. M. N.
In rebus triplex operatio eſſe poteſt. vbi ſupra. M.
Ex rebus qũo aliqua Dei bonitatem æternaliter recipiant, & quædam temporaliter. vbi ſupra. O. P.
Ex rebus qũo quædã Dei bonitatẽ recipiant ſpiritualiter, & q̃dã corporaliter. vbi ſupra. Q. R. S. T.
In re per ſe ſtante tria ſunt: forma, eſſe & proprietates. Propóne. 26. F.
Res nulla eſt quæ aliquomodo non ſit corruptibilis vel incorruptibilis: ſimplex vel compoſita, æterterna vel temporalis. Propóne. 3. A.
Inter Rẽ cuius ſubã, & operatio in ęternitatis momẽto ſunt, & inter rẽ cuius ſubã, & operatio in tẽporis ſunt

poris ſunt momento, quod medium ſit. Propoſitione. 31. A.
Cum de Re conſtat modicum eſt de verbis curandum. vbi ſupra. H.
Omnis res totum dici poteſt, vel in parte, vel habens partes, vel ante partes. vbi ſupra.
Rerum ordines ſm hunc Authorem quinq; ſunt. vbi ſupra. L. Propõne. 32. M.
Res proprie tunc eſt, quando tota eſt. vbi ſupra.

De Littera. S.

SAnamur non modo ſanitate ſed & corpore. Propoſitione. 26. C.
Quod in ſanitate ſit homo,& ꝙ hõ ſit ſanus,dicere,nihil differt. Propõe. 31. D.'& Propõe. 32. G.
Sapientia large & non proprie ſcientia dicitur, in prohæmio. R.
Sapientia virtus eſt ſcientię, vel artis. vbi ſupra.
Sapientia & intellectus cognitio altior & potior ſunt, quàm ſcientia & demoſtratio. vbi ſupra. S.
Sapientia, & habitus intellectus idem ſunt. vbi ſupra. T.
Sapientem non modo oportet ſcire quæ ex principijs ſunt,ſed etiam eum verum dicere oportet circa principia. vbi ſupra.
Sapientia, ſcientia, & intellectus cur idem eſſe dicantur. vbi ſupra. T.
Sapientia notitia communis eſt. vbi ſupra. V.
De Sapientia dicuntur duo. vbi ſupra. X.
Sapientia veluti ſcientiarum caput eſt. vbi ſupra.
Sapientia cum ſit ſcientiæ virtus, eſt vltimum in ſcientijs. vbi ſupra. X.
Sapientia cur ſcientiarum ſit caput. vbi ſupra.
Omnes ſcientiæ neceſſariores ſunt Methaphyſica nulla tamen eſt ea dignior. in Frohæmio. A.
Scientiæ maxima dignitas, vnde ſit. vbi ſupra.
Scientia huius libri valde digna eſt etiam ꝙ non ſit bene tradita. vbi ſupra.
Scía humanitus inuẽta (per ſe loquẽdo) non ex tradẽte,ſed ex re tradita dignitatẽ ſortitur. vbi ſupra.
Scientia huius libri dupplicem dignitatem ſortitur. vbi ſupra. B.
Scientia de cauſis maxime facit ad ſcire. vbi ſupra. B. C. D. E.
Secundum ſcientiam de cauſis,ſpeculari vltima fœlicitas eſt, quæ ex puris naturalibus poteſt acquiri. vbi ſupra. B. F. G.
Ad ſcientiam omnium aliorum faciunt primę cauſę. vbi ſupra. D.
Scientia huius libri de quibus conſideret principaliter. vbi ſupra. E.
Scientia hic tradita nobiliſſima eſt pars methaphyſices. vbi ſupra. H. Y.
Scientiæ alicuius ſubiectum, vel materia quæ ſit. vbi ſupra. M.
Scientia quęlibet eſt quaſi quoddam animæ lumen. vbi ſupra. P.
An ſcientia poſſit eſſe de primis cauſis. vbi ſupra. Q. R. S.
Scientia dupliciter capi poteſt, large & ſtricte. vbi ſupra. Q. R.
Scientia ſtricte ſumpta diuiditur contra ſapientiã,& intellectũ: non aũt large ſumpta. vbi ſupra.
Scientia, & habitus intellectus non idem ſunt. vbi ſupra. T.
Scientię proprię dictæ quæ ſunt. vbi ſupra. V.
Scientia de cauſis cui parti Phyloſophię ſupponatur. vbi ſupra. Y.
Scientię nomen vbi opporteat magis extendere, vel ad hoc ꝙ methaphyſica ſcientia dicatur, vel ad hoc ꝙ ars de cauſis hic tradita ſcientia dicatur. vbi ſupra. &.
Scientiæ Dei & ſcientiæ creatę diſcrimen. Propõne. 9. T.
Scientiam ſpeculatiuam, tantum reſpectu aliorum habens, oportet ſcientiam illam quid cauſatum eſſe: ſed reſpectu ſui ipſius põt quis hẽre ſciã ſpeculatiuã tantũ à nullo cauſatã. Propõe. 14. D.
Oĩs ſciens qui ſcit eſſentiã ſuam eſt rediens ad eſſentiã ſuam reditione cõpleta. Propõe. 15. A.
Scientia nihil eſt aliud quàm firma quędam notitia ab intellectu deficiens. vbi ſupra. C.
Sciens eſſentiã ſuam redit ad eſſentiam ſuã per operationem, quia per ſciẽtiam. vbi ſupra. M. N. O.
Quod ſcientia non niſi actio intelligibilis ſit, quõ verum eſt. vbi ſupra. M. N. O.
Semꝑ ſciens aliquid per operationem intelligibilem conuertit ſe ſuper id quod ſcit. vbi ſupra. P.

Sciens & ſcitum quando idem eſſe contingat. vbi ſupra.
Scientia & operatio intelligibilis media eſſe intelligitur inter ſciens & ſcitum. vbi ſupra. R.
Sciens eſſentiam ſuam, ad eam & ſm ſubſtantiam, & ſm operationem redit. vbi ſupra. S.
Sciens directe eſſentiam ſuam diſcurrendo non intelligit. vbi ſupra. X.
Sciens primum eſt influens ſcientiam ſuper omnia intelligentia. Propoſitione. 18. M. P.
Scientia quomodo non niſi intelligentia ſit. vbi ſupra. O. P.
Scientia per ſenſum non acquiritur. vbi ſupra. O.
Scientia cauſata nó eſt niſi per cognitioné primi principij vel quæ primum eſt principium. vbi ſupra.
Scientia Dei rerum eſt cauſa. Propoſitione. 24 H.
Scire quando contingat. in Prohæmio. D. Q.
Scire per cauſam & per demoſtrationem eſt ſcire proprie, & a priori. vbi ſupra. S.
Ad ſcire plus facit quod plus facit ad eſſe. Propóne. 1. A.
Sciri res perfecte nequit niſi ſciatur rei modus, nec rei modus poteſt ſciri niſi ſciatur res ipſa. Propoſitione. 13. Y. Z.
Scire nó modo dicimur, ſed & per ſcientiá cauſare ea quorũ practicá habemus ſciam. Propóe. 14. D.
Scire eſſentiam ſuam cui proprie competat. Propoſitione. 15. A. B. C.
Scire, ſiue ſcientia reſpectu cóclusionum eſt. vbi ſupra. B.
Sempiternitas duplex eſt. Propoſitione. 30 F. I. & Propoſitione. 31. C.
Senſibiles formæ vt ſenſibiles ſunt, quales ſint. Propoſitione. 4. MM.
Senſibilia a ſe ipſis tripliciter differút. prout in ſeipſis, & in aïa cœli habent eſſe. Propóe. 14. I. k. L.
Senſibilia magis nota eſſe dicuntur. Propóne. 23. C.
Senſitiua cognitio ſcientia dici non meretur. Propóne. 18. O.
Sub ſenſu nó cadés nec hẽt phátaſma, nec ſm ſuá eſſentiá ſub aliqua nrã cognitióe cadit. Propóe. 6. S.
Senſus non a ſenſibili in potentia, ſed a ſenſibili in actu mouetur. Propóne. 15. O.
Senſus motum præſupponit: cum nihil ſentiat niſi quod mouetur ex ſe. Propóne. 18. C.
Senſus non materialiter ſed formaliter ſuſcipit. vbi ſupra. k.
Senſus præter omnem vitæ neceſſitatem diligimus. Propóne. 19. P. Q.
Senſus non modo ad vitæ neceſſitatem, ſed & ad ſcientiam nobis deſeruiunt: Brutis vero ad ſolam vitæ neceſſitatem deſeruiunt. vbi ſupra.
Simplex omnino, quale ſit. Propóe. 9. F.
Quod eſt ſimpliciter magis eſt quàm quod eſt ſm quid. Propóne. 19. L.
Omne ſimplex ſecundũ ꝙ huiuſmodi purum & non ad mixtum eſt. Propóne. 20. F.
Simplici ſecundum ꝙ huiuſmodi non poteſt diſſolutio contingere. Propóne. 26. O.
Simplex eſſe cauſatum aliquod impoſſibile eſt. vbi ſupra. V.
Simplex cum firmum & ſtans per ſeipſum ſit, ſimul cauſa & cauſatum eſt, ſibi ipſi nanq; cauſa eſt ꝙ ſtet. Propóne. 26. Z.
Simplex eſſe an idem ſit ꝙ non diuidi. Propóne. 28. D. E.
Simplex eſſe indiuiſibilitati præintelligitur. vbi ſupra. E.
An ſimplex aliquod ex aliquo generatum ſit. Propóne. 29. Q.
Simplex eſſe, ſtare per ſuam eſſentiam, exemptum eſſe a tempore, & habere eſſentiam non compoſitam idem dicunt. Propóne. 30. R.
Simplex eſſe, cum ſtare, & cum eſſe totum ſimul non eſt idem. Propóne. 30. Q.
Simplex eſt enter, cum per ſe & per ſuam exiſtat eſſentiam. Propóne. 32. M.
Simplex táto magis eſt aliqd: quáto magis eſt vnũ, & quáto minus indigẽs, & plus abũdás. vbi ſup. X.
A, ſole in actione ſua dependent omnia agentia hic inferius. Propóne. 1. A A.
Solis lumine omnia illuminantur, ſed diuerſimode. Propóne. 23. C.
Sol calidus eſt non formaliter, ſed virtualiter tantum. Propóe. 24. B.
Sol ex tota materia ſua conſtare dicitur, quia totá materiá habet, quam pót hẽre. Propóe. 25. N.
Species cur dicantur in aliqua perfectione à genere abundare. Propoſitione. 2. Q.
Species intelligibiles in intelligentijs, & in animabus cœlorum, & noſtris non pariformiter ſunt. Propoſitione. 3. T. & Propóne. 9. H. & Propóne. 10. S.

Species duæ ęquè perfectę ſub eodem genere dari nequeunt. Propóne. 4. P.
Spés ītelligibiles in intelligḗtia vñ deriuatę ſint, & quorũ ſint cã. Propóe. 8. N. O. & Propóe. 24. N. R.
Speciem vnitam hére eſt non multiplicari ſacundum eandem ſpeciem. Propóe. 25. G.
Speculatiua contemplatio tria habet in ſe. in Prohęmio. k.
Nulla ſpiritualis ſubſtantia materiæ fundamento innititur. Propóne. 25. I.
Stans pro fixo: & fixum pro ſtante cõiter accipi poſſunt. Propóne. 16. H.
Stare per eſſentiam ſuam: quid ſit. Propóne. 25. I. k. L. & Propóne. 28. O. P.
Stare per eſſentiam cur materialia non dicantur. Propóne. 26. D. E.
Stans per eſſentiã ſuã naturaliter nec deſtructibile, nec corruptibile, nec adnihilabile eſt vbi ſup. R. S.
Stans per eſſentiam ſuã cauſa eſt ſuæ relationis ad primã cãm, & ſui compleméti. vbi ſupra. S.
Stare per ſe ipſum quid ſit. vbi ſupra. ꝯ. & Propóe. 28. I.
Stare aliquid per ſuam eſſentiam duppliciter poteſt intelligi. Propóne. 28. B.
Stare per ſe ſi toti ſecundũ ſe conueniat. oportet ꝙ quælibet pars per ſe ſtet. vbi ſupra. I.
Stare non idem eſt ꝙ eſſe ſimul totum. Nunc enim temporis (cum ſit ſemper fluens) non ſtat, tamḗ totum eſt ſimul, cum quid indiuiſibile ſit. Propóne. 30. &.
Subiectum ſcientiæ quod ſit. in Prohęmio. M.
Subiectum huius libri ſunt cauſæ primanæ. vbi ſupra.
Subiecti cognitio vno modo eſt præcognitio in ſcientia, alio modo eſt ſcientię finis. vbi ſupra. N.
Non ſubijcitur aliquando quod eſt formalius rei materiali. Propóne. 29. M.
Quod ſubijcitur alicui denominatur ab illo, & in illo eſſe dicitur. Propóne. 32. G.
Subſtantia quanto ſuperior tanto magis de intellectuali lumine participat. Propóne. 3. S.
An de ſubſtantia, vt de operatione loquendum ſit. Propóne. 7. ꝯ.
Subſtantia, & operatio intelligentię, quomodo res vna ſint. vbi ſupra.
Subſtantia eſt nobilior, & minus dependenſq́; operatio. Propóne. 15. G.
Quæ ſubſtantiæ non ſint generatæ ex alia re. Propóne. 25. F.
Subſtantia triplex eſt materia, forma, & compoſitum. vbi ſupra. G.
Subſtantia per prius de forma dicitur. vbi ſupra.
Subſtantia ſimplex non diuiſa, eſt, forma in materia non recepta. vbi ſupra. I. K. L.
Subſtantiæ vnitę an ex re alia generatę ſint. vbi ſupra. M. N.
Subſtantiæ omnes intellectuales an vnitę ſint. vbi ſupra. O.
Subſtantia ſtans per eſſentiam ſuã ſi generata eſſet ex alia re quid ei accideret. vbi ſupra. P.
Sub̃a ſtans ꝑ eſſentiam ſuã qualiter ſuæ formationis cãm non héat. vbi ſup̃. S T. V. & Propóe. 26. & ꝯ.
Sub̃a omnis ſtans ꝑ ſe ipſam eſt ſub corruptione nõ cadens. Propóe. 26. A. & Propóe 27. B. C. D. E. F.
Subſtantiam ſtare per ſe ipſam & per eſſentiam ſuam idem eſt omnino. vbi ſupra. C. D. E.
Subſtãtia ſtãs ꝑ ſe ipſam dato ꝙ non poſſit corrũpi, an naturaliter poſſit deſtrui. vbi ſup̃. F. G. H. I k.
De ſubſtantijs immaterialibus: Authoris, & procli ſententia. vbi ſupra. T. V.
Subſtantia ſtans per eſſentiam ſuam quomodo cauſa & cauſatum ſimul ſit. vbi ſupra. ꝯ.
An ſub̃a oís deſtructibilis nõ ſempiterna aut cõpoſita, aut delata ſupra rḗ aliã ſit. Propóe. 27. A. B I. k.
Subſtantiã deſtructibilḗ eſſe duobus modis cõtingit, ſicut & non eſſe per ſe ipſam ſtantem. vbi ſup̃. B.
An oís ſubſtantia ſtans per eſſentiã ſuam ſit ſimplex & non diuidatur. Propóe. 28. B. C. F. N. O.
Subſtantiam ſimplicem habere, eſt, de intellectu ſubſtantiæ per ſe ſtantis. vbi ſupra. G.
Subſtantia omnis per ſe ſtans quale totum ſit. vbi ſupra. H.
Subſtantia omnis per ſe ſtans eſt forma ſeparata. vbi ſupra.
Si Subſtantia per ſe ſtans diuideretur in partes, qũo tunc quælibet pars ſupra ſe ipſam rediret, & ſupra ſe ipſam ſtaret ſicut & totum, quod eſt inconueniens. vbi ſupra. I. k. L. M. & ſupra, F. G.
Si Subſtantia per ſe ſtans eſſet compoſita vna pars eius eſſet melior altera, & melior per viliorem ſtaret, & econuerſo, & quid Author habeat ex hoc. vbi ſupra. S.
Oís ſubſtantia ſimplex eſt ſtans per ſe ipſam. i. per eſſentiam ſuam. Propoſitione. 29. A. k. L. O. P.
An Subſtantia aliqua ſtet per ſe, vel per ſe ad ſtandum ſufficiens ſit. vbi ſupra. B. C. D. E. F.
Subſtantiæ immateriales qũo ſibi ipſis cauſæ ſuæ relationis ſint. vbi ſupra. B. C.
Sub̃a ſimplex eſt creata ſine tp̃e & ī ſua ſub̃alitate ſup̃ior eſt ſub̃ijs tp̃alib⁹, eſtq́; ĩmobilis. vbi ſup̃. k. L.

An omnis ſubſtantia ſimplex, & omnis forma ſeparata immobilis ſit. vbi ſupra. M. N.
Quõo ſubſtantia omnis in tempore creata vel eſt ſemper in tempore, & tempus non ſuperfluit ab ea, aut ſuperfluit ſuper tempus, & tẽpus ab ea ſuperfluit. Fropõne. 30. A. B. C. D. ꝯ.
Cur ſubãm mediã inter ſubãs abſtractas,& gñabiles dare oporteat. vbi ſup. F.G.H.& Propõe.31.Q.
Subſtantiæ oẽs creatę ſunt quaſi quidam numeri à primo tanquã ab vnitate pendentes. vbi ſupra. G.
Quõo ſubſtantiæ ſeparatæ ad iſta inferiora ſe habere non poſſunt niſi mediantibus ſubſtantijs ſempiternis.i. corporibus cœleſtibus. vbi ſupra. I. k. L. M. Q. R. S. T. V.
Subſtantię in tpe ſectę ſubſtãtijs q̃ ſupra tempus ſunt per aliquẽ modũ nõ ſimilãtur. Propõe. 30. N.
Subię ſeparatæ veras formas inducere,vel ad formã trãſmutare materiã nullo modo pñt.vbi ſup.O.
Subſtantia ſupra tempus, dicitur eſſe triplex. vbi ſupra. R.
Subſtantiarum tria ſunt genera. vbi ſupra. ꝯ.
Cuius ſubſtantia ſub tempore cadit, & eius operatio cadit ſub tempore. Propoſitione. 31. O. S.
Subſtantia nunquã in tempore eſt niſi per actionem. vbi ſupra. P.
Quod ſubſtantiam mediam inter rem omni quaq; tẽporalem,& rẽ omniquaq; æternã dare oporteat. quomodo habeatur ex hoc ꝙ qñ rei ſuba eſt in tpe & quoq; eius operatio in tpe eſt. vbi ſup. R.
Subſtantia oĩs in quibuſdam ſuis diſpoſitionibus ſub æternitate cadens, & quibuſdam diſpoſitionibus ſuis ſub tempore cadens: qũo ſit ens & qũo ſimul. Propoſitione. 32. A. L. O.
Subſtantia nunquã tempore, aut æternitate menſuratur tanquã propria menſura. vbi ſupra. G.
Superfluere quid ſit. Fropoſitione. 30. &.
Fro ſuperius eſſe. Vide eſſe.

De Littera. T.

SVpra Tempus ſunt ſecundum hunc Authorem omnia incorporea. Fropõe. 7. P.
Tempore proprie nihil menſuratur niſi motus. vbi ſupra. S.
Tempore proprie ſumpto nihil intelligentię menſuratur. vbi ſupra.
Tempus vt in ſubiecto fundatur in motu primi cœli, vnde tempori nihil eſt ſubiectum,niſi ſubijciatur motui primi corporis. Propoſitione. 29. M.
Tempus non niſi fluxus eſt ipſius nunc. Propoſitione. 30. &.
Tps ſuperfluit a ſubſtãtijs generabilibus, & corruptibilibus à primo principio vſq; ad finẽ.vbi ſup.&.
Temporale duplex eſt. Propoſitione. 31. B.
Temporale ſm ſubſtantiam id dicitur in cuius ſubſtantia eſt tempus. vbi ſupra. D.
Tempus in ipſa cœli ſubſtantia habet eſſe. vbi ſupra. D. E. G.
Tempus eſt in primi cœli motu, vt accidens in ſubiecto, & vt menſura in mẽſurato. vbi ſupra. F.
Temporale proprie dicitur non id in quo eſt tempus, ſed quod tempore clauditur. vbi ſupra.
In Tempore non eſt proprie niſi habens partem poſt partem, ita ꝙ totum tempus totum menſuret, & pars partem. vbi ſupra. H.
Sub tempore cadere ſecundum diſpoſitiones omnes: quid ſit. vbi ſupra. O.
Si in Tempore eſt ſubſtantia quomodo, & eius operationem ibi eſſe oporteat. vbi ſupra. P.
Sub Tempore cadens in cunctis ſuis diſpoſitionibus ſeiunctum eſt à re cadẽte ſub ęternitate in omnibus ſuis diſpoſitionibus. vbi ſupra. Q.
Temporis (nunc) menſurat mobile, tempus vero menſurat motũ. Propõne. 32. B.
Tempus realiter idem eſt ꝙ motus primi mobilis. vbi ſupra.
Temporis (nunc) & rei mobilis ſubſtantia idem realiter ſunt. vbi ſupra. C.
Per Temporis momentum quid Author intelligat. vbi ſupra.
An in temporis momento res aliqua dici poſſit habere ſubſtantiam & operationem, ſumpto temporis momento pro nunc temporis. vbi ſupra. D. E.
Temporis nunc cur tempus eſſe dicatur. vbi ſupra. D.
Tempus tripliciter ad nunc tpis reducitur,vt ad cãm,vt ad radicem,& vt ad mẽſurã.vbi ſupra. D.E.
Tempus per (nunc) menſuratur. vbi ſupra. E.
An per temporis momentum poſſit intelligi tempus. vbi ſupra. G. H.

Temporalia non ſunt ens vere. vbi ſupra. M.
Sub tempore cadens quomodo vere ſit generatio. vbi ſupra. N.
Tendere aliquid in aliud eſt dupliciter, vel vt motum à ſe, vel vt motum ab alio: primum & nõ ſecundum perfectionis eſt. Propoſitione. 18. I.
Terminos duos eſt in entibus immaginari vltra quos proceſſus non eſt,& hi ſunt actus primus & purus, & potentia pura. S. materia prima. Propõne. 9. C.
Terminus eſt idem q finis. Propõe. 17. B.
Terra in aliqua ſui parte eſt diſcooperta aquis,ob aĩaliũ greſſibilium vitam. Propõne. 30. M.
Terræ quarta pars complete aquis diſcooperta non eſt,cum nec complete quarta pars terræ ponatur habitabilis, tota vero reliqua pars terrę aquis creditur cooperta. vbi ſupra. M.
Totum quantuncunq; materiale ſecundum ſe totum in materia non recipitur. Propõne. 15. I.
Totum realiter differens eſt a qualibet ſui parte. Propõne. 21. D.
Totum, vel totalitas (ſm Proclum) triplex eſt. Propõne. 22. F. & Propõne. 28. H.
Totum ſm cauſam, & totum ante partes perfectiſſimum eſt cui additio nulla cõpetit. vbi ſupra. H.
Totum & perfectum idẽ ſunt, aut proximum ſm naturam. vbi ſupra. F. & Propõne. 23. O.
Totum ex oĩo ęqualibus, & eodem modo ſe habentibus partibus cõſtitui non põt. Propõne. 28. Q.
Totum non accipitur niſi vno modo & æqualiter, Propoſitione. 30. C.
Totum id eſt cuius nihil eſt extra ſumere. vbi ſupra.
De Toto & partibus aliter & aliter loquendum. vbi ſupra.
Totalitas rei permanentis conſiſtit in partium ſimultate, rei vero ſucceſſiuę totalitas in ordine partium conſiſtit. vbi ſupra. &. & Propõne. 32. E.
Transmutatio duplex, ad formam. S. & ad vbi. Propoſitione. 30. S.

De Littera. V.

VBi vnum propter aliud vtrobiq; tantum vnum. Propõne. 27. k.
Velle pręſupponit intelligere. Propõne. 5. I.
Velle, ſiue voluntas eſt ipſius finis. Propoſitione. 15. B.
Verba valde materialia ſunt reſpectu eorum quæ ſunt in intellectu: & per conſequens verbis exprimere nequimus quę de prima cauſa intelligimus. Propõne. 6. B.
Omne Verum ſibi manifeſtũ eſſe oportet: & per conſequens oẽ verũ lumẽ quoddã eſt. vbi ſupra. I.
Verum & falſum in intellectu ſunt. Propoſitione. 8. G.
Verificatur de re quod per eſſentiam eſt, etiam re non exiſtente. Propõne. 20. L.
Veritate dupplici vera eſt hæc Propõ, homo eſt animal, hoĩe exiſtente vbi ſupra.
Vere tale illud eſt quod ſm ſe eſt tale. Propõne. 32. M. N.
Virtutibus moralibus naturaliter debet eſſe perfectus, qui ſm ſcientias ſpeculatiuas perfectus eſt. In Prohæmio. I.
Virtus eſt vltimum de potentia. vbi ſupra. X. & Propõne. 9. O.
Virtus ſubſtantiæ cõnexa eſt, virtuti vero connexa eſt operatio. Propõne. 5. C.
Virtus alicuius quid eſſe dicatur. Propõne. 9. O.
Virtus alicuius dupliciter aliquid dici poteſt, vel per ſe, vel per accidens. vbi ſupra.
Virtus diuina (cum aliarum virtutum ſit cauſa) ſuper omnes eſt virtutes. vbi ſupra. V.
Virtualiter aliquid habere eſt illud modo excellentiori habere. Propõe. 14. H.
Virtutes oẽs quibus non eſt finis qualiter pendentes ſint, per infinitum primum. Propõne. 16. A.
Nulla virtus virtutis rationem habet, niſi per ipſum primum. vbi ſupra.
Quod virtus ipſa non eſt, virtutem habet a primo. vbi ſupra. L.
Virtus pura qualis ſit. vbi ſupra. N. O.
Virtutem receptam habens, aliud eſt quàm virtus. vbi ſupra. O.
Virtus omnis creata defectiua eſt: cum omnis talis in actione ſua ſuperioris agentis actionem præſupponat. vbi ſupra. Q.
Virtus oĩs vnita plus infinita eſt, q̃ virtus multiplicata. Propõne. 17. A. L. M. N. P. Q. R.

Virtutem infinitam eſſe : quid ſit. vbi ſupra. A. B. C. D.
In Virtute tria eſt conſiderate. i. virtutis eſſentiam, actionem, & agendi modum. vbi ſupra. A.
Virtus ſimpliciter infinita in nullo cauſato poteſt reperiri. vbi ſupra. E.
Virtus quomodo vna, vel vnita eſſe dicatur. vbi ſupra. I. K.
Virtutis infinitas qũo per vnitatẽ efficiatur, ꝑ diuiſionẽ vero, & multiplicationẽ deſtruat.vbi ſup. P. Q.
Virtus vnita operationes facit nobiliores, & validiores q̃ virtus diuiſa. vbi ſupra. R. S.
Virtus quaſi organum, & inſtrumentum eſſentiæ eſt. Propõne. 20. ꝛ.
Viſio qualiter fiat. Propoſitione. 24. S. T.
Vitale dupliciter capitur, vel ex eo ꝙ mouetur ex ſe, vel ex eo ꝙ ſuæ actionis habet dominium : & hic nobilior eſt viuendi modus. Propõne. 18. I.
Vita qũo primus ſit motus ab ente quieto, & ſempiterno procedens. vbi ſupra. N.
Viuentia mota per ſuam dicuntur eſſentiam. Propõne. 18. B.
In Viuentibus gradus ſunt. vbi ſupra. L.
Viuere ex hoc aliquid dicitur, quia ex ſe mouetur. vbi ſupra. I.
Viuum & animatum a non viuo, motu & ſenſu diſtinguimus. vbi ſupra. C.
Vltimum id eſt in quod alia reſoluuntur. in Prohæmio. X.
Vmbra (ꝓſuppoſita luce & corpore) quaſi naturali quadã neceſſitate ſequitur corpus. Propõe.29. E.
Non oĩa vnita eodem modo vnita ſunt, ſed quędã magis & quædam minus. Propõne. 14. M.
Vnitam ſubſtantiam eſſe, vel eſſe vnitum : quid ſit. Propõne. 25. G. H. M.
Vnitas dignior eſt quàm diuiſio. Propõne. 7. &.
Vnitas cõpetit rei ex forma, diuiſio vero & multiplicatio ex materia & potẽtialitate. Propõe.17. Q.
Vnitas ad infinitatẽ & augmentũ facit, diuiſio aũt tollit, & deſtruit augmentũ. vbi ſupra. P. Q. S.
Vnitas facit in primo, ꝙ ſit eſſentialiter ſua virtus. Propõne. 20. N.
Vnitas in oĩbus reperitur, aliter tamen in primo, & aliter in alijs. Propõne. 32. V.
Vnitas non fit niſi per vnum primum verum. vbi ſupra.
Vniuerſalia in particularibus particulantur, & contrahuntur, & ſunt idem cum ipſis particularibus. Propoſitione. 1. BB.
Quanto vniuerſalius eſt aliquid, tanto in materia receptum eſt magis in potentia, & magis imperfectum. Propoſitione. 2. Q.
Vniuerſaliora a materialibus deriuata magis ſunt imperfecta. Propõne. 9. H.
Nullum vniuerſale eſt per ſe ſubſiſtens, & ſi ſecus Platonici ſenſerint. vbi ſupra. ꝛ.
Ex vniuerſalis parte ſemper eſt vnitas. pluralitas vero ex parte particularium. Propoſitione. 10. k.
Vniuerſum vnde connexum dicatur. Propoſitione. 3. B.
Vniuerſi armoniam qualiter operetur Deus. vbi ſupra M.
Vniuerſi talis eſt connexio, ꝙ omnia quodammodo vnum ſunt. Propoſitione. 12. F.
Ad vniuerſi ordinem, & connexionem, quid requiratur. Propõe. 30. F. G. H. I. & Propõne. 31. Q.
Vniuerſi connexio qũo non eſſet niſi eſſent ſubſtantię mediæ inter ſubſtantias abſtractas, & corruptibilia. Propõne. 30. K. L. M.
Vnum tantum eſt per ſe ens & per ſe verum. Propõne. 4. C.
Vnum aliquid tripliciter dici poteſt continuitate, aggregatione, & ſimplicitate. Propõne. 17. I.
Quod vnum ex potentia & actu fiat eſt per ſe. Propõne. 21. E. F.
Vnum & ens aliquid habet eſſe per idem. Propõne. 26. Ꝝ.
Vnum aliquid eſt vel per aggregationem, vt domus, vel per formæ acceptionem, vt quodlibet naturale corpus, vel quia eſt ipſa forma. vbi ſupra.
Vnum quodq; in vno quoq; per vniuſcunq; modum : qũo ſit. Propõne. 12. A. G. H. Propõe. 23. F.
Vnum quodq; eſſe in vno quoq; per modum vniuſcuiuſq; patet in cauſis formalibus & in efficientibus. vbi ſupra. D. E. F.
Voluntate antiqua non mutata poſſet quis rem nouam facere. propõne. 11. F.

¶Tabule ſuper librum de cauſis Alpharabij & ſui fidi & ſundatiſſimi interpretis Egidij Romani Finis.

EX ILLVSTRI AC GENEROSA PROSAPIA

Oriundo viro Magnifico, & ſuo Dño Benedicto (Dei gratia) ſancti Nicolai in carcere Tulliano diacono Cardinali, Deuotus eius frater Ægidius Romanus, ordinis fratrũ Eremitarũ ſancti Auguſtini cũ oĩ ſubiectione ſeipſum & promptã ad ſua beneplacita volũtatẽ.

SERENO animo ſerioſè cõpatiens me prouidentię veſtrę ex omni parte fore obnoxiũ non valens ęquiualens reddere, ne ingratitudinis notã (& meritò) à perſonis aliquibus incurrere iudicarer: Decreuì expoſitionẽ libri de cauſis vrę Magnificentiæ humiliter pręſentare, vt vræ celſitudinis titulo expoſitio ꝑlibata authoritatẽ ſuſcipiẽs ꝓmulgatione, & redacta in publicũ tanquã cõe Bonũ pulchrius eluceſcat. Animaduertens ꝙ veſtri Excellentiam animi. Induſtriã ingenij, & ſolertiam Intellectus, nihil mihi aptius, nihil conuenientius tanto domino ad prę́ſens offerri poſsibile occurrebat, q̃ declarationem prę fati libri, quẽ Phyloſophorum quidam (propter ſubtilitatẽ) diuinorũ flores, quidam (ꝑꝑ vtilitatem Cauſarum traditarum ibidem) de vniuerſalibus principijs nominarunt. Quidam vero (quia hic conſiſtit fœlicitas quã poſuerunt Phyloſophi) ipſum de prima bonitate appellarunt, nec non & Alij (propter elucidandæ veritatis efficaciam) voluerunt eum lumen luminum nuncupare. Quare Reuerẽ. Fr & Dñe exiguum munus præcor dignemini accipere: placidè ſupplicans, vt non quãta ſit dati datio, ſed quãta ſit dãtis affectio lãcis pondere ponderetur. Cõſeruet vos Deus Eccleſię ſuę ſanctę colũnã per tẽpora longiora.

PROÆMIVM.

FVNDATISSIMI ÆGIDII ROMANI ARCHIEPISCOPI

Bituricenſis ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini Expoſitio ſuper Authorme de Cauſis Alpharabium incipit.

PHYLOSOPHVS in primo Methaphyſicæ. Poſtq̃ dixerat Methaphyſicã eſſe de primis cauſis entiũ, & cõſiderare cauſas cauſarũ: cõcludit de ea ꝙ neceſſariores ſunt quidem oẽs ipſa, dignior aũt nulla: Ex quibus verbis ſufficiẽter innuitur, ꝙ maxima dignitas inſit ſcientiæ, ex eo ꝙ conſiderat cauſas cauſarum, & cauſas primas. Et quia liber iſte de cauſis, quẽ habemus præmanibus, conſiderat de primis cauſis. Patet ſcientiam in hoc libro traditam (ſi bene tradita eſſet) eſſe valde dignam, & honorabilem. Et quãuis ſcientia huius libri non ſit oĩo bene tradita, ipſa tamen, ſcientia in ſe valde digna, & honorabilis eſt, quia ſcĩa non ſortitur (per ſe loquendo) dignitatem ex tradente, ſed ex re tradita. In ſcientijs. n. humanitus inuẽtis dignitas, & honorabilitas accipitur ex re tradita. Et quia hęc ſcĩa eſt de primis cauſis, ex primitate cauſarum accipienda eſt dignitas huius doctrinæ. Poſſumus aũt dicere, ꝙ hæc doctrina ſortitur duplicem dignitatem ex eo ꝙ eſt de primis cauſis: quarũ prima eſt, quia facit maxime ad ſcire. ſecũda vero eſt, qa ſpeculari ſm hanc ſcĩam, eſt vltima fœlicitas, quã poſuerunt Phyloſophi, vel eſt vltima fœlicitas, quam poſſumus ex puris naturalibus acquirere. Hanc aũt duplicem dignitatem ſortitur hic liber, prout eſt de primis cauſis, non tamen eodem modo, nec ſm eandem rõnem. Nam, Primum, duo importare videtur, vꝫ. Poſt quod aliud: & ante quod nihil: Ergo primę cauſæ ſunt illę poſt quas ſunt alia, & quę faciunt ad eſſe aliorũ, & ſic hæc ſcĩa ſortitur dignitatẽ hanc, quia maximè facit ad ſcire. Sed prout primæ cauſæ ſunt illæ ante quas non ſunt aliæ cauſæ, ſic iſta ſcĩa ſortitur hanc dignitatem, quia ex ea habetur illa fœlicitas vltima, quã Phyloſophi poſuerunt. Qđ autẽ hæc doctrina maxime faciat ad ſcire ꝓut eſt de primis cauſis, eo ꝙ primæ cauſę faciunt ad eſſe oĩum aliorum, patet per Phyloſophũ. 2. Methaphyſicę qui vult ꝙ Diſpoſitio cuiuſlibet rei in veritate, ſit ſua diſpoſitio in entitate: Ergo res ſicut ſe hẽt ad eſſe: ſic ſe hẽt ad cognoſci: Primæ ergo cauſæ vt faciunt ad eſſe oĩum aliorũ, faciunt, & ad cognitionẽ oĩum ipſorum.

A Cap. 2. Prohęmij B 2. C D T. C. 4.

Ca. 3. Prophæ. T. C. 1. Vnde Phyloſophus in primo Methaphyſicæ ait ꝙ tunc ſcire dicimus vnumquodq;, quando primam cauſam cognoſcere putamus. Et primo Phyſicorum ſcribitur, ꝙ tunc arbitramur ſcire vnumquodq;, cum cognoſcimus cauſas primas, & prima principia, vſq; ad elementa. Si ergo primitas cauſæ facit ad vniuerſaliorem, & ampliorem cognitionem, & ſcientiā, cum diuerſa ſint genera cauſarum, & aliquę cauſæ ex ſuo genere ſint priores alijs, vt finis, & Efficiens ſunt priores, quàm materia, & materialis forma. E Et ſcientia conſiderans de primis cauſis entium (vt puta de primo efficiente, & vltimo fine) vniuerſalior eſt q̄ ſcientia conſiderans de prima materia, & prima materiali forma. Et quia ſcientia hic tradita de primis cauſis in genere efficientium, vel in genere finium conſiderat, non autem conſiderat principaliter de materia & de formis materialibus, ſed de formis abſtractis: ideo ſcientia hic tradita maxime facit ad vniuerſalem rerum cognitionem. Et, ita determinatum eſt primū, vz, ꝙ hæc doctrina quæ eſt de primis cauſis maxime facit ad ſcire, in quantum cauſæ primariæ faciunt ad eſſe omniom aliorum.

F Reſtat ergo declarare ſecundum, vz ꝙ per hanc doctrinā habetur fœlicitas illa vltima, quam poſuerunt Phyloſophi, vel fœlicitas illa, quam poſſumus acquirere ex puris naturalibus, quod ſortitur hæc ſcientia ex primis cauſis, prout vltra prima non eſt procedere. Per fœlicitatem. n. Intelligimus, id quod quietat intellectum: quādiu. n. Intellectus non eſt quietatus, non habetur fœlicitas. Et quia naturale, eſt, ꝙ cognito effectu deſideramus cognoſcere cauſas, non quieſcit naturale deſiderium noſtrum donec perueniamus ad cognitionem primarum cauſarum. G Et quia (ſi hęc ſcientia eſſet bene tradita) daretur hic cognitio primarum cauſarum ſecundum modum poſsibilem nobis ex naturalibus noſtris, Ergo ex hac ſcientia haberetur fœlicitas illa vltima, quam poſuerunt Phyloſophi. Et (vt magis appareat hæc veritas) eſt diligenter notandū, ꝙ in omni genere virtutum eſt dare vnā virtutem ſupremam, cuius operatio dicitur eſſe fœlicitas. Hoc eſt ergo quod dicit Phylo- Cap. 9. ſophus primo Ethicorum, ꝙ fœlicitas eſt operatio animæ ſecundum virtutem perfectam. Sunt. n. hæc tria genera virtutum, vz, Morales, intellectuales, & Theologicę. Dimiſsis ergo virtutibus Theologicis, dicemus ꝙ in genere virtutum moralium ſuprema virtus eſt prudentia, ſm̄ quam operari eſt fœlicitas Politica: de qua determinatur primo Ethicorum H diffuſe. In genere autem virtutum intellectualium, ſiue in genere ſcientiarum ſuprema ſcientia eſt Methaphyſica, ſecundum quā ſpeculari eſt fœlicitas contemplatiua, quam po- Cap. 9. & ſequētibus. ſuerunt Phyloſophi, de qua determinatur in. 10. Ethicorum. Et quia hic liber Methaphyſicalis eſt, immo quia eſt nobiliſsima pars Methaphyſicę, ideo cognitio primę cauſę & ſubſtantiarum ſeparatarum (de qua hic Author intendit) eſt fœlicitas contemplatiua à Phyloſophis poſita. Poſuerunt. n. Phyloſophi fœlicitatem contemplatiuam nobiliorem & excellentiorē fœlicitate politica. I Intelligitur. n. fœlicitas politica eſſe materialis, & eſſe quaſi inſtrumentum fœlicitatis contemplatiuæ. Nam perfectus ſecundum ſcientias ſpeculatiuas naturaliter debet eſſe perfectus virtutibus Moralibus, vt probat cōmentator in qua- Cō vltío dam digreſsione, quam facit. 7. Phyſicorum & in Prologo primi Phyſicorum. Igitur ſi contingat aliquando ꝙ aliquis perfectus ſcientia, non ſit perfectus virtute morali, ſed intem- i ī plogo 1. phyſi. & 7. phy. cō vltío. peratus, & inſequutor paſsionum, hoc eſt contra naturam ſcientiæ. Idem ibidem. Fœlicitas ergo contemplatiua, quam poſuerunt Phyloſophi, & quæ habetur ex ſcientia huius libri, prout eſt de primis cauſis, eſt potior (per ſe loquendo) fœlicitate Morali, quia includit illam. Et vt magis appareat quod dicitur, Sciendum ꝙ fœlicitas, tria de ſe videtur ha- K bere, vel dicere, vz ꝙ ſit quid optimum, ꝙ ſit nullis aut modicis indigēs, & ꝙ ſit quid delectabile, quę omnia tria, ſufficienter habentur ex diffinitione fœlicitatis poſita in primo Cap. 8. 10. Ethicorū. c. 7. cap. 8 & cap. 9. Ethicorum. Vbi dicitur ꝙ fœlicitas eſt finis operatorum, perfectum & per ſe ſufficiens bonum. Prout ergo eſt finis operatorum, eſt quid optimum. Prout eſt bonum perfectum, eſt quid delectabile, ſed prout eſt per ſe ſufficiens, eſt nullis aut modicis indigens. Et quia hæc tria, potiſsime habet ſpeculatiua contēplatio, quia ipſa eſt optima, vt dicitur. 10. Ethicorū: & quia eſt valde delectabilis. quia (vt ibidem dicitur) Phyloſophia admirabiles delecta-

tiones

tiones videtur habere ſui puritate & firmitate. Et Rurſus, quia paucioribus indiget, qui vult intendere fœlicitati contemplatiuę, quàm intendens fœlicitati politicæ: ideo, fœlicitas hæc eſt potior illa fœlicitate. Declaratum eſt ergo hanc doctrinam (eo ꝙ eſt de primis cauſis) eſſe dignam & honorabilem dupplíciter: primo. Quia maxime facit ad ſcire. ſecũdo. Quia ꝑ hanc ſcíam habetur fœlicitas illa cõtẽplatiua, quã poſuerũt Phyloſophi.

M His viſis de facili poſſumus deſcendere ad Cauſas huius operis. Nam Materia, ſiue ſubiectum alicuius doctrinæ eſt illud quod principaliter intenditur in illa ſcía, & per quod ſcientia digna & honorabilis dicitur. Cauſę ergo primarię (de quibus hic principaliter intẽditur, & per quas hęc doctrina eſt digna, & honorabilis) erunt ſubiectum huius libri. Cauſa vero Efficiens ignoratur, ſed creditur a multis fuiſſe Alpharabium. Dicitur. n. ꝙ hic liber non habetur apud Græcos, ſed de Arabico dicitur eſſe tranſlatus. Vnde aliquis Arabs creditur fuiſſe Author huius libri: In Gręco aũt habẽtur propões Procli, à quibus hæ propões emanauerunt, & fuerũt acceptę. Vt. n. apparet ſcientibus: hic liber emanauit ab illo.

N Modus autem agendi ſiue forma tractãdi huius libri eſt per modum Theorematũ, quia primo proponuntur Theoremata, & quaſi quędam maxime vniuerſales, & poſtea datur intellectio illorum Theorematum, ſiue illarum propoſitionum: Forma autem tractatus eſt ordinatio Theorematum ad inuicem.

Cauſa autem finalis eſt cognitio eorum, quæ hic tractantur. Nam cognitio ſubiecti vno modo eſt pręcognitio in ſcientia. alio modo eſt finis ſcientiæ.

O Titulus autem huius libri quadrupliciter ponitur. Nam vno modo intitulatur, ꝙ eſt de pura Bonitate. Alio modo intitulatur, ꝙ hic liber vocatus eſt flores diuinorum. Tertius titulus eſt, ꝙ vocatus eſt lumen luminum. Quartus autem titulus eius eſt communis, ꝙ dictus eſt liber de cauſis: qui tituli forte ex dignitatibus, quas aſſignauimus huic libro, ſumpſerunt originem. Dicebatur enim, ꝙ hic liber maxime facit ad ſcire & ꝙ per hũc librũ habeẽ fœlicitas illa vltima quã poſuerũt Phyloſophi, ſi ſufficiẽter eẽt hic liber traditus.

P Aſpicientes ergo ad ipſum ſcire, vocauerunt ipſum de cauſis, eo ꝙ ſcire ſit per cauſas. Et vocauerunt ipſum lumen luminum: vt intelligamus, ꝙ quęlibet ſciẽtia eſt quaſi quoddam lumen animę, ſed ſcientia primarum cauſarũ, & primorum principiorũ (eo ꝙ ſit ſciẽtia ſcientiarũ, & eo ꝙ talis ſcía faciat ad ſcire omnium ſcíarum) huiuſmodi ſcía non ſolum debet vocari lumen, ſed etiam lumen luminum.

Sed aſpicientes ad hanc doctrinam, prout habetur fœlicitas illa, quam poſuerunt Phyloſophi, vocauerũt ipſum de pura Bonitate, quia in bonitate pura. i. in bonitate abſtracta, non autem in bonitate materiali, & corporali eſt ponenda fœlicitas. Sic etiam tales vocauerunt huuc librum, Flores diuinorum, quia in talibus vel in cognitione talium contemplatiua fœlicitas (de qua hic loquimur) eſt ponenda.

Cui autem parti Phyloſophię ſupponatur in dubijs patebit.

Q Ad intelligentiam autem dictorum & dicendorum.

DVBITARET forte aliquis. Vtrum de primis cauſis poſſit eſſe ſcientia, & videtur ꝙ non. Quia ſcire eſt per cauſam Nam (vt dicitur primo Poſteriorum) ſcire eſt cãm cognoſcere: Cum ergo cauſę primę non habeant aliam cãm, de eis non poterit eſſe ſcientia. T. cõ. 5.
Præterea, ſcire eſt per demoſtrationẽ: Sed prima principia nõ poſſunt demoſtrari ergo &c.

Dicendum, ꝙ ipſa ſcientia vno modo accipitur large, prout ipſa ſapientia quędam ſcía eſt, ſecundum quem modũ loquitur Phyloſophus quarto Methaphyſices: vbi ait, ꝙ vnius quidem ſcire, vel ſcientiæ ſcíarum eſt cõſideratio de ente per ſe, & de rebus, quæ ſunt entis in eo ꝙ ens. Methaphyſicam: ergo quæ eſt ſic de ente, vocauit ſcíam, & de numero ſcíarum: Et tamen conſtat ꝙ ipſa (proprie loquendo, eſt ſapientia, cum ſit per cauſas altiſſimas) & ſit de primo ente. Alio modo poteſt accipi ſtricte prout diuiditur contra ſapientiam, & contra intellectum: & hoc modo dicimus, ꝙ ſcientia differt ab intellectu. Quia ſcía eſt concluſionum, intellectus vero principiorũ, differt autem ſcientia a ſapientia, quia ſapientia eſt virtus ſcientię, ſiue eſt virtus artis, vt dicitur ſexto Ethicorum: & ſcḋm hunc Cap. 8.

ibidem

T. cõ. 1.

R

S modum ſapientia eſt altior ſcientia, & habet ſcías regulare. Cum ergo quæritur, vtrum de primis cauſis poſſit eſſe ſcía. Dicendum ꝙ Ars cõſiderans de primis cauſis proprie dicitur ſapientia, ſi aũt dicitur ſcía hoc eſt prout nomen ſcię extenditur ad ſapientiã. Quod vero arguitur ꝙ ſcire eſt per cauſam & per demoſtrationem. Dicendũ ꝙ de primis principijs, & de primis cauſis, non habemus ſcíam, accipiendo ſcíam ſtricte, nec habemus ſcíam ſimpliciter, & à priori, ſed à poſteriori, & per effectus tantũ, de talibus enim habemus ſapientiam, & intellectum, quæ ſunt cognitio potior, & altior q̃ ſcía & demoſtratio.

T VLTERIVS forte dubitaret aliquis. Vtrum hæc Ars, quę traditur in hoc libro proprie ſapientia dicatur. Et videtur ꝙ non. Quia ſicut ſcía diuiditur contra intellectũ, quia dicimus ꝙ ſcía eſt habitus concluſionum, intellectus vero eſt habitus principiorum, ſic ſapientia videtur diuidi contra ipſum intellectum, vt habitus concluſionũ traditarum in Methaphyſica videtur ꝙ dici debeat ſapiẽtia. Sed habitus principiorum ad cõcluſiones illas videtur ꝙ debeat vocari intellectus. Cũ ergo iſte liber ſit de primis cauſis, & de primis principijs, videtur ꝙ de talibus non ſit proprie ſcía nec ſapientia, ſed intellectus tm̃. Dicendum ꝙ licet non ſint idem habitus intellectus, & ſcía, ſunt tñ idem habitus intellectus & ſapientia: ꝑꝑ quod in ſexto Ethicorũ ſcribitur in capitulo illo, vbi de ſapientia agitur: ꝙ ſapientem non ſolũ oportet ſcire quę ſunt ex principijs: ſed eũ oportet verũ dicere circa principia. Vnde ibidem concluditur, ꝙ ſapientia & intellectus & ſcía idem ſunt. Cũ ergo ad ſapientem pertineat cognitio principiorũ & concluſionũ: ſapientia cõplectit̃ hæc duo. S. intellectũ & ſcíam: intellectũ ratione principiorũ, & ſcíam rõne concluſionũ. Dicemus itaq; ꝙ ſcię proprie ſunt iſtę artes particulares, quæ ꝑꝑ ſui particularitatẽ ſic arctantur ad cognitionẽ concluſionum, ꝙ prima principia in ſua vniuerſalitate non pertinẽt ad conſiderationẽ talium ſcíarum: ſed cognitio talium principiorũ pertinet ad quendã habitum qui vocat̃ intellectus, qui eſt differens ab oĩbus talibus ſcientijs: ſed ſapiens eſt artifex vniuerſalis, & ſapientia eſt notitia cõis, & ꝑꝑ ſui cõitatem, & vniuerſalitatem ad vnũ & eũdem habitum ſapientiæ, ſiue ad vnã, & eandem Metaphyſicã pertinet cognitio cõcluſionum traditarũ in illa ſcía, & primorũ principiorũ. Non ergo ſic diſtinguitur ſapientia ab intellectu, ſicut eſt ſcía ab intellectu diſtincta: ſed ſapiẽtia eſt iſta duo. S. ſcía & intellectus. Dñr autem de ſapientia duo, vt patet ex ſexto Ethicorum, v3, ꝙ ſapientia eſt virtus Artis, ſiue virtus ſcientiæ, & ꝙ ſapientia eſt veluti caput habens: quia eſt quaſi caput ſcientiarum. Cum ergo virtus ſit vltimum de potentia, vt dicitur in primo cœli & mundi, & vltimum ſit illud in quod reſoluuntur alia, & concluſiones reſoluantur in principia propria. Principia vero propria in principia prima & vniuerſalia, non eſſet ſapientia virtus ſcíæ ſi non eſſet vltimum in ſcientijs: & niſi ad eam ſpectaret cõſiderare de cauſis primis & vniuerſalibus, in quas reſoluuntur omnia. Rurſus cum capitis (quia in eo vigent ſenſus) ſit regulare, & dirigere cætera membra. cum per principia prima, & vniuerſalia cætera regulentur, & dirigantur, non eſſet ſapientia ſcientiarum caput niſi conſideraret cauſas primas, & vniuerſalia prima, per quę omnia regulantur. Ars ergo hic tradita proprie vocari poterit ſapientia, non obſtante ꝙ ſit de primis cauſis, & principijs, circa quę eſt intellectus: quia ſapientia in ſe intellectum includit.

Cap. 8.

V

X

Cap. 8.

T.cõ. 116

Y VLTERIVS forte dubitaret aliquis cui parti Phyloſophiæ ſupponatur hæc ſcientia. Dicendum ꝙ, cum tres ſint modi eſſentiales Phyloſophiæ, vt dicitur ſexto Methaphyſices, v3, Phyſicus, Mathematicus, & diuinus ſeu Methaphyſicus, ſcientia tradita in hoc libro ſupponitur illi parti Phyloſophiæ quæ dicitur Diuina ſiue Methaphyſica, & eſt quaſi flos illius partis. Nam nobiliſſima pars Methaphyſicæ eſt conſiderare de Deo, & de ſubſtantiis ſeparatis. Cum ergo in. 12. Methaphyſicę quodam modo agatur de talibus ſecundum mentem propriam Phyloſophi, in. 13. autem & in. 14. de huiuſmodi ſubſtantijs ſeparatis agatur ſecundum mentem aliorum: condecens erat, vt traderetur aliquis liber in quo de talibus ageretur ſimpliciter & ſecũdum ſe: quod fit in hoc libro. Hinc forte appellatus eſt flores diuinorum, ſiue Methaphyſicarum quia eſt nobiliſſima pars Methaphy-

T.cõ. ſecũdi.

ficæ. Aſſignant autem aliqui plures rationes quare hic liber appellatus ſit flores diuino rum: ſed ſecundum hoc videmur magis ex proprijs procedere, q̃ rationes illæ procedant. Z

VLTERIVS dato ꝙ Ars hic tradita dicatur proprie ſapientia, & non ſcientia, niſi large accipiendo ſcientiam, eo ꝙ ſupponitur Methaphyſicæ quę proprie dicitur ſapientia & non ſcientia niſi extendendo nomen ſcientiæ. Dubitaret forte aliquis vbi magis oportet extendere nomen ſcientiæ, an ad hoc ꝙ Methaphyſica dicatur ſcientia, an ad hoc ꝙ ars hic tradita, ſcientia nuncupetur.

Dicendum ꝙ (vt patuit per Phyloſophum in. 6. Ethicorum) ſapientia eſt intellectus, & ſcientia. Scientia quidem ratione concluſionum ſiue ratione effectuum: intellectus vero ratione principiorum, ſiue ratione cauſarum. Cum ergo in Methaphyſica determinetur de ſubſtantia ſenſibili (vt patet in. 7. & de ſubſtentijs ſeparatis) vt in. 12. Methaphyſica dicetur intellectus, & ſcientia. Sed magis dicetur ſcientia vt tractat de ſenſibili, & magis dicetur intellectus vt tractat de ſubſtantijs ſeparatis, ſiue de ſubſtantia intelligibili. Et quia Ars hic tradita quaſi ſolum eſt de ſubſtantijs ſeparatis & intelligibilibus, poterit hęc Ars vocari ſapientia & intellectus. Sed multum oportet nomen ſcientiæ extendere, vt hæc Ars ſcientia nuncupetur. His viſis ad expoſitionẽ literę accedamus. & Cap. 8.

✠

PROPOSITIO PRIMA.

OMNIS CAVSA PRIMARIA PLVS eſt influens ſuper cauſatũ ſuum, q̃ cauſa ſecũda vniuerſalis. A Propõ. 1.

AVTHOR huic libro præmittit quandam propoſitionem quæ eſt quaſi Prophæmium reſpectu totius operis. Conſueuerunt enim Authores tangere in Prohæmio id, de quo eſt ſcientia, & inducere audientes ad amorem ſcientiæ: & hæc duo facit Author in hac prima propoſitione. Nam cũ hic liber ſit de primis cauſis: eo ipſo ꝙ incipit hũc librũ à cauſis primarijs dicens. (Omnis cauſa primaria) tangit id de quo eſt hęc ſcientia: ſed ex eo ꝙ ſubdit ꝙ cã primaria (Plus facit ad eſſe cauſatorũ) vel quod idẽ eſt (Magis eſt influens in ſuũ cauſatum q̃ cã ſecũda) inducit auditorẽ ad amorẽ huius ſcientiæ. Nam oẽs hoẽs natura ſcire deſiderant, vt dr̃ primo Methaphyſices. Quanto ergo aliquid magis facit ad ſcire, magis reddit deſiderium auditorum, vt velint ſcire illud. Et quia Primaria cauſa plus influit, & plus facit ad eſſe, & per cõſequens plus facit ad ſcire, ideo liber iſte, qui eſt de cauſis primarijs debet eſſe deſideratus, & amatus. Duo ergo facit Author, quia primo præmittit hanc propoſitionẽ primam, quę ſe habet quaſi prohæmium reſpectu totius operis. Secundò exequitur de Propoſitionibus alijs, quæ ſe habent quaſi exequutio, & tractatus. Secunda pars incipit in ſecunda propoſitione ibi. (Omne eſſe ſuperius.) Circa primum duo facit, quia primo præmittit hanc propõnem primam. 2. annectit ei cõmentum, & expoſitionem eius. ibi. (Cum ergo remouet.) Dicit ergo ꝙ (Omnis cauſa primaria plus eſt influens ſuper cauſatum ſuum q̃ cã ſecunda vlis) ſupple influat ſup cauſatũ illud. In princ. phæmij. B

¶Notandum aũt, ꝙ opꝫ idem eſſe cauſatũ à cã prima, & ſecũda: quia aliter nõ eſſet ibi ordo nec analogia niſi ſuper eandẽ rem influeret hæc cã & illa: ratione cuius vna dr̃ prior, & alia poſterior. Nunq̃. n. eſt prius & poſterius, niſi per cõparationem ad aliquid vnum.

¶Notandum etiam ꝙ cã prima & ſecunda reſpiciunt vnum & idẽ cauſatum. Et Notandũ ꝙ magis eſt faciens ad eſſe illius cauſati & magis influit in illud cauſa prima q̃ cauſa ſecũda, dato etiam ꝙ cauſa ſecunda ſit vniuerſalis.

¶DVBITARET forte aliquis, qa videtur hic Author diſtinguere inter cãm vniuerſalem & cãm primam, volens ꝙ cauſa vniuerſalis poſſit eſſe cauſa ſecũda. Nam cũ illud ſit cauſa vniuerſalis quod influit in omnia, & hæc ſit cauſa primaria: non videtur eſſe diſtinguendum inter hanc & illam. C

¶Dicendum ꝙ ſecundum intentionem huius Authoris (quod etiam ſatis põt trahi ad intentionem Phyloſophi) præter intelligentias eſt dare proprios motores orbiũ, qui poſſunt vocari animę cœlorũ. Secundũ hoc ergo diſtinguemus quatuor cauſas vniuerſales: videlicet primam cãm, intelligentias, animas cœlorum, & naturam. Omnis enim effectus hic naturaliter productus procedit ab his quatuor cauſis. vꝫ, à Natura ab animabus cœlorum mouentibus orbes, ab intelligentijs mouentibus aĩas illas, & a prima cã producente totũ.

¶ Primæ tamen tres cauſæ, vꝫ Deus, intelligentiæ, & animę cœlorũ ſunt cauſæ primariæ reſpectu naturæ, quia natura eſt quaſi Organum & inſtrumentum reſpectu oĩum cauſarum prędictarum, quod ſatis innuit Cõmentator in. 12. Methaphyſicę, cum ait, ꝙ natura non agit niſi rememorata ab huiuſmodi cauſis. Cũ ergo quatuor ſint cauſę vniuerſales, & Author in hoc libro non intendat agere niſi de tribus, quia nõ intendit agere de natura, D Cõ.18.

ſiue de ſubſtantia corporea: Quia omnes aliç tres ſunt cauſæ primariç reſpectu naturæ,
E Natura vero eſt cauſa vniuerſalis ſecunda. Volēs ergo diſtinguere cauſas primas (de quibus hic intendit agere) à natura quę eſt cauſa vniuerſalis ſecunda, de qua nō intendit agere dicit ꝙ (omnis cauſa primaria &c.) Ex quibus patet qđ quærebatur, vȝ, ꝙ nō eſt idem eſſe primarium & vniuerſale, quia natura eſt cauſa vniuerſalis: & tamen eſt cā ſecunda. ❡ Ad Argumentum in oppoſitum dicendū ꝙ cauſa ſecunda nō dicitur hic vniuerſalis, quia influat in omnia ſimpliciter, quia cauſa ſecunda hoc modo vniuerſalis eſſe non poteſt: Sed poteſt eſſe vniuerſalis in genere, vt ꝙ habeat vniuerſalem influentiam in genere exiſtentiū in ſphæra actiuorum & paſſiuorum. ❡ Deinde cum dicit.

PROPOSITIONIS PRIMÆ COMMENTVM.

F CVM ergo remouet cauſa ſecunda vniuerſalis virtutem ſuam a re, cauſa vniuerſalis prima non aufert virtutem ſuam ab ea.

❡ Declarat propoſitionem præmiſſam propter quod ſciendum ꝙ influere proprie pertinet ad cauſas efficientes & productiuas. Eſt ergo intentio propoſitionis propoſitę ꝙ in genere cauſarū efficientium & productiuarum, cauſa primaria plus influit, & plus facit ad eſſe cauſati ꝗ cauſa ſecunda. Poteſt.n.cauſa primaria efficiens, & productiua (quantum ad præſens ſpectat) comparari ad tria, videlicet ad rem productam, ad cauſas in alio genere, vt ad cauſas formales, & materiales: & ad cauſas in eodem genere, vt ad cauſas efficientes ſecundas. Tria ergo facit Author in declarando propōnem tactam. Nam primo oſtendit ꝙ cauſa primaria productiua plus influat comparando huiuſmodi cauſam ad rem productam. Secundo oſtendit hoc idē cōparando huiuſmodi cām ad cauſas in alio genere, vt ad formales, & materiales. Tertio declarat hoc idem cōparando huiuſmodi cām ad cauſas in eodem genere, vt ad cauſas ſecundas efficientes. Secunda pars incipit ibi. (Et nos quidem) tertia ibi. (Et cauſa prima adiuuat) vbi pręſens lectio poterit terminari. Circa primum duo facit ſecundū ꝙ cauſa primaria dupliciter comparatur ad ipſum cauſatum, ſiue ad ipſam rem productam aliter ꝗ cauſa ſecunda. Nam actio cauſę primæ prius attingit cauſatum ꝗ actio cauſę ſecundę, & poſterius recedit ab ipſo. Primo ergo probat quòd cauſa prima plus influat, quia vltimo recedit. Secundo probat hoc idem ex eo ꝙ primo
G aduenit. ibi (quod eſt quia cauſa vniuerſalis.) ❡ Ad intelligentiam autem dictorum, & vt intelligatur modus procedendi huius Authoris duę rationes ſunt notandæ. Prima eſt, quia quod inducitur ad manifeſtandum propoſitionem propoſitam inducitur per modum Correlarij, vt apparet hic in propoſito, quia cum deberet manifeſtare ꝙ cauſa prima plus influit, infert quaſi per modum correlarij. dicens (cum ergo remouet cauſa ſecunda) ꝙ ſi quęratur quare Author hunc modum tenet, ꝙ aliquando per modum correlarij proponit rationem quam aducit ad manifeſtandū propoſitum. Dici poteſt ꝙ aliquādo ratio adducta eſt ex prioribus ſimpliciter: & tunc illa ſic eſt ratio, ꝙ non proprie eſt correlarium. Aliquando vero eſt ex prioribus quo ad nos, ex poſterioribus vero ſimpliciter: & ſic eſt in propoſito. quia eſſe cauſam primam, & magis influere in cauſatum, eſt prius ſimpliciter, quàm vltimo recedere ab ipſo: Probare ergo eſſe cauſam primariam, quia vltimo recedit, eſt incedere quaſi per modum correlarij. Secunda ratio eſt iſta quòd multotiens ratio ſic eſt adducta ad principale propoſitum, quòd tamen eſt fulcimentū rationis pręcedentis: & inde eſt, quòd multotiens adducitur ratio noua, & tamen non adducitur tanquā ratio diſtincta à priori, ſed tanquam continuata cum ipſa, vt innuatur eam
H eſſe fulcimentum eius. ❡ His viſis dicamus ꝙ Author in prima parte intendit talem rationem, quam inducit per modum correlarij, videlicet quòd illud quod vltimo recedit

ab influendo plus influit, ſicut illud per ſe loquendo quod vltimo recedit ab opere plus operatur: Sed cauſa prima vltimo recedit ab influendo, ergo plus influit. De hac autem ratione non ponit niſi virtutem medij, videlicet quòd cauſa prima vltimo recedit à cauſando & influendo, ideo ait. (Cum ergo remouet cauſa vniuerſalis ſecūda virtutem ſuam a re: cauſa vniuerſalis prima non aufert virtutem ſuam ab ea) .q. d. quòd recedente cauſa ſecunda ab influendo non recedit cauſa prima: & quia prius intelligitur recedere cauſa ſecunda q̄ prima, cauſa prima plus influit, quia vltimo ab influendo recedit.

¶ DVBITARET forte aliquis quomodo verum ſit, quòd recedente cauſa ſecunda ab influendo non recedit cauſa prima. ¶ Dicendum eſt, quòd prius (per ſe loquendo) non dependet a poſteriori. Cum ergo tollitur poſterius (per ſe loquendo) non propter hoc tollitur illud quod eſt prius. Poſſumus enim dicere quòd ſicut in conſtitutione rerum quę ſunt priora in compoſitione, ſunt poſteriora in reſolutione. Sic in influentijs cauſarū, cauſæ quæ primo influunt vltimo ab influendo recedunt. ¶ Deinde cum dicit. I

QVOD EST, quia cauſa vniuerſalis prima agit in cauſatum cauſę ſecundæ, antequam agat in ipſum cauſa vniuerſalis ſecunda quæ ſequitur ipſam. Cum ergo agit cauſa ſecunda in cauſatum, quod ſequitur ipſam, non excluditur ipſius actio a cauſa prima quæ eſt ſupra ipſam. Et quando ſeparatur cauſa ſecunda a cauſato quod ſequitur ipſam, non ſeparatur ab eo cauſa prima quæ eſt ſupra ipſam, quoniam eſt cauſa ei. k

¶ Adducit ſecundam rationem ad hoc idem ſumptam ex eo quòd influentia primę cauſæ primo venit in cauſatum. Propter quod ſciendum, quòd ſemper priora (per ſe loquendo) ſunt cauſa poſteriorum. Quia (vt ſcribitur ſecundo Methaphyſicę) Res in quibus eſt prius & poſterius, neceſſe eſt, vt prius ſit cauſa eius quod eſt poſt: Priora ergo ſunt potiora in agendo quàm poſteriora. Cauſæ ergo primę, quia primo influunt, magis influunt, ideo ait. (Quod eſt) ſupple quòd cauſa prima magis influat, & quòd vltimo ab influendo recedat (quia cauſa vniuerſalis prima agit in cauſatum cauſę ſecundæ antequam agat in ipſum) cauſatum, (cauſa vniuerſalis ſecunda quæ ſequitur ipſam) cauſam primam. (cum ergo agit cauſa ſecunda in cauſatum quod ſequitur ipſam, non excluditur ipſius actio à cauſa prima quæ eſt ſupra ipſam) quaſi dicat, quòd actio cauſę ſecundæ non excludit immo præſupponit actionem cauſæ primæ (&) ſubdit, quòd (quando ſeparatur cauſa ſecunda a cauſato quod ſequitur ipſam non ſeparatur ab eo,) ideſt à cauſato illo. (Cauſa prima quę eſt ſupra ipſam) cauſam ſecundam (quoniam eſt cauſa ei,) quaſi dicat quòd quia cauſa prima, eſt cauſa cauſæ ſecundæ, ideo plus influit quàm illa, & cum illa recedit ab influendo, non recedit iſta. ¶ Notandum autem, quòd cum aſſignatæ ſint duæ cauſæ quare cauſa prima plus influat, quarum vna eſt, ꝙ ideo plus influit, quia vltimo ab influendo recedit. Secunda eſt quòd ideo plus influit, quia in eius influentia prius ad cauſatum pertingit, quæ duæ cauſæ & rationes ſic ſe habent, quòd ſecunda eſt fulcimentum primæ. Nam ideo prima cauſa vltimo ab influendo recedit: quia primo influit. Ideo Author hanc ſecundam rationem quaſi continuat ad primam. Nam poſtquam dixit, quòd prima cauſa non remouet virtutem ſuam a cauſato, antequam remoueat ſecunda, ſubdidit, quòd hoc ideo eſt quia cauſa prima agit antequam ſecunda. Inde, eſt, etiam quòd poſtquam adduxit hanc rationem ſecundā, ideſt quòd cauſa prima influit antequam ſecunda, repetit rationem primam, videlicet ꝙ cauſa prima non remouetur per remotionem cauſæ ſecundæ, vt oſtendat quòd hæc ratio prima infertur, & concluditur per rationem ſecundam.

T. cō. 6.

L

M ¶ Ad intelligendum autem textum, & quomodo hę rationes ſe habent ad inuicem, videlicet hæc ſecunda & illa quam in principio poſuimus.

¶ DVBITARET forte aliquis, quia videtur falſum quod hic Author dicit, vʒ, ꝙ cauſa prima prius attingat cauſatum q̃ cauſa ſecunda, & ꝙ vltimo recedat ab eo. Cõſtat enim ꝙ Sol & homo generant hominem, & Sol & Leo generant Leonem. Niſi. n. cauſæ ſecundæ determinarent cauſas primas in actionibus ſuis, non producerentur in eſſe huiuſmodi generabilia quæ videmus. Non ergo plus influit cauſa prima, nec eius influentia vltimo recedit, ſed videtur hæc omnia ſimul eſſe. ¶ Dicendum ꝙ ſi hæc ſimul ſunt tempore, nõ tamen ſunt ſimul natura ſiuæ cauſalitate & intellectu. Cauſaliter. n. loquẽdo influentia primæ cauſæ prius attingit cauſatum quàm cauſa ſecunda. Sic etiam naturaliter & ſ̃m intellectum hæc influentia pręcedit illam: & ſicut præcedit ſic ſequitur: quia quę ſunt priora in conſtitutione (vt dicebatur) ſunt poſteriora in reſolutione. Videmus. n. ſimile in

Supra. k. cauſis formalibus. Nam licet diſpoſitiones in cõpletæ præcedant formam ſubſtãtialem

N in materia: ſimul tamen eſt materia cõplete diſpoſita, & informata: ſicut etiam in corruptione, licet in cõplete prius amoueantur diſpoſitiones accidentales quę ſunt annexæ, & conſequentes ſubſtantiali formæ, ſimul tamen eſt materia complete expoliata oĩbus talibus diſpoſitionibus, & ſubſtantiali forma. Materia. n. ignis ſimul informatur cõplete qualitatibus ignis, & forma ignis, & ſimul expoliatur complete qualitatibus illis, & forma illa. Sed licet ſint hęc ſimul tẽpore, non tamẽ ſunt ſimul natura, & eſt ordo cõtrarius prout materia informatur, & prout expoliatur. Nam prius informatur forma ſubſtantiali, q̃ informetur cõplete qualitatibus eius: quia licet diſpoſitiones incompletę, vel qualitates incompletæ pręcedant formam ſubſtantialem in materia, cõplete tamen ſequuntur. Nam quãuis caliditas ignis incompleta præcedat formam ignis in materia, cõpleta tamen ſequitur, Ergo in informando forma ſubſtantialis præcedit ſuas qualitates, quia prius informatur materia ſubſtantiali forma quàm qualitatibus quæ cauſantur ex illa, non prius tẽpore

O ſed natura. In expoliatione vero prius expoliatur materia qualitatibus illis, quàm expolietur ſubſtantiali forma. ita ꝙ ſubſtãtialis forma prius aduenit & vltimo recedit. quod totum contingit ꝑꝑ cauſalitatem, quã habet huiuſmodi forma ſuper qualitates illas: Et quia cauſa prima per ſuam influentiã eſt cauſa ipſius ſecundę cauſę, ꝙ influat cauſa ſecũda præſupponit influentiã cauſæ primę. Quãdo enim aliquid præſupponit aliud, oportet ꝙ adueniat poſt illud, & ꝙ tollatur prius quàm illud. Nã ſi aliqua ſimul adueniũt & ſimul tolluntur (prout huiuſmodi ſunt) vnum non p̃ſupponit aliud, ſi ergo vnum preſupponit aliud non ſimul adueniunt, nec ſimul tolluntur. Sed illud quod p̃ſupponitur prius aduenit, & vltimo tollitur. Si ergo ſic eſt, ſicut præſupponitur, ſic eſt huiuſmodi ordo, vt ſi præſupponitur tẽpore, prius aduenit, & vltimo tollitur tẽpore nõ natura tantũ: aliter enim prius aduenit, & vltimo tollitur fundamentũ quàm paries, & aliter forma ſubſtantialis quàm qualitates eius. Nã fundamentum prius efficitur, & vltimo deſtruitur quàm paries tẽpore, ſed forma ſubſtantialis habet hunc ordinẽ ad ſuas qualitates non tẽpore, ſed natura, eo. n. ipſo ꝙ aliqua duo ſic ſe hẽnt ꝙ vnũ eſt cã alterius ſaltim natura cã prius aduenit & vltimo tollitur. & quia cã prima hẽt rõnem cãlitatis in influẽdo reſpectu cauſæ ſecũdę, opʒ ꝙ ſaltim natura cã prima primo influat, & vltimo ab influẽdo recedat. ¶ Deinde cũ dicit.

COMMENTI SECVNDA PARS PRINCIPALIS.

P ET nos quidem exemplificabimus illud per eſſe, & viuum, & hominem quod eſt, quia oportet vt in primis ſit eſſe, deinde viuum, & poſtea homo. Viuum ergo eſt cauſa hominis propinqua, & eſſe eſt cauſa eius longinqua. Eſſe ergo eſt vehementius cauſa ho-

minis ꝙ viuum, quoniam eſt cauſa viuo, quod eſt cauſa homini. Et ſimiliter quando ponis rationalitatem cauſam homini, oportet ꝙ eſſe ſit vehementius cauſa homini ꝙ rationalitas, quoniam eſſe eſt cauſa eius.

¶ Manifeſtat hoc idẽ vʒ ꝙ cauſa prima plus influat per ſimile in cauſis formalibus, & materialibus. circa quod tria facit, quia primo probat hoc per ſimile in cauſis formalibus. ſecundo in materialibus tertio epilogat circa determinata, ſecũda ibi. (Et illius quod dicimus) tertia ibi (iam ergo manifeſtum eſt.) ¶ Dicit ergo (& nos exemplificabimus illud) videlicet, ꝙ cauſa prima primo influat, & per conſequens ꝙ magis influat (per eſſe, & viuum, & hominẽ, quod eſt quia oportet vt) res illa quæ eſt homo (in primis ſit eſſe, deinde) ſit quidem (viuum, & poſtea) ſit (homo. Viuum ergo eſt cauſa hominis propinqua, & eſſe eſt cauſa eius longinqua. Eſſe ergo eſt vehemẽtius cauſa hominis q̃ viuum, quoniam) eſſe (eſt cauſa) ipſi (viuo quod) viuum (eſt cauſa homini. & ſimiliter quando ponis rationalitatem cauſam homini oportet ꝙ eſſe ſit vehemẽtius cauſa homini q̃ rationalitas, qm̃ eſſe eſt cauſa eius) ideſt rationalitatis. Poteſt ergo ſic formari ratio. Sicut ſe habet in cauſis formalibus, ſic ſe habet in efficientibus, ſiue in productiuis. Sed cauſa formalis longinqua & vniuerſalis eſt vehementius cauſa rei quàm propinqua, ergo cauſa efficiens prima plus influit in ſuum cauſatum, & eſt vehementius cauſa eius quàm cauſa ſecunda. ¶ Notandum autem vim rationis huius in hoc conſiſtere, quia (vt habetur in primo poſteriorum) propter quod unũquodque tale, & illud magis. Cum ergo cauſa det ſuo cauſato, ꝙ ſit, & ꝙ agat, in ordinatis per ſe quicquid facit cauſatum, ꝙ faciat illud habet a ſua cauſa, ergo facit propter ſuam cãm, ergo ſua cauſa vehementius facit illud, cum propter illam faciat cauſatum. Si ergo eſſe eſt prius quàm viuum, & eſt cauſa viui, quia quod eſt prius eſt cauſa eorum quę ſunt poſt: cuiuſcunq; eſt cauſa viuum, vehementius eſt cauſa illius ipſum eſſe, quod eſt cauſa viui. Si ergo ipſius hominis eſt cauſa viuere, multo vehementius erit cauſa eius ipſum eſſe, & quod dictũ eſt de eſſe, & viuere. veritatem habet de eſſe & rationalitate, vt ſi rationalitas eſt cauſa hominis, vehementius erit cã eius ipſum eſſe, quod eſt cã rationalitatis. In cauſis ergo formalibus cã prima quæ dat eſſe, eſt vehementius cã rei, q̃ cauſa ſecũda quæ dat viuere vel q̃ dat tale viuere ad quod ſequitur ratiocinari. Et quia ſimile eſt de efficientibus, & de formis. cauſa prima efficiens vel productiua plus influit in ſuũ cauſatũ, & eſt vehemẽtius cã q̃ cã ſecũda. Q T. cõ. 5.
¶ DVBITARET forte aliquis quomodo ſit ſimile in cauſis efficiẽtibus & formalibus. ¶ Dicendum ꝙ finis imponit neceſſitatem efficienti, efficiens formæ, & forma materiæ. Sic enim agit efficiens quia ſic requirit finis, & talis eſt forma, quia tale fuit efficiens, & talis eſt materia, quia talem eam requirit forma. Omnino ergo ſimile eſt de formis & de efficientibus, & talis eſt forma qualis fuit efficiens. Et licet in eſſendo efficiens ſit cauſa formę, & imponat neceſſitatem formę, in inferendo tamẽ ex forma poſſumus arguere qualis fuerit efficiens, & ex efficiente qualis fuerit finis. Probare ergo per ordinem quem videmus in formis ordinem in efficientibus eſt procedere à poſteriori, & eſt procedere per exemplum, & per ſignum. ideo Author ſignanter loquitur, volens probare ꝙ cauſa efficiens prima plus influat. Et nos exemplificabimus per eſſe. & viuum. i. per exemplum probabimus, & per ſignum per id. s. quod videmus in eſſe, & viuo. i. in cauſis formalibus. Simile eſt ergo de ordine in formis, & in efficientibus, ſed arguere ordinem in efficientibus per ordinem in formis eſt procedere a poſteriori, & eſt arguere per ſignum & exẽplum. ¶ Deinde cũ dicit. R

ET ILLIVS QVOD DICIMVS SIGNVM EST, S
ꝙ quando tu remoues virtutem rationalem ab homine nõ remanet homo: ſed remanet viuum ſpirans ſenſibile. Et quando remoues ab eo viuũ, non remanet viuũ: remanet tamen eſſe, quoniã eſſe non remouetur ab eo, ſed re-

mouetur viuum, quoniā cauſa non remouetur per remotionem ſui cauſati, ſed eſſe eſt cā viui, & viuū eſt cauſatum eius, ergo remanet hominis eſſe. Cū ergo non eſt indiuiduū homo, eſt animal & ſi non eſt aīal, eſt eſſe tamen.

¶Pobat hoc idem per ſimile quod videmus in cauſis materialibus, dicens.(Et illius quod dicimus) vʒ ꝙ cauſa prima vltimo recedat, & ꝙ magis influat.(Signum eſt)quod videmus in cauſis materialibus, vt (ꝙ quando tu remoues virtutem rationalem ab homine,non remanet homo. Sed remanet viuum ſpirans ſenſibile, & quando remoues ab eo viuum, non remanet viuum, remanet tamen eſſe, quoniam eſſe non remouetur ab eo) . i . ab homine ſupple per remotionem viui. (Sed remouetur viuum) ſupple tantū & non eſſe (quoniam cauſa non remouetur per remotionem ſui cauſati) .i. per remotionem ſecūdæ cauſæ.i.viui. (Sed eſſe, eſt cauſa viui : & viuum eſt cauſatum eius) eſt enim cauſa ſecunda cauſatum cauſæ primæ . remoto (ergo) viuo quod eſt cauſa ſecunda (remanet hominis eſſe.)quaſi dicat, ꝙ cum eſſe ſit cauſa viui, non remouetur eſſe per remotionem viui. & ſubdit (cum ergo non eſt indiuiduum homo).i. indiuiduum quod eſt homo (eſt animal & ſi non eſt animal eſt eſſe tamen.) Et tunc ſuppleatur ratio, ꝙ cum in cauſis materialibus priora non remoueantur per poſteriorum remotionem, & magis adhæreant rei, q̄ poſteriora : ſic erit & in efficientibus, vʒ ꝙ cauſa prima nō remouebitur a cauſato per remotionē cauſæ ſecundæ, ſed etiam magis adhęrebit ei q̄ cā ſecunda, & per cōſequens magis influet in ipſum.

T ¶DVBITARET forte aliquis,qūo hęc ratio ſit per ſimile in cauſis materialibus.

¶Dicendum ꝙ ſicut illud quod recipitur, in re dicitur eſſe formale reſpectu eius in quod recipitur, & illud quod remanet de re dicitur eſſe materiale reſpectu eius quod remouetur ab ipſo. Sic etiam in propoſito, ſi eſſe recipitur in aliquo & mediante eſſe recipitur viuere, & mediante viuere rationale, eſſe erit quid formale reſpectu eius in quo recipitur,& viuere erit quid formale reſpectu rationale. Et ſicut reſpectu eius quod recipitur, accipitur modus formalis : Sic reſpectu eius quod remanet accipitur modus materialis,vt ſi amoto rationali remanet viuere, & amoto viuerē remanet eſſe: eſſe in materia receptū eſt quid materiale reſpectu viuere, & viuere eſt quid materiale reſpectn rationalitatis. Ratio ergo pręcedens quia arguebat via receptionis ꝓcedebat modo formali: quia ſemper illud quod recipitur eſt forma. Hęc autem ratio quia procedit modo remotionis procedit quaſi modo materiali, quia ſemper illud quod remanet ſe habet modo materiali. Et licet hæc per quandā adaptionem ſint dicta, ſufficiat tamen hęc adaptatio ad diſtinguendum inter hanc rationem & præcedentem. ¶Deinde cum dicit.

V Iam ergo manifeſtum eſt & planū ꝙ cauſa prima & longinqua eſt plus compræhendens, & vehementius cā rei, q̄ cā propinqua . Et propter hoc operatio eius fit vehemētioris adhærentiæ cū re q̄ operatio cauſæ propinquę. Et hoc non fit niſi ſecundum hoc ꝙ res in primis non patitur , niſi a virtute longinqua : Deinde patitur a virtute quæ eſt ſub prima.

¶Epilogat circa determinata dicens. (Iam ergo manifeſtum eſt & planū ꝙ cauſa primæ & longinqua eſt plus compręhendens, & vehementius cauſa rei, q̄ cauſa propinqua.& propter hoc) ſiue,& propter illud, ꝙ. s. cauſa prima eſt magis cauſa q̄ cauſa ſecunda . (Operatio eius) .i. cauſę primæ (fit vehementioris adhęrentiæ cū re, q̄ operatio cauſę Propinquæ, & hoc non fit) ꝙ cauſa prima vehemētius agat, & ſit magis cauſa (niſi ſ᷑m hoc ꝙ res in primis non patitur, niſi a virtute longinqua) .i. prima (deinde patitur a virtute quę eſt ſub prima) .i. à virtute propinqua, & ſecūda. quaſi dicat ꝙ cauſa prima prius attingit rem, ideo eſt magis cauſa, & vehementius agit.

TERTIA PARS PRINCIPALIS COMMENTI.

ET Cauſa prima adiuuat cãm ſecundã ſuper operationẽ ſuam. X

¶Poſtq̄ Author probauit ꝙ cauſa prima plus influit q̄ cauſa ſecunda comparando cauſam primam ad ipſum cauſatũ, eo ꝙ prius attingit ipſum, & vltimo recedit ab eo, & probauit hoc idem per ſimile in cauſis formalibus, & materialibus. ¶In parte iſta (vt dicebatur) probat hoc idem comparãdo cauſam primam ad cãm ſecundam in cauſis efficientibus. Habet autem (quantum ad præſens ſpectat) quatuor cõparationes cauſa prima ad cãm ſecundam, ex quibus poſſunt elici quatuor rationes ꝙ cauſa prima plus influit. Nam cauſa prima adiuuat actionem cauſæ ſecundæ, & dat ei ꝙ agat. ſecundo illud idẽ quod efficit cauſa ſecunda, efficit cauſa prima, ſed efficit illud modo euidentiori. i. principaliter, cauſa vero ſecunda efficit illud modo imperfectiori, ideſt inſtrumentaliter. Tertio cauſa prima agit fortius & vehementius, q̄ cauſa ſecunda, quarto & vltimo cauſa prima non ſolum dat cauſæ ſecundę ꝙ agat, ſed etiam conſeruat eam in actione ſua. Ex quibus oĩbus patet ꝙ cauſa ſecunda non agit niſi propter actionem cauſæ primæ. Et quia propter quod vnumquodq; tale & illud magis: ſequitur ꝙ cauſa prima plus agat & plus influat q̄ cauſa ſecunda. Duo ergo facit Author in lectione præſenti. Quia primo adducit has quatuor rationes. Secũdo epilogat circa determinata ibi. (Iam igitur manifeſtum eſt.) Circa primum quatuor facit, ſecundum ꝙ has quatuor rationes adducit. Secũda incipit ibi. (Quoniam oẽm operationem.) Tertia ibi. (Et quando cã ſecũda.) Quarta ibi. (Et nõ figitur cauſatum.) In parte prima intendit talem rõnem. ¶Illud quod adiuuat cãm ſecũdam ſuper operationẽ ſuam, & dat ei ꝙ agat, plus agit & plus influit: huiuſmodi eſt cauſa prima: ergo &c. ¶D: hac autem ratione non ponit niſi virtutem medij.d. (& cauſa prima adiuuat cauſam ſecũdam ſuper operationem ſuam) & ſupple dat ei quod agat ergo plus agit & plus influit.

¶DVBITARET forte aliquis quõ cã prima adiuuet operationem cauſę ſecundæ, & det ei ꝙ agat. ¶Dicendum ꝙ hoc poſſumus triplici, via oſtendere. Primo ex eo ꝙ cauſa prima dat cauſę ſecundæ virtutem agendi. Secundo ex eo ꝙ operatio cauſæ primæ eſt fulcimentũ, & fundamentum operationis cauſę ſecundę. Tertio ex eo ꝙ cauſa prima regulat & dirigit operationem cauſæ ſecundæ. ¶Primam viam tangit Proclus in Cõmento quinquageſimę primę propõnis ſuę, vbi vult ꝙ cã ſecunda habet, à prima cã ꝙ ſit. quia hẽt ab ipſa ſubſtantiam ſuam. ergo cõſequens eſt ꝙ habeat ab ea potentiam operandi, ſiue virtutem operatiuam. poteſt ergo ſic argui. hæc tria ſe habent per ordinem, vʒ, ſubſtantia, virtus, & operatio, & ſubſtantia progreditur in opus mediãte virtute. A quo ergo quis habet ſubſtantiam, & virtutem ab eo habet ꝙ operetur. Sed cauſa ſecunda à cauſa prima habet ſubſtantiam & virtutem. ergo ab ea habet ꝙ operetur. Y Primam viam. Proclus.

¶Secunda via ſumitur ex eo ꝙ operatio cauſę primæ eſt fulcimentum & fundamentum operationis cauſę ſecundæ, nã cauſa ſecunda non poteſt attingere rem, niſi prius attingat eam cauſa prima, vt tripliciter per pręcedentia declaratũ eſt. Non ergo operatio cauſę ſecundę recipietur in re, niſi ſubter eam ſubſternatur operatio cauſæ primæ, quaſi fundamentum & fulcimentum eius, ſed hoc faciendo cauſa prima adiuuat cauſam ſecundam & dat ei quòd agat. Sc͞da via. Z

¶Tertia via ſumitur ex eo ꝙ cauſa prima regulat & dirigit operationem cauſæ ſecundę. Immaginabimur enim quòd cauſa ſecunda ſit inſtrumentum & organum cauſæ primæ. Sicut ergo organum habet quòd agat ab Arte, & iuuatur in agendo per virtutem Artis, & regulatur & dirigitur per ipſum qui habet Artem: ſic cauſa ſecunda, quaſi inſtrumentum & organum cauſę primę regulatur & dirigitur per ipſam, & habet quòd agat ab ea, & iuuatur per eam in actione ſua. ¶Deinde cum dicit. Tertia via &

QVONIAM Oēm operationē quam efficit cā ſecunda, efficit & cā prima Verū tamen cā prima efficit eam per modum altiorē & ſublimiorē.

¶ Adducit ſecūdam rationem ſumptā ex eo ꝙ cauſa prima agit eminentius. i. principalius. ¶ Cōtinuetur ergo ſic. Bene dico ꝙ cauſa prima plus influit q̄ cauſa ſecūda, & ꝙ iuuat eam in operatione ſua. (Quoniam omnem operationem quā efficit cauſa ſecunda, efficit & cauſa prima. Verū tamen cauſa prima efficit eam) operationem (per modum altiorem & ſublimiorem:) quia efficit eam principaliter. cā vero ſecunda efficit eā inſtrumentaliter. Quo circa ſuppleatur ratio, ꝙ id quod agit aliquid eminenter, & principaliter, magis facit ad eſſe illius, & magis influit in ipſum. huiuſmodi eſt cauſa prima: ergo &c. ¶ Notandum aūt ꝙ licet hæc ſit ratio noua à præcedenti, tamen quia eſt fulcimentum præcedentis; ideo Author inducit eam quaſi continuam cum illa. Nam ꝙ cā prima addiuuet cauſam ſecundam in operationē ſuā fulcitur, & roboratur ex hoc: quia cā prima facit id quod facit cauſa ſecunda, ſed facit illud eminenter. i. principaliter, & ſic conſtat ꝙ per virtutem agentis principalis iuuatur in actione ſua agens inſtrumentale. Eſt ergo hęc ratio fulcimentum primę.

AA ¶ DVBITARET forte áliquis vtrum oē illud qđ efficit cā ſecūda efficiat cā prima. ¶ Dicendum ꝙ iſtud omne, vel poteſt referri ad rem productā, vel ad modum producēdi. Si referatur ad rem productā, & per cauſam ſecundam intelligatur hæc natura, per cām vero primā intelligatur ipſe Deus, vel intelligentię a quibus mouetur aīa orbis ad mouendū orbem vel per cām primam intelligatur ipſa anima orbis mouens orbē, quęlibet enim iſtarum eſt cauſa primaria reſpectu naturę, & natura in actione ſua depēdet ab oībus his cauſis. Cum ergo ſic ſit imaginabimur ꝙ nullam rem agit cauſa ſecunda ſiue natura, quam nō agat ipſe Deus, intelligentiæ, & motores orbium: ſicut nullam concluſionem concludunt principia propria, quam non concludant principia vniuerſalia: & ſicut nullam rem producunt agentia hic inferius, quā non producat virtus ſolis.

BB Virtus ergo ſolis recepta in oliua particulatur & contrahitur ad productionem oliuę, ita ꝙ mediante oliua & mediante ſemine oliuæ producit oliuam: ſicut mediante Leone, & mediante ſemine Leonis producit leonē. Et ſicut vniuerſalia in particularibus contrahuntur & particulantur, & ſunt idem cum particularibus: ita ꝙ eſſe in viuentibus eſt idem ꝙ viuere, ſic influentia cauſæ vniuerſalis recepta in cā ſecunda determinatur & particulatur per eam, vt non aliud & aliud efficiant, ſed ſit idem operatum per hanc & per illam. Et ſi vellemus idem cauſatum referre in ſuas cauſas, diceremus, ꝙ illud idem, vt vľr ſumptum, efficitur à prima cauſa, & vt particulariter acceptum efficitur a cā particulari. Et vniuerſale in particulari eſt idem ꝙ particulare, quia (vt dicebatur) eſſe in viuentibus eſt idem ꝙ viuere, non obſtante ꝙ eſſe eſt vniuerſalius q̄ viuere. Quare idem erit productum a cā prima, & ſecūda, ſiue, a cauſa vniuerſali, & particulari.

CC Sed ſi hoc dictum oīo non referatur ad rem productam, & non ſit quæſtio. Vtrum res producta a cauſa ſecunda, ſit producta a cauſa prima, ſed quæſtio ſit de modo agendi, vtrum eo modo quo agit cauſa ſecunda agat cauſa prima dici poteſt ꝙ quantum eſt ex modis agendi qui ſe tenent ex parte rei actæ, omni modo quo agit cauſa ſecūda agit & cauſa prima. Vt puta ſi res acta ſit viua, & ſit ens, & conſiderata vt ens conſideretur magis vniuerſaliter q̄ vt viua, & ſub ratione magis vniuerſali procedat a cā vniuerſali, ſub particulari a particulari. Et quia quicquid eſt cā cauſæ, eſt cauſa cauſati: cū prima cauſa ſit cā ſecundæ cauſæ erit cauſa oīum illorum quę procedunt a cauſa ſecunda, ergo vt procedit effectus a cauſa ſecūda, procedit etiam a cā prima, quia cauſa ſecunda ꝙ agat hoc habet a prima: ſed vt procedit a cauſa prima non procedit a ſecunda, quia cā prima ꝙ agat non habet a ſecunda, vt poſito ꝙ effectus ſecundū ꝙ habet eſſe procedat a cā prima, ſm ꝙ viuit procedat a cauſa ſecūda, oportet ꝙ etiam ſm ꝙ viuit procedat a cā prima, quia hoc non poſſet ei dare cauſa ſecunda niſi in virtute primę. Ille ergo idem effectus, & illo eodem modo, quo procedit a cauſa ſecunda, procedit a cauſa prima, ſed procedit a prima modo euidentiori, quia procedit ab ea

principaliter,

priucipaliter, a ſecunda vero inſtrumentaliter: & quia quod eſt principalius eſt potius, ideo cauſa prima magis influit, & plus agit.

¶ Vlterius autem quia ſupponebatur in hac quæſtione ꝙ de modis agendi qui ſe tenent ex DD parte rei actæ, omni modo quo agit cauſa ſecunda, agit & cauſa prima. Ideo forte dubitaret aliquis vtrum ſint aliqui modi agendi, præter tales modos. Et vtrum (vl'r loquẽdo) aliquo modo agat cauſa ſecunda, quo non agat prima. ¶ Dicendũ ꝙ modi agendi, ſic poſſunt diſtingui, quia aliqui ſe tenent ex parte rei actę, aliqui ex parte agentium; ex parte quidem rei actæ dicuntur ſe tenere illi modi quos poſſumus ſaluare in re ſiue ab vna cauſa, ſiue a pluribus ſit producta, vt puta ſi leo iſte particularis qui producitur a prima cauſa mediante orbe cæleſti, & mediante ſemine Leonis. Si a ſola prima cauſa produceretur adhuc diceremus ꝙ leo productus eſſet & ens & viuus. Dicere ergo in leone varietatẽ, vt conſideratur ſub eſſe vniuerſali, & particulari, licet talis diuerſitas competenter poſſit referri in cauſam vniuerſalem & particularem, iſta tamen varietas in ipſa re producta fundatur cui competit has perfectiones habere. Alia eſt diuerſitas modorum agendi quæ ſe tenet ex parte agentiũ, quorum eſt producere principaliter & inſtrumental'r. Nam ſi ab vna cauſa tantum produceretur aliquid, nunquã hanc varietatem in productione illa ſaluare poſſemus. ¶ Cum ergo quæri- EE
tur vtrum aliquo modo producatur effectus a cauſa ſecunda, quo non producatur a cauſa prima, vel econuerſo ſi quęrimus de modis producendi qui ſe tenent ex parte agentium, cuiuſmodi eſt producere principal'r vel inſtrumental'r: modus producendi cauſæ primæ (ſm ꝙ huiuſmodi) nunquã cõmunicatur cauſę ſecundæ, nec econuerſo. Nam cã prima ſecũdum ꝙ huiuſmodi: ſemper producit principal'r, & non inſtrumental'r: & cauſa ſecunda (vt ſecũda eſt) ſemper producit inſtrumental'r & non principal'r. Sed ſi loquamur de modis producendi qui ſe tenent ex parte rei productæ, & qui nominant modos productionis exiſtentes in re producta, vt puta quia rei productæ competit eſſe, & viuere, & cęteræ tales perfectiones: quæ vnam & eandem rem dicere poſſunt, ſed ſub alio, & alio modo, ſumptam, vt ſi vnũ & idem ſub modo magis vniuerſali diceretur eſſe, ſub modo minus vniuerſali diceretur viuere. Sed hoc adaptetur ad cãm magis vniuerſalem, & minus vniuerſalẽ, & dicatur ꝙ leo FF
ſub eſſe vniuerſali productus eſt a cã magis vniuerſali, ſub eſſe ſpeciali a cã ſpeciali. Vt puta quia virtute eiuſdem ſolis producitur Oliua, & leo, ſic ꝙ virtus ſolis recepta in ſemine oliuę, contrahitur vt producat oliuam, recepta vero in ſemine leonis contrahitur vt producat leonem. Ita ꝙ oliua & leo ſunt producta ab vna cauſa vniuerſali & a diuerſis cauſis particularibus, quem modum ſequendo dicemus, ꝙ vt conueniunt in rõne vniuerſali, ſunt producta a cauſa vl'i, vt vero differunt in rõne particulari, producuntur ab alijs cauſis particularibus, de talibus modis loquendo, eo modo quo procedit effectus a cã vniuerſali & prima, nõ procedit a cã ſecunda: quia ſecũda cã non dat cauſæ primæ ꝙ agat: nec actio cauſę primæ eſt attribuenda cauſę ſecundę tanq̃ eius effectus. Sed econuerſo veritatẽ habebit: quia eo modo quo procedit effectus a cã ſecunda, procedit etiã a cã prima: cum cauſa prima det cauſę ſecundæ ꝙ agat, & omnis actio cauſę ſecundæ poſſit dici effectus cauſæ primę, eminentiori tamen modo. Vt ſi effectus cauſæ primę eſt dare eſſe, cum iſta actio recepta in viuentibus contrahatur ad tale eſſe, quod eſt viuere, effectus iſte, vt eſt viuere procedit etiam a cauſa ſecũda, & vt eſt viuere etiã procedit a cã prima, quia ſic determinare, & ſic contrahere actionem cauſę vniuerſalis nõ poſſet cauſa ſecũda niſi in virtute cauſę primæ. Effectus ergo (etiã vt eſt productus ſub eſſe ſpeciali) eſt a cauſa ſecunda, & prima: ſed a cauſa ſecunda eſt immediate, a prima vero mediate. ¶ Deinde cum dicit.

ET QVANDO Cauſa ſecũda remouetur a cauſato ſuo, nõ remo- GG
uetur ab eo cauſa prima. quoniam cauſa prima vehementioris & maioris eſt adhærentiæ cum re q̃ cauſa propinqua.

¶Adducit tertiam rationem, ꝙ cauſa prima magis influat ex eo ꝙ vehementius & fortius agit. Vnde ait ꝙ (& quando cauſa ſecũda remouetur a cauſato ſuo nõ remouetur ab eo cauſa prima, quoniam cauſa prima vehementioris & maioris eſt adhærentiæ cum re) .i. vehementius & fortius agit in re. (q̃ cauſa propinqua) tunc ergo ſuppleatur ratio, ꝙ id quod vehementius & fortius agit magis influit. cauſa prima eſt huiuſmodi ergo &c.

¶DVBITARET forte aliquis qũo cauſa prima vehementius & fortius agit in re, & quomodo eſt maioris adhęrentiæ cum re q̃ cauſa ſecunda. ¶Dicendũm ꝙ illud quod ſe magis profundat in re, & magis attingit ad intima rei, fortius agit in re, q̃ cauſa quæ ſe nõ ita profundat. Sed cauſa prima magis ſe profundat in re q̃ cauſa ſecunda: cum cauſę ſecũdæ actio pręſupponat actionem cauſæ primæ. Sicut viuere præſupponit eſſe. Igitur ex quo actio cauſę ſecundę non attingit rem niſi pręſuppoſita actione cauſæ primæ, oportet actionem cauſę primæ magis attingere rem, & magis ſe profundare in ea, q̃ faciat cauſa ſecunda. Nam & ſi idem ſit operatũ ab vtraq; cauſa, attamen illud idem, vt eſt a cauſa prima intelligitur ſe magis profundare q̃ vt eſt a cauſa ſecunda. Sicut ſi idem actum eſt viuere & eſſe, quia amoto viuere remanet eſſe, ſm noſtrum modũ intelligendi intelligitur iſta perfectio, vt eſt eſſe, ꝙ ſit prior & magis intima rei q̃ vt eſt viuere. ¶Deinde cũ dicit.

HH ET NON FIGITVR cauſatum cauſæ ſecundæ niſi per virtutem cauſæ primæ quod eſt, quia qñ cauſa ſecunda efficit rem influit cauſa prima (quæ eſt ſupra illam) de virtute ſua ſupra rem illam, quare adhæret ei adhærentia vehementi, & ſeruat eam.

¶Adducit quartam rõnem, ꝙ cauſa prima magis influat, ex eo ꝙ non ſolum dat cauſæ ſecundæ ꝙ agat, ſed etiam conſeruat actionem eius, vnde ait. (Et non figitur cauſatũ cauſæ ſecundę) .i. non conſeruatur in eſſe cauſalitas eius: & actio ipſius. (Niſi propter virtutem cauſæ primæ. quod eſt, quia quando cauſa ſecunda efficit rem. influit cauſa prima quę eſt ſupra illam) .ſ. cãm ſecundam (de virtute ſua ſupra rem illam, quare) cauſa prima (adhęret ei) .i. adhęret cauſæ ſecundę (adhærentia vehementi, & ſeruat eam) .i. cauſam ſecundam ſupple in actione ſua.

II ¶Dubitaret forte aliquis quomodo cauſa prima conſeruat cãm ſecundam in actione ſua.

T.cõ. 37. ¶Dicendum ꝙ ſm Phyloſophum in ſecundo Phyſicorum. Dña eſt inter cãs in actu, & cãs in potentia quia cauſę in actu ſimul ſunt, & nõ ſunt cũ his quorũ ſunt cauſæ. nõ ſic aũt eſt de cauſis in potentia, vt ędificator eſt cã fieri domus in actu, qa q̃diu in actu ædificat, actu fit domus: & qñ non eſt in actu ędificandi, nõ actu fit domus. Etiã ipſius domus non eſt cã vt eſt in actu, ſed eſt magis vt eſt in potentia quia nõ eſt cã domus, niſi in q̃tum eſt cã fieri domus, dum aũt domus eſt in fieri, nõ eſt in actu, ſed in potentia. Et ideo nõ fit domus niſi actu ędificator ędificet domum, põt tamen remanere domus poſtq̃ iam eſt cõſtituta in eſſe ipſo ędificare corrupto. Cã aũt prima comparatur ad actionẽ cauſæ ſecũdę, ſicut cõparatur ędificator ad fieri domus. Nã ſicut non fit domus niſi actu ędificator ædificet: ſic cauſa ſecunda non põt eſſe in actu ſuo, niſi cã prima reguleт & dirigat ipſam. Actio ergo cauſę ſecundę comparatur ad cãm primam tanquã ad cãm in actu, non tanquã ad cãm in potẽtia. Et quia cauſa in actu ſimul eſt cum ipſo cauſato, & cõſeruat ipſum in eſſe. actio cauſę primę ſimul erit cũ actione cauſę ſecundę & conſeruabit ipſam in eſſe. ¶Deinde cũ dicit.

kk Iam igitur manifeſtum eſt & planum ꝙ cauſa longinqua vehemẽtius eſt cauſa rei q̃ cã propinqua, quæ ſequitur eam, & ꝙ ipſa influit virtutem ſuã ſuper rem ſuam, & ſeruat illam, & nõ ſeparatur ab ea ſeparatione ſuæ cauſæ propinquæ, immo remanet in ea, & adhæret ei adhærentia vehementi ſecundum ꝙ oſtendimus & expoſuimus.

❡ Epilogat circa determinata dicens. (Iam igitur manifeſtum eſt & planum ꝙ cauſa longinqua vehementius eſt cã rei ꝗ̃ cauſa propinqua, quę ſequitur eam, & ꝙ ipſa influit virtutem ſuã ſuper rem ſuam, & ſeruat illã) .ſ. rem (& non ſeparatur ab ea ſeparatione ſuę cauſæ propinquæ) .q. d. quòd cũ ſeparatur cauſa ſecunda, & propinqua a re ſiue ab effectu non propter hoc ſeparatur cã longinqua. (Immo remanet in ea) .i. in re & in effectu (& adhæret ei adhærentia vehementi, ſecũdum ꝙ oſtendimus & expoſuimus.)

❡ Dubitaret forte aliquis vtrum verũ ſit hoc quod eſt tot rõnibus declaratum. v3 ꝙ cauſa prima plus influat ad eſſe rei quàm cauſa ſecunda, & videtur ꝙ non: quia ſi res procedit a cã prima ſub eſſe magis vniuerſali a cauſa vero ſecũda ſub eſſe magis ſpeciali (quum ſpecialia, vel res ſub eſſe ſpeciali maiorẽ actualitatẽ importent ꝗ̃ ſub eſſe vli) cã ſecunda magis faciet ad eſſe rei ꝗ̃ cauſa prima: quia faciet ad eſſe rei ꝑut cõſideratur magis in actu.

❡ Dicendũ ꝙ hæc ratio procedit ex falſa imaginatione imaginatur enim ꝙ res ſub eſſe ſpeciali non procedat a cã prima. Nã ꝗuis aliquo modo verificetur ꝙ res ſub eſſe vli procedat a cã prima ſub eſſe vero ſpeciali a cã ſecunda, tñ quia ſecunda cã non hẽt ꝙ agat niſi a cã prima iũctur in actione, ideo res prout procedit ſub eſſe ſpãli a cã ſecũda inſtrumentalr̃, procedit etiã ſub eſſe illo a cã prima principalr̃, a qua cã ſecunda hẽt ꝙ ſic agat. Ergo & generalr̃ & ſpecialr̃ procedit a cã prima. Illud.n. qđ efficit cã ſecunda, efficit & cã prima, ſed eminẽtiori mõ: qa hoc efficit principalr̃. Et qa principalr̃ agere eſt magis influere, & magis facere ad eſſe: imo, qa oĩs actio cauſę ſcdæ eſt effectus cauſę prĩe: qa nõ hẽt cã ſecũda ꝙ agat niſi a cã prima: cã prĩa plus influit & magis facit ad eſſe ꝗ̃ cã ſecunda.

PROPOSITIO SECVNDA.

OMNE eſſe ſuperius, aut eſt ſuperius æternitate, & ante ipſam, aut eſt cum æternitate, aut eſt poſt æternitatẽ & ſupra tempus. A

❡ Premiſſa prima Propõe, quę ſe hẽt quaſi ꝓhæmiũ reſpectu ſequẽtis operis, in hac Propõe ſecunda incipit exequi de principali intento. Principale aũt intentum huius Authoris in hoc libro eſt agere de primarijs cauſis. Cã aũt primaria intelligitur eſſe cã quę hẽt eſſe ſuperius. Nã ſemper primũ in eo ꝙ huiuſmodi hẽt eſſe eminẽtius & ſuperius. huiuſmodi aũt cauſę primariæ, qbus cõpetit eſſe ſuperius, ſunt in triplici gradu, ſiue in triplici ordine. Sũt. n. huiuſmodi cauſæ, Deus, intelligentię, & aĩę cœlorũ: ꝗ oĩa hñt eſſe ſuperius, ſed nõ eodẽ modo. Nã Deus hẽt eſſe ſuperius, qa eſt ſupra æternitatẽ. Intelligentię hñt eſſe ſuperius, quia parificantur æternitati. Aĩæ vero cœlorũ hñt eſſe ſuperius, quia ſunt ſupra tẽpus, & participãt æternitatẽ. Volẽs ergo Author determinare de oĩ tali eſſe ſuperiori, ſiue de oĩbus talibus cauſis primarijs. duo facit: qa primo p̃mittit quandã Propõnem, in qua diſtinguitur huiuſmodi triplex eſſe ſuperius, vel (qđ idẽ eſt) in qua diſtinguũtur hæc tria genera primarũ cãrum. Scđo exequitur de vnoquoq3 tali eſſe ſuperiori, vel (qđ idẽ eſt) exequit̃ de vna quaq3 tali cã primaria, ſcđa pars incipit ibi. (Oĩs aĩa nobilis) in principio tertiæ Propõnis. Circa primũ tria facit, qa primo p̃mittit huiuſmodi Propõne3. Scđo Propõnẽ illã exponit. Et tertio ꝓbat eam. Scđa pars incipit ibi. (Eſſe vero qđ eſt ante) tertia ibi. (& ſignificatio ꝙ cã prima.) Cõtinuet̃ aũt ſic hęc Propõ ad p̃cedẽtia. In Propõe p̃cedẽti facta eſt mẽtio de cauſis primarijs: & nos intẽdimus de talibus cauſis determinare, cum tales cauſę hẽant eſſe ſuperius ad differentiam ſecũdarum cauſarũ: quę ſecundum ꝙ huiuſmodi habent eſſe inferius. Cum ergo eſſe ſuperius & eſſe primarũ cauſarum ſit multiplex, quia eſt in triplici gradu: ideo ne laboremus in æquiuoco diſtinguemus huiuſmodi triplex eſſe ſuperius, & dicemus ꝙ (omne eſſe ſuperius, aut eſt ſuperius æternitate, & ante ipſam, aut eſt cum æternitate, aut eſt poſt æternitatem, & ſupra tẽpus.)

❡ Dubitaret forte aliqs, vñ hęc propõ veritatẽ habeat. v3, ꝙ eſſe ſupius nõ ſit niſi in hoc triplici gradu. ſ. ꝙ aut eſt añ æternitatẽ, aut eſt cũ ęternitate, aut poſt æternitatẽ, & ſup̃ tp̃s. B

Propõne pria.C.D ¶ Dicendum ꝙ (vt patuit) quatuor poſuimus eſſe cauſas rerum, ſequendo mentẽ huius Authoris, & ſequendo mentem Phyloſophorũ cõmuniter, vꝫ DEVM, Intelligentias, animas cœlorum,& naturã. Quæ diſtinctio ſuper hoc fundari põt, quia ſm Phyloſophum T.cõ. 65. ſecundo Phyſicorum, duę ſunt cauſę entium, intellectus & natura, extendendo ergo intellectum prout animę cœlorum dicuntur intellectuales, cauſæ intellectuales vlẽs ſunt in triplici gradu: Nam Deus & intelligentiæ & animæ cœlorum ſunt huius modi cauſę. Animę aũt noſtrę & ſi poſſint aliquo modo dici intellectuales, non ſunt tamen cauſæ vniuerſales. Et dico aliquo modo, quia magis ſunt rõnales ꝙ intellectuales, quia plura cognoſcũt cum diſcurſu, ꝙ ſimplici intuitu. Suppoſito tamẽ ꝙ preter intelligentias ſit dare proprios motores orbium, quæ animæ cœlorũ dicuntur. Quod vtrum ſic ſit. Vt vtrum præter intelligentias oporteat dare cœlorum animas inferius quæremus. Nunc aũt hoc ſupponẽtes, í ppõe.3. D.&.C. tanquã ab hoc Authore dictũ, dicamus quatuor eſſe cauſas vniuerſales (vt prædictũ eſt) vꝫ Deum, intelligentias, animas cœlorum, & naturam, ſed natura ſic eſt cauſa vniuerſalis, ꝙ non habet eſſe ſuperius, quia nec eſt ſupra æternitatem, nec ſupra tempus. Deus aũt C intelligentiæ,& animę cœlorum vel orbium dicuntur habere eſſe ſuperius, non ꝙ oĩa talia ſint ſupra ęternitatem, ſed quia oĩa hęc ſunt ſupra tẽpus, aliter tamen & aliter. Deus namꝗ ſic eſt ſupra tempus ꝙ etiã ſupra æternitatem eſt, Intelligentię vero ſic ſunt ſupra tẽpus, ꝙ non ſunt ſupra ęternitatem, ſed ita ꝙ parificantur æternitati. Sed animæ cœlorũ ſic ſunt ſupra tp̃s ꝙ neqꝫ ſunt ſupra ęternitatẽ, neqꝫ parificantur æternitati, ſed ſic ꝙ ſunt poſt æternitatem, & participant ipſam.

D ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis quomodo ex parte menſurarũ poſſumus hoc triplex eſſe ſuperius aſſignare. In precedenti aũt quæſtione ex parte rerum mẽſuratarũ aſſignauimus hoc triplex eſſe ſuperius. Nunc aũt hoc idem aſſignemus ex parte mẽſurarũ. Propter quod ſciendum, ꝙ duæ ſunt ſolę menſurę entium, æternitas. ſ. & tempus. Nam menſura in entibus ex parte actus accipitur. Vnde quia inter colores, Album eſt color formalior, T. c. 7. & plus habet de actualitate & de luce, ideo dicitur in. 10. Methaphyſicæ, ꝙ ſi entia eſſent colores, album eſſet menſura eorum, ſic etiam quia inter litteras, littera vocalis eſt formalior, & plus habet de actualitate. Ideo dicitur in codẽ libro ꝙ ſi entia eſſent litteræ, men- T. c. 7. E ſura entium eſſet littera vocalis. Suppoſito ergo ꝙ menſura ex actualitate ſumatur: Cum reperiamus duo genera actuũ, quorum vnus eſt perfectus vt eſſe. Alius vero imperfectus, vt motus. Vnus quantũ eſt de ſe, ſemper eſt ſucceſſiuus, nec põt eſſe ſine ſucceſſione vt motus. Alius vero quantũ eſt de ſe non eſt ſucceſſiuus, ſed permanens, vt eſſe. Et ſecũdũ hos duos actus oportet eſſe duas menſuras entium, quarum vna menſurat eſſe, vt æternitas: alia vero motum, vt tempus. Hoc eſt ergo quod ait Proclus. 54. Propõne ſui libri. 5 ꝙ Proclus. omnis æternitas menſura eſt ętcrnorũ,& omne tempus menſura eſt tẽporalium,& ſolũ hæ duæ menſurę ſunt in entibus vitę & motus. q. d. ꝙ non ſunt niſi duæ menſurę entiũ, æternitas & tempus. Ad has tamen duas menſuras poſſunt entia quadruplr̃ cõparari: quia vel F ſunt ſupra æternitatem, & ſupra tempus,& ſic eſt Deus, vel cũ ęternitate, & ſupra tẽpus, & ſic ſunt intelligentiæ, vel poſt ęternitatem & ſupra tempus, & ſic ſunt animę cœlorum, vel nec ſupra ęternitatem, nec ſupra tempus, & ſic ſunt naturę corporales. Naturæ ergo corporales non habent eſſe ſuperius, quia nec ſupra æternitatẽ, nec ſupra tẽpus ſunt. Tripliciter ergo erit eſſe ſuperius, vꝫ eſſe dei, quod eſt ſupra ęternitatem, eſſe intelligentiarũ, quod eſt cum ęternitate,& eſſe aĩarum orbium, quod eſt ſupra tempus. Ergo non ſolũ ex parte ipſarum rerũ quæ comparantur ad ęternitatẽ & tẽpus, eſt dare triplex eſſe ſuperius (quomodo procedebat queſtio prima) ſed etiam ex parte ipſarum menſurarum, vt quia non ſunt niſi duæ menſuræ entium ſ. æternitas, & tempus, poſſumus declarare ꝙ eſt triplex eſſe ſuperius, vt declaratum eſt in hac queſtione ſecunda.

G ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis, quia videtur ꝙ naturæ corporales ſint ſupra tempus,& per conſequens videtur ꝙ quadruplex eſſe ſuperius ſit. Quia hac Hypotheſi ſtãte, quatuor habent eſſe ſupra tempus, vꝫ Deus, Intelligentię aĩę cœlorum & naturę corporales. Quòd,

autem

autem naturæ corporales ſint ſupra tempus, ſic poteſt probari. Dictum eſt. n. ꝙ tempus menſurat motum. æternitas aũt menſurat eſſe: cũ ergo oĩbus naturis corporalibus competat eſſe: oĩa menſurabuntur æternitate. Oĩa ergo ſupra tempus erunt. Præterea cũ eſſe dicat actum perfectũ, tempus aũt ſit menſura motus, & ſic menſura actus imperfecti, inconueniens videtur dicere, ꝙ eſſe aliquorũ menſuretur tẽpore, ſed non eſt dare niſi duas menſuras (vt dictum eſt) ęternitatem & tempus. Eſſe ergo corporalium menſurabitur æternitate, & naturæ corporales erunt ſupra tempus. Pręterea ad hoc idem videtur facere dictũ Procli (quod eſt ſuperius allegatum. 54. Propoſitione eius vbi dictum eſt) ꝙ æternitas & tempus ſunt menſurę in entibus vitę, & motus. Ergo ſm ipſum æternitas menſurat vitam & tempus menſurat motum. Cũ ergo hic multa corporalia viuant, vt plantę & alia, oĩa talia menſurabuntur ęternitate & erunt ſupra tempus. ¶ Dicendum ꝙ motus menſuratur tempore, & omne eſſe ſm ſe quando eſt enter & qñ eſt exiſtenter mẽſuratur æternitate, loquendo de ęternitate, vt Author hic loquitur. Tunc ergo eſſe eſt ſm ſe, qñ eſt enter, & quando eſt exiſtenter, ſed quando eſſe non eſt quid ſtabile, ſed habet eſſe mutabiliter, iam non eſt enter, iam nõ eſt ſm ſe. Et ideo licet per accidens ſit ꝙ eſſe menſuretur tempore, tamen eſſe quod eſt mobiliter, quod eſſe eſt iſtorũ corporalium, & eorũ quæ ſunt hic inferius. Tale inq̃ eſſe, quia eſt eſſe mobiliter, ęternitate menſurari non põt. Diſtinguemus ergo duplex eſſe, videlicet eſſe ſuperius, quod eſt Dei, intelligentiarum, & aĩarum orbiũ. Et tale eſſe eſt eſſe enter. Aliud vero eſſe eſt eſſe hic inferius, & tale eſt eſſe mobiliter. Naturæ ergo corporales non habent eſſe ſuperius quia non hñt eſſe enter, ſed eſſe mobiliter. Non erit ergo quadruplex eſſe ſuperius, ſed triplex tantum. Eſt aũt hic diligenter notandum, ꝙ id quod iſte Author appellat eſſe ſuperius, Proclus appellat eſſe enter. Et ſicut iſte Author diſtinguit triplex eſſe ſuperius: ita Proclus diſtinguit triplex eſſe enter. Vnde in. 87. Propoſitione ſui libri ait, ꝙ omne eſſe enter, aut eſt ante ęternitatem, aut eſt in ęternitate, aut eſt participans ęternitatem. quę propoſitio continet quaſi eadem verba cũ propõne iſta, quã habemus præmanibus, niſi ꝙ ibi accipitur eſſe enter, & hic accipitur eſſe ſuperius. Verũtamen aliter exponit hanc propõnem Proclus: & aliter Author iſte, quia Author iſte non ſimplr Platonicorum opinionẽ ſequitur: quã omnimode ſequitur Proclus, ſed de expoſitione Procli non ſit nobis ad pręſens curę, ſufficiat aũt nunc ſcire. ꝙ triplex eſt eſſe ſuperius, prout eſt in præcedentibus declaratũ. Argumenta aũt probantia, ꝙ eſt quadruplex eſſe ſuperius, quia eſſe iſtorum corporaliũ eſt eſſe ſuperius, quia menſuratur æternitate, de facili ſoluuntur. Nã cum primo arguitur, æternitas menſurat eſſe, verũ eſt de eſſe enter, eſſe aũt iſtorum corporalium non eſt eſſe enter, ſed mobiliter: Quod vero ſecundo arguebatur, quia inconueniens eſt, ꝙ eſſe menſuretur tempore, cũ eſſe dicat actũ perfectum, & tempus ſit menſura actus imperfecti. Dicendũ ꝙ eſſe ſm ſe non menſuratur tempore, ſed bene eſſe receptum in mobilibus, & eſſe mobiliter trahitur ad naturam motus: ideo per accidens tale eſſe ratione mobilium in quibus recipitur, tempore vel nunc temporis menſuratur. Quod vero tertio arguebatur, ꝙ ęternitas eſt menſura vitę, dici debet ꝙ æternitas menſurat viuere, ſicut menſurat eſſe, non aũt menſurat eſſe, quod eſt eſſe mobilium, ſic etiã non menſurat viuere quod eſt iſtorũ corporaliũ, quia tale viuere, vel talis vita non eſt vitaliter, nec enter, ſed eſt corruptibiliter, & mobiliter. Quid autem dicendum ſit de corporibus cœleſtibus, Vtrum menſurentur æternitate, vel tempore, vel vtrum ſint ſupra tempus, in. 31. Propoſitione dicetur. ¶ Deinde cum dicit.

Margin notes, in page order: Proclus · H · Proclus. · Proclus. ab iſto Authore eſt diuerſus. · I · In ppõe 31. A. B.

COMMENTI PRIMA PARS PRINCIPALIS.

ESſe vero quod eſt ante æternitatem eſt prima cauſa, quoniam eſt cã ei: ſed eſſe quod eſt cum æternitate eſt intelligentia, quoniam eſt eſſe ſecundũ habitudinem vnã, vnde neq; patitur, neq; k

deſtruitur : eſſe vero quod eſt poſt æternitatē & ſuprà tēpus eſt anima quæ eſt in horizonte æternitatis inferius, & ſupra tempus.

℄Propoſita propoſitione exponit eam, & adaptat illud eſſe ſuperius, ad tria genera cauſarum primarum, videlicet ad primam cauſam, ad intelligentias, & ad animas cœlorum, ideo ait ꝙ (eſſe vero quod eſt ante ęternitatem,eſt prima cauſa quoniam eſt cauſa ei,) dicit prima cauſa eſt ante æternitatem, quia eſt cauſa ęternitatis (ſed eſſe quod eſt cum ęternitate eſt intelligentia : quoniam) intelligentia (eſt eſſe ſꝫm habitudinem vnam, vnde neque patitur, neqꝫ deſtruitur).q.d. ꝙ quia intelligentia ſemper eſt ſꝫm habitudinem vnam, & non ſuſcipit variationem, ideo ipſa eſt cum ęternitate,ideſt parificatur ęternitati, & ſubdit ꝙ (eſſe vero quod eſt poſt ęternitatem & ſupra tempus eſt anima) cœli (quę eſt in horizonte æternitatis inferius & ſupra tempus.) ℄Notandum autem ꝙ ſicut tempus eſt menſura ſucceſſiua, ſic æternitas eſt menſura permanens : & quia intelligentia quantum ad naturam ſuam ſemper eſt, ſecundū habitudinem vnam, ideo dicitur eſſe, cum æternitate, & dicitur parificari ęternitati.

L ℄ Notandum etiam quòd horizon eſt quidam circulus in cœlo, qui eſt terminator noſtri viſus. Nam in quacunque parte terrę ſumus, niſi habeamus obſtacula apparet nobis medietas cœli, & medietas abſconditur. Iſte ergo circulus qui diuidit inter medietatem circuli nobis apparentem, quę reſpectu noſtri dicitur hemisphærium ſuperius, & medietatem nobis occultam quæ reſpectu noſtri dicitur hemisphærium inferius, ille (inquàm) circulus dicitur horizon. Sicut ergo in cœlo eſt dare hemisphærium ſuperius & inferius. Sic & in menſuris, æternitas eſt menſura ſuperior, tempus vero eſt menſura inferior. Sicut ergo circulus iſte qui terminat viſum noſtrum, & qui eſt inter hemisphærium ſuperius & inferius dicitur eſſe in horizonte hemisphęrij ſuperioris, quia terminat illud hemisphærium, & vltra illum circulum ſe non extendit hemisphęrium illud : Sic animæ cœlorum (vt animæ ſunt) habent eſſe inter ęternitatem & tempus : quia ſunt poſt æternitatem & ſupra tempus : & ideo dicuntur eſſe in horizonte æternitatis, quia ibi terminatur æternitas, vt poſt animas incipiat tempus. Sicut poſt horizontem qui eſt terminator hemisphærij ſuperioris incipit hemisphęrium inferius. Qualiter autem anima cœli dicatur horizon & terminator ęternitatis : & qualiter vltra tales animas non ſe extendat æternitas, in ſequentibus clarius oſtendetur. Oportet enim talia verba exponi : vt veritatem habeant.

M ℄ Notandum etiam quòd anima cœli dicitur eſſe in horizonte ęternitatis inferius, vel quia eſt poſt æternitatem, vel quia inferiori modo participat æternitatem quàm intelligentia. Huiusmodi enim anima non attingit æternitatem vſque ad ſuperius, ita quòd parificetur ei, ſicut intelligentia : ſed attingit æternitatem ad inferius, quia eſt inter ęternitatem & tempus.

N ℄DVBITARET forte aliquis quomodo Deus ſit cauſa æternitatis. Dicendum quòd ęternitas menſurat eſſe enter, quia eſt menſura ſtans, ſicut tempus menſurat eſſe mobiliter : quia eſt menſura fluens, & quia intelligentiæ habent eſſe enter, quia carent materia per quam res poteſt eſſe, & non eſſe (vt dicitur in ſeptimo Methaphyſicę) ideo

T.c.22. &.53. intelligentiæ menſurantur ęternitate (loquēdo de ęternitate, vt de ea hic Author loquitur) cū ergo primum (cuius eſt eſſe diuinum) ſit cauſa eius quod eſt eſſe enter (cuiusmodi eſt eſſe intelligentiarum) ſicut illud eſſe eſt ante iſtud eſſe enter, & eſt cauſa eius : Sic Deus eſt ante æternitatem, & eſt cauſa æternitatis, quæ eſt menſura talis eſſe quod dicitur eſſe enter. Vtrum autem talis loquutio ſit propria, vel ſit rationalis (vt dicatur) Deus eſt cauſa æternitatis, & ante ipſam, in ſequenti particula (vbi Authir probabit hanc propoſitionem) declarabitur. ℄Deinde cū dicit.

COMMENTI SECVNDA PARS PRINCIPALIS.

ET ſignificatio ꝙ cauſa prima ſit ante æternitatem, eſt quia eſſe eſt acquiſitum ipſi. Et dico ꝙ omnis æternitas eſt eſſe, ſed non omne eſſe eſt æternitas, ergo eſſe eſt plus cōmune ꝗ̄ æternitas, & cauſa prima eſt ſupra æternitatem quoniam æternitas eſt cauſatum ipſius. O

❡ Propoſita Propōne & poſitis mēbris diuiſionis, in parte iſta ſigillatim ꝓbat quodlibet illoꝝ mēbrorū. Circa qđ tria facit, q̃a prīo ꝓbat mēbrū primū, vȝ ꝙ cā prima ſit cā ęternitatis, & ꝙ ſit ante ipſam. Scđo probat ſm, vȝ ꝙ intelligentia parificeť ęternitati. Tertio ꝓbat tertiū, vȝ ꝙ aīa cœli ſit annexa æternitati, & ſit poſt æternitatē, & ſupra tēpus. Scđa ibi (& intelligentia parificatur ęternitati,) Tertia ibi (& anima eſt annexa cum æternitatæ) Dicit ergo (& ſignificatio) .i. expoſitio ſiue declaratio, vel probatio (ꝙ cā prima ſit ante ęternitatem eſt quia eſſe eſt acquiſitum ipſi) ęternitati, ſiue in ipſa æternitate ſupple a prima cauſa. q. d. ꝙ quia ęternitas habet eſſe acquiſitum a prima cauſa, ideo cauſa prima eſt ante ęternitatem, & eſt cauſa eius: & exponit ſe dicens (& dico ꝙ omnis æternitas eſt eſſe, ſed non omne eſſe eſt æternitas: ergo eſſe eſt plus commune ꝗ̄ ęternitas) & per conſequens æternitas participat eſſe (&) quia ſic eſt (cauſa prima eſt ſupra æternitatem, quoniā ęternitas eſt cauſatum ipſius.) ❡ Notandum aūt vim rationis huius in hoc conſiſtere, quia P quicquid eſt infra eſſe participat eſſe: Sed æternitas eſt infra eſſe, quia eſſe eſt cōmunius ꝗ̄ æternitas, ergo æternitas participat eſſe: Sed quicqd participat eſſe eſt cauſatū a primo ente qđ eſt ipſum eſſe, ergo æternitas eſt cauſata a prima cā, & prima cā eſt ante ipſam. ❡ DVBITARET forte aliquis, qūo veritatem habeat hoc dictū Authoris: & vtrum Q ſit rationabiliter dictum, ꝙ Deus ſit ante æternitatem, & ꝙ ſit cauſa eius. Dicendum ꝙ ſi perfectiones haberent eſſe abſtractum, ſic acceptę, & vt recipiūtur in materia omnino haberent modum oppoſitū. Nam quanto ſunt aliqua ſuperiora & vniuerſaliora tāto recepta in materia ſunt magis in potentia, & magis imperfecta, & inde eſt ꝙ quælibet ſpecies abūdat in aliqua perfectione vltra ſuū genus, & addit aliquā differentiam ſuper ipſum. Inde eſt etiā ꝙ oīa genera ſunt in potentia reſpectu ſpecierum. Et habent rōnem materię ſi ponantur in diffinitione earum. Spēs vero actualiter continet in ſe quicquid perfectionis eſt in ipſis generibus: Sed ſi huiuſmodi perfectiones haberent eſſe abſtractum, vt ſi eſſet dare aīal ſeparatū, & hominem ſeparatum & eſſet dare eſſe ſeparatum, & viuere ſeparatū, R quod eſſet aliud realiter a tali eſſe (quā doctrinam viſus eſt Plato ponere) illud animal eſſet homo excellenter, & iſte homo ſeparatus eſſet animal particulare, haberet enim illud animal ſeparatum excellenter quicquid eſſet de ratione hoīs, ſed homo non haberet quicquid eſſet de rōne animalis, ſed participaret aīal. Sic etiam illud eſſe ſeparatum hēret in ſe, quidquid eſſet de rōne entis. Et quia oē viuere eſt aliquid eſſe, excellenter in ſe haberet illud eſſe quicquid eſſet de rōne vitę, ita ꝙ illud eſſe eo ipſo ꝙ eſſet oē eſſe, eſſet oē viuere. Sed illud viuere ſeparatū non eſſet omne eſſe, ſed particulariter eſſe: quia licet in oī eſſe claudatur oē viuere, tamen in oī viuere non clauditur omne eſſe. ❡ His viſis, dicamus, ꝙ licet non ſit ordo Deorum ſm ordinem abſtractorum (vt poſuit Plato) iuuamur tamen S per hęc dicta Platonis ad intelligendū aliquas veritates. Propter qđ ſciendum ꝙ eſt dare vnum verū Deū qui eſt ipſum eſſe purū non determinatū ad aliquod p̄dicamentū, non cōtractū ad aliquod genus entiū. Et quia illud eſſe eſt ſic nō limitatū, ſed eſt quoddā Pelagus interminatū, in illo eſſe cōtinetur oē eſſe, & per cōſequēs in illo eſſe cōtinētur oēs pfectiones. Sed nō cōtinētur ibi pfectiones iſtę participatiuę & cōtractæ, ſed excelliter & infinite, T

Platonis doctrina

Et ſi bene volumus imaginari qũo omnes perfectiones ſunt in Deo, intelligamus qũo omnes colores ſunt in luce. Lux enim dicit lucem in ſua claritate, ſed color dicit lucem contractam, & obumbratã, & opacatam : & quia in luce clara compræhendũtur oẽs gradus lucis obumbratę & opacatæ, in luce continetur oĩs color, non contracte ſed ſuper excellenter. Et ſi vellemus colores ad lucem transferre, diceremus ꝙ lux nõ eſt alba, ſed ſuper alba, non color, ſed ſuper color. Et nota hic ꝙ inter cęteros alios colores album magis poteſt transferri ad lucem, quia magis participat de luce, & minus dicit priuationẽ lucis. Alij autem colores pp aſſimilationem quã habent cum nigro (cuius nomen vr̃ eſſe impoſitum
V a priuatione lucis) non ſic proprie poſſunt transferri ad lucem, vt album. Ergo vel color generaliter ſumptus vel album transferetur ad lucem, non ſ̃m ſe, ſed ſuper excellenter. Sicut ergo albũ, & vniuerſaliter color dicunt lucem cõtractã : pp quod lux non eſt color, ſed ſuper color, lux nõ eſt alba ſed ſuper alba, ſic oĩs perfectio infra eſſe vr̃ dicere quoddam contractũ eſſe, ideo Deus eſt ipſum eſſe purũ non cõtractum, & eſt oẽs perfectiones non tales, ſed ſuper tales, & quia ęternum iuſtum, ſapiens, viuens ſunt infra eſſe, hęc & cętera talia ſunt transferenda ad Deũ in quadã excellentia, vt dicatur Deus eſſe ipſum infinitum, & quia ſic eſt, cum iuſtũ, ſapiens & viuens, & æternum dicat quoddam eſſe, & non dicat omne eſſe, Deus non eſt iuſtus, ſed eſt ſuper iuſtus, non eſt viuens, ſed eſt ſuper viuens, non æternus, ſed ſuper æternus. Deus igitur eſt cã omnium iſtorũ, vt dicunt quoddam eſſe, & eſt oĩa iſta excellenter, vt compręhenduntur in ipſo eſſe. Æternitas igitur vt dicit quoddam eſſe, & vt dicit eſſe particularium, & vt non dicit oẽ eſſe, non eſt menſura Dei, ſed intelligentiarum, & ſic accipit ęternitatem Author iſte, qui ex eo ꝙ omne ens non eſt æternum, ſiue eo ꝙ ęternitas non dicit omne eſſe, vult ꝙ Deus ſit cã æternitatis, & ſit ſupra æternitatem, & per conſequens vult ꝙ Deus non ſit æternus ſed ſuper ęternus. Quã aũt rationabilitatem habeant hęc dicta & qũo concludat ratio Authoris, credimus per ea quę diximus ſufficienter oſtenſum eſſe. ¶ Deinde cum dicit.

X Et intelligentia parificatur æternitati, quia extenditur cum ea, & non alteratur neque deſtruitur.

¶ Declarat & probat ſ̃m membrum, vꝫ ꝙ intelligentia parificatur ęternitati dicens. (Et intelligentia parificatur ęternitati, quia extenditur cũ ea, & non alteratur) ſupple in ſubſtantia (neqꝫ deſtruitur) ſupple in operatione. ¶ Notandum aũt quodã textus habere. (Et intelligentia apponitur vel parificatur æternitati) & eſt loquutio quaſi ſenſibilis. Nã ſi cum vlna debet menſurari pãnus, vlna apponitur toti illi pãno cui adęquatur, ideo ſi pãnus excedat vlnam totiens applicatur pãno & totiens apponitur ei quotiens cõtinetur in panno. Appóſitio ergo in menſuris idem eſt ꝙ applicatio & adęquatio menſurę ad menſurata. Et quia ęternitas (vt hic de æternitate loquimur) adæquatur intelligentiæ, ideo dicitur intelligentia apponi, & parificari æternitati. ¶ Notandum etiam ꝙ dicitur intelligen-
Y tia dupplr̃ extendi cum æternitate, quæ etiam eſt loquutio ſenſibilis, Nam ſi pannus non attingeret totam vlnam extenderetur circa illam ſi vero ſe protendit plusꝙ̃ vlna, extenditur vltra vlnam ſed tunc pãnus extenditur cũ vlna qñ nihil eſt pãni, quod non applicetur vlnę, & nihil eſt vlnę cui non apponatur pãnus. ita ꝙ pãnus æquatur vlnę, & vlna pãno. Sic ſ̃m intentionem huius Authoris, cum in intelligentia ſint duo. ſ. ſubſtantia & operatio, dicitur intelligentia extendi cum æternitate, & quia quantum ad ſubſtantiam & quantum ad operationẽ menſuratur æternitate, & ita totam intelligentiam menſurat ęternitas. Sed aĩa cœli licet attingat æternitatem quãtum ad ſubſtantiã, quia ſubſtantia eius menſuratur ęternitate. Tamen quantum ad operationẽ non attingit eam. Sic ergo ſe habet anima cœli ad æternitatem ſicut ſi pãnus applicaretur vlnæ, ita ꝙ medietas pãni attingeret vlnam, & alia medietas eſſet infra vlnã, vel medietas vlnæ attingeret pãnum, & alia medietas eſſet vltra pannum.

pannum. Tunc ergo pannus non ſe extenderet cum vlna, ſed vlna ſe extenderet vltra pannum, & pannus ſe extenderet infra vlnam. Sic anima cœli quia diuiſa eſt in duo, in ſubſtantiam. ſ. & operationem, & quantum ab ſubſtantiam attingit æternitatem, quantum vero ad operationem deficit ab æternitate, & eſt infra ipſam: ergo æternitas eſt ſupra aĩam quãtum ad operationem, & attingit eam quantum ad ſubſtantiam. Bene ergo dictum eſt, ꝙ intelligentia parificatur æternitati, & extenditur cum ea non autem anima.

¶ Dubitaret forte aliquis, quia videtur falſum eſſe, ꝙ intelligentia parificetur æternitati, & ꝙ menſuretur æternitate quantum ad ſubſtantiam, & quantum ad operationem. Nam (vt dicetur in decima propoſitione huius libri) omnis intelligentia eſt plena formis, cõſtat aũt ꝙ impoſsibile eſt intellectum plene informari pluribus formis actu. Intelligentia ergo nõ informatur actu omnibus formis, quas apud ſe habet, ergo eſt ſucceſsio in intelligere eius. Ita ꝙ modo informatur actu vna forma, & intelligit vnum, modo informatur alia forma, & intelligit aliud, Sed omnis ſucceſsio repugnat ęternitati ergo &c. Dicendum ꝙ intelligere intelligentiam dupliciter poteſt conſiderari, vel vt intelligit ſe, vel vt intelligit alia à ſe, ſe autem intelligit per ſuam ſubſtantiam, ſed alia intelligit per formas, ſiue per ſpẽs, quibus eſt plena. Rurſus ſe intelligit ſemper, quia ſemper eſt in actu ſubſtantia ſua ad intelligendum ſeipſam, ſed alia à ſe non ſemper intelligit. Licet ergo intelligere ſit propria operatio intelligentiæ, tñ intelligere ſe (quod competit ei per ſuam ſubſtantiam) eſt magis propria operatio eius, quàm intelligere aliud à ſe, quod competit ei per ſpecies aliorum. Accipiẽdo ergo ſubſtantiam intelligentiæ, & eius operationem propriã, qua ſeipſam intelligit, quia nunquàm à ſubſtãtia alteratur, & nunquã à tali operatione deſtituitur, ambo hæc ſunt ſempiterna intelligentiæ. Et ambo hæc aliquo modo menſurantur æternitate, loquendo de æternitate participata (vt hic loquitur Author, ideo ſignanter Author ad probandum, ꝙ intelligentia parificatur æternitati, ait ꝙ non alteratur, ſupple quantum ad ſubſtantiam, neq; deſtituitur, ſupple in ſua operatione. ¶ Deinde cum dicit. Z In propoſitiõe decima a. &

ET anima eſt annexa cum æternitate inferius, quoniam ſuſceptibilior eſt impreſsionis q̃ intelligentia, & eſt ſupra tempus, qm̃ eſt cauſa tpis. ?

¶ Probat tertium membrum dicens, ꝙ (& anima eſt annexa cum æternitate inferius, qm̃ ſuſceptibiliorem impreſsionis quàm intelligentia) Eſt ergo anima infra æternitatem (& eſt ſupra tempus quoniam eſt cauſa temporis.) ¶ Notandum autem ꝙ anima cœli, magis recedit à primo quàm intelligentia, & eſt ſuſceptibilior impreſsionis quàm ipſa, quia ſuſcipit impreſsionem cauſæ primæ, & etiam intelligentiarum, ſed intelligentia (vt intelligentia eſt, non ſuſcipit impreſsiones animæ, ſed cauſæ primæ tantum) Ergo anima cœli propter ſuum diſtare à primo non attingit æternitatem quantum ad ſuum ſuperius, ſed participat æternitatem, & attingit eam, quantum ad ſuum inferius. i. anima participat æternitatẽ cum modo inferiori, eſt ergo anima infra æternitatem: ſed eſt ſupra tempus, quia eſt cauſa temporis cum ſit cauſa cœleſtis motus in quo fundatur tempus. &

PROPOSITIO TERTIA.

OMnis anima nobilis tres habet operationes. Nam ex operibus eius eſt operatio animalis, & operatio intelligibilis, & operatio diuina. A

¶ Poſtquàm author diſtinxit tria genera primarum cauſarum, vel diſtinxit triplex eſſe ſuperius, quod adaptauit ad tria genera primarum cauſarum, videlicet ad Deum, intelligentias, & animas. In parte iſta exequitur de omnibus his primarijs cauſis. Ad cuius euiden-

dentiam ſciendum, ꝙ circa has primarias cauſas quantum ad præſens ſpectat quatuor ſunt conſideranda, primo connexio. Sunt enim omnes hæ cauſæ ad inuicem connexæ, ſecũdo conſideranda eſt inter eas diſtinctio, quia licet prima cauſa ſit indiuiſa ſic, ꝙ non eſt dare plures cauſas primas, tamen inter ipſam, & intelligentias, & animas cœlorum eſt ordo, & diſtinctio. Tertio conſiderandum eſt quid ſit vnaqueq; iſtarum cauſarum primarum ſcđm ſe. Quarto autem & vltimo videndum eſt quam comparationem habeant adinuicem, Auctor ergo volens declarare de primis cauſis, quatuor facit: quia primo determinat de earũ connexione, ſecundo de earum diſtinctione. Tertio determinat de vnaquaq; ſecũdum ſe. Et quarto de earum comparatione adinuicem. Secunda ibi (prima rerum creatarum eſt eſſe) in principio quartæ propoſitionis. Tertia ibi (cauſa prima ſuperior eſt) in principio propoſitionis ſextæ. Quarta ibi. (Omnes virtutes quibus non eſt finis) in principio propo

B ſitionis decimę ſextę. Ad euidentiam primę partis, ſciendum, ꝙ ex hoc vniuerſum eſt connexum, quia ſuperiora reſeruantur in inferioribus participatiue, inferiora vero in ſuperioribus excellenter, Et quia ſuperiora ſunt in inferioribus, & inferiora ſunt in ſuperioribus, omnia ſunt in omnibus, & ſic eſt totum vniuerſum connexum, Et quod veritatem habet in toto vniuerſo multo magis veritatem habet in primarijs cauſis, ꝙ autem perfectiones inferiorum cauſarum reſeruentur in ſuperioribus cauſis excellenter: hoc non habet dubium: quia planum eſt ſuperiora perfectiora eſſe inferioribus: ſed quomodo ſuperiora ſint in inferioribus participatiue de hoc poſſet aliquis dubitare. Ideo Auctor ſupponens connexiones primarum cauſarum, prout perfectiones inferiorum reſeruantur in ſuperioribus excellenter, agit de connexione talium cauſarum, prout ſuperiora reſeruantur in inferioribus participatiue. Infima autem inter primarias cauſas (de quibus agitur) ſunt animę cœlorũ: non enim hic intenditur, niſi de rebus inmaterialibus, videlicet de Deo, de intelligentijs, &

C de animabus orbium. Iſta ergo ſic connectuntur, & ſic omnia ſuprema reſeruantur in infimis, quia in ipſis animabus (quę hic tenent gradum infimum, reſeruatur operatio diuina & operatio intelligentiæ. Erit ergo in huiuſmodi animabus triplex operatio, vna quę competit eis ſecundum ſe, & hæc eſt operatio animalis. i. competens eis in eo, ꝙ ſunt animæ, Alia eſt operatio intelligibilis, quæ competit eis, vt connectuntur intelligentijs. Tertia eſt operatio diuina, quæ competit eis propter connexionem quam habent ad cauſam primã. Ecce ergo quanta eſt connexio in his primarijs cauſis. Et quia etiam in ipſis infimis omnia connectuntur, & omnia reſeruantur, quia omnes huiuſmodi operationes in ipſis animabus reſeruantur. Author ergo in hac propoſitione volendo determinare de connexione harum cauſarum tria facit, quia primo præmittit hanc propoſitionem, ꝙ in animabus hę tres operationes reſeruantur, & connectuntur. Secundo huiuſmodi propoſitionem exponit. Et tertio eam probat. Secunda ibi (operatio autem diuina) Tertia ibi. (Quod eſt quia prima cauſa.) Dicit ergo primo (omnis anima nobilis). i. cœleſtis (tres habet operationes). connectit in ſe operationes trium primarum cauſarum, & ſubiungit, quę ſint illæ tres operationes dicens. (Nam ex operibus eius eſt operatio animalis) quę competit illis animabus, vt animę ſunt. (Et operatio intelligibilis) quæ competit illis ex connexione ad intelligentias (& operatio diuina) quę competit eis ex connexione ad Deum.

¶ Notandum autem ꝙ cum ſint tres cauſę primarię ſ. animæ cœlorum, intelligentiæ, & Deus, triplex erit operatio primarum cauſarum. ſ. animalis, intellectualis, & diuina. Et quia omnes iſtę tres operationes etiam in ipſis animabus reſeruantur. patet magnam connexionem

D eſſe inter has primarias cauſas.

T.c.39. ¶ Dubitaret forte aliquis quid appellet hic Auctor animas nobiles. Dicendum quòd animas nobiles appellat hic animas diuinas, Nam (vt dicitur in duodecimo metaphyſicę) Deus eſt vnus æternus in fine æternitatis. Si ergo eſt nobilis in fine nobilitatis, quicquid eſt diuinum ſecundum. ꝙ huiuſmodi eſt nobile. Et quia (vt nunc patebit) animæ cœleſtes debent dici animæ diuinæ, congrue animæ illæ vocatæ ſunt nobiles. Vt autem intelligamus quare illę animę diuinæ dicuntur. Sciendum quòd differentia eſt inter intellectus

noſtros, & ipſas intelligentias. Nam noſtris intellectibus (vt communiter ponitur) ſic communicatum eſt, quòd ſint intelligibiles, quòd non eſt eis communicatum, quòd ſint diuini. Quia non habent vniuerſalem influentiam, & vniuerſalem prouidentiam rerum. Sed ipſis intelligentijs, & maxime his quę habent cauſare motum orbium, & E per conſequens habent vniuerſaliter influere in omnia hęc inferiora, communicatum eſt non ſolum, vt ſint intelligibiles, ſed etiam vt ſint diuinę, propter vniuerſale regimen quod communicatum eſt eis. Ergo intelligentię ſunt diuinę propter connexionem quam habent ad diuina, & quia communicatum eſt eis vniuerſale regimen. Cum ergo ſecundum mentem huius Auctoris inter intelligentias, & cœlos ſint mediæ cœlorum animę. Ita quòd intelligentiæ mouent cœlos mediantibus animabus, ipſæ animæ diuinæ dici debent, propter connexionem quam habent ad intelligentias illas, quæ ſunt diuinę, debent dici etiam ipſa corpora cœleſtia (propter connexionem quam habent ad ſuas animas, quæ ſunt diuinæ) diuina. Corpora ergo cœleſtia ſunt diuina propter animas: animę propter intelligentias: & intelligentię propter Deum: Hoc eſt ergo quod Proclus dicit in ſexta propoſitione ſui Libri, Omne corpus eſt diuinum Proclus. propter animam: omnis autem anima propter diuinum intellectum, Omnis autem intellectus eſt diuinus ſecundum participationem diuinæ mentis. Sequendo enim intentionem iſtorum, cum tam corporibus cœleſtibus, quàm animabus cœlorum q̃ etiam intelligentijs conueniat habere quandam vniuerſalem influentiam, omnia talia diuina dici poſſunt. Et quia omne diuinum nobile, nobilia appellari debent.

¶Vlterius forte dubitaret aliquis quid potuerit mouere Authorem iſtum, & alios phyloſophos, vt darent illis cœlis animas alias ab intelligentijs. Dicendum quòd F ſecundum eos, duæ ſuppoſitiones ſunt ſupponendę, quas declarabimus ſupponendo Suppoſitiões duę phyloſophorum dicta. Vna eſt quòd cœlum quodlibet habet aliquem motorem appropriatum, qui dicitur eius anima. Altera ſuppoſitio eſt, ꝙ immediati motores cœlorum phyloſophorum. non poſſunt eſſe intelligentię. His duobus ſuppoſitis coguntur dare ipſis cœlis aĩas pręter intelligentias. Prima aũt ſuppoſitio videlicet quodlibet cœlorũ Motorem appropriatum habere, qui dicitur eius anima, ex dictis phyloſophorum declaratur dupliciter. Primo Pría ſuppoſitio prout cœlum comparatur ad hæc inferiora. Secundo prout comparatur ad Motorem primum. Prima via ſic patet. Nam in his inferioribus inuenimus aliqua, quæ dupl'r declaratur. non mouentur ex ſe, ſed à generante, vt Elementa, & omnia mota inanimata. Alia vero mouentur ex ſe, & ſunt diuiſiua in talia duo quorum vnum eſt per ſe mouens, Pría via. & aliud eſt per ſe motum, vt animata. Et hęc ſunt nobiliora alijs. Et ſi aliqua mouen- G tur ex ſe, dignum eſt, vt prima mobilia (euiuſmodi ſunt corpora cœleſtia) moueantur ex ſe, Erunt autem animata, & habebunt Motores aliquos appropriatos, qui dicentur eorum animę. Et hanc viam tangit phyloſophus in. 8. phyſicorum, & libro cœli, & mundi probatur hoc idem. Secunda via ſic patet. Nam vt corpus cœleſte comparatur ad Deum, Deus mouere ipſum dicitur, vt amatum, & deſideratum, Imaginamur enim quòd T.cõ.77. Deus moueat immobiliter, quod potiſſime conuenit amato, & deſiderato, ſicut pomum 2. cæ. T. in ſe immobiliter manens mouet deſiderantem, & amantem, immo ſi pomum ipſum moueretur non ſic traheret deſiderantes, & amantes, vt mouerentur ad ipſum, ſicut trahit im Scda via. mobiliter ſtans. Si ergo Deus mouet cœlum, vt deſideratus, & amatus, cœlum mouebitur H vt deſiderans, & amans. Habet ergo cœlum animam, quę deſiderans, & amans aſſimilari T.cõ.36. primę cauſæ mouet cœlum. Et iſta videtur eſſe ſententia phyloſophi in. 12. metaphyſ. in I illo cap. Mouet autem ſicut deſideratum, & intellectum. Vbi comentator ait ex hoc Scda ſup manifeſtum eſſe cœlum habere animam, & habere de virtutibus animę deſideratiuã, & intellectiuam. Viſo ꝙ cœlum habet animam. i. habet Motorem appropriatũ, qui dicitur eius Duplex anima, Reſtat oſtendere q̃o immediatus motor cœli (ſequẽdo phyloſophorum dicta non via. ſit intelligẽtia: qd duplici ẽt via declarari poteſt. Quarũ vna ſumitur ex immobilitate ipſius Pría via. primi) alia vero ex materialitate orbis. Prima via ſic patet. Imaginãtur phyloſophi, ꝙ ꝑpria

operatio motoris appropriati ſit mouere: aliter.n. motor ille non mereretur dici anima cœli, vel ſi hoc non diceremus ſequeretur ꝙ motor cœli aliquando deſiſteret a mouendo, quia a non propria operatione contingit aliquando deficere. Propter ergo continuũ motũ cœli poſuerũt phyloſophi ꝑpriam operationẽ motoris appropriati eſſe eius mouere. Cũ ergo Deus ſit oĩo immobilis non vr̃ conuenienter poſſe ſtare ꝙ intelligentię quæ ĩmediate ſe habent ad Deũ oĩo immobilem, habeant ipſum cœlũ mouere tanꝙ propria operatione, ſed pręter has intelligentias ſuperiores, oportet dare alias inferiores quarũ propria operatio

scda via ſit mouere cœlum & huiuſmodi cœloꝝ animas vocari oportet. Secunda via ad hoc idem

K ſumitur ex materialitate orbis. Nam corpora q̃tuncunq; ſuprema ſunt valde materialia reſpectu ſubſtantiaꝝ ſeparatarum, quæ non habent materiam partem ſui, ꝙ ergo intelligentiæ (quæ immediate ſe habent ad Deũ qui eſt oĩo immaterialis & actus purus) attingant corpora quæ habet materiã partem ſui, vel quę ſunt materialia videbatur indecens. Et quia in tanto negocio ſicut eſt cœloꝝ diſpoſitio (per quã totus hic orbis gubernatur) minima inordinatio eſt valde inconueniens. Ideo præter intelligentias poſuerunt quaſdam alias ſubſtantias ſpirituales quas vocabant cœlorum animas.

L ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis vtrũ hæc phyloſophoꝝ opinio poſſit aliquo modo cum fide concordare, vel poſſit reduci ad fidem. Dicendũ ꝙ quantũ ad rem non eſt quaſi differentia inter theologos & phyloſophos de animatione cœloꝝ. Nam neq; phyloſophi voluerunt ꝙ ex aĩa cœli & cœlo fieret vnum ƀm eſſe: Sed pro tanto motores cœlorum dicuntur cœlos animare & viuificare inquãtum influunt eis motum, qui motus eſt quoddam opus vitę. Nam & aquę fluentes dicuntur aquæ viuę, manentes vero immobiles dicuntur mortuæ. Hoc etiam theologi concederent, dixerunt enim ꝙ motores cœloꝝ influerent cœlis motus. Modus tamen loquendi valde eſt varius. Non enim vtimur hoc genere loquutionis, vt dicamus cœlos animatos. Damaſcenus enim in ſua cõpilatione theologica libro ſecundo capite ſexto, plane negat cœlos animatos eſſe dicens. Nullus autem animatos cœlos vel luminaria exiſtimet, inanimati enim ſunt.

M ¶ Vlterius autem dato ꝙ cœli poſſint dici hoc modo animati & viuere quia habent motores appropriatos influentes eis motum, qui eſt quidã opus vitæ. Dubitaret forte aliquis vtrum poſſit ad modum fidei trahi, ꝙ ponantur aĩæ cœlorum præter intelligentias. Dicendũ ꝙ lex diuinitatis eſt reducere infima in ſuprema per media. Sic enim Deus colligauit vniuerſum ꝙ ſemper infima ſuprẹmorum coniunxit ſuprẹmis infimorũ. Vnde Dionyſius ſeptimo de diuinis nominibus loquens de ordinatione vniuerſi ait, ꝙ diuina virtus omnia concordans eſt oĩs ordinis cauſa, & ſemper fines primorum coniungens principijs ſecũdorum, vnam oĩs armoniam pulchræ operans. Ex hoc ergo Deus pulchrę operatur vnam vniuerſalem armoniam ſiue conſonantiam oĩs vniuerſi, quia quodam ordine omnia coniungit. Indignum ergo eſſet ſi ſupræmę intelligentiæ connecterentur cum corpori-

N bus tanquam proprij motores eorum: Dicemus ergo etiam ſecundum ſanctorum ſententiam, quòd corpora vel creatura corporea diuiditur in corpora ſuprẹma (cuiusmodi, ſunt cœli) & in corpora infima. cuiusmodi ſunt corpora exiſtentia in ſphęra actiuorum & paſſiuorum. Sic & ipſæ intelligentiæ diſtinguuntur, quia quædam ſunt ſuperiores, quędam vero inferiores, inconueniens enim eſſet quòd intelligentiæ ſuperiores, quę ſunt proximiores primo & magis attingunt ipſum immediate, connecterentur corporibus tanquam eorum motores. Ideo præter angelos ſuperiores eſt dare angelos inferiores, quibus cõ-

O miſſa eſt adminiſtratio corporum. Si ergo hos angelos inferiores adminiſtrantes corporibus cœleſtibus volunt vocare animas. Angelos vero ſuperiores excellentiores illis volunt vocare intelligentias, trahitur hoc phyloſophicũ dictum aliqualiter ad id quod fides ponit, plene tamen nunquam phyloſophorum ſententia trahetur ad ſententiam fidei, quia ipſi tot poſuerunt intelligentias, & tot animas quot ſunt orbes. Nos autem tenemus ꝙ milia miliũ miniſtrant Deo, & decies milleſies centena milium aſſiſtunt ei. Incõueniens.n.eſſet ꝙ corpora eſſent in tam magno numero, & nobiliſſima pars vniuerſi eſſet

in tam

in tam modico numero: Vnde Dionyſius.14 angelicę hierarchię ait, ꝙ multę bonæ ſunt militię ſupercœleſtium intellectuum ſuperantes infimam,& coartatam materialium multitudinem. Videtur.n. oĩno velle Dionyſius, ꝙ plures ſint ſpẽs Angelorum ꝗ corporalium rerum. Rurſus deuiat hæc poſitio à fide,quia intelligentias non ponit, niſi propter motus orbium. Volunt enim ꝙ quia intelligentias ꝑp ſui excellentiam non decet ꝙ habeant actionem in corporibus,ideo inter intelligentias,& cœlos ponunt aĩas dicentes:ꝙ intelligentiæ mouent cęlos mediantibus aĩabus:ꝙ etiam non ſapit modum fidei. Quia non ꝑp mouere corpora tm̃,ſed propter contẽplari ipſum Deum intelligẽtias ponimus. Aliqd ergo loquebantur phyloſophi circa veritatem,ſed eam plene non intellexerunt,& in multis à veritate deuiauerunt. ℭDeinde cum dicit. Dionyſi⁹.

COMMENTVM PROPOSITIONIS TERTIÆ.

P.

Operatio autem diuina eſt,quoniam ipſa præparat naturam per virtutem,quæ eſt in ea à cauſa prima.

ℭExponit propõnem ꝓpoſitam,circa qđ tria facit,quia primo exponit qũo aĩę habent operationem diuinam. Secundo qũo intelligibilem, Tertio qũo animalem. Scđa ibi. (Eius autem eſt operatio intelligibilis.) Tertia ibi (operatio aũt animalis). ℭDicit ergo.(Operatio aũt diuina eſt) ſupple competens ipſi animę nobili(qm̃ ipſa) anima nobilis (præparat naturam per virtutem,quæ eſt in ea,à cauſa prima.) ℭNotandum aũt ꝙ pręparare proprie eſt agentium inferiorum. Videmus.n. cæmentarios inferiores pręparare materiam architectorum in arte illa. Vt ergo Auctor det intelligere animas cœlorum hr̃e operationem diuinam,prout participatur ab eis,dicit eas præparare naturam.

ℭDubitaret forte aliquis qũo aĩa cœli dicatur hr̃e operationẽ diuinã, prout naturã præparat. ℭDicendum ꝙ oẽs nomine Dei intelligunt vniuerſalẽ aliquam influentiã ſuꝑ rebus,& vniuerſalem prouidentiam rerum. Vnde Platonici ideas illas ſeparatas,ꝑp vniuerſalem influentiam & cauſalitatem quam habebant ſuper hęc inferiora,vocabant Deos ponentes ordinem Deorum ſecundũ ordinem abſtractorum. Intelligemus ergo Deum eſſe ipſum eſſe vniuerſale,cãm rerum,& ſcđm modum ſui oĩa conſeruare in eſſe: & tertio oĩa dirigere in ſuos fines,prout requirit eorum natura,& eorum eſſe, Intelligemus aũt hęc tria ſe habere ꝑ ordinem:ꝙ primo res producitur,& accipit eſſe,ſecundo in illo eſſe cõſeruatur,& tertio ſecundum illud eſſe in ſuum finem dirigitur:& quia hęc tria ſunt vniuerſaliter in rebus ſcđm modum exigentię naturæ ſuę,deo,qui eſt vniuerſalis cauſa rerum,& per quẽ intelligimus quandam vniuerſalem cãm,hæc ſunt attribuenda,& alia agentia in quantũ hæc participãt dicuntur diuinam operationem hr̃e. Et quia Author hic appellat præparare naturam, res naturales per motum cœli in eſſe producere,eas ſcđm exigentiam naturę ſuæ in eſſe conſeruare,& ipſas in ſuis actionibus dirigere,& adiuuare,cum hæc ſint principaliter attribuenda deo,& in tm̃ alia agentia hęc participant,in quantum participant operationem diuinam, & in quantum participant aliquid de vniuerſalitate influentiæ,quę principaliter attribuenda eſt deo,bene dictum eſt,ꝙ animæ cœlorum habent operationem diuinam in quantum pręparant naturam propter virtutem quam hñt à prima cauſa. Nam licet totum quod habẽt habeant à primo,tñ magis relucet in eis operatio diuina in participando vniuerſalitatẽ cauſalitatis,quàm in alijs:& magis quantum ad hoc dicuntur operationem diuinam habere. ℭDeinde cum dicit. Q. R.

Eius autem operatio eſt intelligibilis, quoniam ipſa ſcit res per virtutem intelligentiæ,quæ eſt in ipſa. S.

¶Oſtendit quomodo hęc anima nobilis habet operationem intelligibilem dicens ꝙ(eius autem.).i.ipſius animę nobilis(eſt operatio intelligibilis: qm̄ ipſa ſcit res per virtutem intelligentiæ,quæ eſt in ipſa.) ¶Dubitaret forte aliquis qūo anima cœli ſciat res per virtutem intelligentiæ exiſtentis in ea. Dicendum ꝙ per animas cœlorum intelligimus inferiores ſubſtantias ſeparatas,quibus commiſſa eſt adminiſtratio corporum. Nunc autem eſt ita ꝙ quanto ſubſtantia ſeparata eſt ſuperior,tanto plus participat de intellectuali lumi
T ne. Vnde(etiam ſcd̄m ſanctorum ſnīas) angeli ſuperiores tanq̄ magis illuminati illuminant,& perficiunt inferiores,ita ꝙ per talem illuminationem ſuperiorum fiunt res notę inferioribus. Ergo etiam ſcd̄m modum fidei dicere poſſumus,ꝙ animæ.i.ſubſtantiæ ſpūales inferiores habent operationem intelligibilem: & ſciunt res per virtutē intelligibilem.i.per virtutem ſuperiorum ſpirituum à quibus illuminantur,& perficiuntur. Auctor tamen iſte plus videtur ſentire,Nam videtur velle,ꝙ ſpēs ipſe intelligibiles deriuentur in animas cœlorum ab intelligentijs. Dicemus.n.ſecundum mentem authoris ſpecies intelligibiles, vt ſunt in intelligentijs eſſe in magna actualitate:& dicemus ipſas animas cœlorum eſſe in potentia ad ſuſcipiendum ſimilitudines illarum ſpecierum non in tanta actualitate,nec in
V tanta puritate in quanta ſunt in intelligentijs. quia vnumquodque agens agit ſecundum exigentiam ſuę formæ,vnde in tantum participamus operationem intelligibilem in quantum habemus ſpecies intelligibiles apud nos. Animę ergo cœlorum(ſecundū huius Auctoris ſententiam)habentes ſpēs intelligibiles deriuatas in eas ab intelligentijs.dicūtur habere operationem intelligibilem per virtutem intelligentiarum,per quas ſciunt res, & per quas ſuſcipiunt intelligibiles ſpecies,ſententia tamen ſanctorum,& Theologorum nō omnino eſt huic opinioni conformis. Cōcedimus enim ꝙ multa poſſunt ſciri à ſubſtātijs ſeparatis inferioribus per virtutem ſuperiorum intelligentiarum, non quia illæ iſtis influant nouas ſpecies,ſed quia eas illuminant & perficiunt,quod declarare pręſens ſpeculatio non patitur.In queſtionibus tamen noſtris cum nos diſputabimus de cognitione angelorum de hac materia diffuſius dicemus. ¶Deinde cum dicit.

X OPERATIO autem animalis eius eſt,quoniam ipſa mouet corpus primum,& cætera corpora quoniam ipſa eſt cauſa motus corporum,& eſt cauſa operationis naturæ, non autem efficit anima has operationes, niſi quoniam ipſa eſt exemplum virtutis ſuperioris.

¶Oſtendit quomodo in anima cœli ſit operatio animalis dicens,ꝙ (eius autem).ſ. animæ cœli(eſt operatio animalis)cuius ratio eſt(quoniam ipſa mouet corpus primum).i. cœlū.(&)mouet etiam(cętera corpora)naturalia(quoniam ipſa eſt cauſa motus corporum).i.eſt cauſa quare mouentur corpora cœleſtia,& alia corpora (& eſt cauſa operationis naturæ) & ſubdit ꝙ(non autem efficit anima has operationes,niſi quoniam ipſa eſt exemplum virtutis ſuperioris)quaſi dicat,ꝙ anima non efficit has operatios principaliter & ex ſe: ſed magis efficit eas inſtrumentaliter prout eſt quoddam organum,& prout eſt quoddam extractum,& cauſatum à virtutibus ſuperioribus.

¶Notandum autem quòd anima habet corpus viuificare,& quia(vt dictum eſt)viuificatio corporis cœleſtis eſt motus ei influxus ab anima ſua, qui motus eſt quoddam opus vitę, quia diſtinguimus animatum ab inanimato,motu,& ſenſu,vt dicitur in primo libro de anima,Et ideo(ſi mouere ſupercœleſte corpus eſt ipſum viuificare & animare, benedictum eſt,quòd animæ cœleſti competit operatio animæ ſecundum quòd huiuſmodi: vel competit ei operatio animationis,prout mouet corpus primum per cuius motum mouet naturam totam.

Supra.L. T.cō.19. &.2. de aīa.T.cō. 14.&.16.

¶Deinde cum dicit.

SECVNDA PARS PRINCIPALIS COMMENTI.

QVOD eſt, qui prima cauſa creauit animam cœleſtē mediante intelligentia, & propter illud facta eſt anima efficiens operationem diuinam Y

℄ In parte iſta probat, quę dixit, Nam poſtquàm propoſitionē propoſuit, & dedit eam intelligere, hic vult eam probare. Circa quod duo facit: Nam primo facit quod dictum eſt, ſecundo epilogat circa determinata ibi (manifeſtum igitur eſt nunc) Circa primum tria facit, quia primo probat quomodo ipſa anima cœli habet operationem diuinam, ſecundo quomodo habet operationem intelligibilem, & tertio quomodo animalem ſecunda ibi. (Poſtquàm ergo cauſauit) Tertia ibi. (Et quia ſuſcipit) Cōtinuetur ergo ſic. Benedictum eſt, quòd anima efficit has omnes tres operationes, prout eſt quid extractum à ſuper oībus virtutibus. Nam prout eſt ſic extractum habet operationem diuinam intelligibilem, & animalem. (Quod eſt). ſ. quòd anima hoc modo habeat operationem diuinam, & operationes alias, (quia prima cauſa creauit animam cœleſtem mediante intelligentia. Et propter illud facta eſt anima efficiens operationem diuinam.)

Alia lſa hēt, quia prima cā creauit eſſe aīæ mediātē intelligē tia.

℄ Notandum autem ꝙ non eſt de intentione huius Authoris, ꝙ ſubſtantia animæ ſit creata à prima cauſa mediante intelligentia, quia ſemper primū in omni genere cauſa eſt oīum aliorum, quæ ſunt poſt. Et quia intelligimus nomine primi aliquid quod eſt ipſum eſſe, & omnia alia per ipſum accipiunt eſſe, Ipſe ergo Deus (quoniam eſt primum ens, & quia eſt ipſum eſſe, cauſa eſt omnium entium. Videamus ergo in quibus operationibus cooperātur alia agentia deo, Z Dicemus enim ꝙ quicquid producitur, non per motum, ſed ex eo ꝙ à deo accipit eſſe, impoſſibile eſt, ꝙ ad eſſe eius faciat aliqua ſecundarum cauſarum. Quicquid ergo non producitur ex materia pręiacente, quantum ad ſuum eſſe, quantum ad ſuā ſubſtantiam producitur à ſolo Deo, Sed quantum ad alias perfectiones, & quātum ad alias bonitates poſſunt cooperari intelligentię, tanquam inferiores cauſæ. Anima ergo Cœli dicit quandam ſubſtantiam intellectualem habentem intelligibilem operationem. De & huius ergo Authoris intentione eſt, ꝙ prima cauſa creauit animam cœli mediante intelligentia, ita ꝙ quantum ad ſubſtantiam Deus per ſe ſolum creauit animam, ſed quantum ad operationem intelligibilem ipſius animę fecit, ꝙ eam haberet ab intelligentia. Quod ſatis cōcordat cum verbis ſequentibus: vbi dicitur ꝙ poſtquàm prima cauſa creauit animam poſuit eam ſicut ſtramentum intelligentię. i. ſtrauit eam & ſuppoſuit eam operationi intelligentiæ. Ergo prius intelligitur Deum creaſſe ſubſtantiam animæ, & poſtea ſuppoſuiſſe eā operationi intelligentię, vt haberet operationem intelligibilem per ipſam. Hoc ergo modo ſecundum huius Authoris ſententiam: Deus creauit anima mediante intelligentia, quia ſuper animam à Deo creatam intelligentia habet cauſalitatem, non quantum ad ſubſtantiam, ſed quantum ad operationem.

℄ Dubitaret forte aliquis quomodo anima habet operationem diuinam, quia creata eſt à Deo mediāte intelligentia. Dicendum ꝙ operationem diuinam hēt & aīa, & intelligentia immo magis intelligentia q̄ anima, in quantū proximior eſt primo enti: ideo non ſufficit declarare ꝙ aīa habeat operationem diuinam quocūq; modo, ſed oportet oſtēdere, ꝙ habeat eam ſcd̄m modum infimum videlicet inferiori modo q̄ intelligentia. Et ideo ad hoc probandū dixit aīam eſſe productā à Deo mediante intelligentia, vt quia producta eſt ſic à Deo participat operationem illam inferiori modo q̄ intelligētia. ℄ Deinde cum dicit.

Poſtq̄ ergo cauſauit animam poſuit eam, ſicut ſtramentum intelligentiæ quo efficit operationem intelligibilem.

¶ Probat ſecundum videlicet, ꝙ anima habeat operationem intelligibilem, in quantum eſt exemplum ſuperioris virtutis, dicens, ꝙ (poſtquàm ergo) cauſa prima (cauſauit animam poſuit eam ſicut ſtramentum) aliqui textus habent inſtrm̄, ſed melior littera eſt, quę dicit ſtramentum, poſuit ergo eam ſicut ſtramentum (intelligentiæ) ſtrauit eam operationi intelligentiæ. (quo) ſupple ſic ſtrata operationi intelligentię: anima eſt intellectus, & (efficit operationem intelligibilem.) ¶ Deinde cum dicit.

Alia littera habet cauſauit eſſe aīæ.

Et quia ſuſcipit impreſsionem intelligentiæ facta eſt, operationis inferioris q̄ intelligentia. Et qa ipſa non imprimit vires, niſi per motū, quia id quod eſt ſub ea non recipit operationem eius, niſi ipſa moueat ipſum, propter hāc ergo cauſam fit, ꝙ anima mouet corpus. De proprietate enim animæ eſt, vt viuificet quando influit ſuper ea, & directe producit ea ad opationem rectā.

¶ Probat tertium videlicet, ꝙ animæ competat operatio animalis, quia eſt exemplum ſuperioris virtutis dicens (& quia) anima (ſuſcipit impreſsionem intelligentiæ facta eſt operationis inferioris quàm intelligentia) & agit inferiori modo: quia agit per motum & mouendo corpora. Ideo ſubdit ꝙ (&) ſupple ꝙ anima ſic agat euenit (quia ipſa non imprimit vires niſi per motum) .ſ. (quia id quod eſt ſub ea non recipit operationem eius, niſi ipſa) anima (moueat ipſum) corpus. (Propter hanc ergo cauſam) videlicet quia anima non agit, niſi mouendo (fit quòd anima mouet corpus) & ſubdit ꝙ (de proprietate enim animæ, eſt vt viuificet) .i. vt moueat corpora (quando influit ſuper ea) .i. ſuper corpora virtutem ſuam (& directe producit ea,) .ſ. corpora (ad operationem rectam). ¶ Notandum has omnes tres rationes, videlicet ꝙ anima habeat operationem diuinam, intelligibilem, & animalem ex hoc oriri videntur, eo ꝙ anima eſt exemplum ſuperioris virtutis. Nam ſupra aīam cum ſit intelligentia, & Deus (ſecundum mentem Authoris) in tantum eſt aīa exemplata, vel extracta à ſuperiori virtute, in quantum eſt producta à deo, mediante intelligentia, quod qōo intelligendum ſit expoſuimus, modus tñ ille loquendi non eſt recipiendus, quantūcunq; Author hic nō intelligat ſicut verba ſonant ¶ Dicemus ergo ꝙ quia aīa eſt ſic exemplum ſuperioris virtutis, & eſt ſic producta, ex hoc habet operationem diuinam, eo .ſ. modo quo competit ſibi: videlicet non magis inferiori quàm intelligentia, vt probat rō prima. Rurſus quia anima eſt ſic exemplata, & ſic producta, & eſt ſic ſtrata, & ſuppoſita operationi intelligentiæ, ex hoc habet operationem intelligibilem, vt probat ratio ſcd̄a. Tertio quia anima eſt ſic producta, & ſic ſuppoſita, intelligentiæ agit valde inferiori modo quàm ipſa, & ideo nō agit, niſi per motum, ſcd̄m mentem huius Authoris, & ex hoc habet operationem animalem, quę eſt mouere, vt probauit hæc rō tertia. Ergo & prima ratio probans aīam habere operationem diuinam, & ſcd̄a ratio probans ipſam habere operationem intelligibilem, & hæc ratio tertia probans ipſam habere operationem aīalem, ex hoc ſumunt fulcimentum, ꝙ ideo aīa habet oīa illa, quia eſt exemplum ſuperioris virtutis .ſ. Dei, & intelligentię, & quia eſt virtus, quæ influentiam recipit à Deo, quantum ad ſubſtantiam ab intelligentijs vero quantum ad operationem, Ergo bene dictum eſt qd̄ ſuperius dicebatur: videlicet quòd anima nō efficit has operationes, niſi in quantum eſt exemplar ſuperioris virtutis, quod dictum oēs rationes ſequentes declarant. ¶ Deinde cum dicit.

Alia lr̄a hēt hoc plus, impreſsiōe ſuę in id quod eſt ſub ipſa.

Supra.x.

AA. MANIFESTVM igitur eſt nunc ꝙ anima Tres habet operationes: quia habet tres virtutes: virtutem .ſ. diuinam, & virtutem intelligentiæ, & virtutem eſſentiæ eius, ſecundum quod narrauimus, & oſtendimus.

¶Epilogat circa determinata dicens. (manifeſtū igitur eſt nunc ꝙ anima tres habet operationes,quia habet tres virtutes virtutem.ſ.diuinam,& virtutem intelligentiæ)ſiue virtutē intelligibilem.(& virtutem eſſentię eius).i.virtutem aīalem(ſecundū ꝙ narrauimus & oſtendimus.) ¶Notandum autem ꝙ anima cœleſtis habet virtutem diuinam,& virtutem intelligentiæ participatiue in quantum participat operationem diuinam influendo vniuerſaľr in totam naturam,& in quantum intelligendo participat operationem intelligētię, ſed hoc eſt ei magis proprium(ſecundum hunc Auctorem,habere operationem animalem,quę eſt viuificare corpus cœleſte influendo ſibi motum,& quia hæc operatio eſt propria animę cœleſti,dicit ꝙ eſt ſecundum eſſentiam eius,id eſt eſt per ſe,& eſſentialis i.propria. BB.

¶Dubitaret forte aliquis vtrum mouere corpora ſit operatio eſſentialis animæ,& videtur ꝙ non,quia ſi intelligitur,ꝙ ſit eius operatio eſſentialis,quia immediate egreditur ab eſſentia eius,talem intellectum habere non pōt,quia oīs operatio egreditur ab eſſentia mediante virtute. Si autem intelligatur eſſentialis.i propria & inſeparabilis. Sic ſecundum fidem noſtram ēt eſt falſa,quia aliquando ceſſabit motus cœli. ¶Dicendum ꝙ intentio phyloſophorum fuit cœlum nunquā deficere à motu,& ſi aliquis phyloſophorum generauit mundum(vt Plato)qui licet non generaſſet eum ex nihilo. Nam hoc exterruit oēs phyloſophantes,vt ex nihilo aliquid fieret(vt dicitur primo de generatione, tñ generauit mundum,vt dr̄ primo cœli & mundi,quia non poſuit ab æterno mundū ſic eſſe,ſicut non eſſet factus Nullus etiam phyloſophantium antiquorum poſuit mundum finire: nec ꝙ aliquando ceſſaret motus cœli:& hoc eſt de ratione animę,vt ſemper adhęreat corpori. quā diu datur corpus eius,cum illa corpora ſint perpetua, vt perpetuarent cœlorum motum dixerunt motores illos eſſe animas. Nos aūt ne in hunc laqueum incidamus multotiens abhorremus hūc modum loquendi,vt motores cœlorum vocemus eorum animas . Et ſi aliquando hoc modo loquendi vtimur exponimus qualiter intelligenda ſit animatio illa. prętermittentes ergo modum qui eſt de proprietate motus dabimus expoſitionem aliam , quæ non erit contra Authoris mentem. Dicemus quidem proprium eſſe animarum cœlorum mouere cœlos, & hoc competere eis ſecundum eſſentiam ſuam quia pro tanto ſubſtantiæ illæ mouent cœlos, quia in ordine cœleſtium ſpirituum ſunt infimę,& quia ſunt infimæ in genere ſpirituū propter ordinem vniuerſi quem Deus ſtatuit infima.ſ.ſpirituum vniri ſupremis corporibus, & mouere ſuper cœleſtia corpora.quia ergo proprium eſt illarum ſubſtantiarū habere ſic eſſe infimum,& nullis alijs hoc ſic competit,& ēt quia ſcd̄m eſſentiam,& naturam cōpetit eis, ꝙ ſint hoc modo infimæ,ideo dicitur hoc eis competere per eſſentiam ſuam , & non quia hæc operatio egrediatur immediate ab eſſentia nec quia ſit eis propria,& inſeparabilis. ſed (vt dicebatur)quia habēt eſſentiam ſic infimam,ideo cōpetit eis hoc officium.ſ.adminiſtrare corpora.

Intentio phyloſophorū.
T. cō. ij.
T.cō.109
CC.

PROPOSITIO QVARTA.

PRIMA Rerum creatarum eſt eſſe,& non eſt ante ipſum creatum aliud. A.

¶Poſtquàm Author determinauit de connexione primarum cauſarū,in parte iſta determinat de earum diſtinctione: Circa quod duo facit,quia primo determinat de diſtinctione intelligentiarum: ſecundo de diſtinctione animarum. ibi, (Intelligentiæ ſuperiores)in propoſitione quinta. Ad euidentiam aūt primæ partis ſciendum:ꝙ omnis multitudo participat aliqualiter vno,vt dicit Proclus in prima propoſitione ſui libri. Ex vnitate ergo progreſſa eſt multitudo. Si ergo volumus determinare de multitudine, oportet nos videre in quo illa multitudo vnitur,& quomodo aliquid vnum ſit plurificatum , & facta ſit multitudo. Et quia in eſſe vniuntur omnia entia, & ex eſſe plurificato in entibus facta eſt Proclus.

multitudo entium. Ideo Author volens determinare de multitudine entium, & ſpecialiter de multitudine entium primorũ cuiuſmodi ſunt intelligentię quæ tenent primum gradum in genere entium cauſatorum, incipit ab eſſe: & proponit propoſitionem ꝙ eſſe ſit primũ inter cauſata, tamen non videtur eſſe, ſua intentio principalis hic determinare de eſſe, ſed ex eſſe quod in ſe eſt quid vnum vult deſcendere ad declarandum quomodo plurificatum eſt in intelligentijs, & facta eſt diuerſitas intelligentiarum. Tria ergo facit. quia primo pro ponit hanc propoſitionem de eſſe. Secundo probat eam. Tertio ex his quæ dixerat deſcen dit ad declarandum quomodo ſit facta diuerſitas in entibus, & ſpecialiter in entibus primis, cuiuſmodi ſunt intelligentiæ. Secunda ibi. (Quod eſt quia eſt.) Tertia ibi (& eſſe creatum) In parte prima dicit ꝙ (prima rerum creatarum eſt eſſe: & non eſt ante ipſum creatum aliud.)

B ¶ Dubitaret forte aliquis quomodo eſſe ſit prima rerum creatarum. Dicendum ꝙ ſicut omne generabile habet duos terminos .ſ. materiam & formam, ſic omne creabile & omne creatum habet duos terminos potentiã .ſ. & actum, eſſentiam .ſ. & eſſe. Nã omne quod eſt ab alio eſt in potentia ad eſſe, & ſi eſt in potentia ad eſſe, non eſt ipſum eſſe, ſed intelligitur participare eſſe. Omne autem participans & participatum in eſſentia quidem quæ participat eſſe, & in eſſe quod participatur ab eſſentia diſtinguũtur. Sed licet ſint hi duo termini: eſſentia, ſcilicet, & eſſe, in quolibet creabili, principalius tamen ratio cuiuslibet productionis ſumitur ex actu quam ex potentia: quia in tãtum aliquid producitur & cauſatur inquantum accipit eſſe. Ergo eſſe, vel poteſt mihi dicere ipſum ens quod habet eſſe, vel ipſum eſſe quod participatur in entibus: ſi dicat ipſum ens, tunc prima rerum creatarum eſt eſſe, quia quicquid creatur, vel quicquid producitur prius producitur in eo quòd

C ens, quàm in eo ꝙ vnum, vel in eo ꝙ aliud quodcunq; tale: quia omnia alia ſe habent per additionem ad eſſe. Sed ſi eſſe (vt verba ſonant) dicat mihi ipſum eſſe, quod participatur in entibus: Tunc prima rerum creatarum eſt eſſe, quia ex eſſe ſumitur prima & principalis ratio creationis: ita quòd res creatæ per eſſentiam ſuam ſunt in genere, ſed per eſſe quod habent ſunt effectus agentis primi, & ſunt createę ab agente primo a quo habent eſſe. Immaginabimur ergo quòd primum ſit per ſe ens & per ſe verum, & omnia alia intantum ſunt producta & creata ab ipſo, inquantum participant illud eſſe. Vnde Cõmentator ſuper ſecundo Methaphyſicę ait ꝙ omnia entia non acquirunt eſſe & veritatem niſi a cauſa prima. Vnde idem ibidem ſubdit, quòd vnum tantum eſt ens per ſe & verum per ſe, & omnia alia ſunt entia, & vera per eſſe, & veritatem eius. Hoc ergo modo prima rerum creatarum eſt eſſe, ſicut prima rerum viſarum eſt lux, quia lux eſt prima & principalis ratio quare aliquid videatur. Lux enim reſperſa in rebus facit ea eſſe viſibilia. Sic ex eſſe ſumitur prima & principalis ratio quare aliquid creetur, quia intantum aliquid eſt creatum & productum inquantum participat eſſe.

Cõ. 4.

¶ Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propõnis Quartæ.

D Quod eſt, quia eſt ſupra ſenſum, & ſupra animam & ſupra intelligentiam.

¶ Probat quod dixerat, Circa quod tria facit ſm ꝙ tripliciter probat intentum. Secunda ratio incipit ibi (& non eſt eſſe (Tertia ibi. (Et non eſt factum) cõtinuetur ergo ſic: Benedictũ eſt ꝙ prima rerum creatarũ eſt eſſe (quod eſt quia) eſſe (eſt ſupra ſenſum, & ſupra aĩam, & ſupra intelligentiam) formetur aũt hæc ratio ſic. Quicquid eſt ſupra ſenſum ſupra animam, & ſupra intelligentiam, eſt ſupra omnia creata, & eſt prima rerum creatarum, eſſe eſt huiuſmodi: ergo. &c.

❡DVBITARET forte aliquis q̃uo eſſe eſt ſupra oĩa illa, & per cõſequens ſupra omnia creata. Dicendũ ꝙ oĩa entia creata vel ſunt corporalia vel ſunt coniuncta corporibus, vel ſunt a corporibus abſoluta, corporalia poſſunt dici ſenſibilia, cõiuncta corporibus poſſunt dici aĩæ quia oĩs anima eſt coniuncta corpori, vel quia dat ei eſſe, vt aĩæ noſtræ, vel quia dat ei motum, vt aĩa cœleſtis. Abſoluta vero a corporibus ſunt intelligentiæ. Si ergo eſſe eſt ſupra ſenſum .i. ſupra corporalia & ſenſibilia, & ſupra animas & ſupra intelligẽtias, eſt ſupra oĩa creata, & eſt prima rerum creatarũ Quòd aũt eſſe ſit ſupra oĩa iſta, & prius iſtis patet, qa quodlibet iſtorũ addit ſupra ens & ſupra eſſe. Prius.n. intelligit̃ intelligentia ꝙ ſit ens, q̃ ꝙ ſit intelligentia, ſic etiam anima, & corpus prius intelliguntur eſſe entia q̃ eſſe entia talia. Ens ergo & eſſe eſt ſupra oĩa iſta, & eſt primũ inter creata. ❡ Deinde cũ dicit.

Et nõ eſt eſſe poſt cauſam primã latius nec prius cauſatum ipſo: Propter illud ergo factũ eſt ſup̱ius oĩbus rebus cauſatis & eſt vehemẽtius vnitum. E H

❡Adducit ſecundam rõnem dicens (& non eſt eſſe) .i. non eſt ipſo eſſe, (poſt cãm primam latius nec prius cauſatum ipſo: pp illud ergo) eſſe quod, eſt, ita latum, & ita primũ inter entia (factũ eſt) ſupple ipſum eſſe (ſuperius oĩbus rebus cauſatis, &) factum (eſt vehementius vnitum) .i. vehementius ſimplex oĩbus cauſatis. Poſſet autem ſic formari hæc rõ. Quicquid eſt latius oĩbus rebus cauſatis eſt prima reꝝ creatarũ. Eſſe eſt hmõi, ergo &c.
❡Dubitaret forte aliquis vnde ſequitur hęc conſequentia vʒ ꝙ eſſe ſit prima rerũ creatarum, quia eſt latius oĩbus alijs rebus creatis. Dicendũ ꝙ hoc aliter ſequitur ſm opinionẽ Platonicorum, & aliť ſm veritatem, Platonici.n. voluerunt ꝙ eſſet ordo Deorum ſm ordinem abſtractorũ, vt ſi eſſet homo ſeparatus, & aĩal ſeparatum, aĩal illud ſeparatum eſſet ſupra hoĩem, & haberet quicquid eſt de rõne hoĩs ſuper excellenter. Sed homo ſeparatus nõ comprehenderet totum aĩal ſeparatũ. Quanto ergo ſunt magis cõmunia in entibus, tãto illa abſtracta ſublimiora & priora exiſtunt. Et quia ſm Platonicos bonũ eſt cõmunius ente, ideo ſecũdum eos ſupmus Deus eſt ipſa bonitas abſtracta. Secũdum hoc itaq; Deus debet dici bonus & non debet dici ens, ſed ſuper ens, eo ꝙ ens ſit infra bonum. Nam non dr̃ ens niſi de eo quod eſt actu, ſicut non dr̃ ſanum, niſi quod hẽt ſanitatem in actu, ſed bonũ dicitur non ſolum de eo quod eſt, ſed etiam de eo quod põt eſſe. Nam bonũ eſt nõ ſolum eſſe ſanũ, ſed etiam poſſe ſanari: & bonum eſt non ſolũ habere eſſe, ſed etiam poſſe habere eſſe, & ideo (vt cõmuniter ponitur ſequendo Platonicoꝝ doctrinam) ſi materia prima eſſet ſeparata ab oĩ actu non eſſet, ens: quia non haberet actu eſſe, eſſet tñ bonum quia poſſet habere eſſe. Si ergo bonitas & eſſe eſſet ſeparata (vt ponebat Plato) bonitas eſſet ſuprema ſimplr̃, ſed eſſe non eſſet ſupremum ſimplr̃, nec eſſet cauſa oĩum, immo eſſet quid cauſatũ, quia licet illud eſſe eſſet ẽſſentialr̃, eſſet tñ bonum particulare & reciperet influentiam ab illo bono ſeparato. Et quia bonũ eſt latius ente: iõ eſſe prima rerũ ſimplr̃ dici non debet, ſed prima reꝝ creatarum. Ergo ſm Platonicos ex latione ipſius entis ſupra oẽ creatũ, argui põt ꝙ eſſe ſit prima reꝝ creatarũ. Auctor tñ iſte, & ſequentes veritatem non ponũt illas Ideas abſtractas Ponimus tñ ꝙ Deus ſit ipſum eſſe purum in quo reſeruatur oĩs ratio eſſendi, & oĩs perfectio. Eſſe vero creatũ, & participatum eſt quid latiſſimũ: quia ſe extendit, ad oĩa entia, & pp hanc latitudinem quã videmus in ipſo oẽs aliæ perfectiones ſe habent per additionem ad eſſe, ſed quicquid addit ſuper aliud pręſupponit illud, & eſt poſterius eo in rebus creatis. Et quia nihil eſt latius & vniuerſalius ente, nihil eſt prius eo, & conſequenter prima rerum creatarum eſt eſſe. ❡Deinde cum dicit.

Platõico rũ propõ de Ideis F

I

Auctor.

Et non eſt factum ita: niſi pp propinquitatem ſuam enti primo & vni vero, in quo non eſt multitudo aliquorum bonorum. G

¶ Adducit tertiam rõnem dicens ꝙ (&) eſſe (non eſt factum ita) ſupple ſupremũ & primum (niſi pp propinquitatem ſua enti primo, & vni vero) .i. pp propinquitatem quã habet ad ens verum ſiue ad eſſe purum, & ad illud verum vnũ (in quo non eſt multitudo aliquorum bonorũ) formetur ergo ſic ratio. Quicquid inter res creatas eſt propinquius enti primo & vero: illud eſt prima rerum creatarum; eſſe eſt huiusmodi, ergo &c.

¶ DVBITARET forte aliquis, q̃o eſſe ſit propinquius enti primo & vero. Dicendũ ꝙ eſſe eſt proprius effectus ipſius Dei, & oĩs res, vt eſt ens, & vt habet eſſe procedit ab ipſo Deo. pp quod Deus facit quamlibet rem immediate totam, quia quicquid eſt in re reducitur ad ens, vel ad eſſe, non tamen Deus facit quamlibet rem immediate totam & totaliter, quia ſi faceret quamlibet rem immediate totam, & immediate totaliter tunc ſecũdaria agentia non concurrerent ad alicuius effectus productiõnẽ: Sed vt non eſſent ſuper vacua opera ſapientiæ ſuæ, & vt ſecundæ cauſæ non eſſent ocioſæ & ſuperuacuæ cõmunicauit eis virtutem agendi. Ita ꝙ in qualibet re producta mediantibus alijs cauſis operatur Deus, & operantur aliæ cauſę: Sed cũ Deus ſit vniuerſalis cauſa ſm illum modũ effectus productus a Deo mediantibus alijs cauſis dicetur a Deo procedere in quo cõmunicant oẽs cauſę, & quia oĩum cauſarum eſt dare eſſe, Deus qui operatur in oĩbus cauſis dicetur potiſſime cã rerum, vt habent eſſe, & vt participant eſſe. Eſſe ergo illud repertũ in rebus ſm ꝙ entia dicuntur potiſſime effectus Dei, eſt ab ipſo Deo. Et ideo eſſe dicitur eſſe propinquius Deo, & dr̃ eſſe prima rerum creataꝝ. Imaginabimur itaq; ꝙ Deus (vt operatur mediantibus ſecundis cauſis) ſe hẽt vniformiter ad res, non tñ fit idem ſemper pp varietatem ſecundaꝝ cauſarum, & quia cauſata non differunt in accipiendo eſſe, ſed in accipiendo hoc eſſe. Vñ effectus producti mediãtibus alijs cauſis, potiſſime dicũtur eſſe a Deo, vt ſunt entia & vt hñt eſſe. Secundũ hoc ergo dr̃ propinquius Deo, & (vt dicebatur) eſt prima rerum creatarũ. De hac autem materia in quęſtionibus noſtris de primo principio, & de eſſe & eſſentia diffuſius diximus. ¶ Deinde cum dicit.

COMMENTI SECVNDA PARS PRINCIPALIS.

I E T eſſe creatum q̃uis ſit vnum, tamen plurificatur, quia ipſum recipit multitudinem, & ipſum quidẽ non eſt factũ multa niſi quia ipſum q̃uis ſit ſimplex, & non ſit ſimplicius eo in rebus creatis, tamen eſt compoſitum ex finito, & infinito.

¶ Pręmiſſa propõne de eſſe, & ea probata. In parte iſta (vt dicebatur) deſcendit ex his quæ dixerat ad oſtẽdendũ diuerſitatem in entibus & ſpecialr̃ in entibus primis cuiusmodi ſunt intelligentię primę. Circa quod duo facit quia primo oſtendit q̃o intelligentiæ ſunt plurificatæ, ſecundo aſſignat plures differentias inter eas, ibi. (Quod eſt quia) continuetur ergo ſic. eſſe creatum licet ſit ita vnitũ & ſimplex (vt dictũ eſt) plurificatur tamen in entibus, & plurificatur in intelligentijs pp varietatem recipientiũ, ideo ait ꝙ (& eſſe creatum quãuis ſit vnum) ſupple de ſe (tñ plurificatur quia ipſum recipit multitudinem) ſupple pp illa in quibus recipitur. Et addit (& ipſum quidem) ſupple eſſe creatũ (non eſt factum multa niſi quia ipſum quãuis ſit ſimplex, & non ſit ſimplicius eo in rebus creatis, tamen) huiusmodi: eſſe (eſt compoſitũ) .i. recipitur in rebus compoſitis (ex finito & infinito) formetur aũt ſic ratio. Quicquid recipitur in rebus cõpoſitis trahitur ad modũ compoſitorum, & q̃tuncunq; de ſe ſit vnũ põt plurificari pp ea in quibus recipitur. Eſſe eſt huiusmodi ergo. &c. ¶ Notandum aũt modum loquendi eſſe, ꝙ qñ aliquid eſt compoſitũ ex aliquibus dicimus ꝙ eſſe illius eſt cõpoſitum ex illis, vt dicimus ꝙ homo hẽt eſſe cõpoſitum ex aĩa & corpore. Hoc ergo modo loquitur Auctor cũ dicit, ꝙ eſſe intelligentiarum

Margin notes: H (beside "vacua opera ſapientiæ ſuæ"); Supra. A. (beside "quæ dixerat ad oſtẽdendũ"); Supra. E. (beside "plurificatæ, ſecundo aſſignat")

eſt compoſitum ex finito & infinito, quia intelligentię ſunt ſic compoſitę. ❡Notandum
etiam ꝙ multitudo entium procedit ab vno primo ente, ſicut multitudo numerorum pro- k
cedit ab vnitate. Sicut ergo nunq̃ fieret proceſſus ab vnitate ad numeros valde diſtantes
& valde compoſitos niſi eſſet poſſibilis proceſſus ab vnitate ad numeros medios, qui ſunt
minus compoſiti: ſic niſi eſſet poſſibilis plurificatio intelligentijs, non eſſet poſſibilis pro-
ceſſus ad multitudinem animarum, & ad multitudinem corpoꝝ, quę ſunt magis compo-
ſita, & quę ſunt remotiora a primo. Nõ tamen ſic eſt hoc intelligendũ ꝙ in talibus actua-
lis proceſſus de neceſſitate præſupponat proceſſum actualem, vt ꝙ Deus non potuiſſet fa
cere aĩas vel corpora niſi prius actu feciſſet intelligentias: ac ſi Deus indigeret intelligen-
tijs ad productionem corporum. Sed proceſſus poſſibilis diſtantiũ a primo arguit proceſ-
ſum poſſibilem propinquoꝝ primo, quia niſi eſſet proceſſus poſſibilis propinquorũ pri-
mo nunq̃ eſſet poſſibilis proceſſus remotoꝝ. Et quia hic intendimus qualr̃ poſſunt multi-
plicari entia, oportet ꝙ tota multiplicatio entium arguatur ex multiplicatione intelligen-
tiarũ, quæ ſunt propinquæ primo. Ideo Auctor loquendo de multiplicatione intelligẽtia-
rum vr̃ loqui de multiplicatione totius entis Immo vnam multiplicationem vr̃ reducere in
aliam. Nam cũ prius dixiſſet ꝙ ipſum eſſe non eſt factũ multum niſi pp compõnem finiti
& infiniti. Quod (vt patebit) ſolũ pertinet ad multiplicationem intelligentiarũ. Si enim
eſſe non multiplicatur niſi per multiplicationem finiti & infiniti, cum talis multiplicatio ſit
ſolum in intelligentijs vel in ſubſtantijs ſpũalibus. Ergo videtur eſſe de intentione Aucto
ris ꝙ multiplicatio totius entis ſit ex multiplicatione intelligentiarũ, ſiue ex multiplica-
tione ſubſtantiarum ſpiritualium. ❡ Notandum etiã ꝙ multi Phyloſophorũ in loquendo L
de proceſſu, & multiplicatione entium a primo dupplr̃ defecerunt. Primo quia crediderũt
ꝙ Deus non poſſet facere remota eſſe, neq; poſſet facere corpora, quę ſunt valde cõpoſita
niſi prius feciſſet ꝓpinqua ſibi, vel niſi prius feciſſet intelligentias quæ ſunt ſubſtantiæ ſim
plices. Secundo errauerunt credentes ꝙ mediantibus ſubſtantijs ſibi propinquis produ-
xiſſet ſubſtantias remotiores & compõres. Et quia Author ſm̃ ſuperficiem lr̃æ, & ſecũdum
ſuum modũ loquendi videtur has ſententias concludere, ideo loquitur de multiplicatione
intelligentiarum, ac ſi loqueretur de multiplicatione totius entis: qualiter tamen verita-
tem habeat, ꝙ ex multiplicatione intelligentiarum poſſumus arguere multplicationẽ to-
tius entis, expoſuimus & diximus: ꝙ licet in talibus actualis proceſſus non de neceſſitate
arguat actualem, poſſibilis tamen arguit poſſibilem.

❡DVBITARET forte aliquis quõ non multiplicatur eſſe, niſi per compõnem finiti M
cum infinito. Dicendũ ꝙ intelligentiæ ſunt cõpoſitæ ex finito & infinito .i. ſunt cõpoſitæ
ex forma & eſſe, ſiue ex natura & eſſe. Natura.n.in eis eſt infinita, eſſe vero finitũ. Nã tunc
aliquid dr̃ infinitum tale, qñ habet eſſe cõpletum quod pertinet ad rõnem talis, vt albedo
in materia non eſt, infinita albedo: quia nõ habet omne cõplementũ, & omnem perfectio-
nem albedinis: quia omne qđ recipitur in aliquo recipitur ſm̃ modum rei recipientis. Tã N
ta ergo perfectio albedinis eſt in materia, quãtam perfectionem ſm̃ ſuam capacitatem, &
ſecundũ ſuam diſpoſitionem potuit materia recipere. Et quia ſemp actus recipitur in po-
tentia, & nunq̃ potentia ſm̃ ſe æquatur actui ſecũdum ſe accepto: ideo naturalr̃ loquendo
impoſſibile eſt ꝙ actus receptus in materia recipiatur ſm̃ omne ſuũ complementũ. Et im
poſſibile eſt, ꝙ tantæ perfectionis ſit forma in materia, quãtę eſſet ſi eſſet ſeparata. Albedo
ergo in materia non eſt infinita albedo, quia nõ habet oẽm perfectionem albedinis: Sed ſi
eſſet albedo ſeparata (quia illa non cõtraheretur neq; particularetur per materiã recipien
tem) haberet oẽm perfectionem albedinis. Eſſet ergo infinita albedo. Sed non eſſet infini-
tum ens: quia licet haberet oẽm perfectionem albedinis: non tñ haberet oẽm perfectio-
nem entis. Immo eo ipſo ꝙ eſſet albedo eſſet determinata ad determinatã ſpeciem coloris,
& non reciperet eſſe in ſua totalitate, ſed tantũ reciperet de eſſe quantũ requireret talis co
loris ſpecies. Illa itaq; albedo (ſm̃ hũc modum loquendi) eſſet infinita forma, ſed haberet
finitum eſſe, & per conſequens, eſſet compoſita ex finito & infinito: Sed licet albedo non

ſit talis, intelligentiæ tamen ſunt tales quia ſunt formæ per ſe exiſtentes non receptæ in materia. In eis ergo eſt forma infinita, ſiue natura infinita: quia natura in eis habet omne complementū, quod pertinet ad perfectionem ſuæ ſpeciei. Eſſe tamen earum eſt finitum: quia non recipitur in eis totū eſſe, ſed tantum de eſſe recipiunt, quantum poteſt capere illius ſpeciei natura, ex quo apparet ꝙ eſſe infinitā formam, non eſt eſſe infinitum ſimpliciter. Sunt ergo intelligentiæ hoc modo compoſitę ex finito & infinito: quia ſunt compoſitę ex natura & eſſe.

O ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis qūo ex tali cōpoſitione ſequatur multiplicatio intelligentiarum, & per conſequens multiplicatio totius entis. Dicendum ꝙ, quia eſſe intelligentijs eſt finitum, limitatū & particulatum. Et quia nulla intelligentia habet in ſe totū eſſe. Ex hoc ipſum eſſe quantū eſt de ſe eſt ſimplex & vnum, ſm tamen particulares modos, non aūt ſecundum totalem modum recipitur in intelligentijs. Ideo plurificatur in ipſis, quia (ſm hunc modum) vt puta ſecūdum modum perfectiorem recipitur in hac intelligentia ſuperiori, ſm modum minus perfectum in inferiori: Et adhuc ſecundum modum minus perfectum in magis inferiori. Et ſic gradatim procedendo ab vno ente primo multiplicatur eſſe in intelligentijs, & ſic facta eſt multitudo intelligentiarum Et ſi eſt poſſibilis multitudo intelligentiarū & ſi eſſe in eis poteſt multiplicari, quæ ſunt ita ſimplices & ita perfectæ, multo magis multiplicari poterit huiuſmodi eſſe in alijs entibus magis compoſitis & minus perfectis quia magis participatur & magis contractę recipitur in ipſis. Ergo pp multiplicationem ipſius eſſe quā videmus in intelligentijs,& propter cōpoſitionem exiſtentem in eis ex finito & infinito, arguimus multiplicationem totius entis.

P ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis, quia videtur ex hoc peti quod eſt in principio. Nam ſi eſſe plurificatur, quia recipitur in alia & alia natura intelligentiarū: cum intelligentiæ non ſint plures, niſi quia habent aliud & aliud eſſe, ergo non plurificatur eſſe,niſi quia plurificatur eſſe. Arguimus ergo idem per idem. Dicendū ꝙ res per naturam ſuā & per eſſentiam determinatur ad certū genus & ad certā ſpeciem: neqꝫ ſunt duæ ſpecies æque perfectę in genere. Immo ſemper vna habet rōnem priuationis reſpectu alterius,& eſt imperfectior ea, & ideo formæ ſunt ſicut numeri, Nam ſicut nō ſunt duo numeri formaliter differentes ęque diſtantes ab vnitate, vel habentes ęquales vnitates: Sic non ſunt duæ formę determinatæ ad certum genus, & ad certam ſpeciem, & ad talem modum perfectio-

Q nis quę de ſui natura non determinentur vt recipiant eſſe alio & alio modo: Et quia alius modus perfectionis eſt in vna ſpecie & alius in alia, ideo ex forma & eſſe facta eſt prima multiplicitas entium, ex forma quidem requirente talem modū perfectionis, & ex eſſe recepto in forma ſecundū illum modū. Prima ergo cauſa habens apud ſe Ideas & formas omniū entium, quia in eo ſunt actu omnes formæ quæ ſunt in potentia in materia prima

Cō. 18. in fine. (vt dicit Cōmentator in duodecimo Methaphyſicæ: Immo quia in ipſo ſunt Ideæ omnium formarū) tam materialium ꝙ immaterialium, communicat illis formis eſſe ſecūdum

R exigentia ſuæ naturæ vel ſpeciei, quia hęc forma, vel ſuppoſitum huius formæ ſecūdum alium modū perficitur per eſſe, ꝙ alia forma vel ꝙ aliud ſuppoſitum: Ideo factum eſt hoc ens aliud ab illo, & multiplicatū eſt eſſe in entibus. Ex compoſitione igitur eſſe & naturæ (quę compoſitio in intelligentijs eſt ex finito & infinito) facta eſt multiplicatio entiū, vtrum autem præter multiplicationem ex eſſe & natura ſecūdum ſe ſit multiplicatio ex forma & materia, vel ſit multiplicatio ex eſſe & forma, non ſecundū ſe, ſed ex eſſe & forma vt recipitur in materia. Et vtrum prima multiplicatio faciat ſolam diuerſitatem ſpeciei, ſecunda vero diſtinctionem faciat numeralem: quid de his tenendum ſit, præſens ſpeculatio non admittit: quia hoc eſſet vlterius procedere quam requirat ſuſceptum opus. ¶ Ad formam autem arguendi dicendum, quòd non multiplicarentur intelligentiæ, niſi in eis multiplicaretur eſſe, Principalis tamen ratio multiplicationis earum eſt ex natura, & non ex eſſe.

COMMENTI Tertia Pars Principalis.

QVod eſt, quia cauſa quæ ex eo ſequitur cām primā eſt intelligentia quæ eſt cõpleta in vltima potentia & reliquis bonitatibus.

¶ Poſtquā Author oſtendit qūo poſſunt plurificari Intelligentię, in parte iſta aſſignat differentias inter eas. ¶ Ad cuius euidentiam ſciendū ꝙ intelligentiæ non plurificantur niſi prout eſſe ſecūdum aliū & alium perfectiorem modū recipitur in ipſis. Oportet ergo intelligentias aliquas eſſe ſuperiores vt illæ quæ perfectiori modo recipiunt eſſe: illæ vero quę modo minus perfecto ſint inferiores. Hoc ergo modo Author aſſignat diſtinctionem & differentiam inter intelligentias, quia oſtendit qūo intelligentiæ ſuperiores differūt ab inferioribus. Eſt autem huiuſmodi diſtinctio & differentia quantū ad perfectionem & bonitatem, & quantum ad ſpecies intelligibiles quæ ſunt in eis, & quantū ad influendi modum. Quātum ad perfectionem quidē & bonitatem, quia intelligentiæ ſuperiores ſunt cōpletiores perfectione & bonitate q̃ inferiores: quātum vero ad ſpecies intelligibiles differunt hæ & illę, quia ſpecies intelligibiles in intelligentijs ſuperioribus ſunt efficaciores & vehementiores q̃ in inferioribus. Rurſus quantum ad influendi modum differunt hæ ab illis, quia intelligentiæ ſuperiores influunt in inferiores bonitates quas recipiunt a cauſa prima, non autem econuerſo. Tria ergo facit Author, quia primo dicit qūo intelligentiæ ſuperiores differunt ab inferioribus quantum ad perfectionē & bonitatem: Secundo quomodo differunt quātum ad ſpecies intelligibiles Tertio qūo differunt quantum ad influendi modum Secunda ibi (& formæ intelligibiles) Tertia ibi. (Et intelligentiæ primæ influunt) Continuetur, autem ſic: dictum eſt ꝙ eſſe in intelligentijs plurificatur propter cōpoſitionem repertā in eis ex finito & infinito (quod eſt) .i. pp quod eſt (quia cauſa quæ ex eo ſequitur cauſam primam) .i. quę immediatius ſe habet ad cauſam primam (eſt intelligentia quę eſt completa in vltima potentia & reliquis bonitatibus,) quaſi dicat ꝙ intelligentia quæ ſequitur immediatius cauſam primā eſt completa in vltima potentia, ideſt habet completius vniuerſalitatē potentię & virtutum, & aliarum bonitatum q̃ intelligentię alię inferiores. ¶ Notandum autem modum loquendi huius Authoris eſſe: ꝙ quando poſt pręcedentia ſubdit. Quod eſt quia &c. Aliquando hoc ſubdit tanquam explanatiuum & probatiuū ſuperioris: aliquādo vero tanquam concluſum & illatum a ſuperioribus, ideo (vt dicebatur) ſic debet hæc pars continuari ad pręcedentia, vt dicatur. dictū eſt illas intelligentias, quæ ſunt propinquiores cauſæ primę, & plus recipiunt de eſſe, & eſſe perfectiores, & eſſe magis multiplicatas in potentia & virtute, & reliquis bonitatibus, quàm intelligentias alias. ¶ Notandum etiam ꝙ quęlibet intelligentia habet rōnem cauſæ, illa ergo quæ ſic eſt cauſa, ꝙ habet eſſe ex eo quòd propinquius ſequitur cauſam primam, eſt intelligentia completior in potentia & bonitate.

Alia lřa hēt, qđ ē qa eē, qđ ex eo .i. īmediate ſeqı̄ cām primam.

¶ Dubitaret forte aliquis quia nō videtur ꝙ vna intelligentia poſſit magis eſſe vltimata in potentia aut in bonitate q̃ alia. Nam cum quælibet illarū ſit compoſita ex infinito & finito .i. ex natura & eſſe: natura vnius intelligentiæ non erit altior aut perfectior q̃ alia, quia quęlibet habet naturam infininitam, & infinitum non eſt maius infinito. Rurſus nulla natura habet perfectius eſſe quàm alia, quia cum quælibet habeat eſſe ſecundum illum gradum perfectionis, quem requirit natura ſua, ex quo vna natura in eis non eſt perfectior alia, quia quælibet eſt infinita, neque eſſe vnius erit perfectius eſſe alterius.

¶ Dicendum quòd (vt dicebatur) eſſe infinitā formam non eſt eſſe infinitū ſimpliciter, ſed eſt habere illam formā ſm omnem modū perfectionis eius. Vnde ſi colores eſſent ſeparati, quælibet eorū eſſet infinitus ſm ſuam ſpeciem, vt albedo ſeparata eſſet albedo infinita quia haberet omne cōplemētū albedinis, & rubedo ſeparata eſſet infinita rubedo, quia

Supra.N.

haberet omne complementum ſm illam ſpeciem. Cum tali aũt modo infinitatis bene ſtat
X maior & minor gradus perfectionis, quia albedo ſeparata perfectior eſt q̄ rubedo. Nã habere omne complementũ albedinis eſt quid perfectius q̄ habere omne complementũ rubedinis. Et ſicut videmus ꝙ coloris ſpecies gradatim ſe excedunt. Itaq; ſi colores eſſent ſeparati, vnus eſſet perfectior alio: Sic ſm intentionem phyloſophoꝝ intelligentię gradatim ſe excedunt, ſic ꝙ vna eſt perfectior alia. Ad hanc intentionem etiã videtur oĩo ire
Dionyſi' mens Dionyſij, tertio de Angelica hierarchia. Quęlibet ergo intelligentia eſt infinita forma: quia quęlibet habet omne complementũ ſm rõnem ſuæ ſpeciei. Verũ tamen quia illę formę ſunt ordinatæ ſm altiorem & inferiorem gradũ, erit natura vnius intelligentiæ perfectior alia, non obſtante tali infinitate, & quia natura vnius eſt perfectior q̄ natura alterius, erit & eſſe vnius perfectius q̄ eſſe alterius: & intelligentiæ habentes perfectiorem naturã & perfectius eſſe ſunt propinquiores primo, & magis ſunt completæ & vltimatæ in potentia, & bonitatibus reliquis.

Y ❡ Vlterius forte dubitaret aliquis, Vnde veniat ille modus loquendi, & quõ ſit rõnabile, ꝙ intelligentię dicantur infinitę formę, & finita entia, vel ꝙ dicãtur habere infinitã naturam & finitum eſſe. Dicendum ꝙ rei creatę põt competere duplex finitas, ſiue duplex limitatio. Vna ex parte formę, & ſi ſit illa res materialis põt ei cõpetere alia limitatio, & alia contractio ex parte materiæ. Ex forma quidem habet res creata ꝙ ſit finitum ens, ſed ſi ſit materialis habet etiã ex materia ꝙ habeat finitam formã vt (ſicut dicebatur) ſi colores eſſent abſtracti, albedo ex ſua ſpecie haberet ꝙ eſſet finitum ens, ſed ex eo ꝙ recipitur in materia habet albedo ꝙ ſit finita forma. Sed quãtuncunq; albedo eſſet abſtracta, eo ipſo tamen ꝙ albedo eſt, & eo ipſo ꝙ eſt talis forma, habet ꝙ ſit indeterminato prędicamento. & ꝙ ſit indeterminato genere entis. Quicquid aũt determinatur ad certum genus entis: eo ꝙ clauditur in illo genere entis, & vltra ipſum non extenditur, eſt determinatũ, & limitatum ens: & quia res per formã & quantitatem ſiue materiã ſuam collocantur in genere, benedictũ eſt, ꝙ res cauſata per ſuam formã habet ꝙ ſit determinatum ens. Vt albedo ex ſe ipſa limitari non põt: Immo ſm ſe albedo habet omnem modũ albedinis, & compe
Z tit ei oĩs perfectio ſiue ratio albi. Si aũt ſic non eſt, hoc erit ratione materiæ in qua recipitur: quæ non põt recipere albedinem in ſuo pelago neq; in ſua plenitudine: Sicut ergo eſſe non limitatur de ſe ad aliquem modũ eſſendi, neq; ad aliquod genus entis: Sed ſi cõtrahitur & limitatur hoc eſt ratione materiæ in qua recipitur ipſum eſſe. Eſſe aũt receptum & participatum eſt determinatum ad certum modũ entis. Sic albedo ſi eſſet ſeparata eſſet infinita albedo, & quęlibet forma ſeparata (ſm hunc ordinem quem videmus) de ſe non determinatur ad ſpecialem modũ illius formę: Sed ſi determinatur & contrahitur hoc eſt ratione materiæ in qua recipitur. Sic ergo Deus quia non eſt eſſe receptũ in alio, ideo eſt infinitum eſſe: Sic & intelligentiæ quia ſunt formę per ſe exiſtentes, ſunt quodãmodo infinitę formæ: q̃a tñ determinantur ad certũ genus entis, ſunt finita entia, & hñt finitũ eſſe.

❡ Vlterius forte dubitaret aliquis, quia videtur ꝙ intelligentiæ etiam ſint finitæ formæ,
& quia ſicut determinantur ad certũ genus entis: ita determinantur ad certã ſpeciem: Sed ſpẽs idem eſt ꝙ forma. Quæ ergo ſunt in determinata ſpecie, ſunt limitatę formæ. Dicendum ꝙ Deus non dr̃ infinitum eſſe; quia ſe extendat vltra eſſe, ita ꝙ cõpetat ei nõ eſſe: ſed ideo dr̃ infinitum eſſe: quia non cõtrahitur ad aliquod genus entis, ſed cõpetit ei omne eſſe, & oĩs perfectio: Sic albedo ſi eſſet ſeparata non diceretur infinita albedo, eo ꝙ ſe extenderet extra albedinem, & extra formam ſuã: Sed diceretur infinitũ tale, quia cõpeteret ei oĩs ratio talis. Sic ergo loquendo de infinitate, bene ſtat infinitas. cũ determinata ſpecie, vel cum determinato genere. Non obſtante ergo ꝙ intelligentiæ ſint indeterminato genere, & in determinata ſpecie, ſunt infinitæ formæ, vt hic de infinito loquimur.

❡ Deinde cum dicit.

Et formæ intelligibiles in ipſo ſunt latiores & vehementiores.

Oſtendit

Oſtendit q̃o intelligentiæ ſuperiores diſtinguuntur ab inferioribus quãtum ad formas intelligibiles. Circa quod tria facit, quia primo dicit quales formas intelligibiles hãt intelligentiæ ſuperiores, ſecundo oſtendit quales ſunt iſtæ intelligentię inferiores quantum ad bonitatem, & quantum ad formas intelligibiles, Tertio, Quædã quę dixerat de ſubſtantijs intellectualibus declarat per ſimile quod videmus in his ſenſibilibus, ſecunda ibi (& quod eſt ex eo) tertia ibi, (Et eſſe quidem creatum.) Dicit ergo (& formę intelligibiles in eo) ſupple eſſe ſuperiori, ſiue in ipſis intelligentijs ſuperioribus (ſunt latiores, & vehemẽtiores) ſupple q̃ ſint in intelligentijs inferioribus.

Dubitaret forte aliquis q̃o ſpẽs intelligibiles in intelligentia ſuperiori ſint vniuerſaliores q̃ in intelligentia inferiori. Dicendum ꝙ intelligentiæ ſuperiores perſpicaciores ſunt q̃ inferiores, quia plus habent de actualitate, & minus de potentialitate, ſicut videmus ꝙ homo perſpicax, & ſubtilis plus intelligit in vno verbo q̃ groſſus vnus in multis verbis, & ꝙ ſunt verba in voce, ſunt ſpẽs, & conceptus in intellectu, ita ꝙ homo ſubtilis plura intelliget in vno principio, & in vno conceptu, q̃ groſſus in multis, Intelligentię ergo perſpicaciores, & ſuperiores non indigent tot ſpeciebus quot indigent inferiores: & quia non pauciora, immo plura cognoſcunt intelligentiæ ſuperiores q̃ inferiores, oportet illas ſpẽs eſſe vniuerſaliores, & latiores, & plurium repreſentatiuas, & oportet eas eſſe vehemẽtiores, quia vehementiorem. i. maiorem, & clariorem cognitionem faciunt. Vnde Dionyſius hoc idem ſentiens in. 15. cap. Angelicæ hierarchiæ loquens metaphorice, & ſimilitudinarie dicit, ꝙ angeli habent dentes. i. habent virtutem diuiſiuam, nam angeli ſuperiores, quæ intelligunt vno conceptu oſtendunt inferioribus in multis conceptibus. Iſta ergo virtus per quam poſſunt diuiſim oſtendere tales conceptus, vocatur Deus angelicus. AA Dionyſi.

Vlterius autem dato ꝙ ſpẽs intelligibiles ſuperiorum intelligentiarum ſint vniuerſaliores: dubitaret forte aliquis q̃o ſint vehementiores, vel vehementius vniuerſales. Dicendũ ꝙ ſpecies iſtæ ſunt vehementiores. i. efficaciores: vnus. n. homo ſubtilis non ſolum plura intelligit in vno verbo, q̃ vnus groſſus in multis: ſed ẽt illa plura intelligit clarius, & lucidius: ita ſpẽs ſuperiorum intelligentiarum non ſolum ſunt vniuerſaliores, quia ſunt plurium repreſentatiuæ, ſed ẽt ſunt vehementiores. i. efficaciores in repreſentando, quia iſtæ intelligentię per ſpẽs vniuerſales vehementius. i. efficacius, & perſpicacius cognoſcunt q̃ inferiores per minus vniuerſales. Sunt ergo illæ ſpẽs vehementius vniuerſales. i. efficacius, & perſpicacius ſe hãt in repręſentando plura quàm inferiores in repræſentando pauciora. BB

Deinde cum dicit.

ET quod eſt ex eo quod eſt inferius, eſt intelligentia. Veruntamen intelligentia eſt ſub illo incomplemento, & virtute, & bonitatibus: Et in ea nõ ſunt formæ intelligibiles, ita dilatatæ ſicut eſt latitudo earũ in intelligẽtia illa. Cc

Alia lrã habet (& quod eſt ex eo. i. imediate iferius.)

Oſtendit quales ſunt intelligentię inferiores dicens (& quod eſt ex eo). i. ex ordine intelligentiarum (quod eſt inferius eſt intelligentia) ſupple inferior (verũtamen intelligentia) inferior (eſt ſub illo). i. ſub ordine intelligentiarũ ſuperiorũ (in complemento, & virtute, & bonitatibus) in oĩbus. n. his eſt intelligentia inferior ſub ordine ſuperiorum, quia non hẽt tm̃ de complemento, nec de virtutibus neq; de bonitatibus quantũ ſuperiores, & ſubdit (& in ea). i. intelligentia inferiori (non ſunt formę intelligibiles ita dilatatę). i. ita vniuerſales (ſicut eſt latitudo). i. vniuerſalitas) earum). i. ſpecierum intelligibilium (in intelligentia illa). ſ. ſuperiori. Deinde cũm dicit.

ET eſſe quidem creatum primum eſt in intelligentia totum, verũtñ intelligentia in ipſo eſt diuerſa ſecundũ modum quem diximus, & quia diuerſificatur intelligentia, fit illic forma intelligibilis diuerſa.

¶Quędam quæ dixerat de diſtinctione circa ſubſtantias intellectuales declarat per diſtinctionem quam videmus circa ſubſtantias ſenſibiles. Circa quod duo facit, quia primo repetit qũo ſubſtantię intellectuales hñt eſſe diſtinctum. Secundo oſtendit ſimile eſſe quodã modo de diſtinctione quã videmus in ſubſtantijs ſenſibilibus ibi (& ſicut ex forma) Dicit ergo (& eſſe quidem creatum primum eſt in intelligentia totum. Veruntamen intelligentia in ipſo) eſſe (eſt diuerſa ſm modum quem diximus. Et quia) in ipſo eſſe (diuerſificatur intelligentia fit illic forma intelligibilis diuerſa.) ¶Notandum autem ꝙ licet ipſum eſſe de ſe ſit ſimplex, tñ quia diuerſificatur, diuiditur, & partitur in ipſa intelligentia. Et quia hæc intelligentia recipit eſſe ſm hunc modum, & alia ſm alium modum, ideo diuerſificantur intelligentię, & ſunt diuerſæ formæ, & ſunt diuerſæ ſubſtantiæ intelligibiles.

DD ¶Notandum etiam ꝙ intelligentiæ ſunt diuerſæ formæ, & diuerſę naturæ intellectuales adinuicem: & etiam hñt in ſe diuerſas formas intelligibiles. i. diuerſas ſpecies intelligibiles. Hoc ergo quod dictum eſt de diſtinctione intelligentiarum veritatem hẽt, & de diuerſitate ſubſtantiarum ipſarum, & ẽt de diuerſitate ſpecierũ intelligibilium earum. Si ergo volumus hoc referre ad diuerſitatem ſubſtantiarum exponatur (vt expoſitum eſt) videlicet ꝙ quis eſſe de ſe ſit vnum, tñ quia diuerſo modo recipitur in intelligentijs, ideo ſunt diuerſæ formæ. i. diuerſæ naturę, ſiue diuerſæ ſubſtantię intellectuales, vel diuerſę intelligentiæ, & ſecundum hoc erit illud dictum repetitio antecedentis, quia hoc etiam ſuperius tangebatur. Sed ſi volumus hoc referre ad diſtinctionem intelligibilium ſpecierum, tunc erit ſenſus. Quia eſſe diuerſificatur in intelligentia. i. quia ſunt diuerſæ intelligentię, ideo ſunt in eis diuerſæ formæ. i. diuerſæ ſpecies intelligibiles.

EE ¶Dubitaret forte aliquis qũo eſſe creatum primum eſt in intelligentia totum. Dicendũ ꝙ intelligentiæ, & aĩę, & corpora recipiunt eſſe ab ipſo primo, quod eſt ipſum eſſe: Et licet in oĩbus recipiatur eſſe creatum à primo ente: Veruntamen hmõi eſſe creatum primum. i. prius intelligitur recipi in intelligentia tanq̃ in propinquiori ipſi primo, & poſtea in alijs tanquam in remotioribus ab eo. Eſt etiam aduertendum, ꝙ hmõi eſſe creatum influxum à primo, quantum eſt de ſe totum ſe offert cuilibet enti. Nulla tñ res creata recipit totũ eſſe creatum, ſed quęlibet recipit de illo eſſe ſm modum capacitatis naturę ſuæ. Ergo huiuſmodi eſſe creatum in intelligentia recipitur prius q̃ in alijs. Et etiã hmõi eſſe quantum eſt de ſe recipitur in intelligentia totum, attamen intelligentia non poteſt totum illud eſſe capere, ſed diuerſificatur in eo, & capit ex eo partem ſecundum capacitatẽ ſuę naturæ.

¶Vlterius autem quãuis intelligentia non poſſit recipere totum eſſe increatũ, quia Deus qui eſt huiuſmodi eſſe eſt vbiq; totus: & nulla res ipſum Deum capit.

FF ¶Dubitaret forte aliquis quare eſſe totum creatum intelligentia non põt recipere. Dicẽdum ꝙ in eſſe creato inuenimus varios modos eſſendi, propter quos ipſa creata determinantur ad diuerſa prædicamenta, & ad diuerſa genera entis. Et quia quodlibet creatum determinatur ad aliquod genus entis, cuilibet creato competit ſpecialis modus eſſendi, & nulli creato põt cõicari oĩs modus eſſendi, etiam loquendo de modis eſſendi per quos ea ipſa creata determinantur ad diuerſa prædicamenta, & ad diuerſa gñа entis, quæ videmus in creaturis. Deus ergo quantum eſt ex ſe, offert ſe totum cuilibet rei, ita ꝙ paratus eſt cõicare cuilibet totum eſſe, & oẽm modum eſſendi. Sed nihil põt totum eſſe creatũ recipere, quia nihil creatum vnum, & idem põt in ſe cõprehendere oẽm modum eſſendi, quẽ videmus in creaturis. Propter qđ producta à primo diuerſificanť in tali eſſe. Et quęlibet res ꝓducta à primo accipit ſpẽalẽ modũ eẽndi ab eo ꝓut requirit natura ſua. ¶Deinde cũ dicit.

GG ET ſicut ex forma vna propterea ꝙ diuerſificatur in mundo inferiori, proueniunt infinita indiuidua multitudine: ſic ex eſſe creato primo, propterea ꝙ diuerſificatur apparent formæ intelligibiles infinitę.

¶Quod dixerat manifeſtat per ſimile in ſubſtantijs ſenſibilibus. Circa quod duo facit

quia primo dat ſimilitudinem inter ſubſtantias intellectuales. Secundo ne credatur per oẽm modum eſſe ſimile, dat differentiam inter eas ibi (veruntamen quanuis.)

¶Ad euidentiam primę partis ſciendum ꝙ (vt dicebatur) lr̃a pręcedens poterat referri, vel ad diſtinctionem ſubſtantiarum, & naturarum intelligentiarum, vel ad diſtinctionẽ ſpecierum intelligibilium. Ideo hoc ſimile poterit ad vtrunq; adaptari. Continuetur ergo ſic. Benedictum eſt ꝙ quanuis ſit vnum eſſe de ſe, tñ quia diuerſificatur in intelligentijs factę ſunt diuerſę formæ i. diuerſę naturę intellectuales, vel benedictum eſt ꝙ quãuis ſpẽs intelligibilis per quam intelligatur lapis, vel quęcunq; alia res; quantum eſt de ſe ſit vna, tñ quia intelligentiæ diuerſificãtur in eſſe, & ſunt diuerſæ intelligentię, ideo diuerſificãtur in eis formæ. i. diuerſæ ſpẽs intelligibiles. Ad quod concludendum adducit ſimile dicens, ꝙ (& ſicut ex forma vna) ſupple ſenſibili (propterea ꝙ diuerſificatur in mundo inferiori) & in hac materia generabilium, & corruptibilium (proueniunt infinita indiuidua, multitudine, ſic ex eſſe creato primo). i. à primo, vel (ex eſſe creato primo). i. ex eſſe intelligentiaꝝ in quibus primo creatur eſſe (propterea ꝙ diuerſificatur) tale eſſe (apparent formæ intelligibiles). i. ſpẽs intelligibiles (infinitæ). i. innumerabiles à nobis. ¶Notandum aũt ꝙ forma, & ſpecialr̃ forma ſpecifica de ſe eſt vna, tñ quia materia non recipit hmõi formam ſecundum oẽm ſuum modum eſſendi; ideo in diuerſis partibus materiæ poſſunt recipi diuerſæ formæ & fieri indiuidua multa, & quodãmodo infinita: ſic quia eſſe non ſm oẽm modum eſſendi recipitur in natura intelligentię ideo diuerſificatur in eis, & fiunt diuerſę formę. i. diuerſæ ſubſtantię ſimiles. Hoc idem ſimile poteſt adaptari ad intelligibiles ſpecies. Supra. dd HH

¶Notandum etiam ꝙ ſm quoſdam per dicta huius Authoris poteſt ſolui ratio Cõmentatoris ponentis vnitatem intellectus. Voluit. n. Commentator ꝙ vnius, & eiuſdem rei non plurificaretur ſpẽs, niſi propter materiam. Cum ergo plures hoĩes intelligunt lapidem, vel leonem, aut hoc eſt per vnam, & eandem ſpẽm intelligibilem, aut per aliam, & aliam Si per eandem ergo in pluribus hoĩbus eſt vnus intellectus, cum ſit in eis, vna ſpẽs intelligibilis: ſi per aliam, & aliam ergo ſpẽs intelligibilis eſt materialis, & intellectus eſt virtus materialis, quod eſt contra phyloſophum ſecundo, & tertio de aĩa, At patet per Authorem iſtum, ꝙ pñt plurificari ſpẽs intelligibiles propter diuerſitatem recipientium, dato ꝙ illa recipientia non ſint materialia, vt in diuerſis ſubſtantijs ſunt diuerſę ſpecies intelligibiles, ꝗuis ſubſtantiæ immateriales exiſtant. T. cõ. 21. T. cõ. 4 ſ. & 6.

¶Dubitaret forte aliquis qũo ex diuerſitate ipſius eſſe quam videmus in intelligentijs ſint infinitæ formę. Dicendum ꝙ ſi per formas intelligibiles volumus intelligere ſpẽs intelligibiles exiſtentes in mentibus intelligentiarum, hæ ſunt formæ infinitę. i. innumerabiles apud nos: quia non ſolum in oĩbus intelligentijs: ſed &t in vna intelligẽtia quot ſint ſpecies intelligibiles ſcire non poſſumus. Sed ſi per formas intelligibiles intelligere volumus ipſas intellectuales naturas, & ſubſtantias, ſiue ipſas intelligentias, Tũc videtur dubium eſſe qũo talia ſunt infinita, Nam licet ſm veritatem intelligentię ipſę ſint nobis infinitæ. i. innumerabiles, quia earũ numerum ſcire non poſſumus: tñ ſecundum opinionem phyloſophorum videntur eſſe numerabiles à nobis, cum ipſi eas tot poſuerint, quot ſunt cœli. Propter qđ ſciendum ꝙ dato, ꝙ vera eſſet quantum ad hoc phyloſophorum opinio, adhuc intelligẽtiæ eſſent à nobis innumerabiles, quia nõ perfectę cõprehenſum eſt quot ſunt ſphęræ cœleſtes, & quot ſunt motus Planetarũ, ſed ſufficit mathematicis ſaluare apparentiã: & forte illa apparentia poſſet aliter ſaluari ꝗ ipſi ſaluent. Vñ alpharabius in libro de ſphæra motus, viſus eſt aliter ſaluare apparentiã cœleſtiũ motuũ quàm mathematici ſaluẽt. Et phyloſophus in 12. metaphyſ. Vbi inquirit numerum ſphęrarum non fuit auſus ſm opinionem propriam aſſere certũ, & determinatũ numerũ ſupercœleſtium motuũ: ſed aſſignauit opinionẽ Odoſij & Calippi. Et prout poſuerunt ipſi numerũ motuum aſſignat ipſe numerũ ſphęrarum, & intelligentiarum, cuius argumenta dato ꝙ verum cõcluderent, & dato ꝙ vera eſſet opinio phoꝝ, vȝ ꝙ tot ſunt intelligentię quot ſunt cœleſtes ſphęrę, adhuc dicemus, ꝙ intelligentię ſunt nobis infinitę. i. innumerabiles, vt eſt per habita manifeſtum. ¶Deinde cum dicit. II KK T. cõ. 45. 46. & 47. LL

Veruntamen q̃uis diuerſificentur nõn ſeiũgũtur ab inuicem ſicut eſt ſeiunctio indiuiduorũ,qđ eſt q̃a ipſæ minuũtur abſq; corruptiõe, & ſeparant abſq; ſeiunctiõe: qm̃ ſunt vnũ hñs multitudinẽ,& multitudo in vnitate.

¶Dat ſimilitudinem inter multiplicationem formarum intelligibilium,& ſenſibilium,quia non ita particulantur,neq; ſunt ita hic,& nunc formę intelligibiles ſicut ſenſibiles. Ideo ait (veruntã quãuis diuerſificentur) ſupple intelligibiles formę(non ſeiunguntur abinuicem, ſicut eſt ſeiunctio indiuiduorum. Quod eſt quia ipſæ) ſupple intelligibiles formę (minuũtur abſq; corruptione,& ſeparantur abſq; ſeiunctione: quoniam ſunt vnum habens multitudinem,&) ſunt (multitudo in vnitate.)

¶Dubitaret forte aliquis qũo formę intelligibiles non ſeiunguntur ſicut indiuidua, & qũo minuuntur abſq; corruptione,& ſeparantur abſq; ſeiunctione,& qño ſunt vnũ in multitudine,& multitudo in vnitate. Dicendum q̃ per formas intelligibiles poſſumus intelligere ſpẽs ipſas intelligibiles: ſpẽs aũt intelligibiles non ſeiunguntur , ſiue non diuiduntur ſicut indiuidua,vel ſicut formæ ſenſibiles indiuiduarę, quia quęlibet ſpecies intelligibilis eſt vniuerſalis,quantum ad repreſentationem , Et ideo eſt vnum hñs multitudinem, quia vnaquęq; talis ſpẽs eſt repreſentatiua vniuerſalis,in quo comprehenditur multitudo:ſic & quælibet talis ſpecies eſt multitudo in vnitate:quoniam in vna ſpecie vniuerſalis multitudo quędam repreſentatur. Rurſus tales ſpecies intelligibiles minuuntur abſq; corruptione,quia lȝ in intelligentijs inferioribus ſint imminutæ,quia non ſunt ita vehementes , neq; ita vniuerſales ſicut in ſuperioribus,attamen talis diminutio competit ipſis ſpeciebus intelligibilibus abſq; corruptione. Rurſus hmõi formæ ſeparantur.i. ſeparatim,& diuiſim hñt eſſe in hac intelligentia,& in illa ſine ſeiunctione.i. ſine partitione : ſiue ſine partibilitate: quia omnes tales ſpecies intelligibiles ſunt quantum ad repreſentationẽ vniuerſales. Nulla enim eſt intelligentia,quæ intelligat per ſpẽs particulares,& indiuiduales:ſed quęlibet intelligit per ſpecies vniuerſales,lȝ vna intelligat per vniuerſaliores q̃ alia,ſed formę ſenſibiles non ſic: tales.n. vt ſunt in materia,& vt ſunt ſenſibiles non ſunt vnum habens multitudinem neq; multitudo in vnitate,quia ſic acceptę ſunt penitus particulares:tales etiam non minuuntur abſq; corruptione,nec ſeparantur abſq; ſeiunctione. Tunc.n. dñr tales formę minui qñ non conſtant ex tota materia ſua,vel tunc dñr tales formæ ſeiungi qñ in diuerſis partibus materię recipiuntur diuerſę tales formæ:ſed oẽ quod non conſtat ex tota materia ſua(ſm̃ phyloſophorum ſnĩam) eſt generabile,& corruptibile. Ergo tales formæ quando minuuntur.i.qñ non conſtant ex tota materia ſua,non fit hoc,ſine corruptione,& qñ ſeparantur.i. qñ in diuerſis partibus materię recipiuntur diuerſę tales formæ,non fit ſine ſeiũctione.i.ſine ſeparatione,ſiue ſine partibilitate,quia ſic receptæ habent omnino eſſe particulare,& hic,& nunc.

NN ¶Vlterius cum per formas intelligibiles(vt dictum eſt)poſſimus intelligere,non ſolũ ſpẽs intelligibiles,ſed etiam ipſas ſubſtantias,& naturas intelligentiarum. Dubitaret forte aliquis qũo hæc quæ dicta ſunt de talibus naturis,vel de talibus ſubſtãtijs verificari poſſunt. Dicendum q̃ illę formę,& illę naturæ cum ſint per ſe exiſtentes hñt omnem modũ eſſendi proprię ſpeciei. Veruntamen vna eſt perfectior altera,& plus participat de eſſe quàm altera,ſicut ſi colores eſſent ſeparati quilibet color haberet totũ modum eſſendi competentem proprię ſpeciei. Attamen color albus plus participaret de eſſe , & de perfectione quàm cæteri colores, ſed ſi tales eſſent colores non ſeiungerentur neq; particularentur, quo modo nunc particulatim,& ſeiunctim modos eſſendi habent, nulli enim colori competit totus modus eſſendi pertinens ad propriam ſpeciem. Rurſus poſita colorum abſtractione,vnus color eſſet diminutus ab alio,quia eſſet imperfectior alio , ſed talis diminutio eſſet ſine corruptione, quia quilibet color eſt incorruptibilis : ſic etiam inter colores eſſet ſeparatio abſque ſeiunctione,quia eſſet vnus color ſeparatus,& diſtinctus ab alio,

MM (margin, beside "do quędam repreſentatur")
Supra. v. x. (margin, beside "di proprię ſpeciei")
OO (margin, beside "quo modo nunc particulatim")

ſecundum

ſecundum ſpeciem,ſed non ſecundum numerum,quia in eadem ſpecie non eſſet colorum ſeiunctio. Sic.n.ordinauit Deus,ꝙ in rebus abſtractis ſit tantum vnum in vna ſpecie:tamē ſi aliter voluiſſet aliter ordinauiſſet:ſtultum eſt enim ſecundum noſtrum intellectum velle limitare diuinam potentiam.

¶Vlterius hoc poſito quilibet talis color eſſet vnitas in multitudine,& multitudo in vnitate,quia illi modi eſſendi,qui recipiuntur in varijs coloribus eiuſdem ſpeciei virtualiter, & per quandam excellentiam reſeruarentur in vno colore ſeparato : ita ꝙ quilibet color ſeparatus haberet perfectionem multorum colorum,immo omnium illorum ſm illam ſpeciem,& multæ immo omnes tales perfectiones continerentur in vno colore ſeparato. Et quę dicta ſunt de coloribus ſeparatis,credo ꝙ Deus ordinauit in ipſis intelligentijs,tamen ſi aliter voluiſſet aliter ordinaſſet. Patet ergo quomodo,quę dicta ſunt verificantur non ſolū de ſpeciebus intelligibilibus,ſed ēt de ipſis naturis intelligētiarū. ¶Deinde cū dicit.

ET intelligentiæ primæ influunt ſuper intelligentias ſecundas bonitates quas recipiunt à cauſa prima, & intendunt huiuſmodi influxum in eis vſquequo conſequitur vltimum earum. PP

¶Dat differentiam inter intelligentias infimas,& ſuperiores quantum ad modum influendi,quia iſtæ influunt in illas,& non econuerſo,ideo ait. (Et intelligentiæ primę influunt ſuper intelligentias ſecundas bonitates quas recipiunt à cauſa prima,& intendunt) & continuant (huiuſmodi influxum in eis) i. in intelligentijs ſecundis (vſquequo conſequitur vltimum earum) .i. vſquequo deuenitur ad vltimum intelligentiarum. Quaſi dicat ꝙ primæ intelligentię,influunt in ſecundas,ſecundę in tertias. Tertię in quartas,vel ſuperiores influunt in inferiores,& illæ inferiores in alias inferiores,& illę in alias: & ſic intenditur.i. protenditur,& continuatur talis influxus,donec deueniatur ad vltimam intelligentiam.

PROPOSITIO QVINTA.

INTELLIGENTIÆ ſuperiores primæ,quæ ſequuntur cauſam primam imprimunt ſecundas formas ſtantes, quæ non deſtruuntur, ita vt non ſit neceſſe iterare eas vice altera. Intelligentiæ autem ſecundæ imprimunt formas decliues ſeparabiles, ſicut eſt anima. A

¶Poſtquàm Auctor determinauit de diſtinctione intelligentiarum. In parte iſta(vt dicebatur)determinat de diſtinctione animarum. Circa quod duo facit,quia primo præmittit quandam propoſitionem circa diſtinctionem animarum. Secundo declarat eam ibi (ipſa nanq; eſt.) Dicit ergo ꝙ (intelligentiæ ſuperiores primæ,quæ ſequuntur cauſam primam imprimunt ſecundas formas ſtantes,quæ non deſtruuntur,ita vt non ſit neceſſe iterare eas vice altera. Intelligentiæ autem ſecundę imprimunt formas decliues ſeparabiles ſicut eſt anima,) Totum hoc pertinet ad propoſitionem: licet pars huius propoſitionis in quibuſdam libris poſita ſit,vel ſcripta ſit per modum commenti. ¶Notandum aūt ad intellectū huius propōnis duo eſſe gña aīarum,quia quædam ſunt aīæ cœleſtes,quædā vero ſunt aīę hoīum. Nam loquendo de aīabus intellectiuis,tm̄ inuenimus hęc duo gña aīarum, animas ſ.cœleſtes,& aīas nr̄as: Et ſm intentionem huius Auctoris aīæ cœlorū ſunt ex impreſſione primarum intelligentiarum,animæ vero noſtrę ex impreſſione aīarum cœleſtium. (In ꝓpoſitiōe.4.a.)

¶Notandū ēt ꝙ aīas cœlorum hic Auctor vocat intelligentias ſecundas,& ideo inducit ꝓpōnem in hunc modum ꝙ intelligentię primæ imprimunt formas ſecūdas ſtantes.i. im-

primunt intelligentias ſecundas,ſiue imprimunt aĩas cœlorum,quæ non deſtruuntur, neq; oportet eas iterare:quia ſ̃m eum ſunt inſeparabiles à ſuis corporibus. Intelligentiæ aũt ſecũdæ.i.aĩę cœlorum imprimunt formas decliues ſeparabiles,ſicut eſt aĩa ſupple noſtra.

B ¶ Notandum etiam ꝙ bene apparet hoc,ꝙ de intentione huius Auctoris non eſt,ꝙ ex aĩa cœli & cœlo fiat vnum ſ̃m eſſe, cùm tales animas appellet intelligentias ſecundas. Ergo ſecundum eum animæ cœlorum intelligentiæ ſunt:ſed quia tenent infimum gradum in genere intelligentiarum,ideo commiſſa eſt eis adminiſtratio corporum ſupremorum,quia (vt dicebatur) ad hoc ꝙ ſit vniuerſum ordinate connexum oportet inferiora intelligentiarum attingere ſuperiora corporum. Ergo intelligentię ſecundę (quia ſunt inferiores intelligentię) erunt connexæ cœlis,& vocabuntur cœlorum animę.

In ꝓpoſitione tertia. b

C ¶ Dubitaret forte aliquis vtrum animæ cœlorum ſint impreſſæ cœlis. Dicendum ꝙ ibi eſt anima cœli,vbi operatur,operatur autem in cœlo. Nam cum motus ſit per ſe in ipſo corpore,neq; puncta, neque lineæ,neque ſuperficies poſſunt per ſe moueri,Sed motus per ſe eſt ipſius corporis,cum anima cœleſtis ſecundum, ꝙ huiuſmodi habeat pro operatione ipſum motum oportet in ipſo corpore cœleſti eſſe animam mouentem cœlum. Et ideo dicta eſt impreſſa cœlo. Ex hoc autem apparere poteſt quare motores cœlorum,cœlorum Animę vocati ſunt. Nam (vt patet) cum corpora mouentur ab extrinſeco non dicuntur moueri ab anima,ſed cum mouentur à motore intrinſeco motus ille dicitur eſſe ab anima, Cum ergo motores cœlorum ſint in ipſis cœlis. Ideo dicuntur cœlorum animę. Subſtantia.n. intellectualis vbi immediate operatur ibi eſt,quia operatio eſt connexa virtuti,& virtus eſt connexa ſubſtantiæ: quare ſi motores orbium in ipſis cœlis operantur in eis ſunt, & quia ſunt motores intrinſeci vocati ſunt animę.

D ¶ Vlterius autem dubitaret aliquis Vtrum ſit ſimile de anima noſtra reſpectu corporis noſtri,& de anima cœli reſpectu cœli. Dicendum ꝙ non eſt ſimile quantum ad eſſe, quia non fit vnum ſecundum eſſe ex anima cœli,& cœlo: ſicut ex anima noſtra,& corpore nr̃o, tamen eſt quodammodo ſimile quantum ad motum:quia ſicut anima noſtra exiſtens intra corpus noſtrum mouet ipſum: ſic motor cœli appropriatus exiſtens intra cœlum mouet illud. Rurſus ſicut in corpore noſtro eſt quædam pars in qua magis viget motus:& in qua (quantum ad hunc effectum qui eſt mouere) magis dicitur eſſe anima.Cuiuſmodi pars eſt cor. Et ab hac parte.j. à corde deriuatur motus ad totum corpus: ſic eſt aliqua pars in cœlo vnde incipit motus,& ab illa parte deriuatur motus ad totum cœlum, & huiuſmodi pars eſt oriens: vbi principaliter eſt intelligentia mouens,& quia ſunt tot ſimilitudines inter motum factum ab anima noſtra,& inter motum factum à motore appropriato. Ideo dicti ſunt illi motores cœlorum animę.

E ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis,dato ꝙ anima cœli, poſſit dici impreſſa cœlo prout eſt Motor eius:vtrum talis impreſſio dicat eſſe ab intelligentijs. Dicendum ꝙ in anima cœli eſt duo conſiderare.ſ.ſubſtantiam,& operationem quantum autem ad ſubſtantiam non dr̃ impreſſa cœlo ab intelligentia,quia quantum ad ſubſtantiam illius aĩæ intelligentia cauſalitatem non habet.nec ẽt (vt vr̃) eſt hoc de intentione huius Auctoris. Eſt.n.ſubſtãtia aĩæ per creationem à Deo non per impreſſionẽ ab intelligentia:qđ ſatis innuit auctor iſtæ cũ dixit. Poſtq̃ Deus creauit aĩam poſuit eam ſicut ſtramentum intelligentię:ſed ſi loquamur de aĩa cœli quantũ ad operationẽ ſic eſt deintentione Auctoris,ꝙ oĩo opationem quam hʒ in cœlo,habeat eã ex impreſſione intelligentię. Nam ſpẽs intelligibiles in aĩa cœli (ſ̃m hũc Auctorem) deriuatę ſunt ab intelligentijs. Cũ ergo aĩa cœli ꝑ intellm̃,& voluntatẽ moueat cœlum,& operationẽ intellectiuam hẽat ab intelligentia à qua recipit ſpẽs intelligibiles. Dicendum eſt ſ̃m hunc Auctorẽ,ꝙ intelligentia ſcđa facta eſt anima cœli,vel facta eſt motrix cœli ex impreſſione intelligẽtię primæ,à qua hʒ ꝙ intelligat,& ꝙ per intellm̃ moueat. Doctores tñ fidei nr̃æ nolunt ꝙ in intelligẽtias ſcđas.i.in intelligentias inferiores deriuent ſpẽs intelligibiles ab intelligẽtis primis.i.ab ĩtelligẽtijs ſuperioribus:bñ tñ volũt ꝙ intelligẽtiæ ſuꝑiores illuminẽt inferiores,& iuuẽt eas in opatione intelligibili. ¶ Deinde cũ dicit.

In ꝓpoſitione tertia. ꝶ.

F

COMMENTVM propoſitionis quintæ.

Ipſa nanq́ eſt ex impreſſione animæ ſecundæ, quæ ſequitur eſſe creatum inferius. e

¶Declarat propoſitionem propoſitam:continebat aūt propoſitio illa partes duas quarū vna prætendebat ad multiplicationē animarum cœleſtium:alia vero ad multiplicationem aīarum,quę ſunt hic inferius. Declarando ergo propoſitionem illam tria facit:quia primo oſtendit qūo multiplicantur hę aīę,& illę:ſecundo dat dr̄iam inter hmōi aīas:& tertio epilogat circa determinata ſecunda ibi. (Animæ igitur quæ ſequuntur) tertia ibi (iam igitur oſtenſum eſt) Circa primum duo facit,quia primo oſtendit qūo multiplicantur aīæ hic inferius:ſecundo oſtendit qūo multiplicantur cœlorum aīæ. ibi. (Et non multiplicātur aīę.) Dicit ergo (ipſa nanq́) anima nr̄a (eſt ex impreſſione aīæ ſecundæ).i. ex impreſſione aīæ cœli (quæ) aīa cœli (ſequitur eſſe creatum inferius.) ¶Notandum aūt ꝙ accipiēdo æternitatem (prout dicimus) ꝙ deus eſt ſupra æternitatem,& eſt cā æternitatis,eſſe æternum eſt eſſe creatum. Cum ergo aīa cœli ſequatur eſſe æternum ex parte inferiori,quia (vt dicebatur) creata eſt in Orizonte æternitatis inferius,quia vero non parificatur æternitati bene dictum eſt (ſecundum hunc modum loquendi) ꝙ intelligentia ſecunda,ſiue aīa cœli ſequit̄ eſſe creatum,quia ſequitur eſſe entis quod eſt eſſe creatum:& ſequitur ipſum inferius: quia participat ipſum inferiori modo,& non parificatur ei. In ppoſitione ſecūda.l.m.

¶Dubitaret forte aliquis vtrum aīa noſtra ſit ex impreſſione intelligentię ſecundę,ſiue ex impreſſione aīę cœli. Dicendum ꝙ in impreſſione aīę noſtrę eſt conſiderare ipſam aīam, quæ imprimitur,& ipſum corpus cui imprimitur. Non eſt aūt impreſſio aīæ noſtræ ex intelligentia ſecunda,ſiue ex anima cœli quo ad ſubſtantiam ſuam,quæ imprimitur:ſed bene eſt hmōi impreſſio quantum ad corpus,cui imprimitur. Nam ſupra corpus noſtrum, & ſup organizationem eius cauſalitatē hēt anima cœli,& quia non imprimitur anima nr̄a,niſi corpori diſpoſito,& organizato: ideo dr̄ impreſſio animæ noſtræ eſſe ab aīa cœli. Propter qd̄ patet,ꝙ aliter animæ cœlorum dicuntur impreſſę ſuis corporibus ab intelligentijs:& aliter animę nr̄ę ab aīa cœli. Nam impreſſio aīarum cœleſtium nō eſt ab intelligentijs: ita ꝙ intelligentiæ hēant cāſalitatem ſuper ſubſtantiā cœli:ſed ſi aliquo modo dici poterit,ꝙ aīę cœlorum ſint impreſſæ cœlis ab intelligentijs (ſequendo hunc Auctorem) hoc erit quantum ad operationem. Nam cū dicantur impreſſæ cœlis prout exiſtētes in cœlis cœlos mouēt, cum moueant eos per intellm̄,dār hoc hēre ab intelligentijs à quibus hn̄t,ꝙ intelligant. Et ſi dicatur ꝙ mouent cœlos per voluntatem:p; ꝙ velle præſupponit intelligere:per intellm̄ ergo (non prout eſt pure ſpeculatiuus,ſed vt eſt practicus) aīę cœlorū mouēt cœlos. Si ergo concederemus ſimplr̄ ꝙ aīæ cœlorū hr̄ent,ꝙ intelligerent ab intelligētijs,ſatis poſſemus concedere,ꝙ differēter ſunt impreſſę cœlis ab intelligētijs,non quia intelligentię haberent cauſalitatē ſup ſubām earū,neq; ſup ſubām cœlorū,ſ; pro tanto hoc verificaret̄,qa intelligētię cārent in aīabus illis opōnem intelligibilē,p quā mouēt cœlos,& mouēdo eos dn̄r īpreſſæ eis. Verū qa neq; hoc cōcedimus ꝙ.ſ.opōnem intelligibile hēant aīę cœlorū ab intelligētijs,ſ; cōcedamus ꝙ iuuan̄t in tali opatione ab eis. Ideo ſn̄ia nr̄a quantū ad impreſſionem aīarum cœleſtium non eſt ſimplr̄ eadem cū ſn̄ia huius Auctoris,et exponēdo ipm̄, vt expoſuimus per quem modū exponendi ipm̄ magis ad ṽitatē trahimus. ¶Deinde cū dicit. H I

ET non multiplicātur aīæ,niſi per modū intelligētiæ:qd̄ eſt,qa eſſe aīę hēt finē,ſed quod ex eo eſt inferius eſt infinitū.i.potens eſſe; & non eſſe. K

¶Poſtq̄ oſtendidit qūo multiplicant̄ aīę nr̄æ,quia multiplicant̄ ex impreſſione aīæ cœloꝝ eo mō quo expoſuimus. In parte iſta vult declarare qūo multiplicant̄ cœlorū aīę, ideo ait.

(& non multiplicantur animæ) ſupple cœlorum (niſi per modum) quo multiplicantur (intelligentiæ, quod eſt, quia eſſe animæ habet finem, ſed quod ex eo eſt inferius eſt infinitum.i. potens eſſe & non eſſe.) ℂNotandum aũt ꝙ illud additum (potens eſſe & nõ eſſe) non videtur de textu, ſed magis vr̃ gloſa alicuius, quæ forte pp imperitiam ſcriptorum ſcripta fuit pro textu: quod qũo verum ſit in quęſtionibus patebit. ℂNotandum

L etiam aliquos textus habere (eſſe animæ vnũ) quod ſatis bonã expoſitionem hẽt: quia eſſe animaꝶ cœli ſm ſe eſt vnum, ſicut eſſe intelligentiarum & huiuſmodi aĩæ habent eſſe compoſitũ ex finito & infinito, ſicut intelligentiæ, ideo multiplicantur iſtę ſicut illæ. ℂNotandum etiã ꝙ aĩæ cœlorum (cũ ſm hunc Auctorem ſint ex impreſſione intelligentię) ſunt valde propinquæ eis, immo huiuſmodi aĩę intelligentiæ quædam ſunt: ſed quia tenent infimũ gradum inter eas, & quia hñt adminiſtrare corpora, ideo vocatę ſunt animæ. Si igitur aĩæ cœlorum ſunt quędam intelligentię, planũ eſt ꝙ non multiplicantur, niſi ſicut multiplicantur intelligentiæ.

M ℂDubitaret forte aliquis, vtrũ animæ cœloꝶ compoſitæ ſint ex finito & infinito. Et videtur ꝙ non: dictum eſt.n. ꝙ aĩæ illæ ſunt impræſſæ cœlis. Habent ergo naturã finitam, quia ſunt receptę in corporibus, & hñt eſſe finitum, quia eſſe eoꝶ eſt receptum in natu-

In hac ꝑ pōne. ra, non ergo ſunt cõpoſitę ex finito & infinito. Dicendũ ꝙ (vt patet per iam dicta) aĩę illæ ſunt impræſſæ cœlis non quia fiat vnum ſm eſſe ex eis & cœlis: Sed quia ſunt motores intrinſeci cœloꝶ. Non ergo natura eaꝶ limitatur & contrahitur pp hoc ꝙ recipiuntur in corporibus cœleſtibus. Natura .n. eaꝶ in ſui plenitudine, & in oĩ perfectione ſuę ſpeciei habet eſſe. Sunt nãq; in illis aĩabus duo, eſſe, videlicet & natura. Sed eſſe eaꝶ non habet omnem rõnem entis, neq; oẽm perfectionem, neq; oẽm modum eſſendi. Vñ illud eſſe nõ manet in ſua plenitudine, ſed cõtrahitur & particulatur ſm capacitatem eius in qua recipitur. Sed natura illaꝶ aĩarum cum non ſit perfectio materiæ (vt dictũ eſt) manet in ſua plenitudine & in oĩ perfectione ſuę ſpeciei. Sunt ergo illę aĩę ſicut & intelligentiæ cõpoſitę ex finito & infinito, & ex eſſe & natura. Et vt intelligatur lr̃a ſciendum, ꝙ natura eſt infra eſſe. Immaginamur .n. ꝙ ſemper influentia vadat a ſuperiori ad inferius, vt ſi prima

N cauſa influit eſſe ipſi naturæ, eſt ibi tria conſiderare, vʒ naturã recipientem eſſe, primam cãm influentẽ eſſe, & eſſe influxum a primo in naturã. Natura ergo in tali ordine eſt quid infinitum, vel quid inferius, prima cã quid ſupmum, eſſe quid medium, & quia de cõpoſitione illaꝶ intelligentiarum & aĩarum eſt natura & eſſe, cum natura ſit quid inferius, & ſit quid infinitum, eſſe vero ſit quid ſuperius ea, & ſit quid finitũ, tam intelligentię q̃ aĩę cœlorum ſunt finitę ad ſuperius, quia hñt eſſe finitum & ſunt infinitæ ad inferius, quia habent naturam infinitam loquendo de infinito vt hic loquimur.

O ℂVlterius forte dubitaret aliquis vtrũ aĩę noſtræ ſint cõpoſitę ex finito & infinito. Dicendũ ꝙ aĩę noſtrę ſunt perfectio materiæ, & per eſſentiã vniũtur corporibus, ita ꝙ ex tali aĩa, & corpore fit vnum ſm eſſe, propter quod natura aĩarum nr̃arum non eſt infinita natura, eo modo quo eſt infinita natura intelligentiaꝶ & animarum orbiũ, ſed limitatur, & contrahitur & particulatur talis natura rõne corporis in quo recipitur: ita ꝙ (loquendo de infinito prout vſq; nunc loquuti ſumus) non ſunt animæ noſtrę cõpoſitæ ex finito & infinito, imo habent eſſe finitũ, quia illud eſſe eſt receptiuũ in materia, & habent naturã finitam: quia natura illa eſt recepta in materia. Tamen ſi volumus alr̃ loqui de infinito, ſaluabimus aĩas noſtras eſſe compoſitas ex finito & infinito. Dicemus quidẽ aĩas noſtras (quia non educũtur ſm ſubſtantiam de potentia materię) non eſſe ſic immerſas materiæ (vt ſunt aliæ corporales formę.) Et iõ animę noſtrę etiã ſeparatę a corporibus perpetuãtur in ſuo eſſe, quod nullis alijs formis cõpetit, ꝙ.ſ. abſq; ſua materia poſſint perſiſtere. Et ideo natura aĩarum noſtrarum licet habeat eſſe finitum participat tamen illud eſſe perpetuõ. Separatur .n. intellectus ab alijs ſicut perpetuũ a corruptibili (vt habetur in ſecun

T.cõ.21. do de aĩa) Anima ergo humana participat eſſe, infinito modo.ſ. durabilitate. Sic ergo loquendo de infinito natura aĩarum noſtrarũ eſt infinita duratione. Ergo aĩę noſtræ poſſunt

dici aliquo

dici aliquo modo compoſitæ ex finito & infinito, quem modum infinitatis etiam in intelligentijs & in animabus cœlorum inuenimus, quia etiam illę habent naturam infinitã duratione, & habent eſſe finitum ſecundum capacitatem naturę : Ipſi autem naturæ magis attribuitur infinitum : quia perpetuatio ipſius eſſe eſt ex natura.

¶ Vlterius aũt dubitaret aliquis, vtrũ omnia corpora ſint cõpoſita ex finito & infinito. Dicendũ ꝙ oĩ generabili & corruptibili, & etiã omni creato cõpetit ꝙ ſit cõpoſitũ ex actu & potentia, quia vel cõpoſitũ eſt ex eſſe & natura quoꝝ vnum ſe habet vt actus, reliquũ vero vt potentia,& ſic cõpoſita ſunt quę ſunt intellectualis naturæ : Sed corpora cõpoſita ſunt ex actu & potentia, quia cõponuntur ex forma & materia. Loquendo ergo de infinito (vt de eo ſupra loquuti ſumus) ſpecialr̃ corpora iſta inferiora non ſunt cõpoſita ex finito & infinito. Sed ſi volumus aliomodo accipere infinitum,vt dicamus infinitũ quod idẽ eſt ꝙ interminatum. Materia q̃tum eſt de ſe eſt infinita,oĩa ergo corpora ſic cõpoſita ſunt ex finito & infinito quia cõponuntur ex materia quæ de ſe eſt infinita & ex forma finiente materiam. Tribus ergo modis põt aliquid dici infinitum. Nã vno modo infinitũ idem eſt ꝙ non materiale, vel non in materia receptum, ſm quem modum natura intelligentiarũ & aĩarum orbiũ eſt infinita, quia non eſt in materia recepta. Secundo modo dr̃ infinitum duratione ſm quem modum aĩæ humanę ſunt infinitæ : quia nalr̃ ſuo eſſe priuari nõ poſſunt ; tertio modo dr̃ infinitum quaſi de ſe interminatũ,& (vt extendamus hoc nomen infiniti) dicemus ꝙ oĩs natura creata eſt in potentia : ad eſſe, & quãtum eſt de ſe non hẽt eſſe. Oĩs ergo talis natura põt eſſe : & non eſſe, non eſſe quidẽ de ſe, eſſe aũt per aliud. Neq; tamen ꝑp hoc oĩs talis natura eſt generabilis, & corruptibilis : quia quod bona cõpoſitione cõpoſitum eſt indiſſolubile eſt. Secũdum hoc ergo omne creatũ compoſitũ eſt ex finito & infinito : quia cõpoſitum eſt ex eſſe, quod eſt finitũ, & ex natura, quę eſt infinita .i. indeterminata : quia põt eſſe & non eſſe, ſm ꝙ dictum eſt.Intelligentię itaq; & aię cœlorum tribus modis erunt cõpoſitę ex finito & infinito : ſed aię noſtræ duobus modis, iſta vero corpora vno tantummodo. Natura quidem intelligentiarũ & aĩarum orbium eſt infinita quia non eſt in materia recepta, eſt infinita duratione, & eſt infinita.i.interminata, quia licet per primã cãm conſeruantem perpetuetur,tñ quãtum eſt de ſe põt non eſſe, Aĩa autem nr̃a natura, eſt infinita duratione, eſt etiã infinita quia interminata, vt dictũ eſt,corpora aũt habent formã in materia receptã & non perpetuantur in eſſe, natura tñ eorũ eſt indeterminata & põt eſſe & non eſſe. Et ex hoc patet. Intellectus lr̃ę, videlicet ꝙ id quod eſt inferius in aĩabus cœloꝝ.i.natura earum (quæ eſt inferius reſpectu eſſe) eſt infinita.i. eſt potens eſſe & non eſſe, quia (vt dictũ eſt) vno modo accipiendo infinitum idem eſt ꝙ quãtum eſt de ſe non terminatum per eſſe, ſed quãtum eſt de ſe eſt in potentia ad non eſſe, quod cuilibet naturę creatæ conuenit. ¶ Deinde cum dicit.

P

In hac.5. ꝑpõe.M. N.O.

Q

SECVNDA pars principalis Cõmenti.

ANimæ igitur quæ ſequuntur intelligentiam ſunt completæ & paucæ declinationis. R

¶ Dat differentiam inter aĩas cœleſtes & aĩas noſtras, & ſunt huiuſmodi tres differentię, quarum prima ſumitur quãtum ad perfectionem, quia aię cœleſtes ſunt perfectiores aĩabus noſtris. Secũda vero ſumitur quãtum ad modum influendi, quia aię cœleſtes influũt in aĩas noſtras, non aũt econuerſo. Tertia aũt differentia ſumitur quãtum ad rem influxã: quia motus, quem influit aĩa cœleſtis, eſt magis ſtabilis, & fixus q̃ ſit motus factus ab aĩa noſtra. Secunda differentia incipit ibi. (& aię ſuperiores.) Tertia ibi. (Et oĩs anima) Dicit ergo (aię igitur quę ſequuntur intelligentiã) cuiuſmodi ſunt aię noſtrę (Sunt cõpletę & paucę declinationis) ſub aĩabus ſuperioribus. q.d. ꝙ animæ nr̃ę habent incompletam

Alia lr̃a hẽt ſũtꝑfectæ &

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cópletæ & paucæ declinatióis, & ſeparatióis & aíæ q̃ ſequūt ce ſferi' ſūt ícóplemē to & declinatióe ſub aíab' ſupiorib'

declinationem, vel habent paucā declinationem. Sed habent eam, ſub animabus ſuperioribus: quia hñt eam inferiori modo q̃ illę, vel; vt habent aliqui textus (aíæ ſunt incóplete & declinatiuę ſub aíabus ſuperioribus) ſunt.n.ſub illis completę & declinatiuæ: quia habent minus de complemento: & plus de declinatione. ¶Notādum aūt ꝙ ſi volumus poſſumus referre litterā nūc verba textus ad aías cœlorum, vt dicamus, ꝙ aíæ cœleſtes ſequuntur intelligentias, ſed aíę noſtrę ſequuntur aías cœleſtes quę habent eſſe inferius reſpectu intelligentiarum. ¶Notandum etiā ꝙ aíę cœleſtes ſunt magis perfectæ & cóplectæ ꝙ aíę noſtræ, & ſunt paucæ declinationis & ſeparationis, quia nō ſeparātur a ſuis corporibus. Si aūt habent declinationem hoc eſt quātum ad motum earū qui licet ſm phyloſophum ſit perpetuus q̃tum ad ſui totalitatem, tñ motus illę cœleſtis quantū ad ſuas partes corrumpitur, ſeparatur, & declinat. Sed animæ nr̄æ ſunt maioris ſeparationis, quia etiā quantum ad ſubſtantiam declinant.i.ſeparantur a ſuis corporibus. ¶Deinde cū dicit.

S Et animæ ſuperiores quia influunt bonitates ſuas quas recipiunt ab intelligentia ſuper animas inferiores.

¶Aſsignat differentiam quæ ſumitur quātum ad modum influendi, dicens (& aíæ ſuperiores) ſupple differunt ab inferioribus (quia influunt bonitates ſuas quas recipiunt ab intelligentia ſuper animas inferiores) & non econuerſo. ¶Notandū ꝙ animæ nrę quæ dicuntur aíæ inferiores acquirunt perfectiones ſuas mediantibus corporibus ſuis. Et acquirunt ſciam mediante phantaſmate, & quia ſuper corpora noſtra influunt animæ cœlorum mediantibus ſupercœleſtibus corporibus. Ideo influxus animarū cœleſtium facit vt anima noſtra acquirere poſsit perfectiones & bonitates. ¶Deinde cum dicit.

T Et omnis anima recipiens virtutem ab intelligentia plus eſt fortis ſuper imp̄ſsionem, & quod imp̄ſſum eſt ab ea eſt fixū & ſtans: & motus eius eſt motus æqualis, & cōtinuus, & illa in qua eſt virtus intelligentiæ ex ea minus fortis eſt in imp̄ſsione ſub animabus primis. Et quod eſt imp̄ſſum ab ea eſt debile, euaneſcens, & deſtructibile. Verūtamen quāuis ſit ita, tamen permanet per generationem.

¶Aſsignat Tertiā differentiā quæ ſumitur ex influxu d. (& oīs anima recipiens virtutem ab intelligentia) cuiusmodi: eſt aía cœleſtis (plus eſt fortis ſuper impſsionem: & quod impreſſum eſt ab ea, eſt fixū, & ſtans: Et motus eius eſt motus ęqualis, & cōtinuus).q.d ꝙ aía ſuperior eſt magis fortis in imprimēdo, & motus cœleſtis impreſſus eſt ſtās ſeu fixus.i.perpetuus & eſt æqualis & cōtinuus. Et ſubdit ꝙ (& illa) .ſ. aía (in qua eſt virtus intelligētiæ ex ea) .i.ex aía cœleſti eſt aía noſtra quę (minus fortis eſt in impſsione ſub aīabus primis: & quod eſt impſſum ab ea eſt debile, euaneſcens, & deſtructibile.) Nam aía noſtra vnitur corpori: quod eſt debile marceſcens & deſtructibile. (verūtamen quāuis ſit ita) ꝙ deſtruantur corpora (tamen permanet) .i.perpetuatur ſpēs humana (per generationem.)

In. 2. de gñatione T.cō.50. &. 2. de anima, T cō. 44.

¶Notandum ꝙ virtus intelligentiæ (ſm iſtum Auctorem) immediate attingit aíam cœleſtem, ſed aíam noſtram nōn attingit īmediate, ſed mediante aía cœli: Aía ergo cœli accipit virtutem ab intelligentia īmediate. Sed virtus intelligentię in aía noſtra recipitur ex ea .i. mediante ea, hoc eſt mediante anima cœli. ¶Notandum etiā ꝙ data eſt virtus generatiua iſtis inferioribus ſecundum phyloſophum, quia non poſſunt perpetuari in ſe, vt perpetuentur per generationem in ſuo ſimili. ¶Deinde cum dicit.

V Iam igitur oſtenſum eſt quare factæ ſunt formæ intelligibiles multæ, &

non eſt niſi vnū eſſe ſimpliciter & quare factæ ſunt multæ animæ. Et quare ſunt quædam animæ fortiores alijs, vel quibuſdam, & eſſe earū eſt ſimplex vnum in quo non eſt diuerſitas. Alia lr̃a hēt,& nō eſt eē earum niſi ſimplex.

¶ Epilogat q̄tum ad vtraq; propōnem v3 q̄tum ad p̄cedentem & q̄tum ad iſtā dicens. (Iā igitur oñſum eſt quare factæ ſunt formę intelligibiles multæ & nō eſt niſi vnū eſſe ſimplr̃) quod oñſum fuit in p̄cedenti propōne, & ſubdit (&) ſupple dictū eſt in hac propōe.(quare factæ ſunt multæ aīæ, & quare ſunt quædā animæ fortiores alijs, vel) fortiores (quibuſdam) quia aīæ cœleſtes ſunt fortiores in imprimendo q̄ aīę noſtrę (&) tñ (eſſę earū) .i. aīarū tam cœleſtiū q̄ nr̃arum (eſt ſimplex vnū, in quo non eſt diuerſitas.) ¶ Notandā aūt ꝙ eſſe quorūcunq; (quantum eſt de ſe) eſt vnum ſimpliciter non habens diuerſitatem: ſed ſi diuerſificatur hoc eſt ratione eorum in quibus recipitur.

PROPOSITIO SEXTA.

Cauſa prīa ſuperior eſt narratione, & nō deficiunt linguæ a narratione ipſius niſi pp narrationē eſſe ipſius. qm̄ ipſa eſt ſuper oēm cām, & nō narratur niſi per cās ſecūdas, quæ illuminantur a lumine cauſæ primæ. G A

¶ Poſtq̄ Auctor determinauit de cōnexione primarū cārum & de diſtinctione & multiplicatione earū in parte iſta (vt dicebatur) vult determinare de vna quaq; cā primaria ſm ſe. Sunt aūt tres cauſæ primarię de quibus iſte Auctor determinare intēdit, v3 prima cā, intelligentiæ, & aīæ cœlorū. Iō tria facit quia primo determinat de prima cā, ſecūdo de intelligentijs, & tertio de aīabus. Scd̄a ibi. (Intelligentia eſt ſubſtantia) in principio .7. propōnis. tertia ibi (in omni aīa) in principio. 14. propōnis. Ad euidentiā aūt primæ partis ſciēdum, ꝙ prima cā potiſſime cognoſcitur per ignorantiā. Vñ negationes de Deo ſunt veræ affirmationes aūt ſunt incōpactæ (vt dr̃ ſecūdo de Angelica hierarchia) & ibidē ſcribitur. Ignoramus aūt ſuper eſſentialē ipſius viuificabilem & ineffabilē viuificantem. Illud ergo ſcimus de prima cā ꝙ ignoramus cā. Volēs ergo hic actor primā cām deſcribere, per ignorantiā nr̃am deſcribit ipſam dicens, ꝙ eſt ſupra narrationē nr̃am: & eſt ſupra ſciam, & ſupra intellectū nr̃m. Duo ergo facit quia primo; p̄mittit hanc propōnem ꝙ prima cā eſt ſuperior narratione nr̃a. ſecūdo hmōi propōnem ꝓpoſitā triplr̃ declarat, & probat. ibi (qd̄, eſt, quia prima cā) dicit ergo ꝙ (cā prima ſuperior eſt, narratione, & nō deficiunt linguæ a narratione ipſius niſi pp narrationē ipſius). q. d. ꝙ ideo deficimus a narrādo, pp eſſe eius quod eſt innarrabile, ꝙ aūt prima cā ſit inenarrabilis patet, & qm̄ ipſa, eſt, ſupra oēm cām & non narratur, niſi per cauſas ſecundas quæ illuminantur a lumine cauſę primę.) In propō ne. 3. A. a Dióyſio

¶ Dubitaret forte aliquis: vtrū verum ſit ꝙ prima cā ſit inenarrabilis. Dicendū ꝙ ſm Dionyſiū in prīo cap. de diuinis noībus. Intelligibilia a ſenſibus cōpręhēdi nō valēt. Quāto. n. aliqd eſt magis materiale & ſenſibile, tāto eſt magis cōtractū, & minus hñs de pfectione, & q̄to aliquid eſt magis īmateriale & abſtractū tanto magis de perfectione participat. Et quia intellectus noſter, & etiā cuiuſlibet creati eſt valde materialis reſpectu prīæ cauſæ. Iō prima cā naturalr̃ a nullo alio intellectu pōt cōpræhēdi. pp qd̄ verius eſt ꝙ a nullo tali intelligaē, q̄ ꝙ ab aliquo eorū intelligaē Rurſus qa verba ſunt valde materialia reſpectu eorū quę ſunt in intellectu: ideo illud quod intelligimus de prima cā, nō poſſumus per verba ſufficienter exprimere, deficit. n intellectus a cognitione cauſæ primę. & plus deficit lingua a narratione, pp quod (vt in quæſtione ſequenti videbimus) Deus verius intelligitur q̄ narretur. Eſt igitur prima cā non ſolū ſuperior īmo valde ſuperior naturali ratione. B a Dióyſi

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis Vtrū verū ſit hoc quod in q̄ſtione p̄cedenti ſupponitur, v3 ꝙ Deus verius intelligatur q̄ narreē, & vr̃ ꝙ non, quia de Deo multa dicimus vera quæ mente nō capimus. Dicendū ꝙ verba expſſiua ſunt eorū quæ ſunt in mente nō cuiuſcūq; C

pronunciantis ea,ſed eius qui huiuſmodi aſſumit,vt illis exprimat quod mente capit,vt verba magiſtri,vel prçceptoris per ſe referenda ſunt ad intellectum prç ceptoris à quo ſumpſerunt originem,non ad intellectum diſcipuli,qui non fuit eorũ verborum inuẽtor neq; ordinator. Cum ergo quæritur vtrum contingat aliquid verius dici quàm intelligi. Dicitur ꝙ per accidens contingit. Nam diſcipulus verba magiſtri referens intellectu non formante,non capit verba illa:per ſe aũt non contingit: quia cum quis ſecundum ea,quç intelligit verba,ordinat,ſi illa intellecta ſint alta,& profunda,ita ꝙ non poſſit totũ per verba exprimere quod intellectu concipit. Tunc non cõtingit aliquid verius dici quàm intelligi. Prima ergo cauſa nullo modo poteſt per verba ſenſibilia ſufficienter exprimi. Et per ſe loquẽdo deficit ab ea intellectus,& lingua,ſed magis lingua q̃ intellectus. ¶ Deinde cũ dicit.

COMMENTVM PROPOSITIONIS SEXTÆ.

D QVod eſt quia prima cauſa non ceſſat illuminare ſuum cauſatum: & ipſa non illuminatur lumine alio , qm̃ ipſa eſt lumen purum ſupra quod non eſt lumen aliud. Ex illo ergo eſt pura prima ſola cauſa cuius deficit narratio.

¶ Declarat & probat propoſitionem propoſitam:Ad cuius euidentiam ſciendum,ꝙ aliqua ſunt ita proportionata intellectui noſtro,ꝙ ſtatim intellectus noſter fertur in illa: Et hmói ſunt prima participia non quidem prima principia incomplexa,cuiuſmodi ſunt Deus,intelligentiæ,& animæ cœlorum,ad quæ ſe habet intellectus noſter,ſicut oculus noctuæ ad lumen diei: ſed ad principia complexa cuiuſmodi ſunt communes animi conceptiones : vt omne totũ maius eſt ſua parte. De quolibet eſt affirmatio,aut negatio,& huiuſmodi: quæ (ſm phyloſophum,& commentatorem in ſecundo metaphyſ.) ita ſe offerunt intellectui, ꝙ ſunt quaſi locus Ianuç in domo quem nullus ignorat.Talia ergo ita ſunt proportionata intellectui,ꝙ in ea per ſe fertur intellectus,ſed in alia fertur ratiocinando,& diſcurrendo, & hoc dupplici via,vel à priori cum per cauſam procedit ad effectum,vel à poſteriori,cum procedit per effectum ad cãm. Omne ergo à nobis cognoſcibile,eſt altero trium modoꝝ, vel quia eſt valde proportionatum intellectui,vel quia habet cauſam per quam poteſt cognoſci,vel quia per effectus poſſumus in eius cognitionem procedere. Auctor ergo volẽs ꝙ prima cauſa ſit à nobis incognoſcibilis,& per conſequens inenarrabilis tria facit primo enim oſtendit,ꝙ non poteſt cognoſci per cãm,ſecundo ꝙ non põt per ſe ipſam cognoſci:ſicut cognoſcuntur cões animi conceptiones,quæ ſunt per ſe notç. Tertio declarat ꝙ non poteſt cognoſci per effectus. Ergo ſi nec per cãm,nec per ſe,nec per effectus,nullo modo eſt cognoſcibilis,neq; per conſequens enarrabilis. Secũda pars incipit ibi. (Quod eſt quia narratio) Tertia ibi (& ipſa quidem.) Et vt melius intelligatur Auctoris intentio,ſciendũ ꝙ in propoſitione tanguntur tria. Nam ibi tangitur ꝙ prima cauſa eſt inenarrabilis ꝓpter eius eſſe,quod ſupple non eſt proportionatum potentiæ noſtræ,& ideo non ẽſt cognoſcibilis per ſe: nec ẽt per cauſam eſt cognoſcibilis : quoniam ipſa eſt ſuper oẽm cauſam: neq; tertio poteſt enarrari per effectus,quia hoc modo non nominatur, niſi per cauſas ſecũdas, quæ ſupple ſufficienter non exprimunt eam. Cauſç.n. ſecundç comprehenduntur à cauſa prima,quia illuminantur ab ea,ſed non comprehendunt ipſam.Auctor ergo primo probat ſecundam partem propoſitionis. Secundo primam,& tertio tertiam: Primo nanq; oſtẽdit primam cãm inenarrabilem eſſe:& incognoſcibilem,quia non habet cãm per quã enarretur,& cognoſcatur. Circa quod duo facit ſecundum ꝙ dupliciter oſtendit, ꝙ prima cã non poſſit à nobis cognoſci per aliam cãm. Nam quicquid cognoſcitur à nobis per cauſam illuminatur à cã per quam cognoſcitur,& eſt infra cauſam per quam cognoſcitur.Nihil autem

Margin notes: A; T. & cõ. primi.; E

autem horum competit primæ cauſæ. Quod .n. non illuminatur ab alio: ſed, eſt lumen purum, ipſum non hẽt ſuperiorem cãm, nec eſt cãtum. Secunda rõ incipit ibi (& non eſt ita) Dicit ergo. (Quod eſt) v3 ꝙ prima cã non poſſit narrari (quia prima cã nõ ceſſat illuminare ſuum cãtum,& ipſa non illuminatur, lumine alio: qm̃ ipſa eſt lumen purum ſupra quod non eſt lumen aliud. ex illo ergo) v3 ꝙ prima cauſa eſt lumen purum,& (eſt pura prima ſola cauſa cuius deficit narratio.)

❡Dubitaret forte aliquis, vnde ſequitur hęc conſequentia, v3 ꝙ quia prima cã ſola eſt lumen purum, ideo ſola ipſa eſt inenarrabilis, & incognoſcibilis. Dicendũ ꝙ prima cã quaſi ſic ſe hẽt ad oĩa entia, ſicut ſe hẽt lux ad colores. Imaginamur.n.ꝙ lux dicat lucem in ſua claritate & puritate. Sed color dicit lucem vt opacatur, obumbratur, & contrahitur ad nãturam opaci. Et quia quod eſt lux inſenſibilibus hoc eſt eſſe vẽr in entibus. Nam nomẽ lucis a manifeſtatione vĩ eſſe impoſitum. Nam hoc hẽt eſſe lucidum & clarum, quod manifeſtum eſt & notum, & quia ipſe actus & ipſum eſſe facit ad manifeſtationẽ rerum. Deus ipſe qui eſt ipſum eſſe purum, & eſt lux pura, cętera aũt alia quia hñt eſſe receptũ & particulatum non ſunt lux pura, ſed ſunt obumbrata. Sicut ergo per ſpẽm coloris nunq̃ videtur lux in ſua puritate: Sic etiã per nullam ſpẽm intelligibilem exiſtentem in quocunq; intellectu creato. Põt cognoſci lux prima in ſua puritate. Nam omne qđ recipitur in aliquo recipitur per modum rei recipientis. Oĩs ergo ſpẽs intelligibilis eo ipſo ꝙ recipitur in intellectu creato eſt quid obumbratum & opacatum. Et ideo talis ſpẽs comparatur ad Deũ non ſicut ſpẽs lucis ad lucem, ſed ſicut ſpẽs coloris ad lucem. Si. n. receptum in oculo (eo ipſo ꝙ reciperetur) idem eſſet ꝙ ſpẽs coloris & non lucis, hoc poſito, ſi colores ſę poſſent facere in oculum poſſet oculus videre oẽm colorem, ſed non poſſet videre lucem in ſua puritate, & quia tales ſunt oẽs ſpẽs intelligibiles receptæ in intellectu creato reſpectu cauſę primæ. Ideo prima cauſa quia eſt ſicut lumen purum eſt incognoſcibilis & per conſequens inenarrabilis. ❡Deinde cum dicit.

Et non eſt ita, niſi quia ſupra ipſam non eſt cauſa per quam cognoſcatur, omnis quidem res non cognoſcitur niſi ex ipſa ſui cauſa. Cũ igitur res eſt tantum cauſa & non eſt cauſatum, non ſcitur per cauſam primam, neq; narratur: qm̃ eſt ſuperior narratione, neq; conſequitur eam loquela. H

❡Adducit ſecundam rõnem ꝙ prima cã non poſſit enarrari per hoc ꝙ non cõpetit ei cognoſci per ſuperiorem cãm dicens. (Et non eſt ita) v3 ꝙ prima cã ſit inenarrabilis, & ꝙ ſit incognoſcibilis (niſi quia ſupra ipſam) .ſ. cãm primam (non eſt cã) aliqua alia (per quam) ſupple cãm aliam (cognoſcatur) ipſa cã prima. Et ſubdit ꝙ (oĩs quidem res nõ cognoſcitur) neq; narratur (niſi ex ipſa ſui cauſa. Cum igitur res eſt tantum cã & non eſt cãtum, nõ ſcitur per cãm primã).i.per cãm aliam priorem (neq; narratur. qm̃ ſuperior eſt narratione, neq; conſequitur eam loquela) .q.d.ꝙ eo ipſo ꝙ res non habet cãm non põt cognoſci neq; intelligi ab alio. ❡Notandũ autem ꝙ hæ duæ rõnes probant cãm primam nõ eſſe cognoſcibilem per aliam cãm,& per conſequens probant eã non eſſe enarrabilem tanq̃ ſit cognita, poſſet aũt ex his duobus conflari vna talis rõ. Illud quod nõ illuminaẽ ab alio, ſed eſt lumen purum (vt dicebat prima rõ) & illud quod eſt cã tantum, & non habet aliã ſuperiorem cãm (vt dicit hęc rõ ſecunda) non eſt cognoſcibile tanq̃ per cãm, nec eſt enarrabile tanquã ſit cognitum. Cauſa prima eſt huiuſmodi, ergo. ❡Notandum etiam ꝙ nomen luminis a manifeſtando eſt impoſitũ, quia oĩa manifeſtantur in lumine. Cum ergo omne verum ſibi manifeſtũ eſſe oporteat, conſequens eſt ꝙ omne verũ ſit quoddam lumen. Illud ergo qđ habet ſuperiorem cãm, & qđ verificatur per aliud illuminaẽ per aliud. Prima ergo cã per aliam cãm cognoſcibilis non eſt, nec habet cãm aliam priorem ſe, tũ quia non illuminatur per aliud (vt dicebat rõ prima) tum etiam quia non eſt cãtum (vt dice-

bat ratio ſecunda) Probant ergo hæ duæ rationes ꝙ prima cauſa ſit quid inenarrabile, tanquam aliquid incognitum, per aliam cauſam.

k ¶ Dubitaret forte aliquis vnde ſequitur hęc cõſequentia, vʒ ꝙ ſi res non habet cãm, ꝙ ſit inenarrabilis & incognoſcibilis. Planum eſt. n. ꝙ ſi res non habet cãm, ꝙ non põt cognoſci per cãm. Sed ſi vlterius arguatur, non põt cognoſci per cãm, ergo non poteſt cognoſci, arguitur ab inſufficienti, & cõmittitur fallacia conſequentis. Dicendum ꝙ res non habens cãm non ſequitur ꝙ non ſit cognoſcibilis ab aliquo, quia ſaltim eſt cognoſcibilis a ſeipſa. Prima.n.cauſa plene ſeipſam nõſcit. tamen bene ſequitur ꝙ res non hñs cauſam non poſſit cognoſci ab aliquo creatorum. Hic ergo intendimus declarare ꝙ naturaliter loquendo nullus intellectus infra deum diuinam eſſentiam intueri poteſt. Intellectu.n. Similitudinario (vt quia in omnibus creatis relucet ſimilitudo cauſę) poteſt Deus cognoſci ab alijs. Sed intellectu eſſentiali diuina eſſentia a nullo alio citra Deũ naturaliter cognoſci poteſt. quod ſic oſtenditur. Immaginamur enim ꝙ ſola prima cauſa ſit omnino infinita, & ſit non determinata ad aliquod genus entium. Nã ipſa prædicamenta diuerſos modos eſſendi nominant. Cui ergo non competit ſpecialis modus eſſendi: Sed cõpetit ei eſſe quod eſt pelagus infinitum, in quo reſeruatur omne eſſe & oĩs perfectio ad nullum prædicamentum cõtrahitur, & ad nullũ genus determinatur. Sed quia huiuſmodi eſt primum principiũ: Ideo ipſum ad nullũ prædicamentum cõtrahitur & ad nullum genus determinatur. Item ſtatim

L cum deſcendimus a primo inuenimus cõpoſitionem: ſicut ſtatim cũ deſcendimus ab vnitate imus in numerum. Et quia omnis res quę componitur participat eſſe, quia ſi eſſet ipſum eſſe non eſſet compoſita, ſed eſſet omnino ſimplex: omne autem participans eſſe determinatur ad ſpecialem modum eſſendi, quia hoc dicit particulare quaſi partem capere. Illud ergo participat eſſe, quod nõ habet eſſe in ſuo pelago, ſed habet eſſe contractum & determinatum, omne autem tale habet ſpecialem modum eſſendi ſecundũ aliquod genus entis. Omne autem quod eſt citra primũ (naturalr̃ loquendo) in cognoſcendo non poteſt ſe extendere vltra ea quę ſunt in genere. Quia cum agere præſupponat eſſe. ſicut omne quod eſt citra primum eſt determinatũ in genere. Sic omnis cognitio talis naturaliter nõ ſe extendit ad id quod non determinatur ad genus. Dico autem omnis cognitio talis quia

M potiſſime res cognoſcitur vt eſt in cognoſcẽte, ex quo ergo cognoſcens eſt determinatum ad genus intellectu eſſentiali non poteſt cognoſcere niſi ea quæ ſunt in genere, vel quæ determinantur ad genus. Nam loquendo de intellectu creato, apparet quod ſit obiectum in tali intellectu. Cum enim in creatis inueniamus diuerſa genera cognitionum, vt ſenſitiuam, & intellectiuam. Intellectiua eſt vniuerſalior cognitio quæ reperiatur in eis, non tamen ſic eſt vniuerſalis. quin aliquo modo ſit determinata, omne autem determinatum (naturaliter loquendo) vltra primam determinationem non poteſt ſe extendere, prima autem determinatio in entibus eſt quòd determinentur ad genus. Illud autem erit obiectum intellectus per quod aliquid determinatur ad genus. Hoc autem eſt quod quid eſt: quia quęlibet res eſt in genere per ſuam quiditatem. Vnde & in ter-

T.cõ.27. tio de anima vult phyloſophus quòd quod quid erat eſſe ſit proprium obiectum intellectus. Sicut ergo quod excederet vniuerſaliter ſonos non poſſet percipi ab aliquo auditu, quia proprium obiectum auditus eſt ſonus: Sic quod eſt ſupra omnem quiditatem, & eſt ipſum eſſe naturaliter intellectu eſſentiali non cognoſcitur ab aliquo intellectu

N creato. Et dico naturaliter quia ſicut omnis natura citra primum eſt determinata, & habet determinatum modum, ſic omnis naturalis cognitio cauſatorum fertur ſolum in ea quę ſunt determinata in genere, & determinato modo fertur in illa. Vtrunq; enim oportet eſſe quid determinatum videlicet quod a tali intellectu naturaliter cognoſcitur, & modus. Vtrum autem poſſit tantum eleuari intellectus cauſatorum ſupra naturam ſuam quòd videat ipſam diuinam eſſentiam, & per conſequens videat rem indeterminatam & infinitam, licet forte videat eam modo determinato & finito, pręſens ſpeculatio non admittit. ¶ Deinde cum dicit.

SECVNDA Pars Principalis Cōmenti.

QVod eſt, quia narratio non fit niſi per loquelam, & loquela per intelligentiam, & intelligentia per cognitionẽ, & cognitio per meditationem, & meditatio per ſenſum. Cauſa autẽ prima eſt ſupra omnes: quoniã eſt cã ei. Propter id ergo fit ꝙ ipſa nō cadit ſub ſenſu, & meditatione, & cognitione, & intelligentia, & loquela. non eſt ergo enarrabilis. O

¶ Probat ꝙ prima cauſa non ſit a nobis cognoſcibilis per ſeipſam, quia non cadit ſub narratione neq; ſub cognitione. Circa quod duo facit: quia primo facit quod dictum eſt. Secundo declarat intentum ibi. (& dico) ad euidentiam autem primæ partis ſciendum ꝙ licet ſimpliciter in nobis ſit ſolum duplex cognitio: Senſitiua.ſ.& intellectiua, tamen quælibet illarum diuiditur. Nam ſenſitiua diuiditur in immaginationem & in ſenſum exteriorem, & hñt ſe iſtę duæ cognitiones ſenſitiuæ per ordinem: quia a cognitione ſenſitiua exteriori fit proceſſus ad immaginationem interiorem. Nam res prius per ſe fiunt in ſenſu exteriori, & poſtea, a ſenſu exteriori in imaginationem procedunt: Sic & intellectiua cognitio diuiditur in cognitionem rerꝫ corruptibilium, & in cognitionem rerum ſempiternarum. Et habent ſe iſtæ cognitiones per ordinem, quia per ſenſibilia, & corruptibilia ducimur in cognitionem ſempiternoꝝ. Auctor ergo iſtę cognitionem intellectiuam de ſempiternis appellat cogitationem aut intelligentiam, & illam quæ eſt de iſtis corruptibilibus cognitionem dicit: at ſenſitiuã immaginatiuam meditationem appellat, & cognitionem ſenſitiuam exteriorem appellat ſenſum. Ideo ait (quod eſt) vꝫ ꝙ prima cauſa ſit inenarrabilis (quia narratio non fit niſi per loquelam, & loquela) niſi (per intelligentiam, & intelligentia per cognitionem, & cognitio per meditationem, & meditatio per ſenſum. Cauſa autem prima eſt ſupra) res (omnes, quoniã eſt cauſa eis) .i. cauſa eſt omnibus rebus. (propter id ergo) ꝙ eſt ita (fit) .i. ſequitur vel arguitur (ꝙ ipſa non cadit ſub ſenſu, & meditatione, & cognitione, & intelligentia, & loquela.) & quia non cadit ſub iſtis non eſt ſub ipſis (non eſt ergo enarrabilis) a nobis prima cauſa: quia non eſt cognoſcibilis per aliam cauſam (vt dicebant primæ duę rationes.) ſed nec eſt cognoſcibilis per ſeipſam, quia non eſt proportionata alicui cognitioni noſtrę (vt probat ratio iſta.) ¶ Notandũ autem ꝙ poſſet ſic formari hæc ratio. Illud quod non cadit ſub intelligentia nec ſub cognitionę, nec ſub meditatione, nec ſub ſenſu non eſt a nobis cognoſcibile per ſeipſum: ſed eſt nobis incognitum et inenarrabile: prima cauſa eſt huiuſmodi ergo &c. ¶ Notandum etiam hanc rationem tertiam eſſe vniuerſaliorem prædictis duabus rationibus. Nã primę duæ rationes non probant primã cãm eſſe a nobis quid ignotum & quid inenarrabile per omnem modum. Sed ſolum probant primam cauſam non eſſe quid cognitum per aliam cauſam. Sed hæc ratio tertia probat primam cauſam non eſſe cognitam per cauſam, nec aliter cum non cadat ſub aliqua prædictarum cognitionum. probat etiam hæc ratio tertia quod intellectu eſſentiali prima cauſa eſt nobis ſimpliciter ignota & per conſequens inenarrabilis.

¶ Dubitaret forte aliquis quia videtur falſum quod hic Auctor ait, videlicet ꝙ loquela nõ fiat niſi per intelligentiam. Nam dictum eſt quòd intelligentia (ſecũdum intentionem huius Authoris) eſt cognitio intellectiua quam habemus de rebus ſempiternis. Et conſtat quòd multa loquimur quæ non ſpectant ad res ſempiternas, immo plura loquimur de iſtis corruptibilibus eo quòd corruptibiles ſumus, & eo quòd cognitio noſtra per quam loquimur de alijs incipit a ſenſu. ſit igitur loquela per aliud ꝙ̃ per intelligentiam.

R Dicendum ꝙ eſt ſermo doctorum iuxta materiam de qua loquuntur. Et quia ipſe Author intendit de narratione primæ cauſæ. conſtat ꝙ ſi prima cã pōt narrari, hoc nō erit niſi per cognitionem quã poſſumus hr̄e de ipſa,cognitio aūt talis non pertinet ad cognitionem intellectiuam de rebus corruptibilibus. Sed cognitio primę cauſæ (ſi eſt poſſibilis) pertinebit ad intelligentiam quæ dicebatur cognitio intellectiua de rebus ſempiternis. Narratio ergo de prima cã non fit niſi per loquelam, quia loquendo narramus,quicquid narramus. loquela aūt de prima cã non eſt poſſibilis (vt iam oñdimus) niſi per intelligentiam. Intelligentia aūt non fit niſi per cognitionem hæc eſt cognitio de ſempiternis quę dr̄ intelligentia quæ non fit in nobis,& non naſcitur in nobis niſi ex cognitione.i.ex cognitione ſenſi-

S bilium, quę proprie dr̄ cognitio. Nam nihil cognoſcimus de ſempiternis per intellectū nr̄um reuera,niſi per iſta corruptibilia. Cognitio aūt intellectiua de illis corruptibilibus,nō fit niſi per meditationem.i.per imaginationem: quia nihil intelligimus ſine phantaſmate. Oīs autem imaginatio, ſiue oīs meditatio p̄ſuppenit ſenſum. A ſenſu ergo incipit cognitio nr̄a. Quod ergo non cadit ſub ſenſu & quod non hȝ phantaſma, non cadit ſecundum eſſentiam ſuā ſub cognitione, neqȝ ſub intelligentia, neqȝ ſub aliqua alia cognitione noſtra, & per conſequens non cadit ſub loquela, neqȝ ſub narratione. Huiuſmodi autem eſt prima cauſa. Et ideo non eſt narrabilis (vt dr̄ in lr̄a.) ¶Deinde cum dicit.

Et dico iterum ꝙ res aut eſt ſenſibilis, & cadit ſub ſenſu, aut eſt meditabilis & cadit ſub meditatione, aut eſt fixa ſtans ſecundū diſpōnem vnam, & eſt intell gibilis, aut aſt conuertibilis aut deſtructibilis cadens ſub generatione, & corruptione. Et tunc eſt cadens ſub cogitatione & cauſa prima eſt ſupra res intelligibiles ſempiternas, & ſupra res deſtructibiles. Quapp non cadit ſupra eã ſenſus,neqȝ meditatio,neqȝ cogitatio neqȝ intelligentia.

Supra.D. ¶Quod dixerat declarat. Vȝ ꝙ prima cauſa non ſit cognoſcibilis per ſeipſam. Dicebatur enim ꝙ illa ſunt per ſe nota & ſunt cognoſcibilia per ſeipſa,quę ſunt ita proportionata noſtris potentijs cognitiuis ꝙ ſtatim aliqua nr̄a potentia cognitiua fertur in illa. Sed prima cã nulli potentię noſtræ cognitiuæ eſt ſic proportionata, ergo nullo modo eſt ſic cognita. Iō

T ait. (& dico iterum ꝙ res aut eſt ſenſibilis,& cadit ſub ſenſu, aut eſt meditabilis) .i. imaginabilis (& cadit ſub meditatione) & ſub imaginatione (aut eſt fixa)&(ſtans ſm̄ diſpōnem vnam, & eſt intelligibilis).i.cadit ſub intelligentia .i. ſub cognitione intellectiua quã habemus de ſempiternis (aut eſt conuertibilis aut deſtructibilis cadens ſub generatione, & corruptione : & tunc eſt cadens ſub cogitatione).i.ſub cognitione intellectiua quã habemus de ſenſibilibus. & ſubdit ꝙ (& cã prima eſt ſupra res intelligibiles ſempiternas, & ſupra res deſtructibiles. Quapp non cadit ſupra eam ſenſus neqȝ meditatio) .i.imaginatio (neqȝ cogitatio) i.cognitio intellectiua quã habemus de iſtis corruptibilibus. (neqȝ intelligentia).i. cognitio intellectiua quã habemus de ſempiternis.q.d.ꝙ quia prima cauſa eſt ſuper omnia talia cognoſcibilia,non pōt (naturalr̄ loquendo) per ſeipſam cognoſci a nobis.

V ¶Dubitaret forte aliquis qūo prima cã non eſt proportionata alicui nr̄æ potentiæ cognitiuæ. Dicendum ꝙ ſi cã prima eſſet proportionata alicui nr̄ę potentiæ cognitiuæ eſſet proportionata intellectui noſtro. quia illa eſt potentia altior in nobis. oñdere aūt volumus ꝙ non ſit ꝓportionata intellectui nr̄o. Immaginamur.n.(ſm̄ veritatem & ſm̄ phyloſophorum dicta) ꝙ intellectus nr̄ naſcitur imperfectus, & in ſui primordio eſt ſicut tabula raſa in qua

T.c. 14. nihil eſt depictū (vt declarari habet in tertio de aīa) omne autem quod vadit de imperfe-

T.cō.15. ctione ad perfectionem vadit de potentia ad actum: quia ſemp actus intelligitur eſſe quid

&.16. S. perfectum, & potentia quid imperfectum (vt declarari habet in .9. Methaphyſicæ. Vnde

T.cō. 16. ibidem dr̄) ꝙ actus in græco idem ſonat ꝙ cōplementum. Si ergo iſte eſt modus intellectus

noſtri,

noſtri,cognitio confuſa,& in potentia erit ſibi magis proportionata q̃ cognitio diſtincta, & in actu. Et quia cognitio in vniuerſali eſt confuſa,& in potentia. Ideo cões animi conceptiones continentes hmői cognitionem ſunt ſic proportionatæ intellectui, ꝙ ſtatim in illas intellectus fertur,nec per ſe circa illas errare põt,& quia prima cauſa eſt ipſe actus, & ipſum eſſe & nihil eſt in ea eo modo quo eſt in alijs,non poſſet haberi cognitio eſſentialis de illa,niſi illa cognitio eſſet valde diſtincta,& quia non eſt hic modus intellectus noſtri,immo eſt omnino contrarius,ſicut oĩa alia magis conueniunt inter ſe,q̃ conueniant cũ cauſa prima:ſic de oĩbus alijs magis poſſunt formari tales cões animi conceptiones,quæ verificantur in multis,q̃ poſſint formari de cauſa prima. Immo quia quæcunq; verificantur de cauſa prima,eo modo quo verificantur de ipſa,de nullo alio verificari poſſunt oĩo quaſi æquiuoce verificantur aliqua de prima cauſa,& de alijs:Ideo oĩa alia ſunt magis proportionata intellectui noſtro:cum per ſeipſa poſſint à nobis cognoſci. Cum itaq; cauſa prima ſubterfugiat hmői cognitionis modum,& per ſeipſam a nobis naturalr̃ cognoſci non poſſit, non proportionatur intellectui noſtro,nec per conſequens alicui alteri noſtræ potentiæ cognitiuę. ❡Deinde cum dicit. X

TERTIA pars principalis Commenti.

ET, ipſa quidem non ſignificatur,niſi ex cauſa ſecunda,quæ eſt intelligẽtia: & non nominatur per nomen cauſati primi, niſi per modum altiorem,& meliorem: qm̃ eſt eſſe quod eſt cauſati. Veruntamen per modũ nobiliorem,& ſubtiliorem,& ſtrictiorem ſicut oſtendimus.

❡Poſtquam Author declarauit,ꝙ prima cauſa eſt inenarrabilis,& incognoſcibilis per cãm, & etiam per ſe ipſam:vult declarare ꝙ non poſſit narrari nec cognoſci per effectus. Ideo ait(& ipſa quidẽ).ſ.cã prima(ſupple, ſi debet narrari,vel cognoſci, aut ſignificari per aliquem effectum (non ſignificatur niſi ex) ipſa (cauſa ſecunda quę eſt intelligentia) quod eſt cauſatum primum(&)quanuis ſic ſit. (Non nominatur per nomen cauſati) ſui (primi, niſi per modum altiorem,& meliorem: quoniam)cauſa prima (eſt eſſe quod eſt cauſati).i. hꝫ in ſe oẽm perfectionem,& omne eſſe quod eſt accuſatorum (veruntñ) oportet hmői perfectiones eſſe in cauſa prima(per modum nobiliorem,& ſubtiliorem,& ſtrictiorem , ſicut oſtendimus).i.ſicut nunc diximus. Tunc ergo eſt ſupplenda ratio, ꝙ cum cauſa prima habeat ea,quæ ſunt cauſatorum modo valde alto, quia excellentiori modo , ideo nec per ſuos effectus,nec per ſua cauſata poteſt cognoſci. ❡Notandum ꝙ ſecundum Dionyſium in ſecũdo de diuinis nominibus. Ea quę ſunt cauſatorum abundanter,& ſubſtantialiter pręinſunt cauſis. Cauſa ergo prima eſt eſſe cauſati ſecundi.i.habet in ſe quodlibet eſſe,& quamlibet perfectionem ſuo cauſato,veruntñ habet eam modo nobiliori,& ſubtiliori. Y ſm Dionyſium.
❡Notandum etiam ꝙ ſi volumus nominare cauſam primam per ea,quę videmus in cauſis ſecundis,nominabimus eam modo excellentiori:vt ſi cauſata ſunt pulchra,ſapientia,intelligentia,& viuentia,Non dicemus ꝙ prima cauſa ſit talia,ſed quòd ſit ſupertalia : vt quòd ſit ſuperpulchra, ſuperſapiens,ſuper viuens,ſuper intelligens,&c. Ita ꝙ non ſcimus neque nominamus eam per hoc quod eſt cauſatum eius , ſed ſuper quod eſt.

PROPOSITIO SEPTIMA.

INTELLIGENTIA eſt ſubſtantia,quæ non diuiditur. A

❡Poſtquam Author determinauit de prima cauſa,hic(vt dicebatur) determinat de intelligentia. Intelligimus autem per intelligentiam, ſcd̃m In ꝓpoſitiõe.6. A

intentioné huius Auctoris, quandam vniuerſalem cám cuius propria operatio eſt intelligere, intelligit aũt iſte Auctor, ꝙ intelligentia imprimit aĩam cœleſtem, & facit mediante ea oẽm effectum quem videmus hic inferius, quod qualiter intelligendum ſit, & quantũ veritatis habeat ſupra diſcusſimus. Tria ergo declaranda ſunt de intelligentia ſm intentionem huius Auctoris, Nam primo videndum eſt, quid ſit intelligentia: quia quęſtio quid eſt, eſt prima quęſtio in entibus. Licet non ſit prima quæſtio ſimplr̃. Suppoſita. n. entitate rei primo quęrendum eſt de re, quid ſit, & ideo primo agendum eſt de quiditate intelligentię, iam. n. ſuppoſitum eſt eam eſſe. ¶ Secundo agendum eſt de vniuerſalitate eius, cum dicat cauſa vniuerſalis. ¶ Et tertio agendum eſt de intelligentia ipſius cũ propria operatio eius ſit intelligere. ¶ Secundum hoc ergo tria facit Auctor, quia de his tribus agit. ¶ Secunda pars incipit ibi. (Omnis intelligentia ſit) ¶ In principio octauę propoſitionis. ¶ Tertia pars incipit ibi (omnis intelligentia eſt plena formis) in principio decimæ propoſitionis. ¶ Prima pars in qua agitur de quidditate intelligentiæ diuiditur in tres partes, quia in primis proponitur propoſitio in qua deſcribitur quid ſit intelligentia. ¶ Secundo illa propoſitio propoſita probatur, & declaratur. ¶ Tertio epilogat circa pręmiſſa. ¶ Scđa ibi (quod eſt quia ſi non eſt) Tertia ibi (Iam ergo verificatum eſt) Deſcribit ergo primo intelligentiam dicens, ꝙ (intelligentia eſt ſubſtantia, quę non diuiditur.)

In ꝓpoſitiõe. 3. y. 3. p. & in propõne 5. H. I.

B ¶ Dubitaret forte aliquis quare Auctor diffiniuerit ſic intelligentiam. Dicendum ꝙ (cum in diffinitione duo ſint. ſ genus, & differentia. Prima cauſa deſcribenda eſt quaſi totaliter per negationem, quia neq; determinatur ad genus, neq; contrahitur per dĩam ſuperadditam. Et ideo Auctor in deſcribendo cám primam ſolum negatiue deſcribit eam, dicens ꝙ (ipſa erat, cuius non eſt narratio, neq; loquela, neq; cogitatio, neq; intellectus, neq; meditatio, neq; ſenſus. Quod ſatis concordat cum verbis Dionyſij in de diuinis nõibus capite primo dicentis, ꝙ prima cauſa eſt incomprehenſibilis, & ꝙ eius non eſt neq; ſenſus, neq; phãtaſia, neq; opinio, neq; nomen, neq; ſermo, neq; ſciẽ. Nec iſta ſic intelligenda ſunt ꝙ nullo modo affirmatiue poſſimus aliquid ſcire de prima cã, quia ſcimus eam eſſe, & non ſolũ ſcimus eam eſſe, ſed ẽt ſcimus eam hẽre excellenter perfectiones oĩum entium. Et ſcimus ipſam eſſe, quia melius eſt eſſe, q̃ non eſſe, Veruntũ quia qñ intelligimus de ea aliquid affirmatiue, ſemper in nr̃o modo intelligendi eſt aliqua incõpactio, vel aliqua improprietas (vt dicit Dionyſius ſecundo de angelica hierarchia) & quia ſic eſt (vt idem Dionyſius ibidem ait) hoc eſt potentius in ipſa, cum ſignificatur de ea quid non eſt q̃ quid eſt. Voluit ergo Dionyſius negationes de Deo dictas (propter debilitatem cognitionis quam habemus de eo) eſſe potentiores, efficaciores, & magis propias q̃ affirmationes. Ideo forte Auctor primam cãm quaſi ſolum negatiue deſcribit. Sed de intelligentia non ſic dicendum eſt Nam cum intelligentia recedat à ſimplicitate primi, & non habeat eſſe in ſua infinitate: ſed hẽat ſpecialem modum eſſendi, de neceſſitate contrahitur ad prædicamentum determinatum.

In ꝓpoſitiõe. 6. p. T.

Dionyſi9

Dionyſi9

C

Diſtinguendo ergo Ens, ſolum in decem prædicamenta, ita ꝙ ſubſtantia non ſit niſi vnum genus, & vnum prædicamentum, & quia intelligentia ſm ſuam quiditatem contrahitur ad determinatum genus ad quod contrahitur. Et cum intelligentia ipſa ſit quędam res per ſe exiſtens ſcire poſſumus, ꝙ contrahitur ad prædicamentum ſubſtantiæ. Aduertendum tñ ꝙ ſicut intelligentia contrahitur ad certum genus, ſic contrahitur ad certam ſpeciẽ, & per certam dĩam. Quia tñ dĩa per quam ſic contrahitur non eſt nobis nota, Ideo Auctor deſcribendo intelligentiam deſcribit ipſam affirmatiue quantum ad genus, cum dicit (Intelligentia eſt ſubſtantia) & negatiue quantum ad differentiam cum ſubdit. (Quæ nõ diuidit̃) hoc ergo quod non diuiditur ſe hʒ ibi tanq̃ dĩa. Vnde non eſt proprie diffinitio, ſed magis eſt deſcriptio ipſius intelligentię, cum dicitur ꝙ intelligentia eſt ſubſtantia &c.

D

E ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis, vtrum hæc deſcriptio data de intelligentia ſit vera: Et videtur ꝙ non: quia quodlibet compoſitum diuiditur, & reſoluitur in ſua componentia: ſed intelligentia eſt res compoſita ex finito, & infinito (vt ſupra dicebatur) ergo non eſt ſubſtãtia, quę non diuiditur, ſed magis econuerſo eſt ſubſtantia diuiſibilis cum diuidatur in ſua

In propoſitiõe. 4. M. & 7.

componentia. Dicendum ꝙ intelligentia non eſt ita ſimplex ſicut Deus,& ideo hēt perfectiones ſuper additas ſuę ſubſtantiæ. Deus.n.per ſuam ſubſtantiam eſt ſuper excellēter bonus,ſapiens,& oēs aliæ perfectiones ſibi competentes. Sed intelligentia hēt ſubſtātiam determinatam ad certum genus. Ita ꝙ in ſubſtantia illa non poſſunt reſeruari oēs perfectiones competentes cuilibet enti. Sub eſt.n.intelligentia ſuę perfectioni:ſicut ſubiectum ſubeſt ſuæ proprietati. Recedit ergo intelligentia à ſimplicitate primi: ſed non ſic recedit ꝙ ſit ita compoſita ſicut corpus. Nam corpus cū hoc ꝙ hꝫ perfectiones ſuper additas ſubſtantię hꝫ ēt ſubſtantiam compoſitam ex duabus naturis, Eſt.n.corpus compoſitum ex ſua eſſentia,& ſuo eſſe,vel ex ſua ſubſtantia,& ſuis proprietatibus, & ēt ſubſtantia corporis eſt compoſita ex materia,& forma,ſed intelligentia non ſic. Nam lꝫ intelligentia ſit cōpoſita ex ſubſtantia,& eſſe. Ipſa tñ ſubſtantia intelligentię eſt quędam forma ſimplex,& eſt quędam ſubſtantia per ſe exiſtens,indiuiſibilis,non compoſita ex duabus naturis realiter differentibus. Non obſtante ergo,ꝙ in intelligentia eſt aliqua compoſitio, ipſa tñ ſubſtātia eius eſt res quę non diuiditur. ❡Deinde cum dicit.

COMMENTVM propoſitionis ſeptimæ.

QVod eſt quia ſi non eſt cum magnitudine,neqꝫ eſt corpus,neqꝫ mouetur. Tunc proculdubio non diuiditur. F

❡Declarat & probat deſcriptionem de intelligentia datam,& duo facit. Quia primo præmittit quaſdam diſtinctiones de ipſis modis diuidendi. Secundo declarat ꝙ nullo illorum modorum diuiditur intelligentia ibi. (Cum ergo res eſt)Circa primū duo facit,ſm ꝙ duas ponit diſtinctiones de ipſis modis diuidendi. Secunda ibi (& iterum oē) Cōtinuetur ergo ſic littera. Bene dico ꝙ intelligentia non diuiditur,(quod eſt quia ſi) intelligentia(non eſt cum magnitudine neqꝫ eſt corpus,neqꝫ mouetur. Tunc proculdubio non diuiditur.)

❡Notandum aūt Auctorem hic dediſſe triplicem modum diuiſionis,videlicet ꝙ quicquid diuiditur,vel diuiditur,quia eſt magnitudo,vel quia eſt cum magnitudine,vel quia mouetur,quorum modorum(ſm eum) nullus competit intelligentię.

❡Notandum ēt ꝙ intelligentiam eſſe ſubſtantiam,eſt ita notum , ꝙ non indiget probatione,ſed ꝙ non diuidatur hoc indiget probatione,ideo circa hoc Auctor inſiſtit. G

❡Dubitaret forte aliquis quid appellet hic Auctor eſſe cum magnitudine. Dicendum ꝙ ſm quoſdam aliquod diuiditur dupliciter, vel per ſe,vt magnitudo,vel per accidēs,vt forma quæ eſt cum magnitudine. Albedo.n. non diuiditur per ſe,ſed ratione magnitudinis .i.ratione ſuperficiei in qua hꝫ eſſe,Volens ergo Auctor oſtendere ꝙ intelligentia non diuiditur,nec per ſe,nec per accidens,dicit ꝙ non eſt corpus,vel magnitudo (vt diuidaē per ſe) neqꝫ eſt cum magnitudine(vt poſſit diuidi per accidens) ſed lꝫ hoc ſit quoddam verū: tñ forte non ita ad intentionem Auctoris vadit. Nam ipſe ponit ſtatim aliam diſtinctionē de modis diuidendi perquā declarat diſtinctionem iſtam:& ideo oportet ſic exponere qđ hic dr̄,ꝙ concordet cum diſtinctione ſequenti. Sciendum eſt ergo ꝙ cauſa quare reperitur multitudo aliquorum ſm eandē formam eſt,quia forma illa eſt recepta in materia, & quia eſt cū magnitudine,& ideo in diuerſis partibus materiæ pñt recipi diuerſæ tales formę.Qđ ergo eſt corpus,eſt diuiſibile magnitudine.Sed quod eſt cū magnitudine eſt diuiſibile multitudine . Diſtinctio aūt iſta concordat cum diſtinctione ſequenti. Vbi dr̄ ꝙ oē diuiſibile, vel eſt diuiſibile magnitudine,vel multitudine,vel motu. ❡Deinde cum dicit. H

ET iterum omne diuiſibile non diuiditur,niſi aut in multitudinem,aut in magnitudinem,aut in motum.

¶ Dat aliam diſtinctionem de modis diuidendi per quã declaratur diſtinctio hic ſupra poſita dicens. quòd (Et iterum omne diuiſibile non diuiditur, niſi aut in multitudinem, aut in magnitudinem, aut in motum) Qño aũt concordet hæc diſtinctio cum præcedenti, patet quia corpus diuiditur magnitudine, forma aũt quę eſt in materia, vel quę eſt cum magnitudine diuiditur multitudine, quod autem mouetur diuiditur motu.

I ¶ Dubitaret forte aliquis vtrum illa ſit ſufficiens diuiſio, videlicet ꝙ omne diuiſibile diuidatur magnitudine, vel multitudine, vel motu. Et videtur ꝙ non: quia oĩs quantitas eſt per ſe diuiſibilis. Iuxta ergo duplex genus quantitatis. ſ. continuum, & diſcretum ſunt duo modi diuiſionum. Rurſus quia duplex eſt quantitas continua videlicet permanẽs, vt corpus, & ſucceſsiua, vt motus: ſic etiam erit duplex quantitas diſcreta, permanens & ſucceſſiua. Quàm forte duplicem quantitatem diſcretam voluit ſignificare phyloſophus in prædicamentis, cum dixit ꝙ diſcreta quantitas erat numerus, & oratio, intelligens per numerum quantitatem diſcretam permanentem, per orationem vero ſucceſsiuam. Nam in oratione, quot ſunt ibi litteræ tot ſunt ibi percuſsiones ad vocalem arteriam, & quælibet talis percuſsio eſt quædam vnitas ſucceſsiuam. Oratio ergo eſt multitudo cõpoſita ex varijs percuſsionibus, ſiue ex diuerſis vnitatibus ſucceſsiuis. Debuit ergo Author dare quatuor mẽbra diuiſionis, ad hoc ꝙ comprehenderet oẽm modum diuiſibilitatis, tam continuũ quàm diſcretum, tam ſucceſsiuum q̃ permanentem. Dicendum ꝙ in motu comprehenditur tempus. Vnde diuidere motum eſt diuidere tp̃s, vt patebit perſequentia. Et motus eſt quantitas continua, tp̃s vero quantum eſt de ſe eſt numerus, & eſt quantitas diſcreta. Per magnitudinem ergo & per multitudinem põt intelligi continnum, & diſcretum in permanẽtibus, ſed per motum, & tp̃s, poteſt intelligi continuum, & diſcretum in ſucceſsiuis, vel poſſumus dicere, ꝙ in iſtis membris diuiſionis continetur oĩs diuiſio ſm ꝙ ſpectat ad propoſitum. Nam ſi intelligentia diuideretur, vel hoc eſſet per ſe, vel ratione materiæ in qua reciperet, vel rõne operis quod ab ipſa progreditur. Si diuideretur ſm ſe, tunc eſſet corpus, & diuideretur magnitudine. Si autem diuideretur rõne materiæ in qua reciperetur, tunc eſſet forma in materia, vel eſſet forma in magnitudine, & tunc diuideretur multitudine, tertio ſi diuideretur rõne operis quod ab ea progreditur tunc moueretur, & diuideretur motu, vel tempore: quę omnia neganda ſunt ſm intentionem huius Auctoris. ¶ Ad argumentum in contrarium de quantitate diſcreta ſucceſsiua, patet ꝙ hoc membrũ includitur in diuiſiue poſita ab Authore. Vnde non eſt inſufficiens: vt arguens dicebat. ¶ Deinde cum dicit.

Cap. de quãtitate

K

SECVNDA pars principalis Commenti.

L CVM ergo res eſt ſub hac diſpoſitione eſt ſub tempore. quoniam nõ recipit diuiſionem niſi in tempore. Et intelligentia quidem non eſt cum tempore, immo eſt cum æternitate. Quapropter facta eſt ſuperior, & altior omni tempore corpore, & omni multitudine: quòd ſi inueniatur in ea multitudo, non inuenitur, niſi ſit quaſi vna res. Cum ergo intelligentia ſit penitus ſecundum hunc modum, diuiſionem non recipit.

¶ Premiſsis varijs modis diuiſionum dicit, quòd nullo illorum modorum ſit intelligentia diuiſibilis. Circa quod duo facit. Quia primo probat hoc generaliter in omnibus modis illis. Secundo probat hoc ſpecialiter de vno quoque illorum modorum per ſe, ibi. (Et ſignificatio quidem illius) dicit itaq; (cum ergo res eſt ſub hac diſpoſitione,) ſupple quòd diuidatur ſecundum aliquem dictorum modorum: tunc res illa (eſt ſub tempore: quoniam non recipit) res (diuiſionem) ad quam (niſi in tempore) & intelligentia quidem non eſt cum tempore, Immo eſt cum æternitatæ

(quapropter facta eſt ſuperior,& altior omni tpe) propter quod non diuiditur motu , & ſupple facta eſt ſuperior (corpore) propter qd̄ non diuiditur magnitudine: (&) ſupple facta eſt altior (omni multitudine).i.omni re materiali. Non ergo diuiditur multitudine, & ſubdit.(Quòd ſi inueniatur in ea) i.in intelligentia (multitudo:non inuenitur,niſi ſit quaſi vna res.) Et quia ſic eſt(cum ergo intelligentia ſit penitus ſm̄ hunc modum).i.penitus mēſuretur æternitate,& non tpe(diuiſionem non recipit) Eſt ergo vis rationis hujus ꝙ intelligentia omnem modum diuiſionis ſubterfugit. Quia ſm̄ Authorē nihil ſui mēſuratur tpe.

¶ Dubitaret forte aliquis,vtrum intelligentia ſm̄ aliquid ſui menſuretur tpe. Dicendum ꝙ in actionibus intelligentiarum(ēt ſcd̄m intentionem huius Auctoris) oportet ꝙ cadat aliqua ſucceſsio:Nam & ſi oīs intelligentia ſit plena formis intelligibilibus (vt dicet in ꝓpoſitione.10.) tn̄ oportet ꝙ non intelligat oīa ſimul,quæ pōt intelligere. Quia non pōt actu informari oībus illis formis. Intelligit ergo,hoc poſt hoc,& quia oīs ſucceſsio repugnat æternitati,non eſt concedendum ſimplr̄,ꝙ intelligentia parificetur æternitati , ēt loquendo de æternitate participata,quam (ſm̄ cōem modum loquendi) vocamus æuum, ꝙ ēt ſi volumus dicere ꝙ intelligere intelligentiarum cadat ſub tpe illud tempus erit valde æquiuoce dictum cum tpe noſtro, (vt in proſequendo patebit) nam ſi volumus accipere tp̄s propriē,intelligentia ēſt ſimplr̄ ſupra tp̄s:& ideo dicitur diuiſionem non recipere. M

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis,vtrū intelligentia moueatur,ita ꝙ diuidatur motu. Dicendum ꝙ ſecundum intentionem huius Authoris intelligētia neq; mouetur, neq; mouet, Anima aūt cœli mouet,ſed non mouetur,quia motores cœlorum mouent immobiles(ſecūdum ſn̄iam phyloſophorum)cœlum aūt mouet,& mouetur. Et cum dicimus ꝙ intelligētia non mouet,non eſt intelligendum,ꝙ non moueat,quia non poſsit mouere , quia quod pōt virtus inferior pōt ēt ſuperior: tn̄ non eſt decens ꝙ moueat. Et(vt aliquo modo concordemus veritati fidei phyloſophorum dicta.) Sciendum ꝙ(ſecundum ſanctorum dicta) intelligentiæ(quas communi noīe vocamus angelos)& mouent,& mouentur. Mittuntur.n. ad nos in obſequium nr̄m,quod eſſe non poſſet,niſi mouerentur,& mouerent iſta corporalia. Quamuis aūt ſic ſit,intelligentię inferiores ſunt illæ,quę adminiſtrant, & mouent iſta corporalia,& quæ mittuntur ad nos(vt Plane vult Dionyſius in lib.de angelica hierarchia) ſed ſuperiores intelligentię,nec adminiſtrant hęc corporalia,nec mittuntur ad nos(vt propter hoc moueri dicantur. Et quia iſte Author per intelligentias intelligit ſuperiores ſubſtantias,& per aīas cœleſtes inferiores,ſatis pōt concedi,ꝙ ſuperiores intelligentię nō mouentur,nec mouent,non quia hoc ſit eis impoſsibile, ſed quia decentius eſt,vt adminiſtrationes corporum,& miſsiones,& motus fiant per intelligentias inferiores,q̄ per ſupiores. Author ergo iſte,& alij phyloſophi in loquendo de intelligentijs multum à veritate deuiant,tn̄ qualiter verificari poſsit,ꝙ intelligentiæ non diuidantur motu,& ꝙ non moueantur,nec moueant iam oſtendimus. N O Dionyſi9

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis,dato ꝙ illud quod eſt ſupra tp̄s,ſecundum ꝙ hmōi nō diuidatur motu. Vtrum quod tale eſt non diuidatur magnitudine,nec multitudine,& videt ꝙ non,quia cœlum eſt ſupra tempus,cum ſit incorruptibile , & tn̄ diuiditur magnitudine: videtur ēt ꝙ diuidatur multitudine,quia hēt formam in materia. Dicendum ꝙ cœlum nō eſt ſimplr̄ ſupra tp̄s,quia mouetur,& motus eius menſuratur tpe, ſaltim quantum ad ſuas partes. Nam poſito ꝙ vera eſſet phyloſophorum poſitio.ſ.ꝙ motus cœli eſſet æternus , lʒ (hoc poſito) totus motus non menſuraretur tempore,non eſſet tn̄ ſignare aliquam partem motus,quæ non contineretur à tempore,& quę non menſuraretur tempore . Illa ergo(ſecundum intentionem huius Authoris)ſunt ſupra tempus,quę ſunt incorporea,talia autem non poſſunt diuidi magnitudine,quia non ſunt corporea , nec etiam diuiduntur multitudine quia non ſunt forma in materia. Dicemus ēt ꝙ nullum eſt corpus(loquendo de corporibus,quæ poſſunt ex ſenſibus comprehendi) quod non ſit mobile,& quod non habeat in ſe aliquid quod menſuretur tempore proprie dicto. In intelligentia aūt nihil eſt quod menſuretur tempore proprie ſumpto. Ergo iſta ratio.ſ.ꝙ intelligentię ſunt ſuperiores tē- P

pore(ſecundum intentionem huius Authoris)communis eſt ad excludẽdum omnem modum diuiſionis ab intelligentijs.

Q ¶Vlterius forte dubitaret aliquis qúo ſi in intelligentijs eſt multitudo,multitudo illa eſt ibi quaſi ſit res vera. Dicendum ꝙ in intelligentijs eſt multitudo, quia in qualibet illarũ eſt natura & eſſe. Rurſus in qualibet earum ſunt multę potentię, quia in qualibet earum eſt intellectus,& voluntas,& in qualibet earum eſt potentia intellectiua, & appetitiua. Rurſus in qualibet earum ſunt multę ſpecies intelligibiles, quia quælibet earum eſt plena intelligibilibus formis: Omnia tñ iſta ſunt ibi modo vno,ideſt modo indiuiſibili,vel inſeparabili,ſiue inammiſsibili. Nam intelligentia non poteſt aliquam amittere de ſuis ſpeciebus intelligibilibus per obliuionem,neq; poteſt perdere per alterationem aliquam de ſuis potentijs,neq; poteſt per corruptionem ſeparari à ſuo eſſe,Omnia ergo iſta ſunt ibi vno modo:quia hęc omnia ibi,ſibi inuicem inſeparabiliter connectuntur. ¶Deinde cum dicit.

R ET ſignificatio quidem illius eſt reditio ſuper eſſentiam ſuam, & quia non extenditur cum re extenſa,ita vt ſit vna ſuarum extremitatum ſecunda ab alia: quod eſt quia quando vult ſcientiam rei corporalis non extenditur cum ea,ſed ipſa ſtat fixa ſecundũm ſuam diſpoſitionem, quoniam eſt forma à qua non pertranſit aliquid: & quidem corpora non ſunt ita.

¶Probat ſpecialiter de vno quoq; iſtorum modorum diuiſionum. Circa quod tria facit: Quia primo oſtendit, ꝙ intelligentia non diuiditur motu. Secundo ꝙ non diuiditur magnitudine: Et tertio ꝙ non diuiditur multitudine. ¶Secunda ibi(& ſignificatio ꝙ intelligẽtia) ¶Tertia ibi(& intelligentia quidem eſt multa.) ¶Dicit ergo(& ſignificatio quidem illius) videlicet ꝙ intelligentia non diuidatur motu (eſt reditio ſuper eſſentiam ſuam) & conuerſio ſuper ſeipſam (& quia non extenditur cum re extenſa ita,vt ſit vna ſuarũ extremitatum ſecunda) diuiſa (ab alia) quaſi dicat ꝙ intelligentia eſt ſupra ſe conuerſiua, & cum intelligit iſtas res corporales non extenditur cum eis,& ideo ſubdit,(quod eſt) videlicet ꝙ intelligentia non ſic extendatur (quia quando) intelligentia(vult ſcientiam rei corporalis non extenditur cum ea: ſed ipſa ſtat fixa ſecundum ſuam diſpoſitionem; quoniam eſt forma à qua non pertranſit aliquid).i. non deperit aliquid. Et quidem corpora non ſunt ita) videlicet ꝙ non extendantur ꝙ & ab eis non depereat aliquid. Eſt ergo intentio huius Authoris,quod ad intelligere ipſius intelligentiæ non eſt motus. Ergo intelligentia quantum ad propriam operationem non diuiditur motu.

S ¶Notandum autem ꝙ propria operatio intelligentiæ eſt intelligere,& nihil mẽſuratur proprie tempore niſi motus. Cum ergo intelligere ipſius intelligentiæ non ſit motus propria operatio ipſius intelligentię eſt ſupra tp̃s. Et ex hoc dicta eſt parificari æternitati,quia neq; ſubſtantia ipſius,neq; propria operatio eius,proprie accipiendo tp̃s, tempore menſuratur. Sed de aĩa cœli ſm̃ intentionem eius,non eſt ſic: quia propria operatio animæ cœli ſecũdum ipſum eſt motus. Propter quod licet anima ſm̃ ſuam ſubſtantiam, non menſuretur tempore,motus tamen qui eſt ab ipſa tempore menſuratur.

¶Notandum etiam ꝙ aliqui libri hñt negatiuam litteram,videlicet ꝙ intelligentia quãdo vult ſciam rei corporalis non extẽditur cum ea, Aliqui vero hñt eam affirmatiuã: & vtrũq; poteſt ſaluari. Nam intelligentia intelligendo rem corporalem non extenditur cum ea ſic ꝙ intelligat partem poſt partem,ſicut corpus extenditur cum ſpacio, tranſeundo partem poſt partem,vel intelligentia intelligendo rem corporalem extenditur cum ea.i. cõplectitur eam,& comprehendit ipſam,& ſimul,eam totam intelligit. Intelligere igitur ipſius intelligentię(prout ipſa intelligit corporalia)non menſuratur motu.

T ¶Dubitaret forte aliquis,qũo Author probet per verba,quæ hñtur in littera ꝙ intelligen-

tia non diuidatur motu. Dicendum ꝙ ſm̃ eum illud proprie diuiditur motu cuius ꝓpria operatio eſt motus. Propria autem operatio ipſius intelligentiæ eſt intelligere quod non debet dici motus, & ideo quantum ad propriam operationem eius, Intelligentia non dicitur diuidi motu. Tangit autem Author tria, quorum quodlibet ſufficienter probat, ꝙ intelligere ipſius intelligentię non debeat dici motus. Quorum primum eſt, ꝙ intelligentia redit ſupra ſe ipſam. Secundum ꝙ intelligentia in intelligendo corporalia non ſe extẽdit ſm̃ illa, Tertium eſt ꝙ intelligentia non eſt forma a qua aliquid depereat. Primum ſic patet. Nam probatur in ſeptimo phyſicorum, ꝙ omne quod mouetur ab alio mouetur. Operatio autem quæ terminatur ad ſeipſam non poteſt eſſe motus. Quia ſi res poſſet habere operationem, quę terminaretur ad ſeipſam, & iſta operatio eſſet motus. Tunc res moueret ſeipſam, & cum intelligere intelligentiæ poſſit terminari ad ſeipſam, & ad eſſentiam ſuam, quia intelligentia per ſuum intelligere intelligit ſeipſam, & eſſentiam ſuam, impoſſibile eſt ꝙ illud intelligere ſit motus. S T. c. primi.

¶ Arguit etiam hęc ratio, ꝙ intelligentia non ſit corpus, quia corpus non eſt ſupra ſe cõuerſiuum (vt vult Proclus in propoſitione ſua decimaquinta) & ideo dicitur in littera, ꝙ intelligentia non eſt res extenſa, nec habet eſſe in re extenſa, quia neque extenditur per ſe, neq; per accidens, ita quòd vna ſuarum partium ſit ſecunda, & ſic diuerſa ab alia. Secundũ autem ſic patet, quia res mota per motum ſuum commenſurat ſe ſpacio per quod mouetur, & poſtea commenſurando ſe illi ſpacio extendit ſe ſucceſſiue ſecundum partes illius ſpacij, donec totum ſpacium pertranſeat. Sic ſi intelligere ipſius intelligentię eſſet motus intelligentia cum intelligeret rem corporalem extenderet ſe, & commenſuraret ſe illi rei corporali. Cum ergo hoc ſit falſum, quia immateriale non põt ſe commenſurare materiali, intelligere ipſius intelligentiæ non debet dici motus. Tertium autem ſic declaratur. Nam non mouetur aliquid, niſi aliquid dimittat, & aliquid acquirat, vel in omni motu aliquid deperit, & aliquid acquiritur. Si ergo intelligere ipſius intelligentiæ, loquendo de intelligere ſm̃ quòd intelligit nữa corporalia, eſſet motus, tunc intelligentia non intelligeret totum lapidem, vel totam aliam rem corporalem ſimul, ſed pertranſeundo intelligeret ipſam, & intelligeret partem poſt partem, & cum intelligeret ſecundam partem deſineret intelligere primam. Sed intelligentia intelligit totam rem corporalem ſimul, Nam & nos qui valde ab intelligentijs in intelligendo deficimus non intelligimus ſic pertranſeundo, neq; eſt noſtrum intelligere talis tranſitus. Intelligentia ergo non eſt forma quę aliquid per intellectum ſic pertranſeat, ſiue non eſt forma cuius intelligere ſit talis pertranſitus, & per conſequens ſuum intelligere non eſt motus. Vtrum autem poſſit mouere, & vtrum poſſit moueri Patet quid ſit dicendum de hoc. Sed de miſſionibus, & de motibus Angelorum pertractare præſens ſpeculatio non admittit, tertium, itaq; de Leui patet. Nam loquendo de motu propter quem aliquid deperit, & aliquid acquiritur, eo ipſo, quòd intelligentia eſt forma a qua nihil deperit, ipſa non diuiditur motu. Immo ſi aliquid ibi deperit, vel acquiritur hoc (vt patebit) eſt ſine motu. V Proclus. X

¶ Vlterius autem quia intellectus hominis non quieſcit. Dubitaret forte aliquis, vtrum intelligere ipſius Angeli ſit motus. Et videtur quòd ſic, Quia omnis ſucceſſio reducitur ad naturam motus. Cum ergo intelligentia non intelligat omnia ſimul, videtur quòd ſuum intelligere ſit motus. Dicendum quòd plus dicit motus quàm non agere omnia ſimul, vt puta ſi aliquis eſſet in aliquo ſpacio, & poſſet tranſire illud ſpacium ad ſiniſtram, & ad dexteram, & antrorſum, & retrorſum, & non poſſet ſimul pergere in oẽm partem, Attamen ſi vellet tranſire in dexteram, totum illud ſpacium ſimul ſine ſucceſſione tranſiret, ſic etiam ſi vellet ad ſiniſtram, vel ad aliam differentiam poſitionis pergere, totum ſimul trãſiret. Hac autem hypotheſi ſtante, tranſitus talis non eſſet motus, quia non menſuraretur tempore, ſic licet intelligentia non poſſit ſimul intelligere omnia. Tamen quia quamlibet rem poteſt intelligere totam ſimul, ideo eius intelligere non eſt motus. ¶ Deinde cum dicit. Y

z Et ſignificatio ꝙ intelligentia non eſt corpus neq; diuiditur eius ſubſtan-tiā: & eius operatio, eſt, ꝙ vtraq; ſunt res vnā.

℄ Oſtendit ꝙ intelligentia non diuiditur magnitudine, quæ ratio etiam concludit ꝙ non diuidatur motu, & operatione dicens, (Et ſignificatio ꝙ intelligentia non eſt corpus neque diuiditur eius ſubſtantia & eius operatio eſt, ꝙ vtraq; ſunt res vna.) & ideo nec ſubſtā-tia diuiditur magnitudine, nec operatio motu.

℄ Dubitaret forte aliquis qūo ſubſtantia, & operatio intelligentię ſunt res vna. Dicendū ꝙ accidens diuiditur diuiſione ſubti, pp quod accidens quod fundatur in re diuiſibili eſt diuiſibile, & motus exiſtens in corpore diuiditur diuiſione corporis (vt ꝓbatur ſexto phy-ſicorum ibi.n. demoſtratur ꝙ motus diuiditur diuiſione mobilis. Operatio ergo & ſubſtan-tia ſunt res vna: quia q̄tum ad diuiſionem & indiuiſionē vno modo loquendū eſt de ſub-ſtantia & operatione, ex quo ergo operatio eſt indiuiſibilis motu, & ſubſtantia eſt indiuiſi-bilis magnitudine. Iſta ergo ratio, ꝙ intelligentia non diuidatur magnitudine, fundatur ſu-per hoc, ꝙ eius operatio non diuiditur motu.

T.c.37. &.39.

℄ Vlterius forte dubitaret aliquis. Quia vř ꝙ illa ratio præſupponat falſum, vz ꝙ loquen-dum ſit de ſubſtantia ſicut loquimur de operatione. Nam multa ſunt, quoꝝ operatio, non diuiditur motu, & non menſuratur tempore & tñ ſubſtantia eoꝝ diuiditur magnitudine, vt Sol illuminat aërem in inſtanti, & illuminatio illa non menſuratur tpe, & tamen Sol eſt cor-pus, & diuiditur magnitudine. Dicendū ꝙ hoc intelligendum eſt, de operatione conuer-ſiua, quā operationem oportet eſſe indiuiſibilem, & etiā ſubiectum habens talem operatio-nem oportet eſſe indiuiſibile. De tali ergo operatione, & ſubſtantia q̄tum ad diuiſionem & indiuiſionem loquendum eſt vno modo: Et quia intelligere ipſius intelligentiæ, eſt ope-ratio ad ſe conuerſiua, ideo in propoſito tenet. Nam impoſſibile eſt ꝙ talis operatio diui-datur motu, & impoſſibile eſt ꝙ ſubſtantia habens talem operationem ſit corpus, vel diuidatur magnitudine. ℄ Deinde cum dicit.

& Et intelligentia quidem eſt multa propter bonitates quæ adueniunt ei a cauſa prima, & ipſa q̄uis multiplicetur per hunc modum, tamen quia appropinquat vni fit indiuiſibilis. Intelligentia quidē non recipit diuiſio-nem: quoniā eſt primum cauſatū, quod eſt cauſatū a cauſa prima, & vni-tas eſt dignior q̄ diuiſio.

℄ Declarat ꝙ intelligentia non diuiditur multitudine, dicens (& intelligentia quidem eſt multa pp bonitates, quę adueniūt ei a cauſa prima) tñ (ſupple) q̄uis intelligentia ſit mul-ta, eſt tamen multa modo indiuiſibili: & quia nō habet multitudinē modo diuiſibili, ideo dicitur non diuidi multitudine, Hoc eſt ergo quod ſubdit, ꝙ (& ipſa) intelligentia (q̄uis multiplicetur per hunc modū, tamen quia appropinquat vni). ſ. ſimpliciſſimo & indiuiſi-bili. (fit) res (indiuiſibilis) Intelligentia ergo eſt indiuiſibilis pp propinquitatem quā ha-bet ad indiuiſibile. Hoc eſt ergo quod ſubdit, ꝙ (intelligentia quidē non recipit diuiſionē, quoniā eſt primum cauſatū, quod eſt cauſatum a cā prima) ergo eſt digniſſimū inter crea-ta (& vnitas) conſtat ꝙ (eſt dignior q̄ diuiſio) ergo intelligentia eſt vna & indiuiſibilis.

? ℄ Notandum aūt vim rōnis huius in hoc conſiſtere, ꝙ prima cā eſt quid vnum, & modo vno, aīæ vero & corpora ſunt multa & modo multo, ſeu modo diuiſibili, quia ibi eſt ſub-ſtantia & operatio, & ſubſtantia aīę licet ſit indiuiſibilis, operatio tñ eius, quæ eſt motus diuiſibilis eſt. Ergo aīa habet in ſe multa, & non habet oīa illa modo indiuiſibili. Corpo-ra vero hñt in ſe adhuc maiorem diuiſibilitatē quàm aīa. Intelligentia ergo quę eſt media inter cām primam, & aīam participat plus de indiuiſione, q̄ anima. Et ideo licet ſit multa,

quia non poteſt eſſe ita ſimplex ſicut cauſa prima: habet tamen illa multa mō indiuiſibili, quia neq; eius ſubſtantia diuiditur neq; eius operatio propria. Rurſus habet multa modo indiuiſibili, quia neq; ſubſtantia ſeparatur ab eſſe, neq; econuerſo, & potentiæ ipſius intelligentię v3 intellectus & voluntas, neq; ſeparantur ab inuicem, neq; a ſubſtantia, & ſpecies intelligibiles neq; ſeparantur ab inuicem, neq; ab intellectu in quo exiſtunt. Sed dices hęc oīa habet aīa cœli. Propter quod ſciendū ꝙ propria operatio aīę eſt mouere, ſed propria operatio intelligentiæ eſt intelligere. Loquendo ergo (ſm ꝙ iſtę Author loquit̃) in aīa cœli licet ſubſtantia non ſit ſeparata a virtute. Virtus tñ & ſubſtantia ſunt ſeparata ab actu, quem actū anima ipſa operatur in corpore cœli. Nam cū motus ille non ſit totus ſimul, & ei quod non eſt nihil poſſit eſſe coniunctum, nō eſt coniuncta ſubſtantia aīæ cœli nec eius virtus toti motui cœli: ſed intelligere intelligentiæ non eſt ſic diuiſibile. Nam licet aīa mouens rem corporalē non exerceat totum motū ſimul, neq; ſit cōiuncta toti motui ſimul. Cū tamen intelligentia rem corporalē intelligit pōt eam intelligere totam ſimul quod faciendo eſt toti illi intelligere coniuncta ſimul. Etiam intelligentia eſt ſuo intelligere cōiuncta, quia intelligere eſt in ea, ſed anima non eſt ſic coniuncta ſuo motui, quia huiuſmodi motus non eſt in anima. ¶ Deinde cum dicit.

Iam ergo verificatū eſt, ꝙ intelligentia eſt ſubſtantia, quæ nō eſt cū magnitudine corporali, neq; corpus, neq; mouetur per aliquē modorū motus corporum. Quapp facta eſt ſupra tp̄s cū æternitate, ſicut oſtendimus.

¶ Epilogat circa determinata dicens (Iam ergo verificatum eſt ꝙ intelligentia eſt ſubſtantia quæ non eſt cum magnitudine corporali, neq; corpus, neq; mouetur per aliquem modorum motus corporum. Quapp facta eſt ſupra tempus cum æternitate, ſicut oñdimus.)

PROPOSITIO OCTAVA.

OMNIS Intelligentia ſcit quod eſt ſupra ſe, & quod eſt ſub ſe. Verūtamen ſcit quod eſt ſub ſe, quoniam eſt cauſa ei, & ſcit quod eſt ſupra ſe, qm̄ acquirit ab eo bonitates. A

¶ Poſtquam Auctor determinauit de quiditate intelligentię deſcribendo quiditatē eius, in parte iſta (vt dicebatur) determinat de eius vniuerſalitate, circa quod duo facit. Quia primo determinat de vniuerſalitate ſuæ cognitionis. Secundo determinat de vlitate ſuę influentiæ, & ſui regiminis ibi (Oīs intelligentiæ fixio) in principio nonæ propōnis. Circa primum tria facit, quia primo præmittit propōnem proponentē ꝙ intelligentia cognoſcit oīa, tam q̄ ſunt ſupra ſe, q̄ quæ ſunt ſub ſe. Secundo qđ dixerat declarat, & probat. Tertio epilogat circa determinata. ſecunda ibi (& intelligentia quidē.) Tertia ibi (iam ergo manifeſtū eſt.) Dicit ergo primo ꝙ (oīs intelligentia ſcit quod eſt ſupra ſe, & qđ eſt ſub ſe, verūtamen ſcit quod eſt ſub ſe, qm̄ eſt cā ei, & ſcit qđ eſt ſupra ſe, qm̄ acquirit ab eo bonitates).i. quoniam eſt cauſatum eius. In ppoſitione.7.a

¶ Dubitaret forte aliquis, vtrum verum ſit, ꝙ intelligentia ſciat quod eſt ſupra ſe, quoniā eſt cauſatum eius, & quod eſt ſub ſe, qm̄ eſt cauſa ei. Dicendū ꝙ ſi imus ad intentionem cauſæ & cauſati (vt cōmuniter ponitur) neq; intelligentia ſcit ſuperiora quia cauſatū, neq; inferiora quia cā, intelligentia.n. non cauſatur per ſuam ſcīam, immo cātur per ſcīam cauſæ. Scīa ergo ſua non facit eam eſſe cātam, neq; etiā ſcit inferiora quia eſt cā eis, vt quia cauſat, iō ſciat, immo magis, quia ſcit iō cauſat, & ſic inſtare (vt cōiter inſtatur) nō eſt ire ad intentionē Authoris. Propter hoc ſciendum ꝙ intentio cauſæ & cauſati vr̃ fundari in

B aliqua aſſimilatione. Nam hoc nomen cauſa importat intentionem finitã prout agens aſſimilat ſibi paſſum (loquẽdo de cã efficiente, de qua hic loquimur, intentio vero huius nominis cauſatum ſumitur in eo ꝙ cauſatũ aſſimilatur cauſæ. Cum ergo oĩs cognitio fiat per aſſimilationem, intelligentia cognoſcet ſuperiora, vt cognoſcet primã cauſam, prout cauſata ab ea aſſimilatur ei. Nam ipſa intelligentia (prout eſt cauſatũ cauſę primæ) eſt quædam imago, & quoddam repreſentatiuũ eius. Et quia omne repreſentatiuũ & oĩs imago eſt apta nata ducere in illud cuius eſt imago: intelligentia cognoſcendo ſe, cognoſcit ſe cauſatum ſuperiorũ, quorum ſimilitudinem gerit. Intelligentia. n. cognoſcendo ſeipſam poteſt cognoſcere ꝙ ipſa non eſt ſuũ eſſe, ſed ꝙ eſt in potentia ad eſſe, & quia ab alio habet eſſe, & ſciens ꝙ ab alio habet eſſe, põt ſcire ꝙ eſt ſimilitudo & imago eius a quo habet eſſe. Hoc ergo modo cognoſcit ſuperiora vt cauſatũ ab eis, quia vt cauſatũ, eſt quoddam exemplatum, & quædã ſimilitudo cauſæ, per quã ſimilitudinem poteſt habere cognitionẽ ſuę cauſæ. Rurſus ſicut cognoſcit quod eſt ſupra ſe in quantũ cauſatum eſt aſſi-

C milatum ei, ſic cognoſcit quod eſt ſub ſe (ſecundum intentionem huius Authoris) in quantum eſt cauſa.i.in quantum eſt exemplar ei. A ſuperioribus ergo bonitatem recipit, & eſt exemplatũ eorum, inferioribus autem bonitates influit, & (ſm hunc Authorem) eſt exemplar eorũ. Aſſimilatio ergo ad ſuperiora, eſt influentiã recipiendo, quod pertinet ad rem cauſatã: quia cauſari eſt recipere. Sed aſſimilatio ad inferiora eſt influentiã dando, quod pertinet ad cauſam, quia cauſę eſt in alia influere. Si ergo cognitio eſt per aſſimilationem ſuperiora cognoſcet, vt cauſatum, quia ſic aſſimilatur eis: Inferiora vero, vt cauſa, quia ſic aſſimilat ſibi illa. Non eſt ergo intentio Authoris, ꝙ quia cauſatum, ideo cognoſcat, nec intentio eius eſt ꝙ cauſa ſit ratio, quare intelligentia ſit ſciens, cum magis ſit econtrario: quia, vt eſt ſciens eſt cauſa, ſed hoc ideo dictũ eſt ꝙ cognoſcit inferiora vt cauſa quia in ratione exemplari in qua fundatur ratio cauſæ cognoſcit quod eſt infra ſe, ſicut in ratione exemplati in qua fundatur ratio cauſati ſcit quod eſt ſupra ſe.

D ¶Vlterius forte dubitaret aliquis, Vtrũ ſit hoc verum ꝙ intelligentia ſit exemplar oĩum inferiorum, ita ꝙ ſciat oĩa iſta in eo ꝙ cauſa, quia ſcit in rõne exemplari, in qua fundatur ratio cauſæ: Dicendũ ꝙ (ſm intentionem huius Authoris) nulla eſt intelligentia quæ nõ

A ſit cã impreſſionis alicuius aĩæ cœleſtis, & per conſequens quæ non ſit cã omnium quæ hic inferius aguntur, Adeo ꝙ oĩa hic inferius acta reducuntur ad Artem intelligentiæ (ſecũdum ꝙ oĩa artificialia reducuntur in artem artificis, & ſm quoſdam) quantũ ad motores orbium, habet huiuſmodi ſententia aliquã veritatem, vt ſicut ſerra non inducit formam artis, niſi in virtute artis: ita ꝙ ſpecies in mente artificis eſt illud in cuius virtute ſerra artificiatum producit ſimile arti: ſic corpora cœleſtia ſunt quaſi organa intelligentiarũ mouentium, & nihil hic inferius efficiunt cuius exemplar non ſit in mente motorum orbiũ, ſicut nullam formam inducit organũ Artificis cuius exemplar non ſit in mente artifi-

E cis. Sed hic modus dicendi non eſt neceſſarius. Poſſunt.n.intelligentiæ intelligere hęc inferiora abſq; hoc ꝙ ſint eoꝝ cauſę. Nã licet omnis cognitio ſit per aſſimilationem, & aſſignati ſint duo modi aſſimilationũ, videlicet prout cã aſſimilat ſibi cauſatum, & prout cauſatum aſſimilatur cauſæ, poſſumus & tertiũ modum aſſimilationis aſſignare, vt dicamus aliquid ſimile alteri & habere in ſe ſimilitudinem alterius, non quia produxerit illud, vel

12.Meth. c.18.ſfine ꝙ productum ſit ab illo, ſed quia ambo ſunt producta à tertio. Nam ſm Cõmentatorem omnes formæ quæ ſunt potentia in materia prima ſunt actu in motore primo. Ab Ideis ergo in mente diuina, & a formis, quę ſunt in cã prima deriuãtur omnes formæ quę ſunt hic inferius generatæ, & ab iſtis eiſdem Ideis, vel ab illis eiſdem formis deriuantur ſpecies intelligibiles in ipſas intelligentias quæ ſunt repræſentatiuę oĩum iſtorum inferiorum. Sũt ergo in ipſis intelligentijs ſpẽs repræſentantes hęc inferiora: & ſunt ſimilitudines in eis, iſtorum inferiorum. Sed hæc aſſimilatio non oportet ꝙ ſit ex eo ꝙ vnum cauſatũ eſt ab altero, ſed quia ambo ſunt cauſata a tertio. Dictum ergo huius Authoris de vniuerſalitate ipſius intelligentiæ, non eſt ſufficiens, vt patet per habita. ¶Deinde, cum dicit.

COMMENTVM Propōnis Octauæ.

ET intelligentia quidem eſt ſubſtantia intelligibilis ergo ſecūdum modum ſubſtantiæ ſuæ ſcit res quas acquirit deſuper. Ipſa ergo diſcernit quod eſt ſupra eam, & quod eſt ſub ea. Et ſcit ꝙ illud quod eſt ſupra eā eſt cā ei, & quod eſt ſub ea, eſt cauſatum ab ea, & cognoſcit cām ſuam, & cauſatum ſuum per modum quo eſt cauſa eius. F

¶ Declarat & probat quod dixerat. Circa quod quatuor facit ſm ꝙ quatuor rationes adducit ad propoſitum. Secunda ibi (& ſimiliter omnis) Tertia ibi (& ſi hoc eſt ita) Quarta ibi (& ſignificatio illius.) Dicit ergo ꝙ (& intelligentia quidē eſt ſubſtantia intelligibilis. Ergo ſm modum ſubſtātiæ ſuę ſcit res quas acquirit).i.ſm ꝙ acquirit (deſuper) ſupple bonitates (ipſa ergo diſcernit quod eſt ſupra eam, & qđ eſt ſub ea, & ſcit ꝙ illud quod eſt ſupra eam eſt cauſa ei, & quod eſt ſub ea eſt cauſatum ab ea) quaſi dicat ꝙ ſcit inferiora tanquā cauſa, & ſcit ſuperiora tanquā cauſatum, & ſubdit ꝙ (&) intelligentia (cognoſcit cām ſuam) ſupple vt eſt cauſatum ab ea (& cauſatum ſuū) ſupple cognoſcit (per modum quo eſt cauſa eius) pōt autem ſic formari hæc ratio. Quodlibet agens agit ſecūdum modum ſubſtantiæ ſuę, & ideo ait intelligentia ergo quæ eſt ſubſtantia intelligibilis intelligit per modū ſubſtantiæ ſuæ & per modum ſui eſſe, ſed ſuum eſſe (ſecundū mentem huius Authoris) reſpectu ſuperiorum eſt cauſatū, & reſpectu omniū inferiorum eſt cā. Ergo intelligit quod eſt ſupra ſe, tanquā cauſatum, & quod eſt ſub ſe, intelligit tanquā cauſa.

¶ Dubitaret forte aliquis, vnde eſt ꝙ intelligentia intelligit ſecundū modū ſubſtantiæ ſuę. Dicendum ꝙ ſicut experimur in nobis, in intelligendo eſt motus rerum ad animam: ſed in volendo eſt motus animæ ad res: Intelligimus enim Balneum per formam balnei ſe multiplicantem vſq; ad intellectum Ita ꝙ balneum intelligitur a nobis prout eſt in intellectu noſtro. Sed tamen volitum eſt a nobis balneū prout eſt in ſe ipſo. Nam ſpecies intelligibilis in intellectu ſufficit ad intelligendum, non tamen ſufficit ad ſatiandum intellectum vel appetitum. Ad intelligendum enim balneū ſufficit nobis habere ſpeciem balnei: ſed ſi volumus balneum nō ſumus contenti de eius ſpecie intelligibili: niſi rem ipſam quę eſt balneum habeamus. Nam licet verum & falſum ſint in anima, bonū tamen & malum ſunt in rebus (vt dicitur in. 6. Methaphyſicę:) Quicquid ergo ſit de velle, quia forte res eſt volita, vt eſt in ipſa: Planum eſt tamen de intelligere, ꝙ res eſt intellecta vt eſt in intellectu. Bene ergo dictum eſt ꝙ intelligentia intelligit, ſecundū modū ſubſtātiæ ſuæ, & ſm modum ſui eſſe, quia vt res ſunt in ea, ſic intelliguntur ab ipſa. ¶ Deinde cū dicit. G T. cō. 8.

Et ſimiliter omnis res non ſcit meliorem rem & rem maiorem, & inferiorem, & deteriorem: niſi ſecundum modum ſuæ ſubſtantiæ & ſui eſſe, non ſecūdum modum ſecundum quem ſunt res. H

¶ Ponit ſecundam rationem dicens ꝙ (& ſimiliter omnis res non ſcit meliorem rem, & rem maiorem, & inferiorem: & deteriorem: niſi ſecundum modum ſuæ ſubſtantiæ, & ſui eſſe: nō ſecundum modum ſecundum quem ſunt res) Poſſet ergo ſic formari ratiō. Res non ſciuntur vt ſunt in ſe ipſis: ſed vt ſunt in intelligente, ſed illud quod eſt in intelligentia, vt comparatur ad ſuperiora eſt vt cauſatum, vt comparatur ad inferiora (ſecundū hunc Authorem) eſt vt cauſa. Ergo (ſecundum eum) intelligentia ſcit quod eſt ſupra ſe, tanquam cauſata ab eo, & inferiora tanquam cauſa eorum.

¶ Dubitaret forte aliquis qũo ex illa ratione ſequitur, ꝙ intelligentia intelligat quod eſt ſupra ſe, tanquam cauſa, & quod eſt ſub ſe, tanquam cauſatum. Dicendum ꝙ in cognitione (quantum ad pręſens ſpectat) eſt tria conſiderare, videlicet cognoſcens, cognitum, & modum cognoſcendi. Et ſecundum hoc tactæ ſunt tres viæ qũo intelligentia cognoſcat ſuperiora, tanquam cauſas, & inferiora tanquam cauſata. Nam prima via innitebatur modo cognoſcendi. Dicebatur.n. quòd modus coguoſcendi eſt per aſsimilationem, & intelligentia ei quod eſt ſupra ſe, aſsimilatur tanquam exemplari ſuo, inferioribus aũt (ſequendo hunc Authorem, Nos.n. non ponimus quòd intelligentię ſint ſicut cauſæ horum inferiorum (vt iſte Author ponit) aſsimilatur tanquam ſuis exemplatis. Secundum ergo hunc modum loquendi intelligentia cognoſcit quod eſt ſupra ſe tanquam exemplar, & per conſequens tanquam cauſa, quod vero eſt ſub ſe cognoſcit tanquam exemplatum, & per conſequens tanꝗ cauſatum. Et hæc via tangebatur in ipſa propoſitione, & adducebatur exponendo propoſitionem propoſitam.

Tres vię

Pría via. I

Secunda via.

Secunda via ad hoc idem pót ſumi ex ipſo cognoſcente, nam agere pręſupponit eſſe, & maxime intelligere. Vnde intellectus intelligit ſecundum modũ ſuæ ſubſtantiæ & ſecundum modum ſui eſſe. Ergo ſicut eſſe ipſius intelligentiæ reſpicit quod eſt ſupra ſe, tanquam cauſam, & (ſequendo hunc Authorem) reſpicit quod eſt ſub ſe tanꝗ cauſatum (ſecundum hanc viam) dicemus quòd intelligentia cognoſcit illud quod eſt ſupra ſe tanquam cauſam, & quod eſt infra ſe tanquam effectum.

K Et vt magis pateat hæc ratio, ſciendum quòd ipſa ſubſtantia intelligentiæ, eſt radicale principium ipſius intelligere, quod competit ei. Nam intelligentia intelligit per ſpẽs intelligibiles. Illę aũt ſpẽs intelligibiles in aliquibus ſunt magis vniuerſales, & in aliquibus minus: Et in aliquibus illę ſpẽs hñt plus de luce, & plus de actualitate, in aliquibus vero minus: quod totum contingit ex diuerſitate naturarum, & ſubſtantiarum. Nam illa ſubſtantia, & illa natura intelligentię, quę eſt propinquior primo recipit ſpẽs magis, vniuerſales, & recipit ſpẽs magis claras, & habentes plus de actualitate, & luce. Modus ergo intelligendi in intelligentijs (qui in aliquibus eſt vniuerſalior, & in aliquibus minus vniuerſalis, in aliquibus eſt clarior, & in aliquibus minus clarus) ſumit mẽſuram ex ipſo modo ſubſtantiæ, & ex ipſo modo eſſendi. Et quia modus eſſendi ſubſtantię, & modus ſubſtantię eſt, quòd ſuperiora reſpiciat tanquam cauſam, inferiora vero (ſecundum hunc Authorem) tanquam cauſatum, ideo &c. Et huic viæ de modo eſſendi, & de modo ſubſtantię innitebatur prima ratio facta ab Authore ad declarandum propoſitionem propoſitam. Verum quia propoſitio ſic expoſita hẽt calumniãcum dictum ſit, quòd intelligentia non eſt cauſa iſtorum inferiorum eo modo quo dicit Author. Non.n. oportet quòd aſsimilatio iſtorum inferiorum ad intelligentiam ſit ex eo, quòd hæc ſũt cauſata ab illa, vt dicamus, quòd ideo iſta inferiora aſsimilantur ſpeciebus exiſtentibus in intelligentijs: quia ſunt exemplata, & producta ab illis. Sed hmõi aſsimilatio, non quia vnum ſit productum ab alio.

L Sed quia ambo ſunt producta à tertio: quia ab illis eiſdem ideis, à quibus fluunt ſpẽs intelligibiles in intelligentijs cauſantur materiales formę, ideo iſtę ſpẽs ſunt repreſentatiuæ iſtorum, & per hmõi repreſentationem, & aſsimilationem dici pñt intelligentię cognoſcere hęc inferiora. Ideo ſi volumus exponere ſine calumnia qũo intelligentia intelligat ſuperiora per modum cauſati: inferiora vero per modum cauſę. Dicemus quòd omnis actualitas rei pót dici quędam lux eius. Nam (vt dicebatur) nomen lucis à manifeſtatione eſt impoſitum, & res manifeſtatur per actualitatem: quæ eſt in ipſa. Vnde ipſa actualitas quędam lux dici poterit. Cauſa ergo quare aliquid plus hẽt de actualitate, eſt, quia plus habet de luce, loquendo de cauſis eſſentialibus, vel eſſentialiter ordinatis, cognoſcere ergo per modum cauſę eſt, cognoſcere modo clariori, cognoſcere aũt per modum cauſati, hoc eſt cognoſcere modo obſcuriori. Et tunc ſine dubio verum eſt, quòd intelligentia cognoſcit ſuperiora per modum cauſati i. cognoſcit ea modo obſcuriori quàm ſint in ſeipſis. Inferiora aũt cognoſcit per modum cauſę .i. modo clariori cognoſcit. Iſta.n. ſenſibilia (vt ſunt in intelligentijs) ſunt clariori modo, quàm vt ſunt in ſeipſis. Et ad hoc ſatis poſſunt trahi verba teſtus, cum dicitur, quòd intelligentia cognoſcit,

& intelligit

& intelligit per modum ſuę ſubſtantiæ, & per modum ſui eſſe. Et quia ſubſtantia intelligentiarum reſpectu ſuperiorum plus habet de tenebra, ſeu de potentialitate, reſpectu autem inferiorum plus habet de luce & actualitate, ideo illa cognoſcit modo obſcuriori, qui eſt modus cauſatoꝝ, hæc autem modo clariori, qui eſt modus cãrum. Tertia via ſumitur ex parte ipſaꝝ rerum cognitarum: quia intelligentia qñ comparatur ad ſuperiora eſt deterior, qñ vero comparatur ad inferiora eſt melior, & ipſa non cognoſcit modo deteriori, vel modo meliori niſi prout ſunt in ea. Nã cognoſcens cognoſcit cognita vt ſunt in ſeipſo cognoſcente. Ergo intelligentia cognoſcit ſuperiora modo deteriori, quia hoc modo ſuperiora ſunt in ea, inferiora vero cognoſcit modo meliori: & quia modus deterior eſt modus cauſati: modus vero melior eſt modus cauſę, Ideo intelligentia cognoſcit ſuperiora, & inferiora, modo quo dictũ eſt. Et huic viæ innititur hæc ratio ſecunda facta. Aſſignauit aũt Author duas rõnes ad oſtendendũ & declarandum propõnem, quę duæ rõnes ſic diſtingui poſſunt, vt dicatur ꝙ prima rõ arguit ꝙ intelligentia intelligat quod eſt ſupra ſe per modum cauſati.i.modo obſcuriori, & quod eſt ſub ſe per modũ cauſæ.i.modo clariori. Hæc autem arguit ꝙ intelligit ea ſic, quia ſuperiora intelligit modo deteriori, inferiora vero modo excellentiori. ¶Deinde cum dicit. M tertia via

Et ſi hoc eſt ita, proculdubio bonitates quæ deſcendunt a cã prima in intelligentiam ſunt in ea intelligibiles. Et ſimiliter res corporeæ ſenſibiles, ſunt intelligibiles in intelligentia. Quod eſt, quoniam res quæ ſunt in intelligentia non ſunt impreſſiones ipſæ, immo ſunt cauſæ impreſſionum. N

¶Adducit Tertiam rõnem dicens (& ſi hoc eſt ita) videlicet ꝙ intelligentia ſit infra ſuperiora, & ſupra inferiora, tunc (Proculdubio bonitates quæ deſcendunt à cã prima in intelligentiam, ſunt in ea intelligibiles.) Nam ſpẽs intelligibiles in intelligentia quæ ſunt qdam bonitates, & quędã perfectiones eius, ſunt deriuatę & cauſatę ab ipſa cã prima. Et ſubdit ꝙ (& ſimiliter res corporeę ſenſibiles ſunt intelligibiles in intelligentia). i. in intelligentia ſunt modo intelligibili. (Qđ eſt).i. qui modus intelligibilis eſt (qm̃ res quę ſunt in intelligentia non ſunt impreſſiones ipſæ) ſupple factæ à rebus ſenſibilibus. (Immo) ipſę res intelligibiles, ſiue ipſę ſpẽs intelligibiles exiſtentes in intelligentia (ſunt cauſæ impreſſionum) ſupple factaꝝ in rebus ſenſibilibus. ¶Notandũ ꝙ iſtę Author, cum dixiſſet ꝙ res ſenſibiles erant in intelligentia modo intelligibili, quia ibi erant per ſpẽs intelligibiles voluit declarare qño illæ ſpẽs intelligibiles ſunt in intelligentia reſpectu iſtoꝝ ſenſibilium. Et dixit ꝙ non ſunt in ea tanquã impreſſæ & cauſatæ ab iſtis ſenſibilibus, ſed ſunt in ea tanquam cauſæ. & tanquam facientes impreſſiones in hęc ſenſibilia. O

¶Dubitaret forte aliquis qño hæc rõ tertia ſit accipienda. Dicendum ꝙ iſta rõ magis videtur declarare mentem Authoris qño intelligentia intelligat ſuperiora, per modũ cauſati: & inferiora per modum cauſę. Nã non cõſtat ꝙ intelligentia intelligat (loquendo de ſua cognitione naturali) alia à ſe niſi per ſpẽs intelligibiles quas habet apud ſe. Iſtę autem ſpẽs ſunt cauſatæ à prima cã, ſiue (ſecundum hunc Authorẽ) a ſuperioribus cauſis, & (ſecundum hunc eundem Authorem) ſunt cauſantes hæc inferiora: ita ꝙ reſpectu ſuperioꝝ cãrum (quę ſunt ſupra intelligentiã) illæ ſpẽs ſunt impreſſę: ſed reſpectu iſtoꝝ inferiorum ſunt impreſſionum cã. Et iõ voluit hic Author ꝙ ſuperiora cognoſceret intelligentia per modum cauſati: quia cognoſcit ea per ſpecies intelligibiles, quę reſpectu eoꝝ habent rõnem effectus, inferiora vero per modum cauſæ, quia iſtæ eędem ſpẽs quę reſpectu ſuperioꝝ ſunt cauſatæ, reſpectu inferioꝝ (ſm hũc Authorẽ) ſunt cauſantes. ¶Deinde cũ dicit.

Et ſignificatio illius eſt, ꝙ intelligentia eſt cauſa rerum quæ ſunt ſub ipſa, per hoc ꝙ eſt intelligentia: Si ergo eſt intelligentia cã reꝝ per hoc quod P

eſt intelligẽda , tunc ꝓculdubio cauſæ rerũ intelligibiliũ ſunt intelligibiles.

❡Addit quartam rõnem dicens (& ſignificatio illius) vȝ ꝙ intelligentia intelligat inferiora per modum cauſæ, & ſuperiora per modum cauſati (eſt ꝙ intelligentia) ipſa (eſt cã rerum quæ ſunt ſub ipſa) .i. rerum ſenſibilium (per hoc ꝙ eſt intelligentia) .i. eſt cã rerum talium modo intelligibili, & ſubdit, ꝙ (ſi ergo eſt intelligentia cã rerum, per hoc ꝙ eſt intelligentia) .i. modo intelligibili. (Tũc proculdubio cauſæ rerũ intelligibilium ſunt intelligibiles) .i. ſunt ibi modo intelligibili, & ſic eſt cauſata a ſuperioribus modo intelligibili, & quia ſic eſt, ideo intelligit ſuperiora per modũ cauſati : inferiora vero per modũ cauſæ. ❡Dubitaret forte aliquis, quõ accipienda ſit hęc ratio. Dicendum ꝙ hic Author imaginatur ꝙ prima cã ſit ſuper intelligibilis : quia eſt ſupra intelligentiam , ſupra cogitationẽ, & ſupra meditationem, & ſenſum. Intelligentiæ vero ſunt intelligibiles. hęc aũt corporalia ſunt res ſenſibiles. Erit ergo hic ordo (ſecundum hunc Authorem) ꝙ ſuper intelligentia eſt cã intelligibilium. Intelligentia vero cã ſenſibilium. Intelligentia ergo quod eſt ſupra ſe.i.quod eſt ſuper intelligibile, & quod eſt ſub ſe.i.ſenſibile intelligit modo ſuo.i.modo intelligibili. Sed intelligibile reſpectu ſenſibilis habet rationem cauſæ : reſpectu vero ſuper intelligibilis habet rationem cauſati : Ergo intelligit illud quod ſupra ſe per modum cauſati : & quod eſt ſub ſe per modum cauſæ. ❡Deinde cum dicit.

Q Iam ergo manifeſtum eſt ꝙ res ſuper intelligentiam, & ſub ea per virtutem intelligibilem. Et ſimiliter res corporeæ in intelligentia cum intelligentia ſunt intelligibiles. Qm̃ ipſa eſt cã eſſe earum : qm̃ ipſa non appræhendit res,niſi per modum ſubſtãtiæ ſuæ, & ipſa quia eſt intelligentia appræhendit res modo intelligibili , ſiue intelligibiles ſint , ſiue corporeæ.

❡Epilogat circa determinata dicens. (Iam ergo manifeſtum eſt, ꝙ res ſuper intelligentiam, &) res (ſub ea).i.res quæ ſunt ſub ea ſupple ſunt in intelligentia (per virtutẽ intelligibilem, & ſimiliter res corporeę in intelligentia cum intelligentia ſunt intelligibiles) .q.d. ꝙ ſuperiora, inferiora,& infima, vt ipſę res corporeę, & etiam ipſæ intelligentię vna eſt in alia modo intelligibili, & ſubdit (quoniã ipſa) intelligentia (eſt cauſa eſſe eorum) ſupple quantum ad inferiora, & ſupple eſt, quid cauſatum quãtum ad ſuperiora . & ſequitur (quoniã ipſa) intelligentia (nõ appræhendit res niſi per modũ ſubſtantiæ ſuę : & ipſa quia eſt intelligentia appręhendit res modo intelligibili, ſiue intelligibiles ſint ſiue corporeæ) quaſi dicat ꝙ intelligentia omnia appræhendit modo intelligibili:& omnia ſunt in ea per modum ſubſtantiæ ſuæ,ideſt modo intelligibili, & quia intelligibile eſt cauſa eorum , ideſt inferiorum, & eſt cauſatum ſuperiorum. ideo intelligentia intelligit quod eſt ſupra ſe per modum cauſati , & quod eſt ſub ſe per modum cauſæ.

PROPOSITIO NONA.

A OMNIS Intelligentiæ fixio , & omnis ſtabilitas,& etiam eſſentia eius eſt per purã bonitatem,quæ eſt cauſa prima.

❡Poſtquam Author determinauit de vniuerſalitate intelligentię quantum ad cognitionem : In parte iſta determinat de eius vniuerſalitate quantum ad operationem, vt quãtum ad eius regimen, & quantum ad eius influentiam. Nam intelligentia non ſolum habet vniuerſalitatem

(in cognoſcendo, ſed etiam in agendo, & in cauſando ſiue in influendo: quia intelligentia ſecundum hunc Authorem) mediante anima cœli in omnia iſta inferiora influit, & omnia hæc inferiora gubernat, & regit. & (vt intelligamus quomodo ſecundũ hunc Authorem, hęc vniuerſalitas intelligentię competat) ſciendum quòd ſemper motus incipit ab immobili, & ſemper multitudo progreditur ab vnitate. Quanto ergo aliquid eſt magis fixum & magis ſimplex tanto in maiorem multitudinẽ poteſt eius influentia deriuari. Volens ergo Author determinare de vniuerſalitate intelligentiæ quantum ad influentiam & regimen quod habet reſpectu horum inferiorũ, duo facit, quia primo præmittit quãdam propoſitionem de fixione, & ſtabilitate intelligentiæ, & exponit eam. Secũdo ex his quæ dixerat deſcendit ad determinandum de vniuerſalitate regiminis, & influentiæ ipſius intelligentiæ ibi (Quia ſignificatio eius) circa primũ duo facit, quia primo præmittit huiuſmodi propoſitionem, Secundo eam declarat & probat ibi (& virtus quidem intelligentię) Dicit ergo ꝙ (omnis fixio, & omnis ſtabilitas intelligentiæ, & etiam eſſentia eius eſt per puram bonitatem quæ eſt cauſa prima.)

¶Dubitaret forte aliquis. quõ intelligentiæ fixio, & ſtabilitas eſt per bonitatem puram, ſiue per cauſam primã. Dicendum ꝙ ſecundũ phyloſophũ in fine ſecundi de generatione. Propter longe diſtare à primo contingit generatio & corruptio in iſtis inferioribus. Vellet enim natura ſemper facere quod melius eſt, vt ibidem dicitur. Et quia iſta nõ poſſunt perpetuari in ſuo eſſe eadem numero. Ideo reliquo modo cõpleuit Deus continuam faciens generationem, vt per huiuſmodi generationem continuã quę non poſſunt ſeruari eadẽ numero, ſeruentur alio modo, vz eadem ſpecie. Generatio itaq; & corruptio contingit in entibus pp diſtare a primo. Et quia contrariorum cõtrarię ſunt cauſæ, ſtabilitas, & fixio in entibus contingit propter propinquare primo. Intelligentia ergo quia eſt propinquior primo præ cæteris alijs entibus cauſatis, fixonem & ſtabilitatem quam habet, habet per puram bonitatem, ideſt per primam cauſam cui appropinquat, ab illa enim habet eſſentiam, fixionem & ſtabilitatem. B T.cõ.59. s.t.cõ.59

¶Vlterius forte dubitaret aliquis. Quid ſit magis appropinquare primo, & magis diſtare ab ipſo. Dicendum ꝙ nos debemus imaginari duos terminos vltra quos non eſt proceſſus: vnus qui eſt actus purus cui nihil eſt admixtum de potentia. Et huiuſmodi eſt ipſe Deus ipſa bonitas pura: Vltra autem iſtũ terminum nõ eſt proceſſus quãtum ad perfectionem, vel quantum ad actualitatem, quia nihil eſt dare perfectius eo, vel nihil eſt dare excellentius ipſo. Alius autem terminus eſt materia prima, quæ de ſe eſt potẽtia pura nullam actualitatem habens, Vltra autem iſtũ terminum nõ eſt proceſſus quantum ad imperfectionem, quia ſicut nihil eſt perfectius cauſa prima, ita nihil eſt imperfectius materia prima. Materia enim prima ita eſt imperfecta, & ita eſt prope nihil quòd non poteſt fieri deſcenſus ab ea verſus nihil, quin eatur in ipſum nihil. Appropinquare ergo primo, nihil eſt aliud quàm habere, plus de eſſe & actualitate, & diſtare a primo, nihil eſt aliud quàm habere plus de imperfectione & potentialitate. Materia ergo prima (ſecundum hunc modum loquendi) maxime diſtat a primo, & ſubſtantia intelligentiæ eſt primo magis propinqua. Vnde & Auguſtinus loquens Deo duodecimo confeſſionum ait. Duo feciſti domine vnum prope te, ideſt ſubſtantiam intelligentiæ, & aliud prope nihil, ideſt materiam primam. Quia ergo materia prima ſic eſt prope nihil, illa facit diſtare a primo, & per illam res poſſunt eſſe & non eſſe. Propter quod ſeptimo Methaphyſicæ ſcribitur ꝙ materia in quolibet eſt id per quod res poteſt eſſe, & non eſſe. Diſtare ergo a primo, eſt non habere eſſe fixum, ſed potius poſſe eſſe & non eſſe, hoc eſt habere materiam partem ſui quæ ſit priuationi admixta. Appropinquare autem primo eſt habere eſſe fixum, & perpetuum, ideſt habere plus de actualitate, & carere materia, per cuius carentiam dicuntur intelligentię appropinquare primo. Nam hoc facit ipſas intelligentias eſſe fixas, vt naturaliter perpetuentur in ſuo eſſe. ¶ Deinde cum dicit. C D Auguſtinus. T.cõ.53.

PROPOSITIONIS Nonæ Cõmentum.

E ET virtus quidem intelligentiæ vehementioris virtutis eſt, q̃ res ſecundæ quæ ſunt poſt eam, quoniã non accipiunt cognitionem eius. Et non eſt facta ita, niſi quia eſt cauſa ei, quod eſt ſub ea.

¶Declarat quod dixerat dicens. (Et virtus quidẽ intelligentiæ vehementioris virtutis eſt) i. maioris ſimplicitatis, & actualitatis, & iõ eſt magis fixa ſupple (q̃ res ſecundæ quę ſunt poſt eã) & ꝙ ſit maioris virtutis, & maioris abſtractionis, & ſimplicitatis intelligentia ſuperior q̃ res ſecunda.i.q̃ intelligentia inferior, patet (qm̃) ipſæ aĩq; ſiue ipſę res ſecundæ, ſiue intelligentię inferiores (non accipiunt).i.non appręhendunt (cognitionẽ eius).i.ſcientiam intelligentiæ ſuperioris, & ſubdit (& non eſt facta ita).i.intelligentia ſuperior non
S eſt facta ita excellens, & ita ſimplex magis q̃ ſint res ſecundę quæ ſunt ſub ea, (niſi quia) ipſa intelligentia ſuperior (eſt cauſa ei quod eſt ſub ea.) ¶Notandum aũt ꝙ (ſm̃ hunc Authorem) intelligentia ſuperior habet aliquã cauſalitatem ſuper oĩa inferiora. Et quia in cauſis eſſentialr̃ ordinatis, ſemper cã eſt ſimplicior effectu, & actualior eo, & pſtantior ipſo. Iõ intelligẽtia (ſm̃ ſententiã huius Authoris) q̃ eſt cã oĩum inferioꝝ & oĩum reꝝ ſecũdarũ ab ipſa, eſt vehemẽtioris virtutis & maioris ſimplicitatis q̃ ſint oẽs hmõi res ſecũdę.
F ¶Dubitaret forte aliquis, quia, vr̃ Author non probare intentũm, quia, cũ deberet probare, ꝙ intelligentia maioris eſt fixionis q̃ aliæ res, & ꝙ hmõi fixionem habet à prima cã, probat ꝙ eſt vehementioris vnitatis, & ſimplicitatis q̃ alia. Dicendum ꝙ ex cõpoſitione contingit in entibus potentialitas & fluxibilitas ſiue inſtabilitas. Nam ſi eſſet aliquid oĩo ſimplex in illo non eſſet aliqua potentialitas, & illud eſſet ſtabile, & per conſequens quid fixum. Et quia hmõi eſt ſolum vnũ, v3 cã prima, ideo ſola ipſa, eſt, oĩo immobilis, per ſe,
à.t.c.36. vſq; ad.t. cõ.45.incluſiue. per accidẽs, & abintra, vt declarari habet in. 8. Phyſicoꝝ. Ergo eſſe ſimplex & magis fixũ, & ſtabile ſe ſe conſequuntur. Satis itaq; probatur, ꝙ intelligentia ſit maioris fixionis quàm alia, quia ipſa eſt maioris vnitatis, & ſimplicitatis q̃ cætera. ꝙ etiã hoc habeat a cã prima, ſatis datur intelligi per ea quæ dicuntur in lr̃a. Nam ſi intelligentia pp hoc facta eſt maioris vnitatis quàm alia, quia eſt eoꝝ cã, prima cã de qua nulli eſt dubium ꝙ ſit cã intelligentiæ eſt maioris vnitatis quàm intelligentia, & eſt cã quare intelligentia ſit vnita, & quia eſt cã vnitatis eius, eſt etiã cã eius fixionis, & eius eſſe: ita ꝙ eſſentia & fixio eſt in intelligẽtia a cã prĩa. Eſt aũt in ea hmõi fixio ex ppinquitate quã hẽt ad cãm primã q̃ eſt bonitas pura.
G ¶Vlterius forte dubitaret aliquis, quia vr̃ eſſe falſum ꝙ res ſecundæ non accipiant.i.non
In ppoſitiõe.10.g compræhendãt cognitionem eius.i.ſciam ipſius intelligentię ſuperioris. Nã (vt declarabitur inferius) intelligentiæ ſuperiores intelligunt per ſpẽs magis vniuerſales, inferiores vero per ſpẽs minus vl̃es. Sed magis vl̃ia actu continẽtur in minus vl̃ibus: quia oĩa ſuperiora, actu reſeruantur in inferioribus. tota.n. rõ aĩalis actu reſeruatur in rõne hoĩs, non aũt econuerſo, quia ſpẽs abundat a genere, & cõtinet aliquã perfectionem q̃ eſt extra naturã generis. Intelligentię ergo inferiores, quia intelligunt per ſpẽs minus vl̃es cõpræhendunt ſciam intelligentiaꝝ ſuperiorũ, non aũt econuerſo, cuius oppoſitum vr̃ Author in lr̃a dicere. Dicẽdum ꝙ (vt ſupra tetigimus) ecõtrario eſſet in perfectionibus in materia receptis,
In ppoſitiõe.4.m N.Nn.& OO. ſi haberent eſſe abſtractum (vt Plato poſuit.) Nam eſſe in materia receptum eſt imperfectius quàm viuere. Ita ꝙ viuere (vt habet eſſe in materia, vel vt habet eſſe in quocunq; naturã participante) cõtinet quicquid continet eſſe, & adhuc amplius. Sed ſi eſſet eſſe ſeparatum, & eſſet realr̃ differens à viuere (vt Plato poſuit) eſſe eſſet perfectius quàm viuere.
Plato. Nam illud eſſe haberet in ſe oẽm modũ eſſendi. Cum ergo viuere ſit quidã modus eſſendi,
H tota vita clauderetur in illo eſſe, non tñ totum eſſe claudaretur in illo viuere, quia illud viuere non haberet oẽm rõnem entis, licet haberet oẽm rõnem vitę. Ex hoc ergo põt habere differentia

differentia inter ſpēs intelligibiles exiſtentes in intelligentijs, & in intellectu noſtro. Nam ſpēs in intellectu noſtro hn̄t ortum à ſenſu:& ideo ſequuntur modum formarum in materia exiſtentium,ſiue modum quem hn̄t formę in iſtis ſenſibilibus,& quia hæc magis vniuerſalia in materia ſunt imperfecta,ideo cognoſcere res per ſpēs magis vniuerſales , eſt cognoſcere magis imperfecte quantum ad intellectum noſtrum. Sed ſpēs in intelligentijs non oriuntur à ſenſu,ſed fluunt ab ideis in mente diuina exiſtentibus. Ideo ſequuntur modum formarum abſtractarum,non formarum in materia exiſtentium. Propter quod ibi quāto ſpēs ſunt magis vniuerſales tanto ſunt perfectiores,& maioris comprehenſionis,quāto vero minus vniuerſales,tanto imperfectiores,& minores comprehenſionis. Propter quod ſpēs quę ſunt in intelligentia ſuperiori ſunt magis vniuerſales. Vnde intelligentia inferior non accipit.i. non comprehendit cognitionem eius.i.ſcientiam intelligentię ſuperioris. Quia ſciētia intelligentię ſuperioris eſt per ſpecies,quæ ſunt vehementioris vniuerſalitatis quàm ſint ſpecies intelligentię inferioris. ¶ Deinde cum dicit.

SECVNDA pars principalis Commenti.

QVIA ſignificatio eius eſt id cuius eſt rememorandum,ꝙ intelligētia eſt regens omnes res quæ ſunt ſub ea per virtutem diuinā , quæ I
eſt in ea,& per eam continet res,quoniam per eam eſt cauſa rerū, & ipſa retinet omnes res,quæ ſunt ſub ea,& comprehendit eas,

¶ Ex his quę dixerat procedit ad determinandum de vniuerſalitate intelligentiæ quantū ad cauſalitatem & influentiam,oſtendens ꝙ hmōi vniuerſalitatem ſortitur intelligentia ex cā prima. Circa quod duo facit,quia primo facit quod dictum eſt. Scdō quia mentionem fecerat de cauſa prima,dat dr̄iam inter eam,& res alias. Secunda ibi(& cā quidem prima) In prima ergo parte intendit probare,ꝙ intelligentia per cām primam , & per virtutē diuinam hꝫ vniuerſale regimen,& vniuerſalem influentiam in hæc inferiora.Circa quod duo facit:quia primo probat hoc ratione,ſecundo inductione ibi. (Vnde intelligentia quidem apprehendit)Intelligentia aūt ad hęc inferiora (ſm̄ mentem huius Authoris) Triplicem hꝫ comparationem. Nam primo eſt eis ſuperior. Secundo eſt eorum cā. Et tertio iuuat ea ad agendum. Circa primum ergo tria facit,ſm̄ ꝙ hoc triplici modo probat intentum. Secunda ibi(quod eſt quoniam) Tertia ibi.(Et intelligentiam quidem non eſt)Cōtinuetur aūt ſic prima ratio. Bene dictum eſt ꝙ intelligentia cā eſt ei,quod eſt ſub ea (quia ſignificatio eius eſt,)ꝙ.ſ.ita ſit(id cuius eſt rememorandum).ſ. cuius debemus rememorari , & quod debemus probare,videlicet (ꝙ intelligentia eſt regens omnes res , quæ ſunt ſub ea per virtutem diuinam,quæ eſt in ea,& per eam).i. per virtutem illam (continet res,quoniam per eam eſt cā rerum,& ipſa retinet omnes res,quæ ſunt ſub ea,& comprehēdit eas) Eſt ergo vis rationis huius,ꝙ quia intelligentia eſt,ſuper omnes has res,ideo continet eas, & comprehendit ipſas,& hꝫ vniuerſale regimen ſuper eas. Et quia quod hꝫ,habet per virtutem diuinam,ideo per hmōi virtutem hꝫ hmōi vniuerſale regimen. ¶ Notandum aūt ꝙ hic Author tangit quaſi duo media ad probandum vniuerſale regimen ineſſe intelligentijs per virtutem diuinam. Vnum eſt ex ratione cauſalitatis,vt quia eſt ſic vniuerſalis cauſa per virtutem diuinam:ideo per eam virtutem regit oēs res: & hꝫ ſuper eas vniuerſale regimen. Aliud medium ſumitur ex ratione ſuperioritatis , vt quia oēs iſtæ res ſunt ſub ea.i. ſub intelligentia,ideo intelligentia continet oīa iſta:& cum hoc habeat per virtutem diuinam,ideo per talem habet vniuerſale regimen de eis.

¶ Notandum etiam ꝙ licet hęc ratio de vniuerſalitate intelligentiæ per virtutem diuinam K
poſſit inniti vtriq ;medio,videlicet cauſalitati,& ſuperioritati , vt dicatur intelligentia per

virtutem diuinam habere regimen, vel quia cauſa, vel quia ſuperior. Tamen magis accipienda eſt hęc ratio, vt arguit ex eo, ꝙ intelligentia eſt ſuperior, quàm ex eo ꝙ eſt cauſa, Quia ſequens ratio arguit de cauſalitate. ¶ Deinde cum dicit.

L QVOD eſt, quoniam eſt ꝙ omne quod eſt principiũ rebus, & cauſa eis eſt illas res retinens, & cauſans eas, & non euadit ab ipſis aliquid ꝓpter virtutem ſuam. Ergo intelligentia eſt princeps omnium, quæ ſub ea ſunt, & retinens ea, ſicut natura regit res, quæ ſunt ſub ea per virtutem intelligentiæ: ſic etiam & ſimiliter intelligentia per virtutem diuinam.

¶ Adducit ſecundam rationem ſumptam ex parte cauſalitatis dicens: (Quod eſt) videlicet ꝙ intelligentia habeat tale vniuerſale regimen (quoniam eſt) ideſt contingit (quòd omne quod eſt principium rebus, & cauſa eis eſt illas res retinens, & cauſans eas, & non euadit ab ipſis aliquid propter virtutem) vel cãm (ſuam) q.d. ꝙ nihil ab ipſis cauſatis põt euadere, quin contineatur, & regatur per intelligentiam, & hoc propter virtutem ipſius intelligẽtiæ, & propter cãlitatẽ eius. Et quia ſic eſt (ergo intelligentia eſt princeps oĩum, quæ ſub ea ſunt, & retinens ea) & hoc ſupple per virtutem diuinam. Quod patet per ſimile. Ideo ſubdit, ꝙ (ſicut natura regit res, quæ ſunt ſub ea per virtutem intelligentiæ, ſic etiam & ſimiliter intelligentia per virtutem diuinam) quoddam ſupple vniuerſale regimen habet ſuper omnia, quæ ſunt ſub ea, quod probare volebamus.

Alia lr̃a hꝫ, & ſimilr̃ intelligẽtia regit naturã per virtutem diuinam.

¶ Dubitaret forte aliquis quõ ſicut natura per virtutem intelligentiæ regit res, quæ ſunt ſub ea, ſic intelligentia per virtutem diuinam, regat naturam totam. Dicendum ꝙ ſm cõmentatorem in duodecimo metaphyſ. ſuper illo cap. Manifeſtum igitur ꝙ nullo modo intelligemus, vt ſint formę, ſiue vt ſint Ideę. Vult ꝙ natura (cum non intelligat) nõ ſciat aliquid perfecte ordinare, niſi rememorata ex virtutibus agentibus nobilioribus, quæ dñr intelligentię. Ordinare.n. eſt ſapientis (vt dr̃ in primo Metaphyſ. Cum ergo videamus naturam ſic ordinate agere, oportet ꝙ ab aliquo ſapiente, & ab aliquo intelligente dirigatur, vt poſſit ordinate agere. Eius.n. cuius non eſt ordinem conſpicere, non eſt ordinate agere, niſi dirigatur ab eo, qui ordinem apprehendit. Ideo dolatræ, qui neſcit ordinẽ totius ędificij, non eſt ordinate agere, niſi ab architectonica dirigatur cuius eſt totum ædificiũ ordinare. Agens igitur per naturam nunꝗ ordinate agit, niſi dirigatur ab aliquo ſapiente, & intelligente, qui ordinem apprehendat. Propter qđ agens per naturã eſt quaſi organum, & inſtrumentum eius qđ agit per intellectum. Rurſus quia ꝑ finem eſt oĩs ordo: illud qđ mouet, vt deſideratum, & vt amatum, & vt finis oĩum eſt principalis cã oĩum aliorum, ſiue per naturam, ſiue per intellectum agant. Sicut ergo oĩa agentia naturalia reducuntur in agentia per intellectũ, ſic oĩa agentia per intellectum reducuntur in artem diuinam tanquã in Architectonicam, & principalem. Vnde Cõmentator in eodẽ. 12. metaph. & ſuper eodem cap. vult, ꝙ quęcunqꝫ hic inferius aguntur ſumãt menſurã ab arte diuina intellectuali, quæ eſt vniformis, & principalis, ſub qua ſunt plures artes. Imaginatur.n. Commentator ꝙ oẽs artes intelligentiarũ, & oẽs actiones progredientes à ſubſtantijs intellectualibus reducantur in intellm̃ diuinũ, & in diuinã artẽ, quę eſt architectonica. & principalis. Ergo ſicut agẽs per naturã eſt organũ agentis ꝑ intellm̃, ſic agentia per intellm̃ (loquẽdo de intelligibilibꝫ cauſatis) ſunt organa agẽtis primi. Bñ ergo dictũ eſt, ꝙ ſicut natura regit ea, quæ ſunt ſub ea per intelligentiã: ſic intelligentia regit naturam per virtutẽ diuinã. ¶ Deinde cũ dicit.

M Circa finẽ cõ. 18. Ante medių̃ prohęmij.

N Verſus finẽ cõ. 18.

O ET intelligentia quidẽ nõ eſt facta retinens res, quæ ſunt poſt eam, & regẽs eas, & ſuſpendẽs virtutem ſuã ſuper eas, niſi qm̃ ipſa eſt virtus ſubſtãtialis eis, immo eſt ipſa virtus virtutum ſubſtãtialium, qm̃ eſt cauſa eis.

❡Adducit tertiam rationem ad propoſitum dicens. (Et intelligentia quidem non eſt facta retinens res, quæ ſunt poſt eam) vel quę ſunt poſt eſſe eius (&) non eſt ſtans (regēs eas, & ſuſpendens virtutem ſuam ſuper eas. Niſi qm̄ ipſa eſt virtus ſubſtatialis eis: immo eſt ipſa virtus virtutum ſubſtantialiū) hoꝝ.ſ. inferiorū (qm̄ eſt cū eis) & ideo regit hæc inferiora, & ſuſpendit virtutem ſuam ſuper illa, & adiuuat illa in actionibus ſuis.

Alia lra habet, niſi qm̄ ipſe res non ſunt virtus ſubſtantialis ei immo ipſa ē virtus virtutum ſubſtātialiū.

❡Dubitaret forte aliquis, quō intelligentia ſit virtus ſubſtantialis eis.i. iſtis inferioribus, & quō quantum, ad hęc inferiora ſit virtus virtutum ſubſtantialium. Dicendum ꝙ virtus eſt vltimum de poſſe (vt dictum eſt ſupra in.1.cap.) & magis illud mediante quo aliquid pōt in ſuum opus, vltimatum, & in complementū ſui operis dr̄ eſſe virtus eius. Et quia cā ſuperior dr̄ eſſe virtus cauſæ inferioris. Quotieſcūq; igr̄ aliquid hȝ ordinem ad aliud, & ex illo ordine ſortitur vltimum, & complementum ſuæ operationis. Illud dr̄ eſſe virtus eius. Sed diſtinguendum eſt de ordine (quia cum ordo poſſit eſſe, per ſe, & per accidens, contingit ꝙ aliquid ſortiatur aliquod complementum ex aliquo, ad quod nō hȝ ordinem per ſe. Et qn̄ hoc contingit tunc illud à quo ſortitur tale complementum pōt dici virtus eius nō per ſe: ſed per accidens, non eſſentialis, ſed accidētalis. Sed ſi hmōi ordo ſit per ſe, & eſſentialis, tūc illud pōt dici ſubſtantialis virtus, & quia natura, & hęc inferiora per ſe hn̄t ordinem ad intelligentias mouentes, & ab eis ſortiuntur vltimum, & complementū operationis ſuę. Ideo dicta eſt intelligentia virtus iſtis inferioribus, non accidentalis, ſed ſubſtantialis. Quia ordo iſtorum inferioꝝ ad intelligentias non eſt per accidens, ſed per ſe, Tota.n. natura corporalis (per ſe loquendo) adminiſtratur per ſubſtantias ſeparatas Immo (ſi volumus ſequi mētem huius authoris) intelligentia non ſolum eſt, virtus ſubſtantialis hoꝝ inferiorum. Sed ēt eſt virtus virtutum ſubſtantialium eorum. Nam (ſm̄ iſtum Authorem) iſta inferiora gubernantur per aīas mouentes orbem. Aīę aūt ipſæ regulantur in actionibus ſuis per intelligētiam. Iſta ergo inferiora ordinātur per ſe ad cœleſtes aīas: aīę aūt cœleſtes ad intelligētias ſimilr̄ ordinantur. Ergo (ſm̄ hunc Authorem) aīa cœli eſt virtus ſubſtantialis horum inferiorum, cum per ſe, & eſſentialiter hæc inferiora corpora ab hmōi aīa ſortiantur vltimum, & complementum ſuoꝝ actuum. Sic ēt intelligentia eſt virtus ſubſtantialis aīarum cœleſtiū. Ergo intelligentia eſt virtus virtutum ſubſtantialiū hoꝝ inferioꝝ, quia eſt virtus aīaꝝ cœleſtiū: quæ (mō quo dictū eſt) ſunt virtutes ſubſtātiales hoꝝ inferioꝝ. ❡Deinde cū dicit.

P

I.·in phç mio.x.

VNDE intelligentia quidem apprehendit generata, & naturam, & orizontem naturæ.ſ. animam. Nam ipſa eſt ſupra naturam. Quod eſt quia natura continet gubernationem, & aīa continet naturam, & intelligentia continet animam. Ergo intelligentia continet omnes res, Et non eſt facta ita, niſi propter cām primam, quæ ſupereminet oībus rebus, quoniam eſt cauſa intelligentiæ, & animæ, & naturæ, & reliquis rebus.

Q

Alia lra hȝ, & intelligētia qdē. &c.

❡Quod probauit ratione, nunc probat inductione dicens. (Vnde intelligentia quidem apprehendit generata, & naturam, & Orizontem naturę, ſcilicet animam. Nam ipſa).ſ. intelligentia (eſt ſupra naturam. Quod eſt quia natura continet gubernationem, & anima continet naturam, & intelligentia continet animam. Ergo intelligentia continet oēs res) quaſi dicat, ꝙ inducendo patet ꝙ intelligentia continet omnia alia, quia omnia quæ ſunt poſt intellectum, vel ſunt hęc generabilia, vel ſunt natura corporis cœleſtis, vel ſunt animæ cœlorum. Et quia intelligentia continet omnia iſta, ideo dicitur continere omnes res. Et ſubdit ꝙ (& non eſt facta) intelligentia (ita) videlicet quòd contineat omnes res (niſi propter cauſam primam,) ſiue propter propinquitatem, quam habet ad cauſam primam (quæ ſupereminet omnibus rebus, quoniam eſt cauſa intelligentię, & animæ, &

¶Dat differentiam inter ſcientiam diuinam,& ſcientiam aliorum dicens (& ſcientia quidẽ diuina,non eſt ſicut ſcia intelligibilis).i.ſicut ſcia intelligentię (neq; ſicut ſcientia aĩalis).i. ſicut ſcientia animæ,(immo eſt ſupra ſciam intelligentiæ, & ſcientiam aĩæ, qm̃ eſt cauſans ſcias) ſupple tam animæ q̃ intelligentiæ. ¶Notandum aũt ꝙ ſm̃ Commentatorem in.12. Metaphyſ.hæc eſt drĩam inter ſcientiam Dei,& ſcientiam nr̃am, quia ſcientia nr̃a cauſatur à rebus:ſed ſcientia Dei cauſat res. Cum.n.Deus ſit naturæ intellectualis per ſuum intelligere,& per ſuam ſcientiam practicam,eſt cauſa oĩum aliarum rerum. Ipſa ergo ſcientia aĩæ,& intelligentię,in quantum eſt quędam res,eſt cauſata à ſcientia Dei,vel poſſumus hãc conſequentiam aliter declarare,Dicendo ꝙ ſemper primum in oĩ genere,cã eſt oĩum aliorum,quę ſunt poſt (vt dr̃ in.2.Metaphyſ.Ergò ſcientia Dei quæ eſt prima ſcientia eſt cauſa oĩum ſcientiarum. Differt ergo ſcientia Dei ab alijs ſcientijs,quia eſt cauſa aliarum ſcientiarum. ¶Deinde cum dicit. Y Cõ.51. T.cõ.6.

ET virtus quidem diuina eſt ſupra omnem virtutem intelligibilem, & animalem,& naturalem,quoniam eſt cauſa omnium virtutum. V

¶Dat differentiam inter virtutem diuinam, & virtutes alias.d. (& virtus quidem diuina eſt ſupra oẽm virtutem intelligibilem,& animalem, & naturalem, quoniam eſt cauſa oĩum virtutum) quaſi dicat ꝙ omnis virtus,tam intelligentiæ q̃ aĩæ,q̃ etiam naturæ,cauſata eſt à virtute diuina,ideo virtus illa eſt ſuper omnem virtutem. ¶Notandum aũt ꝙ ſicut probauimus,ꝙ ſciẽntia Dei eſt cã oĩum ſcientiarum,quia eſt prima ſcientia. Sic probari poteſt ꝙ virtus diuina ſit cauſa omnium virtutum,quia eſt prima virtus. Differt ergo virtus diuina ab illis virtutibus,quia eſt earum cauſa. ¶Deinde cum dicit.

ET intelligentia eſt habens Iliachim,& formam, & ſimiliter aĩa eſt hñs Iliachim. Cauſæ aũt primæ non eſt Iliachim,qm̃ ipſa eſt eſſe tantum. X

¶Dat differentiam inter cauſam primam,& alias,quantum ad modum indiuiduandi. Ad cuius euidentiam ſciendum,ꝙ alia à primo indiuiduantur per aliquid materiale.Sed prima cauſa eſt id quod eſt vna per ſuum eſſe purum.Ideo duo facit Author, quia primo dat differentiam inter cãm primam,& alia,eo quia cã prima non habet aliquid materiale ſicut alia. Secundo ex hoc progreditur ad oſtendendum,ꝙ aliter indiuiduatur prima cauſa, & aliter alia:ibi.(Quòd ſi dixerint aliqui)Dicit ergo,(& intelligentia eſt hñs Iliachim, & formam).i.eſt habens aliquid materiale,& aliquid formale(Et ſimiliter aĩa eſt hñs Iliachim).i. aliquid materiale,& ſequitur:(cauſæ aũt primæ non eſt Iliachim: qm̃ ipſa eſt eſſe tantum.) ¶Dubitaret forte aliquis quo intelligentia eſt habens Iliachim, & formam. Dicendum ꝙ omne quod eſt citra primum non eſt ſuum eſſe:ſed eſt in potentia ad eſſe,propter quod eſt compoſitum ex natura,& eſſe. Ipſa ergo intelligentia quamuis ſm̃ ſe ſit quędam forma,tamen vt eſt in potentia ad eſſe,& vt perficitur per eſſe, eſt quid potentiale reſpectu eius.In ipſa ergo intelligentia eſt aliquid potentiale,& aliquid actuale:quia eſt ibi ipſa natura,quæ eſt quid potentiale reſpectu eſſe:& eſt ibi ipſum eſſe,quod eſt quid actuale reſpectu naturę. Ipſum ergo potentiale vocat hic Auctor Iliachim.i.materiale,& ipſum actuale eius vocat formam. Eſt.n.eſſe quaſi forma,& perfectio naturæ in intelligentia ergo quãuis non ſit ile,quia non eſt ibi materia,eſt tñ ibi Iliachim.i.aliquid materiale, Et multo magis ponemus hoc in anima, quæ eſt infra intelligentiam, & habet plus de potentialitate admixta q̃ ipſa. Sola autem prima cauſa neq; habet ile,neq; Iliachim, quia neq; materiam habet,neq; materiale: ſed eſt eſſe purum quod nihil potentiale patitur ſibi eſſe admixtũ. ¶Deinde cum dicit.

Y QVOD ſi dixerint aliqui neceſſe eſt, vt ſic Iliachim. dicemus Iliachim.i.ſuum eſſe infinitum,& indiuiduum eſt ſua bonitas pura influens oẽs virtutes ſuper Intelligentiam,& ſuper reliquas res mediante ea.

¶Oſtendit ꝙ non indiuiduatur cauſa prima per Iliachim,ſicut indiuiduantur alia,ideo ait (quòd ſi dixerint aliqui neceſſe eſt,vt ſit Iliachim) ſupple ipſi cauſæ primę,vt indiuiduetur per ipſum(dicemus Iliachim.i.) cauſa prima habet Iliachim(ſuum eſſe infinitum, & indiuiduum eſt ſua bonitas pura) q.d. ꝙ ipſa cauſa prima non indiuiduatur.i. non hꝫ eſſe diſtinctũ ab alijs ꝑ Iliachim. ſed Iliachim in ea eſt ſuum eſſe infinitũ, & indiuiduũ ſuum.i.indiuiduatio ſua eſt bonitas pura:quę bonitas eſt(influens oẽs virtutes ſuper intelligentiam) vel ſuper intelligentias(&) ſupple eſt influens(ſuper reliquas res mediante ea).ſ.intelligentia.
¶Notandum aũt ꝙ id quod facit Iliachim in alijs quantum ad indiuiduationem, facit in cauſa prima eſſe ſuum infinitum,& ſua bonitas pura:Nam ſicut oĩa alia à primo indiuiduãtur per ſuum Iliachim,ſic ipſum primum hꝫ eſſe indiuiduum.i.indiuiſum à ſe,& diuiſum ab alijs per ſuam infinitatem,& per ſuam bonitatem puram. Nam hoc eſt eſſe indiuiduũ.i. incommunicabile,& ideo homo non eſt indiuiduum,quia poſſunt eſſe multi hoĩes,non aũt poſſunt eſſe multi Dij. Sed cauſa quare non poſſunt eſſe multi Dij eſt, quia Deus habet eſſe infinitum,& bonitatem puram. Et quia impoſſibile eſt ꝙ ſint plura eſſe infinita,& plures bonitates puræ.Ideo impoſſibile eſt eſſe plures deos. Sed ratio quare non poſſunt eſſe plures ſortes eſt ſignatio materię,quia eadem materia ſignata ſecundum eandem ſignationem non eſt communicabilis multis. Indiuiduatio ergo & incommunicabilitas in iſtis materialibus & in omnibus cauſatis eſt ex materia vel ex aliquo materiali. Sed in Deo eſt ex eſſe infinito,& ex bonitate pura.

Z ¶Dubitaret forte aliquis quomodo indiuiduatio in omnibus citra primum,eſt per ſuum iliachim, Dicendum ꝙ in rebus uidemus formam & eſſe & uidemus dupplicem modum formæ.quia aliqua forma eſt,quæ eſt apta nata [illegible] in materia,& omnis talis forma quãtum eſt de ſe, eſt plurificabilis & communicabilis in eadem ſpecie: quia in diuerſis partibus materię poſſunt recipi diuerſæ tales formæ. Si autem non plurificatur,hoc eſt,per accidens in quantum illa forma recipitur in tota materia ſua, quia quantumcunq; forma naſi ſit multiplicabilis,tñ ſi conſtaret naſus ex tota materia ſua non eſſet, niſi vnus naſus in ſpẽ naſi. Formę ergo materiali competit indiuiduatio per materiam in qua recipitur. Et ſi materia haberet eſſe abſolutum à quantitate,ſe ipſa eſſet ſignata, & ſufficeret ſola materia ad indiuiduationem:tñ quia materia nunquam ſeparatur à quantitate,quia mater ia ipſa de ſe eſt indiuiſibilis,cum ſit facta materia hæc alia ab illa,& ſit diuiſa,& ſit facta habẽs partes propter quantitatem. Eo ipſo ergo ꝙ forma materialis indiuiduatur,quia recipitur in hac parte materiæ,ipſa ſignatio materiæ per quantitatem facit ad indiuiduationem. Forma er-

& go materialis indiuiduatur per materiam ſignatam in qua recipitur. Sed forma ſeparata cuiuſmodi eſt natura intelligentiarum indiuiduatur ſe ipſa. Nam eo ipſo ꝙ forma non eſt apta nata recipi in materia ſeipſa eſt hoc aliquid. Ergo in intelligentijs forma indiuiduatur per ſe,ſed ipſum eſſe ibi indiuiduatur per formam. Quia eo ipſo ꝙ illud eſſe eſt aptũ natum recipi in aliquo quantum eſt de ſe,non eſt hoc aliquid,neq; eſt quid contractum,ſed particulatur per formã in qua recipitur. Ergo quod in rebus materialibus facit materia ſignata,& forma,hic in ſubſtantijs ſeparatis facit forma, & eſſe. Itaq; ſicut in rebus mate-

ꝛ rialibus materia ſignata ſeipſa eſt quid incommunicabile,forma vero indiuiduatur,& par-

Error ticulatur per materiam ſignatam in qua recipitur. Sic in ſubſtantijs ſeparatis ipſa forma eo

Platoni- ꝙ non eſt apta nata recipi in alio,ſeipſa eſt hoc aliquid,ſed eſſe ibi indiuiduatur,& particu-

corum. latur per formam in qua recipitur. Imaginabimur enim ꝙ nullum vniuerſale eſt per ſe

T.cõ.57. exiſtens. Iſte enim fuit error Platonicorum,qui poſuerunt vniuerſale eſſe ſubſtantiam.i.

58. per ſe exiſtere (vt declarari habet in ſeptimo metaphyſ.Quod erat ponere oppoſitum in

adiecto. Nam eo ipſo ꝙ aliquid per ſe exiſtit, non eſt in multis, nec prædicatur de multis, & per conſequens non eſt vniuerſale. Ergo eo ipſo quòd intelligentia eſt forma per ſe exiſtens forma illa ex ſe eſt hoc aliquid, quia ſe ipſa exiſtit. Sicut ergo inuenimus duo genera formarum, quia aliquæ per ſe exiſtunt, & aliquæ ſunt in materia receptę. Sic inuenimus duplex eſſe, quia aliquod eſt eſſe purum, per ſe exiſtens, vt eſſe diuinum, & aliquod eſt eſſe in alio receptum, vt eſſe creaturarum. Eſſe ergo creaturarum indiuiduatur per formã vel per materiam in qua recipitur. Sed eſſe diuinum ſeipſo eſt aliquid ab omnibus alijs diſtinctum. Accipiendo itaque indiuiduationem large prout ipſum diuinum eſſe, eſt quid indiuiduum, quum non poſſint eſſe plura talia eſſe, dicemus quòd in rebus materialibus indiuiduatio eſt per materiam. In ſubſtantijs vero ſeparatis indiuiduatio eſt per formam, ſed in ipſo Deo indiuiduatio eſt per eſſe. Verum quia forma in ſubſtantijs ſeparatis comparata ad eſſe eſt quid potentiale, & poteſt dici Iliachim, dicere poſſumus, quòd ſicut in corporibus indiuiduatio eſt per materiam, ſic in ſubſtantijs ſeparatis indiuiduatio eſt per Iliachim: ideſt per formam quę comparata ad eſſe poteſt dici Iliachim. In Deo autem ſuum inuiduum eſt ſuum eſſe infinitum, & ſua bonitas pura. Propter quod patet qualiter indiuiduatio fit in rebus.

PROPOSITIO DECIMA.

OMNIS intelligentia eſt plena formis, Veruntamen ex intelligentijs ſunt, quæ continent formas minus vniuerſales: & ex eis ſunt quæ cõtinent formas plus vniuerſales. A

¶Poſtq̃ Author determinauit de quiditate intelligentię, & de eius vniuerſalitate oſtendens, quòd habet quodammodo vniuerſalem ſciẽtiam, quia ſcit quod eſt ſupra ſe, & quod eſt ſub ſe, & quòd habet vniuerſalem influentiã, quia influit in animam in naturam, & in hæc generabilia, & corruptibilia. In parte iſta vult determinare de eius intelligere, ſiue de eius cognitione, dicebatur enim quòd intelligentia (ſecundum hunc Authorem) eſt quędam cauſa quodammodo vniuerſalis, cuius propria operatio eſt intelligere, ideo non ſufficit determinare de eius quidditate, & vniuerſalitate, niſi determinetur de intelligere ipſius. Et quanuis aliquid ſit dictum de intelligere eius: quia dictum eſt quòd intelligere quod eſt ſupra ſe, eſt per modum cauſati, quod autem eſt ſub ſe, eſt per modum cauſæ. Hoc tamen non ſufficit, immo eſt valde parum, niſi de hmõi aliqua alia dicantur. Propter quod ſciendum quòd ſemper actus progreditur ab aliqua forma, & ſecundum modum illius formæ. Circa cognitionem ergo, intelligentiarum, eſt tria conſiderare, videlicet ſpeciem intelligibilem à qua egreditur ipſa cognitio, & actum cognoſcendi, qui egreditur à tali ſpẽ, & modum ſecundum quem habet fieri ipſa cognitio. Ideo Author volens determinare de cognitione intelligẽtiarum tria facit. Quia primo determinat de ſpeciebus intelligibilibus, oſtendens ꝙ intelligentiæ ſunt plenę formis, & quòd habent apud ſe ſpecies intelligibiles, & declarat quales ſunt illę ſpẽs. Secundo determinat de actu cognoſcẽdi, & tertio determinat de modo cognitionis earum. Vel poſſumus diuidere aliter. Dicemus enim ꝙ intelligentię competit duplex intelligere. Vnum practicum, & aliud ſpeculatiuum. Tria ergo facit Author quia primo determinat de ſpeciebus intelligibilibus, quę ſunt in intelligentijs. Secundo determinat de intelligere practico ipſarum intelligentiarum. Et tertio de ſpeculatiuo. Secunda pars incipit ibi (omnis intelligentia intelligit) in propoſitione vndecima. Tertia ibi. (Primorum omnium) in propoſitione duodecima. Circa primum duo facit, quia primo pręmittit propoſitionem: Secundo declarat, & probat eam. ibi (Quod eſt quoniam formæ.)

Margin notes: In ꝓpoſitiõe.7.a. — S.in ꝓpoſitione.8.a.b.&c. — B

Dicit ergo ꝙ (omnis intelligentia eſt plena formis) & habet apud ſe formas, & ſpẽs intelligibiles per quas intelligit, & ſubdit quales ſint illæ ſpẽs dicẽs. (Verum tñ ex intelligẽtijs ſunt quæ continent formas minus vl'es) vt intelligentiæ inferiores(& ex eis ſunt quæ continent formas plus vniuerſales) vt intelligentiæ ſuperiores.

C ¶Dubitaret forte aliquis vtrum intelligentia intelligat oĩa per eſſentiam ſuam. & videtur ꝙ ſic. quia (vt dicebatur ſupra in propõne octaua) oĩs intelligentia ſcit quod eſt ſupra ſe, quia acquirit ab eo bonitates, & ſcit quod eſt ſub ſe, quia eſt cã eius. Ergo rõ cognoſcendi in intelligentia non ſumitur ex ſpẽbus intelligibilibus: ſed ex rõne cauſę & cauſati. Præterea ipſa natura intelligentiæ eſt cauſata a ſuperiori cã,& etiam natura intelligentię eſt cã eorũ quæ ab intelligentia procedunt. Ergo ſi intelligentia intelligit per modum cauſæ & cauſati, cũ ipſa intelligentiæ eſſentia, poſſit dici, & cã, & cauſatũ, vr̃ ſufficere eſſentia ſua, ad intelligendũ tam ſuperiora q̃ inferiora. Dicendum ꝙ ſicut in genere entium,aliquid eſt actus purus, & aliquid pura potentia. vt materia prima: ſic in genere intelligibilium cauſa prima eſt actus purus, & intellectus noſter eſt potentia pura. Nam ſ̃m Cõmentatorem in tertio de aĩa intellectus nr̃ in genere intelligibiliũ eſt ſicut materia prima in genere entium. Sicut ergo a materia prima, & à potentia pura, in genere entium non põt progredi aliquis actus, niſi informetur aliqua forma, ſic ab intellectu nr̃o non põt progredi aliquis actus, niſi informetur aliqua ſpecie intelligibili. Vñ intellectus nr̃ nec ſeipſum, nec alia à ſe põt intelligere niſi aliqua ſpecie intelligibili informetur. Prima vero cã,& ſeipſam & alia cognoſcit, per eſſentiã ſuam, & per nullam ſpẽm additam, quia cum ſit actus purus nõ indiget aliqua ſpẽ vt reducatur de potentia, ad actum. Et ſi vtimur hoc modo loquendi, vt dicamus in Deo eſſe, Ideas & formas intelligibiles, non ſic intelligendum eſt, ꝙ iſtæ Ideæ & illæ formę ſint ſuperadditę eſſentiæ, ſed ſunt idem ꝙ eſſentia ſua. Redeamus ergo ad propoſitũ, & dicamus ꝙ intellectus qui eſt potentia pura in genere intelligibilium, ad nihil intelligendum eſt ſufficiens ſola eſſentia ſua & maxime loquendo de intellectu cõiuncto corpori. Deus vero qui eſt actus purus oĩa intelligit per eſſentiã ſuam. Intelligentię vero quę tenent modũ medium, quia in genere intelligibilium nec ſunt actus purus, nec potentia pura, ſeipſas intelligũt ꝑ eſſentiã ſuã alia vero a ſe intelligunt per ſpẽs ſuperadditas.

In ꝑpoſitióe.8.a.

Cõ.5.ĩ ſolutióe.2.&.3.queſtionis.

D

E ¶Vlterius forte dubitaret aliquis, quare oportet ſuperaddere ſpẽs intelligibiles ipſi intelligentię ad hoc ꝙ poſſit intelligere alia a ſe. Dicendũ ꝙ prima cã (vt dicebatur)eſt actus purus, & ideo non eſt determinatus ad aliquod genus entis, ĩmo (vt declarari habet in.5. Methaphyſicæ: ipſe eſt perfectus perfectione quadã vl'r) & perfectiones oĩum generum reſeruantur in ipſo: ergo quia eſſentia primi non eſt quid contractũ ad aliquod genus, ſed eſt contentiua perfectionum oĩum generũ, ſicut loquimur de perfectione eſſentię primi, ſic poſſumus loqui de repræſentatione eius: vt ſicut illa eſſentia ſufficienter continet perfectiones oĩum generum, ſic ſufficienter repręſentat oĩa genera. Non ergo Deus in intelligendo indiget aliqua ſpẽ ſuperaddita eſſentiæ ſuæ, quia habet in ſe eſſentiã ſuam quæ ſufficienter eſt rep̃ſentatiua oĩum quę ſunt & quę poſſunt eſſe in vno quoq; genere. Sed intelligentia non ſic, quia eſſentia vniuſcuiuſq; intelligẽtiæ eſt determinata ad certũ genus, & ad certã ſpẽm, ideo non ſufficit eſſentia intelligentię ad rep̃ſentandum ea quæ ſunt in diuerſis generibus. Sufficit ergo eſſentia intelligentiæ ad repræſentandũ ſeipſam: ſed ad repræſentandũ aliud oportet dare ſpẽs intelligibiles, & ideo bene dictum eſt ꝙ intelligẽtia ſeipſam intelligit per eſſentiam ſuã: Alia vero à ſe, per ſpecies ſuperadditas.

Supra.C.T.cõ.21.

F ¶Vlterius autem dato ꝙ in qualibet intelligentia ſint ſpẽs intelligibiles, vt poſſint intelligere alia a ſe. Dubitaret forte aliquis, vtrũ poſſit dici intelligentia plena formis, vel plena ſpẽbus. Dicendum ꝙ ſicut eſt in corporibus: ſic eſt ſuo modo in ſubſtãtijs Incorporeis. Videmus.n. ꝙ quædam corpora non ſunt plena formis, vt corpora iſta inferiora dñr non plena forma, vel non plena formis. Quia ſunt in potẽtia ad vlteriorem formã. Materia.n. in eis exiſtens non habet oẽm formam, quã habere põt, ſed cõtinue recipit nouas formas. Corpora vera ſuper cœleſtia ſunt plena formis, quia, (naturalr̃ loquẽdo) non ſunt in potentia ad

tentia ad vlteriorem formam. Materia.n.in eis exiſtens habet oēm formam, quā naturalr habere pōt, & ſicut in corporibus q̄dam ſunt ſuperiora, & q̄dam inferiora: ſic in intelligentijs vel in ſubſtantijs incorporeis, q̄dam ſunt ſuperiores, vt intelligentiæ,& quędā inferiores, vt intellectus noſtri, & aīę humanę. Intellectus ergo noſtri non ſunt pleni formis, ſed naſcuntur ſicut tabula raſa in qua nihil eſt pictū, & a phātaſmatibus in virtute luminis intellectus agentis continuæ recipiunt nouas ſpēs ſiue nouas formas intelligibiles: ſed intelligentię ſunt plenæ formis, quia nō intelligunt per ſpēs acquiſitas ſed per innatas. Ab initio. n. creationis eaꝝ fuerunt eis concreatę omnes ſpecies quas habent. Ita ꝙ naturaliter non ſunt in potentia ad vlteriorem ſpeciem.

¶Vlterius autem dato ꝙ oīs intelligentia ſit plena formis, & nulla naturalr ſit in potentia ad vlteriorem formā. Dubitaret forte aliquis. Vtrū vna intelligentia habeat vl'iores formas q̄ alia. Dicendum ꝙ intelligentię ſuperiores, quia perſpicaciores, & ſubtiliores ſunt, intelligunt per formas magis vl'es. inferiores vero per magis particulares. Sic. n. videmus in ipſis hoībus,quia vnus homo magis ſubtilis & magis perſpicax plura intelligit in vno verbo, q̄ vnus hæbes & groſſus in multis. Sic vna intelligentia ſuperior pōt plura intelligere per vnam ſpēm, q̄ inferior per multas. Et quia hoc eſt vl'ius.ſ. extendere ſe ad plura,ideo ſuperiores intelligentię dñr intelligere per vl'iores ſpēs quia ſpēs exiſtentes in intellectu earum ſunt plurium repſentatiuę & ad plura ſe extendunt. ¶Deinde cum dicit. G

COMMENTVM Propōnis decimæ.

Qvod eſt, qm̄ formæ quæ ſunt in intelligentiis ſecundis per mndum particularem,in intelligentiis primis ſunt per modum vniuerſalem: & formæ quæ ſunt in intelligentiis primis per modū vniuerſalem, ſunt in intelligentiis ſecundis per modū particularem. H

¶Probat quod dixerat. Adducit. n. plures rōnes oſtendentes ꝙ in intelligentijs ſuperioribus ſunt vl'iores ſpecies q̄ in inferioribus. Circa quod quatuor facit,ſm ꝙ quatuor rationes adducit ad propoſitum. Secunda ratio incipit ibi. (& in primis intelligentijs) Tertia ibi. (quod eſt quia intelligentię) Quarta ibi (& nos quidem abreuīamus) Cōtinuetur autem ſic prima ratio. Benedico ꝙ intelligentiæ ſuperiores habent ſpēs plus vniuerſales, & inferiores minus (quod eſt, quoniā formæ quæ ſunt in intelligentijs ſecundis per modum particularem, in intelligentiis primis ſunt per modū vniuerſalem: &) econuerſo (formæ quę ſunt in intelligentijs primis per modum vniuerſalem ſunt) & ſe habent (in intelligentijs ſecundis per modum particularem) formetur ergo ſic ratio.Omne qđ recipitur in aliquo, recipitur per modum rei recipientis. Ergo quę recipiuntur in intelligentijs inferioribus recipiuntur modo inferiori,& contracto,& particulari. Quæ vero recipiuntur in ſuperioribus, recipiuntur modo ſuperiori, excellenti & vniuerſali. Intelligentię ergo ſecundæ intelligent per ſpecies inferiores, particulares, & contractas. Intelligentiæ vero primæ per ſpecies vniuerſaliores, & minus contractas.

¶Dubitaret forte aliquis, Vtrum iſta ratio robur habeat. Dicendum ꝙ ſumma potentialitas eſt in materia prima,& ſumma actualitas in actu puro: in alijs vero eſt magis & minus de potentialitate, ſm ꝙ magis & minus appropinquant ad primū. Habet ergo intelligētia ſuum iliachim.i.ſuū materiale, & ſuum potentiale, & iſtud iliachim non eſt æquale in omnibus. Et hoc iliachim, ſiue hoc potentiale, quod eſt in intelligentijs contrahit ſpēs intelligibiles ne ſint in tanta excellentia & in tanta puritate, in quanta ſunt in ente primo. Dicemus ergo ꝙ ſicut materia prima, quia plus habet de potentialitate, immo quia ipſa eſt potentialitas pura, recipit oīo cōtracte,& oīo particulariter,& hic & nūc: Sic intelligētię ipſę prout magis & minus hāt de potentialitate admixta,magis & minus particulariter recipiūt I

formas. Fūdatur ergo hæc ratio in ipſa potentialitate quā habent intelligentiæ admixtam, ita vt dicamus ꝙ intelligentię ſecundæ, & inferiores, quia plus habent de potentialitate admixta recipiunt formas magis particulariter: ſuperiores vero magis vniuerſaliter, eo ꝙ habeant minus de potentialitate admixta. ¶ Deinde cum dicit.

K Et in primis intelligentiis eſt virtus magna, quoniā ſunt vehementioris vnitatis ꝗ̄ intelligētiæ ſecundæ inferiores. Et in ītelligentiis ſecūdis ſunt virtutes debiles, qm̄ ſunt minoris vnitatis, & pluris multiplicitatis.

¶Adducit ad hoc idem ſecundā rationem dicens. (& in primis intelligentijs eſt virtus magna, quoniā ſunt vehementioris vnitatis ꝗ̄ intelligentiæ ſecundæ inferiores) & ſubdit ꝙ (& in intelligentijs ſecundis) inferioribus (ſunt virtutes debiles: qm̄ ſunt minoris vnitatis & pluris multiplicitatis) Formetur ergo ſic rō: omne quod habet eſſe magis vnitū, recipit mō magis vnitiuo: & per cōſequens modo magis vl̄i. Sed intelligentię ſupiores hn̄t eſſe magis vnitum, iō recipiunt formas intelligibiles magis vnitiue, & p cōſequēs magis vl̄r. ¶Notandum autem ꝙ ſemper ex parte vniuerſalis eſt vnitas, ex parte vero particulariū pluralitas, quia ſemper vnum vniuerſale cōpræhendit multa particularia. Idem eſt ergo recipere modo plurali ꝙ particulariter, & vnitiue ꝙ vniuerſaliter.

L ¶Dubitaret forte aliquis ſuper quid fundetur iſta rō ſecunda. Dicendum ꝙ nulla intelligentia eſt actus purus, nec potentia pura: Sed in natura cuiuſlibet intelligētiæ eſt actualitas admixta potentialitati, & potētialitas admixta actui: Et quæ plus habent de potētialitate recipiunt magis particulariter, & quæ plus hn̄t de actualitate, recipiūt magis vnitiue. Prima ergo ratio fundabatur ex eo ꝙ intelligentiæ inferiores plus habent de potentialitate, & ideo modus recipiendi eaꝝ magis appropinquat ad modum receptionis materiæ, vt recipiant magis particulariter. Hęc aūt ratio fundatur ex eo ꝙ intelligētię ſuperiores plus hn̄t de actualitate, & ideo habent virtutem magnā, & magis vnitam, & recipiūt modo magis vnitiuo & vniuerſali, inferiores vero quia deficiunt ab actualitate illa, habent virtutem debilem & non ita vnitam, nec ita vniuerſaliter recipientem.

M ¶Vlterius aūt quia intellectus hominis non quieſcit Dubitaret forte aliquis, vn̄ ſequatur hæc conſequentia, vȝ ꝙ intelligentię ſuperiores quia plus habent de actualitate, ideo hn̄t virtutem magis vnitā, & recipientem magis vl̄r. Dicendum ꝙ (vt circa principium huius

In ꝓpoſitione. 4. E. F. libri tetigimus) eſt omnino modus cōtrarius in formis per ſe exiſtentibus, & in materia receptis, quia quāto formę ſunt vniuerſaliores prout in materia recipiuntur, tanto ſunt magis potentiales & imperfectæ, vt forma generis potentialior & imperfectior eſt quā forma ſpeciei & ſpēs plures perfectiones in ſe vnit & congregat quàm genus. Sed (ſi eſſent tales formæ ſeparatæ, & eſſet vera opinio Platonis quā Proclus in ſuo libro diffuſe pertractat) animal ſeparatum actualius eſſet & plures perfectiones in ſe vniret quàm homo ſeparatus. Et quia intelligentiæ ſunt formæ ſeparatæ & non receptę in materia, illa quæ plus habet de actualitate, habet perfectiones ſuas modo magis vnitiuo, & modo magis ſimplici, & per conſequens vniuerſaliori. ¶Deinde cum dicit.

N Quod eſt quia intelligentiæ quæ ſunt longinquiores ab vno puro, ſunt pluris quantitatis, & debilioris virtutis. Et intelligentiæ propinquæ vni puro ſunt minoris ꝙ̄titatis & maioris virtutis. Inde ergo accidit, vt formæ ꝗ̄ procedunt ex intelligentiis primis ꝓceſſione vniuerſali vnita procedunt.

¶Adducit tertiam rationem, cōtinuetur aūt ſic. bene dico ꝙ aliquæ intelligentię habent formas intelligibiles minus vniuerſales, & aliquæ plus (quod eſt quia intelligentiæ quæ ſunt longinquiores ab vno puro) .i. a prima cauſa (ſunt pluris quantitatis & debilioris

virtutis, &) etiam hoc eſt quia (Intelligentiæ propinquę vni puro) & primo enti(ſunt minoris quantitatis, & maioris virtutis. Inde ergo accidit, vt formæ quæ procedunt ex intelligentijs primis) procedunt (proceſsione vniuerſali vnita) & ſupple inde accidit ꝙ ex intelligentijs ſecundis procedunt formæ proceſsione particulari multiplicata.

❡Dubitaret forte aliquis, qũo iſta ratio cõtineat veritatem. Dicendum ꝙ Deus ipſe omnia intelligit per vnicam formã ſecundũ rem, quia omnia intelligit per eſſentiam ſuam, Intelligentię ergo propinquiores primo intelligunt per ſpecies pauciores, quia ſunt magis propinquæ vnitati, quanto enim numerus eſt vnitati propinquior tanto eſt minor. Ideo in intelligentijs primis tanquã in propinquioribus vnitati eſt minor numerus ſpecierum, & habent intelligentiæ illæ pauciores ſpecies (vt plane Proclus dicit)tunc ergo arguatur ſic. Intelligentiæ ſuperiores habent pauciores ſpecies, quia ſunt propinquiores vnitati, & ſimplicitati.i.enti primo quod eſt vere vnum & vere ſimplex. Sed per illas pauciores ſpecies non pauciora cognoſcũt quàm intelligentię inferiores cognoſcant. Nullus enim eſt ita hebes qui diceret intelligentias ſuperiores pauciora cognoſcere, quàm inferiores. Si ergo intelligentię ſuperiores habent pauciores ſpecies, quia ſunt propinquiores vnitati, & tamen non pauciora cognoſcunt, oportet illas ſpecies eſſe vniuerſaliores, & ad plura ſe extendere, bene ergo dictum eſt, ꝙ intelligentiæ propinquiores primo enti habent ſpecies vniuerſaliores. ❡Deinde cum dicit. O Proclus.

Et nos quidem abreuiamus & dicimus, ꝙ formæ quæ adueniunt ex intelligentiis primis intelligentiis ſecundis ſunt debilioris proceſsionis & vehementioris ſeparationis. Quod fit, quia intelligentiæ ſecundæ proiiciunt inferius viſus ſuos.i. vident & intelligunt modo magis infimo, ſecundum formam vniuerſalem quæ eſt in itell gẽtiis vniuerſalibus, & diuidunt eam, & ſeparant eam, quoniã ipſæ non poſſunt recipere illas formas ſecundum vnitatem & certitudinem earũ, niſi ſecundum modũ ſecundum quem poſſunt recipere eas.i.per ſeparationem, & diuiſionem. Similiter aliqua ex rebus non recipit quod eſt ſupra eam niſi ſecundũ modum ſecundum quẽ poteſt recipere ipſum, & non per modum ſecundũ quem eſt receptibile. P

❡Adducit quartam rõnem. Formetur aũt ſic ratio, Intelligentiæ ſuperiores docent inferiores, & docendo eas diuidũt eis ſpẽs, ita ꝙ ea quæ intelligit intelligentia ſuperior vno cõceptu & vna ſpẽ, docet intelligentiã inferiorem per plures cõceptus & ꝑ plures ſpẽs. Intelligentia ergo ſupior hẽt vl̃iores conceptus, & vl̃iores ſpẽs: quia vnus cõceptus & vna ſpẽs in intelligentia ſuperiori põt tot vel etiã plura rẽpſentare q̃ multi cõceptus vel multę ſpẽs in intelligentia inferiori. Iõ ait (& nos quidẽ abreuiamus, & dicimus).i.breui ſermone dicimus(ꝙ formę q̃ adueniũt ex intelligentijs primis ĩtelligẽtijs ſecũdis, ſunt debilioris ꝓceſſionis, & vehemẽtioris ſepationis).i.ſunt magis particulares, & magis debiles (qđ fit) ex eo ſupple (quia intelligẽtię ſecũdę ꝓijciunt inferius viſus ſuos.i.vident & intelligunt mõ magis infimo ſm formã vl̃em quæ eſt in intelligentijs vl̃ibus)quaſi dicat ꝙ intelligentię vniuerſales .i. intelligentiæ primę habent in ſe formas vl̃iores, & reſpectu illarum formarum magis vniuerſalium intelligentię ſecundæ vident.i.intelligunt modo magis inferiori.i.particulariori. (&) ſupple intelligentiæ ſuperiores quãdo docere volũt intelligentias inferiores (diuidũt eam).i.illã formam vniuerſalem (& ſeparant eam: quoniã ipſę)ſupple intelligentiæ inferiores (non poſſunt recipere illas formas) ſupple vniuerſales (ſm vnitatem & certitudinem earũ, niſi ſecũdum modum ſecundũ quem poſſunt recipere eas .i. per ſeparationem, & diuiſionem) .q. d. ꝙ intelligentiæ ſecundę nõ poſſunt recipere doctrinam

ab intelligentijs primis in illa vnitate, & in illa vniuerſalitate in qua intelligentię primæ intelligunt. Et ad declarationem dicti addit, ꝙ & (ſimiliter aliqua ex rebus) .i. quæcũq; res (non recipit quod eſt ſupra eam niſi ſecũdum modum ſm quem poteſt recipere ipſum, & non per modum ſm quem eſt receptibile.) ¶Notandũ autem ꝙ hęc quarta ratio adaptata eſt ad docere intelligentiarum, vt dicamus ꝙ ideo intelligentię ſuperiores intelligunt per vniuerſaliores ſpecies q̃ inferiores, quia quando volunt docere inferiores diuidunt cõceptus ſuos: quia non poſſunt inferiores intelligentię in illa vnitate, & ſimplicitate, & vniuerſalitate recipere ſcientiam, ſecundum ꝙ habent eam ſuperiores intelligentiæ: poſſemus tñ ſi vellemus (ſm mentem huius Authoris) referre quod dictum eſt, non ſolum ad acceptionem doctrinæ, ſed etiam ad impreſſionem ſpecierum. Dicimus.n. nos ꝙ intelligentię ſuperiores illuminant inferiores & docent eas, ſed non dicimus, ꝙ imprimant eis ſpecies. Sed hic Author viſus eſt velle, ꝙ à ſuperioribus intelligentijs deriuantur ſpecies intelligibiles in intelligentias inferiores. Ideo arguit Author, ꝙ ſuperiores hñt vniuerſaliores ſpẽs q̃ inferiores: quia qñ ſuperiores influunt ſpecies in inferiores diuidunt illas formas, & illas ſpecies .i. influunt hmõi formas, & ſpẽs in inferiores diuiſim, & particulatim, quia non pñt inferiores intelligentiæ recipere hmõi formas, & ſpẽs ita vnitiue, vt ſuperiores habent.

R ¶Notandum añt ꝙ (vt ſupra diximus) vnus homo ſubtilis, & perſpicax in vno verbo intelligit multa: & ſi vellet ipſe homo ſubtilis oĩa illa, quę intelligit in vno verbo docere ruſticum, vel groſſum hoĩem oporteret eum dicere multa verba: Quilibet.n. ſubtilis hõ experitur, ꝙ non poteſt docere groſſos, & ruſticos, niſi multiplicet verba, & per multas circumloquutiones exprimat conceptum ſuum: Et ſi eſt tanta diuerſitas in hoĩbus, quę ſunt vnius, & eiuſdem ſpeciei, ita ꝙ vnus intelligat in vno verbo plura q̃ poſſit alius intelligere multis verbis. Multo magis eſt ita in intelligentijs, quę ſunt diuerſarum ſpecierum.

In ppoſitione. 4. ſ. bb. & in hac ppõne. g.

Dionyſiꝰ

S ¶Notandum etiam ꝙ Dionyſius tertio de Angelica hierarchia in iſtam eandem ſententiã incidit cum Authore huius libri, volens ꝙ Angeli Metaphorice habeant dentes .i. habeant quandam virtutem diuiſiuam qua diuidunt, & frangunt ſpẽs intelligibiles. Sicut.n. nutrix diuidit, & maſticat cibum, ad hoc quòd puer poſſit ipſum recipere, ſic intelligentię ſuperiores diuidunt, & frangunt ſpẽs quas habent apud ſe ad hoc quòd intelligẽtię inferiores poſſint conceptus earum intelligere. Iſtud.n. frangere, & iſtud diuidere, nihil eſt aliud quàm quòd intelligentię ſuperiores intelligunt per vnam ſpẽm, & per vnum conceptum oñdunt inferioribus per multas ſpẽs, & per multos conceptus. Eo ergo ipſo quòd intelligentiæ ſuperiores ſic docent inferiores ſeparando, & diuidendo conceptus ſuos, cõſequens eſt quòd conceptus, & ſpẽs in intelligentijs ſuperioribus ſunt vniuerſaliores q̃ in inferioribus, quia vna ſpẽs, & vnus conceptus in ſuperioribus ad plura ſe extendit q̃ multi conceptus, & multę ſpẽs in inferioribus.

T ¶Notãdum ẽt quòd ſicut eſt in intelligentijs, ita & in alijs rebus, quia quælibet res recipit influentiam ſm modum ſuum. Vnde quanto res eſt inferior, tãto inferiori modo influentiam recipit. Res ergo inferiores non adæquantur ſuperioribus. Ita vt poſſint perfectionem aliquam recipere in illa excellentia in qua ſuperiores hñt. Hinc Author ad declarationem propoſiti adducit exemplum de alijs rebus, vt oſtendat ꝙ ſicut aliæ res inferiores à ſuperioribus recipiunt influentiam, & perfectionem modo magis infimo .i. magis particulari, & contracto quàm habeant res ſuperiores: ſic intelligentiæ ſecundæ quaſi inferiores recipiunt ſpecies intelligibiles ſecundum modum ſuum: qui eſt magis infimus magis particularis, & contractus quàm ſit modus recipiendi ſuperiorum intelligentiarum.

V ¶Notandum etiam quòd intelligentię ſuperiores in quatuor excẽdunt inferiores. Primo quia minus habẽt de potentialitate. Secundo quia plus habent de actualitate. Tertio quia ſunt propinquiores primo enti. Quarto quia quando volunt docere intelligentias inferiores diuidunt, & ſeparant conceptus, & ſpecies quas apud ſe habent. Ex his autem quatuor, ſumuntur quatuor rationes in littera aſſignatæ, quibus oſtendebatur, quòd intelligentiæ ſuperiores intelligunt per vniuerſaliores ſpecies quàm inferiores.

PROPOSITIO

PROPOSITIO VNDECIMA.

OMnis intelligentia intelligit res ſempiternas quæ non deſtruuntur nec cadunt ſub tempore.

¶Poſtquam Author determinauit de ſpeciebus intelligibilibus exiſtẽ- A
tibus in intelligentijs. In parte iſta determinat de actu intelligendi ip-
ſarum intelligentiarum qui ab eis egreditur mediantibus iſtis ſpeciebus. Et primo (vt dice-
batur) determinat de actu intelligendi practico. Circa quod tria facit quia primo p̄mittit In ꝓpoſi
propõnem quãdã. Secundo exponit eam, & tertio eam probat. Secũda ibi (quod eſt qm̃) tiõe. 10.
Tertia ibi (quia intelligentia quidem) Dicit ergo ꝙ (oı̃s intelligentia intelligit) ſupple in-
tellectu practico (res ſempiternas quæ non deſtruuntur nec cadunt ſub tempore.)
¶Dubitaret forte aliquis vtrum intelligentia intelligat, ſiue intelligere poſſit res ipſas ſem
piternas. Dicendum ꝙ ſi loquamur de intellectu ſpeculatiuo, certum eſt ꝙ intelligentia
intelligit non ſolũ res ſempiternas, ſed etiam res corporales, ſed ſi loquamur de intellectu
practico (ſequendo mentem huius Authoris) nihil intelligitur ab intelligentia quod non
ſit ſempiternum, & incorruptibile. Nam (vt ſupra dicebatur) motus a quo ſumit originem In propo
omnis corruptio non eſt ı̃mediatus effectus intelligentiæ, ſed aı̃æ cœli. Errauerunt .n. in ſitiõe. 3.
hoc, phyloſophi, & maxime Author huius libri credens, ꝙ nulla intelligentia poſſit aliqd I.K.
immediate operari circa aliquã rem corruptibilem. Et ideo (ſm̃ iſtum Authorem) loquen
do de intellectu practico intelligentia non intelligit niſi res ſempiternas quæ nõ deſtruũ-
tur nec cadunt ſub tẽpore. Ad hoc.n. ꝙ aliquid poſſit eſſe effectus intelligentiæ, non ſuf-
ficit ꝙ non deſtruatur, quia nec motus cœli deſtruitur (ſecundũ phyloſophos) & tamen
(ſecundum hunc Authorem) nõ eſt effectus intelligentię, ſed animæ. Illud ergo quod eſt
effectus intelligentię oportet ꝙ non deſtruatur nec cadat ſub tempore.
¶Vlterius forte dubitaret aliquis, ad quid Author adducit iſtam propõnem, & quare vo-
luit determinare de intelligere practico ipſarum intelligentiarũ. Dicendum ꝙ in propõne B
præcedenti non ſufficienter oſtenſum eſt ꝙ in intelligentijs ſint ſpẽs intelligibiles, ſed de-
clarabatur ibi, ꝙ ſi ſunt in intelligentijs ſpẽs intelligibiles, ꝙ in ſuperioribus intelligentijs
ſunt ſpẽs magis vniuerſales q̃ in alijs. Supponebatur ergo ibi tales ſpẽs eſſe, & probabatur
vniuerſalitas circa eas. Sed per ea quæ hic dicuntur ſufficienter probari põt tales ſpẽs eſſe
in intelligentijs. Nã quodlibet agens agit per formã, quam apud ſe habet, vt agens natu-
rale agit per formã naturalem, agens per intellectum agit per formã.i.per ſpẽm intelligi-
bilem. oportet ergo ꝙ intelligentia (cũ ſit agens per intellectum) habeat in ſe formas in-
telligibiles oı̃um illorum, quorum eſt cauſa. ¶Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propõnis vndecimæ.

QVod eſt quoniã ſi intelligentia eſt res ſempiterna quæ non moue- C
tur, tunc ipſa eſt cauſa rebus ſempiternis, quæ non deſtruũtur nec
cadunt ſub tempore, neq; ſub generatione & corruptione.

¶Exponit propõnem propoſitã. Cõtinuetur aũt ſic. Bene dictũ eſt ꝙ intelligentia res ſem
piternas intelligit ſupple intellectu practico. (Quod eſt, qm̃ ſi intelligentia eſt res ſempi-
terna, quæ non mouetur. Tunc ipſa eſt cã rebus ſempiternis quę non deſtruuntur, nec ca-
dunt ſub tempore, neq; ſub generatione & corruptione).q.d. ꝙ ı̃mobile non põt ı̃media-
te cauſare corporalia. quia ergo intelligentia non mouetur non põt ı̃mediate cauſare cor-
ruptibilia; ſed cauſabit res ſempiternas. Addendum eſt aũt ꝙ cum intelligentia. operetur

ntelligendo, & ipſa cauſet res ſempiternas oportet ꝙ intellectu Practico intelligat eas.
¶ Notandum aũt intentionem Authoris in hoc cõſiſtere, ꝙ cum effectus debeat propor-
tionari cauſæ, & intelligentia ſit res ſempiterna oportet ꝙ ipſa ſit cã rerum ſempiternarũ,
& per conſequens oportet ꝙ intellectu practico intelligat res ſempiternas.
D ¶ Dubitaret forte aliquis, Vtrũ verum ſit quod Author ait, vʒ ꝙ intelligentia nõ poſſit ha-
bere ĩmediate cauſalitatem niſi circa res ſempiternas eo ꝙ ipſa ſit ſempiterna & ĩmobilis.
Dicendum ꝙ ſi hæc ratio eſſet bona, Deus cũ ſit oĩno ĩmobilis, nihil mutabile & nihil no-
uum poſſet ĩmediate producere. Propter quod ſciendũ, ꝙ cum agens agat ſm modum
naturæ ſuæ, Deus aũt & intelligentię ſunt naturæ intellectualis, & iõ agunt intelligendo,
inde eſt ꝙ de Deo dicimus ꝙ ſuum dicere eſt ſuũ facere, & ꝙ ipſe dixit & facta ſunt, Nam
dicere eius nihil eſt aliud q̃ verbum formare. & quia ipſe operatur intelligẽdo, cum ſit na-
turæ intellectualis, per ſuũ verbum quod format & per ſuum dicere agit quicquid agit. Sic
& intelligentiæ p ſuum verbũ intelligibile qd formant, & per ſuũ intellectum agunt. Et ſi
E volumus bñ intelligere qũo Deus & ſubſtãiæ ſeparatæ agant. Videamus qũo aĩa moueat cor-
pus ꝓprium. Sed dices ꝙ aĩa noſtra mouet corpus p virtutem motiuã, quæ eſt in muſcu-
lis & neruis: ſed illa virtus motiua nõ plus facit niſi ꝙ reddit corpus habile vt ſit aptũ na-
tum obedire aĩæ, ad ſolum.n.nutum aĩę obedit ei corpus ꝓprium quãtum ad motũ. Qui-
libet.n. experitur in ſeipſo ꝙ ad nutum aĩæ eius, prout vult mouere mẽbra ſic mouentur,
ita intelligentiæ non hñt manus neq; pedes, ſed ad nutum earũ eis obedit natura corpora-
lis, prout eſt eis apta obedire. & ipſi Deo ad nutum eius obediunt oĩa: Intelligendo ergo
& volendo tã Deus quàm intelligentiæ operantur. Vñ ſicut loquimur de intelligere & vel-
F le Dei & intelligẽtiarũ ſic loqui debemus de cauſalitate & operatione ipſorũ ſicut ergo ma-
le argueret qui diceret, Deus eſt ſempiternus, ergo nec intelligit nec vult res corporales
corruptibiles: ita male arguit dicens. Deus eſt ęternus, ergo per ſeipſum nec cauſare nec
operari põt corruptibilia. Sicut ergo Deus põt oĩa cauſata intelligere, ſic põt oĩa ca face-
re. Hæc aũt phyloſophorũ rõ, licet ſit ſimpliciter falſa, Dat tñ nobis materiã deueniendi in
aliquã veritatem, quia ex parte ipſius Dei eſt oĩmoda ĩmobilitas, & oĩmoda æternitas.
Ita ꝙ Deus ipſe nihil intelligit intellectu temporali, nec aliquid vult voluntate mutabili,
ſed intellectu æterno, & voluntate æterna cauſat res nouas & mutabiles. Poſſet.n quis vo
luntate antiqua non mutata facere rem nouã, vt ſi aliquis homo, proponeret vsq; ad ma-
gnum tempus facere aliquid ſi ſemper perſiſteret in voluntate illa, & adueniente illo tem
pore faceret illud, diceremus ꝙ voluntate antiqua non mutata rem nouã faceret, ita Deus
nihil nunc de nouo facit, quod non ab æterno diſpoſuerit, ita ꝙ voluntate ęterna non mu-
tata efficit oĩa hmõi: noua & mutabilia. Cum ergo ꝑp productionem, nouorum & muta-
bilium nullam nouitatem, nec mutabilitatem ponamus in Deo, ampulloſa phyloſophorum
argumenta nihil contra religionẽ Chriſtianã concludunt. De intelligentijs aũt nulla eſt
quęſtio quia in eis nouitatem ponere nullum eſt inconueniens. ¶ Deinde cum dicit.

SECVNDA pars principalis Commenti.

G ET intelligentia quidem nõ eſt ita: niſi quia intelligit rem per eſſe ſuũ.
Et eſſe eſt ſempiternum quod nõ corrumpitur. Cum ergo hoc ſit ita:
dicemus ꝙ res deſtructibiles ſunt ex corporeitate.ſ. ex cauſa corporea, &
temporali, non ex cauſa intelligibili æterna.

¶ Probat quod dixerat, intendit aũt talem rõnem omne agens agit ſm oẽm ſuũ modum
i. ſm modum ſui eſſe, & ſm modum ſuæ ſnbẽ. Sed eſſe, & ſubſtã intelligentię ſunt quid in-
corruptibile. Ergo corruptibilia nõ poſſunt eſſe ĩmediatus effectus intelligentiarũ, ſed aliqd
corpus, vt cœleſte, eſt cã corruptibiliũ. Cõtinuetur aũt ſic iſta rõ: Bñdictũ eſt, vel bñdico

ꝙ intelligentia nō cauſat ĩmediate corruptibilia, quia (& intelligentia quidē non eſt ita) .i. non eſt cā alicuius rei (niſi quia intelligit rē) illā (per eſſe ſuū).i.p modum ſui eſſe, & per modum ſuæ ſubę,quia oē agens agit p modū ſuę naturę,& ſui eſſe,(&)quia(eſſe ſuū).i.eſſe intelligentiæ(eſt ſempiternū qđ non corrūpitur.Cū ergo hoc ſit ita dicemus ꝙ res deſtruɫtibiles).i.corruptibiles (ſunt ex corporeitate.ſ.ex cā corporea,& tpali, nō ex cā intelligibili æterna) motus ergo cœli ſm phyloſophos eſt corruptibilis ſm ſuas ptes ideo pōt eſſe corruptibilium cā, non aūt (ſm hunc Authorē) intelligētia pōt eſſe hoc modo cā. ❡Notandum aūt ꝙ hæc rō non plus cōcludit niſi ꝙ æternū vt ęternum eſt nō agit nec operatur per intellectū & voluntatē mutabilē & tpalem. Sicut ergo Deus intelligit materialia ĩmateriaľr, & tpalia ęternaľr: Sic ęternaľr potuit in ſeipſo diſponere oĩa q̃ fecit in tpe, & voluntate ęterna potuit res temporales facere. De intelligentijs aūt non hēt difficultatem quod dicitur, quia ibi mutabilitatem aliquā ponere rōnabiliter poſſumus. tamen ſecundū hunc Authorem, intelligentia intellectu practico non intelligit niſi res ſempiternas. H

PROPOSITIO DVODECIMA.

PRIMORVM OMNIVM Quædam ſunt in quibuſdam, vt ſit vnum eorum in alio. A

❡Poſtq̃ Author determinauit de intelligere practico ĩtelligētiaꝝ,in pte iſta determinat de eaꝝ intelligere ſpeculatiuo. Ad cuius euidētiā ſciendū,ꝙ intelligentia ſm intellectū practicū intelligit ſolūmō aliqua,vt illa q̃ ꝓducit. Sed ſm intellectū ſpeculatiuū intelligit quodāmō oĩa, & quia intellecta ſunt in intelligente, ſi intelligētia per intellectū ſpeculatiuū intelligit quodāmō oĩa: opꝫ oĩa quodāmō eſſe in intelligētia. Volens ergo Author determinare de intelligere ſpeculatiuo intelligentiarū,& de mō intelligēdi eaꝝ, duo facit, quia prĩo oñdit ꝙ oĩa ſunt in oĩbus,& vnūqđq; eſt in vnoquoq; p modū vniuſcuiuſq;,ita ꝙ oĩa ſunt in ĩtelligentia p modū intelligētiæ.Scđo ex eo ꝙ oĩa ſunt in intelligētia mō dicto, oñdit qūo intelligētia ſe & alia cōtēplet ibi(oĩs intelligētia)in.13 ꝓpōe. Circa primū duo facit, quia prĩo p̃mittit ꝓpōem vnā. Scđo ꝓpōem illā declarat. ibi (qđ eſt quia in eſſe.) Dicit ergo ꝙ (primoꝝ oĩum q̃dā ſunt in quibuſdā, vt ſit vnū eoꝝ in alio) .i. vt ſit vnūquodq; in vnoquoq; p modū vniuſcuiuſq;.Eſt ergo intētio ꝓpōis ꝙ prĩa entia ſūt in ſeipſis p modū ſui, & vľiter vnūqđq; ens eſt ĩ vnoquoq; p modū vniuſcuiuſq; recipiētis.
❡Dubitaret forte aliquis,qūo p iſtā ꝓpōem,poſſimus aliquid ſcire de intelligere intelligētiaꝝ. Dicendū ꝙ ſi vnūqđq; eſt in vnoquoq; p modū vniuſcuiuſq;: tūc oĩa ſunt in intelligentia per modū intelligētię,& ſi oĩa ſunt in intelligētia p modum intelligētiæ, oĩa ſunt in ea per modū intelligibilem,& ſi oĩa ſunt in intelligentia per modū intelligibilem, vel per modum intellectualem, tunc intelligentia intelligit oĩa. Hoc eſt ergo quod Proclus dicit, ꝙ omnia ſunt in intellectu quæ ſunt ante ipſum modo intelligibili. B Proclus.
❡Vlterius forte dubitaret aliquis qūo ſunt oĩa in ĩtelligentia mō intelligibili.Dicēdū ꝙ ſm Cōmentatorem. 12. Methaphyſicæ: oēs formæ q̃ ſunt potentia in materia prĩa, ſunt actu in motore prĩo. Dr̃ n.motor primus habere apud ſe formas & Ideas oĩum quia hēt in ſe rōnes oĩum fiendoꝝ. Oē n.agens p intellectū hēt in ſe ſpēm formā & ideā eius qđ agit. Sed videmus ꝙ qñ aliquę formę, vel aliquæ ſpēs ſunt in actu,ſi ſit p̃ſens recipiēs ſimilitudines illaꝝ fiunt in recipiente ſm modū recipientis: vt ſi colores ſint in actu in aliquo corpore, & ſit præſens oculus: ſimilitudines iſtoꝝ coloꝝ recipienī in oculo ſm modū oculi: ex defectu n.actualitatis cōtingit ꝙ ſimilitudines ſpecierū exiſtentiū in aliquo nō multiplicēt ſe in paſſum ſm modū paſſi. Dicimus aūt ſm modū paſſi,quia poſſet eſſe paſſium improportionatū ad recipiēdū & tūc nō reciperet.Dicamus ergo ꝙ qa formę & ideę exiſtētes in mēte diuina ſūt in pleniſſima actualitate ſtatī cāta intelligētia fluxerūt ſpēs in eā deriuatæ ab ideis exiſtētibus in mente diuina. Nihil ergo eſt aliud oĩa eſſe in intelligētia p modū intelligētię,niſi C In fine cō. 18.

intelligentiā habere apud ſe ſpēs intelligibiles oīum. Vnde aūt fluxerunt illæ ſpecies, & qūo habent eſſe in intelligentia declaratum eſt per iam dicta. Ex hoc aūt patere pōt qūo intelligentia eſt plena formis, quia quantū pōt recipere de ſimilitudinibus illis influxum eſt ei a prima cā. Primū .n. ens a quo regulantur oīa, ſine inuidia cōmunicat ſeipſum totū cuiuſlibet, rei quātum quęlibet res de ipſo pōt capere. Et quia intelligentiæ tantum receperunt de formis intelligibilibus deriuatis ab illis Ideis quantum potuerunt capere. ideo dicuntur plenæ talibus formis. ❡Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propōnis duodecimæ.

D Vod eſt quia in eſſe ſunt vita & intelligētia, & in vita ſunt eſſe & intelligentia, & in intelligentia ſunt eſſe & vita. Veruntamen eſſe & vita in intelligentia duæ ſunt intelligentiæ; & eſſe & intelligentia, vt eſt in vita eſt quædā vita, & intelligentia & vita in eſſe ſunt duo eſſe.

❡Declarat quod dixerat, circa quod quatuor facit. Primo .n. declarat hoc in cauſis formalibus. Secundo in cauſis efficientibus. Tertio quę dixerat adaptat ad propoſitum. Quarto & vltimo epilogat circa determinata. Secunda ibi (& illud quidem) Tertia ibi (& nos quidem abreuiamus) Quarta ibi (quare redeamus & dicamus) Intentio aūt Authoris eſt oſtendere ꝙ vnūquodq; eſt in vnoquoq; per modū vniuſcuiuſq;, quod patet verū eſſe in cauſis formalibus. iſta .n. tria eſſe, viuere, & intelligere quæ ſunt quidā actus, & quædam perfectiones ſunt in ſeipſis ſm modum vniuſcuiuſq;, quia eſſe, & viuere ſunt in intelligere per modum intelligibilem, & intelligere & viuere ſunt in eſſe per modum entis. Et eſſe & intelligere ſunt in viuere per modum vitæ. Et quia ſic eſt in his perfectionibus ꝙ vnūquodq; eſt in vnoquoq; per modū vniuſcuiuſq;, patet verum eſſe quod ꝓponebatur. Cōtinuetur aūt ſic lr̄a. Benedictū eſt ꝙ quodlibet eſt in quolibet per modū cuiuſlibet (quod eſt, quia in eſſe ſunt vita & intelligentia, & in vita ſunt eſſe & intelligentia, & in intelligentia ſunt eſſe & vita. Verūtamen eſſe & vita in intelligentia ſunt duę intelligentię) q d. ꝙ eſſe in intelligentia eſt quędā intelligentia, ſicut aīal in hoīe eſt homo. Et vita in intelligentia eſt, etiā quædam intelligentia. Eſſe ergo & vita in intelligentia ſunt duę intelligentiæ. (& eſſe & intelligentia) quodlibet iſtorū duoꝝ (vt eſt in vita eſt quędā vita) & eſt ibi per modum vitæ (& intelligentia & vita in eſſe ſunt duo eſſe) .i. quodlibet iſtorum duorum vt eſt in eſſe eſt quoddam eſſe, & eſt ibi per modum entis.

E ❡Dubitaret forte aliquis qūo viuere & intelligere reſeruantur in eſſe. Hoc .n. non videtur verum quia inferiora non ſunt actu in ſuperioribus, licet ſuperiora ſint in inferioribus. In eſſe .n. non includitur viuere, licet in viuere includatur eſſe. Author tn̄ videtur dicere ꝙ quodlibet includatur in quolibet. Dicendum ꝙ liber iſte extractus eſt ex libro Procli, & iſte Proclus fuit totus Platonicus. Propter quod multæ probationes hic inducuntur modo Platonico. Si ergo eſſe & viuere, & intelligere eſſent perfectiones abſtractę (vt poſuit Plato) quodlibet iſtorum reſeruaretur in quodlibet. Hoc n. poſito, illud eſſe eſſet perfectius q̄ viuere, & viuere eſſet perfectius q̄ ſapere, vel q̄ intelligere. Viuere ergo eſſet perfectius in ipſo eſſe quàm in ſeipſo. Eſſet ergo viuere in eſſe per modum entis .i. modo excellentiori, & eſſe eſſet in viuere modo participatiuo. quodlibet ergo eſſet in quodlibet per modū cuiuſlibet. Non ergo adducuntur hic iſta verba quia vera ſit opinio Platonis, ſed vt per opinionem Platonis intelligatur hęc veritas, qūo .ſ. quodlibet reſeruatur in quolibet. Multæ enim opiniones phyloſophorum in ſe non ſunt verę, quę tamen iuuant intellectum noſtrum ad intelligendum aliquam veritatem. ❡Deinde cum dicit.

Proclus.

F Et illud quidem non eſt ita niſi quia vnūquodq; primorum, aut eſt cauſa, aut

ſa,aut eſt cauſatum. Cauſatum ergo eſt in cauſa per modum cauſæ,& cauſa eſt in cauſato per modum cauſati.

¶Declarat hoc idem in cauſis efficientibus,videlicet ꝙ quodlibet ſit in quolibet (& illud quidem non eſt ita) vȝ ꝙ quodlibet ſit in quolibet(niſi quia vnumquodqȝ primorum, aut eſt cauſa,aut eſt cauſatum. Cauſatum ergo eſt in cā per modum cauſę , & cā eſt in cauſato per modum cauſati) Formetur ergo ſic rō. Vnumquodqȝ vel eſt cā,vel eſt cauſatum. Sed oīs cā eſt in ſuo cauſato per modum cauſati,& oē cauſatum eſt in ſua cā per modum cauſę, ergo vnūquodqȝ eſt in vnoquoqȝ per modum vniuſcuiusqȝ. ¶Notandum aūt ꝙ illud qđ hic dr̄ de primis entibus.i.de intelligentijs,ꝙ vna ſit in altera per modum alterius veritatē hȝ de oībus entibus:quia ſic eſt vniuerſum connexū,ꝙ oīa ſunt quodā modo in oībus. ¶Dubitaret forte aliquis qūo vnūquodqȝ ſit in vnoquoque per modū vniuſcuiuſqȝ,& qūo cā ſit in cauſato per modū cauſati, & cauſatum in cā per modum cauſę. Dicendum ꝙ ſic perfectiones fluunt à cauſis incauſata,ꝙ non deſinunt eſſe in cauſis . Vt ſi color à pariete ſe multiplicat in oculum,ita fit ſimilitudo coloris in oculo,ꝙ tñ color ipſe nō deſinit ſubiectum proprium:& ſi ab intellectualibus fluunt,& cauſantur ſenſibilia,vt ab archa in mente artificis cauſatur archa in materia. Sic fit archa in materia,ꝙ tñ ipſa archæ non deſinit eſſe in mente artificis. Archa ergo iſta ſenſibilis virtualiter eſt in archa,quæ eſt in mente artificis:in quantum per iſtam archam hȝ fieri,& produci. Et Archa quę eſt in mente Artificis ſimilitudine eſt in archa,quæ eſt in materia , in quantum archa,quæ eſt in materia eſt expreſsiua ſimilitudinis illius archæ,quæ eſt in mente artificis. Si ergo in hoc exemplo archa intellectualis ſe hȝ,vt cā,& ſenſibilis ſe hȝ,vt cauſatum. Archa ſenſibilis eſt in intellectuali per modum cauſę. Quia eſt ibi per modum intellectualem . Et archa intellectualis eſt in archa ſenſibili per modum cauſati:quia eſt ibi per modum ſenſibilem. Archa intellectualis non pōt ſe facere in materia ſenſibili,niſi modo ſenſibili,Et Archa ſenſibilis non poteſt eſſe in mente artificis,niſi per modum intellectualem. Vnūquodque ergo receptum eſt in vnoquoqȝ recipiente per modum vniuſcuiuſqȝ recipientis,vt ſenſibilia ſunt in intelligibilibus intelligibiliter,& intelligibilia in ſenſibilibus ſenſibiliter,& breuiter omnia in omnibus ſm modum omnium. ¶Deinde cum dicit.

ET nos quidem abreuiamus,& dicimus,ꝙ res agēs in rem,per modū cauſæ,non eſt in ea,niſi per modū,qui eſt cauſa eius . Sicut ſenſus in aīa per modum animalem : Et anima in intelligentia per modum intelligentiæ , & intelligentia in eſſe per modum eſſentialem: Eſſe primum in intelligētia per modum intelligibilem: & intelligentia in anima per modum animalem , & anima in ſenſu per modum ſenſibilem. H

¶Quæ dixerat adaptat ad propoſitum oſtendens , ꝙ vnumquodqȝ eſt in vnoquoqȝ per modum vniuſcuiuſqȝ,vt oīa ſunt in aīa per modum aīalem in intellectu per modum intelligibilem,in ſenſu per modum ſenſibilem, ideo ait (& nos quidem abreuiamus,& dicimus, ꝙ res agens in rem per modum cauſæ,non eſt in ea,niſi per modum,qui eſt cā eius).i.ꝑ quē cāt illam,& quia cā eſt in ipſa re cauſata,ideo cā ſe facit in cauſatum ſm modum cauſati,& cauſatum in cā ſm modum cauſę,vt ſenſus.i.res ſenſibilis cauſatur ab aīa,anima vero(ſm hunc authorem) cauſatur ab intelligentia,intelligentia vero ab eſſe primo,ſiue à Deo.Ergo vnūquodqȝ erit in vnoquoque ſm modum vniuſcuiuſqȝ, Hoc eſt ergo quod dicit, ꝙ (ſicut ſenſus).i.ſicut res ſenſibilis,eſt(in aīa per modū aīalem , & aīa in intelligentia per modum intelligentię,& intelligētia in eſſe).i. in eſſe primo,ſiue in Deo (per modum eſſentialē) ſic ſupple ēcōuerſo(eſſe primū)vt ipſe Deꝰ eſt(in intelligentia per modū intelligibilem,& in-

telligentia in anima per modum animalem,& aĩa in ſenſu per modum ſenſibilem.) ¶Notiandum aũt ꝙ ſ̃m hunc Authorem)perfectiones deriuantur à Deo, ſiue ab eſſe primo in intelligentias,& ab intelligentijs in aĩas cœlorũ,& ab aĩabus cœlorum in materiam ſenſibilem. Sed illę perfectiones,quæ fluunt ab eſſe primo in intelligentias recipiuntur in intelligentijs per modum intelligentiæ,& quę fluunt ab intelligentijs in aĩas cœlorum,recipiuntur in eis per modum aĩalem,& quę fluunt ab aĩabus cœlorum in ſenſibilia recipiũtur in eis per modum ſenſibilem. ¶Deinde cum dicit.

I QVARE redeamus,& dicamus , ꝙ ſenſus in anima,& intelligentia in cauſa prima ſunt ſecundum modos ſuos.

¶Epilogat circa determinata dicens. (Quare redeamus , & dicamus ꝙ ſenſus in aĩa, & intelligentia in cã prima) & omnia ſupple in oĩbus(ſunt ſecundum modos ſuos.)

A PROPOSITIO TERTIADECIMA.

OMNIS intelligentia intelligit eſſentiam ſuam.

¶Poſtq̃ Author in propoſitione duodecima oſtendit qũo oĩa ſunt in intelligentia. Nunc in hac propõne. 13. oſtendit qũo intelligentia intelligit ſe,& alia præter ſe. Vnde patet ꝙ propoſitio. 12. eſt quaſi quoddam præambulum,& quoddam declaratiuum huius propõnis. Nam ſi oĩa ſunt in intelligentia modo intelligibili,ita ꝙ ipſa intelligentia eſt in ſeipſa modo intelligibili,& ẽt aliæ res ſunt in intelligentia modo intelligibili , conſequens eſt ꝙ ipſa ſeipſam,& alias res intelligat. Ordinate ergo ꝓcedit Author, ſi poſtq̃ oſtendit in propõne p̃cedenti,ꝙ oĩa ſunt in intelligentia modo intelligibili,poſtea in hac propõne declarat qũo intelligẽtia ſe,& alia intelligit. Duo ergo facit Author, quia primo oñdit qũo intelligentia intelligit ſe,ſcd̃o qũo intelligit alia. ibi(& qñ intelligentia ſcit eſſentiã ſuã)Circa primũ duo facit. Quia primo p̃mittit ꝓpõnem,ſcd̃o ſubiungit ꝓpõnis ꝓbationẽ. ibi(qđ eſt quia) Dicit ergo ꝙ(oĩs intelligentia intelligit eſſentiã ſuam.) ¶Notandũ aũt ꝙ iſta ꝓpoſitio(vt aliqualiter iam innuimus) ex p̃habitis eſt quaſi faciliter declarata, dicebať in ꝓpõne p̃cedenti,ꝙ vnũquodq; eſt in vnoquoq; per modũ vniuſcuiuſq;. Ita ꝙ oĩa ſunt in intelligentia modo intelligibili,& quia eſſentia intelligẽtiæ eſt in intelligẽtia, Ergo eẽntia intelligẽtiæ eſt in ea modo intelligibili:ſed vnũquodq; intelligẽs intelligit illud qđ eſt in eo mõ intelligibili. Ipſa ergo intelligentia intelligit eſſentiam ſuã,cũ hmõi eſſentia ſit in ea modo intelligibili.

In ꝓpoſitione p̃cedẽti, a.d. e.f.g.h.

B ¶Notandum ẽt ꝙ illud qđ eſt per ſe eſt vniuerſale. Nam non põt eſſe per ſe, niſi ſit de oĩ (vt ꝓbať primo poſteriorum) & quia hoc eſt per ſe , ꝙ quicquid eſt in intelligentia eſt in ea mõ intelligibili,ideo hoc erit vlẽ,& de oĩ. Vniuerſaliter ergo eſſentia vniuſcuiuſq; intelligentię erit in intelligentia modo intelligibili. Vniuerſaliter itaq; oẽs intelligentia eſt intelligens eſſentiam ſuam,vt propoſitio dicit. ¶Deinde cum dicit.

T. cõ.11. &.15.

Nota ꝙ hic doctor accipit vniuerſale prioriſtice, & nõ poſterioriſtice.

COMMENTVM propoſitionis Tertiædecimæ.

QVOD eſt quia intellectus,& intellectum ſunt ſimul,tum ergo intelligentia eſt intelligens intellectum,tunc proculdubio videt eſſentiam.

C ¶Probat quod dixerat,Circa qđ duo facit. Nam primo ꝓbat hoc ex eo, ꝙ intelligentia

intellectus eẽntię,& eẽntia ſunt ſimul. Scd̃o ꝓbat hoc ex eo ꝙ intellectus eẽntię,& eẽntia
in intelligentia ſunt,cõuertibilia. Scd̃a ibi.(& qñ videt eſſentiã ſuam.) In prima parte in-
tendit talẽ rõnem.Quicquid hꝫ ſimul intellectũ eſſentiæ,& eſſentiã, illud intelligit eſſentiã
ſuam. Intelligentia eſt hmõi,ergo &c. Continuet aũt ſic bñdico ꝙ oĩs intelligẽtia intelligit
eſſentiã ſuam,(quod eſt quia intellectus,& intellectum) ſupple in intelligentia(ſunt ſimul)
& quia ſic eſt(cum ergo intelligentia eſt intelligens) & cum eſt(intellectum tunc procul-
dubio) ipſa intelligentia(videt eſſentiam ſuam.)

¶Dubitaret forte aliquis vnde ſequitur hæc conſequẽtia,ꝙ intelligentia intelligat eſſentiã
ſuam,quia in ea intellectus,& intellm̃ ſunt ſimul. Dicendũ ꝙ dupplr̃ poſſumus declarare
ꝓpoſitũ,ſm̃ ꝙ quantum ad pñs ſpectat,intellectus dupplr̃ põt accipi. Vno mõ intellectus
põt dicere ipſam potentiã intellectiuã. Alio modo intellectus põt dicere rõnem intelligẽdi.

¶Prima via ſic pꝫ:nã ſi quis quæreret,cũ eſſentia lapidis intelligit̃,Quare eẽntia lapidis nõ Prima via
intelligit,plana eſt rñſio. Nã eſſentia lapidis nõ intelligit̃ per intellm̃,ſiue per potentiã in-
tellectiuã,quę ſit in lapide,ſed intelligit̃ per intellm̃.i. per potentiam intellectiuam,quæ eſt
in aĩa,vel quæ eſt in intelligentia. Ergo in lapide non ſunt ſimul,intellectus,& intellm̃. Eſt
quidem in lapide,ipſum intellm̃,quia eſt in eo eſſentia ſua,quæ eſt quid intellm̃, & quæ eſt
obiectũ intellectus,ſed non eſt in lapide ipſe intellectus,ſiue ipſa potentia intellectiua , Et
ideo lapis ita intelligit̃,ꝙ non ĩtelligit,ſed ſi lapis hr̃ent in ſe intellm̃.i.potentiam intellecti
uam,& in lapide eſſent ſimul ipſum intellectũ(.i.eſſentia lapidis,quę eſt quid intellectũ) &
intellectus.i.potentia intellectiua,tunc ꝓculdubio lapis intelligeret ſeipſum,& videret eſ-
ſentiam ſuã,Et quia hoc eſt in intelligentia.ſ.ꝙ in ea ſunt ſimul intellectus,& intellectum.i.
eſſentia quæ eſt quid intellectũ,& ipſa potentia intellectiua , quę poteſt dici intellectus,
ideo intelligentia ſeipſam intelligit. ¶Secunda via ad declarandum hoc idem ſumitur , ſi D
intellectus non ipſam potentiam intellectiuam,ſed rõnem intelligendi. Dicimus aũt ꝙ in Secunda
rebus materialibus aliud eſt res,& aliud intellectus rei,vt aliud eſt lapis,& aliud eſt intelle via.
ctus lapidis. Intellectus.n. lapidis eſt id quod intellectus format intelligendo lapidem illa
.n. ratio,quam format intellectus intelligendo lapidem,põt dici intellectus lapidis. Res igi
tur materiales non ſunt intelligibiles per ſe ipſas,lapis.n.per ſe ipſum non eſt in aĩa,nec la-
pis per ſe ipſum intelligitur,ſed eſt aliquid in aĩa quod eſt rõ intelligendi lapidem, & ꝙ põt
dici intellectus lapidis,In talibus ergo aliud eſt intellectus,& quod intelligitur,Intelligitur
.n.ipſa eſſentia lapidis,ſed non per ſe ipſam , ſed eſt aliquid in aĩa quod eſt rõ intelligendi
lapidem:quod(vt dicebatur) põt dici intellectus lapidis:ſed ſi lapis eſſet ſeparatus à mate-
ria,lapis intelligeretur per ſe ipſum,& tunc non e[illegible]et aliud quod intelligitur, & intellectus,
i. rõ intelligendi per quam intelligeretur. Hoc eſt ergo quod dr̃ in tertio de aĩa, ꝙ in ſe- T. cõ.15.
paratis à materia idem eſt intellectus,& quod intelligitur,talia.n.nõ intelliguntur per aliũ
intellectum.i per aliam rõnem intelligendi:ſed ipſa ſunt ſuus intellectus.i. ſua rõ intelligẽ-
di. Hoc viſo de leui pꝫ propoſitũ. Nam oĩs actio eſt à forma:illud aũt quod eſt formaliter E
tale,illud agit actionem,vt illud quod eſt formaliter calidum illud calefacit,illud aũt quod
eſt potentia calidum,non calefacit,ſed põt calefieri,Actio.n. principaliter,& per ſe egredi-
tur à forma non à materia ab eo quod eſt in actu , non ab eo quod eſt in potentia. Actio
ergo intelligibilis egreditur à ſpẽ intelligibili,vel ab eo quod eſt rõ intelligendi, & quia res
materiales non ſunt ſuus intellectus,nec ſunt ſua ratio intelligendi,quia non intelliguntur
per ſeipſas.Ideo actio intelligibilis à rebus materialibus progredi non põt,hñt.n.ſe res ma-
teriales reſpectu actus intelligendi non quaſi formalia,nec quaſi quid in actu , ſed quaſi
quid in potentia:& ideo ſicut eſt de actione tranſeunte in exteriorem materiã ita ꝙ ea quę
ſunt potentia talia,vt puta ea quę ſunt potentia calida,per ſe loquendo, poſſunt calefieri,
ſed non calefacere. Sic ſe habet de actione non tranſeunte,ita quòd ea quæ non participãt
de forma intelligibilitatis, & quæ nullo modo ſunt ratio intelligendi , & quę nullo mo-
do intelliguntur per ſeipſa, talia intelligi poſſunt, ſed non intelligere . Et in talibus
non ſunt ſimul intellectum , & intellectus, in talibus quidem eorum eſſentia , ita eſt F

V quid intellectum,ꝙ non eſt intellectus.i.non eſt rõ intelligendi. Sed dices ꝙ ipſa ſpẽs intelligibilis informans intellectum põt dici intellectus,& põt dici rõ intelligendi, & tñ illa ſpẽs non intelligit,ſed vt pȝ,Quæ non hñt per ſe eſſe,non hñt per ſe agere:ſed ſi iſta ſpecies hrẽt eſſe per ſe ipſam,intelligeret,& tunc ibi idem eſſet intellectus,& intellectum, & idem eſſet ibi quod intelligeretur,& ratio intelligendi,ipſa quidem ſpẽs ſe intelligeret ꝑ ſeipſam.

¶ His viſis patet intentio Authoris. Nam ſi in rebus materialibus non ſunt ſimul,nec ſunt idem intellectus,& intellectum quia talia non intelliguntur per ſeipſa,talia quidem nõ participant de forma intelligentis,nec de rõne intelligendi,& ideo talia ſic intelliguntur,ꝙ nõ intelligunt,ſed ſubſtantiæ ſeparatę,quia in eis ſunt ſimul,& ſunt quodammodo idem intellectus,& intellm̃,& quia talia quodãmodo intelligunt per ſeipſa,ideo talia ſeipſa intelligũt

G ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis,cum dupplr̃ ſit declaratum intelligentiã intelligere eſſentiam ſuam,quia in ea ſunt ſimul intellectus,& intellm̃,quis iſtorum duorũ modorum ſit in hoc loco magis de intentione Authoris. Dicendum ꝙ ſcd's modus in hoc loco eſt magis de intentione Authoris,& magis ad propoſitũ ꝙ̃ primus. Sic.n.arguit Author, ꝙ quia in intelligentia eſt ſimul intellectus,& intellectum , ideo ſiue intelligentia ponatur eſſe quid intelligens,ſiue quid intellectũ,ſemper intelliget eſſentiam ſuam,ſed ſi ſm primum modũ ſimultatis vellemus arguere intelligentiam intelligere eſſentiam ſuam, vt diceremus quòd quia in intelligentia ſunt ſimul hęc duo,intellectũ.i.eſſentia ſua,quæ eſt quid intellectum, & intellectus.i.virtus ſiue potentia intellectiua,quę dr̃ intellectus,ideo intelligit eſſentiam ſuam:Tunc ſm iſtum modum exponẽdi verba,quę ſequunt̃. Vȝ ꝙ intelligentia proculdu-
H bio videt eſſentiam ſuã,ſiue ponatur eſſe quid intelligens,ſiue quid intellectum,nõ hẽrent veritatem. Nam & in aĩa nr̃a ſunt ſimul hoc modo intellectum,& intellectus,quia in ipſa eſſentia aię fundatur ipſa potentia intellectiua,nec tñ eſt verꝫ,ꝙ ſemꝑ qñ aĩa eſt intelligẽs
Decimoquarto de Trin. cap.6.
intelligat eſſentiam ſuam,loquẽdo de intelligere,vt loquitur phyloſophus. Poſſemus n.accipere intelligere,vt accipit Aug. qui ait ꝙ aĩa ſemper ſe intelligit. De quo modo intelligendi non eſt ad pñs curandum. Sed ſm modum intelligẽdi quo loquitur phylpſophus:aĩa non ſemper ſe intelligit,& cum intelligit nõ ſemper intelligit ſeipſam,nec ẽt intelligit ſeipſam primo. Immo intelligit ſe,intelligendo alia. Eſt ergo in aĩa nr̃a ſimul ipſa eſſentia,quæ põt dici quid intellectũ,& intellectus.i.potentia intellectiua,quę dr̃ intellectus,nec tñ ſemper eſt intelligens eſſentiam ſuam. Et ideo dicamus ſm modum eſſe magis ad ꝓpoſitum. Dicemus quidem ꝙ in ipſa intelligentia ſunt ſimul, & ſunt quodam modo idem intellectũ & intellectus,quia ipſa eſſentia intelligentię eſt ſuus intellectus.i. intelligitur per ſeipſam, ideo opȝ ꝙ ſit per ſe intelligens ſeipſam,& quia qđ eſt per ſe,eſt ſemper,ideo ſemꝑ intelligit ſeipſam,Non eſt aũt ſic de intellectu nr̃o.Intellectus.n.nr̃ non ſemꝑ intelligit ſeipſum, quia non eſt per ſe intelligibilis,& quantũ eſt de ſe,nihil hȝ de actu intelligibilitatis)vt.s. diximus)ſed ſm Cõmentatorẽ ipſe intellectus nr̃ in gñe intelligibiliũ eſt ſicut materia prima in gñe entiũ.Vñ ſicut mã efficit̃ ens actu ꝑ formam,& ſi nullã formã hrẽt,nullo modo eẽt actuẽs,ſed potentia ens,ſic intellectus nr̃ efficitur actu intelligibilis per ſpẽm intelligibilẽ, & ideo non põt intelligere ſeipſum,niſi informatũ ſpẽ.Et inde eſt quòd intelligẽdo alia quorum ſpẽ informat̃,intelligit ſeipm̃. Et quia nõ eſt per ſe intelligibilis,& non intelligit ſe per ſeipſum nõ ſemꝑ ſe intelligit,quia qđ nõ eſt per ſe cõtingit aliqñ nõ eſſe.Sed quia intelligẽtia eſt ꝑ ſe intelligibilis,& ſemꝑ ſeipſam intelligit,ideo ſemꝑ ſe intelligit.Et ſi nõ ſit vlr̃ verꝫ
Tertio de anima cõ. 5. in ſolutiõe ſecũdę & tertiæ q̃ſtionis.
I ꝙ oẽ non ꝑ ſe ꝯtingat nõ eſſe,quia forte erit accñs ĩſeparabile:eſt tñ vlr̃ verꝫ ꝙ oẽ ꝑ ſe hȝ ꝑ eẽ,& qa ꝑ ſe eſt ꝙ intelligẽtia ĩtelligat ſeipam,ſꝑ ſeipſam ĩtelligit.Pȝ ergo ꝙ ſi bñ cõſideret̃ ſeries textus,modus iſte ſm quẽ ponimus,ꝙ intelligẽtia hoc mõ ſit ſimul intellr̃s,& intellm̃, qa ipſa eẽntia intelligẽtiæ eſt ſuus intellr̃s.i.intelligr̃ ꝑ ſeipſam.Et ipſa intelligentia ſeipſam ꝑ ſeipſam intelligit,ideo ſemꝑ à ſe intelligit̃:& ꝑ ſuã eẽntiam intelligit ſe. Qđ eſt magis ad ꝓpoſitũ.Et iſte modus exponẽdi in hoc loco(vt vr̃) eſt magis de intẽtione Authoris ꝙ̃ alius.

K ¶ Vlteriꝰ forte dubitaret aliquis de toto hoc ꝓceſſu,vȝ ꝙ ſi ĩ ĩtelligẽtia ſunt ſimul intellr̃s, & intellm̃,ſiue intelligẽtia ponatur eſſe quidam intellr̃s,ſiue quoddã intellm̃, ꝙ ꝓculdubio

ſemper

ſemper intelligit eſſentiam ſuam. Dicendum ꝙ (vt patet per habita) intellectus appellatur id quod eſt ratio intelligendi, Intellectum vero vocatur id quod intelligitur, in illo ergo ſunt ſimul intellectus, & intellectum, in quo ſunt ſimul ratio intelligendi, quæ vocatur intellectus, & id quod intelligitur per illam rõnem intelligendi, quod vocatur intellectũ, ex quo proceſſu manifeſte ſequitur, ꝙ intelligere ſit actio non tranſiens in exteriorem materiam, quia loquendo de actione tranſeunte impoſſibile eſt, ꝙ ſint ſimul ratio agẽdi, & qđ agitur: vt (per ſe loquendo) impoſſibile eſt, ꝙ ſint ſimul ratio calefaciendi, & quod calefacit, vt in igne ratio calefaciendi eſt calor, quia ignis per calorem calefacit, Eſt igitur in igne id quod eſt ratio calefaciendi, ſed id quod calefit per calorem ignis non eſt in igne, ſed eſt aliquid extra ignem, ſed ſi calefacere eſſet actio non tranſiens, & ipſa natura ignis per ſeipſam calefieret, Tunc ignis calefaceret ſeipſum per ſeipſum. Idẽ ergo tunc eſſet calefaciens & calefactum. Hac.n. hypotheſi ſtante, ſi ignis calefaceret calefaceret ſeipſum, & ſi ignis calefieret, calefieret à ſeipſo. Hoc ergo poſito ſiue ignis poneretur calefaciens, ſiue calefactum, ſemper calefaceret ſeipſum. Ergo intelligentia ſi ponatur eſſe intellectus, ſiue intellectum, quia in ea ſunt ſimul ratio intelligendi, & quod intelligitur, ſemp intelligit ſeipſam, & ſemper intelligitur à ſeipſa. Et ita ſemper intelligit eſſentiam ſuam, Hoc eſt.n. intelligere rem.i. intelligere eſſentiam rei. In actionibus aũt tranſeuntibus de neceſſitate iſta ſeparantur, Non.n. valet ignibile calefit, ergo calefit à ſeipſo, quia in ignibili eſt id quod calefit, ſed non eſt in eo rõ calefaciendi. Nec valet ignis calefacit, ergo calefacit ſeipſum, quia in igne eſt rõ calefaciendi, ſed non eſt in eo id quod calefit: ſed ſi in vno, & eodẽ eẽnt iſta duo ſimul .ſ. id qđ calefit, & id quod eſt rõ calefaciendi, illud (vt dicebatur) ſi calefieret, calefieret à ſeipſo, & ſi calefaceret calefaceret ſeipſum. Et quia hoc eſt in intelligentia, quia ipſa eſſentia intelligentiæ eſt rõ intelligendi, & eſt id quod intelligitur, intelligitur.n. per ſeipſam. Ideo in intelligentia, ſiue in eius eſſentia congregantur hęc duo, videlicet ꝙ eſt id quod intelligitur, & ꝙ eſt ratio intelligendi, Et ideo ipſa ſeipſa, ſemper intelligit. L

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis de eo quod hic Author dicit, videlicet ꝙ in intelligentia ſunt ſimul intellectus, & intellectũ, Deberet.n. dicere, ꝙ ſunt idem: ſic.n. & phyloſophus loquitur, tertio de aĩa vbi ait, ꝙ in ſeparatis à materia idem eſt intellectus, & quod intelligit loco ergo eius quod intelligitur, poſuit Author iſte intellectum. Vnde quæſtio eſt, quare ſic Author dicit, ꝙ in intelligentijs iſta ſunt ſimul, phyloſophus vero ait, ꝙ in intelligentijs, ſiue in ſeparatis à materia iſta ſunt idem. Dicendum ꝙ vera eſt ſententia phyloſophi, ꝙ in ſeparatis à materia idem eſt intellectus, & qđ intelligitur, vel idem eſt qđ intelligitur, & rõ intelligendi, quia talia intelligunt per ſeipſa. Tñ aliquid boni latet in verbis huius Authoris, qui potius dixit talia eſſe ſimul q̃ eſſe idẽ, Propter qđ ſciẽdũ, ꝙ eſſe idem, id qđ intelligit & rõnem intelligendi põt intelligi duplr̃, Primo ſimplr̃, & abſolute. Scđo participatiue, & pp quendã determinatũ modũ, in illo.n. eſt ſimplr̃, & abſolute idem qđ intelligit, & rõ intelligendi, qđ non determinat ad ſpẽalem modũ, nec rõne intellectoꝝ, nec rõne intelligẽtis. Et hoc eſt in ſolo primo. In Deo.n. ſua eſſentia eſt rõ intelligendi ſimplr̃: quia eſt rõ intelligẽdi oĩa, Deus.n. intelligendo eſſentiã ſuã intelligit oĩa per candẽ eſſentiam ſuã. Sʒ in intelligẽtia ſua eſſentia nõ eſt rõ intelligendi oĩa, ſed eſt ſolũ rõ intelligendi ſeipſam, Intelligentia quidẽ ſeipſam per ſeipſam intelligit: ſed alia intelligit per ſpẽs quas hʒ apud ſe. Si ergo cõſideramꝰ ipſa intellecta, Eẽntia intelligentię nõ eſt rõ intelligẽdi ſimplr̃, quia nõ eſt rõ intelligẽdi oĩa. Ruꝛſus ſi conſideramus ipſos intelligẽtes, eſſentia intelligentię nõ eſt rõ ſimplr̃ intelligẽdi ẽt ſeipſam: quia nõ intelligit ab oĩbus per ſeipſam. Nam lʒ quælibet intelligentia intelligat eſſentiã ſuam per ſeipſam, tñ ſi eſſentia vnius intelligentię dʒ intelligi ab alia intelligentia non intelligẽt ab ea per ſeipſam: ſed per ſimilitudinem ſuã, quia vna intelligentia nõ illabit alteri nec põt eſſe rõ intelligendi alteri. Et ſi aliquis dubitaret de intelligentijs, Certum eſt ꝙ Deus nihil intelligit p ſe, & primo, niſi ſeipm, Et vileſceret ĩtellectꝰ eiꝰ ſi aliqd aliud pficeret ipſum. Eſſẽtia ergo intelligentiæ nõ poterit informare intellectũ diuinũ, nec poterit eſſe rõ quare Deus intelligat, eſſentia ergo intelligentiæ ſic intelligitur à Deo, ꝙ in tali ĩtel-

M
T. cõ. 15.
N

V ligere ipſa eſſentia intelligentiæ non eſt rō intelligendi. Deus ergo non intelligit eſſentiā intelligentiæ per ſeipſam,ſed per eſſentiam ſuam,& eſſentiā intelligentiæ,& cætera oīa intelligit Itaq; eſſentia intelligentiæ quantū ad ipſos intelligētes non eſt rō intelligēdi oīb9, ſed diuina eſſentia eſt rō intelligēdi quæcunq;.& eſt rō ꝙ intelligatur à quocūq; intelligit. Nullus.n.pōt videre ipſam diuinā eſſentiā,niſi intelligat eam per ſeipſam,ꝙ ſi quærat vnde iſta cōtingunt.Dicemus ꝙ ipſa diuina eſſentia eſt actus purus,& pura forma nullā hñs potentialitatē admixtā. Et quia ſemꝑ ipſa p̄dicamenta,vel ipſa gña prædicamentoꝝ,& ea quæ ſunt in hmōi gñibus dñt aliq̄ potentialitatē admixtā. Quia genus dicit formam mediā in-
Cō.17. ter potentiam,& actū(vt dicit Cōmentator ſuper.1.metaphyſ. Ideo Deus nō determinatur
O ad aliquod genus,Nec determinatur ad aliquod prędicamentū, Nam eſſentia ſua nō determinatur ad repręſentandū hoc,vel illud,ſed oīa ſimplr̄ repræſentat. Rurſus quia ipſa diuina eſſentia eſt ſic quid infinitum nihil infra eam pōt repręſentare ipſam, quia quicquid eſt infra eam eſt aliquid determinatum,& repræſentat quid determinatum. Ea.n. quę determinantur ad genus aliquod non pñt repręſentare id quod in gñe nullo clauditur,ſed continet oē genus.& perfectiones oīum gñum,Intellectu ergo eſſentiali (vt ꝙ ipſa eſſentia videatur) non pōt ipſa diuina eſſentia intelligi,niſi per ſeipſam,Eſſentia aūt intelligentię non eſt actus purus,ſed eſt participās actualitatem:Et ideo non eſt rō intelligendi ſimplr̄ ſed eſt ratio intelligēdi aliquid,non eſt rō intelligendi cuilibet intelligenti eam , ſed eſt ſolum rō intelligendi ei cuius eſt eſſentia. Ideo forte Author huius libri videns.ꝙ eſſentia intelligētię nō erat per oēm modum rō intelligendi,nec alia nec ſeipſam, ideo forte non eſt auſus dicere,ꝙ eſſentia intelligentiæ ſit omnino idem ꝙ ſuus intellectus,nec omnino idem,ꝙ rō intelligendi , ſed dixit in intelligentia hęc eſſe ſimul,In quantum vnū participat aliud, quia eſſentia intelligētiæ aliquo modo participat,ꝙ ſit rō intelligēdi ſeipſam. ¶ Deinde cū dicit.

P ET qñ videt eſſentiam ſuā ſcit ꝙ intelligit per intelligētiam ſuā.Et qñ ſcit ꝙ intelligit ꝑ intelligētiā ſuā,ſcit ꝙ intelligit per intelligentiā eſſentiā ſuā.

¶ Probat hoc idem.ſ. ꝙ intelligentia intelligat eſſentiam ſuam , ex eo ꝙ intelligētia eius.i. operatio eius intelligibilis,vel potentia intellectiua eius,& ſua eſſentia per quandam concomitantiam ſe reſpiciant. Intelligentia.n.non pōt intelligere eſſentiam ſuam,niſi intelligat eam per intelligentiā ſuam,nec pōt intelligere per intelligentiam ſuā,niſi intelligat eſſentiā ſuam Formetur aūt ſic rō,quicquid non pōt intelligere per intelligentiam ſuā, niſi intelligat eſſentiam ſuā,illud cū intelligit,de neceſſitate intelligit eſſentiam ſuā. Intelligentia eſt hmōi ergo. Ait ergo ꝙ(& qñ) intelligentia(videt eſſentiam ſuam ſcit ꝙ intelligit per intelligentiam ſuā,&) econuerſo(qñ ſcit ꝙ intelligit per intelligentiam ſuam,ſcit ꝙ intelligit per intelligentiam eſſentiam ſuam) qđ ſupple non eſſet,niſi ſemꝑ cum intelligit intelligeret eſſentiam ſuam. Et quia nunq̄ eſt ocioſa quin intelligat eſſentiam ſuam.

¶ Notandum aūt ꝙ hoc nomen intelligentia,eſt valde æquiuocū. Nam aliqñ ſignat ipſam eſſentiā intelligentiæ,aliqñ vero ipſam potentiam intellectiuam,& aliqñ ipſum actū intelligendi, Quodlibet.n.iſtorum dici pōt intelligentia, Cum ergo dr̄,ꝙ intelligentia nō intelligit per intelligentiam ſuam,niſi intelligat eſſentiam ſuā. Eſt ſenſus,ꝙ intelligentia.i.ſubſtātia intelligentię,non intelligit per intelligentiam.i. per potentiam intellectiuam , ſiue per actum intelligendi,niſi intelligat eſſentiam ſuam.

Q ¶ Dubitaret forte aliquis quō verificatur iſtud ꝙ intelligentia nunq̄ intelligit per intelligentiā ſuā,niſi intelligat eſſentiā ſuam. Dicendū ꝙ intelligentia in intelligēdo ꝑꝑ claritatē ſui luminis intellectualis non cōponit nec diuidit,ſed ſimul intelligendo ſubiectū intelligit ea,quę ſunt in ſubiecto,non diſcurrit,ſed ſimul intelligendo principia intelligit cōcluſiones in principijs,ſimul fertur in rōnem & in obiectum,vt ſi,a,ſit rō intelligendi,b, ſimul intelliget,a,&,b,Intellectus aūt nr̄ diſcurrit,& tpe prius cognoſcit vnum q̄ aliud. His aūt prælibatis dicamus,ꝙ intelligentia h3 apud ſe multas ſpēs per quas pōt intelligere alia à ſe,Vnde

dicitur plena formis,intelligendo aūt per alias ſpēs pōt vti quacunq; ſpē ſibi placet. Niſi aūt omnes illas ſpēs intelligeret caſuale eſſet, ꝙ eſſet in ſua ptāte intelligere hoc, & illud. Dicemus ergo ꝙ ſemper intelligit omnes ſpēs. Erit ergo iſte modus,ꝙ intelligentia intelligendo eſſentiam ſuam intelligit oēs ſpēs quas hꝫ in eſſentia ſua,quia dictum eſt ꝙ non componit,ſed ſimul intelligendo ſubiectum intelligit ea,quę ſunt in ſubiecto,ſimul intelligēdo ſubſtantiā ſuam intelligit ea,quæ ſunt in ſubſtantia ſua,intelligendo itaq; eſſentiam ſuam intelligit oēs iſtas ſpēs,& intelligendo iſtas oēs ſpecies pōt vti qualibet iſtarum, vt intelligat per eam oīa,quæ ſunt apta nata repręſentari per illam. Simul ergo intelligentia intelliget eſſentiam ſuā,& oēs ſpēs quas apud ſe hꝫ,in quantum ſunt in eius eſſentia, & habebit vſum vnius illaꝝ ſm,ꝙ ſuę voluntati placebit. Hæc aūt oīa ſunt ſimul,quia non diſcurrit,nec cōponit,nec diuidit. Eſſentia ergo intelligentiæ eſt illud primordiale principium, vn̄ oritur totū intelligere eius,& niſi eſſentiam ſuam intelligeret(loquendo de ſuo intelligere naturali) nec alia à ſe intelligeret,Vtrum aūt habeat aliquod intelligere qd̄ poſſit ſibi cōpetere pręter hoc ꝙ intelligat eſſentiam ſuā. Et vtrum cōpetat ei intelligere aliquid aliud qd̄ per accn̄s faciat ipſam intelligere eſſentiā ſuā,non eſt pn̄tis ſpeculationis. Sufficiat aūt nunc ſcire,ꝙ ipſa nihil pōt intelligere(loquendo de ſuo intelligere naturali) niſi intelligat eſſentiā ſuam,quia eſſentia ſua eſt aliquo modo rō intelligendi alia,quia ſi nō intelligeret eſſentiam ſuā,nō intelligeret ſpēs quas hꝫ apud ſe,Et ſic vel nihil intelligeret,vel caſuale eſſet.ꝙ aliquid intelligeret. Ergo quia ſic eſt,intelligentia nihil pōt intelligere per ſuam intelligentiā i.per ſuam potentiam intellectiuam,ſiue per ſuū actū intelligendi, niſi intelligat eſſentiam ſuam. De neceſſitate ergo intelligit eſſentiam ſuam,quia aliter nihil intelligeret,vel caſualiter intelligeret quod non eſt dicendum. ℭ Deinde cum dicit. R

SECVNDA pars principalis Commenti.

ET QVANDO intelligentia ſcit eſſentiam ſuam,ſcit reliquas res quæ ſunt ſub ea,quoniam ſunt ex ea. S

ℭ Oſtendit qūo intelligentia intelligit alia à ſe,& duo facit quia primo oñdit ꝙ intelligētia intelligendo ſe intelligit alia à ſe,Scd̄o declarat conuerſam eius vꝫ ꝙ intelligendo alia à ſe, intelligit ſe. ibi,(& qn̄ ſcit reliquas res) Circa primū duo facit,quia primo oñdit qūo intelligentia intelligit alia à ſe(loquendo de alijs,quę ſunt ſub ea,& q̄ ſunt cauſata ab ipſa:Scd̄o oñdit vł'qūo intelligentia intelligat q̄cūq; alia à ſe. ibi (veruntn̄ oīa ſunt in ea)in pria pte intēdit talem rōnem. Quicquid ſcit ſe eſſe cām aliquoꝝ illud intelligendo ſe intelligit ea quoꝝ eſt cā. Intelligentia eſt huius ergo &c. Ideo ait quòd(& qn̄ intelligentia ſcit eſſentiam ſuā ſcit reliquas res,q̄ ſunt ſub ea,qm̄ ſunt ex ea) .i. quoniam ſunt cauſata ab ea.

ℭ Dubitaret forte aliquis qūo intelligentia intelligendo eſſentiam ſuam intelligat reliquas res,quæ ſunt ſub ea,qm̄ ſunt cauſata ex ea. Dicendū quòd vnūquodq; agens agit ſm modum naturę ſuę. Cū ergo intelligentia ſit naturæ intellectualis, opꝫ quòd agat intelligēdo, ſed(vt patuit) ipſa nihil intelligit,niſi intelligat eſſentiam ſuam. Si ergo,intelligentia intelligendo agit,opꝫ quòd intelligat ea,quæ cāt,ſꝫ quia non pōt exire in actum intelligēdi, niſi intelligat eſſentiam ſuā,ideo erit hic ordo quòd intelligēdo eſſentiā ſuam poterit intelligere alia,& intelligēdo ea cābit illa. Eſſentia aūt intelligentiæ lꝫ non ſit ſufficiens ad repræſentandū alia,tn̄ nihil pōt intelligentia intelligere,niſi intelligat eſſentiā ſuā. Intelligendo ergo eſſentiam ſuā exit in actū intelligēdi,& facta in actu intelligēdi,per ſeipſam pōt ſe facere ī actu intelligēdi alia,q̄ ſunt ſub ipſa,& q̄ p intellm̄ cāntur ab ipſa,ꝙ ſi adhuc dubitatur de iſto modo queſtio p̄cedens totam ambiguitatē tollit.Nam(vt dicebatur) intelligētia intelligens eſſentiā ſuam intelligit oēs ſpēs,quę ſunt in ea, intelligendo aūt illas ſpēs pōt vti quacunq; ſpē ſibi placet,& per illam intelligere quæcunq; ſunt apta nata repręſentari per illam ſpeciem. Intellectus ergo alioꝝ ſumit originem ex intellectu ꝓprię eſſentiæ. Et ideo dictum eſt quòd intelligentia intelligendo eſſentiam ſuā ſcit reliquas res,quę ſunt ſub ea. T Supra.R.

V ¶Vlterius forte dubitaret aliquis de eo quod Author dicit. vʒ ꝙ intelligentia intelligendo eſſentiã ſuam intelligit reliquas res quæ ſunt ſub ea. Eſt ergo dubiũ quare nõ dixit hoc abſolute.ſ.ꝙ intelligentia intelligat reliquas res intelligendo ſe. Dicẽdum ꝙ certũ eſt. Intelligentiã habere apud ſe ſpẽs eoꝝ quæ cauſat. Aliter.n.non ageret per intellectũ. & quia intelligere per ſpẽs ſumit originem ex intelligere per eſſentiam, prout ad propoſitũ ſpectat. Intelligentia.n.alia per ſpẽs non intelligeret niſi intelligeret ſe per eſſentiam: Et ideo dixit ꝙ intelligendo eſſentiam ſuam intelligit ea quę ſunt ſub ea,& quę ſunt cauſata ab ipſa quia certum eſt ꝙ talium habet ſpecies. ¶Deinde cum dicit.

Alia lr̃a hẽt verũ tñ ſcit ea ꝑ materiam intelligibilẽ.

Verũtamen oĩa ſunt in ea per modum intelligibilem. ergo intelligentia, & res intellectæ ſunt vnum quod eſt, quia ſi res intelligibiles, & intelligentia ſunt vnum, & intelligentia eſſe ſuum ſcit: tunc proculdubio quãdo ipſa ſcit eſſentiam ſuam ſcit reliquas res.

¶Adducit ſecundam rõnem oſtendens vniuerſaliter de oĩbus, ꝙ ſi intelligentia ſcit eſſentiam ſuam ꝙ ſciat oĩa alia: intendit aũt talem rõnem: quicquid habet eſſentiam intelligibilem illud intelligẽs eſſentiam ſuã intelligit oĩa illa quæ ſunt in ea modo intelligibili: Intelligentia eſt hmõi: ergo intelligendo eſſentiam ſuã intelligit quęcũqʒ alia, quia oĩa alia ſunt in ea modo intelligibili. Cõtinuetur aũt hic teſtus ad propõnem præcedentem,hoc modo. Dictum eſt ſupra ꝙ oĩa ſunt in intelligentia (verũtamen oĩa ſunt in ea per modum intelligibilem: ergo intelligentia) i.ſubſtantia intelligentię (& res intellectæ ſunt vnum) res aũt intellectę dñr eſſe vnum cum intelligentia, quia ſunt in intelligentia per modum intelligentiæ & ſubdit (quod eſt).i. ꝑꝑ quod eſt, ſiue ꝑꝑ quod ſequitur(quia ſi) ipſę (res intelligibiles, & intelligentia ſunt vnum) quia ſunt in ea per modum vnum.i.per modũ ſubſtãtiæ ſuæ. Si ſic eſt (& intelligentia eſſe ſuũ ſcit).i.ſcit ſubſtantiam ſuã (tunc ꝓculdubio quãdo ipſa) intelligentia (ſcit eſſentiam ſuam, ſcit reliquas res.) ¶Notandum aũt vim rõnis huius in hoc conſiſtere ꝙ cum oĩa ſint in intelligentia per modũ intelligibilem,& per modum ſubſtantię ſuę, quia ergo ſic eſt, intelligentia ſciendo ſubſtantiã ſuam ſcit oĩa alia, quia omnia alia ſunt in ea per modũ ſubſtantię ſuę. ¶Notandum etiã ꝙ intelligentia eſt naturę intellectualis, & ſubſtantia intelligentiæ eſt quædã forma intellectualis. Sunt ergo oĩa in intelligentia per modũ intelligibilem. Intelligentia itaqʒ ſcit ſubſtantiam ſuam quæ eſt quid intelligibile.Et ſciẽdo ſubſtantiam ſuã ſcit reliquas res, quia reliquę res ſunt in ea per modum ſubſtantiæ ſuæ, & per modum intelligibilem. ¶Deinde cum dicit.

X

Et quando ſcit reliquas res ſcit eſſentiam ſuam, quia quando ſcit res nõ ſcit res niſi quia ſunt intellectæ ergo intelligentia ſcit eſſentiam ſuam & ſcit res intellectas ſimul ſicut oſtendimus.

¶Oſtendit cõuerſam huius. Nam nõ ſolum ſciendo eſſentiã ſuam ſcit reliquas res, ſed etiã econuerſo, ſciendo reliquas res ſcit eſſentiam ſuã. Ideo ait. (&) quia ſupple intelligentia (quãdo ſcit reliquas res, ſcit eſſentiã ſuam, quia quãdo ſcit res) ipſa intelligentia (nõ ſcit res niſi quia ſunt intellectæ).i.niſi quia ſunt in ea modo intelligibili.i.quia ſunt in ea per modũ ſubſtantiæ ſuæ. Ergo non põt ſcire reliquas res niſi ſciat modum ſubſtãtię ſuæ,& niſi ſciat ꝑ cõſequens ſubſtantiã ſuã. Et quia ſic eſt (ergo intelligentia ſcit eſſentiã ſuam,& ſcit

Y res intellectas ſimul ſicut oſtendimus.) ¶Notandum aũt ꝙ Author hic ſupponit ꝙ omnia quæ ſunt in intelligentia ſunt in ea per modũ intelligibilem & per modum ſubſtantiæ ſuæ: quia omne quod recipitur in aliquo eſt in eo per modum rei recipientis, & non per modum rei receptæ. ¶Notandum etiam ꝙ non põt perfectæ ſciri res, niſi ſciatur modus

rei, &

rei, & non pót ſciri modus rei niſi ſciatur res. Eſt ergo intentio huius Authoris, ꝙ intelli-
gentia ſciendo ſubſtantiã ſuam ſcit modum ſubſtãtiæ ſuæ, & ſciendo modum ſubſtãtię ſuæ
ſcit reliquas res, quæ ſunt in ea per modũ ſubſtantię ſuę. Rurſus non modo ſciendo ſubſtã-
tiam ſuã ſcit res: ſed etiam ſciendo res alias: ſcit ſubſtantiam ſuã Nam ſciẽdo res alias ſcit
modum ſubſtantiæ ſuę, & ſciendo modum ſubſtãtiæ ſuæ ſcit ſubſtantiã ſuam, & ita in intel-
ligentia ex cognitione ſubſtantiæ ſuæ arguitur cognitio rerũ, & ex cognitione rerum ar-
guitur cognitio ſuę ſubſtantię. ¶ Notandum etiã ꝙ ſicut accidentia ſunt quidã modi ſub- Z
ſtantiæ, quia alia & alia ſubſtantia habet alia & alia accidentia, ita ſimilitudines rerũ quæ
ſunt in ſubſtantia intelligentiæ ſunt quaſi quidã modi illius ſubſtantiæ. Et ideo ſicut non
plene poteſt cognoſci ſubſtantia niſi cognoſcantur accidentia debita illi ſubſtantię, & ecõ-
uerſo, nõ poſſunt plene cognoſci accidentia niſi cognoſcatur & ſubſtantia. ita non pót in-
telligentia plene cognoſcere ſubſtantiã ſuam niſi cognoſcat ipſas ſimilitudines rerũ, & ip-
ſas res vt ſunt in ſubſtantia ſua. Rurſus ſi cognoſcat ipſas res, oportet vt cognoſcat eas vt
ſũt in ſubá ſua, & cognoſcere eas vt ſũt in ſubá ſua nõ pót, niſi cognoſcat ipſam ſubám ſuã.

PROPOSITIO QVARTADECIMA.

IN omni anima ſunt res ſenſibiles per hoc ꝙ ſunt exemplum A
ei. Et res intelligibiles ſunt in ea, quia ſcit eas.

¶ Poſtquã Author determinauit de cauſa prima & de intelligẽtia: In par-
te iſta determinat de ipſa aĩa. Et diuiditur pars iſta in partes duas. Quia
primo determinat de aĩa in cõparatione ad alia, ſecundo in comparatione ad ſeipſam ibi
(omnis ſciens qui ſcit) in propõne. 15. Determinat autem primo de aĩa in comparatione
ad alia, oſtendens qũo aĩa cognoſcat alia a ſe, Circa quod duo facit, primo.n.pręmittit pro
põnem quandam, ſecundo ſubiungit propõnis declarationem & ꝓbationem. ibi (& nõ eſt
facta ita.) Dicit ergo ꝙ (in oĩ anima ſunt res ſenſibiles per hoc ꝙ ſunt exemplum ei, & res
intelligibiles ſunt in ea quia ſcit eas) ¶ Notandum aũt ꝙ dñia eſt inter exemplũ & exem-
plar. Nam exemplar ſm ꝙ hmõi habet rõnem cauſæ exemplum vero habet rõnem cauſati.
Illud aũt eſt exemplar ad cuius ſimilitudinem fit exemplum: & id eſt exemplum quod fit
ad ſimilitudinem exemplaris. ¶ Notandum etiã, ꝙ anima (loquendo de aĩa cœli de qua
hic Author loquitur) eſt cã iſtorum ſenſibilium, nã anima cœli mouet cœlũ, & mouendo
cœlum eſt aliquo modo cauſa oĩum ſenſibilium quę hic aguntur, Ex quo ſequitur ꝙ anima
(eo ꝙ habet rõnem cauſę reſpectu iſtoꝝ ſenſibilium) ſit quaſi quoddã exemplar ipſorũ, &
ipſa ſenſibilia ſunt quaſi quoddam exemplum, ſiue quoddã exemplatum ab ea. ¶ Notã- B
dum etiam ꝙ ex his dictis pót haberi intellectus propõnis. Nam aĩa cognoſcit ſenſibilia &
intelligibilia ꝓut habent eſſe in ea tam hęc q̃ illa quia nihil cognoſcit aliquid niſi ſm mo-
dum quo cognitum eſt in cognoſcente, ſed ſenſibilia ſunt in aĩa inquantum ſunt exemplũ
ei.i.inquantum ſunt quid exemplatũ, & quid cauſatum ab ea. Sed intelligibilia ſunt in aĩa
inquantum ſcit ea.i.inquantum recipit influentiam ab eis. ¶ Notandum etiam ꝙ (ſm in-
tentionem huius Authoris) ita ſe habet aĩa ad intelligibilia, & ſenſibilia, ſicut ſe hẽt intel-
ligentia ad id quod eſt ſupra ſe, & ad id quod eſt ſub ſe, quia ſicut intelligentia eſt media
inter ea quæ ſunt ſupra ipſam, & ea quę ſunt infra, ſic aĩa eſt media inter intelligibilia quę
ſunt ſupra eam, & ſenſibilia quæ ſunt ſub ea, idem ergo dicit hæc. 14. Propõ de anima
quod dixit. 8. Propõ de intelligentia, ibi.n.ſic habetur ꝙ oĩs intelligentia ſcit quod eſt ſub
ſe, qm̃ eſt cauſa ei, & ſcit quod eſt ſupra ſe, qm̃ acquirit bonitates ab eo. Sic aĩa ſcit ſenſibi-
lia, qm̃ ipſa ſunt exẽplum ei.i.ſunt quoddã exemplatũ, & quoddam cauſatũ ipſius animæ.
Anima ergo cœli ſcit iſta ſenſibilia inquantum ſunt cauſata ab ea, & ipſa eſt cauſa eorum, &
ſcit intelligibilia, quoniam ſcit ea.i.quoniam acquirit ſcientiam & alias bonitates ab eis.

C ¶Notandum etiam ꝙ Proclus, quaſi dicit idem in. 104. Propõne ſui libri. ibi.n.ait ꝙ oīs
Proclus. aīa eſt oīs res exemplariter quidẽ ſenſibilia: Iconice aũt intelligibilia. Aīa ergo eſt ſenſibilia exẽplariter, quia eſt exẽplar eis, eſt aũt intelligentia iconice, quia eſt icos & imago, & ſimilitudo, & repſentatio ipſoꝝ. Oīa ergo iſta ſonant ꝙ aīa reſpectu ſenſibilium hẽt quaſi rõnem cauſę, & rõnem exẽplaris, reſpectu vero intelligibilium, hẽt quaſi rõnem cauſati, & eſt quaſi icos & ſimilitudo expſſa ab eis. Et iõ aīa eſt quodãmõ oīa, & eo modo quo eſt oīa ſcit oīa, ita ꝙ ſenſibilia eſt cauſalr, & exemplr, & ſcit ea quia eſt cã hñs in ſe exẽplaria ipſoꝝ. Sed intelligibilia eſt ſimilitudinarie quia reſpectu ipſoꝝ non eſt exẽplar, ſed exeplum, & hoc appellat Proclus eſſe iconice, & ſicut eſt illa ita ſcit illa, qualiter aũt habeãt veritatẽ dicta hu-
propõne 8.&.9. ius Authoris, & qũo aīa ſit cauſata ab intelligentijs ſupra diffuſius diſputauimus. ¶Notãdum etiã ꝙ vt ſit breuiter dicere, tota intentio Authoris in hac propõe eſt ꝙ aīa ſcit ſenſibilia, quia eſt cã eis, & ſcit intelligibilia quia eſt cauſata ab ipſis. qđ qũo veritatem habeat ex his quæ diximus in. 8. Propõe ſufficienter patere põt, vbi quaſi eadẽ dñr de intelligentia reſpectu ſuorum ſuperiorum & inferiorum, quæ hic dicta ſunt de anima reſpectu ſenſibilium & intelligibilium.

D ¶Dubitaret forte aliquis ꝙ nõ videtur eſſe dr̃ia inter intelligibilia & ſenſibilia, prout hñt eſſe in aīa. Nam (vt Author ait) Intelligibilia ſunt in aīa, quia aīa ſcit ea, ſed ſenſibilia etiã ſic ſunt in aīa, quia.ſ.aīa ſcit ea. Nã ſemper ſcita ſm ꝙ hmõi ſunt in eo a quo ſunt ſcita, ergo eodem modo ſunt in aīa hæc & illa. Dicendũ ꝙ quodlibet ſciens vt per ſcientiã ſuam comparatur ad alia a ſe, reſpectu eorum, vel hẽt ſcientiam practicã, vel ſpeculatiuam, ea aũt reſpectu quoꝝ hẽt ſcientiam practicã non dr̃ ſcire tantum, ſed etiã cauſare. Sed quicquid reſpectu aliquoꝝ hẽt ſcientiam ſpeculatiuam tantũ, opꝫ ſcientiam illã eſſe quid cauſatum. Reſpectu.n.ſui ipſius põt quis habere ſcientiã ſpeculatiuã a nullo alio a ſe, cauſatã, ſed reſpectu aliorũ habere ſcientiã per quã non poſſit eſſe eorum cã, hoc eſt habere ſcientiam cauſatã. Vult ergo Author ꝙ ſenſibilia ſunt in aīa non ſolũ quia ſcit ea, ſed etiam quia cauſat ea, ſunt.n. ſecundũ ipſum ſenſibilia in aīa nõ ſolum ſecundũ ſcientiam ſpeculatiuã, ſed etiam ſecundũ practicã. Ea vero quæ ſcimus practice non dicimur ſcire tantũ, ſed ſcire & cauſare, ſed intelligibilia ſunt in aīa ſecundũ ſcire tantum. Ad quod deſignãdũ Author, cum prius dixiſſet ꝙ ſenſibilia ſunt in aīa quia ſunt exemplata ab ea, poſtea dixit ꝙ intelligibilia ſunt in aīa quia ſcit ea.i. quia habet de eis ſcientiã ſpeculatiuam, quæ eſt ſcire tantũ, & quia hmõi ſcĩa reſpectu aliorum ſe habet vt quid cauſatũ, Practica vero ſe hẽt vt cã, intẽtio Authoris eſt, ꝙ aīa ſcit ſenſibilia p ſcĩam cauſantẽ, ſcit aũt intelligibilia p ſcĩam cauſatã.

E ¶Vlterius dubitaret forte aliquis a quo ſit cauſata ſcĩa aīarum. Dicendũ ꝙ (ſm intentionem huius Authoris) ſcĩa animarũ cœlorum cauſat iſta ſenſibilia, & eſt cauſata ab intelligẽtijs. ita ꝙ aīa ſcit intelligentias per ſcĩam quã habet ab eis, & per ſpẽs intelligibiles deriuatas ab eis, & ſcit iſta ſenſibilia per ſcĩam per quã cauſat ea, ſed hoc nõ eſt nunc neceſſarium. Põt.n. Deus per ſeipſum imprimere ſpẽs intelligibiles in quamlibet intelligentiã, & in quãlibet aīam cœlorum. Intelligent ergo animæ cœlorum ipſas intelligentias per ſcĩam cauſatam, & per ſpẽs influxas ſibi ab alio, ſed non opꝫ ꝙ ſpẽs illæ in aīabus cœlorum ſint deriuatæ ab intelligentijs ſed ſunt deriuatæ a cauſa prima. ¶Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propõnis quartæ decimæ.

F ET non eſt facta ita, niſi quia ipſa eſt expanſa inter res intelligibiles: quæ non mouentur, & inter res ſenſibiles quæ mouentur: & quia anima ſic eſt, fit ꝙ imprimit res corporeas. Quapropter facta eſt cã corporum, & facta eſt cauſata ex intelligentia quæ eſt ante ipſam.

¶Probat qđ dixerat, circa qđ tria facit, quia prīo oñdit qũo aīa ſe habeat ad ſenſibilia &

ad intelligibilia. Scdo ex his q̃ dixerat oñdit ꝓpoſitũ. Et tertio epilogat circa determinata. ſcda ibi (res igiĩ quæ ĩprimunĩ) Tertia ibi. (Iã ergo oñſum eſt.) Dicit ergo (& nõ eſt facta ita). i. & aĩa nõ eſt ita facta, ꝙ ſupple habeat in ſe res ſenſibiles & intelligibiles mõ quo diximus. (Niſi quia ipſa eſt expãſa inter res intelligibiles, q̃ non mouenĩ & inter res ſenſibiles quę mouenĩ, & quia aĩa ſic eſt) ſupple expanſa. i. ſic eſt media inter ſenſibilia & intelligibilia iõ (fit quod ĩprimit). i. cauſat (res corporeas Quapp facta eſt cã corpoꝝ, & facta eſt cauſata ex intelligentia quæ eſt añ ipſam). q. d. ꝙ aĩa hoc modo ſe hẽt ad ſenſibilia, & ad intelligibilia, quia eſt media inter hæc & illa, & reſpectu ſenſibiliũ eſt cã, reſpectu vero intelligibilium eſt cauſata. ❡Notandũ aũt ꝙ qñcunq; dicimus aĩam cauſatã eſſe ab intelligentijs, nõ eſt hoc referendũ ad ipſam ſubſtantiã aĩę: ſed ad aliquas bonitates quas acquirit aĩa ex intelligentijs. ❡Notandũ etiã ꝙ aĩa dr̃ expanſa inter res ſenſibiles & intelligibiles: quia illud eſt expanſum inter aliqua ꝙ attingit vtrũq; illorũ: vt punctus exiſtens inter aliqua puncta, non dr̃ expanſus inter ea quia nõ attingit vtrunq; illoꝝ In eodẽ. n. continuo pũctus puncto nec eſt continuus nec conſequẽter ſe habens. Sed linea põt dici expanſa inter duo puncta, quia attingit vtrũq; punctoꝝ. Scd̃m ergo hanc ſimilitudinem aĩa dr̃ expanſa inter ſenſibilia & intelligibilia ſiue inter intelligentias & corpora, quia attingit vtrũq; eorum. nam aĩa cœli ẜm ſubſtantiã attingit intelligentias, quia ſubſtantia illius aĩæ menſuraĩ æternitate, non æternitate ſimpl̃r, ſed participata, ſicut & intelligentiæ ſed ſecundum operationem attingit corpora: nam operatio eius, eſt motus, qui menſuratur nõ æternitate, ſed tempore, non menſura permanente, ſed ſucceſsiua. ❡Deinde cum dicit.

SECVNDA Pars principalis Cõmenti.

RES igitur quæ imprimũtur ex aĩa ſunt in aĩa per intentionẽ, vel per virtutẽ exẽpli. quia. ſ. res ſenſibiles exẽplificantur, & ſunt exẽplum animæ, & res quæ cadunt ſupra aĩam ſunt in anima per modũ acquiſitum. Hoc ergo cũ ſit ita, redeamus & dicamus ꝙ res ſenſibiles oẽs ſunt in anima per modũ cauſæ pp hoc ꝙ aĩa eſt cauſa exemplaris ſenſibilium. G Alia lr̃a hẽt exẽplificanĩ ẜm exẽpluꝫ aĩę.

❡Ex his q̃ dixerat oñdit ꝓpoſitum. i. oñdit qũo hæc & illa hũt eſſe in aĩa: fuit. n. propõ ꝓpoſita qũo in aĩa ſint ſenſibilia & intelligibilia. Tria aũt facit, q̃a prĩo oñdit hoc in gñali, qũo ſ. hęc & illa ſint in aĩa. Scdo ne laboret in æquoco oñdit de qua aĩa intelligit. Tertio oñdit magis in ſpãli, qũo ſenſibilia & intelligibilia ſint in aĩa. Scda ibi (& intelligo p aĩam) tertia ibi (verũtñ virtus in aĩa.) Continueĩ aũt ſic lr̃a. Dictũ eſt ꝙ aĩa eſt media inter intelligibilia & ſenſibilia: & quia ſic eſt. (Res igiĩ quæ ĩprimunĩ ex aĩa). i. res ſenſibiles q̃ cauſanĩ ex ea (ſunt in aĩa per intentionẽ vel per virtutẽ exẽpli: quia. ſ. res ſenſibiles exẽplificanĩ) ab aĩa (& ſunt exẽplũ aĩę) res ergo ſenſibiles ſunt in aĩa ſicut cauſata in cã (& res q̃ cadunt ſupra aĩam ſunt in aĩa per modum acquiſitũ). i. per modũ cauſatũ. q. d. ꝙ ſenſibilia ſunt in aĩa tanq̃ in re cauſante, intelligibilia vero tanq̃ in re cãta, Et iõ ſubdit (hoc ergo cũ ſit ita, redeamus & dicamus, ꝙ res ſenſibiles oẽs ſũt in aĩa p modũ cauſę, pp hoc ꝙ aĩa ẽ cã exẽplaria). i cã exẽplaris ſupple ĩpoꝝ (ſẽſibiliũ) ẽ ergo aĩa exẽplar ſẽſibiliũ, & exẽplata ab ĩtelligibilibus.

❡Dubitaret forte aliquis, qũo iſta ſenſibilia quę hic aguntur cõparenĩ ad aĩas cœlorum. H Dicẽdũ ꝙ hęc ſenſibilia tripl̃r hñt comparari ad aĩas cœlorũ. Prĩo vt corporalia ad ſpũalia, ſecundo vt inferiora ad ſuperiora, Tertio vt artificiata ad artem. Scientia. n. in aĩabus cœlorum (ſecundũ intentionem huius Authoris) eſt quaſi quædã ars per quam producuntur hæc inferiora. quaſi artificialia illius artis. Immaginatur. n. Author iſte ꝙ ſicut ars per inſtrumentũ inducit in materiã formã artis: ita ſcĩa in aĩa cœli quæ eſt quaſi q̃dã ars: p motũ cœli, qui eſt inſtrumentũ illius artis, inducit formas ſenſibiles in hãc materiã inferiorem.

Dicemus ergo quòd iſta ſenſibilia ſunt in anima cœli per intentionem & ſunt ibi per virtutem,& per modum exempli. Nam quia illa ſunt corporalia & iſta ſunt ſpiritualia: ideo ſunt ibi per intentionem:Nam corporalia ſunt in anima tanquam in re ſpirituali intentionaliter:prout vero hęc ſenſibilia comparantur ad animas cœlorũ,ſicut inferiora ad ſuperiora ſunt ibi virtualiter, quia habere aliquid virtualiter eſt habere illud modo excellentiori,ſecundum quòd dicimus quòd calor eſt in igne formaliter, in ſole vero virtualiter: quia excellentiori modo eſt in ſole quàm in igne. Sed tertio prout iſta inferiora ſe habent ad ſcientiam,quę eſt in anima cœli, vt artificialia ad artem dicuntur iſta eſſe per modum cuiuſdam exempli.i.cuiuſdam exemplati ab ipſa arte. ℭDeinde cum dicit.

I E T intelligo per animam virtutem agentem res ſenſibiles.

ℭNe laboret in æquiuoco oſtendit de qua anima intelligat dicens (& intelligo per aſam virtutem agentem res ſenſibiles) ſupple mediante cœli motu. ℭDeinde cum dicit.

V E R V N T A M E N virtus in anima efficiens,nõ eſt materialis:& virtus in anima corporea eſt ſpiritualis, & virtus imprimens in rebus hñtibus dimenſiones,vel diuiſiones, eſt ſine dimẽſione, vel diuiſione.

ℭQuia dixerat quaſi in generali qũo ſenſibilia,& intelligibilia ſunt in aĩa, ideo hic exponit magis ſeipſum,& dicit hoc idem magis in ſpeciali,& duo facit, quia primo oſtendit qũo in aĩa cœli ſunt res ſenſibiles. Secundo qũo ibi ſunt res intelligibiles.ibi (Res aũt intelligibiles ſunt in aĩa) Continuetur aũt ſic lr̃a. Dictum eſt ꝙ res ſenſibiles ſunt in aĩa per virtutem exempli(Veruntamen virtus in aĩa efficiens) ſupple iſta ſenſibilia(nõ eſt materialis,& virtus in anima corporea).i.efficiens corpora(eſt ſpũalis)non corporalis (& virtus) in aĩa,quæ eſt(imprimens in rebus hñtibus dimenſiones,vel diuiſiones, eſt ſine dimenſione,vel diuiſione.) ℭNotandum aũt triplicem dr̃iam eſſe tactam inter iſta ſenſibilia,& virtutem cœleſtis aĩæ cauſatricem ipſorum.Nam iſta ſenſibilia ſunt materialia ſunt corporalia,& ſunt dimenſionata,& diuiſibilia: ſed virtus exiſtens in aĩa cœli per quam iſta cauſantur,eſt immaterialis,ſpiritualis,in demenſionata,& ſine diuiſione.

ℭNotandum etiam ꝙ ex hoc apparet lucide,& expreſſe qũo iſta ſenſibilia ſint in aĩa cœlinam cum ſint materialia corporalia,& dimenſionata,ſiue diuiſibilia,ſunt ibi in materialiter incorporaliter,& ſine dimenſione,ſiue indiuiſibiliter.

K ℭDubitaret forte aliquis qũo res ſenſibiles cum ſint in ſeipſis diuiſibiliter ſint in aĩa cœli indiuiſibiliter. Dicendum ꝙ iſta ſenſibilia ſunt materialia,& corporalia: ſed aĩæ cœlorum & vniuerſaliter omnes intelligentię ſunt entes præter oẽm materiam ſenſibilem,& intelligibilem(vt declarari hʒ in.8.metaphyſ. Formæ aũt materiales diuiduntur,quia cum ſint re-

T.cõ.16. ceptæ in materia in diuerſis partibus materiæ poſſunt recipi diuerſę formæ. Ideo in his ſenſibilibus formę ſunt diuiſibiliter,quia pñt plurificari ſub eadem ſpẽ,ſed in aĩa cœli, & in qualibet intelligentia ſunt indiuiſibiliter,quia cum ſint immateriales nõ pñt plurificari ſub eadem ſpẽ,ipſa ẽt forma cœli,& ſi non actu ſit diuiſibilis,imaginatione tñ, & intellectu põt diuidi:poſſum.n.intelligere diuerſas partes eiuſdem cœli quaſi diuerſas partes eiuſdem aëris ſolo numero differentes,& ita aliquo modo forma cœli multiplicatur ſm numerum ſub eadem ſpẽ:ſed formæ in aĩabus cœlorum,& multo magis in intelligentijs ſm naturæ curſum,vel ſecundum hunc ordinem quem videmus ſub eadem ſpecie, nullo modo diuiſionẽ ſuſcipiũt: ita ꝙ in eadem anima,vel in eadem intelligentia poſſint eſſe duæ formæ ſolo numero differentes, quod totum ex hoc contingit, quia ſunt immateriales, & in extenſę. ℭDeinde cum dicit.

Res autem

Res aũt intelligibiles ſunt in anima modo accidentali: quia res intelligibiles quæ nõ diuiduntur ſunt in anima per modum animalẽ ſpũalem vnitum, res intelligibiles vnitæ quieſcẽtes ſunt in aĩa per modum qui multiplicatur, & res intelligibiles quæ nõ mouentnr ſunt in aĩa per modũ motus.

❡Oſtendit qũo res intelligibiles habeant eſſe in anima cœli dicens. (res aũt intelligibiles ſunt in aĩa modo accidentali) .i. modo diuiſibili, ꝙ aũt ſic ſit patet (quia res intelligibiles, quę non diuiduntur ſunt in aĩa per modum animalem ſpũalem vnitũ) patet etiam ꝙ (res intelligibiles vnitæ quieſcentes ſunt in aĩa per modum qui multiplicatur: & res intelligibiles quæ non mouentur ſunt in aĩa per modum motus.) ❡Notandum aũt ꝙ ſicut Author dedit triplicem drĩam inter ſenſibilia vt ſunt in ſeipſis, & vt ſunt in aĩa cœli: ita hic dat tres differentias inter intelligibilia vt ſunt in ſeipſis, & vt ſunt in aĩa. Nã intelligibilia in ſe ipſis ſunt intelligibiliter, vnitæ & quieſcenter: ſed in aĩa ſunt animaliter diuiſę & per modum motus: & ideo ait ꝙ intelligibilia ſunt in aĩa per modum aĩalem, per modũ qui multiplicatur.i.per modum diuiſibilem, & per modum motus. ❡Notandũ etiam ꝙ intelligibilia per ſe ſunt vnita, & vt ſunt in anima, etiã ſunt aliquo modo vnita, ſed in ſe ſunt vnita modo intelligibili, in aĩa vero ſunt vnita, modo aĩali, iõ ait ꝙ (res intelligibiles vnitæ ſunt in anima per modũ aĩalem ſpũalem vnitum) .q.d. ꝙ res intellectuales ſunt vnitæ in ſe, & ſunt vnitę in aĩa. Sed ſunt vnitę in aĩa per modum aĩæ, ſiue per modum aĩalem: quia omne quod recipitur in aliquo eſt in eo per modum rei recipientis. ❡Notandũ etiam ꝙ aĩa eſt infra intelligentiã, & ideo eſſe in aliquo modo animali eſt eſſe infra modum intelligibilem. Cum ergo dicit Author ꝙ intelligibilia ſunt in aĩa modo animali: vult dicere ꝙ intelligibilia prout ſunt in anima ſunt inferiori modo q̃ in ſeipſis. ❡Notandum etiã ꝙ nõ oĩa vnita ſunt vnita eodẽ modo: imo ſunt aliqua vnita magis aliqua minus: & minus vnita:cõparata ad magis vnita reſpectu eorũ quaſi diuiſa & multiplicata dñr: ſpũalia itaq; in ſeipſis vnita ſunt: & etiã ſunt in aĩa per modum ſpũalem vnitum: tũ intelligibilia ſunt magis vnita prout ſunt in ſeipſis: q̃ prout ſunt in aĩa. Et ideo cum prius dixiſſet ꝙ res intelligibiles ſunt in aĩa per modum vnitum, poſtea dixit ꝙ res intelligibiles vnitę ſunt in aĩa per modum qui multiplicatur. Ex quo datur intelligi ꝙ res intelligibiles (vt ſunt in aĩa) ſunt vnitæ: tñ quia non ſunt ita vnitę, nec ſunt in aĩa ſicut ſunt in ſeipſis: iõ vnitas quã habent intelligibilia in aĩa eſt quaſi q̃dã diuiſio & multiplicatio reſpectu vnitatis quã hñt in ſeipſis. M

❡Dubitaret forte aliquis qũo res intelligibiles ſint in aĩa modo accidentali. Dicendum ꝙ diuiſio accidit rebus ex eo ꝙ in eis eſt aliquid per accidens. Et ideo quia in Deo nihil eſt per accidens, ſed ibi omnes perfectiones ſunt idem ꝙ ſubſtantia eius. ideo ibi nulla diuiſio, nec vlla compoſitio: ibi ſũma vnitas & nulla multiplicitas eſt. Immo accidens ſonat quaſi extraneum. Illud.n.videtur rei accidere, quod competit ei per aliquod extraneum, & per aliquod ſuperadditum ſubſtantiæ ſuæ. Extraneitas aũt ſine diuiſione eſſe non põt. Nam hoc ſonat extraneum, quaſi alienum & diuiſum. habere igitur aliqua modo accidentali, eſt habere illa modo diuiſibili: & quia res intellectuales ſunt in aĩa modo magis diuiſibili q̃ ſint in ſeipſis: ideo dicuntur eſſe in aĩa modo accidentali: Poſſumus aũt hoc aliter declarare & quaſi in idem redit. Dicemus.n.ꝙ intellectuale (vt intellectuale eſt) habet eſſe vnitum, & ſimplr: ideo Deus quia eſt naturæ ſũmæ intellectualis eſſentialr eſt ſũme vnus: & ſũme ſimplex. & iſta ſenſibilia quia valde recedunt à natura intellectualitatis ſũt valde diuiſibilia: & valde cõpoſita. Diuiſio ergo accidit rei intellectuali vt ĩtellectualis eſt: & eſt extranea ab ea. Hr̃e ergo intellectualia mõ accidentali, & mõ extraneo: eſt hr̃e ea mõ diuiſo. Et hoc eſt qđ Author dicit in lr̃a: ꝙ res intelligibiles ſunt in aĩa modo accidentali, quia (vt ſubdit) res intellectuales quæ non diuiduntur ſunt in anima per modum diuiſibilem. patet ergo qũo res intellectuales ſunt in aĩa modo accidentali, quia.ſ. ſunt in ea modo diuiſibili: qũo aũt hoc dicaĩ eſſe accidentale & extraneũ eſt per habita manifeſtum. N

O ¶Vlterius forte dubitaret aliquis qūo res intellectuales dicantur eſſe in aīa modo acciden
Supra.10 tali.i.diuiſibili & multiplicato. Dicendum ꝙ ſicut inter ipſas intelligētias diſtinguebamus,
G. & dicebamus: ꝙ illud quod intelligit intelligentia ſuperior per vnum conceptū & per vnā ſpēm hoc intelligit intelligentia inferior per multos cōceptus: & per multas ſpēs. Sic poſſumus diſtinguere de ipſis aīabus reſpectu intelligentiaꝝ. Nam ipſæ aīæ ſunt infra intelligentias:intelligimus.n.per aīas ipſos motores orbium.Per intelligentias vero intelligimus ſubſtantias ſeparatas quarū non eſt īmediate mouere corpora. oportet ergo ꝙ aīæ quę attingūt corpora cæleſtia quę ſunt ſupræma infimorum, ſint infima ſuppremorū. Vnde animæ cœlorū intelliguntur eſſe quædam infimæ intelligentiæ. Habent ergo ſic ſe aīæ ad intelligentias, ſicut intelligentiæ inferiores ſe habent ad ſuperiores. Et ideo quod verificatur de intelligentijs inferioribus reſpectu ſuperiorum: hoc verificatur de aīabus cœlorum reſpectu intelligentiarum. Et ideo dñr intelligibilia eſſe in aīa modo diuiſibili, quia ſpēs intelligibiles, & intellectuales conceptus qui ſunt in intelligentia modo vnito, ſunt in aīa modo diuiſo, & plurificato. Nam quod intelligit intelligentia per vnā ſpeciem & per vnū cōceptū,aīa (quia nō eſt tātæ pſpicacitatis) intelliget p multas ſpēs, & p multos cōceptus.

P ¶Vlterius forte dubitaret aliquis qūo res intelligibiles quę non mouentur ſint in aīa per modum motus. Dicendum ꝙ aīa eſt naturæ intellectualis, & vnūquodq; agens agit per modum naturę ſuæ. ideo aīa cœli intelligendo agit, & per ſuum intelligere,& per ſuum velle mouet cœlum, Immaginantur aūt phyloſophi ꝙ oportet mobile eſſe proportionatū mobili: & ꝙ maxime hoc oportet eſſe in corporibus cœleſtibus: & in animabus eorū. Vn
T.cō.52. de & phyloſophus in. 12. Methaphyſicæ: innuit ꝙ corpora cœleſtia, & ſubſtantiæ ſeparatæ ſe habent in vniuerſo quaſi liberi in domo, qui non licentiantur ad opera extranea: Poſſumus aūt dicere quòd extraneū opus eſt ſi ſit in proportionatum. Ideo in cœlo ſecundum phyloſophorū dicta, eſt maxima proportio inter motorem & motum. Vult ergo Author dicere quòd conceptus intelligentiarum ſunt ita alti: & eorū intelligere eſt ita ſublime, quod non eſt proportionatū rebus mobilibus, & ideo a tali intelligere, & a talibus conceptibus, nō poteſt īmediate fluere motus. Et ideo (ſecundum eos) inter intelligentias & cœlos oportet dare quaſdam alias ſubſtantias medias: quas vocāt animas a quibus poteſt īmmediate fluere motus. Ea ergo (ſecundum hunc modum loquendi) quæ ſunt in intelligentijs modo non mobili, ideſt modo non proportionato mobili, ſunt in animabus per modū motus, ideſt per modum proportionatum motui: quia a cōceptibus qui ſunt in intelligentia nō poteſt īmediate fluere motus tanquā a proportionatis, ſed poteſt īmediate fluere motus a conceptibus, qui ſunt in anima tanquam a proportionatīs.

Q ¶Vlterius forte dubitaret aliquis. Vtrum ſit vera iſta phyloſophorum opinio. Dicendum quòd aut intelligitur de neceſſario, aut de cōgruo, ſi intelligitur de neceſſario, vt ipſi phyloſophi intellexerunt falſa eſt. Immaginantur enim phyloſophi ipſi quòd intelligētia ſuperior non poſſit mouere orbem inferiorem,& quòd nō poſſit mouere immediate vnum lapidem hic inferius exiſtentem. Sed iſtud eſt fatuum cogitare. Nam cum agant per liberū arbitrium & volūtatem, ſi poſſunt maius poſſunt & minus. Si enim ignis eſſet dominus ſuæ actionis, & ageret per liberū arbitrium ſi poſſet calefacere multum, poſſet & parum. Sed ſi intelligatur non de neceſſario: ſed de congruo. habet aliquam veritatem. Congruū eſt enim quòd infimæ inter intelligentias ſint motores corporū, & congruum eſt quòd natura corporalis adminiſtretur per intelligentias infimas non per ſupræmas: & hoc oīno concordat cum dictis ſanctorū. Immaginabimur ergo quòd formę vt ſunt in intelligentijs ſupræmis, ſunt modo valde vniuerſali vnito & ſimplici. &(vt ſunt in rebus ſenſibilibus)ſunt modo valde particulari & contracto. Sed (vt ſunt in intelligentijs infimis quas vocat Author cœlorum animas) ſunt quaſi modo medio: & ideo tales conceptus in animabus cœlorum dicuntur eſſe per modum motus, quia ſunt magis proportionati rebus mobilibus. Propter quod congruentius eſt quòd a talibus cōceptibus īmediate cauſetur motus,& adminiſtratio corporū: ꝙ̄ a cōceptibus exiſtētibus in ſupmis intelligētijs. ¶Deinde cū dicit.

Iam ergo oſtẽſum eſt ꝙ res intellectuales & ſenſibiles ſunt in anima. Veruntamen res ſenſibiles corporeæ motæ, ſunt in anima per modum animalem, & ſpiritualem vnitũ, & res intellectuales vnitæ quieſcentes ſunt in anima per modum qui multiplicat motum. R

❡Epilogat circa determinata dicens.(Iã ergo oſtenſum eſt ꝙ res intellectuales & ſenſibiles ſunt in aĩa. Veruntamen res ſenſibiles corporeæ motę ſunt in aĩa per modum animalem, & ſpiritualem vnitum, &) etiam manifeſtum eſt ꝙ (res intellectuales vnitæ quieſcentes ſunt in anima per modum qui multiplicat motum.) ❡Notandũ autem ꝙ quicquid eſt in anima eſt in ea per modum animę.i.animaliter: & quia anima eſt ſupra ſenſibilia & infra intelligẽtias res ſenſibiles, quia ſunt in aĩa animaliter, ſunt in ea ſuperiori modo quàm in ſe ipſis, Intelligibilia autem econuerſo. ❡Notãdum etiam quòd ea quæ ſunt in anima ſunt in ea per modum motus non formaliter ſed cauſaliter, non quia.ſ.in anima ſit formaliter motus, ſed quia ab anima ĩmediate cauſatur motus. Ea ergo quę ſunt in anima cõparata ad corporalia ſe habent vt quieſcentia eo ꝙ in aĩa formalr̃ non ſit motus, comparata vero ad intellectualia, ſe habent per modum motus eo ꝙ ab aĩa ĩmediate cauſetur motus.

PROPOSITIO QVINTADECIMA.

Omnis ſciens qui ſcit eſſentiam ſuam eſt rediens ad eſſentiam ſuam reditione completa. A

❡Poſtquã Author determinauit de anima in cõparatione ad alia, oſtendens quõ anima cognoſcat alia a ſe, in parte iſta (vt dicebatur) determinat de aĩa in cõparatione ad ſeipſam oſtendens qũo anima cognoſcat ſeipſam & eſſentiam ſuã. Eſt aũt intentio Authoris quòd anima cognoſcit ſeipſam & eſſentiam ſuã, quia eſt rediens ad eſſentiam ſuam reditione cõpleta. Duo aũt facit, quia primo proponit hanc veritatem ſiue hanc propoſitionem. Secũdo propõnem propoſitam declarat & manifeſtat. ibi, (quod eſt quia.) Dicit ergo quòd (omnis ſciens qui ſcit eſſentiam ſuam eſt rediens ad eſſentiam ſuam reditione completa.) In propõ ne.14.A.

❡Dubitaret forte aliquis de quo proprie dicitur quòd ſciat eſſentiam ſuã. Dicendũ quòd ſecũdum Authorem iſtũ, triplex eſt ſubſtantia intellectualis cauſata vꝫ intelligentia aĩa cœleſtis & aĩa humana; quæ ſic differunt, quia aĩa humana eſt coniuncta corpori ſecundum eſſe & ſecundũ operationem. Nam aĩa humana & habet vnum eſſe cum corpore, quia eſt forma corporis, & habet operationẽ in corpore, quia eſt motor corporis, aĩa vero cœleſtis coniungitur corpori ſᷓm operationẽ quia eſt motor cœli ſed non cõiungitur ei ſᷓm eſſe, qa non ſit vnum ſᷓm eſſe ex aĩa cœli & cœlo. Intelligẽtia vero nec cõiungitur corpori ſᷓm eſſe nec ſᷓm operationẽ: Voluit.n. Author iſte ꝙ intelligentię nõ eſſent motrices corpoꝝ:, largẽ aũt loquendo de ſcire: tã intelligẽtia q̃ aĩa cœli q̃ etiã aĩa humana põt ſcire eſſentiã ſuã. Sed ſi volumus facere vim in hoc verbo ſcire: & ſi volumus ſᷓm q̃dã appropriationẽ loqui, dicemus ꝙ intelligentia intelligit eſſentiã ſuã: Aĩa cœleſtis ſcit eſſentiã ſuã: Aĩa vero humana addiſcit vel ꝑ inuẽtionẽ noſcit eſſentiã ſuã. Propter hoc ſciẽdũ ꝙ illud qđ eſt ꝓpria operatio potẽtiæ, & in qđ ꝑ ſe & ĩmediate ferẽ potẽtia ſortitur nomẽ potẽtiæ: illud vero in qđ nõ per ſe & ĩmediate ferẽ potẽtia ſortitur nomẽ aliud: vt qa voluntas ꝑ ſe & prĩo ferẽ in finẽ. Iõ reſpectu finis dr̃ eſſe ipſum velle: quia vero in ea, q̃ ſunt ad finẽ voluntas nõ ferẽ per ſe, & prĩo, ſed ꝑ aliud, vt ꝑ finẽ: iõ reſpectu taliũ non dr̃ eſſe velle, ſed eligere. & iõ ſcribit tertio Ethicorũ, ꝙ volũtas ſiue velle eſt ipſius finis: Eligere vero eorũ, quæ ſunt ad finem. Sic etiam quia intellectiua potentia fertur in ipſa principia, non autem in concluſiones. Ideo reſpectu principiorũ dr̃ eſſe intellectus ſiue ĩtelligere: reſpectu aũt cõcluſionũ eſt ſcĩa ſiue ſcire. Quę ſi volumus adaptare ad ꝓpoſitũ, dicemus ꝙ ſᷓm hunc Authorem. Propria B cap.5.

operatio intelligentię eſt intelligere. Sed propria operatio animę cœleſtis non eſt intelligere: ita ꝙ ſecundum ſeipſam anima cœleſtis intelligat. Nam ipſa ſuſcipit impręſſionē ab intelligentia, & eſt etiam quaſi ſtramentum intelligentiæ. Propter quod aię cœleſti (ſecundum hunc Authorem) cōpetit intelligere per participationem, participando. ſ. intelligentiam vel ſuſcipiendo impræſſionem ab ea. & quia magis propriæ (ſm hunc modum loquendi) competit intelligere intelligentiæ q̃ aiæ. Ideo id quod nouit intelligentia, proprie dici debet, ꝙ illud intelligat, quia propria operatio eius eſt intelligere, ſed id quod nouit anima cœleſtis magis proprie debet dici ꝙ illud ſciat q̃ ꝙ illud intelligat. Et hoc ſequendo poſitionem huius Authoris, quia ſecundum ipſum deficit aía cœleſtis ab ipſo intelligere, quia eius propria operatio eſt mouere. Nam ꝙ moueat anima cœleſtis habet ex ſe, ꝙ aūt intelligat (ſecundum hunc Authorem) habet ex impreſſione intelligentię. Cū ergo ſcientia nihil aliud ſit q̃ quædā firma notitia deficiés ab intellectu. noſcere aię cœleſtis qa eſt qd firmum, & deficit ab intelligere intelligentiaꝝ. ideo tale noſcere poteſt dici quædā ſcientia & quoddam ſcire. Differt ergo anima cœleſtis ab intelligentia quia intelligentia intelligit eſſentiam ſuam, anima vero cœleſtis deficit a tali intelligere propter quod dici poteſt ꝙ non intelligat: Sed ſciat eſſentiam ſuam, Anima autem humana (quia naſcitur ignorans) per addiſcere vel per inuentionem eo modo quo pōt, venit in notitiam eſſentiæ ſuæ. Poterit ergo eſſe intellectus propōis, ꝙ oís ſciens qui ſcit eſſentiam ſuam. i. omnis anima cœleſtis cuius eſt ſcire eſſentiam ſuam hoc modo ſcit ipſam eſſentiam ſuam, ꝙ redit ad eam reditione completa.

C (margin, at "dum hunc Authorem")

D ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis vtrum de intelligentia verificetur ꝙ ſit rediens ad eſſentiam ſuam. Dicendum ꝙ redire ad aliquem dicit aliquē receſſum ab illo: intelligentia ergo in intelligendo eſſentiam ſuā, non proprie dr̄ redire ad ſeipſam: quia nullā habet operationem magis propriam q̃ intelligere. Vnde ei non cōpetit intelligere eſſentiam ſuam redeundo ad eſſentiam ſuā: ſed intelligit eſſentiam ſuā, eo ꝙ intellectus eius principaliter fertur in eſſentiam ſuā: Sed (vt diximus) propria operatio aiæ cœleſtis (ſm hunc Authorem) eſt mouere, & ex eo ꝙ propria operatio eius eſt mouere: dr̄ quodāmodo recedere ab intelligere: pp quod competit ei ſcire & intelligere eſſentiā ſuam redeundo ad eſſentiam ſuam.

In q̄ſtiōe ꝓcedenti (margin)

E Sciendū autem ꝙ ſi redire ad eſſentiam ſuā dicat ſolam conuerſionē ad eſſentiam ſuam: Sic omne quod cognoſcit eſſentiam ſuā, dr̄ redire ad eſſentiam ſuā, quia per intellectū conuertit ſe ſuper eſſentiam ſuā: Et ſm hunc modum loquēdi, loquitur Proclus. 83. Propōe ſui libri. cum ait. ꝙ omne ſui ipſius cognitiuum eſt ad ſeipſum oī quaqꝫ conuerſiuum. Sed ſi per redire ad eſſentiā ſuam non ſolum intelligimus per intellectū ſe conuertere ſupra eſſentiam ſuā: Sed etiam aliquo modo diſcedere ab intelligentia eſſentiæ: ſic redire conuenit ſm hunc Authorem, aię cœleſti, & non intelligentiæ. Aía .n. cœleſtis aliquo mō diſcedit, vel recedit, ſiue deficit ab intelligere, cum eius propria operatio ſit aliquid aliud ab intelligere: quia eſt ipſum mouere. Ergo aīa cœli intelligit vel ſcit eſſentiā ſuam redeundo, vel conuertendo ſe ſupra eſſentiam ſuā. Anima aūt humana ab alio modo dr̄ redire ad eſſentiam ſuā, quia. ſ. non intelligit eſſentiam ſuam, per eſſentiam ſuam, Sed per ſpecies aliorū: ideo dicitur in Tertio de anima ꝙ intellectus noſter ſic ſeipſum cognoſcit, cognoſcendo. ſ. alia, & per ſpecies aliorum.

Proclus. (margin)

T. cō. 13. & 15. (margin)

F ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis quid appellet hic Author redire ad eſſentiam ſuā reditione completa. Dicendū ꝙ illud eſt complete tale, quod eſt ſm oía tale: & illud cōplete redit ad eſſentiam ſuam quod ſm oía ſua redit ad eam. In re aūt non ſunt niſi tria, ſubſtantia, virtus, & operatio. Sed virtus & operatio non dicunt aliud & aliud redire. Nam hoc modo virtus redit in aliquid: quando ſm operationem tendit in illud. Immo ſi vellemus aliter diſtinguere diceremus. ꝙ in re ſunt quatuor, vꝫ, ſubſtantia, eſſe, virtus, &, operatio, ſed ſubſtantia, & eſſe, non habent aliud & aliud redire: Sic virtus, & operatio, non habent aliud & aliud redire. Duplex eſt ergo reditio ad eſſentiam ſuā, vel ſm ſubſtantiā, vel ſm operationem. Redire.n. ad ſeipſum ſm operationem, eſt habere operationem ad ſe conuerſiuam,

ſe conuerſiuam, vel habere operationem quę terminetur ad ſeipſum, ſiue ad ſuam eſſentiam. Redire ad ſeipſum ſm̄ ſubſtantiā, eſt habere ſubſtātiam per ſe ſtantē non alij in hęrentem. Illud ergo conuertitur ad ſuam ſubſtantiā per ſuam ſubſtantiā vel ad ſeipſum per ſeipſum quod ſe ipſo ſtat, vel per ſeipſum exiſtit. Propter qđ cōuerti ad ſe ipſum ſm̄ ſubſtantiam idem eſt, ꝙ conuerti ſm̄ eſſe, vel idem eſt ꝙ eſſe & exiſtere per ſe, & in ſe, non autem in alio & per aliud. Secūdum quem modum formę materiales non cōuertuntur ad ſeipſas ſecundū ſubſtantiā, quia non ſunt ſubſtantiæ per ſe exiſtentes, ſed ſubſtantiæ inhærentes materiæ. Intelligentię vero & aīę conuertuntur ad ſeipſas ſecundum ſubſtantiam, quia ſunt ſubſtantiæ per ſe exiſtentes. Conuerti aūt ad ſeipſum vel ad ſubſtantiā ſuam ſecundum virtutem, ſiue ſecundū operationem, (vt dicebamus) eſt habere operationē quę terminetur ad ſeipſum. Sicut cum aliquid intelligit, vel cognoſcit ſeipſum. Redire ergo ad ſe, vel ad ſuam ſubſtantiam. reditione cōpleta contingit tam ſecundum ſubſtantiā q̄ ſecundum operationem. Dicemus ergo ꝙ formæ materiales nullo modo redeunt ad ſeipſas nō G
quidem ſecūdum ſubſtātiam, cū non ſint ſubſtantię per ſe exiſtentes: nec ſecundum operationem ad ſeipſas redeunt cum non habeant niſi operationem tranſeuntē in exteriorem materiam: ignis.n.non calefacit ſeipſum, ſed aliud. Iſta aūt corpora, ſiue iſta cōpoſita aliquo modo redeunt ad ſeipſa ſm̄ ſubſtantiam: quia per ſe exiſtunt. Compoſiti.n. eſt per ſe exiſtere: partes autem nō exiſtunt per ſe, & in ſe: Sed ſunt per totum, & in toto Attamen huiuſmodi corpora, & huiuſmodi compoſita non redeunt ad ſe reditione completa: quia non redeunt ad ſe ipſa ſecūdum operationem, quia nō habent operationem, quæ terminetur ad ſe ipſa: Sed intelligentiæ & animæ cœlorū (loquendo de reditione, prout reditio non dicit receſſum: Sed prout dicit tantum conuerſionem ad ſeipſum) redeunt ad ſe reditione completa: quia & ſecūdum ſubſtantiam, & ſecūdum operationem cōuertūtur ad ſe. Secundum ſubſtantiam quidem: quia ſunt ſubſtantiæ per ſe ſtantes, ſecundū operationem vero quia habēt operationem ſupra ſe conuerſiuam. Vnde patet quòd nō valet: Iſtud eſt ad ſe conuerſiuū ſecundum ſubſtantiam: ergo eſt ad ſe conuerſiuum ſecūdum operationem: quia multa exiſtunt ad ſe, & per ſe, quę nō habent operationem quę terminetur ad ſe: Sed bene valet econuerſo: hoc conuertitur ad ſe ſecundū operationem, ergo conuertitur ad ſe ſecundū ſubſtantiam: quia quicquid non indiget alio vt operetur, nō indiget alio: vt exiſtat. Si quid.n. poteſt operari in ſe ipſo, oportet ꝙ exiſtat in ſeipſo. Eſt.n. H
ſubſtantia nobilior, & minus dependens q̄ operatio. quicquid ergo habet operationē non indigentem materia extrinſeca & non indigentem alio in quo recipiatur habet & ſubſtantiam per ſe exiſtentem & nō indigentem alio in quo exiſtat: ꝙ ſi ſecus eſſet magis dependeret eius ſubſtantia q̄ eius operatio: quod eſt incōueniens. Et quia ſciens eſſentiam ſuā: & id quod cognoſcit ſeipſum eſt ad ſe cōuerſiuum ſm̄ operationem, & non indiget alio in quo recipiatur eius operatio, oportet ꝙ ſit ad ſe conuerſiuū ſm̄ ſubſtantiam, ita ꝙ non indigeat aliquo in quo ſubſtantia ſua ſuſtentetur. & quia hoc eſt conuerti & redire ad eſſentiam ſuā, conuerſione & reditione completa.qñ.ſ aliquid eſt tale tam ſm̄ operationem q̄ ſm̄ ſubſtantiam: Ideo bene dictū eſt ꝙ quicquid ſcit eſſentiam ſuā, & quicquid cognoſcit ſeipſum, ꝙ redit ad eſſentiam ſuā reditione cōpleta, vel ꝙ cōuertitur ſupra ſe ipſum conuerſione cōpleta. Eadem eſt ergo hæc propō. 15. de cauſis.ſ.quòd omnis ſciens eſſentiā ſuam eſt rediens ad eſſentiā ſuam reditione cōpleta, cum propōne. 83. Procli, quòd omne ſui ipſius cognitiuū eſt oiq̄uaq;.i per omnem modū ad ſe ipſum conuerſiuum.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis (quū dictum, ſit ꝙ hęc corpora, & iſta compoſita aliquo modo conuertuntur ad ſeipſa ſm̄ ſubſtantiam) verum ita proprie dictum ſit de corporibus quòd cōuertuntur ad ſeipſa ſm̄ ſubſtantiā ſicut de ſubſtantijs ſeparatis. Dicendū quòd ſicut conuerti ad ſe ſm̄ operationem eſt habere operationem non indigentē alio ad quod terminetur. Sic redire vel cōuerti ad ſeipſum ſm̄ ſubſtantiam eſt habere ſubſtantiam fixā per ſe ſtantem non indigentē alio ad ſui ſubſtētationē. Sed nō indigere alio ad ſui ſubſtentationē q̄tum ad pręſens ſpectat pōt eſſe tripl'r: vel quia nō indiget alio tanq̄ materia I

in qua exiſtat: vel quia non indiget alijs tanquā partibus per quas exiſtat, vel quia non indiget alio tanquā cā a qua exiſtat. Formę ergo materiales non cōuertuntur nec redeūt ad ſe ſm ſubſtantiam: quia indigent alio.i materia in qua exiſtant: & in qua recipiātur indigent etiā partibus cum diuiſibiles ſint ſaltim per accidens, recipiuntur.n.in materia extenſa & diuiſibili. Indigent tertio cauſa agente, & educente eas de potentia ad actum: Sed huiusmodi corpora quæ videmus aliquo modo redeunt ad ſeipſam ſm ſubſtantiam: quia:
K non indigent aliquo tanquā materia, in quo recipiantur. Ipſum.n. totum quantuncunq; materiale ſm ſe totum non recipitur in materia. Nam cum totum dicat materiam & formam, ſi totum ſecundū ſe totum reciperetur in materia: forma & materia reciperentur in materia. Reciperetur ergo aliquid in ſeipſo: quia materia reciperetur in materia, quod eſt inconueniens: quia ſi aliquid poſſet recipi in ſeipſo poſſet aliquid eſſe denudatū a natura ſui ipſius: cum recipiens debeat eſſe denudatum a natura recepti vt declarari habet
Cō. 4. & 5. in tertio de anima. Corpora ergo iſta ad ſui ſubſtentationem non indigent alio tanquā materia in qua recipiantur: Sed bene indigent alijs tanquā partibus per quas exiſtant: & etiā indigent alio tanquā cauſante, & producente ea. Subſtantiæ autem ſeparatæ ſunt magis ad ſe conuerſiuę ſecundū ſubſtantiam: quia nec indigent alio tanquā materia in qua recipiantur, nec quantū ad naturam ſuā indigent partibus per quas exiſtant, quia ſubſtantia ſeparata ſiue intelligentia eſt ſubſtantia quę non diuiditur, vt declaratum fuit in propoſitione ſeptima. Natura enim earū eſt ſimplex non compoſita ex partibus Attamen ta-
ibi.a. les ſubſtantiæ quantūcunq; ſeparatę indigent alio tanquā cauſa a qua exiſtunt quia indigent cauſa prima a qua ſunt productæ, & per quā conſeruantur in eſſe. Solus autē Deus eſt iſto modo ſubſtantialiter in ſe ipſo: quia nullo modo indiget eſſentialiter alio: nec tanquam materia nec tanquam partibus, nec tanquam cauſa. ❡Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propōnis quintæ decimæ.

L QVod eſt, quia ſcientia non eſt niſi actio intelligibilis. Cum ergo ſcit ſciens eſſentiam ſuam tunc redit per operationem intelligibilem ad eſſentiam ſuam.

❡Poſita propōne manifeſtat & declarat eam. Declarat autē eodem modo ꝙ.ſ.ſciens eſſentiam ſuam eſt rediens ad eſſentiam ſuam reditione completa: Sicut Proclus declarat ꝙ
Proclus. ſui ipſius cognitiuū eſt omni quaq;.i.per omnem modū & complete ad ſe ipſum conuerſiuum. Nam idem eſt vnum quod aliud. Idem enim eſt ſcire eſſentiam ſuā & eſſe ſui ipſius cognitiuum: & idem eſt redire ad eſſentiam ſuā reditione completa, & eſſe ad ſeipſum omniquaq;, ideſt per omnem modum conuerſiuum. Declarat autē Proclus ꝙ ſui ipſius cognitiuum eſt oī quaq; ad ſeipſum conuerſiuū, quia omne tale (vt probat) conuertitur ad ſe ipſum oīquaq; i.per oēm modum, tam ſecūdum operationem q̄ ſecundū ſubſtan
Author. tiam: Sic & iſte Author probat quòd ſciens eſſentiam ſuam redit ad eſſentiam ſuā, ideſt ad ſeipſum complete.i. ſecūdum omnem modum: tam.ſ.ſecundū operationem quàm ſecundum ſubſtantiam. Duo ergo facit, quia primo probat quòd ſciens eſſentiam ſuā redit ad eſſentiam ſuam ſecūdum operationem. Secundo probat quòd redit ad ſeipſum ſecundum ſubſtantiam ibi (& non ſignifico per reditionem.) Probare autem quòd cognoſcens eſſentiam ſuam eſt rediens ad ſeipſum per operationem habet triplex dubium. Nam dubium pōt eſſe ex parte operationis. Secundo poteſt eſſe dubium ratione ſui ipſius. Et tertio poteſt eſſe dubium ratione reditionis. Nam dicens quòd hoc redit ad ſeipſum ſecūdum operationem tria dicit. Nam dicit quòd redit. dicit ꝙ redit ad ſe ipſum: & dicit ꝙ redit ad ſe ipſum ſecūdum operationem: Ideo hæc tria declarat, ſed non hoc ordine. Nam primo declarat hoc de operatione, ſecundo declarat hoc de ſe ipſo. Et tertio hoc declarat de

reditione. Secunda ibi (& hoc non eſt ita) Tertia ibi (quod eſt quia.) Dicit ergo (quod eſt), ideſt quod contingit: quod ſciens eſſentiam ſuam eſt rediens ad eſſentiam ſuã complete quia redit ad eam, tam ſecũdum ſubſtantiã quàm ſecũdum operationẽ. Et primo patet ꝙ redit ſecundũ operationem (quia) vt ait (ſcientia non eſt niſi actio intelligibilis, cũ ergo) ſic (ſcit ſciens eſſentiã ſuam, tunc redit per operationem) ſuã (intelligibilẽ ad eſſentiam ſuã) Formetur ergo ſic rõ. Quicquid redit ad eſſentiã ſuam per ſciam redit per operationẽ, quia ipſa ſcía non eſt aliud niſi quædã actio, & quædã operatio intelligibilis. Sed ſciens eſſentiã ſuã redit ad eſſentiã ſuã p ſciam, ergo redit ẜm operationẽ, declaratũ eſt ergo quod erat ibi dubiũ: ex parte opationis. Oñſum eſt.n. ꝙ redire per ſciam eſt redire per operationem, quia ſcía non eſt aliud niſi quædam actio & quędam operatio. M

¶Dubitaret forte aliquis, qũo verum ſit ꝙ ſcía non ſit niſi actio intelligibilis. Dicendum ꝙ tripliciter poſſumus verificare quod dr̃, Primo vt ſpectat ad propoſitũ: ſecũdo vt cõſideramus modũ intelligendi ſubſtantiarum ſeparatarum: tertio vt cõſideramus earũ intellectũ, ſiue earum potentiam intellectiuam. ¶Prima via ſic patet: Nã ſcía non eſt niſi actio intelligibilis. Iõ redire ad ſeipſum per ſciam non eſt niſi redire per actionẽ intelligibilem. Nam redire per ſciam ſuper aliq̃ rem, hoc eſt p conſiderationem & p operationem intelligibilem conuertere ſe ſup illam rẽ: ſic & in ꝓpoſito hoc modo aía cœli ſcit ſciam ſuam, & hoc modo p ſciam ſuam redit ad eſſentiã ſuam, prout per cõſiderationem & per actionem intelligibilem conuertit ſe ſupra eſſentiam ſuam. Sic ergo poſſumus difficultatem effugere, quia non oportet (ẜm dictum Authoris) ꝙ ſcía ſit formalr̃ ipſa actio: Sed ſufficit ꝙ redire ſuper aliquid per ſciam ſit redire, & conuertere ſe ſuper illud per conſiderationem ſiue per actionem intelligibilẽ. Secundo mõ hoc põt verificari ſi conſideremus modũ intelligendi ſubſtantiarum ſeparatarum. Nã ſubſtantiæ ſeparatæ ſiue ſint intelligentiæ non mouentes, ſiue ſint aíæ cœlorum motrices orbium ſemper actu intelligũt eſſentiam ſuam (vt in quæſtionibus nr̃is de angelis diffuſius diximus) ſciam ergo intelligentię (loquendo de eius ſcía qua ſcit eſſentiã ſuã) non eſt niſi actio intelligibilis. Quia ſemper ẜm talem ſciam actu intelligit eſſentiã ſuam. Erit ergo ẜm hoc, ſenſus ꝙ conuerti per ſciam ſupra ſeipſum, hoc eſt conuerti per operationẽ; quia non aliter redimus per ſciam ſupra rẽ aliquã niſi quia per conſiderationem, & per operationẽ intelligibilem conuertimus nos ſupra rem illã (vt dicebat via prima) vel erit quia ſcire eſſentiam ſuã, & conuerti per ſciam ſuper eſſentiam ſuã, hoc eſt conuerti & redire per actionẽ intelligibilem, quia intelligentiæ & aíæ cœlorũ hoc modo ſciunt eſſentiam ſuã, quia.ſ. ſemper actu intelligunt ſeipſas, vt hæc ſecunda via declarat. Tertio modo põt verificari quod dr̃, quia aliter intelligentia, & aía cœli ſciũt eſſentiã ſuam, & alr̃ ſciunt res alias. Nam res alias ſciunt per ſpẽs aliorum Intelligentia n.& aía cœli plenæ ſunt formis & ſpeciebus rerũ, prout ergo ſe cõuertunt ſuper aliquam ſpẽm: tunc ab illa ſpẽ generatur actio intelligibilis in intellectu earũ. Pręter ergo eſſentã intelligentię, & præter intellectũ eius eſt dare ſpẽs intelligibiles in ipſa intelligentia, quia ſciam quã habet de alijs rebus non ſolum dependet ex eius eſſentia, ſed etiam ex ſpẽ intelligibili: ſcía tamen quã habet intelligentia de ſe ipſa nõ eſt per aliquã ſpeciem ſed eſt per ſuã eſſentiam. Ita ꝙ ab ipſa eſſentia intelligentiæ tanq̃ ab aliquo quod eſt actu intelligibile mouetur intellectus eius, & cauſatur actio intelligibilis. Sicut.n.a ſenſibili in potentia nõ mouetur ſenſus, ſed a ſenſibili in actu, ſic ab intelligibili in potentia non mouetur intellectus, ſed ab intelligibili in actu, & quia aía noſtra tenet vltimum gradũ in genere intelligibiliũ, ideo eſſentia aíæ noſtræ non põt mouere intellectũ proprium, vt intelligat ſe ipſam: Sed intelligit ſe intelligendo alia: Vtrũ aũt aliquo modo verificari poſſit ꝙ aía nr̃a intelligat ſe ipſam per ſeipſam (quia hoc vr̃ dicere Auguſtinus) non eſt præſentis ſpeculationis. Nõ enim hic loquimur de illo mõ intelligendi. Sed intelligentia (cuius eſſentia eſt quid intelligibile in actu) intelligit ſeipſam per eſſentiam ſuã, nec indiget ad ſe intelligendũ aliqua alia ſpẽ, ſed ab ipſa eſſentia ſua cauſatur in intellectu eius actio intelligibilis per quam intelligit ſeipſam: qa ergo præter eſſentiã intelligentiæ & p̃ter intellectũ eius nihil aliud re-

Pría via.

Sc̃da via

N

O

Tertia via.

14. De Trin.ca. 6.

quiritur, vt ipſa eſſentiã ſuam poſſit intelligere: ideo ſcía per quã ſeipſam intelligit nihil eſt aliud q̃ actio intelligibilis. Hoc ergo modo certificat, ꝙ ſcía intelligentię non eſt, niſi actio intelligibilis, non de qualibet ſcía eius intelligendo illud dictum: Sed de ſcía tm̃ per quam intelligit eſſentiam ſuam. Scd̃m hoc ergo erit ſenſus, ꝙ aía, vel intelligentia ſciens eſſentiã ſuam, vel conuertens ſe per ſcientiam ſuper eſſentiam ſuã conuertit ſe ſuper eam per actionem intelligibilem: quia ſcía per quam intelligit eſſentiam ſuam, præter eſſentiam, & pręter intellectum intelligentiæ aliquod aliud principium non habet. Nihil eſt ergo aliud ſcientia intelligentię, q̃ actio intelligibilis. ¶ Deinde cum dicit.

P ET hoc nõ eſt ita niſi quia ſciens & ſcitum ſunt vna res. Quoniam ſciẽtia ſcientis eſſentiam ſuam eſt ex eo & ad eum, ex eo quia eſt ſciens eſſentiam ſuam, ad eum: quia eſt ſcitum.

¶ Declarat quod dixerat ex parte ſui ipſius. Nam ſi ſcía eſt ipſa actio, illud quod conuertit ſe, per ſcíam conuertit ſe per actionem, & per operationem intelligibilem: ſed propter hoc nondum conuerſum eſt ſic, ꝙ ipſa cõuerſio ſit ſupra ſeipſum, vel ſit reſpectu ſui ipſius. Ideo in hac parte declarat hoc dicens, ꝙ (& hoc) vʒ, ꝙ ſciens eſſentiam ſuam conuertat ſe ſupra ſeipſum (non eſt ita, niſi quia ſciens, & ſcitũ ſunt vna res) & ideo in talibus ſciens, & ſcitum ſunt vna res (qm̃ ſcía ſcientis eſſentiam ſuam eſt ex eo, & ad eum: ex eo, quia eſt ſciens eſſentiam ſuam: ad eum, quia eſt ſcitum.) ¶ Notandum aũt ꝙ ſemper ſciens aliquid per actionem intelligibilem conuertit ſe ſuper illud quod ſcit, Sed qñ ſcit aliud à ſe: tunc talis conuerſio non eſt ſupra ſeipſum, & tunc ſciens, & ſcitum nõ ſunt vna res: ſed qñ ſciens ſcit eſſentiam ſuã: & per ſcíam conuertit ſe ſuper eſſentiã ſuã, tunc non ſolũ eſt ibi conuerſio: ſed & eſt ibi conuerſio ſupra ſeipſum: & tũc ſciens, & ſcitũ ſunt vna res: & tunc eſt ibi proceſſio ab eodem ad idem, ſiue ab eo & ad eũ: vt cũ aía intelligit ſeipſam eſt ibi ꝓceſſus ab aía, & ad aíam: ab aía, vt eſt ſciens: & ad aíam, vt eſt ſcita: ſic & cũ intelligentia intelligit ſeipſam eſt ibi proceſſus ab intelligentia, & ad intelligentiam. ¶ Deinde cum dicit.

Q QVOD eſt, quia cũ ſcientia eſt ſcientia ſcientis, & ſciens ſcit eſſentiam ſuam: eius operatio eſt rediens ad eſſentiam ſuam. Ergo ſcientia eius eſt rediens ad eſſentiam ipſius iterum.

¶ Oſtendit ꝙ in tali proceſſu quum. ſ. aía, vel intelligentia ſcit ſeipſam non ſolũ eſt ibi cõuerſio per operationem, ſiue per actionem: quia talis ſcía eſt ipſa actio intelligibilis (vt dicebat declaratio prima) Et non ſolum eſt ibi conuerſio intelligentię, vel animæ ſupra ſeipſam: quia in tali proceſſu idem eſt ſciens, & ſcitum (vt dicebat declaratio ſecunda) ſed & eſt ibi conuerſio quæ dʒ dici reditio: quæ eſt ab eodem in idem. Sic & in tali proceſſu cum intelligentia intelligit ſeipſam, eſt ibi proceſſus ab eodẽ in idem: vt ab intellectu ſciente ad intelligentiam ſcitam: ideo dicit. (Quod eſt) propterea (ꝙ cum ſcía eſt ſcientia ſcientis, & ſciens ſcit eſſentiã ſuam,) quia ſic eſt (eius operatio eſt rediens ad eſſentiam ſuam. Ergo ſcía eius eſt rediens ad eſſentiam ipſius iterum) ſcientia ergo, & operatio intelligibilis (cum res intelligit ſeipſam) incipit ab eſſentia, & iterum redit, & terminatur in eſſentiam.

R ¶ Notandum aũt ꝙ operatio intelligitur eſſe media inter operantem, & operatum: ita ꝙ operatio incipit ab operante, & terminatur in operatum. Operans enim per ſuam operationem tendit ad ſuum operatum: ſic ſcía, & operatio intelligibilis intelligitur eſſe media inter ſciens, & ſcitum: ſiue inter intelligens, & intellectum: Ita quòd ſciens per ſuam ſcientiam tendit in rem ſcitam: & intelligens per ſuam operationem intelligibilem tendit in rem intellectam: Si ergo idem ſit intelligens, & intellectum: & ſciens

& ſcitum:ita quòd res aliqua ſciat:& intelligat ſeipſam, & per ſcientiam in ſeipſam tendat: tunc tale tendere non erit,niſi quoddam reuerti:& quoddam redire:ſcientia.n.& operatio intelligibilis incipit à re,vt eſt ſciens,& intelligẽs:& redit,& terminatur in rem,vt eſt ſcita & intellecta. Cum ergo res intelligit ſeipſam eſt ibi conuerſio per operationem intelligibilem,& eſt ibi conuerſio rei ſupra ſeipſam,& eſt ibi conuerſio,quę debet dici reditio. Res ergo aliqua ſciens eſſentiam ſuam per operationem intelligibilem eſt rediens ad ſeipſam,& ad eſſentiam ſuam. ❡Deinde cum dicit.

SECVNDA pars principalis Commenti.

ET non ſignifico per Reditionem ſubſtantiæ ad eſſentiam ſuã: niſi quia eſt ſtans fixa per ſe non indigens in ſui fixione: & ſui eſſentia re aliqua regente ipſam quoniam eſt ſubſtantia ſimplex ſufficiens per ſe ipſam. S

❡Poſtquàm Author oſtendidit quòd ſciens eſſentiam ſuam per operationem intelligibilẽ redit ad eſſentiam ſuam:declarat quòd ſciens eſſentiam ſuam non ſolum ſcḋm operationẽ, ſed ẽt ſecundum ſubſtantiam redit ad eſſentiam ſuam:dicens(& non ſignifico)vel & nõ eſt ſignificatio(per reditionem ſubſtantiæ ad eſſentiam ſuam,niſi quia) ſupple res ſciens eſſentiam ſuam(eſt ſtans fixa per ſe non indigens in ſui fixione:& ſui eſſentia re aliqua regente ipſam:quoniã) ſupple res talis ſciens ſeipſam(eſt ſubſtantia ſimplex ſufficiẽs per ſeipſam) ❡Notandum aũt quòd quicquid in ſui operatione non indiget alio: opꝫ ꝙ ſit ſubſtantia fixa ſimplex per ſe ſtans ſufficiens per ſeipſam,non indigens materia, vel corpore regente, & ſubſtinente ipſam. Ideo dr̃ in propõne 44. Procli,quòd oẽ ad ſe ipſum conuerſiuũ eſt autipoſtaton.i.per ſe ſufficiens,vel per ſe exiſtens. Cum ergo intelligens eſſentiam ſuam ſit ad ſe ipſum conuerſiuum,quia per actionem intelligibilem conuertit ſe ſupra ſeipſum, opꝫ ꝙ id quod eſt tale ſit quid immateriale,per ſe exiſtens non indigẽs alio regente ipſum: Vñ aĩa ipſa humana lꝫ ſit immaterialis:quia non eſt de materia educta:tñ quia eſt pfectio materię:non põt libere ſe ſupra ſeipſam conuertere. Nihil n.naturaliter põt ſe libere ſupra ſe ipſum conuertere,niſi ſit in corporeum,& a corpore abſolutum. Dicimus aũt naturaliter, quia tenet fides noſtra:ꝙ corpus quod nunc eſt aĩæ ad ſarcinam, in reſurrectione erit ei ad alleuiationem,& ad ſolatium,ſed hoc non erit ex natura,ſed ex virtute diuina: Ideo dr̃ in.15.propoſitione Procli,ꝙ omne ꝙ eſt ad ſe conuerſiuum incorporeum eſt:& decimaſexta propõne eiuſdem ſcribitur,ꝙ oẽ qđ eſt ad ſe conuerſiuum hꝫ ſubſtantiam ſeparabilem ab omni corpore. ❡Notandum ẽt ꝙ de ſcientẽ eſſentiam ſuam duo declarata ſunt: quoꝝ primum eſt ꝙ tale ſciens per operationem intelligibilem redit ad eſſentiam ſuam, quia ibi idem eſt ſciens,& ſcitum.Secundo declaratum eſt ꝙ ſciens eſſentiam ſuam non ſolum ſm operationem intelligibilem:ſed ẽt ſm ſubſtantiam redit ad ſe ipſum,& ad eſſentiam ſuam: quia quod ſcit eſſentiam ſuam redit ad ſeipſum ſm ſubſtantiam,quia hꝫ ſubſtantiam per ſe ſtantem non indigentem alio: Cum ergo duo declarata ſint unum ſequitur ad aliud. Nam redire uel reuerti ſecundum ſubſtantiam ſequitur ad redire uel ad conuerti ſecundũ operationem:quia quicquid non indiget alio:in quo ſua operatio recipiatur,redit uel eſt ad ſe conuerſiuum ſecundum ſubſtantiam:quia non indiget alio:in quo ſua ſubſtantia ſubſtentetur:ideo dr̃ in .44.propõne Procli,ꝙ oẽ quod ſm operationem ad ſeipſum eſt conuerſiuũ, eſt antipoſtaton. ❡Notandũ ẽt ꝙ redire reditione completa eſt redire ſm ſubſtantiam, & ſecundum operationem. Et quia ſciens eſſentiam ſuam(vt declaratum eſt)redit ad eſſentiã ſuam,& ſecundum ſubſtantiam,& ſecundum operationem,cum hoc ſit redire cõplete,bene dictum eſt ꝙ ſciens eſſentiam ſuam eſt rediens ad eſſentiã ſuam reditione completa. ❡Dubitaret forte aliquis,cum dictum ſit ꝙ redire complete eſt redire ſm ſubſtantiam, & ſecundum operationem. Vtrum in ſola reditione ſcḋm operationem ſit aliqua reditio cõ-

Proclus. T Proclus. Proclus. V

pleta. Dicendum ꝙ cum ſciens ſcit eſſentiam ſuam,& per operationem intelligibilẽ redit ſupra ſeipſum ex ſola operatione intelligendi:tunc in tali reditione eſt triplex completio: quarũ vna ſumitur ex parte ipſius reditionis,alia ex parte ipſius ſcientis: & tertia ex parte modi ſciendi. Ex parte quidem ipſius reditionis:eſt ibi reditio completa : quia nullus ſcit directe eſſentiam ſuam,niſi ſciat eam per eſſentiam ſuam. Vnde & aĩa nr̃a,quia nõ cognoſcit ſe,niſi cognoſcendo alia:non cognoſcit ſe directe,ſed quaſi per quandam reflexionem.

X Sciens ergo directe eſſentiam ſuam:ſcit ſeipſum per ſeipſum. Operatio ergo intelligibilis in ſciente eſſentiam ſuam incipit ab eſſentia,& per eſſentiam terminatur in eſſentiam: ita ꝙ ibi eſſentia eſt res ſciens,eſt medium ſciendi,& eſt ipſa res ſcita : Eſt ergo ibi proceſſus ab eodem in idem. Et quia hoc eſt redire complete:ideo ex parte ipſius reditionis in tali ꝓceſſu eſt reditio completa. Scđo eſt ibi reditio completa ex parte ipſius ſcientis. Nam ſcitum eſt in ſciente non per modum ſciti,ſed per modum ſcientis: quia receptum eſt in recipiente per modum recipientis:& non per modum recepti. Si ergo idem eſt ſciens,& ſcitum: ſcitum erit in ſciente per modum ſciti: vel per modum ſui ipſius cum idem ponatur eſſe ſciens,& ſcitum. Sed quod eſt in aliquo per modum ſui ipſius eſt ibi perfecte: & tunc tale ſciens perfecte ſciet ſeipſum,& tale ſcitum erit perfecte ſcitum. Ergo in tali ſcĩa,vel in tali reditione ex parte ipſius ſcientis erit quidam perfectionis modus. Tertio eſt ibi perfectio ex parte modi ſciendi. Nam ſciens directe eſſentiam ſuam non intelligit diſcurrendo:ſed totũ intelligit ſimul. Propter quod directe intelligens eſſentiam ſuam,nihil reſtat ei intelligendum de eſſentia ſua & quia hoc eſt quidam perfectionis modus,ꝙ nihil ibi reſtet vltra intelligere. Ergo eſt ibi ex parte modi intelligẽdi quædã perfectio,& quędã cõpletio.

A PROPOSITIO SEXTADECIMA.

OMNES virtutes quibus non eſt finis Pendentes ſunt per infinitum primum,quod eſt virtus virtutum. Nõ quia ipſæ ſunt fixæ ſtantes in rebus entibus: Immo ſunt virtus entibus habentibus fixionem.

¶ Poſtꝗ Author determinauit de Deo:de intelligentijs : & de aĩabus cœlorum:ſiue de ipſis vniuerſalibus cauſis ſecundum ſe. In parte iſta determinat de eis ſecundum earum operationes componendo eas adinuicem. Circa quod tria facit:quia primo oſtendit qũo ſe habeant inferiora ad ſuperiora. Scđo qũo econuerſo vȝ qũo ſe hñt ſuperiora ad inferiora. Tertio cõparat vniuerſaliter oĩa ad oĩa. Scđa ibi. (Cauſa primo regit oẽs res) in principio.xx.propõnis. Tertia ibi (ſubſtantiæ vnitę intellectuales) in principio xxv. propõnis. Cõparando aũt inferiora ad ſuperiora duo facit : quia primo oſtendit ꝙ inferiora dependent à ſuperioribus ſcđm virtutem. Scđo declarat ꝙ dependent ſecundũ eſſentiam:ibi(res oẽs) in principio.18.propõnis. Circa primum duo facit: quia primo oſtẽdit,ꝙ inferiora à ſuperioribus ſcđm virtutem dependent. Scđo declarat ꝙ in ipſis virtutibus ſunt gradus:quia quędam virtutes ſunt magis vnitę,& magis infinitæ:& magis propinquę primo:quædam vero minus vnitæ magis finitę,& magis remotę à primo. Scđa ibi(oĩs virtus vnita) in principio decimęſeptimę propoſitionis. Circa primum duo facit: quia primo proponit propoſitionem quandam , ſecundo propoſitionem propoſitam declarat. ibi (quod & ſi aliquis.)

¶ Dicit ergo ꝙ(oẽs virtutes quibus non eſt finis pendentes ſunt) vel vt hñt quidã textus, dependentes ſunt(per infinitum primum,quod eſt virtus virtutum. Nõ quia ipſæ ſunt fixæ ſtantes in rebus entibus,immo ſunt virtus) rebus (entibus hñtibus fixionem.)

¶ Notandum aũt ꝙ in hac ꝓpõne duo tanguntur. Quorum primum eſt , qũo virtutes

quibus non eſt finis.i. qñ̃o virtutes intelligentiarum ſe hñt ad infinitum primum.i. ad deũ. quia ſunt pendentes,vel dependentes per ipſum Deum, ſiue per ipſum infinitum primum quod eſt virtus virtutum,quia nulla virtus hꝫ rõnem virtutis, niſi per ipſum: Secundum quod in propoſitione tangitur eſt qũo res fixę ſtantes ſe hñt ad intelligentias. Propter qđ ait ꝙ ipſæ intelligentię,ſiue ipſæ virtutes quibus non eſt finis non ſunt fixæ ſtantes in rebus entibus,ſed ſunt virtus talibus rebus entibus hñtibus fixionem. Eſt ergo propoſitionis intentio,ꝙ virtutes quibus non eſt finis ſicut virtutes intelligentiarum dependent ab infinito primo:& hoc quantum ad partem primam propoſitionis:& ꝙ res fixæ ſtãtes in rebus entibus dependent ab ipſis intelligentijs: quia ipſæ intelligentię nõ ſunt hmõi res fixę ſtantes in rebus entibus,Immo intelligentiæ ipſæ ſunt virtus talibus entibus fixionem habentibus:& hoc quantum ad ſecundam propoſitionis partem.

¶Notandum ẽt ꝙ hanc ſecundam propoſitionis partem vꝫ non quia ipſæ ſunt fixę ſtãtes in rebus entibus,Immo ſunt &c Quidam legunt ſingulr̃, & dicunt cõiter textus hos eſſe corruptos,referunt aũt hoc ad ipſum Deum:ſiue ad ipſum primũ dicentes:ꝙ ipſe Deus non eſt fixus ſtans in rebus entibus:immo eſt virtus rebus entibus hñtibus fixionem: ſed cum oẽs textus habeant hoc dictum pluralr̃,& non ſingulariter,& cum habeant bonum intellectum:referendum eſt hoc plr̃ ad ipſas intelligentias,vel ad ipſas virtutes quibus non eſt finis,& non ſunt fixę ſtantes &c. Immo meliorem intellectum hꝫ referendo hoc ad intelligentias q̃ ad Deum:quia ſi referatur ipſa ſecunda pars propoſitis ad Deum , non erit niſi quædam inculcatio:& quędam replicatio prioris dicti:nam in prima parte propoſitionis dr̃ ꝙ virtutes quibus non eſt finis dependent per infinitum primum quod eſt virtus virtutũ. Si ergo ſecunda pars legatur ſingulr̃ erit replicatio prioris dicti:vꝫ ꝙ ipſum primum nõ eſt tales virtutes fixæ,ſed eſt virtus earum. Sed ſi legatur plr̃ de ipſis intelligentijs habebit alium intellectum,& alium ſenſum à prima parte,Nam in prima parte erat ſenſus ꝙ virtutes intelligentiarum ſunt dependentes per ipſum primum infinitum,in ſecunda vero parte erit ſenſus,ꝙ intelligentiæ ſunt virtus rerum ſtantiũ in rebus entibus,& rerum fixarũ. B

¶Dubitaret forte aliquis,quia videtur hoc eſſe falſum . Vꝫ ꝙ ipſæ virtutes quibus non eſt finis,ſiue ipſæ intelligentiæ non ſint fixæ ſtantes in rebus entibus. Nam quãto aliquid eſt ſuperius:tanto in gñe entium,ſiue in rebus entibus magis hꝫ eſſe fixũ,& ſtans. Si ergo ipſæ intelligentiæ,ſiue ipſæ virtutes quibus non eſt finis ſunt virtus rebus entibus hñtibus fixionem:Sequitur ꝙ ipſæ intelligentiæ ſint ſupra hmõi res fixas,& per conſequens ſequitur,ꝙ ipſę ſint magis fixę,& magis ſtantes. falſum eſt ergo quod dr̃,ꝙ ipſæ intelligentiæ non ſunt fixę ſtantes in rebus entibus. Dicendum ꝙ facienda eſt uis in eo quod dicit, in rebus entibus: ꝙ ſi exponatur textus,ꝙ intelligentię non ſunt fixę ſtantes in rebus entibus. (vt iam expoſitum eſt).i.in gñe entium non accipitur ibi genus pro gñe prædicabili, ſed pro ſuſceptibili,Et eſt ſenſus,ꝙ intelligentiæ non hñt fixionem,& ſtatum circa aliquod determinatũ ſubiectum,ſiue circa aliquod determinatum corpus:Intelligentiæ ergo non ſunt fixę ſtantes in alio:Ita ꝙ determinent ſibi aliquod determinatum corpus ſubiectum, ideo ſignanter loquitur Author dicens,quòd non ſunt fixę ſtantes in rebus entibus. Poſſumus aũt diſtinguere,vel quandam adaptationem facere inter eſſe fixum,& eſſe ſtans in aliquo. Dicemus enim ꝙ intelligentię (ſecundum modum loquendi phyloſophorum) ſunt omnino abſolute à corpore. Intelligentiæ ergo non ſunt in rebus entibus: nec ſunt in rebus alijs, ſed hñt eſſe abſolutum,& ſunt per ſe exiſtentes.Sed animæ ſunt fixæ,vel ſunt ſtantes in rebus entibus,quia ſunt coniunctę corporibus . Iuxta ergo duo gña animarum poſſumus dupp!iciter loqui de animabus. Nam quædam animæ coniunguntur corporibus ſolum ſecundum operationem,vt animę cœlorum,quędam autem ſecundum operationem , & ſm̃ eſſe,vt animę noſtræ, vel etiam aliorum animalium,vel etiam plantarum. Aĩę ergo cœlorum ſunt fixę in rebus entibus.i. habent operationem fixam,& determinatam ad aliquam rem,vel ad aliquod ens,ſiue ad aliquod corpus:vt motor orbis ſaturni(ſm̃ modum loquẽdi phyloſophorum) ita fixam hꝫ operationem ad orbem illum,ꝙ nullum alium orbem, C D

nec aliquod aliud corpus mouere poſſit: Et ideo motores orbium appropriatos appellauerunt phyloſophi, orbium animas. Quia ſicut anima ita mouet proprium corpus ꝙ aliud corpus ſiue magnum ſiue paruum mouere non poſſit niſi mouendo proprium corpus: vt anima equi non poſſet immediate mouere corpus canis, licet corpus caninum ſit multo minus corpore equi. Sed ſi anima equi vult mouere corpus caninum mouebit proprium corpus, & proprium corpus impinget in canem, ſic anima orbis ſaturni (ſecundũ phyloſophos) non poteſt mouere aliud cœlum non obſtante ꝙ huiuſmodi orbis ſit maximus omniũ orbium Planetarũ. Sed hoc modo anima orbis ſaturni mouet alios orbes, quia mouet proprium orbem, & mouendo ipſum motu reuolutionis mouet & reuoluit omnes alios orbes inferiores. Dicere.n.ꝙ anima vnius orbis poſſit immediate mouere alium orbem vel aliquod aliud corpus eſſet ponere (ſecũdum phyloſophos) ꝙ ars textoria ſubintraret fiſtulas. Sicut.n.variæ artes requirunt diuerſa organa, vt ars textoria requirit pectines, tibicines vero vtuntur fiſtulis, ita ꝙ ars textoria non ſubintrat fiſtulas nec vtitur fiſtulis: Sic vna aĩa non ſubintrat aliud corpus, nec (ſecundũ phyloſophos) immediate po

B teſt mouere aliud corpus. Vtrũ autem hæc phyloſophorum ſentẽtia veritatem habeat de animabus cœlorum. Ita ꝙ motor vnius orbis nullo modo ĩmediate mouere poſſit aliquod aliud corpus: & vtrum veritatẽ habeat de aĩa humana, ita ꝙ etiã abſoluta a corpore nullum aliud corpus mouere poſſit (ſicut quidam Theologorũ ponunt) non eſt præſentis ſpeculationis: ſufficiat autem ad præſens ſcire hoc, ꝙ intentio phyloſophorũ fuit, ꝙ animæ ſiue cœlorũ ſiue aliorum corporum ita habent operationem fixam, & determinatã ad proprium corpus, ꝙ nulla conditione contingente poſſunt aliquod aliud corpus mouere. Animæ ergo cœlorum quia cõiunctę ſunt corporibus ſecundũ operationem, ſunt fixę in rebus entibus.i.habent operationes fixas & determinatas ad aliquas res entes, vt ad propria corpora: Sed aĩę noſtrę & multo magis aliorum aĩalium & plantarum ſunt ſtantes.i. exiſtentes in rebus entibus: qm̃ non habent eſſe per ſe, ſed habent eſſe & exiſtere in aliquibus rebus entibus, vt in proprijs corporibus. Intelligentię autẽ (quas Author appellat virtutes quibus non eſt finis) nec ſunt fixæ nec ſtantes in rebus entibus: quia nec ſecundum eſſe nec ſecundum operationem coniunguntur corporibus.

F ¶Vlterius forte dubitaret aliquis. Quare Author cũ dixit ꝙ virtutes quibus nõ eſt finis, vel intelligentiæ nõ ſunt fixę ſtãtes in rebus entibus, poſtea ſubiunxit ꝙ ſunt virtus rebus entibus habentibus fixionẽ. Videtur.n.ꝙ ſicut prius fecit mentionem de duobus, vȝ ꝙ intelligentiæ nec ſunt fixæ nec ſunt ſtantes in rebus entibus poſtea debuit facere mentionem de duobus vȝ ꝙ ſunt virtus rebus entibus habentibus fixionem & ſtatum. Dicẽdum ꝙ per aĩas habentes fixionem in rebus entibus, intelligimus aĩas coniunctas corporibus ſecũdum operationẽ, per aĩas vero ſtãtes.i.exiſtentes in rebus entibus intelligimus animas coniunctas corporibus ſm̃ exiſtere ſiue ſecundũ eſſe. poſuerunt ergo phyloſophi hũc ordinem vȝ ꝙ Deus immediate influat in intelligentias & præſertim in primam. Intelligentiæ autẽ ſecundum ipſos influunt ĩmediate in aĩas cœlorum, aĩę vero cœlorum mediante motu cœli influunt in iſtas aĩas inferiores. Vñ in ſupremo gradu eſt ipſe Deus, in ſecundo vero gradu ſunt intelligentiæ, in quas influit ipſe Deus. In tertio aũt gradu ſunt aĩę fixæ in rebus entibus.i.ſunt aĩæ cœlorum, quæ ſunt fixę & coniunctę corporibus ſecũdum operationem: ſed in quarto gradu ſunt aĩę ſtantes.i.ſunt aĩæ iſtę inferiores quæ ſunt coniunctæ corporibus ſecũdum exiſtere ſiue ſecundũ eſſe. Deus ergo eſt virtus intelligentiarũ & hoc dicit pars prima propõnis. Intelligentię ſunt virtus aĩarum fixarũ, & hoc dicit propõnis pars ſecunda, poſſet aũt eſſe & tertia pars propõnis, ꝙ aĩę fixę eſſent virtus aĩarũ ſtantium, ſed de hoc non curauit Author, quia ſufficienter hoc tertium dictum datur intelligi per duo antecedentia dicta. Ad quæſtionẽ ergo propoſitã patet reſponſio per iam dicta. Nam verũ eſt ꝙ intelligentię non ſunt fixæ ſtãtes in rebus entibus, quia nec ſunt cõiunctæ corporibus (vt diximus) ſecundum operationẽ, nec ſecundũ eſſe. Attamen intelligentiæ (ſecundũ prætaxatum phyloſophoꝝ modum) nõ ſunt immediate virtus aĩarum ſtantium.i.

exiſtentiũ

exiſtentium & coniunctarũ ſuis corporibus ſecũdum eſſe,ſed imediate ſunt tantum virtus animarũ fixarum.i.coniunctarum corporibus ſuis ſm fixam & determinatam operationem. Volens ergo Author oſtendere quõ intelligentię ſunt virtus, noluit mentionem facere de ſtatione, ſed de fixione tñ quia (vt dictum eſt) intelligentiæ non ſunt immediate virtus animarum ſtantium, ſed tantum fixarum.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis, Vtrũ animę iſtæ inferiores debeant dici ſtantes & non fixæ. Dicendum ꝙ (ſm prętaxatum loquẽdi modum) aïę iſtę inferiores dicuntur ſtãtes.i. exiſtentes in rebus entibus, quia non ſunt per ſe ſtantes, nec habent per ſe eſſe, ſed ſunt & exiſtunt in alijs, vt in corporibus. Propter quod certum eſt, aïas iſtas inferiores non eſſe ſtantes nec exiſtentes per ſe, ſed eſſe ſtantes & exiſtentes in alijs rebus entibus vt in corporibus. Sed vtrum debeant dici fixæ vel non. dicere poſſumus ꝙ figere ſe alicubi eſt determinate agere in illud.determinatio aũt poteſt intelligi & quantũ ad operationẽ & quantum ad rẽ operatam. Aïæ ergo cœlorũ (ſecundum prętaxatum loquendi modum) vere ſecundũ operationem ſunt fixę in rebus entibus: quia & earum operatio eſt fixa & determinata, & etiã fixum & determinatum quid eſt illud circa quod operari hñt. Eſt.n.earum operatio fixa & determinata, quia ſemper mouent eodem modo, ſemper æqualr reuoluũt ſua corpora, & non ſolum eſt ibi fixio quantum ad operationem, quia ſemper agunt eodẽ modo: ſed etiã eſt ibi fixio quantũ ad rem operatã, quia ſemper agunt circa idem corpus. Illis.n.aïabus (vt probari habet in de cœlo & mundo) non accidit laſſitudo: ideo ſemper menſurantibus temporibus peragunt menſurabiles motus. Aïę autem iſtæ inferiores & ſi ſemper imediate operentur circa idẽ corpus: attamen quia eis accidit laſſitudo nõ ſemper operantur eodẽ modo. ideo iſtę inferiores aïæ & ſi ſint ſtantes.i.exiſtentes in corporibus, non tamen in eis habent fixionem.i.fixam operationem. Dicemus ergo ꝙ intelligẽtię nec ſunt fixæ nec ſtantes in alijs rebus entibus; quia nec determinantur ad corpus ſecũdũ eſſe nec ſecundum operationẽ. animæ aũt cœlorum ſunt fixę ſed non ſtantes: quia nõ habent in corporibus eſſe, vel exiſtere: Sed hñt in eis fixionem.i.fixã operationem.Iſtæ autem aïę inferiores ſunt ſtantes.i.exiſtentes in rebus entibus: Sed nõ fixæ, habent.n.in corporibus eſſe, vel exiſtere, ſed non hñt in eis fixionem.i.fixã operationem, per quandam ergo adaptationem aïæ cœlorum: ſunt fixæ in rebus entibus: & aïæ iſtæ inferiores ſunt ſtãtes.Tñ cõiter, ſtans põt accipi pro fixo,& econuerſo: ſm quẽ modũ loquendi aïę cœlorũ ſunt fixę & ſtantes, iſtæ etiã aïæ inferiores habent eſſe fixũ & ſtans. ¶ Deinde cum dicit.

G

H

In ſcdo de cœlo T.c.3. & 71.

H

COMMENTVM Propõnis ſextæ decimæ.

QVod & ſi aliquis dicat ꝙ ens primũ cauſatũ intelligẽtia ſit virtus cuius non eſt finis: dicemus ꝙ non eſt verũ: imo eſt ei virtus quædã.

¶ Propoſita propõne declarat ipſam. Habebat autem propoſita propõ partes duas. Quarum prima erat: ꝙ virtutes quibus non eſt finis.i.intelligentiæ habebant infinitatem virtutis ſuę per dependentiam ab alio.i.ab infinito primo. Secunda vero pars erat ꝙ ipſæ intelligentię non erant fixæ in rebus entibus: nec ſtantes, quia non erant coniunctæ corporibus,ſed erant virtutes in entibus habentibus fixionem.i.erant virtus aïabus cœlorum:quæ in aliquibus entibus, vt in corporibus cœleſtibus hñt fixionem.i.fixã operationem. Tria ergo facit. quia primo determinat partem propõnis primã. Secundo ſecundam: & Tertio epilogat circa determinatã. Secunda ibi (ens ergo primum) Tertia ibi (redeamus ergo & dicamus) Circa primum duo facit: quia primo facit quod dictum eſt: Secũdo ex his quæ dixerat concludit intentum ibi (tũc proculdubio) Circa primum: quatuor facit ſm ꝙ quadruplr oſtendit ꝙ infinitas virtutis intelligentiarum dependet ab aliquo alio, vt ab infinito primo. & primo probat hoc ex eo ꝙ intelligentiæ hãt virtutem particulatam. Secundo

ex eo ꝙ ſi habent aliquo modo virtutem infinitam non habent eam ſimplr̃ infinitam, ſed ſolũ ad inferius. Tertio ex eo ꝙ cũ hoc ꝙ habent virtutẽ non omnimode infinitam hñt eã defectiuam. Quarto probat ꝙ virtus intelligentiaꝝ dependet ab alio, non ſolum quia eſt particulata (vt dicet rõ prima) & non ſolum quia non eſt per oẽm modum infinita (vt dicet rõ ſecunda) & non ſolum quia virtus intelligentiæ eſt defectiua (vt dicet rõ tertia) ſed
I etiam quia eſt ab alio acquiſita. Secunda ibi (& virtus quidẽ) tertia ibi (& eſt res) quarta ibi (ens aũt primum.) Dicit ergo (ꝙ &) ſupple ꝙ intelligẽtia & infinitas virtutis eius dependeat ab alio vt ab infinito primo (ſicut dictũ eſt in prima parte propõnis) patet, quia (ſi aliquis dicat, ꝙ ens primum cauſatũ intelligentia).i.(ſit virtus cuius non eſt finis) ſupple ſimplr̃ (dicemus ꝙ non eſt verum: imo eſt ei virtus quædã).q.d. ꝙ quantũcunq; intelligentia ſit primum cauſatũ. Attamen eo ipſo ꝙ eſt cauſatũ non eſt ipſa virtus eſſentialr̃. Sed ineſt ei virtus quædã.i.competit ei habere virtutẽ quandam.i virtutem particulatam. Formetur ergo ſic ratio. Quicquid non eſt eſſentialr̃ ipſa virtus, ſed habet virtutem quandã.i. particulatam habet tã virtutem q̃ infinitatem virtutis dependentẽ ab alio. Sed intelligentia eo ipſo ꝙ eſt quid cauſatũ eſt huiuſmodi, ergo &c. ¶Notandum aũt ꝙ non negat Au-
K thor ꝙ intelligentia habeat aliquo modo virtutem infinitã. Sed negat ꝙ intelligentia ſit ipſa virtus infinita, vel ꝙ ſit ipſa virtus cui nõ eſt finis, quia non eſt eſſentialr̃ ſua virtus. ¶No tandum etiã ꝙ eo ipſo ꝙ aliquid eſt quid cauſatũ ab alio, & eſt etiã per aliud, hoc ipſum quod agat habet per aliud. & per aliquid ſuper additum ſuæ ſubſtantię. Si.n. aliqua res cauſata ageret ĩmediate per ſuam eſſentiã. agere eſſet ei eſſentiale. Non ergo ageret vt mota ab alio ſed eſſentialr̃ competeret ei ꝙ ageret. Propter quod nõ ageret vt organũ, nec vt inſtrumentum (de cuius rõne eſt ꝙ agat motum & agitatum ab alio) quod non põt competere alicui cauſato: quia quodlibet cauſatum agit in virtute alicuius cauſæ, & agit vt organum & vt motũ ab aliqua cauſa. Signanter ergo loquitur Author cum dicit ꝙ cauſatũ non eſt virtus, ſed in eſt ei virtus quędã. Intelligentia ergo eo ipſo quod eſt quid cauſatũ nõ eſt eſſentialr̃ ſua virtus: Sed agit per virtutem quandã particularã ſuperadditã ſuę ſubſtantię.
L ¶Dubitaret forte aliquis, qũo ex his verbis habeatur ꝙ infinitas virtutis intelligẽtiæ dependet ab aliquo alio. Dicendum quòd quicquid non eſt ipſa virtus, ſed ineſt ei virtus, habet virtutem particulatã: & quicquid habet virtutem particulatã habet virtutem dependentem ab alio. Dato etiam quòd aliquo modo habeat virtutem infinitã habet hanc infinitatem ſuæ virtutis ab alio dependentem. Quia ergo intelligentia non eſt ipſa ſua virtus. Dato quòd virtutis eius quodãmodo non ſit finis, oporret quòd in hoc ſit dependens ab aliquo alio, vt ab infinito primo, quę oĩa ſic declarantur. Nã ſi intelligentia eo ꝙ quid cauſatum eſt, non eſt ſua virtus, ſed ineſt ei virtus (vt in notabilibus declarauimus) cum omne quod recipitur in aliquo recipiatur in eo per modum rei recipientis & nõ rei receptę. Virtus ergo intelligentię quia eſt virtus recepta nõ recipitur ibi per modum plenitudinis virtutis, vel ſecũdum omnem modũ virtutis, ſed ſecundum modũ intelligentiæ, ita quòd virtus illa non erit in omni ſui plenitudine ſed erit particulata & contracta ſecundũ modum intelligentiæ recipientis, propter quod declaratũ eſt primum videlicet quòd (eo ipſo quòd intelligentia non eſt ipſa ſua virtus) Sed ineſt ei virtus, habet virtutem quan-
M dam.i.contractam & particulatã. Secundum etiam de leui declaratur, videlicet ꝙ ſi intelligentia habet virtutem quandã & particulatam quòd habet virtutem dependentẽ ab alio.
T.cõ.18. Nam magis & minus, vt declaratur in. 4. Methaphyſicæ. Semper ſumitur per comparationem ad ſimpliciter, & ſemper dependet a ſimpliciter. In virtute autẽ particulata recipitur magis & minus. Nam ex hoc eſt virtus particulata & contracta, quia eſt virtus recepta ſecundum magis vel minus, ergo vel in eſſentia recipientis, vel in virtutibus receptis in ea oportet eſſe magis & minus, non in eſſentia recipientis, quia omnis forma nõ mo
Author ſex principiorũ. do ſubſtantialis ſed etiam accidentalis (ſecundum Authorem ſex principiorum) eſt ſimplici & inuariabili eſſentia conſiſtens, ſed in virtutibus receptis, omnis autem talis virtus ſuſcipiens magis & minus dependet a virtute quæ eſt virtus per eſſentiam: & quæ eſt virtus

virtutum. Bene ergo dictum eſt quòd intelligentia eo ipſo quòd habet virtutē quandam, ideſt particulatam habet virtutem dependentem ab infinito primo quod eſt virtus per eſſentiam: & eſt virtus virtutum. Tertium etiam declaratur videlicet quòd ſi intelligentia habet virtutem dependentem ab alio, dato quod virtus illa ſit aliquo modo infinita. oportet infinitatem illam ab aliquo dependere. Nam infinitas virtutis dicit quendam modum virtutis, a quo autem dependet res oportet quòd dependeat & modus rei. Habens ergo aliquo modo virtutem infinitam, ſi ſua virtus dependet ab alio, oportet quòd & infinitas illius virtutis ab alio ſit dependens. ¶ Deinde cum dicit.

Et virtus quidem eius non eſt facta infinita niſi inferius, non ſuperius. Quoniam ipſa non eſt virtus pura, quæ non eſt virtus niſi quia eſt virtus. N

¶ Oſtendit hoc idem ex eo quòd intelligentia non habet infinitam virtutem per omnem modum dicens (& virtus quidem eius). ſ. intelligentiæ (non eſt facta infinita niſi inferius, non ſuperius. Quoniam ipſa non eſt virtus pura quæ) .ſ. virtus pura (non eſt virtus niſi quia eſt virtus) Formetur ergo ſic ratio. Quicquid non eſt infinitum per omnem modum dependet ab eo quod non eſt niſi virtus & quod eſt virtus infinita per omnem modū, ſed virtus intelligentię eſt huiuſmodi. quia non eſt infinita per omnem modum, non eſt enim infinita niſi inferius. ergo &c.

¶ Dubitaret forte aliquis quomodo intelligentia ſit infinita ad inferius & nō ad ſuperius. Dicendum quòd (ſecundum phyloſophum) in tertio phyſicorum, infinitum eſt cuius partem accipientibus ſemper eſt aliquid extra ſumere. Virtus ergo intelligentiæ eſt infinita ad inferius quia nunq; ſic compræhenditur ab inferiori quia ſemper ſit aliquid extra ſumere. Nunquā enim compræhenditur ab inferiori totaliter: ſed non eſt infinita ad ſuperius quia licet ſit infinita & incompræhenſa ab inferiori, non tamen eſt infinita, & incōpræſa a ſuperiori: quia a ſuperiori etiam totaliter cōpræhēditur, Saltim ab infinito primo, ſiue ab ipſo Deo. T. C. 61.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis quomodo intelligentia non ſit virtus pura quę non eſt virtus niſi quia eſt virtus. Dicēdum quòd Auguſtinus. 8. de trinitate cap. 3. probat quòd Deus (quia non eſt niſi bonum, ideo eſt ſummum bonum & omnis boni bonum, ita a ſimili dicere poſſumus quòd id quod non eſt niſi virtus & quod eſt pura virtus, oportet ꝙ ſit ſumma virtus, & omnis virtutis virtus, quod ſic declaratur, Nam quod eſt pura virtus, & quod non eſt niſi virtus oportet quòd ſit eſſentialiter virtus & quòd ſit virtus non recepta. Nam quod habet virtutem receptam eſt aliud ꝙ̄ virtus: quia ſemper natura recipientis eſt aliud a natura recepti. Quod ergo non eſt niſi virtus non eſt virtus recepta in alio. Virtus autem non recepta in alio, eſt ſumma virtus & habet omnem rōnem virtutis. Sicut ſi eſſet albedo ſeparata haberet omnem rōnem albedinis. Deus ergo eſt virtus pura quia eſt virtus quę non eſt niſi virtus. Cætera autem entia ſunt aliquid aliud a virtute, & habent virtutem in alio receptam. Virtus etiam aliorum entiū non poteſt eſſe infinita ſimpliciter, ſed oportet quòd dependeat a virtute ſimpliciter infinita. Intelligentia ergo non eſt virtus pura, nec eſt virtus infinita, per omnem modum, nec eſt virtus quę non eſt niſi virtus. Propter quod oportet quòd eius virtus dependeat ab eo quod non eſt niſi virtus & quod eſt omnium virtutum virtus. ¶ Deinde cum dicit. O Auguſtinus.

Et eſt res quæ non finitur neq; ſuperius neq; inferius. Ens autem primū cauſatum ſ. intelligentia habet finem et virtus eius eſt finis qm̄ remanet ens. P

¶ Adducit tertiā rationem ſumptam ex eo quòd virtus intelligentiæ eſt defectiua dicens. (& eſt res quæ nō finitur neq; ſuperius neq; inferius) videlicet prima cauſa quę eſt nulla parte habet finem, & ſubdit quòd (ens autem primum cauſatum, ſcilicet intelli-

gentia) quę eſt primum ens cauſatum(h3 finem,& virtus eius eſt finis) i. eſt finita(quoniā remanet ens).i.eſt ens remanens,& defectiuum. Nam illud dr̄ remanere, quod incōpletū permanet,& non h3 oē cōplemētum. Formetur aūt ſic ratio. Quicquid eſt ens remanens i.imperfectum,& h3 virtutem cui eſt finis.i.finitam illud h3 virtutem dependētem ab alio: hmōi eſt intelligentia,ergo &c. ¶Notandum aūt ꝙ Author aliquando vocat intelligentias,virtutes quibus non eſt finis:aliquando aūt dicit intelligentiam hr̄e finem,& virtutis eius dicit eſſe finem,quorum vtrunq; verum eſt. Nam virtus intelligētiæ eſt finita,& infinita, finita ad ſuperius infinita vero ad inferius. Eſt enim virtus eius infinita quodammodo nō autem per omnem modum.

Q ¶Dubitaret forte aliquis. Vnde ſequitur hæc conſequentia,ꝙ ſi intelligentia h3 virtutem, quæ remanet.i.virtutem defectiuam,ꝙ h3 virtutem dependentem. Dicendum quòd hęc loquutio eſt ſimilitudinaria ad modum quem videmus in ponderibus. Nam qui non pōt totum portare pondus ōp3,quòd aliquid remaneat de illo pondere quod non portetur,ex defectu ergo virium eſt,quòd aliquid remaneat de pondere. Sic cum virtus non pōt totū facere,aliquid remanet de effectu quem non pōt virtus complere.Talis ergo virtus defectiua eſt. Hmōi aūt eſt oīs virtus cauſata,quia nihil pōt talis virtus facere,niſi pręſuppoſita actione ſuperioris cauſæ.Vere ergo oīs talis virtus in oī opere ſuo remanet.i.in oī opere ſuo deficit,Et quia virtus deficiens in agendo dependet ab eo per qđ perficitur eius actio. Ideo oīs virtus cauſata eo,quòd eſt virtus defectiua,eſt virtus dependens. Bene ergo dictū eſt,quòd intelligentia ex eo,quòd habet virtutem remanentem,& deficientem habet virtutem ab alio dependentem. ¶ Deinde cum dicit.

R ENS autem primum creans eſt infinitum primum purum , quod eſt quia entibus fortibus non eſt finis , propter acquiſitionem ſuam ab infinito primo puro:propter quod ſunt entia infinita. Et ideo eſt ens primum pure aliquid quod ponit res quibus non eſt finis.

¶Adducit quartam rōnem ſumptam ex eo,quòd intelligentia h3 virtutem ab alio acquiſitam dicens, quòd(ens aūt primum creans) vel cauſans aliqui textus habēt cauſatum, ſed videtur littera eſſe corrupta,vt p3 ex antiquis textibus. Ens ergo primum creans,ſiue cauſans(eſt infinitum primum purum,quod eſt,quia entibus fortibus non eſt finis).i.entia fortia,cuiuſmodi ſunt intelligentiæ ſunt infinitæ,vel habent quendam modum infinitatis(propter acquiſitionem ſuam ab infinito primo puro propter quod) infinitum primum purum (ſunt entia infinita).q.d. quòd entia fortia ſunt entia infinita propter infinitum primū purum,& propter acquiſitionem quam hn̄t ab infinito primo puro, & ſubdit (& ideo eſt ens primum pure)Aliqui textus hn̄t,& non eſt ens primum,ſed eſt lr̄a corrupta (vt p3 ex antiquis textibus.) Ideo ergo eſt ens primum ipſum (aliquid quod ponit res quibus non eſt finis).i. quod dat rebus,ꝙ participent aliquid de infinitate. Formetur ergo ſic rō. Quæcunq; hn̄t infinitatem ſuæ virtutis acquiſitam ab alio depēdent ab illo quod ponit res quibus non eſt finis.i.quod dat rebus,ꝙ participent aliquid de infinitate , & ſint entia fortia. Intelligentię ſunt hmōi ergo &c. ¶Notandum autem quòd illud dicitur forte de cuius manibus nihil poteſt eripi. Ideo intelligentiæ dicuntur fortes ſecundum naturam, quia ſua naturalia perdere non poſſunt.

S ¶Dubitaret forte aliquis qūo prima cauſa,ſiue Deus ſit infinitum primum purum. Dicēdum quòd infinitum idem eſt,quòd non hn̄s finem,ſiue non hn̄s terminum,Iuxta ergo duplicem terminum erit duplex infinitum. Eſt.n. terminus ſecundum quantitatem ſecundū, quòd dicimus punctus eſt terminus lineæ linea ſuperficiei:& ſuperficies corporis. Secundū hoc ergo dicetur linea infinita ſi non erit aſſignare vltima puncta inter quæ linea ipſa contineatur,& ſuperficies dicetur infinita (& potiſſime ſuperficies plana,ſi non erit aſſignare

lineas

lineas inter quas talis ſuperficies contineatur, & corpus dicetur infinitum, ſi non erit aſſignare ſuperficiem, vel ſuperficies cõtinentes ipſum. Et quod dictũ eſt de quantitte cõtinua veritatem habet de quantitate diſcreta. Nam ſicut in quantitate continua aſſignamus terminos: puncta vel lineas vel ſuperficies: ſic in diſcreta aſſignabimus terminos ipſas vnitates. Si ergo non eſſet deuenire ad vltimã vnitatem continentẽ vel terminantem numerum oporteret ꝙ ille numerus eſſet infinitus. Vno ergo modo dicitur infinitũ quod caret fine, & termino quantitatiuo. Alio vero modo dicitur infinitũ quod quantum eſt de ſe non habet finem, & terminũ perfectionis: quod dupliciter põt contingere, vel propter perfectionis defectum, vel propter perfectionis excellentiã. Primo modo materia prima dicitur eſſe quid infinitũ, & quid indeterminatũ, & quid indiſtinctum. Ipſa.n.materia prima, quãtum eſt de ſe non eſt quid finitum, nec quid perfectum, nec quid determinatum, ſed eſt in potentia ad perfectionem, finem & terminum. quia eſt in potentia ad ipſam formam quę eam perficit, finit, & terminat: Hoc ergo modo dicitur infinitũ propter carentiam perfectionis, & ſecũdum hunc modum infinitatis, omnia quæ ſunt in potentia ſecundum ꝙ huiuſmodi ſunt infinita & interminata: quia ſecũdum quod huiuſmodi carent fine & termino. Vnde cõmuniter talia infinita vocantur infinita priuatiue, quia licet non ſint finita, ſunt tamen apta nata finiri. Hoc enim importatur nomine priuatiui, videlicet quòd eſt id quod non eſt tale, eſt tamen aptum natum eſſe tale, ſic materia de ſe non eſt finita, nec terminata, nec perfecta, eſt tamen apta nata finiri, terminari, & perfici, ſimiliter etiã quęcunq; ſunt in potentia ſunt infinita & interminata priuatiue, quia carent perfectione & ſunt apta nata perfici, carent fine & ſunt apta nata finiri. Secundo modo dicitur infinitum quod caret termino perfectionis nõ propter perfectionis defectũ, ſed propter perfectionis excellentiam. Nam ſi eſſet aliquod quod tantũ haberet de perfectione, quòd nõ determinaretur ad aliquod genus perfectionis, ſed eſſet quoddam pelagus infinitũ ſubſtantiæ, & haberet in ſe perfectiones omniũ generum, non ſolũ quę ſunt, ſed etiam quę poſſunt eſſe & etiam (ſi dici poteſt) vltra quàm eſſe poſſunt, tale quid eſſe infinitum quia nõ haberet finem & terminũ perfectionis, nõ propter perfectionis carentiam, ſed propter perfectionis excellentiã. Tale quid infinitum eſt ipſe Deus: qui non determinatur ad aliquod genus perfectionum. Sed in ipſo congregantur perfectiones omnium generũ (vt declarari habet in. 5. Methaphyſicæ: huiuſmodi autẽ infinitum, dicitur infinitum negatione, ideſt nõ finitum. Non enim tale infinitum eſt infinitum priuatiue ita quòd ſit aptum natum finiri, ſed eſt infinitum negatiue, quia non habet finem, & terminum perfectionis. Vnde & cõmuniter diſtinguitur duplex infinitum priuatiue.ſ. & negatiue dictum: Sed licet huiuſmodi diſtinctio ſit vera eſt tamen valde ſuperficialis, propter quod melius eſt diſtinguere de infinito modo quo dictum eſt, videlicet ꝙ eſt infinitũ propter perfectionis carentiam: & ſic quicquid eſt in potentia ſecundũ ꝙ huiuſmodi eſt infinitũ, & hoc modo infinitatis potiſsime eſt quid infinitum ipſa materia prima, cui eſſentiale eſt eſſe in potentia, vt declarari habet inde ſubſtantia orbis. Alio modo dicitur infinitum propter perfectionis excellentiam, & ſic nihil eſt ſimpliciter infinitũ niſi ſolus Deus. Ex hoc autẽ apparet ꝙ materia eſt infinitum vltimum, Deus autẽ infinitum primũ. Nam quanto aliquid eſt imperfectius: tanto tenet inferiorem gradũ in genere entium. Si ergo materia eſt infinita propter perfectionis carentiam & ei potiſsime cõpetit talis modus infinitatis, oportet ꝙ ipſa ſit ſumme imperfecta. Propter quod erit infinitũ vltimum, vt ibi vltimum idem ſonat ꝙ infimum. Deus autem qui eſt infinitus propter perfectionis excellentiã oportet ꝙ teneat ſupremum gradũ in entibus. Propter quod erit infinitũ primum, & ſupremum. Ex hoc etiam patere poteſt ꝙ eſt infinitũ purũ.i.ſimplex nihil in ſe admixtionis habens, quia ſi eſſet ibi aliquid admixtionis, eſſet ibi aliqua compoſitio. Non eſt autem cõpoſitio ex actu tantũ, ſed ex actu & potentia. Eſſet ergo ibi actus receptus in potẽtia & eſſet ibi perfectio recepta in potentia. Propter quod ibi eſſet perfectio cõtracta, & per conſequens nõ eſſet ibi perfctionis excellentia. Patet autẽ ꝙ Deus eſt quid infinitum propter perfectio-

T

V

T. c. 21.

Cap. 1.
X

nis excellentiam, & quia ſic eſt quid infinitum, oportet ꝙ ſit infinitum primū, & ſupremum, & ēt op3 ꝙ ſit infinitum purum, vt eſt per habita declaratū. Ex hoc ēt apparet quare tale infinitum eſt cā infinitatis virtutis intelligentijs: quia ſemper quod eſt primum, & ſimplr̄ in aliquo gn̄e eſt cā oīum aliorum, quæ ſunt poſt in illo genere, vt declarari h3 in ſecundo metaphyſ. Si ergo Deus eſt quid primum, & maxime, & ſimpliciter infinitum cauſa
T.c.6. eſt infinitatis in alijs: non ꝙ aliqua alia ſint ſimpliciter infinita, ſed quia participant aliquid de conditionibus infinitatis. ❡ Deinde cum dicit.

Y. TVNC proculdubio ipſum eſt ſupra infinitū inferius: neqꝫ ſuperius. Ens autem creatum primum.ſ.intelligentia nō eſt non infinitum: immo dicitur ꝙ eſt infinitū: neqꝫ dicitur ꝙ eſt ipſum quod eſt infinitū eſſentialiter.

❡ Ex his, quæ dixerat concludit intentum dicens. (Tunc proculdubio ipſum eſt ſupra infinitum) .q.d ꝙ ſi Deus eſt infinitum primum purum, tunc proculdubio eſt ſupra id quod eſt infinitum (inferius), i. ſupra intelligentiam, quæ eſt quid infinitū inferius, & ſubdit (neqꝫ ſuperius) ſupple h3 finitatem, ita ꝙ Deus per oēm modum eſt infinitus: & ſubdit, ꝙ (ens aūt creatum) ſiue cauſatum (primum.ſ.intelligentia non eſt non infinitum, Immo dr̄ ꝙ eſt infinitum, neqꝫ dicitur, ꝙ eſt ipſum) ſupple infinitum primum (quod eſt infinitum eſſentialiter) quaſi dicat, ꝙ Deus eſt quid infinitum per omnem modum, & eſt ſupra infinitum quod eſt intelligentia. Nam intelligentia non eſt non infinitū, quia aliquid participat de infinitate, nō ꝙ ſit ipſum infinitū primū, nec ꝙ ſit infinitū eſſentialr̄, ſed eſt quid infinitū participatiue. Tunc ergo eſt ſupplendus textus, quod cum ſic ſit op3, ꝙ à tali infinito primo eſſentialiter dependeat intelligentia, quę eſt quid infinitum participatiue.

❡ Notandum aūt, ꝙ in hac lr̄a multum diuerſificantur libri. Nam quidam antiqui libri hn̄t lr̄am quam expoſuimus, v3 ꝙ intelligentia non eſt non infinitum, Immo dr̄ ꝙ eſt infinitum, neqꝫ dr̄, qui eſt ipſum quod eſt infinitum eſſentialiter, Aliqui vero alij textus habēt, ꝙ intelligentia non eſt infinitum, Immo dr̄ ꝙ eſt finitum, & vtrunqꝫ verum eſt. Nam intelligentia non eſt infinita ſimplr̄, Immo eſt finita, eſt tñ infinita quodammodo in quantum participat de conditionibus infinitatis. Si ergo diuerſificantur libri. Ita ꝙ aliqui libri videantur dicere intelligentiam eſſe finitam, & aliqui infinitam, vtrunqꝫ poteſt exponi, ſed diuerſis reſpectibus. ❡ Deinde cum dicit.

SECVNDA pars principalis Commenti.

Z ENS ergo primum eſt menſura oīum primorum intelligibilium, & entium ſecundorum ſenſibilium, quia. ſ. ipſum eſt quod creauit entia, & menſurauit ea menſura conueniente omni enti.

❡ Manifeſtat ſecundam partem propoſitionis, v3 ꝙ intelligentię non ſunt fixæ ſtantes in rebus entibus: ſed ſunt virtus rebus entibus habentibus fixionem. Et licet Author nō adaptet lr̄am ſuam huic dicto, dicit tñ aliqua per quę pōt hr̄i probatio huius dicti. Ideo ait ꝙ (ens ergo primum eſt menſura oīum primorum intelligibilium, & entium ſecundorum ſenſibilium, quia.ſ. ipſum eſt quod creauit entia, & menſurauit ea menſura cōueniente oī enti) Imaginabimur aūt, ꝙ in gn̄e entium cauſatorum intelligibilia, ſiue intelligentiæ ipſæ tenent gradum primum: aīę aūt cœlorum (quæ ſunt coniunctæ corporibus cœleſtibus, quę ſunt ſenſibilia ſenſu viſus, tenent gradū ſm. Ex dictis ergo in lr̄a formetur talis rō. Quicqd creat oīa entia, & menſurat ea menſura conuenienti, illud prius influit in eſſentia prima, vt intelligentias, & per intelligentias influit in entia ſecunda, vt in aīas cœlorū, quæ ſunt con-

iunctę corpibus ſenſibilibus: Deus eſt hmōi. Ergo Deus prius influit in intelligentias, & per intelligentias influit in aïas cœloꝝ. Intelligentię ergo nō ſunt ipſæ aïæ, ſed ſunt virtus aïaꝝ, in quantū influunt in aïa: ppt qđ pñs eſt, ꝙ intelligentiæ non ſunt res fixę ſtantes in rebus entibus: quia hmōi intelligentię non ſunt aïæ, ſed ſunt virtus rebus entibus hñtibus fixionē. ſunt.n.(vt dictum eſt) virtus animarum in quantum influunt in animas ipſas, ex quo patet declaratam eſſe ſecundam partem propoſitionis.

¶ Dubitaret forte aliquis vnde ſequitur hæc conſequentia, ꝙ ſi Deus eſt menſura omniū entium primoꝝ & ſcdoꝝ, & creat entia, & menſurat ea mēſura cōuenienti oī enti. Ergo intelligentiæ non ſunt fixę, ſtantes in rebus entibus hñtibus fixionem. Dicendū ꝙ mēſurare oïa entia menſura conuenienti eſt tollere à rebus confuſionē, & ponere in eis ordinē. Nam qui menſura cōuenienti menſurat entia nō confundit ea, quæ menſurat, Immo diſtincte influit in ea ſ̄m, ꝙ ipſa menſurata requirunt. Rurſus non deordinat ea, quia ſi deordinaret ipſa, vel ēt ſi confunderet ea, non menſuraret ea menſura conuenienti. Nam menſura conueniens diſtinctionem ſeruat Ita ꝙ prima remanēt prima, & ſcda remanent ſecūda: & ordinem ſtatuit, ita ꝙ primo fiat influentia in prima, & per prima in ſcda. Si ergo intelligentiæ eſſent res fixæ ſtantes in rebus entibus.i. ſi eſſent coniunctę corporibus (cum hoc ſit ꝓpriū aïarum) eſſet confuſio entium: quia tunc intelligentiæ fierent aïę: & tunc entia prima non remanerent prima, ſed fierent entia ſcda. Rurſus ſi intelligentiæ non influerent in aïas, & non eſſent virtus aïabus: quę ſunt res hñtes fixionem in entibus.i. in corporibus non eſſet ordo in rebus, quia prima non influerent in ſecunda. Si ergo oïa menſurantur menſura conuenienti ſaluatur rerum diſtinctio. Ita ꝙ intelligentiæ non ſunt aïę, & per conſequēns non ſunt fixę ſtantes in rebus entibus, ſed ſunt virtus ipſis aïabus: & per conſequens ſunt virtus rebus hñtibus in entibus fixionem: & in hoc conſiſtit tota ſcda pars propoſitionis.

¶ Aduertendum aūt ꝙ Author proponit hęc verba.ſ. ꝙ Deus menſurat oïa menſura cōuenienti: per quæ (vt patet) poteſt haberi declaratio ſecundæ partis propoſitionis. Et licet nō adaptet Author hæc verba ad expoſitionem ſecundæ partis propōnis debent, tñ adaptari, quia in fine huius lectionis per modum epilogi concludet, ꝙ influentia modo ordinato ꝓcedit à primo ente, ita ꝙ Deus primo influit in prima entia, & poſtea mediantibus entibus primis influit in entia ſecunda, ſed correlarium præſupponit prius dictum, ex nullo autem dicto priori poteſt hoc, ita haberi, ſicut ex hoc dicto, quia Deus omnia menſurat menſura conuenienti. ¶ Deinde cum dicit.

REDEAMVS ergo, & dicamus, ꝙ primum ens creans eſt ſuper infinitum, ſecundum ens creatum eſt infinitum. Et quod eſt inter ens primum creans, & inter ens ſecundum creatū, vel cauſatum non eſt finitum.

¶ Epilogat circa determinata, circa quod duo facit: quia primo epilogat quantum ad partē primam propoſitionis, videlicet ꝙ intelligentiæ dependent à prima cauſa quia prima cauſa eſt ſuper infinitum quod eſt intelligentia. Scdo epilogat quantum ad partem ſecundā, vʒ ꝙ per intelligentias fit influentia in res alias, ibi (& reliquæ bonitates) Dicit ergo (Redeamus ergo, & dicamus, ꝙ primum ens creans).i. Deus (eſt ſuper infinitum).i. ſuper intelligentiam, quæ aliquid participat de infinito. & ſubdit ꝙ (ſecundum ens creatum.i. anima cœli, vel ipſum cœlum (eſt infinitum, & quod eſt inter ens primum creans, & inter ens ſ̄m creatum, vel cauſatum) Intelligentia.ſ. quæ eſt inter animam, & Deum, ſiue inter cœlum, & Deum, huiuſmodi inquam ens ſicut eſt intelligentia (non eſt finitum) vel vt hñt antiqui textus eſt infinitum In hoc ergo eſt epilogata pars prima propoſitionis, quia virtutes.ſ. intelligentiarum, quibus non eſt finis ſunt dependentes per infinitum primum. Nam ſi ipſum corpus cœleſte, ſiue ipſa aïa cœli, quę eſt cauſatum quoddam, ſ̄m aliquid participat de infinitate, quia eſt quid infinitum (vt dicitur in lr̄a, & multo magis ipſa intelligentia, quę eſt inter

animam, & ens primum creans erit quid infinitum, virtutes ergo intelligentiarum ſunt virtutes quibus non eſt finis. Rurſus quia primum ens eſt ſupra infinitum quod eſt intelligẽtia, oſtenſum eſt, ꝙ tales virtutes quibus non eſt finis ſunt dependentes per infinitum primum in quo conſiſtebat pars propoſitionis prima. ¶Deinde cum dicit.

B ET reliquæ bonitates ſimplices, quæ ſunt vita, & lumen, & quæ ſunt eis ſimilia ſunt cauſæ rerum oĩum habentium bonitates ſecundum, ꝙ infinitum eſt, a cauſa prima ſuper cauſatum primum. Ens vero creans eſt cauſa oĩs vitæ influẽs bonitates ſuas imprimis ſuper cauſatum, quod eſt intelligẽtia, deinde deſcendit ſuper reliqua cauſata intelligibilia, & corporea mediãte intelligentia.

¶Epilogat quantum ad partem propoſitionis ſecundam dicens. Quòd (& reliquę bonitates ſimplices, quæ ſunt vita, & lumen, & quę ſunt eis ſimilia) vt puta aliæ perfectiones diuinę, vt ſapientia, & cætera talia, quæ (ſunt cauſæ rerum oĩum habentium bonitates) Bonitates ergo, & perfectiones exiſtentes in prima cã, vt vita, lumen, ſapientia, ſcientia, & cætera talia ſunt cauſæ oĩum aliarum bonitatum, & perfectionum, & ſubdit exemplificãdo de intento (ſm ꝙ infinitum eſt à cauſa prima ſuper cauſatum primum). q. d. ꝙ iſta perfectio quæ eſt eſſe infinitum, eſt primo in cã prima, & à cauſa prima, in primis deriuatum eſt ſuper cauſatum primum quod eſt intelligentia, & ſubdit, ꝙ (ens vero creans) quod (eſt cã omnis vitæ) ſupple eſt vita, quæ eſt in cã prima, ſimiliter reliquæ bonitates ſunt deſcendentes ab ipſa cauſa prima, quę eſt (influens bonitates ſuas in primis ſuper cauſatum primum, quod eſt intelligentia) Tale. ſ. cauſatum primum. Et ſubdit (deinde deſcendit) talis influentia (ſuper reliqua cauſata intelligibilia, & corporea) .i. ſuper cauſata corporea (mediante intelligentia.) ¶Notandum aũt ꝙ cauſata intelligibilia vocat Author aĩas cœlorum. Influẽtia ergo, & perfectiones deriuantur à cauſa prima in intelligentiam: & per intelligentiam deriuantur tales influentię, & perfectiones in cauſata intelligibilia .i. in aĩas cœlorum, & ẽt in corpora cœleſtia. Intelligentiæ ergo ipſę non ſunt aĩę, ſed ſunt virtus animabus, vel in animabus: & in hoc ſtat veritas ſecundę partis propoſitionis.

¶Notandũ ẽt ꝙ ab intelligentia (ſm huius Authoris ſnĩam) deriuatur influentia in cauſata intelligibilia .i. in animas cœlorum, & in corpora cœleſtia, ſed non eodem modo, quia in animas deriuatur talis influentia primo, & poſtea mediantibus animabus deriuatur in ipſa corpora cœleſtia.

PROPOSITIO SEXTADECIMA.

A OMNIS Virtus vnita plus eſt influens q̃ virtus multiplicata.

In ꝓpoſitióe. 16. a. ¶Poſtquàm Author oſtendidit, ꝙ omnes virtutes quibus non eſt finis dependent per infinitum primum, vel ab infinito primo, In parte iſta (vt dicebat) declarat, ꝙ in ipſis virtutibus ſunt gradus, quia quędam earum ſunt magis vnitæ, & magis infinitę: quia ſunt magis appropinquantes primo, quędam magis multiplicatę, & minus infinitæ: quia ſunt magis recedentes à primo, Circa quod duo facit, quia primo præmittit propoſitionem quandam. Secundo propoſitionem illam declarat. ibi (Quod eſt.)

¶Dicit ergo ꝙ (omnis virtus vnita plus eſt infinita quàm virtus multiplicata.)

¶Notandum

¶Notandum aũt ꝙ hanc eandem propõnem ponit Proclus in.91. propõne ſui libri in his verbis, Omnis potentia exiſtens vnitior eſt infinitior q̃ plurificata. Verba quidẽ varia ſunt hic, & ibi, vna tamen, & eadem ſententia eſt. Proclus.

¶Dubitaret forte aliquis quid ſit virtutem eſſe infinitam. Dicendum ꝙ in virtute eſt cõſiderare tria, vȝ virtutis eſſentiã actionem eius, & modum eius agendi. Ipſa.n. virtus aliquã eſſentiam dicit, quia opȝ, ꝙ ſit res aliqua. Rurſus ab ipſa virtute deriuatur actio, & tertio in ipſa actione eſt modus agendi. Infinitas ergo virtutis, vel accipietur ex eius eſſentia, vel ex actione eius, vel ex ipſius modo agendi. Infinitas aũt eſſentialis opȝ, ꝙ accipiatur ſm ea ad quæ refertur ipſa eſſentia. Eſſentia aũt oĩum cauſatoꝝ refertur ad duo: ad genus.ſ. & ad dĩam. Genus aũt & dĩa ſunt termini inter quos clauditur eſſentia rei cauſatæ: vt ſi diffinitio hoĩs ſit animal rationale tota eſſentia hominis claudetur inter tale genus, & talẽ differentiam. Ex hoc ergo eſt aliquod ens finitum: quia clauditur inter certum genus, & certam dĩam: & inde eſt ꝙ oratio continens proprium genus, & propriam differentiã alicuius dicitur diffinitio eius: quaſi finitio quia continet fines, & terminos rei. Vnde & philoſophus diffinitionem, terminum vocat: eſt aũt terminus idem quòd finis. Eſt ergo diffinitio terminus: quia continet genus, & dĩam, quę ſunt fines, & termini rei. Si ergo dicitur aliquid eſſe finitum eſſentialiter: quia determinatur ad certum genus, & ad certam differentiam, & infinitum eſſentialiter (per locum ab oppoſitis) erit quod nec ad genus aliquod, nec ad differentiam alicuius generis determinatur. Et ſm hoc virtus Dei eſt infinita eſſentialiter: quia eſſentialiter hmõi virtus eſt ipſa diuina eſſentia: quæ non determinatur, ad aliqđ prædicamentum, nec ad dĩas aliquorum prædicamentorum: ſecundo modo poteſt accipi infinitas ex modo agendi. Nam ſicut oĩs res cauſata per eſſentiam determinatur ad certũ genus, & ad certam differentiam vel ſpẽm, ita determinatur ad certum modum agendi. Nam ipſe modus agendi ex forma, & ex ſpecie, eſt accipiendus, vt ignis, quia eſt naturæ igneę, agit igniendo, & calefaciendo, & quod eſt naturæ frigidæ agit infrigidando. Habent ergo cauſata determinatum modum agendi, & ideo habent determinatam, & finitam naturam. Vel hñt cauſata determinatum modum agendi ex parte menſuræ, & ex parte temporis in quo agunt, ita ꝙ tanta virtus agit in tanto tempore. Cuilibet ergo cauſato cõpetit determinatus modus agendi ſecundum determinatum tempus, vt cuilibet cauſato eſt aſſignare tempus aliquod, infra quod tempus non poſſet producere ſuum effectum: De ratione.n. cuiuſlibet cauſati. eſt quòd agat in tempore, ꝙ ſi dicatur ꝙ ſol multiplicat ſuã lucem in inſtanti, & albedo multiplicat ſuam ſpeciem, vſq; ad oculum in inſtanti, dici debet ꝙ lux ſolis non hȝ contrarium, & quòd intentiones colorum non proprie ſibi contrariant, & ꝙ illuminatio facta à luce ſolis, & multiplicatio ſpeciei coloris non ſunt actiones reales. Sed loquendo de actione reali ſecundum quam requiritur aliquod reale, opȝ ꝙ fiat in tempore: quia oẽs hmõi actiones ſunt ex contrarijs, & in contraria (vt declarari habet in primo phyſicoꝝ, & in.12. metaphyſicæ) tales.n. actiones a virtute cauſata non poſſunt fieri in inſtanti. Sed in tpe hñt fieri. Huiuſmodi aũt virtutem infinitam Deus hȝ: quia ſicut ipſe in ſui actione nõ prẹſupponit materiam: quia materia ipſa eſt effectus eius: & nulla cã præſupponit effectum ſuum. Sic in ſui actione non præſupponit diſpõnem materiæ. Quòd ergo agens requirit tps in actione ſua, hoc eſt quia prius diſponit materiam: & diſponendo materiam inducit formam. Sed ſi materia obediret agenti ad nutum, & ſtatim fieret diſpoſita, tale agens non requireret tempus in actione ſua, Et tale agens ex modo agendi argueretur, eſſe virtutis infinitę. Nam ſi tanta virtus in tanto tempore, & maior virtus in minori tempore, & ſecundum ꝙ minoratur tempus creſcit virtus. Oportet ꝙ illud quod operatur in non tempore ſit infinita virtus. Tertio poteſt accipi infinitas virtutis ex ipſa actione, ſiue ex ipſo effectu. Nam ſicut eſt maior virtus, quæ operatur in minori tempore: Ita eſt maior virtus, quæ operatur in maiorem effectum. Illa ergo virtus, quæ nunquam poteſt operari, ita magnum effectum: quin poſſit operari maiorem, oportet quòd ſit infinita. Talis autem eſt virtus primi agentis. Infinitas ergo virtutis ex eſſentia, ex modo agendi, & ex

Marginalia: B — Quinto metaph. T.cõ.22. — C — T.c.41. 43.44. & 47.& 12. metaph. T.c.6. — D

actione poteſt accipi.

E ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis vtrum in rebus cauſatis reperiatur infinitas virtutis. Dicendum ꝙ in nullo cauſato pōt reperiri virtus infinita ſimplr̄, nec quantum ad eſſentiam virtutis:nec quantum ad modum agendi, nec quantum ad ipſum effectum, ſiue ad ipſam actionem, Non quantum ad eſſentiam.quia quælibet virtus cauſata eſt determinata ad certum genus,& certis eſt circunſcripta limitibus:ita & modus agendi oīum cauſatorum limitationem quandam h3. Nam res ſicut ſe habet ad eſſe,ita & ad agere. Virtus.n. cuiuſlibet cauſati eſt quid receptum in eius eſſentia. Iuxta ergo excellentiam eſſentiæ oportet ꝙ ſit excellentia virtutis,& iuxta excellentiam virtutis op3,ꝙ ſit excellentia modi agendi, & et actionis. Si ergo eſſentia cuiuslibet cauſati eſt finita ſ̄m excellentiam,& perfectionē: quia eſt determinata ad certum prędicamentum,& ad certam differentiam generis,oportet ꝙ & virtus,& actio,& modus agendi,& cætera quę ſequuntur eſſentiam,& modum eſſentię ſint

F finita,& limitata. Simpliciter ergo non reperitur infinitas virtutis in rebus cauſatis. Attamē non eſt inconueniens ipſa cauſata aliquid participare de infinitate, & quantum ad eſſentiā, & quantum admodum agendi,& quantum ad actionem. Quantum ad eſſentiam quidem inuenimus,intelligentias aliquid participare de infinitate,quia non eodem modo determinantur ad genus,nec eodem modo ſunt in genere ſicut iſta ſenſibilia corporea. Nam hm̄oi corpora ſunt in genere,quia habent naturam compoſitam ex duabus naturis,ex potentia.ſ. & actu,ſiue ex materia,& forma,ita quòd in eis ſumitur,& proprie genus,& proprie differentia. Nam à toto,vt h3 rationem potentię ſumitur ratio generis, à parte aūt formali ſumitur ipſa dr̄ia: vt animatum quod eſt dr̄ia ſumitur ab anima,nec aliud ſignificat animatum niſi ipſam aīam,ſicut nec album aliquid aliud ſignificat quàm ipſam albedinem. Concretum enim & abſtractum,ſiue denominatiuum,& primitiuum eandem rem ſignāt:differunt

G aūt ſolum in modo ſignificandi. Si ergo dr̄ia ſumitur à parte formali,vbi non eſt pars formalis:ſed eſt ipſa forma,ibi proprie non poteſt ſumi ratio dr̄iæ. In intelligentijs ergo, quæ non ſunt compoſitæ ex materia,& forma: ſed ſunt formę per ſe ſtantes non proprie poteſt ſumi ratio generis,& dr̄ię. Si ergo in ipſis intelligentijs acciperemus rationē gn̄is,& differentiæ. Differentia ibi accepta non poſſet dicere partem naturę cum natura in eis ſit ſimplex,& non habeat partem,& partem,nec ſit compoſita ex duabus naturis. Differētia ergo ibi accepta,& genus ibi ſumptum non differrent: ita quòd vnum totum diceret partem, & aliud totum: ſed quodlibet diceret totum propter quod dr̄ia illa directe ſubijceret gn̄i, & eſſet ibi nugatio,ſi coniungeretur generi, & ſi ordinaretur prædicamentum ex talibus generibus,& differentijs: tunc hm̄oi differentiæ non caderent à latere:ſed caderent in recta linea prędicamentali,cum dicerent totum,ſicut,& genera. Non proprie ergo ibi pōt ſumi ratio dr̄ię: & per conſequens,nec proprie ratio gn̄is: quia quod non proprie h3 dr̄iam non eſt proprie genus:ſumetur tamen ibi aliquo modo ratio generis,dr̄ię, & ſpeciei. Nam ipſa natura intelligentię l3 non ſit compoſita ex duabus naturis,tn̄ non eſt actus purus,nec potentia pura,diuerſis.n.reſpectibus actualitatem,& potentialitatem importat. Ex tota ergo natura,vt h3 rōnem potentialitatis ſumetur ratio generis, & ex eadem tota natura prout h3 rationem actualitatis ſumetur ratio dr̄iæ. Ex tota vero natura, vt h3 rationem vtriuſq3 ſumetur ratio ſpeciei. Dr̄ia ergo differt ibi à gn̄e quaſi eodem modo quo differt ſpecies. Nam ſicut ſpecies non differt à genere realiter, ita ꝙ vnum dicat partem rei, & aliud totum, ſed ſolum ſecundum rationem: quia illud idem totum quod dicit genus per modum partis,& per modum potentiæ dicit ſpēs per modum totius, vt per modum potentiæ, & actus. Et quia differentia talis ſecundum, ſcilicet rationem non impedit prædicationem, ideo directe prædicatur genus:de ſpecie. Sic & differentia. quia non poteſt ibi differre à genere(vt dictum eſt) niſi ſolum ſecundum rationem: quia illud idem totum quod dicit genus per modum potentię dicit differentia per modum actus, & quia talis differentia non impedit prædicationem,per ſe,& directe prędicabitur genus de tali differentia quod eſt contra rōnem gn̄is,& differentię. Non ergo proprie poteſt ibi ſumi ratio gn̄is,& dr̄iæ.

Et in hoc ipſę intelligentię eſſentialr aliquid participant de infinitate. Sic ēt & quantū ad modum agendi, & quantum ad actionem aliquid de infinitate participant. Nam ſi ex velocitate actionis arguimus infinitatem virtutis. Ipſæ animæ cœlorum ex modo ſuo agendi: quia ſcilicet velociſſime mouent ſupercœleſtia corpora aliquid participant de infinitate virtutis, & multo magis de hmôi infinitate participant intelligentiæ, quę ſunt ſupra ipſas animas cœlorum: ſic etiam quantum ad ipſas operationes, ſiue quantum ad ipſa operata, eſt ibi aliqua participatio infinitatis virtutis. Nam cum animæ cœlorum moueant corpora tantæ magnitudinis ſicut ſunt corpora cœleſtia, Si ex eo quòd agens poteſt mouere maius, & maius corpus dicitur habere maiorem, & maiorem virtutem, mouere tam magnū corpus non poteſt eſſe ſine magna virtute, & ſine participatione infinitatis virtutis. Et ſi animæ cœlorum participant hoc modo aliquid de infinitate virtutis, multo magis de huiuſmodi infinitate participant intelligentiæ, quæ (vt dictum eſt) ſunt ſupra animas cœlorum. Hoc ergo modo vna potentia eſt infinitior alia, & plus participat de infinitate, quàm alia, vel ex modo agendi, quia minus requirit de tempore, vel ex ipſa actione, quia requirit maius opus.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis, quomodo potentia, ſiue actus dicatur vnus. Dicendum quòd poſſumus diſtinguere triplex vnum, videlicet aggregatione, continuitate, ſimplicitate, in his autem, quæ ſunt vnum ſecundum continuitatem dicitur eſſe virtus vnita quamdiu manent continua, vt ſi ignis eſt quid vnum continuitate, dicitur in eo eſſe virtus vnita quādiu manet continuus, & totus. Si autem diuideretur per partes, ita quòd in vna parte domus poneretur vna pars ignis, & in alia, alia, virtus illa ignis, quę prius erat vnita dum ignis erat totus, & continuus, dicitur poſtea eſſe diuiſa quando ſcilicet ignis eſt per partes diuiſus. In his autem quæ ſunt vnum aggregatione, virtus dicitur eſſe vnita quamdiu ipſa ſunt aggregata, vt patet in multitudine pugnatorum, in quibus eſt virtus vnita quamdiu ipſi pugnatores ſunt inuicem coniuncti, & aggregati, ſed tunc in eis eſt virtus diſperſa quando ipſi diſperſi ſunt, & diuiſi: ſic ēt eſt in igne, in quo pōt eſſe virtus vnita non modo continuitatæ (vt declaratum eſt) ſed ēt aggregatione. Nam ſi ignis eſt aliquod vnum corpus continuū, tunc erit ibi virtus vnita continuitate, ſed ſi fiat ignis ex multis corporibus, vtputa ex multis lignis erit ibi virtus vnita aggregatione. Tertio modo pōt dici, virtus vnita ſimplicitate, & ſic in intelligentijs eſt virtus vnita ſimplicitate: quia quanto eſt intelligentia ſimplicior: tanto virtus eius eſt ſuperior, & tanto hꝫ virtutem magis vnitam. Imaginabimur. n. quòd ens, & vnum conuertantur, & quòd per illud per quod aliquid hꝫ eſſe ens, habet quòd ſit vnum: & quia entitas rei potiſſime ſumitur ex actualitate, quandiu. n. aliquid eſt in potentia dicitur non eſſe, quando aūt eſt actu, dr̄ eſſe. Et ſicut ex actu ſumitur ratio entitatis: ſic ex actu ſumitur ratio vnitatis, & ſimplicitatis. Intelligentiæ ergo plus participantes de actualitate, plus participant de vnitate, & ſimplicitate, & eſt in eis virtus magis vnita. I

¶ Vlterius autem dubitaret forte aliquis qūo habeat veritatem propoſitio propoſita. ſ. ꝙ virtus vnita plus ſit infinita q̄ uirtus multiplicata. Dicendum quòd in his, quæ ſunt vnum ſimplicitate, non hꝫ dubium quod dicitur, Intelligentiæ enim, quę ſunt vnum ſimplicitate: quia hn̄t naturam ſimplicem non compoſitam ex duabus naturis, planum eſt quòd in talibus uirtus magis unita eſt magis infinita. Nam in rebus cauſatis (ut patuit) accipitur infinitum non ſimplr̄, ſed ſecundum participationem, ut illud dicitur in talibus habere uirtutem magis infinitam quod hꝫ uirtutem magis actiuam conſtat aūt quòd quicquid agit, agit ſecundum quòd eſt in actu. Quod ergo plus hꝫ de actualitate plus hꝫ de actiuitate, & quod eſt actualius, eſt & actiuius. Cum ergo ex hoc vna intelligentia ſit ſimplicior alia, quia eſt propinquior primo, & minus hꝫ de potentialitate admixta, ideo uirtus recepta in intelligentia ſuperiori, quę plus habet de actualitate, & minus de potentialitate, erit actualior, & per conſequens actiuior. In talibus ergo quia idem eſt eſſe magis unitum quod magis actuale, & quia quanto aliquid eſt actualius tanto actiuus eſt. Ergo in talibus quanto aliquid erit unitius tanto erit actiuius, & per conſequens magis infinitum. Sed

Margin notes: K (beside "ſus. In his autem quæ ſunt vnum aggregatione"); L (beside "¶ Vlterius autem dubitaret"); Supra.C. F.G. (beside "planum eſt quòd in talibus"); M (beside "actuale, & quia quanto").

ni his,quæ ſunt vnum aggregatione,vel continuitate,videmus ad ſenſum quòd virtus vnita eſt infinitior.i. actiuior,& validior qnàm non vnita,vt exercitus quàmdiu aggregatus eſt, & vnitus,fortior eſt:qm̃ ſparſus nullius eſt reſiſtentiç: ſic ẽt videmus quòd mille lapilli parui cadere poſſent ſuper alicuius hominis caput vnus poſt alium abſq; eo quòd in aliquo læderent eius caput:ſed ſi ex oĩbus illis lapillis fieret vnus lapis continuus : tunc huiuſmodi lapis ſi ſuper hominis caput caderet lęſionem in ipſo capite faceret : ratio aũt huius ſumi poteſt ex reſiſtentia paſſi:Nam paſſum non põt ſufficienter reſiſtere excellenti agenti, põt aũt reſiſtere agenti debili. Et quia aliquod aggregatum eſt vnum agens forte,diuiſum vero eſt multa agentia debilia. Plus põt vnum agens forte cui non poteſt reſiſtere paſſum quàm multa agentia debilia quibus paſſum reſiſtere põt. Videmus ẽt non ſolum in potentijs actiuis,ſed ẽt(vt cõiter ponitur in cognitiuis,quòd virtus vnita, infinitior eſt.i.fortior, & validior q̃ multiplicata. Videmus nanq; in hoĩe, quòd per ipſam potentiam intellectiuam cognoſcit oĩa intelligibilia,ſed per multas potentias ſenſitiuas cognoſcit ſenſibilia. Habet

N ergo homo intellectum vnitum,ſenſum aũt multiplicatum , multo aũt validior eſt intellĩs quàm ſenſus: ſic ẽt quia homo alia potentia cognitiua cognoſcit intelligibilia , & alia ſenſibilia: Intelligentia vero eadem potentia cognitiua,vt intellectu cognoſcit particularia , & vniuerſalia op;.n. quòd intelligentia habeat cognitionem de particularibus cum operetur circa aliquod particulare,vt circa cœlum: quòd ſi dicatur quòd intelligentia non operatur

In ꝓpoſitiõe.16.a. circa cœlum: ſed anima. Dato quòd hoc concedamus , nihilominus habebimus intentum, quia anima operatur circa hoc cœlum. Intelligentia aũt operatur circa hanc aĩam. Habet ergo notitiam huius aĩę: ſed hanc aĩam perfecte non põt cognoſcere,niſi cognoſcat operationem eius,quæ eſt mouere aliquod cœlum. Hanc aũt operationem cognoſcere non põt, niſi cognoſcat illud particulare cœlum , quod mouet illa anima. Intelligentia ergo habet virtutem cognitiuam vnitam: quia habet intellectum tantum. Homo aũt habet virtutem cognitiuam multiplicatam: quia habet intellectum,& ſenſum: fortior autem,& validior eſt illa vna virtus cognitiua intelligẽtiç q̃ ſint omnes virtutes cognitiuç humanç. ¶Deinde cum dicit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

COMMENTVM Propoſitionis decimæ ſeptimæ.

O QVOD eſt quia infinitum ipſum quod eſt intelligentia eſt quid propinquũ vni vero propter illud ergo factũ eſt ꝙ in oĩ virtute propinqua vni vero eſt plus infinitas q̃ in uirtute longinqua ab eo.

¶Propoſita propoſitione declarat eam circa quod duo facit , quia primo facit quod dictum eſt. Secundo epilogat circa determinata ibi (iam igitur manifeſtum eſt) Circa primum tria facit,ſecundum quòd tripliciter probat,quòd virtus vnita ſit infinitior,& fortior quàm multiplicata,Nam primo probat hoc prout virtutes comparantur ad ipſum primum, ſiue ad ipſum Deum. Secundo prout conſiderantur ſecundum ſe,Tertio prout referuntur ad ſuos effectus; Secunda ibi. (Quod eſt quia) Tertia ibi (& illius quidẽ ſignificatio.)

¶Dicit ergo (quod eſt) videlicet quòd virtus vnita eſt infinitior quàm ſit virtus multiplicata.(Quia infinitum ipſum quod eſt intelligentia eſt quid propinquum vni vero. Propter illud ergo factum eſt) ſupple , ꝙ ipſa ſit virtuoſior,& infinitior,ideo ſubdit (quòd in omni virtute propinqua vni vero,) ſiue vni puro,& vni primo. (Eſt plus infinitas) ideſt eſt plus de infinitate virtutis(quàm in virtute longinqua ab eo)eſt ergo vis huius rõnis, quòd quia intelligẽtia eſt ſimplicior,& ꝓpinquior vni primo,ſiue ipſi Deo,ideo eſt infinitior,& h; plus de virtute q̃ hẽat aĩa cœli,vel cœlũ ipſum,vel alia cauſata , q̃ ſunt magis longinqua a Deo. Tunc ſupplendum eſt ꝙ ẽt ſic ſe habet in virtutibus, ſicut ſe habet in intelligentia reſpectu

aliorum

aliorum cauſatorum. Sed quanto intelligentia eſt ſimplicior,& vnitior,tanto eſt deo propinquior,& per conſequens eſt infinitior q̃ alia cauſata, ita & virtutes quanto vnitiores ſunt: tanto ſunt Deo propinquiores,& per conſequẽs tanto infinitiores. Deinde cum dicit.

QVOD eſt,quia qñ incipit multiplicari deſtruitur eius vnitas,& tũc deſtruitur eius infinitas,etiam non deſtruitur,niſi quando diuiditur.

❡Probat hoc idem ſi conſideretur virtus ſm ſe dicens. (Quod eſt) ſupple,ꝙ virtus vnita eſt magis infinita(quia quando incipit multiplicari deſtruitur eius vnitas &)quia ſupple deſtructa,(tunc deſtruitur eius infinitas) .i. eius fortitudo,& eius vigor. Et ſubdit ꝙ(ẽt non deſtruitur) eius ſupple vnitas(n.ſi qñ diuiditur.)Tunc ergo ſupplenda eſt ratio. Quòd ſi ad deſtructionem vnitatis ſequitur deſtructio infinitatis,& non deſtruitur vnitas,niſi per diuiſionem,& per multiplicationem,conſequens eſt ꝙ infinitas in vnitate reſeruatur, & per diuiſionem tollitur,& quia ſic eſt virtus vnita erit infinitior,& fortior q̃ multiplicata. Multiplicatio.n.deſtruit infinitatem,vnitas aũt efficit ipſam. Quodlibet aũt eſt magis in eo per quod efficitur q̃ in eo per quod deſtruitur. Infinitas ergo virtutis erit magis,in vnitate per quam efficitur,q̃ in diuiſione,& multiplicatione per quam deſtruitur.

❡Dubitaret forte aliquis qũo infinitas virtutis per vnitatem efficitur,& per diuiſionem,& multiplicationem deſtruitur. Dicendum ꝙ vnitas competit rei ex forma,& ex actu,Diuiſio aũt,& multiplicatio competit rei ex materia,& potentialitate quia(vt dr̃ in ſeptimo metaphyſ. forma non diuiditur,niſi per materiam,ꝙ ergo aliquid ſit actiuum,& validum hoc hꝫ ex actualitate,ꝙ aũt ſit paſſiuum,& infirmum hoc hꝫ ex potẽtialitate. Vnitas ergo quæ in actualitate fundatur,& ex actualitate oritur virtutem infinitat,& augumentat:Diuiſio vero quę ad potentialitatem ſpectat infinitatem,& augumentum virtutis deſtruit, & tollit. Virtus ergo vnita eſt infinitior non ſolum per comparationem ad Deum,quia.ſ.eſt Deo ꝓpinquior:ſed ẽt prout conſideratur ſm ſe,quia.ſ.eſt actualior. ❡Deinde cum dicit. Q T. cõ.28.

ET illius quidem ſignificatio eſt virtus diuiſa,& ꝙ ipſa quanto magis aggregatur,& vnitur,tanto plus magnificatur, & vehementior fit, & efficit operationes mirabiles,& quanto magis ſpargitur,& diuiditur minoratur,& debilitatur,& efficit operationes viles. R

❡Probat hoc idem prout virtus comparatur ad ſuos effectus dicens (& illius quidem,ſignificatio).ſ. ꝙ ita ſit (eſt virtus diuiſa) .i. ipſa virtus diuiſa ſignificat,,& oſtendit nobis ad ſenſum per ſuos effectus,quòd ſit minorata,& vilificata(& quòd) ſit ſupple,ita patet quia (ipſa).ſ.virtus(quanto magis aggregatur,& vnitur,tanto plus magnificatur,& vehemẽtior fit,& efficit operationes mirabiles:& quanto magis ſpargitur,& diuiditur minoratur,& debilitatur,& efficit operationes viles) Ex ipſis ergo operationibus pꝫ, quòd vnitas virtutem augumentat,& diuiſio eam debilitat. Si enim ſit exercitus bene vnitus inuadet exercitum alium,& faciet operationes mirabiles. Si vero ſit diuiſus fugabitur, & faciet operationes viles. ❡Deinde cum dicit.

IAM IGITVR Manifeſtum eſt, & planum ꝙ virtus, quanto magis appropinquat Vni puro, & vero ſit vehementior eius vnitas: & quanto vehementior ſit vnitas,infinitas in ea eſt magis apparens, & manifeſta,& operationes eius ſunt magnæ,& mirabiles,& nobiles. S

Epilogat circa determinata dicens. (Iam igitur manifeſtum eſt,& planum)quoq; eſt (ꝙ virtus quáto magis appropinquat)vel quáto magis adhæret(vni puro & vero).i. ipſi Deo. (fit vehementior eius vnitas) & hoc quantum ad rōnem primam.ſ.ꝙ virtus vnitior eſt maior,quia eſt Deo propinquior,& ſubdit ꝙ(& quanto vehementior ſit vnitas) ſupple rei (infinitas in ea eſt magis apparens,& manifeſta) & hoc quantum ad rōnem ſecundam.ſ.ꝙ virtus vnita non ſolum,vt comparatur ad Deum , ſed etiam vt conſideratur ſm ſe eſt magis infinita,quia vnitas facit ad īfinitatē,& ad augumētū,diuiſio:aūt tollit,& deſtruit augumētū. Et ſubdit ꝙ(& operationes eius).ſ. virtutis vnitæ(ſunt)operatiões(magnę & mirabiles, & nobiles) Et hoc quantū ad rōnem tertiam v3, ꝙ virtus vnita probaī eſſe magis infinita, put comparatur ad eius operationes quas efficit nobiliores , & mirabiliores q̄ virtus diuiſa.

PROPOSITIO DECIMA OCTAVA.

A RES omnes habent eſſentiam propter ens primum, & omnes res viuæ ſunt motæ per eſſentiam ſuam propter vitam primam: & oēs res intelligibiles habent ſcientiam propter intelligentiam primam.

In ꝓpoſitiōe.16.a. Poſtq̄ Author oſtendidit,ꝙ oīa inferiora dependent à ſuperioribus, & potiſſime à Deo quantum ad virtutem. In parte iſta(vt dicebatur)declarat ꝙ oīa dependent à Deo quantum ad eſſentiam. Circa quod duo facit: Nam ſicut in determinando de virtutibus primo probauit virtutes dependere,poſtea declarauit in ipſis virtutibus eſſe gradus:ſic in determinando de eſſentijs,primo oſtendit eſſentias ipſas dependere à Deo. Secundo declarat ꝙ in ipſis eſſentijs ſunt gradus. ibi (Ex intelligentijs) in propoſitione decima nona. Circa primum duo facit,quia circa ipſam dependentiam primo proponit quandam propoſitionem. Secundo propoſitionem propoſitam declarat,& manifeſtat. ibi (quod eſt,quia ſi oīs.)

Dicit ergo ꝙ(omnes res habent eſſentiam propter ens primum, & omnes res viuę ſunt motę per eſſentiam ſuam propter vitam primam:& oēs res intelligibiles habent ſcientiam propter intelligentiam primam.) Notandum aūt ꝙ hic Author diſtinguit triplicem gradum in entibus,quia quędam hn̄t eſſe tantum:quædam eſſe,& viuere:quędam vero eſſe viuere,& intelligere. Res ergo hn̄t eſſe propter eſſe primum, viuere propter vitam primā, & intelligere propter intelligere primum.

B Dubitaret forte aliquis vtrum aliquid poſſit eſſe motum per eſſentiam ſuam , & videtur

T.cō.1. ꝙ non quia omne quod mouetur ab alio mouetur,vt probatur in principio ſeptimi phyſicorum, nihil ergo mouetur per eſſentiam ſuam. Præterea ſi aliquid mouetur per eſſentiā ſuam. Tunc idem per eſſentiam ſuam eſſet mouens , & motum, & per conſequens idem per eſſentiam eſſet in potentia,& in actu,& haberet in ſe oppoſita: quod eſt inconueniens. In contrarium eſt author in lrā, qui ſupponit res aliquas eſſe motas per eſſentiam ſuam. Dicendum ꝙ res motas per eſſentiam ſuam vocat hic Author res viuentes. Dicuntur aūt res viuentes eſſe motę per eſſentiam ſuam,quia mouent ſeipſas. Ex hoc.n. dicitur aliquid viuere in quantum mouetur ex ſe. Vnde & aquæ dicuntur viuę,quæ mouentur,& fluunt, mortuę aūt dicuntur quę quieſcunt,& manent: vt quia ignoramus cauſam motus aquę videtur nobis ꝙ aqua moueatur ex ſe. Ideo aquam ſic motam vocamus viuam. Res ergo

C Primo de anima. T.cō. 19. & .2. de aīa.T.cō. 14.& 16. mouentes ſeipſas vocamus viuas. Et quia ſenſus pręſupponit motum , quia nihil ſentit qđ non mouetur ex ſe:ideo viuum,& animatum diſtinguimus à non viuo motu , & ſenſu (vt declarari habet in libro de anima)Res ergo viuæ ſunt motæ per eſſentiam.i. ſunt mouentes ſeipſas:& ſunt viuentes propter vitam primam. Quod ergo obijcitur in contrarium ꝙ nihil poteſt mouere ſeipſum. Sed omne quod mouetur ab alio mouetur. Dici debet ꝙ hmōi motus:vel eſt res aliqua,vel eſt ſolum ſm noſtrum modum intelligendi : ſi ſit ſolum ſecundum nr̄m modum intelligendi non eſt inconueniens,ꝙ aliquid ſic ſeipſum moueat,

ſed ſi hmõi motus ſit res aliqua,idem mouebit ſeipſum , & non mouebit ſeipſum, mouebit
ſeipſum quidẽ,ſed ſm̃ aliud,& aliud,vt idẽ ſm̃ vnam partẽ mouebit ſeipſum ſm̃ aliã partẽ,
vt aĩal mouet ſeipſum,ſ; non ſm̃ idẽ,ſed aĩal ſm̃ aĩam eſt mouens,& ſcd̃m corpus eſt motũ.
Idem ergo erit in potentia,& in actu,motum,& mouens,ſed non ſecundum idem.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis,quia videtur Author velle,ꝙ variȩ perfectiones cauſatȩ
& ſecdæ reducantur in uarias pfectiones cauſantes & primas,ut ꝙ eſſe cauſatorũ reducat̃ D
in ens primum,uiuere in uitam primã,& intelligere in intelligentiã primam , Videtur ergo
ex hoc,ꝙ ſit dare plura prima,& per conſequens plures primos. Videtur.n. ex hoc quòd
ſcd̃m numeꝝ perfectionum repertarũ in cauſatis,ſit dare numeꝝ cauſantium perfectiones
illas. Dicendũ quòd ſemper agens(niſi ſit æquiuocũ,vel inſtr̃ale,aſſimilat ſibi paſſum. Per-
fectiones ergo in effectibus non ſunt , niſi quædã ſimilitudines deriuatȩ à perfectionibus
cauſarũ. Eſſe ergo viuere,& intelligere,& oẽs perfectiones quas videmus in iſtis cauſatis
perfectiſſime reperiuntur in Deo. Vnde & phyloſophus in.5.metaphyſ. vult quòd primũ
principium ſit perfectiſſimũ:quia in eo reſeruant̃ perfectiones oĩum gn̄um. Aduertendum T.cõ.21.
tñ,quòd l; oẽs iſtȩ perfectiones veriſſime ſint in Deo,ſunt tñ ibi vnitiue,& modo vno, in
cau atis aũt ſunt modo vario,& multiplicato. Sic.n.imaginabimur,vt ſæpe ſæpius diximꝰ,
quòd perfectio quanto communior tanto (vt recipitur in materia, eſt imperfectior, ſi ab- Supra in
ſtracta,& ſeparata,eſt perfectior,vt ſi eſſe eſt communius, q̃ viuere, & viuere q̃ intelligere, ꝓpõne.4
vt iſtȩ perfectiones ſunt receptæ,& vt ſunt in alio habebunt hunc ordinem,v; quòd intel- m. n. nu.
ligere includit viuere,& eſt perfectius q̃ viuere. Nam viuere vita intellectuali eſt quoddã oo. & in
nobile viuere. Sic viuere includit eſſe,& eſt perfectius,quàm eſſe,nam eſſe modo vitali eſt ꝓpor. 9.
quoddam nobile eſſe:ſed ſi eſſet vera poſitio Platonis,v; quòd eſſe,viuere,& intelligere, eſ- g.h.
ſent ſeparata,eſſe ſeparatũ eſſet perfectius,& nobilius quàm viuere,& intelligere. Haberet
enim tale eſſe ſeparatum modum oppoſitum ad viuere,& intelligere, quæ ſunt in cauſatis.
Nam ſicut intelligere in cauſatis eſt quoddã nobile,& excellens viuere,& viuere eſt quod-
dam excellens eſſe:Ita eſſe illud ſeparatum eſſet quoddam excellens viuere , & quoddam
excellens intelligere,in illo.n.eſſe reſeruaretur excellenter viuere,& intelligere,& cæteræ
perfectiones:Sed l; non ſit vera poſitio Platonis iuuat tñ nos ad intelligendam quandam
maximam veritatem:quia licet non ſit dare multa talia ſeparata eſt tñ dare vnum aliquod Poſitio
ſeparatum quod eſt cã oĩum aliorum. Ergo oportet quòd illud ſeparatum ſit tale in quo Platoni-
contineantur omnia(vt poſſit eſſe oĩum cauſa,vel oportet quòd illud ſit tale in quo con- ci.
ueniant oẽs cauſȩ. Hoc aũt eſt eſſe: Nã oẽs cauſæ cõueniunt in dando eſſe, quicquid.n. eſt E
effectus alicuius, in tm̃ eſt effectus eius inquantũ accipit ab eo eſſe. Vñ & primũ qđ ab in
tellectu cõcipit̃ eſt ens,& eſſe,vt dicit Auicenna in metaphyſ.ſua.Deus ergo nihil eſt aliud
q̃ quoddã eẽ abſtractũ purũ,& ſeparatũ,& quia quãto aliquid eſt cõius,tãto ſeparatũ eſt pfe Auicẽna.
ctius.Ideo op; ꝙ illud eẽ ſit pfectiſſimũ,& ꝙ in eo reſeruent̃ oẽs pfectiões. eſſe ergo Dei ni
hil eſt aliud q̃ quoddã infinitũ pelagꝰ pfectionũ.Et ſic illud eẽ eſt viuere,eſt ĩtelligere,& eſt F
oẽs aliæ pfectiões.Vñ ecõuerſo ſe h; illud eẽ ad pfectiões,& pfectiões cãtoꝝ ad eẽ,Nã ĩtelli
gere in cãtis nõ reſeruat̃ in quocũq; eẽ,ſ; in eẽ dũtaxat nobili.Et viuere cauſatoꝝ nõ eſt qđ
cũq; eẽ,ſ; vt dicebat̃,eſt eẽ nobile. Vñ cãtoꝝ pfectiões ſunt excellẽter eẽ:ſ; in Deo eſt ecõ-
uerſo.Nã eẽ Dei eſt excellẽter oẽs iſtæ pfectiones. Illud ergo eẽ,eſt viuere nõ qđcunq; , ſ;
ſuperexcellẽs,& eſt intelligere nõ quodcunq;,ſ; ſupexcellens, & qđ dictũ eſt de viuere , &
intelligere,intelligendũ ẽ de pfectiõibus alijs:quia illud eẽ,eſt oẽs pfectiones ſupexcellẽter.
Oẽs ergo pfectiões ſunt in Deo vnitiue,qa ſunt vnũ eẽ Dei.Intells tñ nr̃ qꝛ nõ põt cõprȩhẽ-
dere illud eẽ Dei,qđ(vt diximꝰ)ẽ quoddã pelagus infinitũ,vno cõceptu,& vno verbo,app̃-
hẽdit ipm multis cõceptionibus,& noĩat ipm multis noĩbus.Et vocat illud eẽ,viuere,& vo-
cat illud ĩtelligere,& noĩat ipm ſm̃ noĩa aliaꝝ perfectionũ,& vere illud eẽ eſt oẽs illȩ perfe
ctiões.Et ſi poſſemꝰ illud cõpræhẽdere,ſicut illud vnũ eẽ cõtinet in ſe oẽs iſtas pfectiões, ſic
app̃hẽdẽdo,vel cõprȩhẽdẽdo tale eẽ formaremus vnũ cõceptũ in quo ĩtelligeremꝰ oẽs hmõi G
pfectiões:ſ; qa ñ poſſumꝰ illud ĩfinitũ pelagꝰ app̃hẽdere,ñ poſſumꝰ vno ꝯceptu oẽs pfectionẽ

dei exprimere, ſed formamus inde multos cōceptus, & oēs illi conceptus non ſufficienter
immo valde inſufficienter exprimunt diuinam perfectionem, attamē perfectius exprimūt
diuinā perfectionem plures cōceptus noſtri q̄ vnus conceptus tantū, & quod dictū eſt de
conceptibus nr̄is intelligendū eſt de ipſis rebus cauſatis. Nam nulla res cauſata pōt recipe
re illud infinitum pelagus perfectionis. Si.n.infinita aqua offerret ſe vni modico vaſi, illud
modicum vas non poſſet capere illam totā aquam infinitā: ſed aliquid modicū de illa par-
ticiparet: ſic diuina bonitas tota ſe offert cuilibet cauſatorum, nullum tñ cauſatum pōt
totam illam capere: ſed vnū cauſatorum participat de bonitate primi ſm̄ vnum modū: &
aliud ſm̄ alium modū: & tandem quodlibet ſecundū ſuum modum, & ſic iſta eſt illa men-
S.in cō. p ſura conueniens de qua dicebatur in propōne præcedenti, ꝙ deus menſurat oīa menſura
pōis. 16. conuenienti omni enti. Oīa.n.menſurat deus menſura cōuenienti: quia quodlibet cauſa-
Z. &. torum ſm̄ modum ſibi cōuenientem participat de bonitate primi. Hmōi ergo perfectio-
H nes quæ ſunt in cauſatis, multiplicatę, & ſparſę, & imperfectę, ſunt in Deo vnitiue, ſimpli-
citer, & perfectę. Dicamus ergo ꝙ aliqua cauſata participant de bonitate primi quantum
ad eſſe tantum, aliqua vero quantū ad eſſe, & viuere. Et aliqua quātum ad eſſe, viuere &
intelligere: ita ꝙ eſſe cauſatorum eſt ab eſſe, quod eſt eſſe primum. Et viuere cauſatorum
dicitur eſſe a vita quæ eſt vita prima, & intelligere cauſatoꝝ dicitur eſſe ab intelligētia quæ
eſt intelligentia prima. Eſſe ergo, viuere, & intelligere in rebus cauſatis pōt dicere perfe-
ctiones realr̄ differentes & varias. Nam eſſe reꝝ carentium vita, eſt realr̄ differens a vi-
uere. Nam viuere eſt idem ꝙ eſſe in viuentibus. Eſt tñ realr̄ differens ab eſſe quod eſt in
non viuentibus. Sic viuere in carentibus intelligentia, eſt realr̄ differēs ab intelligere: ſed
licet ſic ſit in cauſatis, in Deo tñ eſſe viuere, & intelligere vnam & eandē rem dicunt dif-
ferentem tm̄ ſm̄ noſtrum modū intelligendi. Nam illa res alr̄ apprehenditur ab intellectu
nr̄o, prout apprehenditur velut eſt quoddā eſſe, & alr̄ velut eſt viuere, & alr̄ velut eſt in-
telligere. Eſſe ergo primū a quo eſt omne eſſe, & vita prima a qua eſt omne viuere, & in-
telligentia prima a qua eſt omne intelligere nō ſunt plures Dij: ſed vnus & idem Deus, eſt
ergo dare plura talia prima differentia ſecundum rationem, & ſecundum noſtrum modum
intelligendi, non autem differunt realiter, vt Platonici poſuerunt.
I ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis quare ad hos, tres gradus reducūtur perfectiones crea-
turarum, vȝ ad eſſe viuere & intelligere. Dicendū ꝙ (vt cōiter ponitur) res pōt tripliciter
conſiderari, vel vt aliquid in ſe, vel vt tendit in aliud, vel vt continet alia. Tendere autem
in aliud eſt dupplr̄, vel tanq̄ motum ab alio, vel tamq; motum ex ſe. Si aūt tendit aliquid
in aliud ſolū tanq̄ motum ab alio, non erit hoc perfectionis in eo, & ideo per tale tendere
in aliud non cōſtituetur diuerſus gradus in entibus: Sed per tendere in aliud ex ſe (cū hoc
ſit perfectionis) cōſtituitur gradus ſuperior in entibus, & in hoc gradu dr̄ eſſe viuentia.
Nam viuere eſt quoddā moueri vel operari ex ſe: Illa.n.dicuntur mortua vel nō viuā quæ
non mouentur niſi ab alio mota, & quę non agunt niſi ab alio mota, Illa ergo dr̄ viuere
quę mouētur ex ſe. Vñ tam in operationibus q̄ in motibus transfertur nomē vitę ad quæ-
dam non viuentia ex eo ꝙ videntur ex ſe moueri vel operari. Vt dr̄ aquæ viuæ (vt ſu-
Supra.B. pra diximus, aquę quę mouentur, quia ex ſe videntur moueri: ſic etiā dr̄ ignis viuus quia
creditur operari ex ſe: non tū proprie viuit quia non habet ſuæ actionis dñium, vtroq;.n.
modo accipitur vitale, & ex eo ꝙ eſt moueri ex ſe, & ex eo ꝙ eſt habere dñium ſuæ actio
nis, & iſte eſt nobilior modus viuendi, hr̄e.ſ.dñium ſuę actionis, & operari ex ſe. Et moue
ri ex ſe perfectionis eſt, qm̄ aliquid moueri ex ſe, eſt illud tale eſſe diuiſibile in aliqua duo,
quorum vnū ſit per ſe mouens, & aliud per ſe motum, eſſe aūt per ſe mouens perfectio-
K nis eſt. Similiter cōtinere alia in ſe pōt eſſe dupplicīter.ſ.materialr̄ ſicut plātę & mixta cō-
tinent in ſe elemēta, vel formal ter ſicut cognoſcens cōtinet cognita, ſm̄ quē modū omnia
ſunt in aīa non materialiter (ſicut poſuit Empedocles) aīam compoſitam ex omnibus (vt
Empęd. eſſet cognoſcens oīa) ſed ſunt ibi formalr̄ in quantum ſunt ibi ſimilitudines rerū, quę ſunt
quædam formales expreſſiones ipſarum. Vnde & ipſe ſenſus prout eſt potentia cogniti-

ua recipit

uā recipit ſpēs rerum formalr̄, & non materialr̄, ſicut dr̄ in ſecūdo de aīa, ꝙ ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpecieꝝ ſine materia. Continere aūt in ſe res materialr̄ non facit alium gradū in entibus, ſed cōtinere in ſe res formalr̄, non materialr̄, & maxime ſi contineat res nec materialiter, nec cum conditionibus materię (ſm quem modum ſunt res in intellectu) facit in entibus gradum altiorē. Trēs ergo erunt gradus in entibus, quoꝝ primus accipitur ex eo ꝙ res ſunt aliquid in ſe, & ſm talem gradum dār, res eſſe, & in hoc conueniunt omnia ſecundus vero gradus in entibus eſt prout res non ſolum ſunt aliquid in ſeipſis, ſed etiam per ſe & ex ſe tendunt in alia, & in hoc gradu ſunt viuentia quibus competit ex ſe in alia tendere. Tertius aūt gradus in entibus eſt prout res non ſolum ſunt aliquid in ſeipſis, & prout non ſolū ex ſe tendunt in alia, ſed etiam prout continent alia, nec materialiter nec cum conditionibus materię, ſed formaliter: & in hoc gradu ſunt res habentes cognitionem intellectiuam. Et quia oēs iſtę perfectiones receptę in cauſatis oportet ꝙ ſint a perfectionibus repertis in cauſa: quia quæ ſunt cauſatorum ſuperabundantius inſunt cauſis, vt dicit Dionyſius in de Diuinis nominibus. Ideo oportet ꝙ eſſe, viuere, & intelligere, ſint in Deo, a quibus perfectionibus diuinis hn̄t eſſe hmōi perfectiones in ipſis cauſatis. T. c. 12. &. 138. Dionyſi9

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis per quid īnoteſcat nobis ꝙ omnes hmōi perfectiones in Deo vnā & eandem rē dicant. Dicēdum ꝙ ipſe ordo & analogia reꝝ hoc nobis manifeſtat. Videmus.n.ꝙ ea quæ ſunt in ſupiori gradu, cōtinent inferiores gradus, vt ſi ſunt tres gradus entiū, puta eſſe, viuere & intelligere. Intelligere qd̄ eſt gradus ſupmus includit eſſe, & viuere. Ea.n.intelligunt viuūt & ſunt: Viuere aūt quod eſt gradus medius includit ipſum eſſe, Nā quæcūq; viuunt de neceſſitate ſunt, eſſe aūt qd̄ eſt gradus infimus, alia nō includit. Entia ergo viuentia & intelligētia non ſunt niſi quædā participationes diuinæ magis & minus pfectę Nā qui bonitatē pmam valde modicū, & infimo gradu participant dār eſſe tantum. Et adhuc in ipſo eſſe ſunt gradus, quia plus participāt de hmōi bonitate quę participant eſſe in actu, q̄ quæ participant eſſe in potentia. Nihil eſt tn̄ quod ſe abſcōdat a calore eius, & nō participet aliquid de bonitate & influentia eius. Quæ vero participant bonitatē primam in altiori gradu non ſolū ſunt, ſed etiam viuūt. Et etiā in ipſo viuere ſunt gradus, quia quædā viuunt vita ſolū quaſi materialr̄, quia mouentur ex ſe in quantū materialr̄ recipiunt nutrimentum in ſeipſis, & ſic augent & nutriunt ſeipſa, vt plantæ: Quædā autem viuūt vita ſenſibili, vt ceruus, leo, bos, & ſic de alijs brutis, Vlterius aūt quædam participant bonitatē primi adhuc in altiori gradu, vt habentia cognitionem intellectiuam, quę non ſolū ſunt & viuunt. Sed etiam intelligunt, & in hoc etiā ſunt gradus, quædā in ſui primordio hn̄t intellectū nudū, vt Aīę humanę quaꝝ intellectus naſcīū ſicut tabula raſa in qua nihil eſt depictū, quędā aūt hn̄t intellectū plenū formis, vt intelligētię quæ nō intelligunt per ſpēs acquiſitas, ſed īnatas & cōcreatas. Eſſe ergo viuere, & intelligere, nō dicunt niſi pticipationē vnius & eiuſdē bonitatis v3 diuinę, quā impfecte participāt entia, pfectius viuētia, & adhuc pfectius ītelligētia. Ipſe ergo modus pticipādi reꝝ, & ipſe ordo pticipātiū ſufficiēter declarat ꝙ oēs hmōi pfectiones in cātis nō dicūt niſi pticipatiōes eiuſdē bonitatis diuinę, alr̄ tn̄ & alr̄, ſm ꝙ magis & minus participatur ab eis. ¶ Deinde cū dicit.

COMMENTVM Propōnis decimæ octauæ.

Qvod eſt, quia ſi omnis cauſa dat ſuo cauſato aliquid, tūc proculdubio primū ens dat cātis ſuis ens. Et ſimiliter uita prima dat cauſatis ſuis motum. Quoniam uita eſt proceſſio procedens ex ente primo, quieto, & ſempiterno, & eſt motus primus. Et ſimiliter intelligentia dat cauſatis ſuis ſciētiā. Quod eſt, quia omnis ſciētia uera nō eſt niſi intelligentia. Et intelligentia eſt primū ſciens quod eſt influens ſciam ſuper omnia reliqua ſcientia. M

❡Propoſita propõne declarat & manifeſtat eam, circa quod duo facit, quia primo oſtẽdit qũo omnia entia ſunt ab ente primo, viuentia aũt a vita prima, intelligentia vero ab intelligente prĩo, ſiue ab intelligentia prima. Scđo per modũ recapitulationis oñdit qũo hmõi cauſata diuerſimode eſſe hñt a ſua cã ibi (redeamus aũt & dicamus.) Dicit ergo (qđ eſt, quia ſi oĩs cã dat ſuo cauſato aliquid) quia ĩprimit ei ſimilitudinẽ ſuam (ſic ꝓculdubio primũ ens dat) oĩbus (cauſatis ſuis ens).i.eſſe (& ſimiliter vita prĩa dat cauſatis ſuis motũ) & vitam (qm̃ vita eſt proceſsio ꝓcedens ex ente prĩo quieto, & ſempiterno, & eſt motus primus) eſt.n.vita quidã motus primus ꝓcedens ab ente primo, ſempiterno, quieto, & ĩmobili, & ſubdit ꝙ (& ſimiliter intelligentia) ſupple prĩa (dat cauſatis ſuis ſcĩam, quod eſt quia oĩs ſcĩa vera non eſt niſi intelligentia, & intelligentia eſt primũ ſciens qđ eſt influens ſcĩam ſuꝑ oĩa reliqua ſcĩa).i.ſuꝑ oĩa reliqua intelligẽtia, & hñtia ſcĩam. ❡Notãdũ aũt vim rõnis huius in hoc cõſiſtere, ꝙ cã dat cãto aliqđ: quia dat ei ſimilitudinẽ ſuã. Ergo a prĩo ente erit eſſe qđ eſt ſimilitudo eius in alijs entibus, & a prĩa vita erit viuere, qđ eſt ſimilitudo eius qđ eſt in alijs viuẽtibus, & a prima intelligẽtia erit intelligere & ſcire qđ eſt ſimilitudo eius in alijs intelligẽtibus & ſcientibus. ❡Notãdũ etiã ꝙ aliqui libri hñt ꝙ primũ ſciẽs eſt influẽs ſcĩam ſuꝑ reliqua ſcita, ſed correctior lr̃a eſt q̃ hẽt, ſuꝑ reliqua ſcĩa, vt pʒ ex antiqs textibus.

N ❡Dubitaret forte aliquis, qũo vita ſit primus motus procedens ab ente quieto, & ſempiterno. Dicendũ ꝙ ea quæ mouẽtur ex ſe ſunt prius mota q̃ ea quę mouentur ab alio: Vñ phyloſophus probat ꝙ cœlũ mouetur ex ſe: quia dignum eſt ꝙ primus motus cõpetat primo mobili, motus ergo ex ſe eſt motus primus, & quia illa dicuntur viuere quæ mouẽtur ex ſe, ideo vita eſt motus primus, & iſte motus primus eſt procedens ab ente primo, quieto, & ſempiterno, quia ſemper motus procedit ab ĩmobili, non.n.eſt abire in infinitũ. Si.n. omne quod mouetur ab alio mouetur, quia nihil mouet ſeipſum primo, oportet deuenire ad aliquid oĩo ĩmobile. Primũ ergo dr̃ viuere non ꝙ ei cõpetat motus, nec ꝙ ipſe moueatur ex ſe, nec ab alio, ſed ideo dr̃ viuere quia operatur ex ſe & habet dñium ſuę operationis. Non.n.eſt agens ex neceſsitate naturæ ſed per intellectũ, omne aũt agens ꝑ intellectum habet dñium ſuæ operationis, & operatur ex ſe, & dicitur viuere, & ex hoc ipſa actio intellectus dicta eſt vita. Nã & ipſum intelligere eſt quoddã opus vitæ, ſiue eſt opus viuẽtis, quia eſt opus habentis dñium ſuæ actionis. Habet etiam ſpecialem rõnem, quare actio intellectus dicatur vita. Sed non eſt pręſentis ſpeculationis. Sufficiat aũt nũc ſcire ꝙ Deus dicitur viuere, quia operatur ex ſe, & quia operaẽ per intellectũ, a ſuo aũt viuere, & a ſuo operari per intellectũ, & a ſe ipſo manente in ſe ĩmobili eſt oĩs motus, iuxta illud Boetij. Immobilis in ſe manens dat cũcta moueri. Si ergo ab hoc ĩmobili eſt oĩs motus, cũ vita ſit quidam motus, quia eſt quidã motus primus, cõſequens eſt ꝙ ab hac prima vita, & ab hoc immobili ſempiterno ſit omnis vita, patet ergo ꝙ ipſa vita non eſt niſi quidam motus primus procedens a tali ente primo immobili ſempiterno.

8 physicoꝝ. T. cõ. 27. & 39.

Boetius.

O ❡Vlterius forte dubitaret aliquis qũo ſcĩa non eſt niſi intelligentia. Dicendũ ꝙ, ꝑ ſenſum non acquiritur ſcĩa, & cognitio ſenſitiua non meretur dici ſcĩa. Scĩa ergo nõ eſt niſi intelligentia, quia non eſt niſi cognitio intellectiua. Et quia ſic eſt, prima intelligentia, ſiue primum intelligens eſt primũ ſciens, & eſt influens ſcĩam ſuper oĩa reliqua, quæ ſunt ſcĩa. Vel poſſumus dicere ꝙ ſcĩa nõ eſt niſi intelligentia, quia nõ eſt habita niſi per intelligẽtia.i.per cognitionẽ principioꝝ quæ dr̃ intellectus vel intelligentia. Hmõi aũt intelligentia potiſsime debet dici cognitio primi principij: quia in eo relucent oĩa. Scĩa ergo nõ eſt niſi intelligentia, & nõ eſt cauſata niſi ꝑ intelligentiã.i.per cognitionẽ primi principij, vel per cognitionẽ quæ eſt primũ principiũ, quia ipſum primũ principiũ eſt ſua cognitio, & eſt ſua intelligẽtia, eſt.n. Deus ipſa ſua actio. Intelligẽtia ergo ſiue cognitio primi principij eſt principiũ oĩs ſcię, & eſt ipſum primũ ſciens.i.eſt ipſe Deus: quia Deus (vt dictũ eſt) eſt ſua cognitio. Dupplr̃ ergo põt exponi textus, primo vt per intelligẽtiã intelligatur cognitio intellectiua & tunc eſt plana lr̃a, vʒ ꝙ ſcĩa vera non eſt niſi intelligentia.i.cognitio intellectiua, nõ ſenſitiua. Et intelligentia prima.i.cognitio intellectiua prima eſt primũ ſciens.i.eſt ipſe Deus

qui eſt influens &c. ¶Scđo modo pôt exponi lr̃a, vt per intelligentiá intelligatur cognitio principiorũ, & potiſsime cognitio primi principij.i.ipſius dei, & potiſsime cognitio quá Deus habet de ſeipſo. Tunc ergo erit ſenſus ꝙ ſcía vera non eſt niſi intelligentia.i.nõ eſt niſi per intelligentiá.i.per cognitioné & per ſciam, quá hét Deus de ſeipſo.Ná oís alia ſcía, & oís alia cognitio deriuata eſt a cognitione & a ſcía diuina. Et ſubdc ꝙ intelligentia.i.cognitio ipſius primi principij, ſiue cognitio & ſcía quá habet Deus de ſeipſo, eſt ipſum primum ſciens,quia Deus eſt ſua cognitio,& hoc primũ ſciens eſt influens ſciam ſuper reliqua entia quę ſunt ſcía.i.quę ſunt ſcientiam habentia. ¶Deinde cum dicit. P A

SECVNDA Pars Principalis Commenti.

REdeamus ergo & dicamus ꝙ ens primũ & quietũ eſt cã cauſarũ, & ſi primũ ens dat oĩbus rebus ens.Tunc dat eis per modũ creationis. Vita autem prima dat eis quæ ſunt ſub ea uitam,non per modum creationis, ſed per modum formæ, & ſimiliter intelligentia non dat eis quæ ſunt ſub ea de ſcientia & de reliquis rebus,niſi per modum formæ. Q

¶Oſtendit per modum recapitulationis quó omnia hmói, cauſata diuerſimode eſſe hñt a ſua cã. Nam licet oía entia habeant eſſe ab ente primo,& viuentia habeát viuere a vita prima, & intelligentia habeát ſuũ intelligere ab intelligétia prima. Hoc tñ non eſt eodé modo quia eſſe eſt ab ente primo ꝑ creationé, viuere aũt eſt a vita prima,& intelligere ab intelligentia pría,per informationé ideo ait (Redeamus ergo & dicamus, ꝙ ens primũ & quietũ eſt cã cauſarũ. Et ſi primũ dat oíbus rebus ens).i.eſſe(tunc dat eis).i.rebus ipſum eſſe.(Per modum creationis: vita aũt prima dat eis quæ ſunt ſub ea vitá non per modum creationis ſed per modũ formæ. Et ſimiliter intelligentia nõ dat eis quæ ſunt ſub ea de ſcía & de reliquis rebus).i.de reliquis bonitatibus (niſi per modum formę.) ¶Notandũ aũt ꝙ cõiter hi textus ſunt corrupti: ſed ita debet ſtare textus, ſicut nunc legimus, vt patet ex antiquis textibus. E ¶Notádũ etiam ꝙ hęc propó hic poſita.ſ.ꝙ res hñt eſſentiá ꝑꝑ ens primũ &c. Habeť in libro Procli, & eſt propó. 120. habetur aũt ſub his verbis. R Procli propó. Oía quidé quæcunq; entia ex fine ſunt & infinito ꝑꝑ primũ ens,oía aũt viuétia ſui ipſorũ ſunt motiua ꝑꝑ vitá primá, oía aũt cognitiua cognitióe ꝑticipant ꝑꝑ intellectũ primũ. Ad cuius euidétiá ſciendũ ꝙ oía entia creata ſũt cõpoſita ex fine & ĩfinito.i.ex potétia,& actu,ſiue ex eſſentia & eſſe, ita ꝙ ipſa potétia,de ſe eſt ĩfinita & interminata:finiť aũt & terminatur ꝑ actũ & eſſentia q̃ etiá de ſe eſt infinita,& interminata finitur,& terminať per eſſe, tale aũt eſſe ꝙ ſit cõpoſitũ cum eſſentia hñt entia ꝑꝑ ens primũ,ſed ꝙ ſint viuentia & ꝙ moueant ſeipſa hñt ꝑꝑ vitam primam,ꝙ aũt ſint cognitiua & cognitione participét habéť ꝑꝑ intellectũ primum. Hęc auté verba ſi bene cõſiderentur oĩno eundé intellectum hñt cum propóne hic poſita.

¶Dubitaret forte aliqs quó eſſe ſit ꝑ modũ creatióis,viuere aũt & ĩtelligere & reliquę bonitates ſint ꝑ modũ formæ,ſiue ꝑ modũ informatióis. S Dicédũ ꝙ hoc breué hét difficultaté. Ná illud dr̃ ꝑduci ꝑ modũ creatióis qđ ꝑduciť nullo p̃ſuppoſito,illud aũt dr̃ ꝑduci ꝑ modũ formæ,vel ꝑ modũ informatióis qđ ꝑduciť aliquo p̃ſuppoſito:& qa inter ꝑfectióes pría ꝑfectio eſt eſſe,& quia eſſe nullá aliá ꝑfectioné p̃ſupponit,ió dr̃ ꝑduci ꝑ modũ creatióis.reliquæ aũt ꝑfectióes quia p̃ſupponũt eſſe dñr ꝑduci ꝑ modũ formę vel ꝑ modũ informationis. Imaginabamur.n.ꝙ ſicut drĩæ(quia ſũt magis cõtractę)ſe hñt ꝑ modũ formę reſpectu generis ſic oés aliæ perfectiones (quia ſunt magis cõtractæ q̃ eſſe) ſe hñt per modũ formæ reſpectu ipſius eſſe, In ꝑpoſitióe.17.F ſicut ergo qui intelligit aíal,intelligit aliquid qđ eſt in potétia ad hanc drĩam vel ad illá.Sic qui intelligit eſſe,intelligit aliquid qđ eſt in potétia ad hác ꝑfectioné & ad illá,vt qđ eſt in potétia ad talé ꝑfectioné q̃ eſt viuere,vel qđ pôt eſſe tale ens in quo reſeruať viuere,& tale in quo reſeruatur intelligere,vel alię ꝑfectiones.Accipiť ergo hic eſſe pro eo quod de re primo appræhendiť & qđ primo intelligitur eſſe productum.

PROPOSITIO DECIMA NONA.

A EX INTELLigentijs eſt, quæ eſt intelligentia diuina, qm̄ ipſa recipit receptionem multam ex bonitatibus primis, quæ procedunt ex bonitate prima: & de eis eſt, quæ eſt intelligentia tantum, qm̄ non recipit ex bonitatibus primi, niſi mediante intelligentia: ex animabus eſt, quæ eſt anima intellectualis, quoniam eſt pendens per intelligentiam: & ex eis eſt, quæ eſt aīa tantum. & ex corporibus naturalibus eſt cui eſt anima regens ipſum, & faciens derectiones ſuper ipſum: & de eis ſunt, quæ ſunt corpora tantum non habentia animam.

¶ Poſtquàm Author oſtendidit, quòd oēs eſſentię dependent ab ente primo, ſiue ſint eſſentię hn̄tes eſſe tm̄, ſiue habentes eſſe, & viuere, ſiue habentes eſſe, viuere, & intelligere: In
In ꝑpoſi parte iſta (vt dicebatur) declarat quòd in ipſis eſſentijs ſunt gradus, quia quædam ſunt eſ-
tióe.18.a ſentiæ ſuperiores: & quædam inferiores. Ad cuius euidentiam ſciendum quòd in ordine rerum ſunt quatuor gradus. Nam in ſupremo gradu, eſt ipſe Deus, ſiue ponitur eſſe vnus Deus tm̄ ſm̄ quòd veritas ſe hʒ, & ſecundum quòd ponit fides nr̄a, & prout poſuit phyloſo-
Plato. phus, ſiue ponantur multi, ſecundum quòd poſuit Plato. Poſuit.n: Plato plures Deos, licet vnum tm̄ poneret Deum ſummum. In primo ergo gradu eſt ipſe Deus ſecundum veritatē, vel eſt ordo deorum ſecundum poſitionem Platonis: in ſecundo aūt gradu ſunt intelligentiæ. In tertio aūt ſunt aīæ. In quarto vero, & infimo gradu ſunt corpora. Eſt ergo ordo in eſſentijs rerum, vel in rebus, quia intelligentiæ ſunt ſupra aīas. Aīæ vero ſupra corpora.
B Rurſus in ipſis intelligentijs ſunt gradus, quia quędam ſunt intelligentiæ ſuperiores, & vocantur intelligentiæ diuinæ, quædam vero ſunt inferiores, & vocantur intelligentiæ tm̄. Et in ipſis aīabus ſunt gradus, quia ſicut intelligentiæ ſuperiores participant plus de bonitate Dei, & dicuntur diuinæ. Intelligentiæ vero inferiores deficiētes, à plenitudine huius participationis dicuntur intelligentię tantum, ſic in aīabus quędam ſunt participantes cōditiones intelligentiarum, & vocantur aīæ intelllectuales, quędam vero ſunt inferiores deficientes ab hac participatione, & vocantur aīæ tm̄, Hoc ēt modo eſt ipſis corporibus, quia quædam corpora ſunt nobiliora, & participant aīas, vt corpora aīata, & quędam ſunt ignobiliora deficientia à tali participatione, vt ea quæ ſunt corpora tantum, non habentia animas. Excepto ergo Deo, qui eſt primum ens, & cā oīum rerum, ſunt ſex gradus entiū cauſatorum: quia in primo gradu ſunt intelligentię diuinę. In ſecundo ſunt illę quæ dicuntur intelligentiæ tantum. In tertio gradu ſunt animæ ītellectuales. In quarto autem gradu ſunt animę quæ dicuntur animę tantum. In quinto vero gradu ſunt corpora animata. In ſexto aūt & infimo gradu ſunt corpora inanimata, ſiue non habentia aīam, quę dicuntur corpora tm̄. Duo ergo facit Author, quia primo proponit hmōi propōnem. Secundo propōnem
C propoſitam declarat, & manifeſtat. ibi. (& hoc non eſt ita.) Dicit ergo ꝙ (ex intelligentijs).i. ex ordine intelligentiarum (eſt) ſupple intelligentia, (quę eſt intelligentia diuina, qm̄ ipſa recipit receptionem multam ex bonitatibus primis, quę procedunt ex bonitate prima: & de eis).i. de intelligentijs, ſiue ex omni ordine intelligentiarum (eſt) ſupple intelligentia (quę eſt intelligentia tantum, quoniam non recipit ex bonitatibus primi).i. ex bonitatibus Dei (niſi mediante intelligentia) ſuperiori. Et ſubdit quòd (ex animabus).i. ex ordine animarum (eſt) ſupple anima (quę eſt aīa intellectualis, quoniam eſt) regens res (pendens per intelligentia) i. dependens ab intelligentia & participans conditiones intelligentię. (& ex eis).i. ex animabus (eſt) ſupple anima (quæ eſt anima tantum) vt puta aīa inferior non participans conditiones intelligentiæ. Et ſubdit quòd (Et ex corporibus naturalibus)

turalibus).i.ex ordine corporum naturalium (eſt) ſupple corpus (cui eſt anima regens ipſum & faciens directiones ſuper ipſum) vt corpus aïatum (& de eis) i.de corporibus ſiue in ordine corporum (ſunt) ſupple corpora (quę ſunt corpora) naturalia (tantũ non habentia aïas) vt corpora inanimata quæ ſunt in infimo gradu. ¶Notandum aũt ꝙ cõmuniter in libris hęc propõ propter ſui magnitudinẽ non eſt tota ſcripta de littera groſſa: vñ decipiuntur legentes credentes partem propõnis pertinere ad cõmentum, vſq; hic tamẽ durat propõ ſicut ex poſuimus. ¶Notandum ętiã ꝙ hanc eandem propõnem ponit proclus,& eſt,.111. Propõ libri ſui ſub his verbis, oïs intellectualis ordinatiõis ſyre.i.oïs intellectualis ordinationis hi quidem ſunt diuini intellectus, ſuſcipientes deorum participationes, hi autem ſunt intellectus ſolum. Et oïs animalis (ſupple ordinationis) hę quidẽ ſunt intellectuales aïę ſuſpenſæ(.i.dependentes)vel dependentiã habentes,ad intellectus proprios:hę autem aïæ ſolum.& oïs corporalis naturæ hæ quidem naturæ(.ſ.corporeæ) hñt aïas aſtantes deſuper, hæ aũt ſunt naturę corporales ſolum expertes.i.carentes pręſentia aïarum,patet aũt ꝙ Proclus in his verbis excepto Deo vel excepto ordine Deorũ (quia ipſe fuit Platonicus) diſtinguit ſex ordines rerũ,quia quędam ſunt intellectus diuini, quędam intellectus tantum, quædam ſunt aïæ intellectuales, & quædam animę tantum,quędam corpora animata,& quædam corpora tantũ,eadem ergo eſt ſententia Procli in propoſitione propoſita & huius Authoris in propoſitione ſua. D Proclus. Proclus.

¶Dubitaret forte aliquis qũo ex intelligentijs quædam ſunt intelligentię diuinę recipientes ex bonitatibus primis & a prima cã, quędam aũt ſunt intelligentiæ tantum. Nam nulla eſt intelligentia quæ ſit expers bonitatis diuinæ,quælibet ergo debet dici intelligentia diuina, quia quælibet eſt intelligentia,& quęlibet eſt particeps diuinę bonitatis. Dicendũ ꝙ quia ignis eſt maxime calidus & eſt primum calidũ ideo ipſe eſt cã oïum calidorum : ita ꝙ nihil eſt formalr̃ calidum (loquẽdo de iſtis mixtis) niſi inquantũ participat naturam ignis. Ita quia Deus eſt ſũme bonus,& eſt primum bonũ,eſt cauſa oïum bonitatum,ita ꝙ nihil eſt bonũ ex oïbus rebus creatis, niſi per participationẽ primę bonitatis: ſed ſi ſic dicimus,qđ credimus eſſe bene dictũ fortificamus difficultatem quęſitã: quia ſi nihil eſt bonũ niſi participatione diuinæ bonitatis,vñ ꝙ quodlibet dici debeat quid diuinum. Propter quod ſciẽdum, ꝙ quodlibet calidum ſortitur nomen proprij generis, vt ſi cinamomũ eſt calidũ ſortitur nomen ſui proprij generis. & licet quodlibet calidũ ſit calidum participatione ignis, ſed tñ ꝙ calidum denominetur ab igne & dicatur ignitum nõ cõpetit ei niſi valde abundanter participet ignem, adeo ꝙ quaſi poſſit facere operationes ignis, ſicut ferrum dr̃ ignitũ, quando ita eſt calefactũ ꝙ cõburit, & ꝙ quaſi põt facere operationes ignis: ſic & in ꝓpoſito nihil eſt bonum niſi participatione diuinæ bonitatis. Quælibet ergo intellligentia eſt bona, quia quęlibet talis participat diuinã bonitatem, & quęlibet intelligentia ſortitur nomen ſui generis, quia quælibet dr̃ intelligentia, nam intelligentia eſt genus ad oẽs intelligentias, ſed ꝙ intelligentia dicatur diuina,& denominetur à Deo non cõpetit ei,niſi in magna plenitudine participet bonitatẽ Dei: & quia hoc per quandam excellentiã habent intelligentiæ ſuperiores & nõ inferiores. Ideo intelligentię ſuperiores dicuntur intelligẽtiæ diuinæ, inferiores aũt dñr intelligentiæ tñ, non quia nullo modo participent diuinam bonitatem, ſed quia non participant eam in tanta plenitudine ſicut intelligentię ſuperiores, quę dictæ ſunt diuinæ: propter quod & Author ſignanter loquitur cũ vocat intelligentiã diuinam quę recipit ex bonitatibus primis quæ procedunt a cã prima, per receptionẽ multam, innuens per hoc eſſe intelligentias diuinas recipientes de prima bonitate receptione multa,eſſe aũt intelligẽtias tñ quę non participãt in tanta plenitudine de diuina bonitate. E F

¶Vlterius forte dubitaret aliquis Vtrum aïę humanę debeant dici intellectuales,& videtur ꝙ non: quia ſm phyloſophum in ſecũdo phyſicorũ non dr̃ tale niſi ꝙ eſt actu tale: vt non meretur nomen albi niſi quod eſt actu album, cum ergo intellectus humanus ſit pura potentia in genere intelligibilium,aïa humanã nõ meretur dici intellectualis, quia de ſe nõ eſt aliquid actu in genere intelligibilium. ¶Præterea videmus ad ſenſum ſic eſſe, ꝙ cum G T. c. 12.

materia eſt exiſtens ſub forma vnius contrarij eſt in potentia ad aliud cõtrarium, vt materia exiſtens ſub forma nigri eſt in potentia ad formam albi, modo ſi quod eſt potentia tale poſſet dici, vel mereretur noïari tale, tunc vnum contrariũ mereretur nomen alterius contrarij: & ſic nigrum poſſet dici album, & album nigrum quod nullus diceret. Anima ergo humana nõ meretur dici intellectualis quum ſit potentia pura in genere intelligibiliũ.

D Dicendũ quòd non eſt ſimile de materia reſpectu formæ ad quã eſt in potentia, & de anima noſtra ſiue de intellectu humano reſpectu ſpecierum ad quas eſt in potentia, nã materia non põt ſeipſam facere in actu, nec põt ſeipſam facere in forma, pp quod ſi eſſet, materia abſoluta ab oĩ forma, nec eſſet ens actu formalr, nec virtualiter, quia nullã haberet in ſe potentiã nec virtutem pp quam poſſet ſeipſam in actu facere. Materia ergo ſi abſoluta eſſet ab oĩ forma, nullo modo eſſet ens actu, ſed aĩa humana in ſui primordio antequã acquirat aliquam ſpẽm intelligibilem licet non ſit formaliter actu in genere intelligibiliũ, eſt tamen virtualiter actu in genere ipſo intelligibilium. Aĩa quidem humana non eſt formaliter actu in genere intelligibilium, quia in ſui primordio, antequã acquirat aliquã ſpeciem

H intelligibilem nullã habet formã per quã ſit intelligibilis actu, nec etiã per ſeipſam eſt actu intelligibilis. Sed fit actu intelligibilis per ſpẽs aliorum. Vnde & hoc modo cognoſcit ſeipſam

T.cõ. 8. ſam cognoſcendo alia, vt declarari habet in tertio libro de aĩa. Anima ergo humana per ſe ipſam nõ eſt formaliter actu intelligibilis, ſed fit hoc modo intelligibilis recipiendo ſpecies aliorum, ſed licet non ſit de ſe formaliter actu intelligibilis, eſt tñ de ſe virtualiter actu intelligibilis. Nam licet aĩa humana ſit oĩa fieri per intellectũ poſſibilẽ & in hoc aſſimiletur materiæ, quia ſm intellectũ poſſibilem eſt oĩa fieri quantum ad ſpẽs, ſicut & materia prima ſm ſuam potentiã pure paſſiuã eſt oĩa fieri quantũ ad formas ſenſibiles. Attamẽ ipſa eadem aĩa humana, q̃ eſt oĩa fieri ſm intellectum poſſibilem, eſt etiã oĩa facere ſm intellectum agentẽ, & in hoc materiam primam excellit, quia materia prima non habet in ſe virtutẽ actiuam per quã poſſit ſe facere actu ſub forma, pp quod abſoluta a forma (vt dicebatur) nec formalr, nec virtualr meretur dici ens in actu, ſed aĩa humana hẽt in ſe in-

I tellectum agentẽ per quẽ facit ſeipſam in actu ſm intellectũ poſſibilẽ. Sicut ergo ars facit materiã in actu quãtum ad formas artificiales, & agens naturale facit materiã ipſam in actu quãtũ ad formas naturales: ſic etiã intellectus agens reſpectu intellectus poſſibilis quãtũ

T. c. 17. ad formas ſiue ſpẽs intelligibiles (vt declarari hẽt in tertio de aĩa) ſe hẽt quaſi ars ad mate-

& . 18. riã. ita ꝙ intellectus poſſibilis p intellectũ agentẽ fit in actu quãtũ ad ipſas formas itelligibiles. Aĩa ergo humana licet de ſe non ſit actu formalr in genere intelligibiliũ, quia p intellectũ poſſibilẽ eſt oĩa intelligibilia fieri. Eſt tñ virtualr actu in genere intelligibiliũ, quia in ſe hẽt intellectũ agentem innatũ per quẽ eſt oĩa intelligibilia facere. Aĩa ergo humana põt dici intellectualis, quia eſt aliquid virtualr actu in genere intelligibilium, ita ꝙ ante acquiſitionẽ ſciẽ in genere intelligibilium rõne intellectus agentis eſt virtualr tm̃, poſt ſciam vero acquiſitam, & poſt ſpẽs intelligibiles receptas in intellectu poſſibili eſt actu in gñe itelligibiliũ, nõ ſolũ virtualr pp intellectũ agentẽ, ſed etiã formalr per receptionẽ ſpecierũ intelligibilium in intellectu poſſibili. Argũmenta aũt in oppoſitũ ſoluta ſunt per iã dicta.

K ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis. Vtrum in ipſa intellectualitate ſint gradus, vel vtrum aliquẽ formẽ debeant dici magis intellectuales q̃ aliẽ. Dicendum ꝙ aĩa noſtra modicũ participat de intellectualitate, vel modicum eſt intellectualis, at multum eſt rõnalis. Differũt n. intellectualẽ, & rõnale, nã ex hoc dicimur intellectuales, prout apprẽhendimus aliqua ſimplici intuitu, & ſine diſcurſu. & inde eſt ꝙ cognitio principiorũ dr̃ intellectus, quia principia ſimplr & ſine diſcurſu ſe offerunt intellectui, ſumus aũt rõnales quantum ad ea, quẽ apphendimus diſcurrendo & ratiocinãdo, & inde eſt ꝙ ſcribitur ſexto Ethicorũ ꝙ ad prin

Cap.9. cipia non eſt rõ, quia principia non intelligimus rõcinando & diſcurrendo. & quia modica ſunt illa quẽ apphendimus ſimplici intellectu, & ſine diſcurſu reſpectu corũ quẽ apphendimus rõcinando & diſcurrendo, iõ bene dictum eſt ꝙ nos multũ ſumus rõnales, modicũ aũt intellectuales. Aĩæ aũt cœlorum & intelligentiẽ plus hãt de intellectualitate & magis

ſunt intellectuales q̃ nos ſimus, quia nihil intelligũt cũ diſcurſu. Tã.n. aiæ cœlorum q̃ intelligentię in principijs intelligunt cõcluſiones & in ſubiectis intelligũt ea quę ſunt in eis, O
ita ꝙ non intelligunt diſcurrendo a principijs ad concluſiones, nec intelligunt cõponẽdo proprietates cũ ſubiectis. Nihil ergo intelligunt rõcinando & diſcurrendo, ſed ſine diſcurſu apphendũt tam cãs q̃ effectus, tam principia q̃ concluſiones, ergo magis ſunt intellectuales intelligentię & aiæ cœlorum q̃ aiæ noſtræ. Sic.n.eſt ꝙ ſimplr eſt magis q̃ quod eſt ſm quid, nos aũt ſumus intellectuales ſm quid, quantũ .ſ. ad pncipia q̃ apphendimus ſine diſcurſu, intelligentię aũt, & aiæ cœlorum quantũ ad aĩa quia (vt dictum eſt) nihil intelligũt diſcurrendo. Aduertendum tñ ꝙ ipſæ aię cœlorum quędam intelligentiæ ſunt, ſed ſunt intelligentię inferiores, nã dignum eſt ꝙ infima in intelligentijs attingant ſupma in corporibus. Cum.n. ſupma corpora ſint corpora cœleſtia, dignum eſt ꝙ ipſa attingant per infimas intelligentias. Eſt.n. lex Diuinitatis ſm Dionyſium cõiungere infima ſupmorum ſupmis infimorum. Dionyſi9
Indignum.n.eſſet ꝙ ſupmæ intelligentię adminiſtrarent corpora, cũ corpora quãtuncũq; ſupma ſint valde improportionabilia ipſis intelligentijs primis adminiſtratio ergo corporum quantũcunq; ſupmorum debet fieri per inferiores intelligentias. has aũt inferiores intelligentias motrices ſuper cœleſtium corporũ vocat iſte Author cœlorum aĩas, ideo & nos (vt ſaluata veritate aliquem modum induamus loquendi, ſm Authorem huius libri cuius expoſitionẽ intẽdimus) itelligẽtias iſtas iferiores mouẽtes oĩbꝫ vocam9 cœlorũ aĩas. ¶

¶ Vlterius aũt dato ꝙ aiæ cœlorum & intelligẽtiæ ſint magis intellectuales q̃ aiæ nr̃æ. Dubitaret forte aliquis, vtrũ ipſæ intelligentiæ ſint magis intellectuales q̃ cœlorum aiæ, & vr̃ ꝙ non, quia (vt patet ex q̃ſtione pcedenti) Hoc eſt eſſe intellectuale, intelligere .ſ. ſine diſcurſu, & quia q̃libet intelligentia & quælibet aĩa cœleſtis intelligit oĩa ſine diſcurſu, conſequens, eſt, ꝙ vna non ſit magis intellectualis q̃ alia. Dicendum ꝙ eſſe magis & minus intellectuale, eſt hr̃e magis & minus de intellectuali lumine. Propter quod dicere poſſumus ꝙ aię noſtræ minus ſunt intellectuales q̃ aiæ cœleſtes, quia minus hñt de intellectuali lumine, aiæ vero cœleſtes ſunt minus intellectuales, q̃ intelligentiæ, quia minus hñt de hmõi lumine: & inter ipſas intelligentias ſunt aliquę magis intellectuales quàm alię: quia plus hñt de intellectuali lumine. Deus aũt non ſolum plus hẽt de intellectualitatę quàm alia, ſed eſt quoddã intelligentię pelagus infinitum: quia ſuũ intellectuale lumen, eſt infinitum. Dicemus.n. ꝙ intellectuale lumen põt deſeruire ad quatuor, vꝫ ad intelligẽdum principia, ad intelligendũ ea quę poſſunt elici ex principijs, ad intelligendum vlĩores cõceptus, & ad intelligendum oĩa ſimul. intellectus ergo ille qui in ſuo lumine ſolum põt cognoſcere principia, non aũt ei ſufficit lumen ſuũ ad intelligendum ea quę poſſunt elici ex principijs, ſed oportet ꝙ cum quodã ſtudio & cum diſcurſu, & rõcinatione veniat in cognitionem eorũ, quæ eliciuntur ex eis, hmõi inquã intellectus modicũ habet de intellectuali lumine, talis aũt eſt intellectus noſter, cui in ſolo lumine intellectus agentis abſq; rõcinatione & diſcur- N
ſu fiunt nota ipſa principia, ſtatim.n.cum noſtro intellectui principia offeruntur in ſolo lumine intellectus agentis fiunt ei nota & aſſentit eis, dum tñ intelligat ſignificationes terminorũ. Verum quia hmõi lumen eſt valde debile iõ cognitis principijs non ſtatim cognoſcimus effectus: ſed oportet per ſtudiũ & rõcinationẽ & inquiſitionem diſcurrere a principijs ad cõcluſiones & a cauſis ad effectus. Immo pp debilitatẽ luminis nr̃i nr̃a cognitio nõ ſemper incipit a priori, ita ꝙ nõ ſolũ intelligimus diſcurrendo a cauſis ad effectus: ſed etiã intelligimus ordine ꝑpoſtero. In intelligentijs aũt, & in aĩabus cœlorũ eſt lumen fortius, Eſt.n. lumen illud ita potẽs, vt non ſolũ ſufficiat ad intelligendũ principia, & ad intelligẽdũ cãs, ſed etiã ſufficit & eſt potẽs tale lumẽ vt ſimul in cauſis & in principijs ĩtelligãt effectus & cõcluſiones. Propter qđ dicebãt & bñ, ꝙ tã aię cœlorũ, q̃ intelligẽtiæ ſunt magis intellectuales q̃ aiæ nr̃æ. Verum intelligentię pp magnã claritatẽ ſui luminis. Intelligũt p vlĩores ſpẽs, & per vlĩores cõceptus q̃ aiæ cœleſtes. & etiã quia inter ipſas intelligentias ſunt aliquæ intelligentię ſuperiores quæ intelligunt per vlĩores conceptus, & per vniuerſaliores ſpecies quàm inferiores (vt declaratum fuit ſupra in propoſitione decima) cõſequens

Q eſt ꝙ vniuerſaliter intelligentiæ habeant plus de intellectuali lumine & ſint magis intellectuales, q̄ aïæ cœlorum, & intelligentię ſuperiores magis q̄ inferiores. Deus aũt ipſe quia propter imenſitatem ſui luminis intelligit oïa ſimul, ideo eſt ſumme intellectualis, lumen ergo intellectuale in aïabus noſtris ſ̄m ſe abſq; alio diſcurſu, ſolum ſufficit ad intelligendum principia. In aïabus auté cœlorum tale lumen eſt potentius, quia in eis nõ ſolũ ſufficit vt ſine diſcurſu poſſint intelligere principia ſed etiam ſufficit vt ſine diſcurſu poſſint intelligere quæ poſſunt elici ex principijs. Adhuc auté in intelligẽtijs & potiſſime in intelligentijs ſuperioribus eſt hmõi lumen potentius, quia non ſolũ ſufficit in eis ad intelligendum ſine diſcurſu principia, & quæ poſſunt elici ex principijs, ſed etiam eſt hmõi lumen ſufficiens in intelligentijs ad intelligendum per vliores conceptus q̄ intelligant aïæ cœleſtes: & adhuc in intelligentijs ſuperioribus eſt ſufficiens ad intelligendum per vliores cõceptus q̄ intelligant intelligentiæ inferiores, in Deo aũt (vt dictum eſt) tanta eſt plenitudo intellectualis luminis, vt vno ſimplici intuitu oïa ſimul diſtincte & perfecte cõpræhẽdat, ſunt ergo aïę cœlorum (quia plus hñt de intellectuali lumine) magis intellectuales q̄ aïæ noſtræ, & vl̄r intelligentiæ ſunt magis intellectuales q̄ aïæ cœlorum & intelligentię ſup̄iores magis q̄ inferiores. Et Deus eſt ſũme ĩtellectualis excedẽs oïa ſ̄m ĩtellectualitatẽ, q̄a in gñe intelligibiliũ tenet ſupmũ gradũ tãq̄ actus purus cui nihil eſt de potẽtia admixtũ.

P ¶Vlterius forte dubitaret aliquis. Vtrum aïæ brutorum ſint aïæ tantũ, & vr̄ ꝙ non, quia aïa dicitur ab aïando. Ex hoc.n.dicta eſt aïa quia corpus animat & viuificat. Cum ergo aïæ brutorum vltra hoc ꝙ corpus animant & viuificant habeant multaꝝ rerum notitiam & cognitionem, vr̄ ꝙ non debeant dici aïæ tantum: ſed aïæ plantarũ quę nihil hñt vltra id ꝙ corpus viuificant & cõſeruant, bene ſ̄m hoc erunt aïæ tantũ. Dicendum ꝙ aïæ brutorũ debent dici aïæ tantũ, nam ſi vltra viuificationẽ & aïationem corporis habent p̄ ſenſus aliquarum reꝝ notitiam & cognitionẽ, hmõi tamen cognitio ſenſitiua non eſt data brutis vt deſeruiat eis ad ſcientiam, ſed tñ vt deſeruiat eis ad neceſſitatem vitæ, propter quod drĩa eſt inter ſenſus hominum & brutoꝝ, quia (vt dr̄ in principio primi methaphyſicę) p̄ter oẽm neceſſitatẽ diligimus ſenſus & maxime illũ qui eſt per viſum quia plures drĩas rerum nobis demoſtrat. Diligimus ergo ſenſus non ſolum quia deſeruiunt nobis ad neceſſitatẽ vitę, ſed etiã quia deſeruiũt nobis ad cognitionẽ & ſciam p̄ter.n. oẽm neceſſitatẽ vitæ (vt patuit per phyloſophum) diligimus ipſos ſenſus, non ſic autẽ eſt dicẽdum de ipſis brutis, nã ſi canis videt leporem non intuetur ipſum vt videat cuius coloris ſit, nec vt ſciat inter colores diſtinguere, ſed vt eum appræhendat, & vt eo vtatur pro alimento, & ſi leo audit ceruũ non delectatur in voce cerui, vt ſciat diſtinguere inter acutum & graue, ſed quia audiẽdo ipſum ſcit eum eſſe ꝓpinquum, & cito ſperat ex ipſo refici. Non ergo delectanẽ bruta in ſenſibus niſi in quãtum deſeruiunt eis ad neceſſitatem vitæ. Aïę ergo brutorũ ſunt aïæ tãtum: quia, & ſi præter hoc ꝙ viuificant corpus hñt cognitionẽ aliquarum rerum, illa tñ cognitio ꝓprie non meretur dici aliquid præter viuificationẽ corporis: quia nõ deſeruit eis niſi ad neceſſitatem vitę, & ad corporis viuificationẽ. Quod ergo dicebatur ꝙ aïę plantaꝝ ſunt aïę tñ, & non aïę brutorum, dici debet ꝙ vtræq; ſunt aïæ tantum, quia non hñt ſenſus niſi vt deſeruiunt ſibi ad neceſſitatem vitę, & ad viuificationem corporis. Attamen in huiuſmodi animabus ſunt gradus, quia ipſam viuificationem corporis nobiliori modo exercent animę brutorum qũam plantarum. ¶Deinde cum dicit.

Marginalia: Dionyſi. — In principio Prologi. — Q — vbi ſup.

COMMENTVM Propoſitionis Decimæ nonæ.

R ET hoc non eſt ita, niſi quoniam neq; eſt intelligibilis tota, neq; animalis tota, neq; corporea tota, neq; dependet per cauſam quæ eſt ſupra eam, niſi quæ ex ea eſt cõpleta, & integra; & pẽdet per cauſam quæ eſt ſupra eã.

Propoſita

¶ Propoſita propoſitione declarat,& manifeſtat eam, Circa quod duo facit, quia Primo manifeſtat propõnem aſſumptam generaliter,& in cõmuni: Secundo declarat eam ſpecialr & per partes ibi. (Sed quia non oĩs intelligentia) vel vt hñt quidam textus. (Similr quia non oĩs intelligentia) ¶ Dicit ergo,(& hoc non eſt ita) vel non fit ita,v3 quòd in entibus cauſatis quędam ſint intelligentię diuinæ,quędam intelligentiæ tm̃,quædam animę intellectuales,quædam aĩæ tm̃,quędam corpora animata,quędam corpora tm̃, hoc.ſ. non eſt ita, vel non fit ita,(niſi qm̃) ipſa ſupple natura entis cauſati (neq; eſt intelligibilis, tota , neq; aĩalis,tota,neq; corporea tota) Et ſubdit quòd(neq; dependent) ſupple natura entis cauſati(per cãm,quæ eſt ſupra eam,niſi quę ex ea).i.ex tali cã ſuperiori (eſt completa, & integra,&)quę ſupple res inferior completa, & integra , (pendet per cauſam, quę eſt ſuper eam) ſupple dependentia tali,quòd denominatur per talem cauſam.

¶ Dubitaret forte aliquis qũo ex his verbis habeat Author intentionem propoſitam. Dicendum quòd duo aſſumit hic Author in dictis ſuis,quorum primum eſt,quòd ipſa natura entis cauſati,non eſt tota intellectualis,nec tota aĩalis,nec tota corporea, Ex quo habeť ꝙ ens cauſatum non eſt intelligentię tm̃,nec aĩę tantum,nec corpora tantum, ſed eſt oĩa iſta tria,ſcd̃m quod aſſumit eſt,quòd non oẽ inferius dependet à ſuperiori,ita ſupple quòd denominetur ab illo. Non.n. oĩa corpora dependent ab aĩabus,ita quòd debeant dici aĩata; nec oẽs aĩæ ſic dependent ab intelligentijs, ita quòd debeant dici intellectuales : nec oẽs intelligentiæ ſic dependent à Deo,ꝙ participent diuinam bonitatem in tanta plenitudine, ꝙ per excellentiam mereantur dici diuinæ:ſed talis dependentia eſt ſolum ſcd̃m perfectũ, & integrum,Ita ꝙ perfecta in corporibus dñr aĩata,perfecta in aĩabus dñr intellectualia, & perfecta in intelligentijs dñr diuina. Ideo ſignanter dicit Author,ꝙ non dependet ſupple res inferior per cãm,quę eſt ſuper eam(ſupple tali dependentia,ꝙ denominetur à cã , quę eſt ſupra ipſam)niſi talis res inferior,quę ex ea.i.ex cã ſuperiori eſt completa , & integra, quæ.ſ res inferior completa,& integra,pendet per cãm,quę eſt ſupra eam , ſupple dependentia tali,ꝙ denominetur ab ea. Si ergo non tota natura entis eſt intelligentiæ, nec tota eſt aĩæ,nec tota eſt corpora,(vt dicit dictum primum)& ſi non oĩa inferiora dependent à ſuperioribus ſupple dependentia tali,ꝙ denominentur ab eis,ſed ſolum ſic dependent inferiora perfecta,& integra(vt dicit ſm̃ dictum) Per primum dictum.ſ. quòd non omnia entia cauſata ſunt intelligentiæ,nec oĩa aĩę,nec oĩa corpora habetur,ꝙ tres ordines ſunt v3 ordo intelligentiarum,aĩarum,& corporum. Per ſm̃ aũt dictum ꝙ.ſ.non oia inferiora dependent à ſuperioribus,ita ꝙ denominentur ab eis,ſed ſola integra,& perfecta, habetur ꝙ quilibet trium prędicatorum ordinum diuiditur in duos ordines , nam non quælibet intelligentię denominantur a Deo,ſed ſolum perfectę,erunt ergo quædam intelligentiæ diuinę,vt perfectę,& quędam erunt intelligentię tm̃,vt illę quæ non ſunt ita perfectæ,ſic nõ oẽs animæ ſunt intellectuales,ſed tantum aĩę perfectæ. Erunt ergo quędam aĩæ intellectuales,vt aĩæ perfectæ,& quædam erunt aĩæ tantum,vt imperfectę. Sic nec oĩa corpora erunt aĩata,ſed tm̃ corpora perfecta,Erunt ergo quędam corpora aĩata,vt corpora perfecta,& quędã erunt corpora tm̃,vt corpora imperfecta. Propter quod ex textu,vel ex duobus dictis in textu declarata eſt propoſitio tota. ¶ Deinde cum dicit.

SECVNDA Pars Principalis Commenti.

SEd quia non omnis intelligentia pendet per bonitates cauſæ primæ niſi quæ eſt ex eis in primis & completa & integra, Ipſam enim poteſt recipere bonitates deſcendentes ex cauſa prima,& pendere per eas vt vehemẽs fiat ſua bonitas.

❡Declarat propoſitionem propoſitam ſigillatim per partes continebat aũt huiuſmodi ꝓpoſitio tres partes quarum prima erat,ꝙ non oẽs intelligentiæ ſunt diuinæ,ſed quędã ſunt diuinæ,& quædam intelligentiæ tantum,ſecunda aũt erat, ꝙ non oẽs animæ ſunt intellectuales,ſed ꝙ quædam ſunt intellectuales,& quędam aĩæ tantum. Tertia vero pars propoſitionis erat,ꝙ non oĩa corpora ſunt animata,ſed ꝙ quędam ſunt corpora aĩata, & quędam ſunt corpora tantum. Tria ergo facit,quia primo declarat primũ,ſecdo ſcdm,& tertio tertium. Secunda ibi (& ſimilr̃ non oĩs aĩa)Tertia ibi.(Et ſimiliter non oẽ corpus.)

❡Dicit ergo (ſed quia non oĩs intelligentia pendet) vel dependet(per bonitates cauſę primę) ſupple dependentia tali,ꝙ denominetur à Deo,& ꝙ dicatur diuina(niſi)intelligentia,(quę eſt ex eis).i.ex intelligentijs(in primis).i. principalr̃,(& cõpleta, & integra: ipſa.n.) .i.ipſa intelligentia,quæ eſt in primis,& de ſupremis in intelligentijs,& quæ eſt completa, & integra(põt recipere bonitates)dependentes,vel(deſcendentes ex eã prima &) poteſt talis intelligentia(pendere).i.dependere(per eas).i.per tales bonitates(vt vehemens).i. vt efficax(fiat ſua bonitas)vel ſua vnitas,quaſi dicat quòd non omnis intelligentia dependet ſic à cauſa prima,quòd denominetur ab ea, & quòd dicatur diuina,aut quòd habeat vehementem vnitatem.i.ſimplicitatem,vel vehementẽ bonitatem,ita ꝙ poſſit dici diuina,propter quod declarata eſt prima pars propoſitionis, vʒ ꝙ non oĩs intelligentia eſt diuina,ſed quædam intelligentiæ ſunt diuinæ,vt illę quæ ſunt perfectę,& integræ,& quædam ſunt intelligentię tm̃,vt illæ,quæ deficiunt a tanta perfectione. ❡Deinde cum dicit.

X ET ſimiliter nõ omnis anima dependet per intelligẽtiam,niſi quæ eſt ex eis completa,& integra,& vehementius ſimilis cum intelligentia per hoc ꝙ pendet per intelligentiam,& eſt intelligentia completa.

❡Declarat ſecundam partem ꝓpoſitionis dicens(& ſimiliter non oĩs anima depẽdet per intelligentiam) ſupple ita quòd denominetur ab ea,& ꝙ dicatur intellectualis(niſi)anima (quę eſt ex eis).i.ex aĩabus(completa & integra,&) ſupple dr̃ aĩa intellectualis (vehemẽtius ſimilis) .i. illa quæ eſt vehementius ſimilis cum intelligentia (per hoc ꝙ pendet per intelligentiam,& eſt intelligentia completa).i.ex hoc eſt ipſius animæ intelligentia cõpleta.i.in hoc completur intellectualitas ipſius aĩę,& ex hoc dicitur intellectualis,quia depẽdet per intelligentiam,& hʒ aliquam vehementem ſimilitudinem cum intelligentia.q.d. ꝙ non omnis aĩa eſt intellectualis,ſed ſolum illa,quę eſt completa,& integra:& quæ ſic dependet per intelligentiam,ꝙ hʒ ſimilitudinem cum ipſa intelligentia. Erit ergo aliqua aĩa intellectualis,vt illa quę eſt completa,& perfecta,& aliqua erit aĩa tantum,vt illa quæ eſt imperfecta. Animæ n. humanę,vel aĩæ cœlorum dependent ab intelligentijs modo intelligibili,quia poſſunt illuminari per eas,ideo tales aĩæ ſunt intelligibiles:aĩæ aũt brutorum, & Plantarum non ſic dependent,ſed ſunt aĩæ tantum. ❡Deinde cum dicit.

Y Et ſimiliter non omne corpus naturale habet animã niſi quod eſt ex eis completum & integrum, quaſi ſit rationale & ſecundum hãc formam ſunt reliqui ordines intelligibiles.

❡Declarat tertiam partem dicens(& ſimiliter non oẽ corpus naturale hʒ animã,niſi)corpus(quod eſt ex eis).i. ex corporibus(completum,& integrum quaſi ſit rationale).i.rationabile,Ita ꝙ quoddam corpus ſit aĩatum,vt corpus integrum,& completum,& perfectum & quoddam ſit corpus tantum,vt corpus imperfectum,& ſubdit ꝙ (& ſcdm hanc formam ſunt reliqui ordines intelligibiles)nam & in ipſis ordinibus intelligibilibus,vt tam in intelligentijs diuinis ꝙ̃ in intelligentijs tantum,ſunt duo gradus ſcdm hanc formam,& hũc modum,quia quędam intelligentię diuinæ ſunt magis perfectę , & quædam minus perfectæ,

ſic ẽt,& in his quę ſunt intelligentiæ tm̃ quędam ſunt perfectiores, & quędam minus perfectæ,& in aĩabus tam intellectualibus q̃ in alijs,& in corporibus tam aĩatis quàm alijs eſt aſsignare huiuſmodi gradus,& huiuſmodi ordines,& huiuſmodi diſtinctiones.

PROPOSITIO VIGESIMA.

CAVSA prima regit res creatas omnes, præter ꝙ commiſceatur cum eis. A

¶Poſtq̃ Author oſtẽdidit qũo ſe hñt inferiora ad ſuperiora,quia ab eis dep̃edet tam ſm virtutem q̃ ſm eſſentiam. In parte iſta(vt dicebatur)declarat qũo ſe habeant ſuperiora ad inferiora,& ſpecialr̃ agit de cã prima,declarans qũo ipſa ſe habeat ad oĩa alia entia:& qũo regat ea,in determinando aũt de regimine primæ cauſæ,duo facit,quia primo determinat de huiuſmodi in generali, ſecundo vero in ſpeciali ibi(primum eſt diues) in principio vigeſimæ primæ propoſitionis. Circa primum duo facit,quia primo circa regimen cauſæ primæ præmittit propoſitionem quandam. Secundo propoſitionem præmiſſam declarat ibi(quod eſt quia regimen.) ¶Dicit ergo ꝙ (cauſa prima regit omnes res creatas præter,ꝙ cõmiſceatur cum eis.) In ꝓpoſitione.16. a.

¶Dubitaret forte aliquis qũo prima cauſa ſic regit,& gubernat res præter hoc,ꝙ non cõmiſcetur cum eis. Dicendum ꝙ regere,& gubernare res eſt quantum eſt de ſe deducere eas ad debitum finem. Vnde ex hoc dicuntur rectores ciuitatum regere,& gubernare ciues,quia faciunt eos pacifice viuere,& permittunt eos ſolida pace gaudere, vt vnuſquiſq; liber ab impedimentis extraneis poſsit facilius finem debitum conſequi. Puniunt etiam rectores ciuitatis malos,& exaltant bonos,vt ex punitione malorum,Quilibet(ne puniatˀ) quieſcat agere peruerſe,& exaltatione bonorum quilibet(vt exaltetur)diſcat benefacere, B Agentia ergo illa per quę res conſequuntur fines ſuos dñr facere ad regimen,& gubernationem rerum,ſed hmõi agentia,vel agunt per naturam,vel per intellectum. Omnia autẽ agentia tam per naturam q̃ per intellectum ſi faciunt ad regimen,& ad gubernationem rerum op;,ꝙ commiſceantur rebus excepto ſolo agente primo:qui ſic regit, & gubernat res ꝙ non cõmiſcetur rebus. Cõmiſceri aũt rebus eſt aſsimilari eis. Sed hmõi aſsimilatio põt eſſe,vel ſcd̃m ſpẽs intelligibiles,vel ſcd̃m formas ſenſibiles. Rurſus aſsimilatio ſcd̃m formas ſenſibiles,vel põt eſſe ſcd̃m identitatem ꝓpinquam,vel ſcd̃m identitatem remotã. Et ſcd̃m hoc diſtinguemus triplex agens:Nã quoddam eſt agens alterans alteratũ, quoddã vero eſt agens alterans non alteratũ mouens tũ motũ,quoddam aũt eſt agens alterãs non alteratũ, nec localr̃ motum,ſed eſt mouens non motum. Ergo aliter agũt & faciunt ad reꝝ guberna tionem elementa & ea,quę ſunt in ſphæra actiuoꝝ,& paſsiuoꝝ,aliter corpa cœleſtia, & alr̃ intelligentia. Elementa.n. & exiſtentia in ſphera actiuoꝝ,& paſsiuoꝝ agunt, & faciũt ad regimen,& gubernationem reꝝ in ſeipſis tranſmutata,& alterata: quodlibet.n.tale agens alterat alteratum,vt ſi res calida debeat infrigidari per aquam frigidam,hmõi aqua frigida ſic alterat,& infrigidat rem calidam,ꝙ ẽt ipſa aqua in ſeipſa alteratˀ,& calefit per hmõi rem calidã,Et qđ dictum eſt de frigido reſpectu calidi intelligendum eſt de calido reſpectu frigidi. Calidũ nanq; nõ alterat frigidũ,niſi ab ipſo alteretur,&: ſi calidum alterans frigidum non infrigidatˀ,quia ignis manens ignis non põt frigeſieri,põt tñ ignis fieri impurus,& effectus impurus aliquam remiſsionem caloris patitur. Vñ ſemper ignis circa partẽ illã vbi attingit aerem pp continuam actionẽ q̃ hẽt ad ipſum aliquã impuritatẽ h;,& aliquã remiſsionẽ caloris. Sphera.n.ignis circa partem illã nõ eſt ita pura,nec ita ſcd̃m calorẽ inteſa ſicut eſt circa orbẽ Lunę. Oĩa ergo talia agẽtia alterãt alterata,& p ꝯñs agẽdo cõmiſcent ſe rebꝰ in quas agũt,quia recipiũt aliquã ſiltudinẽ illaꝝ reꝝ,nam ignẽ remitti I calore eſt aliquo mõ aſsimilari frigido, & eſt aliquo mõ frigido cõmiſceri. Nam ſicut illud eſt albius qđ nigro C

eſt impermixtius,ſic illud eſt calidius quod eſt à frigido remotius, & in calore intenſius. Remitti.n. calore eſt aliquo modo frigido commiſceri. Quicquid ergo ſic agit in res, ꝙ
D alteratur à rebus,ipſis rebus in quas agit quodammodo permiſcetur. Corpora ẽt cœleſtia lʒ non agant alterata,agunt tñ localiter mota,& in hoc quodammodo cõmiſcetur rebus.n. quia non pñt mouere res,niſi,& ipſa moueantur. Hmõi tñ commixtio,& hmõi aſſimilatio non eſt ſcđm aliquod ſimile propinquum,ſed ſcđm aliquod ſimile remotum. Nam corpora ſupercœleſtia mouent hæc inferiora motu ad formam,ipſa tñ non mouentur, niſi motu ad vbi,Ipſe autem motus ad vbi aliqualem ſimilitudinem hʒ cum motu ad formam, hʒ tñ cum hoc magnam diſſimilitudinem. Aliquo ergo modo aſſimilantur,& commiſcentur rebus in quas agunt corpora ſupercœleſtia,ex quo non pñt res mouere,niſi & ipſa moueanť. Intelligentię aũt,quę mouent non motæ,nec motu ad formam,nec motu ad vbi, ſic faciũt ad regimen,& ad gubeenationem rerum:ꝙ ẽt rebus commiſcentur. Nam intelligẽtię agũt intelligendo. Conſtat aũt ꝙ intelligentiæ non intelligunt res alias,niſi informatę ſimilitudinibus aliorum. Intelligendo ergo res aliquo modo permiſcentur rebus:quia permiſcenť
E ſimilitudinibus,& ſpeciebus rerum. Solus aũt Deus ſic regit,& gubernat res: quòd nullo modo permiſcetur rebus:quia non mouet alteratus ſicut elementa,nec mouet motus ſicut corpora ſupercœleſtia,nec mouet ſimilitudine informatus ſicut intelligentię, Non ergo permiſcetur Deus rebus mobilibus,ſic quòd permiſceatur ſimilitudinibus rerum mobiliũ, nec permiſcetur rebus mobilibus,ita ꝙ moueatur aliquo genere motus,& in hec mobilibꝯ aſſimiletur:nec permiſcetur mobilibus ſic,ꝙ à mobilibus alteretur. Sicut.ñ.dr̃ album permiſceri nigro,quia aliquo modo accedit ad ea,quæ ſunt nigri,ſic dr̃ agens permiſceri paſſo, qñ aliquo modo accedit ad ea,quę ſunt paſſi,& quando aliquo modo aſſimilatur paſſo, ſiue illa aſſimilatio ſit ſecundum ſpẽm intelligibilem,ſicut eſt in intelligentijs: ſiue ſit per aliquod ſenſibile,& hoc vel ſ̃m ſimilitudinem remotam,ſicut motus localis aliquam ſimilitudinem remotam hʒ cum motu ad formā, ſ̃m quem modum corpora ſupercœleſtia aſſimilantur iſtis rebus inferioribus in quas agunt,ſiue ſit talis aſſimilatio per aliquod ſenſibile propinquum,ſicut corpus frigidum agens in calidum permiſcetur, & aſſimilatur calido,quia remittitur in frigiditate,vel aliquid ſuſcipit de calore.

F ¶Vlterius forte dubitaret aliquis,quia videtur ꝙ ipſe Deus regat,& gubernet res permixtus rebus. Nam cum regat,& gubernet res per ſuam ſapientiam,& intellectum,& cum oẽ intelligere fiat per aſſimilationem,videť ꝙ & ipſum regimen primi fiat per hoc, ꝙ admiſcetur ſimilitudinibus rerum. Dicendum ꝙ in oĩ admixtione eſt dare compoſitionem, vbi ergo nulla eſt compoſitio ibi nulla admixtio. Ideo oẽ ſimplex ſ̃m quòd hmõi eſt purum, & non admixtum,omne aũt compoſitum ſ̃m quòd tale aliquid participat de impuritate,& de admixtione,ſcđm hoc ergo dicemus ꝙ aliter intelligere intelligentiarum eſt per aſſimilationem,& aliter intelligere ipſius Dei,Nam intelligere ipſarum intelligentiarum ſic eſt per aſſimilationem,ꝙ ipſę aſſimilationes,& ipſæ ſpẽs rerum per quas intelligentię aſſimilantur rebus,ſunt differentes realiter ab eſſentia intelligentiarũ:& faciunt compõnem aliq̃ cum ipſa eſſentia,ꝑ quod eſt ibi quodammodo quędam permixtio:ſed ipſe Deus non ſic aſſimilatur rebus,ꝙ in ipſo ſint aſſimilationes rerum differentes ab eius,eſſentia facientes compoſitionem cum ipſo:ſed ipſa eius eſſentia eſt oĩum rerum ſimilitudo. Propter qđ non ꝓprie dictũ eſt,ꝙ intelligere Dei ſit ꝑ aſſimilationẽ,nam hoc dr̃ aſſimulatũ cui aliqđ eſt additũ per qđ efficiť ſimile. Et quia diuinæ eẽntię nihil eſt additũ,nõ dicimꝯ ꝙ Deꝯ ĩtelligat per aſſimilationẽ,ſed intelligit oĩa per ſuã eſſentiã,quæ eſt oĩum rerum ſimilitudo,ibi ergo nulla eſt ꝑmixtio,qa ibi nulla eſt cõpoſitio:Intẽtio ergo Authoris eſt,ꝙ Deus ſic regit res, ꝙ non cõmiſcetur rebus,qa nõ regit res ꝑ aliqđ additũ ſuæ eẽntię,ex cuius compõne dicať rebus commiſceri,ſed regit,& gubernat oĩa manẽs in ſe purus ſimplex,& impermixtus.

G ¶Vlterius forte dubitaret aliquis quare Author hanc propõnem adducat.I.ꝙ prima cauſa regat res creatas ꝑter hoc,ꝙ cõmiſceať cũ eis. Dicendũ ꝙ forte Author hanc ꝓpõnem induxit ad remouendũ errorẽ,& falſum quorũdam intellm̃ circa regimẽ Dei. Crediderũt.n.

aliqui

aliqui ꝙ nõ poſſet Deus regere res niſi regeret eas eo modo quo res createꝫ regũt alias res creatas. Nulla aũt res creata regit res alias niſi aliquo mõ diſtrahatur a ſeipſa, vt videmus in regimine hoĩum, ꝙ Reges & principes intendentes regimen aliorũ diſtrahunt a quiete propria, ſic etiam videmus in regimine naturali, vt ſi elementa vel etiã alia corpora exiſtentia in ſphera actiuorum & paſſiuorum agunt in aliquas res, & faciunt ad regimen aliquarum rerum, opꝫ ꝙ diſtrahantur a quiete ꝓpria: quia non agunt niſi alterata. Sic etiã & corpora ſupercœleſtia nõ faciunt ad regimen iſtarum rerum niſi diſtracta a quiete ꝓpria, quia nõ poſſunt mouere niſi mota. Vtrum autẽ ſit corpus ꝙ moueat nõ motum (ſicut nos Theologi ponimus eſſe cœlũ Empireum) nõ eſt pñtis ſpeculationis declarare, quia p rõnes humanas tale corpus eſſe, non põt ſufficienter declarari. De his.n. queꝫ p reuelationem ſunt habita, tractare pñs ſpeculatio non admittit. Sufficiat aũt ad pñs ſcire ꝙ ſm ea quæ via rõnis poſſumus ſufficienter venari, nullum corpus põt mouere niſi motũ, & niſi diſtractum a quiete propria, ſic etiam intelligentiæ (naturalr̃ loquendo) nõ põt facere ad regimen iſtorum inferiorum niſi diſtractæ a ſeipſis. Nam ſi intelligentia naturalr̃ per ſeipſam cõtemplaẽ & ſemp ſeipſam intelligit, attamen cũ conuertit ſe ſup ſpẽs aliorum (vt intelligat alia, aliquo modo remittiẽ in intellectione ſui ipſius. Intenta.n. ad intelligendum alia non ita plene contẽplatur ſeipſam ſicut ſi ſolũ ſui contẽplationem intenderet. Vtrum autẽ per gratiam poſſit tribui intelligentiæ ꝙ ſic regat alia, ꝙ in nullo diſtrahatur a ſeipſa, non eſt præſentis ſpeculationis. Sufficiat autẽ ad præſens ſcire, ꝙ naturali cognitione intelligentia non põt eſſe intenta ad intelligendum alia niſi aliquo modo diſtrahatur ab intellectione ſui ipſius, qũo autem fiat talis diſtractio, & qño intelligentia nõ ita plene intelligit ſeipſam quando eſt intenta ad intelligendum alia, in quæſtionibus noſtris Theologicis quas diſputauimus de angelorum cognitione diffuſius diximus. Si ergo Deus ſic regeret res alias ſicut res creatæ faciunt ad regimen aliorum, quia (vt dictum eſt) nulla res creata põt naturaliter facere ad hmõi regimen niſi ꝑmixta rebus & niſi diſtracta a quiete propria, & niſi diſtracta a ſeipſa, vel a cognitione ſui ipſius) melius eſſet ponere ꝙ Deus nullã curã haberet de rebus quàm ꝙ haberet hoc mõ rerum ꝓuidentiam, quia ſi ipſe hoc mõ gubernaret res vileſceret, & fieret ĩperfectus. Vñ & Epicurei opinantes Deum non poſſe hr̃e prouidentiã rerum niſi ĩpediretur a quiete ꝓpria, & diſtraheretur a ſeipſo, poſuerunt Deos eſſe ocioſos, & dixerunt Deos de nullo curare, & nullarum rerum hr̃e prouidentiã. Author ergo volens hunc errorẽ deſtrueẽ dixit ꝙ prima cã ſic regit oẽs res creatas, ꝙ rebus alijs minime permiſceẽ, pp quod a quiete ꝓpria & a cognitione ſui ipſius pp tale regimen in nullo diſtrahitur. Nam pp regimen rerum non põt diſtrahi, niſi in regendo res cõmiſceatur rebus, vt per quæſtiones ſequẽtes clarius apparebit. Volens ergo Author oſtendere ꝙ Deus in nullo diſtrahiẽ, nec in aliquo impediẽ pp ſuũ regimẽ, ait, ꝙ regit oẽs res creatas ꝑter ꝙ cõmiſceaẽ cũ eis. ❡ Deĩde cũ dicit. H I Epicurei

PROPOSITIONIS Vigeſimæ Cõmentum.

QVod eſt, quia regimen ipſius non debilitat, neqꝫ deſtruit vnitatem eius exaltatam ſuper omne eſſe, nec eſſentia vnitatis eius ſeiũcta prohibet eam quin regat res. K

❡ Propoſita propõne declarat eam Circa qđ tria facit. Quia prĩo facit qđ dictũ eſt. Scđo quædã quæ ſuppoſuerat manifeſtat. Et tertio p modũ recapitulationis oñdit, qũo primum agens ſe habeat ad ſuos effectus & ad ea in q̃ agit. Secunda ibi (& bonitas prĩa non influit) Tertia ibi (redeamus ergo & dicamus) circa primum tria facit ſm ꝙ tripliciter propõem propoſitã declarat. Secũda ibi (qđ eſt quia cã prĩa) Tertia ibi (& ipſa regit res creatas oẽs) Cõtinuetur aũt ſic, bene dictum eſt, ꝙ prĩa cã regit oẽs res creatas ꝑter ꝙ cõmiſceatur cum eis. (qđ eſt quia regimen ipſius). ſ. cauſæ primæ. (Non debilitat, neqꝫ deſtruit vnitatẽ eius

receptiuarum,quia vnaquæqȝ res recipit de illa influentia ſecundum modum ſuæ virtutis,& ſecundum modum ſui eſſe,quo inquam ex hoc ſequitur,ꝙ prima cā non commiſceatur rebus. Dicendum ꝙ omne agens quod commiſcetur rebus in quas agit,in res ipſas non agit ſ̄m diſpoſitionem vnam,quod pȝ ex oībus modis commixtionum. Aſſignauimus.n.tria genera commixtionum quia (vt diximus) aliter commiſcentur rebus in quas agunt hæc corpora inferiora,aliter ſupercœleſtia, & aliter intelligentiæ. Iſta.n.corpora inferiora cõmiſcentur rebus in quas agunt,quia alterantur à ſuis paſsiuis, & non ſunt fixa ſ̄m formam. Corpora aūt ſupercœleſtia commiſcentur rebus,quia mouent mota,& non ſunt ſtantia ſ̄m ſitum,intelligentiæ aūt commiſcentur rebus,quia agunt per intellectum, & per ſimilitudines rerum,& non ſunt puræ ſ̄m eſſentiam,in oībus aūt his modis commixtionum , agentia non agunt ſecundum diſpoſitionem vnam. Nam quæ agunt alterata ſicut iſta inferiora,nõ ſemper manent in eadem diſpoſitione,quia alteratio ipſa eſt quædam variatio. Si ergo res ſicut ſe hȝ ad eſſe,ita ſe hȝ ad agere , quæ non exiſtunt in ſeipſis ſecundum diſpoſitionem vnam opȝ ꝙ non agant ſ̄m diſpõnem vnam. Ipſa ēt corpora ſupercœleſtia,quia non mouent,niſi mota,non manent in eadem diſpõne,& per conſequens non agunt ſecundum vnā, & eandem diſpõnem. Et ipſæ ēt intelligentię,quia agunt per intellectū informatum ſimilitudinibus rerum,opȝ ꝙ earum intellectus diuerſimode informetur,non ergo manent ſemper ſ̄m diſpoſitionem vnam:& per conſequens non ſemper agunt ſ̄m eandem diſpõnem. In omnibus ergo modis agendi in quibus agens aliquo modo commiſcetur paſſo, agēs non ſemper manet ſecundum diſpõnem vnam. Immo ſi bene aduertimus hoc eſt commiſceri paſſo.ſ.non ſemper manere in ſeipſo ſcd̄m diſpõnem vnam , ſed variari ſecundum variationem paſsi,vt tepidum,vel mediocre calidum comparatum ad frigidum hȝ quaſi rationem calidi,ad calidum aūt comparatum hȝ quaſi rationem frigidi. Si ergo hm̄ōi mediocre calidum debeat calefacere frigidum alterabitur à frigido, & variabitur ſecundum variationē paſsi,quia hm̄ōi mediocre calidum in ſeipſo infrigidationem ſuſcipiet: Siuero illud mediocre calidum debeat infrigidare magis calidum variabitur ſecundum diſpõnem ipſius calidi,quia in ſeipſo calefiet. Quę ergo agunt alterata ſicut iſta inferiora cõmiſcentur ſuis paſsiuis:quia non ſemper manent ſecundum eandem diſpõnē,ſed variantur ſecundum modum,& conditionem paſsiuorum. Corpora aūt ſupercœleſtia quę mouent mota cõmiſcē ſuis paſsiuis:quia non ſemper manent in eadem diſpõne: ſed variantur ſecundum modum & conditionem paſsiuorum. Vt ſi hęc pars cœli hȝ ſpecialem influentiam ſuper hanc partē terrę hoc eſt,quid eſt adaptata ad hanc partem , & hȝ rectum aſpectum ad ipſam. Si ergo illa eadem pars cœli debet influere in aliam partem terrę , opȝ ꝙ coaptet ſe ad illam aliam partem,& ꝙ habeat rectum aſpectum ad ipſam. Iſta ergo inferiora,quę agunt alterata cõmiſcentur ſuis paſsiuis:quia adaptant ſe eis ſecundum diſpõnem formalem,vt ſecundum ꝙ agunt in alia,& alia paſsiua in ſeipſis aliter & aliter alterantur,& ſecundum diſpõnem formalem in ſeipſis aliter & aliter diſponuntur. Corpora vero ſupercœleſtia commiſcenē ſuis paſsiuis,quia coaptant ſe eis ſecundum diſpõnem ſitualem, & ſecundum ꝙ paſsiua ſecundum ſcitum aliter & aliter ordinata ſunt,ſic oportet ꝙ partes ſupercœleſtium corporum aliter & aliter ſituentur,& ꝙ diuerſimode ſe coadaptent ſuis paſsiuis,vt poſsint in ea influere. Intelligentię autem commiſcentur ſuis paſsiuis quia coadaptant ſe eis ſecundum ſimilitudines intellectuales,vt ſecundum ꝙ agunt in alia,& alia paſsiua ſic alijs,& alijs intellectualibus ſimilitudinibus informantur. Deus aūt non commiſcetur rebus:quia non oportet ꝙ ſecundum diuerſitatem paſsiuorum ſe diuerſimode adaptet: ſed eodem modo in ſe manens dat cuncta moueri. Quicquid ergo commiſcetur ſuis paſsiuis quantum eſt de ſe non agit ſecundum diſpõnem vnam. Sed quodcunqȝ tale agens ſcd̄m diuerſitatem paſſiuorum ipſis ſuis paſsiuis diuerſimode ſe adaptat. Immo(vt diximus) nihil eſt aliud commiſceri ſuis paſsiuis ꝗ non manere in ſe fixum,ſed ſcd̄m diuerſitatem paſsiuoꝝ eis ſe diuerſimode coaptare, Deus ergo qui ſemper agit ſcd̄m diſpoſitionē unam,& nunꝗ ſe diuerſimode coadaptat,ſuis effectibus minime commiſcetur. Declarata eſt ergo conſequentia

Authoris

Authoris,vȝ ꝙ ſi prima cauſa ſemper agit ſcd̃m diſpōnem vnam, & tota diuerſitas ſumitur ex parte rerum ſubſceptiuarum, ꝙ ipſa rebus creatis nullatenus commiſcetur.

¶Vlterius forte dubitaret aliquis quare Author ad probādum ꝙ prima cauſa ſic regit res, ꝙ non commiſcetur rebus. Adducit has tres rōnes vel probationes, quarum prima eſt ꝙ prima cā in ſuo regimine non recedit ab vnitate,ſecunda eſt ꝙ ipſa eſt fixa ſtans & pura. V
Tertia eſt ꝙ ipſa agit in oībus ſcd̃m diſpōnem vnam. Dicendum ꝙ iſta tria ſe hñt per ordinem,vȝ recedere ab vnitate,non eſſe fixum,& ſtans,ſed eſſe ſubiectum alicui variationi, & non operari ſecundum diſpoſitionem vnam. Primo.n. res recedit ab vnitate quādo eſt ibi compoſitio diuerſorum. Secundo ex hoc ꝙ eſt in re aliqua talis compoſitio res illa nō eſt fixa,& ſtans,ſed eſt alicui variationi ſubiecta,quia oē compoſitum eſt aliquo modo variabile. Tertio ex eo ꝙ res in ſeipſa variatur,ſequitur ꝙ non agat ſcd̃m diſpōnem vnam,Agētia ergo quę cōmiſcentur ſui.ſ.paſſiuis,& quæ eis ſe diuerſimode coadaptant:quia(vt diximꝰ) hoc eſt commiſceri paſſiuis,non manere in ſe ſed ſe ſuis paſſiuis diuerſimode coadaptare, talia inq̄ agentia,quę ſic commiſcentur,& diuerſimode ſe coadaptāt,oportet ꝙ ſint cōpoſita:oportet ꝙ in ſe non ſint omnino fixa & ſtantia,ſed ſint alicui variationi ſubiecta,& opȝ ꝙ non ſemper agant ſcd̃m diſpōnem vnam. Deus ergo qui ſic regit res, ꝙ eſt oīo vnus in eſſentia nullam in ſe compoſitionem hñs,vt innuebat rō prima,qui ēt ſic regit res, ꝙ eſt in ſe fixus,ſtans,& purus,vt dicebat ratio ſcd̃a:qui ēt ſic regit res ꝙ quantum eſt de ſe ſemper agit ſcd̃m diſpōnem vnam,vt dicebat ratio tertia,opȝ ꝙ tale agens ſic res regat,ꝙ rebus ipſis non commiſceatur. Prima ergo harum rationum ſumitur ſcd̃m,ꝙ aliquid eſt in ſe, ſcd̃a vero ex eius agere,Tertia vero ex eius modo agendi. Regens ergo ꝙ nō commiſcetur rebus debet eſſe in ſe tale,ꝙ non ſit compoſitum(vt dicebat ratio prima)debet ſic agere,ꝙ ſit fixum in ſeipſo(vt dicebat ratio ſecunda) debet habere talem modum āgendi,ꝙ agat ſecūdum diſpoſitionem vnam(vt dicebat ratio tertia.) ¶Deinde cum dicit.

SECVNDA Pars Principalis Commenti.

ET bonitas prima non influit bonitates ſupra oēs res, niſi per modum vnum: quia non eſt bonitas,niſi per ſuum eſſe,& per ſuam eſſentiam,& per ſuam virtutem, ita ꝙ bonitas eius,& virtus,& eſſe, & eſſentia ſunt res vna. Sicut ergo ens primum,& ſua bonitas ſunt res vna, ſic fit ꝙ ipſum influit bonitates ſuas ſuper res influxione vna. X

¶Quædam quæ ſuppoſuerat declarat,Suppoſuerat.n. duo,vȝ ꝙ Deus agit ſecundum diſpōnem vnam,& ꝙ diuerſitas habet eſſe ex parte recipientium. Duo ergo facit, quia primo declarat ꝙ vnitas eſt ex parte Dei, ſecundo oſtendit ꝙ diuerſitas eſt ex parte recipientiū, ibi.(& diuerſificantur bonitates.)

¶Dicit ergo ꝙ(& bonitas prima non influit bonitates ſupra oēs res,niſi per modum vnū) quod eſt,(quia non eſt bonitas) ſupple diuina influens in res(niſi per ſuum eſſe & per ſuā eſſentiam,& per ſuam virtutem,ita ꝙ bonitas eius, & eſſe ſuum)vel vt hñt aliqui textus(ꝙ bonitas eius,& virtus,& eſſe,& eſſentia ſunt res vna. Sicut ergo ens primum,& ſua bonitas ſunt res vna:ſic fit ꝙ ipſum)primum(influit bonitates ſuas ſuper res influxione vna.

¶Notandum aūt ꝙ bonum eſt ſui ipſius diffuſiuum. Virtus ergo huius rationis in hoc cōſiſtit ꝙ bonitas primi.i.diffuſio primi,ſiue influentia primi non eſt,niſi per ſuum eſſe, quia ipſe non agit,niſi per ſuam eſſentiam,quę eſt idem qđ ſuum eſſe,non.n.agit per aliquid ſuperadditum eſſentię ſuæ,eſt ergo talis diffuſio per virtutem,quæ eſt idem,ꝙ eſſentia: Ita ꝙ in Deo bonitas,virtus,& eſſentia ſunt vna res. Et quia ſicut eſt,ꝙ ibi iſta omnia ſunt vnum, ſic oportet ꝙ Deus in omnibus agat ſecundum vnam eſſentiā,quę eſt omnino vna, in qua nulla eſt compoſitio,nec diuerſitas. ¶Deinde cum dicit.

Y Et diuerſificantur bonitates & dona ex concurſu recipientis. Quod eſt, quia recipientia bonitates non recipiunt æqualiter; immo quædã eorũ recipiunt plusq̃ quædã. Hoc quidem eſt propter magnitudinẽ ſuæ largitatis.

¶ Oſtendit quõ ſit diuerſitas ex parte recipientium dicens ꝙ (& diuerſificantur bonitates & dona ex concurſu recipientis) quia ſecũdum ꝙ ripiens ſe habet aliter & aliter in concurſu rerum.i.in ordine rerũ, ſic aliter & aliter recipit (quod eſt).i.ita eſt, & ita contingit ꝙ ſit diuerſitas ex parte recipientium (quia recipientia bonitates non recipiunt æqualiter; immo quędã eorum).ſ.recipientiũ (recipiunt plus) ſupple de bonitate diuina (quàm quędam).i.quàm alia, & ſubdit ꝙ (hoc quidem eſt) ꝙ ſic diuerſificetur receptio (propter magnitudinẽ ſuæ largitatis).i.ſuę capacitatis; quia vbi in recipiente eſt maior largitas.i.maior capacitas ibi plus recipitur de diuina influentia & de diuina bonitate. Ita ꝙ magnitudo largitatis põt referri ad ipſa recipientia, & põt etiam hoc referri ad ipſum deum, vt dicamus ꝙ diuerſificatur receptio pp magnitudinem largitatis ſuæ.i.largitatis & liberalitatis diuinæ. Nam Deus ita largus & ita liberalis eſt, ꝙ ſe totum offert cuilibet creaturę, ſicut.n. mare quantũ eſt ex ſe offertur totum cuilibet vaſi, tamen quia vaſa non ſunt æqualia, ideo non æqualiter recipiunt de aqua maris, ſic quia res creatę non ſunt æquales, ſed quędam ſunt maioris capacitatis quàm aliæ, & quędam minoris; ideo quędam recipiunt plus, & quædã minus de diuina bonitate. ¶ Deinde cum dicit.

TERTIA Pars Principalis Cõmenti.

Z Redeamus ergo & dicamus ꝙ inter oẽ agens quod agit per eſſe ſuum tantum, & inter factum nõ eſt continuator neq̃ res alia media, & nõ eſt cõtinuator inter agẽs & factũ, niſi ſit additio ſuper eſſe. Et quando agens & factũ ſunt per inſtrumentum: & non facit per eſſe ſuũ, & ſunt compoſita. Quapropter recipiens recipit per cõtinuationẽ inter ipſum & factorẽ ſuũ: & tunc agẽs eſt ſeiunctum a ſuo facto. Agẽs vero inter quod & ſuũ factum nõ eſt cõtinuator penitus eſt agẽs verum & regẽs verũ, faciens res per finẽ decoris, poſt quod non eſt poſſibile ꝙ ſit decus aliud: & regit factum ſuum per vltimum regiminis.

¶ Quaſi per modũ recapitulationis oſtendit quõ agẽs primum ſe hẽat ad ipſas res in quas agit. Propter quod ſciendũ ꝙ in alijs rebus a Deo ſola eſſentia agentis non põt applicare ſe ipſis paſſiuis, ſiue ipſis effectibus; ſed oportet ꝙ in talibus eſſentia applicet ſe rebus mediante virtute quæ eſt ſup addita eſſentię, ita ꝙ virtus agentis eſt id quod continuat agens paſſo. Sed in Deo non ſic eſt. Ipſa.n.eſſentia Dei per ſeipſam abſq; aliquo alio medio continuante agit in res. Propter quod ex parte Dei eſt vnitas, quia in oĩbus agit ſm vnã ſimplicem eſſentiã ſuam. Duo autẽ facit Author circa hoc, quia Primo (vt diximus) quaſi per modum recapitulationis oſtendit quõ Deus agat in res, quia agit ſine cõtinuatione media, & pp hoc in ſua actione & in ſuo regimine eſt magna pulchritudo & perfectus decor. Secundo probat ꝙ ſic ſit, ibi.(quod eſt quia nõ regit.) ¶ Dicit ergo (redeamus ergo & dicamus ꝙ inter omne agens quod agit p eſſe ſuum tãtũ) inter tale inquã agens (& inter factũ) ſuum (nõ eſt continuator neq; res alia media) Deus.n.qui per ſuã eſſentiã agit inter ipſum & ſuũ effectum nulla eſt res media, & ſubdit ꝙ (& nõ eſt) mediator, vel nõ eſt (cõtinuator inter agens & factũ, niſi ſit additio ſup eſſe).q.d.ꝙ tunc eſt aliquid medium inter agens &

factum cōtinuans agens ſuo facto ſiue ſuo paſſiuo, qñ eſt aliquid ſuperadditū ipſi eſſe.i.qñ agens agit, p virtutem ſuperadditam eſſentiæ(& qñ agens & factum ſunt per inſtrumētum & non facit per eſſe ſuum) vult.n.dicere ꝙ virtus eſt quaſi organū & inſtrum eſſentię.Qñ ergo agens eſt agens in factū ſuum ſiue in paſſum per inſtrum.i.per virtutem ſuper additā eſſentię (quę eſt quaſi organum & inſtrum eius) tunc tale agens non facit per ſuum eſſe. (& ſunt cōpoſita).i.& talia agentia non ſunt ſimplicia, ſed habent virtutem ſuperadditam eſſentię. (Quapropter recipiens).i.paſſum (recipit) ſupple a ſuo agente (per continuationem).i.per virtutem mediam continuantem (inter ipſum) paſſum (& factorem ſuum, & tunc agens eſt ſeiunctum a ſuo facto) quia tale agens non cōiungitur ſuo facto per eſſentiam ſuā quia aliquid eſt medium inter ipſum & factū ſuū.& ſubdit ꝙ (agens vero inter quod & factum ſuū non eſt continuator pœnitus).i inter quod & ſuum paſſum, nulla eſt virtus media ſuperaddita eſſentię continuans vnum alteri, cuiuſmodi agens eſt Deus, tale agens (eſt agens verum & regens verum faciens res per finem decoris poſt quod).i. poſt quod decus (non eſt poſſibile ꝙ ſit decus aliud).q.d.ꝙ tale agens quod ſic agit per ſuam eſſentiam non per aliquā virtutē ſuperadditam & cōtinuantē tale.ſ.agens, ſic eſt agēs verū & ſic eſt regens verꝰ,ꝙ in ſuo regimine eſt decus per finē.i.decus finalis & pulchritudo finalis,poſt quē decorē,vel poſt quā pulchritudinē nullus eſt alius decor maior,nec pulchritudo maior.& ſubdit ꝙ (& regit factnm ſuū).i.tale agens regit & gubernat ſuū effectū (per vltimum regiminis).i.per regimen perfectū & vltimatum. ¶Deinde cum dicit. &
A

Quod eſt, quia nō regit res niſi per modū ſuū, ſecundū quem agit & nō agit niſi per eſſe ſuū.Ergo eius ens erit verū eius regimē. Quapropter fit ꝙ regit & agit per vltimū decoris,& regimē in quo nō eſt diuerſitas neq; tortuoſitas: & non diuerſificātur operationes & regimē propter cauſas dictas, niſi ſecundum meritum recipientium. B

¶Probat quod dixerat v3 ꝙ regimen talis agentis ſit decorum & perfectum,dicens(quod eſt quia)tale agens (non regit res niſi per modum ſuū) vel vt habent quidam textus(regit res per modū ſuum cōmunem ſm quem agit; & non agit niſi per eſſe ſuum,) ſiue per ens ſuum (ergo eius ens) ſiue eius eſſe (erit verum eius regimen). q. d. quòd ſuum agere eſt ſuum eſſe, & ſuum regere eſt ſuum eſſe (quapropter) quia ſic eſt (ſit quòd) tale agens (regit & agit per vltimum decoris,)ideſt per regimē vltimatum & decoratum, & ſubdit quòd (& regimen) ſupple diuinum eſt (in quo non eſt diuerſitas neq; tortuoſitas) & ſubdit ꝙ (& non diuerſificantur operationes & regimen propter cauſas dictas) quia hoc nō eſt(niſi ſecūdum meritum recipientium) quia ſecūdum quòd diuerſificātur recipientia ſic diuerſificantur operationes & influentiæ. Appellatur autem hic meritum recipientium nobilitas & capacitas iſtarum rernm. Res.n.maioris & nobilioris capacitatis plus meretur recipere quàm aliæ. ¶Notandum autē quòd intentio legis latoris debet eſſe inducere politiam ad vnitatem & pacem,nunq̄ autem eſt tantā vnitas in politia,nec tanta pax ſicut ſi legiſlator quantum eſt de ſe,ſe habeat ad omnes uniformiter.Diuerſitas autem ſit ſolum ex parte ciuium,vt ꝙ illi qui ſunt maioris meriti,& qui plus laborant pro republica plus honorentur. Si ergo legiſlator quantum eſt de ſe vniformiter ſe habet & ſolum reſpicit ad diuerſitatem ciuium, & prout videt eos maioris vel minoris meriti ſic magis vel minus eos honorat, tunc tale regimen eſt valde decorum: quia tunc ibi nulla eſt tortuoſitas, neque ulla obliquitas, ſed cuilibet prouidetur ſecundum ſuum meritum. Et quia hoc eſt in regimine primæ cauſæ, quia ipſa quantum eſt de ſe ſe habet vniformiter ad omnia, & ſolum eſt ibi diuerſitas ſecundum merita recipientium, ideo regimen ſuum eſt decorum & pulchrum in fine pulchritudinis. C
D
G

PROPOSITIO VIGESIMA PRIMA.

A PRimnm eſt diues per ſeipſum & eſt diues maius.

¶Poſtquam Author determinauit de regimine cauſæ primæ in generali, in
In ꝑpoſi parte iſta (vt dicebatur) determinat de eius regimine in ſpeciali oſtendens
tiõe.20.a in cauſa prima eſſe ea quæ requiruntur ad perfectum regimen, propter
quod quatuor facit ſecundum quòd ſpecialiter ad quatuor deſcendit quæ
requiruntur ad perfectum regimen, ſunt enim in perfecto regimine quatuor attendenda,
videlicet Abundantia, excellentia, vniuerſalitas, & vnitas. Tunc.n. eſt regimen perfectũ
quando in principe eſt abundantia, vt poſſit ſubditis ꝓuidere, qñ in eo eſt excellẽtia, quia
dignum eſt ꝙ poſſidens & principans oẽs ſibi ſubiectos ſuperet, & excellat, Tertio tũc eſt
regimen perfectum, qñ in principe eſt vl̃itas, quia quod principatur particulariter nõ prin
cipatur perfecte, ſed quod principatur vl̃r, Quarto & vltimo in regimine debet eſſe vni-
tas, quia niſi princeps ſtudeat vnitati eorũ quibus principatur, nũquam principabitur per-
fecte. Quatuor ergo facit Author in determinãdo de regimine & de principatu cauſę pri-
mæ, quia primo determinat de ipſius principantis abnndantia, ſecũdo determinat de eius
excellentia, Tertio agit de ipſius regiminis vl̃tate, & quarto agit de ipſius regiminis vnita-
te. Secunda ibi (cã prima eſt ſuper omne nomen) In propõne. 22. Tertia ibi. (Omnis in-
ſ telligentia diuina) in propõne. 23. Quarta ibi (cã prima exiſtit in oĩbus) in propõne. 24.
Circa primũ duo facit, quia prĩo proponit propõem quandã. Scđo propõem ꝓpoſitã decla
rat ibi (& ſignificatio eius eſt.) Dicit ergo ꝙ (primũ eſt diues p ſeipſum & eſt diues maius.)

B ¶Dubitaret forte aliquis quid ſit eſſe diues. Dicendum ꝙ (ſecundũ phyloſophum in poli-
libro.1. ticis) nomen diuitiarum ſumptũ eſt, ab abundantia, vel etiam a non indigentia ſumitur, ſi-
ue a non deficientia. Ille ergo eſt diues qui non indiget ſed abundat, & inde eſt ꝙ cũ ſint
duo genera diuitiarum quędã naturales ſicut frumentum vinum & cætera terræ naſcẽtia
quæ ſubueniunt indigentię noſtrę: quędam aũt ſunt diuitiæ artificiales, ſicut aurum & ar-
gentum & nũmiſmata, quę per artificium hoĩum inuenta ſunt ad ſatiſfaciendum indigen
tię noſtræ, naturales diuitię magis merentur dici diuitię quàm artificiales: quia magis ſa-
tiſfaciunt indigentiæ noſtrę. per diuitias.n. naturales (per ſe loquendo) maiorem habemus
ſufficientiã quàm per artificiales, natura poſſet quis habere copiã auri, & argenti & tñ mo
C reretur fame, niſi aliud haberet. Vnde ſecundũ fabulam recitatur in Politicis ꝙ cum quidã
lib. 1.fa- noĩe medea impetraſſet à Dijs, ꝙ quicquid tangeret fieret aurũ erat ei maxima auricopia
bula de tamen oportebat eum fame perire, quia in oĩbus membris reſeruatur tactus, non poterat
Medea. ergo homo iſte aliquid guſtare niſi ipſum tangeret, ꝑp quod ſecundum hypotheſim poſi-
tam illud quod guſtare volebat conuertebatur in aurum, & fiebat in habile ad guſtandum,
Diuitiæ ergo artificiales indirecte & per adinuentionem hominum ſatiſfaciunt indigentiæ
noſtræ. Naturales vero diuitię ſatiſfaciunt nobis directe & per ſe. Differentia ergo quę eſt
inter diuitias naturales & artificiales ſufficienter declarat ꝙ diuitem eſſe non eſt non indi-
gere, ſed eſſe ſufficientem. Hoc idem declaratur per id quod phyloſohpus in politicis di-
libro.1. cit, vꝫ ꝙ diuitiæ ſunt magis in expendendo quàm in conſeruando. Nam ex eo ꝙ diuitiæ
conſeruantur in nullo ſatiſfaciunt indigentiæ noſtrę, ſed tunc ſatiſfaciunt cum expendun
tur, vel conſumuntur. Nã diuitię naturales quàm diu ſunt in horreis nos non reficiunt, ſed
quando eas expendimus, vel qñ eas in cibum ſumimus, tunc nos reficiunt, & tunc noſtræ
indigentiæ ſatiſfaciunt. Sic etiam & diuitię artificiales quàmdiu in burſa conſeruantur in
nullo noſtræ indigentiæ ſubueniunt, ſed qñ expendimus, & qñ eas in cibum cõuertimus,
& ex illis cibis reficimur tunc noſtrę indigentię ſatiſfaciunt.

D ¶Vlterius autem cum eſſe diuitem, ſit nõ indigere, ſed abundare, dubitaret forte aliquis,
vtrum primum ſit in aliquo indigens. Dicendum ꝙ oĩs indigentia ex compõne ſumit ori-
ginem ita

ginem ita, quòd quicquid indiget eſt aliquo modo compoſitum, illud aūt quod eſt omnino ſimplex nullo indigere pōt. Vnde ſi nos indigemus alimento hoc eſt quia cōpoſiti ſumus ex contrarijs, & quia ſunt in nobis naturæ contrariæ, vꝫ calidum quod hūmidū depaſcit. Aliqua.n.contrarietas eſt actiui ad paſſiuum, quia ergo calidum agit in humidum & cōſumit ipſum, ideo ſemper indigemus reſtauratione, & ex hoc indigemus alimento. Si autem non eſſemus cōpoſiti ex contrarijs non haberemus hmōi indigentiā. Sed vt loquamur vl̄r de oībus compoſitis dicamus, ꝙ omne cōpoſitum eſt valde indigens, primo.n.indiget partibus cōponentibus. Nam partes cōponentes non ſunt ipſum totum cōpoſitum, totum.n. eſt real̄r differens a qualibet ſui parte. Etiam quodlibet cōpoſitum non ſolum eſt indigens aliquo alio, ſed etiam eſt indigens aliquibus alijs, quia indiget oībus ſuis partibus ſine quibus eſſe non pōt. Rurſus quodlibet cōpoſitum non ſolū indiget partibus componentibus, ſed etiā indiget agente & componente. Nam ſemper partes ex quibus reſultat aliquod vnū & aliquod totum ſic ſe hn̄t, quòd vna illarum eſt in potentia & alia in actu. Nam nec ex duobus in actu fit vnum, nec ex duobus in potentia. Cum ergo potentia nunquā ſeipſam producat ad actū: oportet ſemper in talibus dare cām agentem coniungentem actum potentię, ſiue potentia ſit præexiſtens tēpore actui, ſicut in iſtis generabilibus & corruptibilibus materia tēpore p̄exiſtit formæ per generationem inductæ, ſiue potentia ſit actui tempore non p̄exiſtens, ſed concreata ſibi, ſicut intelligentiæ dicunt̄ compoſitę ex eſſentia & eſſe, ex eſſentia quidem tanquā ex potentia, ex eſſe aūt tanq; ex actu. Hn̄t ergo compoſita indigentiam partiū componentium & agentis cōpoſitionem facientis & conſeruantis, tertiam aūt indigentiam (quā quidam phantaſtice imaginati ſunt) non habent, vꝫ alicuius cōglutinantis potentiam cum actu, ad hoc.n.ꝙ ex potentia & actu fiat vnum, nec coagulum nec conglutinum nec clauis, neceſſarius eſt, vt copulet potentiam cū actu, per ſe.n.eſt, ꝙ ex potentia & actu fiat vnum, propter quod in. 8. Metaphyſicę dicitur quòd non oportet quærere qūo ex materia & forma, vel vl̄r qūo ex potentia & actu fiat vnum, hoc.n.(vt ibidem dicitur) non habet cām niſi motorem. In talibus.n.non quærimus cauſam niſi efficientem & agētem reducentem potentiam ad actum, non autē quęrimus ibi cām aliquā mediā, quę conglutinet potentiam cū actu: ſicut ad hoc quòd fiat domus reqritur cementū conglutinans lapidem cū lapide. Non.n.ſic vnitur actus potentię ſicut lapis lapidi. Omne ergo cōpoſitum eſt indigens tam partibus cōponentibus quàm cā agente & cōponente. Primum aūt nullo indigere pōt. Nam primū debet eſſe ſimpliciſſimum, quòd ſi dicatur primū ens eſſe compoſitum, implicabitur ibi cōtradictio: quia ſemper componentia ſunt priora compoſito. Si ergo eſſet cōpoſitum conſequens eſſet quòd primū non eſſet primum quia haberet aliqua priora ſe, Primum ergo nō indiget partibus cōponentibus, quia caret oīno partibus. nec indiget cā agente & cōponente, quia cū ſit primū non pōt hr̄e aliquid prius ſe, quo fieri vel cōſeruari indigeat. Eſt ergo Deus vere diues, cū nullo alio a ſe indigeat.

Margin: Falſa quorum opinio. — *T.cō. 15.* — *T.cō. 16.* — *E* — *F*

¶ Vlterius aūt cum eſſe diuitem dicat non ſolum nō eſſe indigentem, ſed etiam dicat eſſe abundantem. Dubitaret forte aliquis. Vtrum Deus ſic ſit diues, quòd ſit bonis & perfectionibus abundans. Dicendū ꝙ duplici via inueſtigare poſſumus quòd Deus non ſolū ſit nō indigens ſed etiam ſit oībus bonis & perfectionibus abundans. Prima via ſumitur ex actualitate eius Secunda vero ex eſſe ipſius. Prima via ſic patet. Nam ſ̄m phyloſophum primo Metaphyſicæ malum & error ſolum ex potentialitate habet eſſe. Ergo ab oppoſito perfectio & bonum ex actualitate ſumitur. Nihil.n.eſt aliud malum quàm priuatio boni, cum ergo priuatio ſit ſemper annexa potentialitati, vbi nulla potentialitas, ibi nulla priuatio, & ibi nullum malum, ſed ſummum bonum, quia perfectio & bonitas ex actu ſumitur. Vbi ergo eſt actus purus ibi oīs bonitas & oīs perfectio habet eſſe. Et quia Deus eſt actus purus nihil habens admixtum de potentia ibi non pōt eſſe imperfectio aliqua nec aliqua indigentia. Nam ſi indigentia priuationē dicit. Et priuatio ſine potentialitate eſſe non pōt, vbi nulla eſt potentialitas ibi nulla priuatio & nulla indigentia eſſe pōt. Et ſicut Deus nullam habet indigentiam quia nullam habet potentialitatem admixtam, ſic habet oīum bonorum

Margin: Pri. via. — *Vltra medium prohæmij & 5. met. T. com. 19.*

H abundantiam,quia eſt actus purus hñs omnem rationẽ actus. Sicut.n. ſi eſſet albedo ſeparata haberet quicquid perfectionis eſſe pŏt in qualibet albedine,& haberet in ſe rationem oĩs albedinis; ſic quia Deus eſt actus ſeparatus,in eo reſeruatur oĩs perfectio quę eſſe poſſit in quocũq; actu,& in eo reſeruatur rõ omnis actus. Et quia actus & perfectio idem dicunt,ſi in Deo reſeruatur ratio oĩs actus,in eo etiam reſeruabitur ratio oĩs perfectionis. Eſt ergo Deus diues non ſolum quia in eo nõ eſt aliqua indigentia, ſed etiam quia in eo eſt

ſcd̃a via oĩum bonoꝝ & oĩum perfectionũ abundantia. ❡ Secunda via ad hoc idem ſumitur ex ipſo eſſe & in idem redit cum prima via. Nam oĩs bonitas & oĩs perfectio ſumitur ex eſſe ſapientia.n.nullam perfectionem daret ſapienti niſi daret ei eſſe ſapiens. Nam & auari qui habẽt diuitias, & non ſunt diuites,nõ ſunt inde perfectiores,ſed imperfectiores,ſi ergo oĩs perfectio ſumitur ex eſſe,& Deus eſt quoddam eſſe ſeparatum in quo reſeruatur oẽ eſſe,cõſequens eſt quòd & ipſe ſit quædam perfectio ſeparata, in qua reſeruetur ratio omnium perfectionum & omnium bonorum abundantia.

I ❡Vlterius aũt dato quòd ipſum primum ſit diues dubitaret forte aliquis. Vtrum ſit proprium ſibi quòd ſit diues perſeipſum,& videtur quòd non,quia eſſe diuitem eſt eſſe ſufficiẽtem & perfectum, cũ ergo perfectio ſumatur ex actu & multa alia à primo habeãt rõnem actus,multis alijs à primo competet eſſe diues per ſeipſum. Dicendum quòd alia a primo vel ſunt per ſe exiſtentia vel ſunt exiſtentia in alio. Ei aũt quod exiſtit, in alio non pŏt cõpetere ꝙ ſit diues per ſeipſum quia nec ei competit ꝙ ſit in ſeipſo nec per ſeipſum. Sed ꝙ ſit in alio & per aliud. Ei aũt quod exiſtit per ſe non pŏt cõpetere ꝙ ſit diues per ſeipſum, quia nec eſt actu per ſeipſum: quia nihil tale eſt ipſe actus vel ipſum eſſe,ſed omne tale eſt participans actum & participans eſſe, ſolus ergo Deus qui eſt per ſe exiſtens ſic ꝙ nõ eſt participans eſſe ſed eſt ipſum eſſe, eſt per ſe ipſum diues & non per aliud.

k ❡Vlterius aũt dato ꝙ primũ ſit diues & per ſeipſum diues dubitaret forte aliquis, Vtrum ſit diues magis. Et vr̃ ꝙ aliquid aliud a primo poſſit eſſe & de facto ſit magis diues quàm ipſum primũ, vel q̃ ipſe Deus. Arguet.n.aliquis ꝙ ſit dare plures deos, quoꝝ vnus ſit per

T. c. 49. fectior alio. Nam ſi actus eſt qui diſtinguit (vt declarari hẽt. 7. Metaphyſicæ) vbi nullus actus, ibi nulla diſtinctio. Ideo materia, quia eſſentiale eſt ei eſſe in potẽtia eſt vna per indñam in oĩbus habentibus eam, ergo ſicut vbi nullus actus, ibi nulla diſtinctio, & ibi nulla multiplicatio, ita vbi oĩs actus & nulla potẽtialitas, ibi maxima diſtinctio & multiplicatio. Maior ergo erit abundantia & multiplicatio deorum q̃ oĩum alium rerum, & erũt plures dij pp omnimodam actualitatem q̃ ſint omnes aliæ res pp potentialitatem admixtam, Illi aũt Dij non erunt ęquales in perfectionibus: quia non poſſunt differre niſi formalr̃: for-

T.cõ.10. mæ aũt ſunt ſicut numeri(vt declarari habet in octauo Metaph.)ſicut ergo non poſſunt reperiri duo numeri formalr̃ differentes habentes æquales vnitates, ita non poterunt reperiri duę res formalr̃ differentes, quæ ſint ęquales ſm̃ perfectiones. Erit ergo Deus vnus perfectior alio, quo poſito quilibet taliũ deorũ erit per ſeipſum diues, quia quilibet hm̃oi erit per ſeipſum actus: ſed nõ quilibet eſſet diues magis, quia eſſet vnus maior alio & per-

L fectior. Dicendũ ꝙ non reperitur magis & minus niſi ex admixtione oppoſiti: ideo dr̃ ter-

Cap.9. tio topicorum, ꝙ illud eſt albius ꝙ nigro eſt impermixtius. Ex hoc ergo reperitur magis & minus.ſ.ex permixtione maiori vel minori oppoſiti. Si ergo aliquid eſſet ita albũ,ꝙ nullam haberet ꝑmixtionẽ oppoſiti illud eſſet albiſſimũ & ibi non eſſet dare magis & minus. Non.n.vnũ albiſſimum eſt albius alio albiſſimo, & quod dictum eſt de albo & nigro intelligendum eſt de perfecto & impfecto, de actu & de potentia. Nam (vt dictum eſt) perfectio ſumitur ex actu & imperfectio ſumit̃ ex potẽtia, ſi ergo actus & potentia opponuntur, illud erit actualius qd̃ eſt potẽtia imꝑmixtius. In entibus ergo reperitur maior & minor actualitas, quia in eis reperit̃ maior & minor ꝑmixtio potentialitatis.Si ergo eſt aliquis actus nulli potentialitati ꝑmixtus, ibi non eſt dare magis & minus.Vnus.n actus purus nõ pŏt habere plus de actualitate q̃ alius actus purus. Quicquid ergo eſt diues p ſeipſum eſt actus p ſeipſum,& per cõſequens eſt diues magis, quia eſt oĩno ꝑfectũ. Hoc ergo nomen

maius hic poſitum non hét rõnem comparatiui, ſed ſuperlatiui. Eſt.n. ſenſus ꝙ primum eſt diues ꝑ ſeipſum, & eſt diues maius. i. diues maximũ, quia nihil põt reperiri magis diues eo, nec æque diues ſicut ipſum. Q đ ergo obijcit de multitudine deoꝝ: dici debet ꝙ vtiq; ex actualitate ſumitur diſtinctio, Vñ Deus qui eſt ſeipſo actus, eſt ſeipſo ab oĩbus alijs rebus diſtinctus, attamen in actu nõ eſt multiplicatio niſi per admixtionẽ potentię, ſicut.n. forma non diuiditur nec multiplicat niſi per materiã (vt dr̃ in. 7. Metaph.) Sic actus non diuidit nec multiplicat niſi per potentiã, non ergo poterunt eſſe plures actus, niſi ſaltim in aliquo illorum ſit admixtio potentiæ. Impoſſibile eſt ergo eſſe plures deos, cũ hoc ſit de ratione dei, quòd non habeat aliquid potentialitatis admixtum. ¶ Deinde cum dicit. M T.cõ.28.

COMMENTVM Propoſitionis Vigeſimæ primæ.

ET ſignificatio eius eſt vnitas eius, non quia vnitas eius ſit in eo ſparſa. Immo vnitas eius eſt pura, quoniã eſt ſimplex in finem ſimplicitatis. N

¶ Propoſita propõne declarat eãm habet aũt propoſitio propoſita tres partes quarũ prima eſt ꝙ primum eſt diues, Secũda eſt ꝙ eſt diues ꝑ ſeipſum, & tertia eſt, ꝙ eſt diues maius. Tria ergo facit quia primo declarat partem primam. ſ. quòd primum ſit diues. Secũdo declarat partẽ tertiam. ſ. ꝙ primũ ſit diues maius. Et tertio declarat partẽ ſecundã. ſ. quòd primum ſit diues per ſeipſum, ſecunda ibi (illa ergo res eſt diues maius.) Tertia ibi (reliquę vero res.) Circa primũ duo facit ſm quòd dupplr̃ probat quòd primum ſit diues. Nã primo probat hoc conſiderãdo ipſum in ſe. Secundo cõparando ipſum ad alia ibi, (Si autẽ aliquis vult ſcire.) ¶ Dicit ergo (& ſignificatio eius eſt) quòd. ſ. primum ſit diues (vnitas eius, non quia vnitas eius ſit in eo ſparſa. Immo vnitas eius eſt pura, qm̃ eſt ſimplex in fine ſimplicitatis). q. d. quòd ex vnitate, & ſimplicitate primi, quia. ſ. non hꝫ vnitatẽ ſparſam, ſed habet eã ſimplicem in fine ſimplicitatis, ideo quia ſic eſt, ipſe eſt diues & nullo indigẽs. Nam (vt patet) in quęſtionibus ꝓcedentibus, ex ſimplicitate primi probauimus, ꝙ primũ eſt diues, & nullo indigẽs, ſed omnibus bonis ſuꝑ abundans. ¶ Notandũ aũt ꝙ res cõpoſitę hñt vnitatẽ ſparſam. i. hñt vnitatem ex pluribus aggregatam: ideo omnes tales res ſunt indigentes, quia indigẽt partibus aggregatis, & indigent eã aggregante partes. Deus aũt qui eſt vnus ſimplicitate, non vnus vnione partium, non hẽt vnitatem ſparſam, ſed hẽt vnitatem ſimplicem, & ex hoc diues eſt, & nullo indigens, quia nec indiget partibus aggregatis, quia nullas hẽt partes, nec indiget eã congregante partes, quia (vt dictũ eſt) ipſe eſt vnus ſimplicitate non partium aggregatione. ¶ Notandũ etiã quòd hanc eandem propõnem ponit Proclus in. 26. propõne ſui libri ſub his verbis omne diuinum ſimplex eſt maxime: & propter hoc maxime per ſe ſufficiens: Eundem.n. ſenſum habet hæc propoſitio cũ propoſitione huius Authoris, videlicet quòd Deus ideo eſt per ſe ſufficiens, & ideo eſt diues quia eſt maxime ſimplex. ¶ Deinde cum dicit. O Proclus.

Si autem aliquis vult ſcire, ꝙ cauſa prima eſt diues proijciat mentẽ ſuam ſuper res cõpoſitas, & inquirat de eis inquiſitione perſcrutata: Inueniet enĩ cõpoſitum diminutũ, indigens aut alio aut rebus ex quibus cõponitur. Res autem ſimplex quæ eſt, bonitas, & vita, & vnitas eius eſt bonitas, & bonitas eius eſt res vna. P

¶ Probat quòd primũ ſit diues cõparãdo ipſum ad res alias dicens (ſi aũt aliquis vult ſcire ꝙ cã prima eſt diues ꝓijciat mentẽ ſuam ſuꝑ res cõpoſitas, & inquirat de eis inquiſitiõe perſcrutata, inueniet.n.) omne (cõpoſitum diminutũ indigens, aut alio) quodã (aut rebus ex quibus cõponit. Res aũt ſimplex) cuiuſmodi eſt cã prima (quę eſt bonitas & vita)

ipſa.n.cauſa prima ſic eſt bonitas ꝙ eſt ipſa vita, & ſubdit, ꝙ (& vnitas eius eſt bonitas, & bonitas eius eſt res vna) ſupple cum ipſa vnitate q.d. quòd Deus eſt res ita ſimplex ꝙ eſt res vna quę eſt ipſa bonitas, & huiuſmodi bonitas eſt vita, & vnitas eius eſt ipſa bonitas.i.ipſa perfectio eius, quia ex hoc Deus eſt vnus, non ꝙ participet bonitatem & perfectionem, ſed quia eſt ipſa bonitas & ipſa perfectio, & hmõi bonitas,ſiue hmõi perfectio eſt res vna cũ ipſo Deo. Deus ergo eſt ſumme ſimplex nullam in ſe hñs compoſitionẽ, & per
Q conſequens eſt ſumme diues nullam hñs indigentiam. ¶Notandum aũt vim rõnis huius in hoc conſiſtere: quia omne cõpoſitum eſt valde indigens, quia indiget quodam alio.i. quadam alia cã componente, & indiget rebus alijs: quia indiget partibus ex quibus cõponitur, ſi ergo indigentia ex compoſitione oritur, quod eſt ſumme ſimplex ſicut eſt Deus nullam hñs compoſitionem, nullã habebit indigentiam, erit ergo ſumme diues. ¶Notandum etiam ꝙ inquiſitione perſcrutata, proijcere mentem in Deũ eſt ex his quę ſunt in cau ſatis aſcendere in conſiderationẽ Dei attribuendo Deo quod perfectionis,eſt, remouẽndo ab eo quod eſt imperfectionis: vt ſi in rebus creatis inuenimus pulchritudinem, bonitatẽ, ſapientiam & cętera hmõi, quia talia ſunt quædã perfectiones, debemus ea Deo attribuere. Quia vero in creaturis inuenimus cõpoſitionem, indigentiam & cætera hmõi,quę imperfectionem noĩant, ideo debemus talia a Deo remouere. Si quis ergo inquiſitione perſcrutata proijciat mentem ſuã.i.conſideret ſm mentem ſuam ſuper res compoſitas, & videat ꝙ indigentia ex compoſitione ſumit originẽ: ſtatim iudicabit Deum non eſſe indigentem, ſed eſſe ſumme diuitem: quia eſt res omnino ſimplex nullam in ſe habens compoſitionem. ¶Deinde cum dicit.

SECVNDA Pars Principalis Cõmenti.

R ILla ergo res eſt diues maius quæ influit, & non fit influxio ſuper ipſum per alquem modorum.

¶Declarat tertiam partem propõnis vʒ ꝙ Deus non ſolum eſt diues, ſed etiam eſt diues maius.i.diues maxime. Ideo ait, ꝙ(illa ergo res eſt diues maius).i.diues maxime (quę influit) ſupple ſupra res alias: (& non fit influxio ſupra ipſum per aliquem modorum) ſupple influxionis. ¶Notandum aũt ꝙ illud eſt maximum in quolibet genere, quod eſt cã oĩum aliorum. In genere ergo ſufficientium vel in genere diuitũ, illud erit maxime ſufficiens & maxime diues, quod erit cã oĩum diuitiarum & oĩum rerũ ſufficientium. Et quia Deus influit in oĩa alia,& dat ſufficientiã oĩbus alijs, nihil aũt aliud influit in ipſum ſm aliquem modũ influentiæ, & nihil dat ei ſufficientiam, ideo ipſe eſt maxime ſufficiens & maxime diues. Aliæ ergo res põt habere diuitias ex mutuatis. Nihil.n.aliud a primo põt eſſe diues niſi ex mutuatis: quia quodlibet tale nihil habet quod non acceperit. Solus autem Deus eſt diues ex proprijs, ideo ipſe eſt ſumme & maxime diues. ¶Notandum etiam ꝙ
S aliter recipiunt influentiam corpora iſta inferiora quæ alterantur ſm formam,& aliter corpora ſupercœleſtia, quę mouentur ſolum ſm ſitum & aliter aĩę cœlorum, quæ ſunt motrices orbium, & aliter intelligentię quæ non ĩmediate adminiſtrant corpora, ſed licet modi influentiæ varientur ſm varietatem rerũ recipientium, Deus tñ ſm nullum modũ influentiæ recipit influxionem aliquam. Supra ipſum ergo primum non fit influxio ſm aliquẽ modorum influxionis. Aduertendũ tamen eſt, quòd cum dicimus intelligentias (quas cõmuni nomine vocamus angelos) non ĩmediate adminiſtrare vel mouere corpora, loquimur ſm modum phyloſophoꝝ. Nam pręter aĩas cœlorum, & præter motores orbium eſt dare aliquas intelligentias ſiue aliquos angelos datos ad cuſtodiam hominũ. Propter quod oportet huiuſmodi intelligentias ſiue huiuſmodi angelos aliquam adminiſtrationem habere circa corporalia. ¶Deinde cum dicit.

TERTIA Pars Principalis Commenti.

RElíquæ vero res oẽs intelligibiles aut corporeæ nõ ſunt diuites per ſe ipſas, imo indigẽt vno vero influẽte ſuper eas bonitates, & oẽs grãs. T

¶Probat partem ſecũdam propõnem dicens, ꝙ (reliquæ vero res omnes intelligibiles aut corporeæ non ſunt diuites per ſeipſas, immo indigent vno vero).i.indigent vno Deo vero (influente ſuper eas bonitates & omnes gratias).i.& omnes perfectiones. Tũc ergo eſt ſupplenda ratio. Quod ſi omnia alia indigent influente, & habent diuitias, & ſufficientiã per ipſum, cõſequens eſt ꝙ ipſe nõ ſit diues & ſufficiens per aliud, ſed per ſeipſum. Quia propter quod ſunt oĩa talia illud eſt per ſe tale. Si ergo oẽs aliæ res ſunt diuites per primum, erit primũ diues per ſeipſum, in quo conſiſtebat ſecunda pars propoſitionis propoſitę. Eſt ergo primum diues & eſt diues per ſeipſum, & eſt diues maius, quidam autem textus habent & non eſt diues maius. Et vtrunq; verum eſt, nam primum eſt diues maius quàm alia, & nihil eſt magis diues quàm ipſum. ¶Notãdum autẽ quòd perfectiones quas V Deus influit rebus creatis, Author appellat gratias. Quia ex mera gratia & ex mera liberalitate ſua, facit nos participes bonitatis ſuę, nullam inde ſperans vel expectans habere retributionẽ, quia nihil ei poſſumus retribuere, & ipſe nullius retributiõis eſt ſuſceptimus.

PROPOSITIO VIGESIMASECVNDA.

CAuſa prima eſt ſuper omne nomen quod nominatur, quoniã non pertinet ei diminutio, neq; complementum ſolum. A

¶Poſtquam Author determinauit de ipſius Dei abundantia. In parte iſta (vt dicebatur) determinat de ipſius Dei excellentia. Circa quod duo facit. Quia primo circa excellentiam eius ponit quandã propõnem. Secũdo propoſitionẽ propoſitam declarat ibi (quod eſt quoniã.) Dicit ergo ꝙ (cauſa prima eſt ſuper omne nomen quod nominatur, quoniã non pertinet ei diminutio, neq; complementũ ſolum.) ¶Notandum autẽ ꝙ in quibuſdam textibus pars huius propõnis videtur pertinere ad cõmentum. Nam quidam textus ſolum habent pro propõne (cauſa prima eſt ſuper omne nomen quod nominatur) quod vero poſtea ſubditur (quoniã non pertinet ei diminutio neq; complementũ ſolum) habent pro cõmento. Sed ſiue totum hoc pertineat ad propoſitionem, ſiue pars pertineat ad cõmentum, nõ eſt inhoc magna vis facienda: quiaſem per eandem vim continebit, videtur tamen magis ꝙ pars illa ſequens pertineat ad cõmentumq; ad propoſitionem. ¶Notandum etiã ꝙ quidam alij libri ſiue textus plus habent de littera. habent.n.ꝙ (prima cauſa eſt ſuper omne nomen quod nominatur, quoniã non pertinet ei diminutio neq; complementũ, immo eſt ſuper omne cõplementum.) Sed hoc quod vltimo additur nullam habet difficultatem. ¶Notandũ etiam ꝙ cauſæ primæ non accidit diminutio, neq; cõplementum; ſolum.i.ſolum hoc ei conuenit, & hoc ei proprium eſt ꝙ.ſ.non accidat ei diminutio, neq; complementum.

In ꝑpóe 21. A.

¶Dubitaret forte aliquis, vtrum Deus ſit ſupra omne nomen quod nominatur. Dicendum quòd ea quæ ſunt in voce ſunt ſigna eorum quę ſunt in anima, quòd ergo eſt ſuper omnem intellectũ, & quod non poteſt in intellectu capi nec intelligi, oportet quòd ſit ſuper omne nomen, & quòd non poſſit perfecte aliquo nomine nominari. Vnde & Proclus 115. Propoſitione ſui libri de intellectu ponit quod hic Author ponit de nomine. Dicitur enim ibi ꝙ Deus eſt ſuper ſubſtantialis, ideſt ſuperuitalis & ſuperintellectus. Cauſa autem quare Deus habitat lucem a nobis in acceſſibilem, & quare ipſe eſt ſuper omnem intellectum, eſt, quia ipſe eſt, ſuper ſubſtantialis, ideſt ſuper omnem ſubſtantiam, & ſu-

B Per phyloſophũ prío per yermeni as circa prícipiũ Proclus.

per omnem quantitatem. Obiectum.n.intellectus eſt quod quid eſt. Omne ergo quod non eſt participans eſſe, ſed eſt ipſum purũ eſſe, eſt ſuper omnẽ quidditatem, & per conſequẽs ſuper omnem intellectum. Dicemus.n.ꝙ quodlibet intelligit ſecundum modũ ſubſtantiæ ſuę. Sicut.n.quęlibet res creata non eſt ipſa vnitas, ſed eſt participans vnitatem, & nõ eſt ipſum eſſe, ſed eſt participans eſſe, ſic modus intelligendi cuiuſlibet rei creatę ex cõnaturali cognitione eſt ſolũ ꝙ poſſit intelligere ea quę participant vnitatẽ, & ea quę participat eſſe. Deus ergo qui non eſt participans vnitatẽ nec eſſe, ſed eſt ipſa vnitas & ipſum eſſe, ideo eſt ſuper omnem intellectũ. Vnde & Proclus in Cõmẽto prædictæ propõnis hoc modo probat Deum eſſe ſuper intellectũ, quia vȝ eſt ſuperſubſtantialis & non eſt vnitũ nec eſt participans vnitatem, ſed eſt ipſum vnum.

Proclus.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis, Vtrũ Deo competat cõplementũ. Et videtur ꝙ ſic, quia illis rebus cõpetit vel pertinet cõplementum, quę ſunt in ſe cõpletæ & perfectæ. Quanto ergo res eſt completior, & quanto in ſe habet plures perfectiones, tanto magis verificabitur de ea ꝙ ei cõpetat & pertineat cõplementum. Cũ ergo Deus ſit valde perfectus, & cũ in eo ſint omnes perfectiones potiſſime ad eum pertinet omne complementũ. Dicendũ ꝙ aliter eſt perfectus Deus, & aliter res aliæ. Nã Deus eſt perfectus, nõ quia ſit ſubiectus perfectioni, ita ꝙ in eo aliud ſit perfectio, & aliud quod perficitur, ſed Deus eſt perfectus quia eſt ipſa perfectio: res autẽ creatæ ſunt hoc modo perfectæ quia ſubſunt ſuę perfectioni. Propter quod facienda eſt vis in verbis ipſius Authoris cũ ait ꝙ ei.ſ.Deo non pertinet diminutio neq; cõplementum. Ex his.n.verbis poſſumus tripliciter venari ꝙ ipſe Author negat Deum eſſe perfectum ſolum hoc modo, quia non eſt perfectus perfectione ſuperaddita, ita ꝙ ibi aliud ſit perfectio, & aliud quod perficitur. Nam primo hoc patet ſi cõſideretur proprietas huius verbi pertinet. Nam oportet eſſe differentiam inter id quod pertinet & id cui pertinet. Hoc ergo modo Deo proprie pertineret cõplementum, ſi perficeretur perfectione quæ eſſet ab eo differens. Secundo hoc idem patet ſi cõſideretur virtus huius vocabuli, cõplementum. Nam hoc videtur complementum quaſi alterius cõplementum. Non ergo proprie in alijs eſt cõplementũ, niſi ſit ibi aliquid deficiens, & aliquid ſupplens. ita quòd ſupplens eſt complementum deficientis, ſm quem modum actus eſt complementum potentiæ. ad illud ergo proprie pertinet complementum quod non eſt de ſe completum ſed per aliquid aliud habet ſuum complementum ſecundum quem modũ ad deum non pertinet complementum: quia ipſe non completur per aliquid aliud, ſed ipſe eſt ſua perfectio. Tertio hoc idem patet ex eo quòd in lrã additur diminutio. Nam non loquitur hic Author niſi de complemento quod diminutioni opponitur, complementum aũt oppoſitum diminutioni eſt complementum receptũ in aliquo: quia oppoſita ſunt apta nata fieri circa idẽ. Si ergo eſſet aliqua perfectio non receptibilis in aliquo, illi perfectioni nihil eſſet oppoſitum. Perfectioni ergo diuinę nihil eſt oppoſitum. Quia ſi perfectio diuina haberet aliquid oppoſitum, tunc oporteret quòd eſſet apta nata recipi in alio, circa quod haberet fieri ſuum oppoſitum. Cum ergo iſta perfectio ſit ſimplex, per ſe ſtans in nullo alio recepta, oportet quòd nihil habeat oppoſitum. Ad Deum ergo non pertinet complementum & diminutio.i.ad Deum non pertinet complementum quod opponitur diminutioni, cũ non ſit determinatum ad aliquod genus, nec ad genus ſubſtantialę, nec ad genus prædicabile, vel ꝑdicamentale. Ad genus.n.ſubſtantialæ determinatur omne habẽs cõplementum diminutioni oppoſitũ, quia (vt diximus) oppoſita ſunt apta nata fieri circa idẽ. Quod ergo non eſt aptũ natum fieri in aliquo, non proprie hẽt oppoſitionẽ ad rem aliquã. Rurſus omne quod eſt aptũ natum fieri in aliquo eſt determinatũ ad genus aliquod ꝑdicabile ſiue ꝑdicamentale. Immo tota cã quare Deus non eſt determinatus ad aliquod ꝑdicamentũ, eſt quia in eo nulla eſt potẽtialitas admixta, ſed eſt qdã perfectio pura ꝑ ſe ſtãs. Quicqd aũt habet potentialitatẽ admixtã eſt determinatũ ad aliqd genus ꝑdicamentale. Perfectio ergo diuina qa nõ eſt apta nata recipi in aliquo, nec eſt determinata ad aliqd genus, ad nullã rẽ oppoſitionẽ hr̃e põt. Ad Deũ ergo nõ ꝑtinet cõplemẽtũ qd ſit diminutiõi oppoſitũ.

Margin notes: F — Prĩa via. — D. Scđa via. — Tertia via. — E

¶Vlterius forte dubitaret aliquis. Vtrum ad Deũ pertineat diminutio, & vĩ ꝙ ſic,quia(vt dicitur in. 3. Phyſicoꝝ)totum & pfectũ idem ſunt,vel proxima ſm naturam. Qđ ergo nõ F habet rõnem totius, non hẽt rõnem perfecti, ſed Deus non habet rõnem totius, quia caret T. c. 64. partibus, ergo nec habet rõnem perfecti, eſt ergo Deus quid imperfectũ, & per cõſequens quid diminutum. Dicendũ ꝙ Proclus in. 77. Propõne ſui libri diſtinguit triplicem totalitatem Proclus. dicens, ꝙ oĩs totalitas aut eſt ante Partes, aut eſt ex partibus, aut in parte. Eſſe.n.totum ſm ipſum, vel eſt totum ſecundum cãm, vel eſt totum ſm exiſtentiam, vel eſt totum ſecundum participationem. Toti enim ſecundum cauſam cõpetit totalitas ante partes. Toti autem ſecundũ exiſtentiam cõpetit totalitas ex partibus ſed toti ſecundũ participationẽ competit totalitas in parte Omne. n. quod eſt vel eſt participans perfectionem, vel eſt perfectio participata, vel eſt perfectio pura, perfectioni autem purę competit totalitas ſecundũ cauſam, ſiue totalitas ante partes, participanti autem perfectionem cõpetit totalitas ſecũdum exiſtentiam, ſiue totalitas ex partibus, ſed perfectioni participatæ cõpetit totalitas ſecũdũ participationem ſiue totalitas in parte. Videmus enim ꝙ albedini in materia non competit omnis ratio albedinis, nec eſt albedo omnino perfecta,ſed eſt albedo contracta, & particulata ſecũdũ capacitatem materiæ recipientis, ſed ſi eſſet albedo ſeparata ei cõpeteret omnis ratio albedinis & illa albedo eſſet per omnẽ modum albedo perfecta, & eſſet cauſa omniũ albedinum. Talis ergo albedo eſſet albedo tota, quia non G eſſet contracta per aliquid in quo reciperetur, totalitas etiam illius albedinis eſſet ſecundũ cauſam: quia talis albedo eſt cauſa omnium albedinum, eſſet etiam totalitas eius ante Partes, quia eſſet ante albedines participatas, quę ſunt albedines ſecundũ partem, totalitas ergo perfectionis puræ eſt totalitas ſecundum cauſam & ante partes totalitas autẽ perfectionis participatæ eſt totalitas ſecundum participationem, & in parte. Nam (vt diximus) albedo in materia non eſt albedo tota & perfecta, ſed tantum participat de perfectione albedinis quantũ patitur materia recipiens,quia omne quod recipitur in aliquo recipitur ſecundũ modum rei recipientis. Prout ergo materia eſt magis vel minus diſpoſita ad perfectionem recipiendam, ſic magis vel minus de perfectione recipit, omnis ergo perfectio recepta in aliquo, non eſt perfectio totalis, ſed eſt perfectio participans totalitatẽ. Quælibet. n.res habet quandam ſuã totalitatem, quã totalitatem totam cõſequeretur ſi haberet eſſe puꝝ non receptũ in alio,vt albedo ſi eſſet ſeparata totã ſuã totalitatẽ & totã ſuã perfectionẽ cõſequeret,recepta aũt in materia nõ cõſequit totã ſuã totalitatẽ,nec totã ſuã pfectionẽ: ſed participat aliqd de illa totalitate, & de illa perfectione, Oĩs ergo perfectio recepta in aliquo eſt pfectio ſm participationẽ.i. quædã totalitas participata, vel eſt totalitas H in parte.i.totalitas pticulata & cõtracta, ſed illud quod participat pfectionẽ, ſiue illud qđ eſt cõpoſitũ ex duobus.ſ.ex potẽtia participãte,& ex actu ſiue ex pfectione pticipata, tale dr̃ eſſe totũ ſm exiſtentiã ſiue totũ ex ptibus: Exiſtit.n.& cõſtat ex multis ptibus.Cõpoſita ergo q̃ participant perfectiones ſunt tota ex partibus, perfectiones aũt participatæ & exiſtentes in compoſitis ſunt totalitates ſecundum participationem.i.ſunt totalitates participatæ, vel totalitates in parte.i.particulares & contractę ſecundum capacitatem recipientis. Sed ſi eſt aliqua perfectio pura & per ſe ſtans, cuiuſmodi eſt perfectio diuina, ei competit totalitas ſecundũ cãm & ante partes, Deus ergo eſt omnino perfectiſſimus, & ad eũ nulla pertinet diminutio. ¶Quod ergo arguebatur ꝙ Deus non habet rõnem totius: dici debet ꝙ non habet rõnem totius ex partibus,nec totius in parte, ſed eſt totũ ſecundum cãm, & ante partes, & tale totum eſt perfectiſſimum cui nulla competit diminutio.

¶Vlterius forte dubitaret aliquis, Vtꝝ Deus ſolus ſit talis ꝙ ad eum non pertineat complementum nec diminutio. Dicendum ꝙ (vt põt patere per habita)ſi eſſet aliqua pfectio pura, nõ recepta in alio ad illã non pertineret cõplemẽtum, quia non haberet aliquid per quod cõpleretur. ſed ipſa eſſet ſua perfectio: ad eam etiã non pertineret diminutio, quia haberet quicquid perfectionis eſſet. Si ergo eſſet vera opinio Platonis qui poſuit multas perfectiones per ſe exiſtentes, quas vocabat Ideas, tũc magnã apparentiã haberet ꝙ non

I Supra.D E Platonis opinio.

ſolum prima cauſa eſſet illa ad quam, nec pertineret complemẽtum, nec diminutio, ſed multæ aliæ res preter primam cām, vt oēs perfectiones abſtractæ viderentur hoc idem habere. Dicimus aūt quòd perfectiones abſtracte quas poſuit Plato viderentur hoc hr̄e, quòd ad eas non pertineret complementum, nec diminutio, quia ſm rei veritatem hoc non haberent. Valde tñ videretur apparens, quòd non ſolum primæ cauſę competeret quod dictum eſt, ſed ẽt omnibus alijs perfectionibus abſtractis. Sed cum falſa ſit opinio Platonis (vt ſufficienter reprobata eſt in .7. methaph.) & cum non ſit dare, niſi vnam perfectionem puram, & abſtractam, vꝫ perfectionem diuinam, benedictum eſt, quòd ſoli Deo hoc cōpetit, quòd ad eum non pertineat complementum, nec diminutio. Bene ergo ſufficiẽter apparet, quòd (cum ſit falſa opinio Platonis, & non ſit dare, niſi vnam perfectionē abſtractā, ſolus Deus eſt huiuſmodi. Dico tñ, quòd ſi eſſet vera opinio Platonis, adhuc veritatem haberet, quòd primæ cauſæ non competeret diminutio, neqꝫ complementum ſolum. Nam quantumcunqꝫ Plato poneret perfectiones abſtractas, poſuit tñ illas perfectiones ſeinuicem participare, ita quòd inferiores perfectiones participabant ſuperiores. Nam ſuperiora in inferioribus (ſecundum Platonem) reſeruabantur participatiue, Inferiora aūt in ſuperioribus excellenter. Cætera vero participatiue habebant ſecundum modum ſibi poſſibilem perfectiones primę cauſę. Omnibus ergo alijs perfectionibus à prima cauſa (dato ẽt quòd vera eſſet opinio Platonis) pertineret diminutio, & complementum, vt ſi ſit hic ordo abſtractorum, ꝙ viuere ſit ſupra ſapere, & eſſe ſupra viuere in ſapere reſeruabitur ſapientia eſſentialiter, ſed habebit viuere, & eſſe participatiue, eo ꝙ ſapere ſit infra viuere, & infra eſſe. Viuere vero habebit vitam eſſentialiter, ſed habebit ſapere, vel ſapientiam excellenter, eo ꝙ viuere ſit ſupra ſapere, & habebit eſſe participatiue eo, ꝙ viuere ſit infra eſſe. Ergo ſm Platonem per ſe ſapientia, & per ſe vita, vel ſapientia ſeparata, & vita ſeparata habent diminutionem, & complementum, diminutionem quidem, quia aliqua habent participatiue. Dictum eſt enim quòd hoc poſito ſapere participaret viuere, & eſſe, viuere vero participaret eſſe. Cum ergo habere aliquid participatiue ſit habere illud modo diminuto iſtis perfectionibus ſeparatis (hac hypotheſi ſtante, competeret diminutio, competeret ẽt eis complementum, quia quod de ſe diminutum eſt poteſt participare aliquo per quod competat ſibi complementum, ſic etiam ſi ſupra eſſe eſſet aliqua perfectio: ipſum eſſe participaret aliquo, & competeret ei diminutio, & complementum. Quantumcunqꝫ ergo eſſet vera poſitio Platonis, ſolum prima perfectio non participaret aliquo alio: & quia illa eſſet prima cauſa, omnia autem alia aliquo modo eſſent cauſata, ideo benedictum eſt, ꝙ primę cauſæ non competit diminutio, nec complementum ſolum. Nam non habere diminutionem, nec complementum ſolum competit primæ cauſæ. Siue ergo ſit vera poſitio Platonis, ſiue non, veritatem hꝫ ꝙ ſolum primæ cauſę non competat diminutio, nec complementum.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis quid appellet Author habere diminutionem, & quid habere implementum. Dicendum ꝙ (vt pꝫ per dicta) ſolus Deus eſt ipſa perfectio, omnia aūt alia perfectionem participant. In oībus autem alijs à Deo eſt conſiderare ipſa ſuppoſita, quæ ſunt participantia, & eſt ibi conſiderare perfectiones ſuppoſitorum, quæ ſunt à ſuppoſitis participatæ. Poſſumus aūt dicere, ꝙ tam ſuppoſitis participantibus q̄ perfectionibus participatis competit diminutio, & complementum. Perfectioni enim participatę in ſuppoſito, ſiue actui participato in ipſa potentia competit diminutio, quia omne quod recipitur in aliquo non recipitur in eo ſecundum totam ſuam plenitudinem, ſed contrahitur, ſiue particulatur ſecundum exigentiam recipientis. Hoc enim dicit participatum, quaſi ſm partem acceptū. Perfectioni ergo participatę in ſuppoſito, & actui participato in ipſa potẽtia (eo ipſo ꝙ eſt qd participatū) cōpetit ei diminutio. Rurſus cuilibet tali pſectioni, vel tali actui cōpetit cōplementū, quia oīs pſectio participata in ſuppoſito eſt cōplemẽtū ſuppoſiti, & oīs actus participatus in potẽtia eſt quoddā cōplementū potẽtiæ. Sola aūt diuina pfectio (qa nō eſt in alio recepta nō eſt diminuta, ita ꝙ ſit limitata ſm exigẽtiā recipiẽtis, nec cōpetit ei cōplemẽtū, qa ĩ Deo nihil eſt ꝓprie pſectibile. Rurſus ipſa ſuppoſita participãtia perfectionem,

Marginalia: T. c. 20. &c. — K. — Sentẽtia Platonis de Ideis. — L — M — N

perfectionem & ipſæ potentiæ participãtes actus habent diminutionem & cõplementum, diminutionem quidẽ quia non ſunt ipſa perfectio, cõplementũ vero quia participant perfectionem. Igitur tam ſuppoſitis per ſe exiſtentibus perfectionẽ participantibus quàm etiã ipſis perfectionibus participatis cõpetit diminutio & cõplementum. Attamen ſm intentionem huius Anthoris per res quæ dicuntur hr̃e diminutionem intelligendæ ſunt perfectiones participatæ, quę non hñt per ſe eſſe, nec per ſe agere, & per ea quę hñt complementum intelligenda ſunt ipſa ſuppoſita participantia perfectionem. Nam cum ipſa ſuppoſita participent, & habeant in ſe pfectiones, & cum ipſę perfectiones ſint quoddã cõplementũ participantium eas, merito ipſa ſuppoſita habentia pfectiones dñr habere complemẽtum. O

¶Vlterius forte dubitaret aliquis qũo ex his verbis Author habeat intentum, ꝙ prima cã ſit ſuper omne nomẽ quod noiatur, per hoc quòd ipſa ſola eſt talis quòd ſolũ ei non pertinet diminutio neq; complementũ. Dicendum quòd prout diximus, per habere diminutionem intelligit Author perfectiones participatàs & per habere complementum intelligit ſuppoſita habentia perfectiones. conſtat autẽ quòd perfectiones participatę ſignificantur per noía abſtracta, ſuppoſita autẽ participantia perfectionem ſignificantur per noía concreata. Humanitas.n.naturam & perfectionem quandam exiſtentẽ in ſuppoſito dicit, Homo vero dicit ſuppoſitum hñs talem naturam & perfectionem: ſic & ſapientia participata dicit perfectionem quandã in alio: ſapiens vero dicit ſuppoſitum habens talem perfectionem. Habentia ergò diminutionem cuiuſmodi ſunt perfectiones participatę, ſignificantur per noía abſtracta, habentia vero complementum cuiuſmodi ſunt ſuppoſita participantia perſectionem ſignificantur per noía concreata. Nullum autẽ tale nomen eſt dignum tantæ excellentiæ quantæ eſt cauſa prima, nõ.n.poteſt cauſa prima nominari nomine abſtracto, quia hoc modo nominantur habentia diminutionẽ cuiuſmodi ſunt perfectiones nõ habentes per ſe eſſe, nec põt digne nominari nomine concreto, quia hoc modo nominantur habentia complementum, quę ipſis perfectionibus ſunt ſubſtantia. Cauſa autẽ prima ſiue Deus & per ſe eſt, & nulli ſubeſt. Prout ergo per ſe eſt non cõpetit ei diminutio, & non digne nominatur nomine abſtracto. Prout vero nulli ſubeſt non competit ei habere cõplementum, nec digne nominatur nomine concreto. Et quia omne nomen vel eſt per modum concreti, vel eſt per modum abſtracti, ideo ipſe Deus eſt ſuper omne nomen, & non põt digne aliquo nomine nominari, Quare ſi bene cõſiderentur prætacta patet, ꝙ prima cã quia non habet diminutionẽ neq; complementum, ideo eſt ſuper omne nomen: quia non poteſt digne nominari noiẽ abſtracto nec concreto. ¶Deinde cũ dicit. P

COMMENTVM Vigeſimæ Secundæ Propoſitionis.

QVod eſt, quoniam quod eſt diminutum & non completum non poteſt efficere operationem completam, quoniam eſt diminutum. Q

¶Præmiſſa propõne declarat eam. Circa quod duo facit. Quia primo facit quod dictum eſt, Secundo epilogat circa determinata ibi (iam igitur oſtenſum eſt.) Circa primum tria facit, Quia primo declarat quid ſit habere diminutionem. Secundo declarat quid ſit habere cõplementum. Tertio ex his quæ dixerat declarat cãm primam non habere diminutionem neq; complementum. Secunda ibi (& completum) Tertia ibi (ſi ergo hoc ita.) Dicit ergo (quod eſt) ſupple ꝙ cã prima non hẽt diminutionem nec cõplementum (quoniã quod eſt diminutum, & non cõpletum non põt efficere operationem cõpletam qñ eſt diminutum) vel qm̃ eſt diminutum .q.d. quòd hoc appellat eſſe diminutum quod non hẽt eſſe cõpletum & quod non põt efficere operationem cõpletam. ¶Notandum aũt ꝙ res ſicut ſe hẽt ad eſſe ſic ſe habet ad agere, quod ergo non hẽt per ſe eſſe, non hẽt per ſe agere, Perfectiones ergo participatæ, & non per ſe exiſtentes dicuntur habere eſſe diminu- T

tum, quia cum non habeant per ſe eſſe, nõ poſſunt facere operationem completam.i.non poſſunt per ſe agere. Patet ergo ꝙ Author appellet habere eſſe diminutum illud. ſquod non habet per ſe eſſe & non poteſt per ſe agere nec operationem completam efficere.
¶Deinde cum dicit.

R Et completum apud nos ꝗuis ſit ſufficiens per ſeipſum non poteſt tamen cauſare aliquid aliud nec influere aliud a ſeipſo omnino.

O ¶Declarat quid ſit eſſe cõpletum, vel quid ſit habere eſſe cõpletum dicens (& cõpletum apud nos ꝗuis ſit ſufficiens per ſeipſum) ſupple exiſtere. (Non põt tamen cauſare aliquid aliud nec influere aliud a ſeipſo oĩno).q.d quòd illud quod eſt cõpletum ꝗuis ſit ſufficiẽs per ſeipſum exiſtere non agit tamen a ſeipſo nec influit a ſeipſo.
¶Dubitaret forte aliquis quõ completum ſit ſufficiens per ſeipſum exiſtere cum nõ poſſit cauſare aliquid aliud nec influere aliquid aliud a ſeipſo oĩno. Dicendum quòd in actione eſt tria conſiderare, agens, actum, & modum agendi, omne aũt cõpletum per ſeipſum exiſtit, nec tamen agit nec influit a ſeipſo, nec ex parte agentis, nec ex parte acti, nec ex parte modi agendi. Exiſtit quidem quodlibet completũ per ſeipſum, quia ſicut nomine diminutionis intelligit Author perfectiones participatas non per ſeipſas exiſtentes, ſic nomine completi intelligit ſuppoſita per ſeipſa exiſtentia & in ſeipſis perfectiones recipientia. Quodlibet autẽ tale dicitur ſufficiens per ſeipſum exiſtere, quia non eſt in alio: immo alia ſunt in eo. Nam oĩa alia ſunt in primis ſubſtantijs & in ipſis ſuppoſitis. Et inde eſt ꝙ ſuppoſitum, & aggregatum (quod Author hic vocat completum) Proprie principaliter, & maxime ſubſtantia dicit̃, quia oĩbus alijs ſubſtat, & oĩa alia ſunt in ipſo. Oĩa ergo alia exiſtunt in exiſtentia aggregati & ſuppoſiti. Nam non ſolum perfectiones accidentales, ſed etiam ipſæ quidditates & naturæ rerum exiſtunt in exiſtentia aggregatorum.i.habentium quidditates, ideo dicit Cõmentator in .7. Metaph. quòd quidditates rerum nõ ſunt entia. i.non ſunt exiſtentia niſi per eſſe rerum habentium quidditates. Tale ergo aggregatum dicitur cõpletum. Nã perfectiones receptæ in eo ſunt eius cõpletiones, ipſum aũt aggregatũ & ipſum ſuppoſitum eſt illud quod cõpletur & perficitur per hmõi perfectiones. Completum ergo eſt illud quod per ſe exiſtit, ſed dicitur non agere nec influere a ſeipſo omnino. quod (vt dicebatur) verificatur tripliciter. Et primo ex parte agentis, nam agens cõpletum nõ agit a ſeipſo nec per ſeipſum, ſed agit per completionem ſibi additam, vt calidum a ſeipſo non agit nec per ſeipſum, ſed per calorem ſibi additum. Illud.n.quod eſt completum de ſe eſt in potentia, quia ſi non eſſet in potentia non eſſet completũ, ſed eſſet ipſa cõpletio. Quod autem eſt in potentia ſecũdum quòd tale non agit niſi fiat in actu, factũ autem in actu agit non per ſeipſum, ſed per actum & cõplementum ſibi additũ, ideo ſupra in Cõmento. 20. Propoſitionis dicebatur de talibus agentibus ꝙ habent continuationem cum ſuis effectibus, cauſam autẽ primam nihil cõtinuat cum ſuo effectu: ſed ipſa per ſuã eſſentiam coniungitur ſuo effectui abſq; alio continuatore, quia Deus benedictus per ſeipſum agit abſq; virtute ſuperaddita, ſed ſua eſſentia eſt ſua virtus, ſed oĩa alia agentia habent continuatorem, quia per eſſentiam ſuã non agunt nec coniunguntur immediate per eſſentiam ſuam ſuis effectibus, ſed habent virtutẽ ſuperadditam continuantem ea cũ ſuis effectibus, Ergo ex parte agentis patet quòd agens cõpletum non agit a ſeipſo nec per ſe ipſum, nec per ſuam ſubſtantiã, ſed per complementũ ſuperadditum ſibi, ſubſtat enim tale agens oĩbus alijs per ſuã ſubſtantiam, tamen nihil aliud omnino põt cauſare vel influere a ſeipſo, & per ſeipſum, & per ſuam ſubſtantiam, ſed omnem actionẽ agit per aliquam virtutem quod eſt accidens ſubſtantiæ ſuper additum. Secundo hoc idem patet ex parte acti, nam tale agens dicitur non agere a ſeipſo ex parte acti, quia effectus eius prẽſupponit effectum ſuperioris agentis. Illud enim tũc dicitur agere a ſeipſo omnino ex parte acti quando põt ipſum effectum per ſeipſum facere, ſed quando non poteſt facere effectum

[Margin notes: Ex phyloſopho ĩ pto ſub ſtantię. — S — Cõ. 20. — Pría via. — In ppõe 20. Z. — Scda via. — T]

niſi receptum in alio effectu dicitur nõ agere a ſeipſo omnino, quia nullus eſt effectus qui ſit totaliter eius, & quia omne agens completũ ſiue omne agens cauſatum requirit aliquid in quo recipiatur actio eius, ideo omne tale agens dicitur nõ agere a ſeipſo, quia nullum effectum poteſt facere per ſeipſum, ſed quilibet ſuus effectus præſupponit aliquid in quo recipiatur. Tertio hoc idem patet ex parte modi agendi. Nam ſicut effectus cuiuſlibet talis agentis pręſupponit effectũ alium in quo recipiatur, ita modus agendi cuiuſlibet talis agentis eſt quòd ſua actio pręſupponat actionem ſuperioris agentis. Nam cum agit cauſa ſecunda (vt ſupra dicebatur) non ceſſat agere cauſa prima, immo niſi ageret cauſa prima non ageret cauſa ſecunda. Nam ſicut effectus cauſę ſecundę præſupponit effectũ cauſæ primæ, ſic actio pręſupponit actionẽ. Immaginabimur ergo quòd omnibus agentibus ſecundis Deus influit virtutes vt agant: & ideo cauſa prima dicta eſt virtus virtutũ. Nec ſufficit quòd agens ſecũdum habeat virtutem ab agente primo vt agat, ſed oportet quòd actio ſua immitatur actioni primi agentis. Nec hoc ſufficit, ſed oportet quòd eius effectus recipiatur in effectu primi agẽtis, ideo dicitur omne tale agens nihil cauſare neç influere omnino a ſeipſo, quia nec ipſe eſt ſufficiens ad agendum, ſed habet virtutem ſuperadditam ſuæ eſſentiæ; nec actio ſua eſt ſufficiens, ſed innititur actioni ſuperioris agentis, nec effectus eius eſt ſufficiens vt exiſtat, ſed innititur effectui alij. ¶ Deinde cum dicit. Y Tertia via. In ꝑpõe. i.k.&.N.

Si ergo hoc ita eſt apud nos: tunc dicimus ꝙ primnm nõ eſt diminutum nec completum tantuw, immo ſupra completum. V

¶ Ex his quę dixerat concludit cauſam primam non habere diminutionem nec complementum. Circa quod tria facit. Quia primo facit quod dictũ eſt: Secundo quod dixerat declarat. Tertio ex dictis concludit cauſam primã influere in omnes res ſuam bonitatem ſ͞m modum capacitatis earum: ſecunda ibi: (quoniam eſt cauſans.) Tertia ibi (bonitas ergo prima.) Dicit ergo (ſi ergo hoc ita eſt apud nos) ideſt apud res cauſatas, quia ſ. quælibet res cauſata vel eſt perfectio participata, & tũc habet eſſe diminutum, quia nõ competit ei per ſe eſſe nec per ſe agere: vel eſt participans perfectionem, & tunc cõpetit ei habere complementũ, & competit ei exiſtere, ſed non cõpetit ei agere a ſeipſa, & ſecundum ſeipſam & per ſuam eſſentiam ſed per virtutẽ ſuperadditam ſibi. Si ergo ita eſt apud nos & apud res cauſatas (tunc dicimus ꝙ) ipſum (primum nõ eſt, diminutũ nec cõpletum tantum, immo) eſt (ſupra completum.) ¶ Notandũ autem ꝙ ea quæ ſunt in rebus cauſatis ſi denotant perfectionem ſunt in primo per excellentiã, ſi autẽ denotant imperfectionem debent remoueri a primo, & quia eſſe diminutũ denotat Imperfectionem, ideo dicimus ipſum primũ non eſſe diminutum & negamus hoc eſſe in primo, ſed eſſe cõpletũ quia denotat aliqualiter perfectionẽ habet eſſe in primo per excellentiã. Et quod dictum eſt de eſſe cõpletum, intelligendum eſt de alijs perfectionibus: vt primum non eſt ſapiens ſicut ſunt iſta ſapientia, ſed eſt ſuperſapiens, & non eſt ſciens ſed eſt ſuper ſciens & ſic de alijs. ¶ Notandũ etiam ꝙ cõpletum poteſt accipi duppliciter, ſtricte vt dicatur completum illud quod habet perfectionem ſuperadditam, & quod ſubeſt ſuæ completioni, & ſic primum nec eſt completum nec eſt ſuper completum, ſed eſt ſupra cõpletum, ideſt ſupra res completas, ſicut dicitur eſſe ſupra res cauſatas. Alio modo poteſt accipi completum large pro omni perfecto ſiue ſubſit ſuæ perfectioni ſiue ſit ipſa ſua perfectio, & ſic Deus eſt ſuper completus ideſt ſuper perfectus, quia eſt perfectus excellentiori modo quàm ſint alię res perfectę. ¶ Deinde cum dicit. X

QVONIAM eſt cauſans res, & influens bonitates ſuper eas influ-

& non habeat abundantiam huius bonitatis hoc eſt ex diuerſitate recipientiũ, quia nõ queç libet res capit de bonitate Dei quantum Deus ei offert, ſed ſolum ſecundum menſuram ſuę capacitatis & diſpoſitionis. ℭ Notandum aũt quòd Damaſcenus dicit circa principiũ ſui libri ſecundi quòd ſęculum vno mõ dicitur vniuſcuiusq; eoꝝ quæ ſunt vita.i.duratio & ætas ? Deus ergo ſua bonitate implet oia ſęcula.i.implet oẽs res ſ͞m ſuas durationes, quodlibet tñ Damaſce ſęculum.i. quęlibet res ſecundum ſuam durationem capit de bonitate illa ſecundũ modum nus. potentię ſuę. ℭ Deinde cum dicit.

IAM ergo oſtenſum eſt & manifeſtum quód cauſa prima eſt ſuper omne nomen quod nominatur & ſuperior & altior.

ℭ Epilogat circa determinata dicens (iam ergo oſtenſum eſt & manifeſtum ꝙ cã prima eſt ſuper oẽ nomen quod nominatur & ſupior & altior) ſuple eſt quocunq; nomine. a

PROPOSITIO VIGESIMATERTIA.

OMNIS intelligentia diuina ſcit res per hoc quòd eſt intelligentia, & regit eas per hoc quòd ipſa eſt diuina. A

ℭ Dicebatur ſupra quòd tunc eſt optimum regnum qñ regens hẽt abundantiam, vt poſſit oĩbus ſubditis prouidere, qñ habet excellentiam, vt ſit oĩbus ſubditis dignior, & qñ habet vniuerſalitatem & vnitatẽ in regendo. Nam & in fine. 12. metaph. ſcribitur (vbi dr̃ de regimine vniuerſi) ꝙ eſt vnus principatus & vnus princeps. quod non eſſet niſi Deus nr̃ princeps, & nos regens, in ſuo regimine haberet vl̃itatem & vnitatem. Poſtq̃ ergo Author egit de hmõi principis abundãtia, qa dixit ꝙ erat diues per ſeipſum, & de hmõi principis excellentia, quia dixit ipſum eſſe ſuper oẽ nomen. Hic agit de vl̃itate regiminis, eius, oñdens nihil eſſe quod excludatur a regimine eius. Circa quid duo facit. Quia primo circa vl̃itatem regiminis diuini proponit quandã propõnem. Secũdo propõnem pręmiſſam declarat, & manifeſtat: ibi (quod eſt quia) ex propõne aũt eius poſſet talis formari ratio. Illud per quod alia participantia ſunt talia, eſt maxime tale, & vl̃r tale, ſed quicquid regit regit in eo quod diuinum, ita quòd ipſa intelligentia, quę eſt primum cãtum non regit res niſi in eo quòd diuina, & in eo ꝙ participat de diuina bonitate. Ergo ipſe Deus cuius participatione alia regunt eſt maxime rex & vl̃r rex, & ſuum eſt oĩa vl̃r regere. De hac aũt ratione tangitur in propõne tota virtus medij: v3 ꝙ intelligentia l3 ſciat res in eo ꝙ intelligentia, nõ tñ regit res niſi in eo quòd diuina, & in eo ꝙ participat de diuina bonitate, iõ ait quòd (oĩs diuina intelligentia ſcit res ꝑ hoc quòd) ipſa (eſt intelligentia, & regit eas per hoc quòd ipſa eſt diuina) ℭ Notandũ aũt quòd hanc eãdem propoſitionem ponit proclus. 133. propoſitione ſui libri ſub his verbis, omnis diuinus intellectus intelligit quidem vt intellectus, prouidet aũt vt Deus. ℭ Notandum etiam quòd l3 hęc propõ non faciat expreſſe mentionẽ de vl̃itate regiminis diuini, tñ ad hoc debet referri Propõ ipſa, vt patet ex fine cõmenti. Nam ibi concluditur quòd oĩs res deſiderat bonitatem primi, quod idem eſt ac ſi dicatur, quòd oĩs res regit ſuo regimine. Ad hoc ergo debet adaptari propõ, vt dicatur quòd deus hẽt vl̃e regimen, quia quicquid regit regit in eo ꝙ eſt quid diuinum & in eo quòd participat diuinam bonitatem.

In propõ ne.21.a

T.c.vlt.

B

Proclus.

ℭ Dubitaret forte aliquis quõ intelligentia regat in eo quòd diuina. Dicendum quòd bonitas diuina eſt quędam bonitas infinita, a qua deriuãtur bonitates & pfectiones in oĩa cãta. C Perfectio aũt quęlibet, quędam actualitas eſt, oĩs aũt actualitas quædam lux dici põt. Nam hic noĩe lucis intelligimus aliquid manifeſtũ, hic quoq; noĩe actus aliqd manifeſtum intelligimus. Deus ergo ipſe qui eſt lux pura nullam aũt habens admixtam tenebroſitatem ſicut

eſt actus purus nullam habens admixtam potentialitatem illuminat quęcunq; illuminãtur: ſed qa ſenſibilia ſunt nobis magis nota,ideo hocvolẽtes declarare ponem9 exẽplũ ſenſibile, & dicemus ſic eẽ i hoc ſole materiali,v3 ꝙ oĩa corpalia illuminant̃ ab eo vt videant̃, ſiue vt videri poſsint,nõ tñ ſic oĩa corpalia illuminant̃ ab eo vt poſsint alia illuminare & vt partici pẽt de hac luce ſolis,ita ꝙ faciãt alia eſſe viſibilia,ſicut ſol ipſe facit res alias eſſeviſibiles.Illa tñ quę multũ participant de lumine ſolis poſſunt hoc facere & quæ hoc faciunt, vt illuminata a ſole faciunt,vt ſi luna illuminat hoc eſt quia participat multum de lumine ſolis,& ſi iſta eſt cã, cõſequens eſt quòd non illuminet niſi illuminata a ſole. Vbi aũt ipſa non illuminat̃ a ſole nõ eſt lucida ſed tenebroſa:ſic & in propoſitio omnes res participant de bonitate primi,quia reguntur ſub regimine eius,ſed quòd participent tantum quòd in hoc aſsimilentur primo,ſic quòd alia regant non competit eis niſi multum partecipent de bonitate eius. Intelligentia ergo quę regit res multum participat de bonitate diuina. Vnde talis intelligẽtia debet dici diuina & ꝙ regit res in eo ꝙ diuina,& vt participat de bonitate dei.

D ❡ Vlterius forte dubitaret aliquis,vtrum regere ſit proprium ſolius dei. Dicendum quòd regere,& gubernare alia eſt ducere ea ad debitum,& ad bonum finem. Nam res regũtur, & gubernantur ſub aliquo principe,prout ſub eo adipiſcuntur debitum finem. Sed ſcd̃m

Cõ.8. commentatorem in.2. metaph. finis,& bonum idem. Illius ergo eſt regere, & gubernare res quod eſt per ſe,& eſſentialiter bonum. Nam ſemp quod eſt maxime tale,in aliquo genere,eſt cã oĩum aliorum,quę ſunt in illo gñe,vt ignis qui eſt maxime calidus eſt cã oĩum calidorum. Deus ergo quia eſt ſumme bonus eſt oĩs boni bonum. Et ideo quicquid h3 bonitatem aliquam,hoc eſt per ipſum ſummum bonum. Cum ergo ſic regere, & gubernare ſit eſſe cãm adipiſcendi bonitatem,quia hoc eſt proprium ipſius Dei,cum ſit eſſentialiter bonus,oĩa per ipſum adipiſcuntur bonitates,ideo proprium eius eſt, ꝙ primo, & per ſe regat,& gubernet res,& quia quando aliquid competit alicui primo, & per ſe competit oĩbus alijs per ipſum,Ideo ſi Deo competit primo,& per ſe alia gubernare,& regere,quicquid regit,& gubernat alia,regit,& gubernat ea in eo ꝙ diuinum. Vnde licet intelligentia

E poſsit intelligere res in eo,ꝙ intelligentia,non tñ põt eas regere,niſi in eo ꝙ diuina. Sed (vt magis appareat qũo Deo competat per ſe,& primo regere res) ſciendum ꝙ perfectio, actus,& eſſe bonum,& cætera talia,idem ſunt Nam in tñ aliquid eſt perfectum in quantum eſt actu,& in quantum h3 eſſe,& ſicut eſt perfectum ſic eſt bonum. Vnde & ſi potẽtia dr̃ bonum,hoc eſt ſolum per comparationem ad actũ,poſſe.n.eſſe in actu, & poſſe perfici per actum eſt melius,eſſe aũt ipſum actum,& ipſam perfectionem eſt optimum. Idem eſt ergo eſſe in actu,& eſſe bonum,& ſecundum ꝙ aliquid magis, & minus participat de actu: ſic magis,& minus participat de bonitate. Ex hoc aũt magis apparet veritas quæſita,qũo.ſ.per ſe,& primo competat ipſi Deo regere,& gubernare. Dicimus.n.ꝙ bonum eſt diffuſiuum ſui,& dicimus,ꝙ quicquid agit,agit ſecundum ꝙ eſt in actu,& ſic agit, & ſic de ſua perfectione communicat paſſo: & prout de ſua perfectione communicat paſſo,ſic ſuã bonitatem diffundit in paſſum. Idem eſt ergo eſſe in actu,agere, & bonum ſe diffundere. Cum ergo Deus ſit primus actus,& purus actus,& maxime ſit in actu,op; ꝙ ſit cã actualitatis in oĩbus entibus ſicut eſt cauſa bonitatis in oĩbus:& quia (vt diximus) nihil eſt aliud

In ꝑpoſi res regere,& gubernare,quàm conducere eas ad debitum finem,& ad debitam bonitatem.

t.ĉc.20.2. Cum ergo per ſe,& primo,hoc competat ipſi Deo. Ideo cuicunq; alij ab ipſo hoc competet,hoc erit in quantum eſt quid diuinum,& in quantum participatur de bonitate Dei. Sicut.n. in efficiendo oĩa mouent in virtute mouentis primi, ita & finaliter omnia mouẽt in uirtutę boni ultimi,intelligentia ergo ſi regit res & ſi conducit eas ad debitũ finem hoc eſt prout eſt diuina, & prout participat abundanter de bonitate Dei.

F ❡ Vlterius forte dubitaret aliquis qũo intelligentia ſcit res,vt eſt intelligentia,regit tñ eas, vt eſt diuina. Dicendum ꝙ qñ aliquid participat multum de alio,tunc competunt ſibi duo vnum ſecundum ſe,& alteꝝ ſecundum excellentiam participationis alterius, vt patet per exemplum de ferro ignito. Nam quando ferrum ignitum multum participat de igne, h3

aliquid,vt ferrum,& aliquid,vt ignitum,vt ferrum quidem ſcindit,vt ignitum autem comburit. Vnde poſſet de ferro ignito,vel de gladio ignito talis propoſitio formari,ꝙ oĩs gladiꝰ ignitꝰ ſcindit in eo , ꝙ gladius , & vrit in eo, quòd ignitus. Hoc ergo modo formata eſt propoſitio de intelligentia diuina,quòd omnis talis intelligentia ſcit res in eo,ꝙ intelligẽtia,regit autem eas in eo,ꝙ diuina: poſſet autem,& hoc idem aliter declarari,nam(vt dicebatur in propoſitione.12.) vnumquodq; eſt in vnoquoq; ſecundum modum vniuſcuiuſq;, ita ꝙ oĩa ſunt in oĩbus ſecundum modum oĩum. Res ergo ſunt in ſeipſis ſecundum modum ſui ipſius:ſunt in ſuperioribus ſcd̃m modum ſuperiorum,& in inferioribus ſecundum modum inferiorum,& quia eſſe modo inferiori eſt eſſe modo participatiuo,ideo dicebatur ꝙ ſuperiora ſunt in inferioribus participatiue:Sic ẽt quia eſſe modo ſuperiori eſt eſſe excellenter,ideo inferiora ſunt in ſuperioribus excellenter,ſic & in ſeipſis ſunt res ſecũdum ſeipſas. Cum ergo intelligentia ſit naturæ intellectualis hoc competit ei ſcd̃m modum ſubãæ ſuæ,& ſecundum ſeipſam,ꝙ intelligat,ſed cum regere alia ſit proprium ſolius Dei , qui eſt ſuper omnem intelligentiam:& quia ſuperiora(vt dictum eſt) ſunt in inferioribus participatiue:ideo regere alia competet intelligentię ſecundum ꝙ participat ſuum ſuperius , vt ſecundum ꝙ participat bonitatem diuinam,cui per ſe,& primo competit alia regere. Propter quod apparet quomodo poteſt veritatem habere propoſitio propoſita videlicet quòd intelligentia diuina ſcit,& intelligit res in eo,ꝙ intelligentia,regit aũt eas in eo,ꝙ diuina. In ꝓpoſitiõe.12.a.

G

¶Vlterius forte dubitaret aliquis,quia videtur falſum eſſe,ꝙ intelligentia ſciat res in eo, ꝙ intelligentia,regat aũt ea in eo,ꝙ diuina,Nam(vt dicebatur ſupra)primum eſt diues per ſeipſuꝫ,& ſi aliquid. Aliud à prĩo eſt diues,hoc eſt ex mutuatis à prĩo,& quia recipit à prĩo. Ipſum ergo ſcire competit intelligentię ſecundum,quòd participat aliquid diuinum. Nam oĩs perfectio cauſati non eſt,niſi quędã participatio diuina,Nam in Deo perfectiones oĩum generum congregantur,in Deo aũt non ſunt perfectiones oĩum generum,quia huiuſmodi perfectiones ſint in creaturis:ſed econuerſo hmõi perfectiones ſunt in creaturis ſparſæ , & modo multiplici,quia ſunt in Deo vnitæ,& modo ſimplici, oẽs ergo huiuſmodi perfectiones cauſatę non ſunt,niſi quædam participationes illius pelagi perfectionum quod eſt in cauſa prima,& quia ſcire,& intelligere eſt de maximis perfectionibus,quę reperiuntur in rebus cauſatis,ideo(vt videtur) ipſi intelligentię non competit intelligere ſecundum,quòd eſt intelligentia.i.ſecundum ſe,ſed magis ſecundum quòd participat aliquid diuinum. Præterea ſi vellemus talia ſecundum adaptationem dicere,magis videretur econuerſo eſſe dicendum,videlicet ꝙ intelligentia intelligeret in eo,ꝙ diuina,regeret autem in eo ꝙ intelligentia. Nam ꝙ intelligentia intelligat hoc hꝫ à Deo dante ſibi intellectum,& intelligibiles ſpecies,ſed ꝙ intelligens regat , & gubernet hoc videtur ei competere ſecundum ſe. Nam intelligens debet alios regere,& debet tabernacula poſſidere, ideo dr̃ in politicis , ꝙ regens intellectu debet alijs principari,& in primo metaphyſicę ſcribitur , ꝙ ſapientis eſt ordinare. Intelligentia ergo ſecundum ꝙ eſt intelligentia, & ſcd̃m ꝙ intelligit, debet alia gubernare,ordinare,& regere. Dicendum ꝙ(vt pateat veritas quæſiti)videndum eſt quid ſit res regere,& quid ſit intelligere. Regere autem res eſt perducere eas ad debitum finẽ, & ad debitam perfectionem:& quia ſecundum diuerſitates rerum ſunt diuerſæ perfectiones,facere ad regimen vniuerſale rerum,eſt facere ad illud in quo vniuntur omnes perfectiones. Omnes aũt perfectiones vniuntur in eſſe, vt ſi eſt perfectionis eſſe ſapiens eſſe pulchrum,omnis talis perfectio eſt quoddam eſſe,vnde facere ad vniuerſale regimen reꝶ eſt facere ad quodlibet eaꝶ eſſe.Hoc ergo eſt regere. Intelligere aũt eſt quoddã eſſe nobile,vel ſequiẽ eſſe nobile. Intelligentia ergo nõ facit ad vl̃e regimen rerum ſ̃m intelligere, quia non oẽs res naturali deſiderio deſiderant tale eſſe,ſꝫ magis facit ad vl̃e regimen rerũ ſ̃m eſſe cõiter ſumptum. Nam ſ̃m diuerſos gradus reꝶ diuerſimode Deus facit ad eaꝶ eſſe,ſed ad eaꝶ regimen vl̃e facit ſecundũ eſſe cõiter ſumptum. Deus.n. dat oĩbus rebus eſſe,ſed ꝙ huic det tale eſſe,alij autem aliud eſſe hoc eſt, quia hæc res hꝫ talem naturam, alia vero res hꝫ aliam naturam,& ſecundum diuerſam naturam oportet , ꝙ diuerſificetur

In ꝓpoſitiõe.11.a.ſ.t.

Libro.3. Ante me diũ ꝑhyſ. mi.

H

eſſe, in electione quidem Dei eſt, ꝙ producat hunc effectum, vel illum, ſed ex quo elegit producere hunc effectum, oportet ꝙ communicet ei eſſe ſecūdum, ꝙ requirit natura eius.
I Vt ſi elegit producere effectum aīatum, oportet ꝙ cōmunicet ei eſſe qđ eſt viuere: & ſm diuerſitatem illius eſſe diuerſificantur, & cœterę perfectiones. Nam ſicut aliud eſt eſſe animati, & inanimati, ſic alię ſunt perfectiones huius, & illius, Deus ergo producendo intelligentiam dedit ei eſſe: ſed ꝙ illud eſſe eſſet tale ad quod ſequeretur nobilis operatio, quæ eſt intelligere hoc eſt ex natura recipiente tale eſſe, eſt ergo ibi datio eſſe, & cōditio ipſius eſſe, ſed datio magis eſt ex producente, conditio vero ex recipiente. Deus.n. producendo naturam intellectiuam, vel quamquunq; aliam naturam cauſatam offert ei totum pelagus ſui eſſe: ſed illa quæ limitata eſt ſcđm potentiam capacitatis ſuæ recipit determinatum eſſe, Intelligere ergo, vel habere aliquam aliam operationem determinatam pōt competere rei ex determinato eē, & ex determinata natura: ſ; facere ad vl'e regimē reꝝ (cū hoc nō dicat determinatū eſſe, nō pōt cōpetere rei ex determinato eē: nec ex determinata natura, ſ; hoc competit ei ex virtute eius quod h; oē eſſe, & in quo reſeruaē perfectio cuiuſcūq; naturę. Videtur ergo eſſe intentio Authoris ꝙ intelligere (quia dicit determinatū modum agēdi) competit intelligentię ex natura ſua, vel ex modo ſubſtantiæ ſuæ. Habet.n. talem naturā & ſubſtantiam, q̄ [illegible]r conſequitur talis virtus & talis opatio, ſed facere aliquid ad vl'e regimen
k rerum (cum in ipſis rebus ſint tot gradus & tot diuerſitates ſecūdum eſſe) non pōt cōpetere intelligentiæ (vt dictum eſt) niſi virtute dei in quo reſeruatur oē eſſe. Quod vero arguebatur in contrarium v; ꝙ ipſum intelligere habet intelligentia a Deo, dici debet ꝙ totū habet intelligētia a Deo, & naturam, & eſſe, & agere, tñ ipſum eſſe & agere, vt intelligere poſſunt conſiderari dupl'r, vel ſm ſe vel ſm quòd ſunt quid contractum, ſecundum ſe quidem ſunt a producente, ſm aūt quòd ſunt quid contractum hñt ex recipiente. Ex quia intelligere dicit determinatum modum agendi. Vniuerſale aūt regimen rerum quādam indeterminationem & quandā vl'itatem īportare videtur. Ideo illud ratione determinati modi, pōt attribui determinatæ naturæ: aliud aūt rōne vl'itatis, ſi competit intelligentię erit ex vniuerſali cā, licet ergo totum faciat Deus & naturam & eſſe, cauſat tñ determinatū eſſe īprimendo ipſum determinatę naturę. In determinata n. natura nō niſi determinatum eſſe habet produci, quod (quia rōne determinatæ naturæ contingit) naturæ ipſi pōt attribui. Eſſe ergo intellectuale quod eſt quoddā excellens eſſe intelligentiæ pōt attribui, eſt.n. determinatum quid. Quod aūt vlterius arguebatur ꝙ regere magis competit intelligentię vt intelligentia eſt, intelligere vero magis cōpetit ei vt diuina eſt, dici pōt ꝙ totum habet intelligentia a
Supra.G. Deo quòd regat, & quòd intelligat. Nam (vt dicebatur) Intelligētia (ſicut & cætera creata) nihil habet niſi ex mutuatis. Quantum ergo ad habere totum eſt a Deo, ſed quantum ad modum habendi facit natura propria aliquid. Nam l; oēs pfectiones ſint a Deo in cātis, ſunt tñ ibi (vt dictum eſt) eo mō quo requirit eoꝝ natura Ex hoc ergo modo habendi perfectiones aliquæ attribuuntur creaturæ ſecundū ſe, vt quę important determinatum modū aliquæ vero attribuūtur ei i virtute ſupioris & vl'is agentis vt q̄ īportāt vl'itatem quandam.
L ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis vtrum oēs intelligentiæ ſint diuinæ, & videtur quòd ſic: quia (vt dictum eſt) intelligentia non regit res niſi vt eſt diuina, oīs ergo intelligentia faciens ad regimen reꝝ meretur dici diuina. Sed (ſecundum opinionem phyloſophorum) nō eſt intelligentia quę non moueat vel quę non præſit animę mouenti orbē, & perconſequēs nulla eſt intelligentia, quæ non faciat ad regimen rerum. Omnis ergo intelligentia meretur dici diuina, oppoſitum habetur in. 19. propōne, vbi dicitur ꝙ ex intelligentijs quædam eſt
In propōne. 19. a. intelligentia diuina. quia recipit de bonitatibus primis ſiue puris receptionē multam. Quędam autem eſt intelligentia tantum. Non, ergo oēs intelligentię ſunt diuinæ, ſed aliquæ ſunt diuinæ & aliquę intelligentiæ tantum. Dicendum quòd nīe dei intelligimus aliquid quod habet vl'em influentiam, & quod facit ad vniuerſale regimen rerum. Non aūt ex quocunq; regimine ſiue ex quacunq; influentia meretur aliquid dici diuinum, niſi illud regimen & illa influentia ſit vniuerſalis. Hinc eſt quòd Platonici Ideas vocauerunt Deos ꝑp vniuerſalem

influentiam

influentiam quam habebant. Cum ergo res creatę diuidantur in corpora, aĩas, & intelligẽtias, illæ intelligentiæ habent vniuerſalem influentiam & merentur dici diuinę quæ habent aliquæ modum cauſalitatis, ſuper intelligentijs, animabus, & corporibus, & quia intelligentię ſuperiores illuminant inferiores, & hũt aliquem modum cãlitatis ſuper eas, ideo ſuperiores intelligentiæ vocatę ſunt diuinæ, ꝑp. ſ. vniuerſalem modum cãlitatis ſuper intelligentijs, animabus, & corporibus, ſup ipſis aũt intelligentijs ſuperioribus nullum modum cãlitatis habent, ſm ꝙ huiusmodi intelligentiæ inferiores, nec animę, nec corpora, influentia.n. & cãlitas nõ eſt ab inferiori ad ſupius, ſed econuerſo, quia ſemp agens eſt prĩcipalius patiente.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis, quid ſit maius an' regere an' intelligere. Dicendum ꝙ nulli eſt dubium quòd aliquod intelligere eſt maius & excellentius q̃ aliquod regere. Nam & corpora ſupercœleſtia faciunt ad regimen rerum. Vnde in duodecimo Metph. vbi Phyloſophus regimen vniuerſi aſsimilat regimini domus ſm ſeruos & liberos, vult cõmentator quòd ad regimen vniuerſi tanquam liberi ſe habeant ſupcœleſtia corpora. Cum ergo quilibet intellectus ſit præſtantior oĩ corpore, intelligere erit nobilius & excellentius quàm regere ſecundum ꝙ ad regimen faciunt corpora, ſed loquendo de regimine vniuerſali ſm ꝙ de eo hic Author loquitur, multo excellentius eſt oĩa vlr̃ regimẽ q̃ oĩa vniuerſaliter intelligere. Nam oĩa vlr̃ intelligere põt cõpetere etiam inferioribus ĩtelligentijs inferior.n. intelligentia oĩa vlr̃ intelligit tam quę ſunt ſupra ſe, q̃ quæ ſunt infra ſe, oẽs.n. ſubſtantias intelligit, non tñ hoc ſup oẽs ſubſtantias habet aliquem cãlitatis modũ. Sed facere ad vlẽ regim n oĩum & habere vniuerſalem modum cãlitatis, ſup oĩa, non põt cõpetere niſi ſuperioribus ſubſtantijs. Immo quanto ſupior eſt ſubſtantia, & quanto ſuperior intellectus tanto magis habet tale vniuerſale regimen, quia magis põt in plura influere. Et inde eſt ꝙ regere ſimpliciter & vniuerſaliter ſoli Deo attribuitur, quia ſolus ipſe eſt, ſupremus, & ſolus ipſe põt oĩa bonitate replere. ideo dicit̃ in cõmento huius propoſitionis quòd regens ergo eſt Deus benedictus & ſublimis quoniam ipſe replet res bonitatibus. ¶ Deinde cum dicit.

M

T.cõ. 52.

Nam oĩa vlr̃ ĩtelligere.

ĩfra. q.

COMMENTVM Propõnis vigeſimæ tertiæ.

N

QVOD eſt, quia proprietas intelligentiæ eſt ſcientia, & non eſt eius complementum & integritas niſi vt ſit ſciens.

¶ Propoſita propõne declarat & manifeſtat eam. Propter quod ſciendum hanc propõnẽ (vt dicebatur) inductam eſſe ad probandum Deum habere vniuerſale regimen. Nam illud eſt vniuerſaliter tale, & maxime tale cuius participatione alia ſunt talia, & quia quicquid regit non regit niſi in eo ꝙ eſt quid diuinũ. ita ꝙ & ipſa intelligentia regit res in eo quòd diuina, conſequens eſt quòd Deus ſit maxime & vniuerſaliter regens. In hac aũt propõne duo proponuntur & tertium intenditur. Proponitur.n. ꝙ intelligentia ſecundum ꝙ intelligentia intelligit, & ſm ꝙ diuina regit: Intenditur vero ex hoc ꝙ Deus maxime & vniuerſaliter, regat, quia nihil regit niſi in eo quòd diuinum. Tria ergo facit Author quia primo declarat ꝙ intelligentia in eo ꝙ intelligentia intelligit. Secundo oñdit ꝙ regit in eo ꝙ diuina. Tertio his premiſsis probat intentum vȝ ꝙ ad Deum ſpectet maxime & vniuerſaliter regere, & ꝙ ſuũ regimen ſit maxime vlẽ. Secunda ibi (Regens ergo eſt Deus) Tertia (ibi verũtñ q̃uis.) Dicit ergo (quod eſt) ſupple ꝙ intelligentia ſcit res per hoc ꝙ ipſa eſt intelligentia (quia proprietas intelligentiæ eſt ſcientia, & non eſt eius cõplementũ, & integritas, niſi vt ſit ſciẽs) Ad ĩtelligentiam ergo ꝑtinet ſcire, & ſua integritas & ſuum cõplementum eſt in ſciendo.

ĩ ꝓpoſitiõe. 13. et.

¶ Dubitaret forte aliquis qũo proprietas intelligentię ſit ſcientia, & qũo ſit eius integritas & cõplementum. Dicendum ꝙ in oĩbus rebus eſt tria conſiderare vȝ ſubſtãtiam virtutem, & operationem, ſi conſideremus ſubſtantiam intelligentię ſcire dr̃ eius proprietas ſi virtutem dicitur eius integritas. Si operationẽ dr̃ eius cõplementum. Nam ſubſtantia intelligẽtię eſt quid immateriale: & quia hoc eſt proprium rei intellectualis ꝙ ſit quid abſtractũ a ma-

O

ſeria. Ideo eo ipſo ꝙ intelligentia hꝫ ſubſtantiam immaterialem tanquam proprietas ſe-
T.c.4. quitur talem ſubſtantiam cognitio,& ſcientia. Vnde & Anaxagoras in tertio de anima à
Ibidem phyloſopho commendatur,quia poſuit intellectum ſimplicem,& immaterialem. Vnde & t.c.5.7. phyloſophus ipſe dicit intellectum non eſſe corpus,nec virtutem in corpore,quod per excellentiam verificatur de intelligentia. Nam lꝫ intellectus noſter non ſit virtus organica, nec immediate innitatur corpori,innititur tñ aliquo modo corpori,quia ſundatur in eſſentia aīæ,quæ eſt perfectio corporis. Sic ergo eſſe abſtractum,& immateriale,& ſeparatum à corpore per ſe ſequitur intellm̄ intelligentię:& ideo eius ꝓprietas eſt ſcīa,& cognitio. Sed ſi conſideretur eius virtus erit hoc eius integritas: nam non eſt integra ſubſtantia, niſi ſit coniuncta propriæ virtuti. Diminuta.n.eſſet ſub̄a: quia eſſet valde imperfecta,& ocioſa,ſi non hr̄et virtutem annexam per quam cōpeteret ſibi agere,ſm̄ modum ſubſtantię ſuę. Cū
T.c.64. ergo totum,& perfectum ſint idē,vel ꝓximū ſcd̄m naturā (vt declarari hꝫ in.3.phyſicoꝝ) ideo dr̄ res eſſe integra,qn̄ eſt perfecta. Nō ergo eſſet intelligentia integra,niſi eſſet perfe-
P cta,& niſi eſſet coniuncta ꝓpriæ virtuti. Sed ꝓpria virtus ſequit̄ modū ꝓprię naturæ.Cum ergo intelligētia ſit naturæ intellectualis(quia eſt ſeparata à materia,& à cōditionibus eius, opꝫ ꝙ ꝓpria eius virtus ſit intell'ſ. Ad integritatē ergo intelligētiæ pertinet hr̄e intellm̄,& virtutem intellectiuā. Sed qđ eſt tale,eſt intelligēs,& cognoſcens. Scire ergo & cognoſcere ſi referatur ad virtutem pertinet ad integritatem intelligentię. Si vero conſideretur operatio eius erit complementum eius. Nam intelligentia eſt naturæ intellectualis,& hꝫ virtutem intellectiuam: erit itaqꝫ complementum eius ſcire,& intelligere. Bene ergo dictū eſt ꝙ proprietas,& integritas,& complementum intelligentię eſt ſcire,& intelligere.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis de eo qđ poſt dicetur, vꝫ qūo Deus bn̄dictus ſit regēs, quia oīa bonis replet. Dicendum ꝙ(vt patuit)regere eſt deducere res ad debitum finem,
In propō & ad debitam bonitatē. Quod eſſe non pōt,niſi res conſeruentur in eſſe. Cum ergo oīa
ne.20.a bonum appetunt,ille qui eſt eſſentialr̄ bonus pōt oīa bonitate replere, & ſuum eſt oīa regere,& ad bonum oīa deducere. Itaqꝫ quia nihil pōt eēntialiter illabi rebus,& quia nihil eſt eēntialr̄ bonū,niſi ſolus Deus,ideo ipſę ſolus hꝫ per excellentiam oīa regere: quia oīa conſeruat,cum oībus eēntialiter illabatur: & ipſe oīa bonitatibus replet, cum ſit eſſentialr̄ bonus. Ipſius ergo Dei eſt ꝓpriū regere,quia ipſe ſolus oīa bonitatibus replet cū ſolꝰ ipſe ſit eſſentialiter bonus,& ſi hoc quod eſt alia regere dicatur competere intelligentiæ, hoc eſt participatione diuina,& in quantum ipſa eſt quid diuinum. ¶ Deinde cum dicit.

SECVNDA Pars Principalis Cōmenti.

Q Regens ergo eſt Deus bn̄dictus,& ſublimis:qm̄ ipſe replet res bonitatibus. Et intelligentia quidem eſt primum cauſatum,& eſt plus ſimilis Deo ſublimi. Et propter illud regit res,quæ ſunt ſub ea. Et ſicut Deus benedictus influit bonitates ſuper res,quæ ſunt ſub ea, ſimiliter & intelligentia influit bonitates ſuper res,quæ ſunt ſub ea.

¶ Oſtendit ꝙ intelligentia regit in eo,ꝙ diuina dicens,ꝙ(regens ergo eſt Deus bn̄dictus, & ſublimis:qm̄ ipſe replet res bonitatibꝰ)quia ergo ſic eſt,ꝙ.ſ.Deo ſcd̄m ſe cōpetit regere. Et intelligentia eſt primum cauſatū,& ipſa nō regit,niſi in quantū eſt ſimilis Deo,ꝑās ideo eſt ꝙ ipſa nō regat,niſi in quantū eſt diuina,ideo ſubdit ꝙ(& intelligentia quidē eſt primū cauſatū,& eſt plus ſimilis Deo ſublimi)quia multū participat de bonitate Dei(& ꝑ illud)
O ſupple,ꝙ intelligētia eſt ſic Deo ſilis,& ſic diuina(regit res,q̄ ſunt ſub ea,& ſicut Deus bn̄dict' influit bonitates ſup res,quæ ſunt ſub ea,ſimilr̄ & intelligētia influit bonitates ſup res quæ ſunt ſub ea.) Formet ergo ſic rō. Illud qđ influit ſup res,quę ſunt ſub ea,qa eſt primū cauſatū à Deo,& eſt plus ſimilis Deo,illud regit res in eo,ꝙ eſt quid diuinum. Intelli-

gentia eſt hmōi,ergo &c. ¶Notandum aūt ꝙ intelligentia influit bonitates his,quæ ſunt ſub ea. Quia intelligentiæ ſuperiores illuminant inferiores,& inferiores alias magis inferiores,donec perueniat ad intelligentias infimas(quæ ab iſto Authore dictæ ſunt cœlorum aīę)& quia intelligentię ſuperiores perficere,& illuminare inferiores non pñt,niſi in eo,ꝙ ſunt diuinę,Ideo tales intelligētiæ dicūtur regere res in eo,ꝙ diuinæ. ¶Deinde cū dicit.

TERTIA Pars Princi palis Commenti.

VEruntn̄ q̄uis intelligētia regat res, quæ ſunt ſub ipſa, tn̄ Deus bn̄dictus, & excelſus præcellit intelligentiam per regimen,& regit eas regimine ſublimioris ordinis q̄ ſit intelligentiæ regimen: quoniam eſt illud quod dat intelligentiæ regimen. R

¶Ex his quæ dixerat accedit ad probandum principale propoſitum, vʒ ꝙ Deus maximę, & vlr̄ regat, & ꝙ ſuum regimen ſit maxime vl'e. Circa quod duo facit, ſcd̄m ꝙ dupplr̄ declarat intentū. Nā primo ꝓbat hoc ex parte Dei regētis:ſcd̄o ex parte reꝝ rectaꝝ, ſcd̄a ibi(& ſignātio illius.) ¶Dicit ergo(veruntn̄ q̄uis intelligētia regat res,quę ſunt ſub ipſa, tn̄ Deus bn̄s,& excelſus p̄cellit intelligentiā per regimē,& regit eas).ſ res(regimine ſublimioris ordinis)& altioris (q̄ ſit intelligētię regimen,qm̄ eſt illud qđ dat intelligētię regimē) ¶Notandum aūt ꝙ ſemp cā prior eſt cauſato,& excellentior eo,quia quæ ſunt cauſatoꝝ abundantius ſunt in cauſis,vt vult Cōmentator,& Dionyſ. in de diuinis noībus.Ex quo igr̄, Prima cā dat intelligentiæ regimē.i.dat intelligētię ꝙ regat,ꝯñs eſt ꝙ ipſa p̄cedat intelligētiam in regimine.i.ꝙ ſuū regimen ſit prius q̄ regimen intelligētię:& ꝯñs eſt ꝙ ipſe regat regimine ſublimioris,& altioris ordinis. ¶Notandum ēt ꝙ ex vtraq;.ſ. ex prioritate,& ex ſublimitate regiminis arguitur,ꝙ regimē cāę primæ ſit maxime vl'e. Nā poſteriora non influunt in priora,ſed econuerſo.Quāto ergo aliqđ regimen eſt prius cauſato tāto eſt vlius, quia tāto hʒ plura poſteriora in quę pōt influere,Sic ēt inferiora nō influunt in ſupiora,ſed bene ecōuerſo. Quāto ergo aliqđ regimen eſt ſupius tāto vlius,quia hʒ plura inferiora in quę pōt influere. Ex parte ergo Dei regentis,quia ſuum regimen eſt valde primū,& valde ſublime:ideo eſt maxime vl'e. Formet ergo ſic ratio,Quodcunq; regens regit regimine priori q̄ regat ipſa intelligētia,q̄ eſt primū cauſatū illud hʒ regimen prius,& ſublimius q̄ aliquod aliud,& tale regimen eſt maxime vl'e. Sed Deus hʒ regimen prius, & ſublimius etiā quàm habeat ipſa intelligentia,quæ eſt primum cauſatum,cum ipſe det intelligentię, quòd regat. Ergo ſuum regimen eſt maxime vniuerſale. ¶Deinde cum dicit.

12.meth. cōmētator.in fine cō.18. S A

ET ſignificatio illius eſt,quia res quæ recipiunt regimen intelligētiæ, recipiunt regimen cauſatoris,& intelligentiæ. Quod eſt, qm̄ non refugit regimen eius aliqua ex rebus ómnino:qm̄ vult vt faciat recipere bonitatē ſuam ſimul oēs res. Quod eſt quia non eſt ꝙ oēs res,quæ deſiderant, intelligere deſiderant:& tn̄ res oēs deſiderant bonitatem ex primo,& deſiderant recipere ipſum deſiderio multo,& in illo nō eſt aliquis,qui dubitet. T

¶Probat regimen cauſę primę eſſe maxime vniuerſale ex parte rerum creatarum dicēs (& ſignificatio illius eſt) ſupple,quòd regimen cauſę primæ ſit maxime vniuerſale,& etiam quòd ſit vniuerſalius quàm regimen intelligentiæ(quia res,quæ recipiunt regimen intelligentiæ,recipiunt regimen cauſatoris,& intelligentiæ,qđ eſt,qm̄ non refugit regimē eius) .ſ.cauſę primę(aliqua ex rebus oīno:qm̄ vult vt faciat recipere bonitatem ſuam ſimul oēs res(q.d. hęc eſt voluntas cauſatoris,ꝙ omnes res recipiant ſimul bonitatem ſuam,non tā

omnes deſiderant recipere intelligentiam ideo ſubdit (quid eſt, quia non eſt ꝙ omnes rs quæ deſiderant, intelligere deſiderant. Et tñ res oẽs deſiderat bonitatem ex primo, & deſiderant recipere ipſam) .ſ. primum, vel ipſam bonitatem primi (deſiderio multo) & ſubdit
V ꝙ (& in illo) .ſ. ꝙ ita ſit ꝙ res ita deſiderant (non eſt aliquis qui dubitet) ¶ Notandum aũt ꝙ ex verbis in lr̃a poſitis dupliciter poſſet formari rõ, primo quidem ex primo verbo .ſ. ꝙ res quæ recipiunt regimen intelligentię, recipiunt regimen cauſatoris. Formetur ergo ſic ratio. Quæcunq; recipiunt regimen intelligentiæ, recipiunt non ſolum regimen intelligentię, ſed etiam regimen cãtoris, non aũt econuerſo. Ergo regimen cãtoris eſt maxime vniuerſale, & vlius q̃ regimen intelligentię. Ex parte item ipſarum rerum rectarum, quia oĩa quæ reguntur per intelligentiam, reguntur etiam per cãtorem, ſed non ecõuerſo. Patet itaq; verum eſſe quod dictum eſt. Secundo poſſet formari hæc rõ ex his quę ſubdũtur in lr̃a .ſ. quòd non oĩa deſiderant intelligentiam, oĩa tñ deſiderant bonitatem ex primo, quiá hæc eſt voluntas primi, vt oĩo faciat recipere ſimul bonitatem. Formetur ergo ſic rõ. Illius cuius bonitatem oĩa deſiderant regimen eſt valde vniuerſale, & vniuerſalius etiam q̃ intelligentię, quã
X non oĩa deſiderant, ſed dei bonitatem oĩa deſiderant, ergo &c. ¶ Notandum etiam ꝙ bonitas primi non eſt bonitas determinata ad aliquod genus, ſed eſt bonũ oĩs boni: Nihil ergo deſiderat aliquod bonum quod nõ deſideret ipſum primum, cum in eo reſeruetur rõ oĩs boni. Et quia bonum eſt quod oĩa appetunt (vt dr̃ in primo Ethicorum) cõſequens eſt ꝙ oĩa appetant bonitatem ex primo. Sed quia nulla res creata, nec intelligentia, nec aliquid aliud
Cap. pri. hẽt bonitatem niſi determinatam ad genus iõ nullius cãti bonitatem poſſunt oĩa deſiderare. Quia ergo regere res eſt adducere eas ad bonum. iõ deuſcuius ſolius bonitatem oĩa deſiderant hẽt regimen valde vniuerſale, & vniuerſalius q̃ intelligentia, cuius bonitatem non oĩa deſiderant. ¶ Notandum etiam quòd ex hoc patere põt quare intelligentia vt intelligen-
Y tia intelligit, ſed non regit niſi vt diuina. Habet. n. intelligentia quoddam bonum determinatum quod, eſt intelligere: ideo ſ̃m quòd intelligentia intelligit: ſed non hẽt in ſe illud pela
Z gus bonitatis, ut oĩa poſſint deſiderare eius bonitatem. Si igitur intelligẽtia facit ad vniuerſale regimen rerũ, hoc non erit quia oĩa deſiderẽt bonitatẽ eius ſed in hoc erit intelligentia adiutrix dei, vt vlr̃ res ſub ea deſiderent bonitatẽ Dei. Nõ ergo regit vt intelligẽtia & ꝗa res deſiderẽt bonitatẽ eius, ſed regit vt diuina, & vt facit ad hoc ꝙ res deſiderent bonitatẽ dei.

PROPOSITIO VIGESIMAQVARTA.

A CAVSA prima exiſtit in oĩbus ſecundũ diſpoſitionẽ vnã: ſed res oẽs nõ exiſtũt in cã prima ſecũdũ diſpoſitionẽ vnam.

In ꝑpoſitiõe. 21. a. ¶ In hac propõne (vt dicebat̃) Author determinat de vnitate regiminis cauſę primę. Circa quod duo facit, quia primo circa hoc ꝑponit propõnem quandam, ſecundo declarat eam ibi (quod eſt quia quamuis) Dicit ergo quòd (cã prima exiſtit in oĩbus ſ̃m diſpoſitionem vnam, ſed res oẽs non exiſtunt in cauſa prima ſecundum diſpoſitionem vnam.)

¶ Dubitaret forte aliquis quia vr̃ falſum eſſe quod hic dicitur. ꝙ. ſ res non ſint in cã prima ſecũdum diſpoſitionem vnam Nam cum Deus ſit ſumme ſimplex & ſumme vnus, quicquid eſt in eo eſt ibi modo ſimplici & mõ vno, itaq; quæ ſunt ibi in Deo ſunt ſimpliciter & etiam coęue & ſecundum diſpoſitionem vnam. Dicendum quòd videmus duplicem modum exi-
B ſtendi. Nam aliqua ſunt in aliquo formaliter, ſicut calor ignis eſt in igne calefaciente. Eſt. n. ignis ſuo calore formaliter calidus. Aliquid aũt eſt in aliquo cãliter, & ſic calor ignis eſt ĩ ipſo calefactibili, quia eſt cã quare ipſum calefactibile calefiat, non quod ipſe calor calefaciat, ſed quia eſt rõ calefaciendi: & cum diſtinguimus eſſe in aliquo formaliter ab eſſe in aliquo cauſaliter non debet accipi formaliter ſecundum quòd dicit formam exemplarem, quia talr

formaliter

formaliter eſt cauſaliter,ſed ſecundum quòd eſt forma perficiens & dans eſſe ſecundum hoc ergo dicemus quòd Deus eſt in oĩbus cauſaliter, & oĩa ſunt in deo formaliter, ſunt.n. oĩa in deo formaliter quia perfectiones omnium generum ſunt in eo : Nam ſapientia, pulchritudo,& quicquid perfectionis eſt in aliquo genere totum formaliter & veraciter eſt in deo. Non.n.ſic deus eſt ſapiens ſicut ſol eſt calidus. Nam ſol non eſt calidus ꝙ habeat calorem formaliter,ſed dr̃ calidus tantum,quia facit alia eſſe calida, ſed Deus eſt ſapiens, quia habet in ſe veraciter ſapientiam,& loquimur modo quo poſſumus dicentes quòd Deus eſt formaliter ſapiens per ſapientiã ſuam. Dicimus aũt quòd loquimur modo quo poſſumus, quia Deus non ſubſtet ſapientię ſuę ſic materia ſub eſt formæ:ſed ipſe eſt ſua ſapiẽtia. Omnia ergo ſunt in Deo,quia in ipſo ſunt perfectiones omnium ſed hmõi perfectiones omniũ ſunt in Deo vnitiuę,& ſunt idem quòd Deus: quia (vt dicit Anſelmus) creatura in creatore, non eſt aliud quàm creatrix eſſentia. Deus etiam eſt in oĩbus eſt bonitas primi, & oĩa participant bonitatem eius. Sed ſicut oĩa ſunt in Deo vnitiue & ſimpliciter, ſic Deus eſt in oĩbus multipliciter. Loquendo ergo de hoc mõ eſſendi, ẜm quòd res ſunt in Deo idem ꝙ Deus,& Deus eſt in rebus idem quòd res,oĩa ſunt in Deo vno mõ,& Deus eſt in oĩbus multis modis:totum oppoſitum eius quod in propoſitione dicitur. Dicimus.n.quòd oĩa participant bonitatem primi,& quod bonitas primi eſt in omnibus participata: ſed talis bonitas non eſt bonitas primi formaliter:ſed formaliter eſt bonitas creata. hoc ergo mõ Deus ſiue bonitas eius eſt in rebus ẜm modum rerum. Propter quod eſt ibi ſparſa & multiplicata & non ſecundum diſpoſitionem vnam. Dicimus etiam quòd perfectiones omnium creaturarum ſunt in Deo,ſed tales perfectiones non ſunt in eo formaliter quid cauſatum, ſed quid in cauſatum. Hoc ergo mõ oĩa ſunt in Deo ẜm modum Dei & oĩa ſunt idem ꝙ Deus propter quod oĩa ſunt hoc mõ in Deo ẜm modum vnum. Alio mõ dicimus oĩa eſſe in Deo, nõ prout Deus eſt oĩa formaliter,ſed prout eſt oĩa cãliter:quia oĩa cauſat. Et Deus ſiue bonitas eius eſt in oĩbus nõ ꝙ oĩa ſint iſta bonitas formaliter, ſed quia oĩa cauſantur a bonitate illa. Loquendo ergo de hoc mõ eſſendi in, dicemus totum oppoſitum eius quod dictum eſt Nam cã prima ẜm hunc modum dicendi exiſtit in oĩbus cauſatis ẜm diſpõnem vnam: quia quantum eſt de ſe oĩa cauſat ẜm diſpõnem vnam : Oẽs tñ res non ſunt hoc mõ in Deo ẜm diſpõnem vnam:quia non oĩa cauſantur ab ipſo ſcd̃m vnam diſpõnem. Et ſecundum hunc dicendi modum procedit Author in hac propõne. Eſt ergo intentio pręſentis propõnis, ꝙ prout res cauſantur a Deo eſt vniformitas ex parte Dei agentis : quia ipſe eſt in oĩbus agens ſecundum diſpõnem vnam,& difformitas eſt ex parte recipientium: quia nõ oĩa ſunt in ipſo i.non omnia aguntur ab ipſo ſecundum diſpoſitionem vnam.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis de qua actione Dei intelligatur cum dicitur, quòd Deus eſt in oĩbus.i. agit in oĩbus ſecundum diſpoſitionem vnam: oĩa autem non ſunt in eo.i.non aguntur ab eo ſcd̃m diſpõnem vnam.Dicendum ꝙ duplex eſt actio primi,vna qua res creat & etiam res inſtituit,alia qua res inſtitutas regit.Loquendo aũt de hac actione ſecunda, de qua magis videtur propoſitio loqui : ſupponit enim propoſitio ipſa res inſtitutas, & dicit Deum eſſe in omnibus ſecundum diſpoſitionem vnam:quia in omnibus agit vniformiter. De tali ergo actione non eſt dubium quòd ſecundum naturæ curſum tota diuerſitas eſt ex parte recipientium. Vtraqꝫ enim modo videmus diuerſitatem in rebus. Nam aliquando paſſum eſt vnum:tamen quia agentia ſunt differentia,ideo eſt ibi diuerſitas & contrarietas, vt eadem aqua congelatur,a frigido & diſſoluitur a calido. aliquando vero conuerſo ponitur eſſe vnitas ex parte agentis, & diuerſitas ex parte paſſi:vt ab eodem ſole induratur lutum, & liqueſcit cera. ſic autem dicere poſſumus de actione qua quàm Deus agit & gubernat res, quòd ſit diuerſitas ex parte recipientium,nam in hac ſententia non ſolum conueniunt Phyloſophi nimis pertinaciter hoc aſſerentes,ſed etiam ſancti. Vnde Dionyſius quarto de diuinis nominibus dicit,quòd ſicut ſol non ratiocinans neqꝫ preeligens radios ſuos diffundit in omnia corpora,ita quidem & bonitas diuina omnibus exiſtentibus proportionabiliter immittit radios totius bonitatis ſuæ ſecundum ergo naturę curſum Deus vniformiter agit

Anſelmꝰ mon. 36. C

D

E

Dioniſius

in omnia,& totus & totaliter ſe offert oĩbus. Omnia tñ de ipſo capiunt ſecundum exigentiam ſuæ capacitatis. Dicimus aũt ſecũdum naturę curſum,quia ſi vellet Deus poſſet aliter agere: adeo ꝙ non tota diuerſitas eſſet ex parte recipientium: põt.n. hunc promouere abſq; vllis eius pręcedentibus meritis. Sed de hoc agere pręſens negocium non requirit.

F ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis vtrum in actione prima qua Deus res inſtituit, & cauſat,veritatem habere poſſit aliquo modo,quòd diuerſitas ſit ex parte recipientium,& vnitas ex parte Dei agentis. Dicendum quòd ſecundum quoſdam in Deo veritatem non hꝫ quod hic dicitur,quantum ad actionem primam,ſm quam res cauſantur, & in eſſe producuntur: ibi enim (vt aiunt) tota diuerſitas eſt ex parte Dei. Addunt etiam quòd,& ſecundum intentionem huius Authoris non poſſunt hæc referri ad actionem primam: quia tunc oporteret dare aliqua recipientia,quæ non eſſent à cauſa prima; qđ eſt contra illud qđ dicebatur ſupra in propoſitione decima octaua,videlicet quòd omnes res habent eſſentiam propter ens primum. Sciendum autem quòd quamuis nihil ſit quod non ſit cauſatum à Deo,Veruntamen eſt aliquo modo etiam in actione prima Dei ſecundum quam res per creationem producuntur in eſſe,quędam diuerſitas ex parte recipientium. Dicemus.n. quòd Deus eſt ipſum eſſe purum non receptum in alio: Nihil tamen poteſt à Deo exire per creationem,quod ſit ſimplex eſſe: ſed omne cauſatum eſt habens eſſe receptum in eſſentia. Hoc enim modo Deus cauſat res communicando. ſ. eis res. ¶ Si nanq; quæreretur quare aliqua per creationem habent plus de eſſe,& aliqua minus, aliqua magis nobile eſſe,& aliqua minus nobile. ¶ Reſponderetur quòd hoc eſt propter diuerſitatem naturarum recipientium. In poteſtate.n. Dei eſt producere hanc naturam,vel illam,ſed ex quo producit hanc naturam communicat ei tantum de eſſe quantum poteſt recipere illa natura. Secundum enim hunc ordinem quem videmus eſſe non determinatur, niſi ex eo ꝙ recipitur indeterminata natura. Totum ergo eſt à Deo,& natura, & eſſe. Immo ſicut non generatur, nec materia,nec forma,ſed generatur compoſitum ex materia & forma: ſic (quia in creatione eſſentia,& eſſe ſe hñt ſicut materia,& forma in generatione) ideo non creatur per ſe,nec eſſentia,nec eſſe,ſed totum compoſitum ex eſſentia, & eſſe, ſed de hac materia in q̃ſtionibus noſtris Theologicis de eſſentia,& eſſe diffuſius diximus. Ad præſens autem in tantum dictũ ſit,ꝙ ideo vna res eſſentialiter ab alia diſtinguitur propter diuerſitatem naturarum. Sic etiam vnum eſſe ab alio eſſe diſtinguitur, quia in alia, & alia natura recipitur. In hac ergo prima actione Dei,vt in ipſa actione creationis rerum,ipſum eſſe,& etiam alia,quæ recipiuntur in natura habebunt eſſe diuerſum ex parte naturarum recipientium. Nulla enim duo ſunt,ſiue ſint duo eſſe,ſiue duę alię perfectiones,niſi recipiantur in diuerſis naturis: qm̃ ſi reciperentur in vna,& eadem natura,cum ibi non ſit, niſi vnum eſſe per quid diſtinguerentur non haberent. Si ergo differt hoc eſſe ab alio,hoc erit ex parte recipientium naturarum. Imaginabamur enim quòd etiam in creatione rerum Deus quodam modo ſe habet in dando eſſe, ſic quòd cuilibet naturę dat tantum de eſſe, quantum ipſa poteſt recipere,quòd autem vni det plus, alij minus, vni nobilius, alij vero minus nobile eſſe,vni vnum,alij aliud: hoc erit (vt diximus) ex diuerſitate recipientium naturarum. Eſt enim Deus ſe habens in creando,ſicut ſe habet in ſciendo,& cognoſcendo ſe eſſe multis modis immitabilem à creaturis. Secundum enim quòd ſe videt multis modis immitabilem à creaturis,per hanc ſcientiam ſuam (quia eius ſcientia dicitur eſſe cauſa rerum,vt dicit Commentator ſuper.12.methaphyſ.) poteſt multas,& varias naturas producere, Quas producendo cuilibet earum communicabit eſſe. Totum ergo erit à Deo, & natura,& eſſe, ſed ꝙ iſtud eſſe ſit aliud,& aliud,hoc erit, quia recipitur in alia, & alia natura. Eſt enim Deus ſicut mare quod ſe offert cuilibet vaſi,nullum tamen vas ipſum totum capere poteſt,ſed ſecundum quòd eſt vas maius,vel minus,ſic magis vel minus capit de ipſo mari. Sic & in pura creatione rerum Deus producendo quaſcunq; naturas totum ſuum eſſe obtulit cuicunq; naturæ: quælibet tamen natura participat de illo eſſe ſecundum capacitatem ſuæ ſubſtantię. Ergo & in prima creatione rerum (licet non tantum quantum

Quorũdã opinio.

In ꝓpoſitiõe. 18.

a. opinio propria.

G

H

Cõ.51.

in ipſo regimine, vbi iam ſupponitur diuerſitas naturarum) ſumitur aliquo modo (vt quantum ad communicationem ipſius eſſe) vniformitas ex parte Dei communicantis, qui ſe totum obtulit cuilibet naturæ productæ, & diuerſitas ex parte recipientium, qui de illo eſſe participationem ſuſceperunt quantum potuerunt de illo capere. Et quod dictum eſt de eſſe intelligendum eſt de perfectionibus eiuſdem ſpeciei. Nam ſicut in eadem re nõ poſſunt eſſe plura eſſe, ſic & in eodem ſubiecto plures perfectiones eiuſdem ſpeciei eſſe non poſſunt. Propter quod & eſſe, & alię perfectiones eiuſdem ſpeciei naturę ſuperadditæ ex parte recipientium naturarum diſtinguntur. Perfectiones ẽt diuerſarum ſpecierum in diuerſis naturis diſtinguntur, quia naturæ ſunt ſicut numeri, ita ꝙ non reperiuntur duæ naturæ æquę nobiles, ſicut nec duo numeri ſpecie differentes habere põt æquales vnitates: opʒ etiam perfectiones in nobiliori receptas eſſe nobiliores. Aliquo ergo modo quantum ad eſſe communicatum naturis, & quantum ad perfectiones ſuperadditas in prima creatione rerum fuit vniformitas ex parte Dei producentis, & diuerſitas ex parte recipientiũ. Erat quidem in poteſtate Dei producere diuerſas naturas, ſed ꝙ communicaret eis diuerſum eſſe, & diuerſas perfectiones quales eis communicauit, hoc ideo erat, quia ſic requirebat diuerſitas naturarum. Ipſe.n. Deus (vt ſępius diximus) ſe totum obtulit cuilibet naturæ productę dando eis de eſſe, & de perfectionibus quantum potuerunt recc perc. Nullam .n. naturam defalcauit, quin communicaret ei quantum eſt ex ſe totum eſſe, & oẽs perfectiones competentes ipſi naturę. Vtrum aũt potuerit in hoc naturã defalcare, vt non communicaret ei de eſſe, & de perfectione quantum poſſet recipere ipſa natura, & vtrũ alicui naturę potuerit cõicare, vel ẽt cõicauerit perfectionem ſupernaturalem, Ita ꝙ non ſolum naturam non defalcauerit, ſed ſuper erogauerit, inueſtigare nõ eſt pręſentis ſpeculationis, quia ad pręſens de tali modo agendi non loquimur. ❡Deinde cum dicit. I

COMMENTVM Vigeſimæ quartæ propõnis.

QVOD eſt, quia quamuis prima cauſa exiſtat in rebus omnibus, tñ vnaquæq; recipit eam ſecundum modum potentiæ ſuæ. K

❡Pręmiſſa propoſitione declarat eam, Circa quod duo facit, quia primo declarat eam in generali. Secundo in ſpeciali ibi (quod eſt quia ex rebus.)

❡Dicit ergo (quod eſt) ſupple talis diuerſitas (quia quamuis prima cauſa exiſtat in rebus omnibus, tamen) ſupple eſt inter res diuerſitas: quia (vnaquęq;) rerum (recipit eam). ſ. cauſam primam (ſecundum modum potentiæ ſuæ,) Poſſet ergo ſic formari ratio. Quando vnum, & idem agens eſt in diuerſis rebus, & vnaquęq; illarum rerum recipit de illo ſcdm modum potentiæ ſuę, tunc eſt vniformitas ex parte agentis; & difformitas ex parte recipientium: ſed ſic eſt prima cauſa reſpectu reꝝ productarum, ergo &c. ❡Deinde cũ dicit.

SECVNDA Pars Principalis Cõmenti.

QVOD eſt, quia ex rebus ſunt quædam quæ recipiunt cauſam primam receptione vna, & ex eis ſunt quæ recipiunt receptione multiplicata, & ex eis ſunt quæ recipiunt eam receptione æterna, & ex eis ſunt quæ recipiunt eam receptione temporali, & ex eis ſunt quæ recipiunt eam receptione ſpirituali, & ex eis ſunt quæ recipiunt eam receptione corporali. L

¶Declarat in ſpeciali propoſitionem propoſitam,quomodo. ſ. ſit diuerſitas ex parte recipientis. Circa quod tria facit quia primo facit quod dictum eſt, ſecundo aſsignat rationem dicti. Et tertio epilogat circa determinata. Secunda ibi (& diuerſitas quidem) Tertia ibi (iam autem oſtenſum eſt.) Dicit ergo (quod eſt) ſupple quòd diuerſitas eſt ex parte recipientium (quia ex rebus ſunt quædam quę recipiunt cauſam primam receptione vna, & ex eis ſunt quę recipiũt receptiõe multiplicata,& ex eis).i.ex rebus(ſunt q̃ recipiũt eã receptiõe eterna).i.impermutabili (& ex eis ſunt quę recipiunt eam) .i.cãm primam (receptionę tẽporali).i.variabili (& ex eis ſunt q̃ recipiũt eã,receptiõe ſpũali,& ex eis sũt q̃ recipiũt eã) ſ.cãm primã (receptiõe corporali.) ¶Notandũ aũt ſex differẽtias aſsignatas ex parte rerũ in recipiẽdo bonitatẽ cauſę primæ.qa aliq̃ recipiũt bonitatẽ illã vnite , aliqua multiplicate, aliqua ĩmutabl̃r,aliqua mutabiliter,aliqua ſpũal̃r & aliqua corporaliter. ¶Notandũ etiã ꝙ

Proclus. hanc eandem propoſitionem poſuit . proclus in ſimili hac demõſtratiõe in. 112. propoſitione ſui libri ſub his verbis, oĩbus quidem dij adſunt eodem modo,non aũt eodem modo dijs aſſunt ſingula:ſed ſcd̃m ipſorum ordinem & potentiam tranſumũt illorũ.i. participãt Deorum pręſentiam,hæc quidem vniformiter,hæc aũt multiplicatim hęc quidem perpetuo,hęc aũt ſecundum tempus,& hæc quidem in corpore,hæc aũt in ſpiritu.

M ¶ Dubitaret forte aliquis qũo ex rebus aliqua recipiunt bonitatem cauſę primæ vnitiuę,& aliqua multiplicatim. Dicendum ꝙ in rebus poteſt eſſe triplex comparatio, vз ſpiritualium ad ſpiritualia, ſpiritualium ad corporalia,& corporalium ad corporalia : Secundum autem omnem huiuſmodi comparationem inuenimus ꝙ aliqua recipiunt vnitiue , & aliqua multiplicate,ſi .n.comparentur ſpiritualia ad ſpiritualia,vt intelligentiæ ad intelligentias inuenimus hanc differentiam quia (vt dicebatur in . 10 propõne huius libri) omnis intelligen-

ĩ ꝑpõne 10. a. tia eſt plena formis,veruntamen ex intelligentijs ſunt quæ continent formas minus vl̃es,& ex eis ſunt quæ continent formas plus vniuerſales.Intelligentiæ ergo ſuperiores intelligentes per formas magis vniuerſales participant influentiã bonitatis diuinæ magis vnitiue,quia habent pauciores ſpecies.Intelligentiæ vero intelligẽtes per ſpecies minus vniuerſales participant influentiã bonitatis diuinę magis multiplicate , quia intelligunt per plures ſpecies. Hanc etiam differentiam videmus comparando ſpiritualia ad corporalia. Nam ipſę intelligentiæ lз recipiant formas & ſpecies ſic,quòd aliquæ magis vnitiue ,& aliquę magis multiplicate,nulla tamen intelligentia recipit ſpecies non repreſentates vl̃r,propter quod quęlibet ſpiritualis ſubſtantia recipit formas multo magis vnitiue q̃ faciat quodcunq; corpus vel quecunq; natura corporalis,quę oĩa quæ recipit,& recipit particulariter, & cum hic & nunc. Imaginabimur quidem ꝙ illud quod plato dixit de ideis ſeparatis, vt nos dicamus de

ĩ fine cõ. 18. ideis exiſtentibus in mente diuina.Nam ſecundum cõmentatorem ſuper duodecimo metaphyſicæ,omnes perfectiones & formæ quæ ſunt in potentia in materia prima ſunt actu in

N motore primo,ĩmo multo plures sũt formæ & ideæ actu in motore primo,q̃ ſint in potẽtia ĩ mãria prima qa nõ põt mãria prima recipeɼ oẽm ſimilitudinẽ ideaꝝ ſiue formaꝝ exiſtẽtiũ ĩ deo,qa tũc Deus non poſſet facere niſi corporalia tantũ,vel formas q̃ eſſent perfectiones corpoꝝ.Ab illis ergo ideis & ab illis formis exiſtẽtibꝰ ĩ Deo fluxerũt ſpecies ĩ intelligentijs ſupiorbus,& ĩ inferioribꝰ,& hñt eſſe formæ in hac mãria corporali.Sed in intelligẽtijs ſupioribus fluxerũt ſpecies magis vl̃r,in inferioribus minus vl̃r,ſed in hac corporali materia educuntur formę oĩno particulariter. Vnus ergo eſt Deus a quo oĩa fluunt & qui eſt oĩum horum cauſa,vel oĩno immediate,vel aliquo modo mediate,tñ propter diuerſitatem ſpiritualium ad ſpiritualia intelligentię ſupiores recipiũt magis vnitiue,inferiores vero magis multiplicate. Ruirſus propter differentiam ſpiritualium ad corporalia oẽs ſpirituales ſubſtantię recipiunt vnitiue & vl̃r,corporalis aũt natura recipit ſenſibl̃r &particulariter.Tertio quodã mõ inuenimus hãc differentiã cõparando corporalia ad corporalia. Nam aliqua corporalia recipiũt formas magis vnitiue,vt q̃ nõ cõſtant ex tota materia ſua,& nõ poſſũt multiplicari ĩ eadem ſpe:aliqua vero recipiunt hmõi formas minus vnitiue , vt quę non conſtant ex tota materia ſua,& poſſunt plurificari & plurificantur in eadem ſpecie.

¶Vlterius

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis de ſecunda diuerſitate,vȝ qũo aliqua recipiunt ęternal̃r
i.ꝑpetuo ſiue ĩmutabil̃r,aliqua vero temporal̃r.i.mutabil̃r. Dicendum ꝙ hmõi diuerſitas vȝ
recipere ꝑpetual̃r & mutabiliter reperit̃ in oĩbus illis tribus gradibus ſupra aſsignatis vȝ in-
ter ſpiritualia & ſpiritualia,inter ſpiritualia & corporalia,inter corporalia & corporalia.In-
ter ſpiritualia & ſpiritualia, reperitur hæc differentia , vt inter intelligentias & aĩas noſtras.
Nam intelligentiæ intelligunt p ſp̃es innatas & ſunt plenæ formis. Intellectus vero nr̃ ĩtel-
ligit per ſpecies a rebus acceptas & naſcitur ſicut tabula raſa. Deinde ſp̃es in intelligentijs
ſunt itelegibiles,& ſunt perpetuę adhæſionis,in intellectu vero nr̃o ſp̃es ſunt delebiles,ſũt
variationi ſubiectę & per obliuionem tolluntur, in ipſis etiam intelligentijs immo in vna &
eadem intelligentia inuenimus aliqua perpetuari,& aliqua variari. Nam ſpecies intelligibi-
les ibi perpetuantur cum tñ intelligentia ſit plena formis non ſemp intelligit p oẽs illas for
mas,ſed nunc intelligit p hanc formam,nunc vero per illam,& cum incipit intelligere p vnã
formam deſinit intelligere per aliam:propter quod actiones intelligibiles ibi non perpetuã
tur quod ſi ſic eſt qũo verificatur ꝙ intelligentia parificatur ęternitati? ſupra dictum eſt, p
& infra dicetur. Secundo hanc diuerſitatem inuenimus inter ſpiritualia & corporalia. Nam í propóe
formæ ſpirituales ſcd̃m ſubſtantiã ſunt ꝑpetuæ,ſed ex corporalibus formis multæ ſunt for ſcda.X.Y.
mæ corruptioni ſubiectæ,non q̃dem per ſe primo ſed corruptione cõpoſiti. Nã compoſitũ &.& in p
eſt illud quod ꝑſe primo generatur & corrũpitur.Tertio hãc diuerſitatem inuenimus inter póe.32. I.
corporalia & corporalia. Nã quędam corporalia,vt ſupcœleſtia ſunt incorruptibilia & hñt K.
formas ꝑpetuas. Hæc aũt inferiora corpora ſunt corruptibilia & ꝑdũt formas ſuas iſta.n.ĩ-
feriora pp longe diſtare a primo principio perpetuari eadem numero non poſſunt,ſed reli-
quo modo.i. alio modo compleuit Deus eorũ eſſe perpetuum continuam faciens ipſorum
generationem, vt dicitur circa finem ſecundi de generatione.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis de tertia diuerſitate.qũo.ſ.aliqua recipiunt.ſpiritualiter T.cõ.59.
aliqua vero corporaliter.Dicendum ꝙ hanc diuerſitatem aſsignare poſſumus ſm oẽs illos, Q
tres gradus vȝ.prout ſpiritualia cõparantur ad corporalia.prout ſpiritualia comparantur ad
ſpiritualia,& prout corporalia cõparãtur ad corporalia.Prout ſpiritualia cõparantur ad cor
poralia. Nam hęc recipiunt ſpiritual̃r,illa vero corporaliter, rõne ſubiecti , quia ſpiritualia
ſubijciuntur ſuis perfectionibus ſp̃ualiter,& corporalia corporaliter . Sed prout ſpiritualia
cõparantur ad ſpiritualia non põt hæc diuerſitas contingere rõne ſubiecti quia ſemper ſpi-
rituale ſpiritualiter ſubijcitur,ſed poterit eſſe hæc diuerſitas rõne obiecti , vt dicantur hæc
ſpiritualia recipere corporaliter quia ĩmutantur ab abiecto corporali;illa vero non recipere
corporaliter:quia ſm naturę curſum a corpore ĩmutari nõ poſſunt:hmõi ſunt intelligentię,
quæ ĩtelligunt p ſp̃es nõ acquiſitas a corporalibus,ſed ĩnatas, Aĩę vero nr̃æ ſunt quę corpo-
raliter dicuntur recipere, quia intelligunt p ſpecies a corporalibus & ſenſibilibus acceptas
prout aũt corporalia ad corporalia comparantur poterit eſſe hmõi diuerſitas rõne modi agẽ
di,vel modi recipiendi.Nam (vt patebit) ex mõ recipiendi verificatur ꝙ aliqua corporalia
recipiunt corporaliter aliqua aũt ſpiritualiter. Et quia oĩs receptio alicuius perfectionis in In hac p
creaturis eſt aliqua participatio bonitatis dei,totum põt referri ad primam cãm,eo ꝙ de ꝑ- póe.ſ.
fectionibus eius aliqua participant vnitiue,& aliqua multiplicate (vt dicebat diuerſitas pri-
ma aliqua receptiõe ęterna,& aliqua receptiõe tẽporali(vt dicebat diuerſitas ſecunda) aliq̃
vero recipiũt hmõi ꝑfectiões ſp̃ual̃r & aliq̃ corporal̃r(vt dicit hęc diuerſitas tertia) Et vt exe
q̃mur de oĩb9 modis tactis dicam9 ꝙ ſm recipere ſp̃ual̃r &corporal̃r differũt ſp̃ualia à cor- R
poralib9 rõne ſubiecti,q̃a ſp̃ualia (vt dictum eſt)ubijciunt̃ ſuis ꝑfectiõib9 ſp̃ual̃r,& corpora-
lia corporal̃r,ſcd̃o p recipe hoc mõ,vt p recipe ſp̃ualiter & corporaliter , differũt ſp̃ualia à
ſp̃ualib9,nõ rõne ſubiecti (vt dicebat̃) ſȝ rõe obiecti,vel nõ rõe ſuſcipiẽtis,ſȝ rõne ĩprimẽtis.Nã
aĩa nr̃a ĩter ſp̃uales ſubãs cõputat̃.ipſa tñ aĩa nr̃a lȝ rõe ſuſcipiẽtis ſuſcipiat ſp̃ual̃r,rõe tñ ipri
mentis recipit corpal̃r.Nã Phãtaſmta.q̃ ſũt q̃d corpale ĩ virtute luminis ĩtellect9 agẽtis ĩpri-
mũt ſilitudines ſuas ĩ ĩtellectu nr̃o poſsibili ſubæ aũt ſeparatæ(vt intelligẽtię &aĩæ cœloꝝ,&
rõe ſuſcipiẽtis & rõe ĩprimẽtis ſp̃ual̃r recipiũt.rõe ſuſcipiẽtis quidẽ, quia ipſæ animę & intel-

ligentiæ ſuſcipientes huiusmodi impræsſiones ſunt ſpirituales ſubſtantię, ideo non niſi ſpiritualiter ſuſcipiunt, ratione etiam imprimentis ſpiritualiter ſuſcipiunt, quia (ſm hunc Authorem) in aĩabus cœlorum imprimuntur ſpẽs intelligibiles ab intelligentijs: in intelligentijs etiam inferioribus, fiunt tales impræsſiones a ſuperioribus intelligentijs, vel ſecundum veritatem (vt ſupra diximus) oẽs tales impræsſiones fiunt a Deo & ab Ideis in mẽte diuina exiſtentibus. In talibus ergo impręsſionibus tã ſuſcipiens q̃ imprimens eſt quid ſpirituale. Tertio per ſuſcipere ſpũaliter & corporaliter differũt corporalia a corporalibus ex modo recipiendi, quia q̃dam corporalia recipiunt corporal̃r. vt illa quæ ĩmutantur real̃r, quędã vero recipiunt ſpũaliter vt illa quæ ĩmutanĩ intẽtional̃r. Nã (ſm phyloſophũ in. 2. de aĩa) ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpecieꝝ ſine materia. Dr̃.n.ſenſus quodãmodo ſpũaliter ĩmutari, quia ĩmutatur intentional̃r. Intentiones.n.dñr ſpẽs ſine materia, quia non hñt illũ modum eſſendi realem, nec ſic ſibi inuicem cõtrarianĩ intẽtionales formæ, ſicut formæ real̃r habentes eſſe in materia. Nã in eadem parte materię non põt eſſe real̃r color albus & niger: ſed in eadẽ parte aeris põt eſſe intentionaliter ſimilitudo albi & nigri. Immo niſi hoc eſſet nihil videremus: impedirent.n.ſe inuicem intentiones, vt non poſſent ad oculũ peruenire. In eadem aũt parte materię nullo modo poſſunt eſſe colores plures nec differẽtes ſpẽ, nec ſolo numero differentes. Quòd ſi nec intẽtiones colorum poſſunt hoc mõ plurificari in eadẽ parte aeris, tũc (vt dictũ eſt) vna intẽtio ĩpediret aliã ne poſſet ad oculũ peruenire, quod non cõtingit. Sed quilibet punctus albedinis multiplicaĩ ad quẽlibet punctũ aeris, & hoc mõ fit viſio, hoc etiã modo fit ꝙ vnus & idem color videaĩ a multis oculis. Apellamus aũt punctũ albedinis non albedinẽ punctalem, quia non eſt dare talem albedinem: ſed hic vocamus punctũ albedinis ita modicum de albedine, ꝙ põt facere ſimilitudinem ſuã in aere: ita ꝙ ſi eſſet minor pars non poſſet talẽ ſimilitudinem facere. Punctus n.albedinis eſt minima albedo ſecundũ formam nõ minima ſm materiam: quia tale minimum nõ eſt dare. Dicitur autẽ aliquid eſſe minimum tale ſm formam, quando eſt ita modicum ꝙ ſi eſſet minus non haberet actionẽ talem: & hoc modo reperitur minimũ viuum, & minima caro. Poſſet .n. eſſe ita modicum viuum, quòd ſi eſſet minus, non haberet actionem viui, & ita modica caro quòd ſi eſſet minor non haberet actionẽ carnis. Et quod dictum eſt de ĩmutationibus realibus veritatẽ habet de ĩmutationibus intẽtionalibus. Poſſet.n.eſſe ita modica albedo, quòd ſi eſſet minor non poſſet facere intentionem ſuam in aerem. Illa ergo tanta albedo vocatur punctus albedinis: ſic etiam vocatur punctus aeris ita modicum de aere, quòd ſi eſſet minus non poſſet intentiones colorum recipere. In omnibus enim actionibus naturalibus tam realibus q̃ intẽtionalibus eſt aſsignare hoc modo minimum & ex parte imprimentis & ſuſcipientis.

In ꝑpõe hac.N.

T.cõ.121 &.138.

T

¶ Vlterius autem quia diuerſitates iſtæ ſecundum recipere vnitiue, & multiplicate, perpetuo & temporaliter, corporaliter & ſpiritualiter aſſignatę ſunt in ſpiritualibus reſpectu ſpiritualium, & in corporalibus reſpectu corporalium, & in ſpiritualibus reſpectu corporalium. Ideo Dubitaret forte aliquis, vtrum huiusmodi aſſignationes ſint ſecundũ mentem huius Authoris. Dicendum ꝙ ſm mentem Authoris eſſet aliter incedendum. Sed de hoc in ſequenti propoſitione quęretur. ¶ Deinde cum dicit.

T Et diuerſitas quidem receptionis non fit ex cauſa prima, ſed propter recipiens. Quod eſt, quia recipiens diuerſificatur. Propter illud ergo receptum eſt diuerſificatum. Influens vero exiſtens vnum indiuiſum influit ſuper oẽs res bonitates æqualiter bonitas nãq; quæ eſt cauſa prima influit æqualiter ſuper oẽs res, cauſa autẽ diuerſitatis influxionis bonitatis ſuper res ſunt ipſæ res. Proculdubio igitur non inueniuntur omnes res in cauſa prima ſecundum vnum modum.

¶Aſſignat rõnem dicti, dicens (& diuerſitas quidem receptionis, non fit ex cauſa prima, ſed pp recipiens, quod eſt, quia recipiens diuerſificatur. Propter illud ergo receptum eſt diuerſificatum).q.d.ꝙ diuerſificatio receptionis eſt, ex parte recipientiũ. Et ſubdit ꝙ (influens vero exiſtens vnum indiuiſum influit ſuper omnes res bonitates æqualiter) & ſubdit ꝙ (bonitas nãqꝫ quę eſt cauſa prima).i.bonitas dei. (Influit æqualiter ſuper oẽs res) & ſubdit (cauſa aũt diuerſitatis influxionis bonitatis ſuper res ſunt ipſæ res. Proculdubio igitur non inueniuntur oẽs res in cauſa prima ſm vnum modum).q.d.quòd hæc eſt ratio & cauſa dicti, quare.ſ.tota diuerſitas eſt ex parte recipientium influxionem, non aũt ex parte influentis, quia ipſe Deus influens eſt, vnus & indiuiſus. Qualiter aũt hoc habeat veritatem poteſt ex dictis hoc eſſe aliqualiter manifeſtum. ¶Deinde cum dicit. Alia lr̃a hꝫ bonitas nãqꝫ fluit ex cã prima ſup oẽs res.

Iam autem oſtenſum eſt ꝙ cauſa prima inuenitur in rebus omnibus per modum vnum: & non inueniuntur omnes res in illa per modum vnum.

¶Epilogat circa determinata & duo facit, quia primo epilogat. Secundo ex habitis infert concluſionem quandam. Ibi(ergo ſm modum propinquitatis) Dicit ergo (iam aũt oſtenſum eſt quòd cauſa prima inuenitur in rebus oĩbus per modum vnum: & non inueniũtur omnes res in illa per modum vnum.) ¶Deinde cun dicit.

Ergo ſecũdum modũ propĩquitatis cauſæ primæ,& ſecundũ modũ,quo res poteſt pirmã recipere cauſam ſecũdum quãtitatem illius poteſt recipere ex ea & delectari per eã. Quod eſt quia non recipit res ex cauſa prima nec delectatur in ea,niſi per modũ ſui eſſe.Et non ĩtelligo per eſſe niſi eſſe & cognitionem. Nã ſecundum modũ quo cognoſcit res cauſam primã creãtem, ſecundũ quãtitatem illam recipit ex ea,& delectatur in ea,ſicut iam dictũ eſt. X

¶Infert ex habitis concluſionem quandam. Propter quod ſciendum,ꝙ propinqua primo non ſolum recipiunt influxionem ab eo, ſed etiam delectantur in tali influxione. Delectatio.n.proprie loquendo (vt vult phyloſophus in. 10. Ethicorum) non eſt ſine mente.i.ſine cognitione. Solæ ergo illæ res delectantur ex receptione talis influxionis, quæ recipiũt huiuſmodi influxum modo intelligibili. Et tales ſunt intelligentię in quibus ſm ſuum eſſe quod habent intellectuale recipitur talis influxus modo intelligibili. ideo ait ꝙ (ſm ergo modum propinquitatis cauſę primę, & ſm modum quo res poteſt primam recipere cauſam ſm quantitatem illius) recipientis (põt recipere ex ea, & delectari per eam. Quod eſt, quia non recipit res ex cauſa prima, nec delectatur in ea niſi per modum ſui eſſe.) ex ipſo. n. eſſe rei oportet accidere vel accipere modum receptionis. & ſubdit(& non intelligo per eſſe, niſi eſſe & cognitionem).q.d.ꝙ iſtæ res ſm modum ſui eſſe recipiunt delectabiliter influentiã primi a quo hñt eſſe, & cognitionẽ.i.a quo hñt eſſe intellectuale &cognitiuũ. Ergo cũ Author hic loquit̃ de eſſe intelligit p eſſe, ipſum eſſe intellectuale. & ſubdit (nã ſm modũ quo cognoſcit res cãm primã creantem.) ſiue cauſantẽ (ſcdm q̃titatẽ illa) .i. ſecundũ quantitatem illius cognitionis quã habet de cã prima (recipit ex ea) influentiã & delectatur in ea(ſicut iam dictum eſt.) ¶Notandũ autẽ ꝙ ex propinquitate ad primũ res hñt eſſe intellectuale:Primũ.n.eſt actus purus, appropinquare ergo prĩo eſt hr̃e eſſe ſeparatũ a materia q̃ eſt potẽtia pura,& quia ſeparata a materia ſunt de genere intelligibiliũ. cõſequẽs eſt ꝙ hr̃e eſſe ꝓpinquũ prĩo eſt hr̃e eſſe intellectuale. Ergo per eſſe ꝓpinquũ prĩo intelligit̃ eſſe & cognitio.i.eſſe cognitiuũ ſiue ĩtellectuale. Et q̃a talia ſũt naturę ĩtellectualis Cap.6. Y

intelligunt,& cognoſcunt influentiam,quam à primo recipiunt,quam cognoſcendo delectantur. Tales ergo res propinquantes primo, ſecundum ꝙ cognoſcunt cauſam primam creantem,ſiue cauſantem alia,& ſm quantitatem illius cognitionis quam habent de ipſa, recipiunt ex ea influxionem,& delectantur in ea.i. in cauſa prima,vel in influxione quam recipiunt ex ipſa,ſicut dictum eſt.

A

PROPOSITIO VIGESIMA QVINTA.

SVBSTANTIÆ vnitæ intellectuales non ſunt generatæ ex alia re,& omnis ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam non eſt generata ex alia re.

1 ppóne. 16.a. ¶Poſtquàm Author comparauit inferiora ad ſuperiora,& ſuperiora ad inferiora. Nunc(vt dicebatur)comparat vlr oía ad oía. Omnia aūt creata,vlr (vt patet ex propoſitione præcedenti,diuerſificantur ſcđm eſſe vnitum,& multiplicatum , ſecundum eſſe corporale, & 1 ppóne. 14.l.m. ſpūale,ſecundum eſſe perpetuū, & tpale. Agere ergo de comparatione,ſiue de habitudine oíum ad oía,eſt agere de oíbus iſtis diuerſitatibus ſecundum quas ſumuntur habitudines omnium. Anteꝗ ergo diuidamus hanc partē dubitandū eſt de hmōi diuerſitatibus.

¶Dubitaret ergo forte aliquis vtrum alio modo poſſint diſtingui hmōi diuerſitates tactæ in propōne præcedenti ꝗ ibi diſtinctæ ſint,& quō magis accipienda ſit mens Authoris ſm diuerſitates illas. Dicendum ꝙ ſcđm triplicem cōparationē rex accipi pñt iſtæ diuerſitates. In rebus.n.inuenitur compoſitio ex partibus naturæ,ex natura,& actu naturę,& ex natura,& accidentibus naturę,Ex partibus quidem naturę inuenitur compoſitio ex materia,& forma. Nam forma dr natura.& ēt materia dr natura,& ex his duabus naturis reſultat natura cōpoſita,cuius partes ſunt materia,& forma,Talem aūt compōnem reperimus in oíbus corporalibus. Oía.n.corporalia hñt naturam.i.eſſentiam compoſitā ex materia, & forma. Spiritualia aūt ſunt ipſa forma: pp quod hñt eſſentiam ſimplicem non cōpoſitā ex duabus naturis. Scđa compoſitio reperta in rebus eſt ex natura,& actu naturæ, & talis compoſitio eſt ex eſſentia,& eſſe:quia eſſe eſt actus naturę,& eſſentię:& talis cōpoſitio reperitur in oíbus rebus cauſatis tam corporalibus ꝗ ſpūalibus. Tertia compoſitio eſt ex

B natura,& accidentibus naturę,& hæc ēt compō reperitur in oíbus creaturis. Solus.n.Deus eſt in quo nihil eſt.per accidens:in omni aūt alio ab ipſo,eſt aliquid per accidēs. Poſſumus aūt dicere ꝙ iſta compoſitio,quę eſt ex ſubſtantia,& accidentibus eſt quodámodo vlior ꝗ illa,quę eſt ex eſſentia,& eſſe actuali. Nam nos diſtinguimus duplex eſſe actuale , vnum ſpeciei,& aliud indiuidui,ſcđm quod dicimus,ꝙ ipſi indiuiduo , & ipſi ſuppoſito debetur actuale eſſe. Eſt.n. ipſius ſuppoſiti,& ipſius indiuidui habentis quidditatem eſſe quoddam actuale quod dr eſſe exiſtere,ſed ipſę quidditates non ſunt entia.i. exiſtentes, & hñtes eſſe

Có.20. niſi per eſſe rex hñtium quidditates(vt dicit Cōmentator in.7.metap.)Diſtinguimus quoqꝫ duplex accidens,vꝫ accidens ſpēi quod vocatur propriū , & accidens indiuidui qđ retinuit ſibi nomen cōe,& vocatum eſt accidens. Compoſitio ergo ex ſubſtantia,& accidente reperitur in ſubſtantia prima,quantum ad accidens indiuidui,& in ſuba ſcđa quantū ad accidens ſpēi. Sed compō ex eſſentia,& eſſe non ꝓprię reperitur in ſubſtantia ſcđa. Nam qñ intelligimus ſubſtantiam ſcđam.i. ipſum vniuerſale,nihil intelligimus de eſſe rei, Inde eſt, ꝙ ſcientia non conſiderat de eſſe rex,conſiderat tñ de ꝓprietatibus rex. Hmōi ergo compoſitio pp ſui vniuerſalitatē ex actu,& potentia compoſitio vocetur,vt dicamus ꝙ in creaturis corporalibus eſt triplex compoſitio,vꝫ ex materia,& forma,tanquā ex partibus componentibus naturā,ex eſſe & eſſentiā,tanꝗ ex actu naturæ & natura. ex ſubſtantia & acci-

C dentibus tanꝗ ex potentia & actu in qua oía alia cōprænhenduntur.In prima aūt diuiſióe nō oía creata cōprænhenduntur,nā in ſubſtātijs ſpūalibꝰ nō eſt cōpoſitio ex materia & forma (vt dicebat) ſed bñ in eis ſunt duæ alię cōpoſitiones.His aūt tribus cōpoſitionibꝰ vꝫ ex ma-

teriā & forma,& eſſentia & eſſe,& vlr ex potentia & actu poſſumus adaptare oēs prædictas
diuerſitates,vt dicamus ꝙ diuerſitas quæ eſt ꝑ vnitū & multiplicatū innititur rebus creatis
cōpoſitis ex eſſe & eſſentia,vt quę hn̄t eſſentiā īdiſſolubilē ab eſſe hn̄t eſſe vnitum,quia talia
ſunt vnū in ſpē,vt eſt vnus ſol,& vna luna,& vnus orbis ſaturni,& vnum cœlū ſydereum, &
vnica intelligentia in vna ſpē,quia oīa iſta hn̄t indiſſolubilē eſſentiam a ſuo eſſe.Vtrum aūt
Deus poſſet facere preter iſtū ordinem quem videmus,ꝙ.ſ.plura talia eſſent in eadem ſpē
præſens ſpeculatio nō admittit. Rurſus aūt hn̄tia nobilius eſſe & nobiliorem eſſentiam modo In ꝓpōe
magis vnito recipiunt q̄ recipiunt.Nam (vt patet ꝑ habita) intelligentiæ ſupiores hn̄t ſpēs 10.A.
magis vnitas,& magis vlēs q̄ inferiores intelligentiæ: hn̄tia vero eſſentiam diſſolubilē ab eē D
plurificantur in eadem ſpē,& ſunt corruptibilia vel partes corruptibilum. Aīa.n.humana et
ſi ſcd̄m ſuam ſubām non corrupatur,eſt tn̄ pars hoīs corruptibilis.Recipere ergo vnitiue, &
multiplicate pōt inniti eſſentię, & eſſe, recipere aūt ſpūaliter & corporaliter pōt inniti ma
terię & formę,nam hn̄tia formam in materia recipiunt corporalr. Nam oīa corpora & ſola
corpora ſunt compoſita ex materia & forma. Habentia itaqꝫ formam in materia quia ſunt
corpora(ſubiectiue loquēdo) ſemper corporalr recipiunt,qa ſemper talibus receptionibus
ſubijcitur corpus. Vnde & anima noſtra quia eſt forma in materia non recipit ſpūaliter niſi
ex parte qua excellit materiam. Vnde niſi haberet virtutem non organicam, cuiuſmodi eſt
intellectus,qui nō eſt corpus nec virtus in corpore, ſpūaliter non reciperet (ſubiectiue lo-
quendo) poſſet aūt recipere ſpūaliter ex mō recipiendi(ſicut ſupra dicebamus ſenſum ſpūa
liter recipere ſubiectiue) tn̄ ſemper reciperet corporaliter,quia ſemper illis receptionibus
ſubijceretur corpus. Non hn̄tia aūt formam in materia ciuſmodi ſunt ſpūales ſubſtātiæ ſpūa In ꝓpoſi
liter recipiunt. Tertię aūt compoſitioni ex potentia & actu innititur tertia diuerſitas ac- tiōe.24.a
cepta ſcd̄m æternum & temporale. Nam ęternitas menſurat eſſe,& tempus motū. eſſe aūt
& motus differunt ſcd̄m potentiam & actum. Nam motus eſt actus entis in potentia ſcd̄m E
ꝙ in potentia, eſſe aūt eſt actus entis in actu,ſcd̄m ꝙ eſt in actu. Sic ergo poſſunt illæ diuer
ſitates adaptari & accipi. Tamen quia neqꝫ hoc modo neqꝫ præmiſsis modis videmur ire
oīno ad mentē Authoris licet bonum fuerit iſta tractare quia multa ſcientifica ſunt ibi im-
plicata.Volumus aūt nūc aliqd tractare de mēte authoris:dicemꝰqꝫ,ꝙ ꝑ recipe corporaliter
& ſpūaliter Author intēdit corruptibile & ī corruptibile nā corruptibilia recipiūt corporali
ter,quę aūt non ſunt corruptibilia,ſed in corruptibilia recipiunt ſpiritualiter,vt intelligentię
animæ cœlorum,& etiam intellectus noſter, quia etiam ipſe eſt incorruptibilis, vel etiam
ſunt (ſecundum Philoſophoꝝ mentem) coniuncta eſſentialiter ſpiritualibus, vt ſupercœ-
leſtia corpora. Per recipere ergo ſpiritualiter & corporaliter videtur Author intelligere
corruptibile & in corruptibile, vel generabile & in generabile. Per recipere autem vnite,
& multiplicate Author intelligit ſimplex & compoſitum: Quia ſimplicia recipiunt vnite,
& compoſita multiplicate: ſed ꝑ recipere receptione æterna & temporali intelligit Author
æterna & temporalia,vel intelligit ea quæ menſurantur æternitate & tempore. Non eſt au-
tem idem (ſecundum hunc Authorem) menſurari æternitate & tempore,& eſſe corruptibi-
le & in corruptibile. Nam ipſum corpus ſupercœleſte quod eſt in corruptibile iſte Author
collocat ſub tempore (vt patebit infra in. 30. propoſitione) quod quomodo ſit,tunc dice- ibiad lo-
tur. Aduertendum tamen quòd cum iſte Author principaliter intendat agere de vniuer- gum.
ſalibus cauſis, cuiuſmodi ſunt deus intelligentię, & animę cœlorum quę ſunt corruptibiles F
& ingenerabiles,& quæ ſunt quid ſimplex:ideo principalius agit de ipſo in generabili & ī-
corruptibili,& de ipſis rebus ſimplicibus. Si aūt aliquid dicit de ipſis corruptibilibus hoc fa
cit duntaxat in ordine ad ipſa incorruptibilia. propter hoc etiam nunc agere intendens vlr
de habitudinibus reꝝ tria facit,quia primo de ingenerabili & in corruptibili, ſecūdo agit de
ipſis ſimplicibus rebus & tertio agit de temporalibus & æternis. Secunda ibi (omnis ſubſtā-
tia ſtans) ī principio.28. propōnis. Tertia ibi (oīs ſubā creata) ī prīcipio.30. propōnis.Circa
primū tria facit: Quia primo agit de ipſo ī genrabili.ſcd̄o de īcorruptibili. Et tertio ex cōſe-
quēti aliqua dicit de ipſo corruptibili.Scd̄a ibi (oīs ſubā ſtās) ī prīcipio.26. propōnis. Ter-

tia ibi(omnis ſubſtantia deſtructibilis) in principio.27. propōnis. Circa primum duo facit
Qui primo præmittit propōnem quandam. Secundo propōnem illam declarat & manife
ſtat. ibi(ꝙ ſi aliquis dicat) In proponendo aūt propōnem intendit talem rōnem. Omnis
ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam non eſt gn̄ata ex alia re:ſubſtantię vnitæ intellectuales
ſunt ſtantes per eſſentiam ſuam. Ergo ſubſtantiæ vnitę intellectuales non ſunt gn̄atæ ex
alia re.De hac aūt rōne in propōne proponit concluſionem,& maiorem tacet aūt minorē.
Ait ergo ꝙ(ſubſtantiæ vnitæ intellectuales non ſunt gn̄atę ex alia re,) hæc eſt concluſio.
Et ſubdit ꝙ(& omnis ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam non eſt gn̄ata ex alia re) hæc eſt
maior(vt patuit in ratione nunc facta). ¶Notandum aūt ꝙ quantum ad ſecundā partē
Proclus. propōnis quæ cōtinet maiorē inuenitur hæc prępoſitio in libro Procli. Propoſitio.45.ſub
his verbis.Oē antipoſtatō ingn̄abile eſt. Idē eſt aūt antipoſtaton ꝙ p ſe ſubſiſtēs:& idē eſt p
ſe ſubſiſtēs,ꝙ ſtās p eſſentiā ſuā.Quare ſcd̄a pars huiꝰ ꝓpōnis oīno ꝯcordat cū verbis ꝓcli.
G ¶Dubitar et forte aliquis quid ſit eſſe vnitum,vel quid ſit eſſe ſubſtantiam vnitam. Dicē-
T.cō.2. dum ꝙ ſcd̄m phyloſophum in ſecundo de aīa,Triplex eſt ſubſtantia materia,forma,& cō-
7.metap. poſitum,& ſcd̄m Commentatorem ſub̄a per prius dr̄ de forma. Eſſe ergo ſub̄am vnitam
T.cō.7. eſt hr̄e formam vnitam. Forma aūt dicitur de ipſa ſpē. Nam idem eſt forma,& ſpēs,vt no
ſecundo men pro noīe ponamus. Hr̄e aūt ſpēm vnitam,eſt non multiplicari ſcd̄m eandem ſpēm for
phyſic. t. ma vero gn̄is non eſt forma vna,eſt nanqꝫ forma gn̄is idem, ꝙ forma ſpeciei, Genus.n. in
c.12.& ſpē non eſt aliud q̄ ſpēs. Et inde eſt ꝙ nihil eſt in gn̄e quod non ſit in aliqua eius ſpecie.
prio cœli Propter qd̄ non opꝫ hic loqui de ſubſtantia vnita,vt dicamus illas eſſe ſubſtantias vnitas,
cō.5. quæ non multiplicantur ſecundum formam in eodem gn̄e,Sed dicendum ꝙ illę ſunt ſub-
H ſtantiæ vnitæ,quæ ſcd̄m formam non multiplicantur in eadem ſpē. Sed non multiplicari
ſecundum formam in eadem ſpē eſt duplr̄,vel ex parte formę,& per ſe, vel ex parte mate-
rię,& per accidens. Ex parte quidem formę,& per ſe non multiplicantur in eadem ſpē,
quę non hn̄t formam in materia,ſed ſunt formæ per ſe exiſtentes talia.n. ex parte ipſius,&
per ſe non multiplicantur in eadem ſpē,quia ꝙ forma diuidatur hoc eſt per materiam, Pro
T.c.28. quanto.ſ.in diuerſis partibus materiæ recipiuntur diuerſæ formę (Ideo dicit̄.7.metaph.)ꝙ
forma non diuiditur,niſi per materiam. Dicimus aūt ꝙ hn̄tes formam in materia per ſe,&
ſecundum ſe ex parte ipſius formæ non multiplicantur in eadem ſpē:qd̄ intelligendum eſt
ſecundum hunc ordinem quem videmus. Vtrum aūt Deus poſſit facere pręter hunc or-
dine,inueſtigare non eſt pn̄tis ſpeculationis. Secundo modo pōt contingere, ꝙ aliquid nō
multiplicetur ſecundum formam in eadem ſpecie per accidens ex parte materiæ,ſi conſtet
T.c.91. ex tota materia ſua. Nam oīs forma in materia (vt declarari hꝫ in primo cœli, & mundi)
quantum eſt de ſe eſt multiplicabilis,ſi aūt non multiplicatur hoc eſt per accidens,vt puta
ſi conſtet ex tota materia ſua,Inde eſt ꝙ eſt tantum vnus ſol(vt dicebatur) in ſpecie ſolis:
quia conſtat ex tota materia ſua. Similiter ſi naſus conſtaret ex tota materia ſua,non eſſet
niſi vnus naſus in ſpecie naſi.
¶Vlterius forte dubitaret aliquis quid ſit ſtare per eſſentiam ſuam,Et videtur ꝙ oīs ſub̄a
I compoſita ſit ſtans per eſſentiam ſuam. Nam(vt dicebatur)idem appellat Proclus antipo-
Supra.ſ. ſtaton.i.per ſe ſubſiſtēs:qd̄ appellat hic Author per eſſentiā ſuam ſtans. Cū ergo indiuiduū
ſubſtantiæ ſit per ſe ſubſiſtens:quia oīa alia à primis ſubſtantijs ſunt in ipſis primis ſubſtan-
Cap. de tijs:primę aūt ſubſtantię non ſunt in alijs,ſed ꝓprie,& principalr̄,& maxime dn̄r ſub̄æ: vt
ſubſtātia. declarari hꝫ in prædicamētis. Quia ergo ſic eſt,indiuidua,& primæ ſubſtantię,quę ſunt
compoſitæ maxime debent dici ſtantes per eſſentiam ſuā. Dicendum ꝙ ſubſtantia ſtās per
In ꝓpoſi eſſentiam ſuam eſt ſimplex non diuiſa. Et ideo dr̄ in 28. propōne huius libri,ꝙ oīs ſubſtā-
tiōe.28.a tia ſtans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex,& non diuiditur Subſtantia aūt ſimplex, & non
diuiſa eſt forma non recepta in materia. Nam(ſcd̄m iſtum naturę curſum quem videmus)
non reperitur materia ſine forma: ſed bene reperitur forma non in materia. Quia nulla
Boetius. ſpūalis ſubſtantia alicuius materiæ innititur fundamento,vt dicit Boetius: intellectuales.n.
ſubſtantiæ ſunt entes præter oēm materiam,& ſenſibilē,& intelligibilē,vt vult phyloſophus

in octauo metaphyſices. Subſtantia ergo ſtans per eſſentiam ſuam non eſt materia per ſe exiſtens,quia tale quid non reperitur in rerum natura:ſed eſt forma per ſe exiſtens non recepta in materia:quia ſi ſtans per eſſentiam ſuam eſt ſubſtantia ſimplex non diuiſa, oportet ꝙ omne tale ſit forma non recepta in materia. Poſſumus aũt duplici via declarare,quare ſubſtantia,quæ eſt forma non recepta in materia dr̃ eſſe ſtans per eſſentiam ſuam.Quarum prima ſumitur ex parte materiæ. Secunda vero ex parte ipſius formæ. Prima via ſic patet. Nam compoſitum ex materia,& forma ſi dr̃ ſtans per eſſentiam ſuam hoc modo verificat̃ ſicut dr̃ mouere ſe ipſum. Non aũt aĩal ſeipſum mouet, ita ꝙ nulla pars moueat nullam partem,ſed aĩal rõne vnius partis,vt rõne aĩe eſt mouens,& ratione alterius.ſ. corporis eſt quid motum. Concedimus enim ꝙ animal ſeipſum mouet,ſed hoc non eſt per ſe,& primo, ſed quia ibi vna pars mouet aliam partem. Sic etiam & ſi aliquo modo concedimus, quòd ſubſtantia compoſita ſit per ſe exiſtens:hoc non eſt ſecundum ſe totam,ita ꝙ nulla pars ſit in alia parte. Immo oportet ꝙ vna eius pars ſit in alia parte cum omne tale ſit cõpoſitum ex materia,& forma,& habeat formam in materia. Si ergo competit ſubæ compoſitę non eſſe in alio,hoc non eſt ſ̃m ſe totam.i. ſcd̃m quamlibet ſui partem:ſed hoc eſt quia non h₃ materiam in alio receptam. Eſt.n. materia oĩum aliorum fundamentum. Vnde & in primo metaphyſ.ſecundum tranſlationem antiquam,materia vocatur fundamentum naturæ. Secundo hoc idem p₃ ex parte formæ,ꝙ.ſ. ſubſtantia cõpoſita non debeat dici per ſe ſtãs, ſiue per eſſentiam ſuam ſtans. Nam ea quæ competunt rei ratione formæ dicuntur competere ei per ſe. In ſubſtantia aũt compoſita forma recipitur in materia, materia aũt non recipitur in alio tanq̃ in ſubiecto:& quia materia non eſt recepta in alio,conſequens eſt ꝙ totum hoc.ſ.forma & materia non ſunt recepta in alio. Ideo dr̃ ſubſtantia compoſita eſſe per ſe ſubſiſtens,& non eſſe in alio:quia forma,& materia non ſunt in alio:ſed hoc non eſt ratione formæ cum forma ſit recepta in materia,ſed rõne materiæ, quę(vt dicebatur) non eſt recepta in alio. Dicamus ergo ꝙ eſſe in alio(quantum ad pręſens ſpectat)eſt dupl̃r,vel tanq̃ in toto,vel tanq̃ in ſubiecto:& accipitur ſubiectũ large,ita vt & ipſa forma poſſit dici eſſe in materia tanq̃ in ſubiecto. Nam materia ipſa large ſubiectum dr̃. Si aũt accipiamus eſſe in alio tanquam in toto:ſic nec materia eſt per ſe,nec forma eſt per ſe, ſed ambo ſunt in ſubſtantia compoſita tanquam partes in toto:ſed ſic non loquimur de eſſe per ſe. Sed ſi accipiatur eſſe in alio tanquam in ſubiecto,vel tanquam in fundamento:ſic materia non eſt in alio,ſed ipſa eſt aliorum fundamentum:& quia materia non eſt ſic in alio,ideo ſubſtãtia compoſita ex materia,& forma non eſt in alio. Sed ꝙ non ſit in alio competit ſibi(vt patet perhabita)non ratione formæ,ſed ratione materię:ideo non competit ei per ſe. Sed ſubſtãtia quę eſt forma non recepta in alio dicitur per ſe ſtans,& exiſtere non in alio: & hoc cõpetit ei per ſe:quia competit ei ratione formæ. T.c.16. K Duabus vijs propoſitum declarat. Pria via. T.c.17. Scd̃a via. L

¶Vlterius forte dubitaret aliquis vtrum ſubſtantiæ vnitæ ſint generatę ex re alia.Dicendũ ꝙ(vt.s.diximus)ſuḃa vnita vocari põt quæ ſ̃m formam in eadem ſpẽ non plurificatur qd̃ (vt dicebatur)dupl̃r contingit,vel per ſe,& rõne formę, vt quia forma non eſt recepta in materia,vel per accidens,& rõne materiæ,vt qñ res conſtat ex tota materia ſua, quolibet enĩm horum poſito non eſt,niſi vnum tale in ſpecie tali,quocunq; autem modo res ſit vnita non erit generata ex re alia. Nam ſi res ſit vnita per ſe,& ratione formæ,nõ poterit eſſe generata ex re alia. Quia omne generabile habet materiam partem ſui,non enim generatur forma,nec materia,ſed compoſitum ex vtroq;. Illud enim quod eſt forma per ſe ſtans(quia non habet materiam partem ſui)ideo eſt quid generabile. Immo(ſi attendimus ad formam verboꝝ) ęternum eſt,illud quod eſt ſic vnitum:quia quod eſt forma nõn eſt in materia non eſt gñatum ex re alia. Nam hoc imptat gñari ex re alia,ꝙ qñ materia, quæ eſt ſub forma vnius efficitur ſub forma alterius,oẽ aũt tale h₃ materiam partẽ ſui. Res ergo vnita(quę eſt forma per ſe ſtans) ex alia re generari non poteſt. Rurſus ſi contingat talis vnitas ex parte materię,ut ideo ſit res vnita non multiplicata ſub eadem ſpẽ: quia conſtat ex tota materia ſua etiam ex alia re gñari non põt, nam ſi poſſet tale ſic conſtans ex tota M Supra h. Ibidem.

materia ſua,ex alia regenerari,vel aliud generari ex ipſo. Tunc cōmunicaret cū alio ī materia. Nam vna & eadem materia eſt oīum habentium tranſinutationem ad ſe inuicē, hoc aūt poſito nō conſtaret ex tota materia ſua:quia quæ cōmunicant cum alijs in materia non conſtant ex tota materia ſua. Aduertendum aūt ꝙ cum dicimus rem cōſtare ex tota materia ſua, non loquimur de materiā accepta oīno ſ̃m ſuam nudam eſſentiā:quia ſic ſolum vniuerſum conſtaret ex tota materia ſua:hoc.n.mō ſol, vel luna,vel quodcunq; aliud non conſtat ex tota materia ſua quia ſi eſſet materia quę eſt ſub forma ſolis oīno nuda,& abſoluta ab oī forma (quia eſſet potentia pura) non haberet ꝑ quid differret a mareria cuiuſcūq; alterius corporis ſic nude accepta. Sed dr̃ ſol conſtare ex tota materia ſua,quia (ſ̃m naturę curſum) nihil de materia quæ eſt ſub forma ſolis pōt eſſe ſub forma alterius , & nihil de materia quę eſt ſub forma cuiuſuis alterius corporis pōt eſſe ſub forma ſolis.Vnde tota materia quę pōt eſſe ſub forma ſolis eſt ſub ipſa forma ſolis. Dr̃ ergo ſol conſtare ex tota materia ſua,quia habet totam materiā quam pōt habere.Quod aūt eſt tale ſcd̃m naturę curſū, non eſt generatum ex re alia:qa oē tale eſt in generabile & in corruptibile Patet ergo ꝙ oēs ſub̄æ vnitæ & nō multiplicatę ſub eadem ſpecie non ſunt generatę ex re alia , ſiue cōtingat hmōi vnitas ex parte formę, ſiue ex parte materiæ. Ex quo apparet ꝙ ſubſtans ꝑ eſſentiam ſuam quia habet vnitatem ſecundum formam , cum ſit forma non recepta in materia, non eſt res generata ex re alia,ſubſtantia ergo vnita non eſtgenerata ex re alia quod eſt prima pars propſſitionis. Nā ſubſtantia ſtans per eſſenriam ſuam eſt forma non recepta in materia quod autem eſt tale,eſt quid vnitum,non generatum ex re alia,vt eſt ꝑ habita manifeſtum.

O ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis vtrum oēs ſub̄æ intellectuales ſint vnitę. Dicendum ꝙ intellectuale pōt accipi large & proprie . Nam ꝓprie dr̃ ſub̄a intellectualis quæ intelligit ſine diſcurſu. Et inde eſt ꝙ cognitio principiorum ad quæ non eſt rō,& in quę nr̃a cognitio terminatur ſine diſcurſu dr̃ intellectus. Secundum hoc ergo intelligentiæ & aīæ cœloꝝ quæ intelligunt ſine diſcurſu ꝓprie ſunt intellectuales. Aīæ vero humanæ, ſiue ipſi homines qa intelligunt cum diſcurſu, proprie non intellectuales ſed rationales ſub̄ę ſunt.Hoc enim mō rōcinari eſt cum diſcurſu intelligere. Sed ſi accipiamus intellectuale large,ſic ipſę ſub̄ę rōnales poſſunt dici intellectuales.Homo ergo ſcd̃m hoc ē ſub̄a intellectualis. Cum ergo quæritur vtrum oēs ſub̄æ intellectuales ſint vnitę.i.ſint non multiplicatæ ſcd̃m eandem formā vel ſpeciem.Dicitur ꝙ ſi accipiatur intellectuale large prout rōnale dr̃ intellectuale & ꝓut homo pōt dici intellectualis:tunc nō oīs ſub̄a intellectualis eſt vnita,nec oīs ſubſtantia intellectualis eſt non generata ex re alia. Nam hō hoc mō ē ſub̄a intellectualis & tñ nō eſt vnitus. Immo eſt multiplicatus in eadem ſpecie , & eſt generatus ex re alia , quia hō generat hominem ex materia & ſol (vt dicitur ī phyſicis) ſed ſi accipiatur intellectuale proprie, ſic oēs ſub̄ę intellectuales ſunt vnitę.quia quę non intelligunt cum diſcurſu,vt ſunt intelligentię & animę cœlorum non multiplicantur in eadem ſpecie. Signāter ergo forte Author hęc duo coniunxit ſcilicet vnitum cum intellectuali. quia ſubſtantiæ intellectuales vnitę (cuius modi ſunt intelligentiæ , & animę cœlorum ex alia re generari non poſſunt . Accipiendo vero intellectualę large tunc vt dictum eſt ſubſtatiæ intellectuales non ſunt vnitę ſed multiplicatę ſub eadem ſpecie , huiuſmodi ſunt homines , qui ex alia re poſſunt generari quia habent materiam partem ſui. ¶ Deinde cum dicit.

2.Phyſic. T.cō.26.

COMMENTVM Propōnis Vigeſimæ quintæ.

P QVIA ſi quis dicat poſſibile eſt quod ſit generata ex alia re , proculdubio eſt ſubſtantia illa diminuta indigens vt compleat eam illud ex quo generatur.

¶ Propoſita propōne declarat eam,Circa quod quatuor facit.Quia primo pręmittit quandam veritatem.Scd̃o ex veritate pręmiſſa ſiue præpoſita declarat intentum. Tertio remouet

quan dam

quandam cauillationem ſiue reſpondet cuidam tacitæ queſtioni. Quarto & vltimo epilogat circa determinata. Secundā ibi (& ſignificatio illius) Tertia ibi (non ſit cauſa) Quarta ibi (iam ergo manifeſtum eſt) Continuetur autē ſic littera. Benedictum eſt quòd ſubſtātia intellectualis eſt vnita, quia oīs talis ſubſtantia eſt ſtans per eſſentiam ſuam, ideo nō eſt generata ex re alia (quia ſi quis dicat poſſibile eſt quòd) ſupple talis ſubſtantia (ſit generata ex alia re. Proculdubio eſt ſubſtantia illa diminuta indigens vt cōpleat eam illud ex quo generatur.) Hæc eſt ergo veritas quam pręmittit, quòd ſi ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam eſſet generata ex alia re: tunc talis ſubſtantia eſſet diminuta, & indigeret, vt illud ex quo generatur.i.vt ſuum generans cōpleret eam. ¶Deinde cum dicit.

SECVNDA Pars Principalis Cōmenti.

ET ſignificatio illius eſt generatio ipſa, quod eſt quia generatio non eſt niſi via ex diminutione ad complementum. Nam ſi inueniatur res non indigens in generatione ſui.ſ.in forma ſua,& in ſua formatione re alia niſi ſe, & eſt ipſa cauſa formationis ſuæ, & completa & integra ſemper. Q

¶Ex propoſita veritate, declarat intentū dicens. (& ſignificatio illius).ſ. quòd res generata ſit res diminuta, (eſt generatio ipſa) quaſi dicat quòd ipſa generatio ſignificat & declarat hoc, quòd.ſ res generata ſit res diminuta (quod eſt quia generatio non eſt niſi via ex diminutione ad cōplementum) eſt.n.generatio via ad eſſe, & via ad cōplementum. Et ſubdit, (nā ſi inueniatur res non indigens in generatione ſui.ſ.in forma ſua, & in ſua formatione re alia niſi ſe, & eſt ipſa cauſa formationis ſuæ,&)eſt (cōpleta & integra ſemper.) ¶Notandum autē quòd ex veritate propoſita v3 quòd res generata ex alia re eſt res diminuta, quod proponebatur in prima parte, in hac ſecunda parte Author reſumens veritatem propoſitā ſic arguit. Si res generata ex re alia eſt diminuta, quod ipſa generatio oſtendit, cum generatio ſit via ex diminutione in cōplementum. Ergo ſi inueniatur res quæ ſit ipſa forma, & non indigeat formatione & complemento, illa res ſemper erit completa & integra. Tunc autē ſupplenda eſt ratio. Ergo talis res cum ſit completa & integra,& non ſit diminuta non erit generata ex re alia: & quia huiuſmodi res eſt omnis ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam, ideo nulla talis ſubſtantia eſt generata ex re alia. ¶Notandū etiam quòd non indigere re alia in ſua forma, ſiue in ſua formatione pōt intelligi dupliciter, v3 vel effectiue vel formaliter, ſubſtantia autē ſtans per eſſentiam ſuā: quia eſt non in materia. Ideo eſt ipſa forma, & non indiget alia formatione formalr. Sed formaliter ipſa eſt ſibi ſuę formationis cauſa: quia eſt ipſa forma, indiget tamen alia cā efficienter quia indiget prima cauſa, a qua eſt producta. Poſſet ergo ſic formari ratio ex verbis Authoris. Illud quod eſt ipſa forma, & nō indiget re alia formaliter in ſui formatione illud eſt ſemper integrum & cōpletum, & non eſt generatum ex re alia, cum nullum tale ſit diminutum nec procedēs ex diminutione ad cōplementum. Omnis autē ſubſtantia ſtans per eſſentiā ſuam eſt huiuſmodi, ergo &c. Tota autē virtus rationis (vt patet) cōtinetur in littera. ¶Notandum etiam quòd eſſet dubitandum quomodo ſubſtantia per ſe ſtans & nō indigens alia cauſa formaliter in ſua forma, & in ſua formatione eſt ſemper integra & completa. Sed de hoc in ſequenti propoſitione quęretur. ¶Deinde cum dicit. R

TERTIA Pars Principalis Cōmenti.

ET non ſit cauſa formationis ſuæ & ſui complementi niſi per relationem ad cauſam ſuam ſemper. Illa ergo comparatio eſt formatio eius, & ipſius complementum ſimul. S

¶ Remouet quandam cauillationem, vel reſpondet cuidā tacitæ quæſtioni. Poſſet.n. quis cauillare vel poſſet obijcere quòd ſi ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam cuiuſmodi ſunt intelligentię & animę cœlorū, quæ ſunt formæ non in materia non indigent alia cauſa, ergo talia non dependent ex cauſa prima. Ad quod remouendum ait, quòd talia dependent a cauſa prima: talia.n. non indigent alia cauſa formaliter, quia ſunt ipſa forma, indigent tamen cauſa producente, & conſeruante, quare dependent a cauſa prima. Ideo ait ꝙ (& non ſit cauſa formationis ſuæ & complemēti ſui niſi per relationem ad cām ſuam ſemper.) Res.n.materiales indigent & alia cauſa formaliter, & alia cauſa efficienter, Sed res quæ eſt ipſa forma, non indiget alia cauſa, niſi cauſa ſuā efficienter, non autē indiget alia cauſa formaliter. Nam in talibus cauſa formationis ſuę, & complementi ſui ſemper eſt per relationem ſolum ad cām ſuam ſupple efficientem non ad aliā cauſam formaliter, & ſubdit quòd (illa ergo cōparatio) ad ſuam cām efficientem (eſt formatio eius) .ſ. ſubſtantię ſtantis per eſſentiam ſuam (& eſt ipſius complementum ſimul.)

T ¶ Dubitaret forte aliquis quō ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuā non habet cauſam formationis ſuę niſi per relationem ad cauſam ſuā, & quomodo illa relatio eſt ſemper, & quō illa relatio & illa cōparatio eſt formatio eius & ipſius complementū ſimul. Dicendum ꝙ triplex data eſt differentia inter rem materialem & rem ſtantem per eſſentiā ſuam. Nam res materialis indiget (vt dictum eſt) non ſolum alia cauſa efficienter, ſed etiam alia cauſa formaliter. Nam huiuſmodi res non eſt ipſa forma, ſed perficitur per formam. Habet ergo res materialis relationem ad aliam cām efficientem & ad aliam cauſam formalem. Sed res quę eſt ipſa forma per ſe exiſtens non habet relationem ad aliam cām niſi ad ſuam cauſam efficientem, non autē ad aliam formalem cum ſit ipſa forma. Rurſus huiuſmodi relatio quam habet res materialis ad ſuam cauſam efficientē non oportet quòd ſit ſemper: quia non oportet quòd ſemper habeat relationē ad ſuam formā, nec oportet ꝙ ſemper ſit coniuncta ſuæ formæ. Poteſt.n.denuo incipere eſſe: & denuo acquire formam. Et quia non habet ſemper talis res relationem ad formam ſuā, nec erit ſemper coniuncta ſuę formæ: ideo non ſemper hēt relationē ad ſuam cām efficientem: quia relatio ad talem cām eſt mediante forma. Sed ſubſtātia per ſe ſtans (quę eſt ipſa forma) ſemper habet relationem ad formam, vel ſemper eſt coniuncta ſuę formæ: quia ſemper eſt cōiuncta ſibi ipſi. Et per conſequens ſemper habet relationē ad ſuam cām efficientem ad quā refert per ſeipſam & per ſuā formā. Iō vtrunq; tetigit Author, vȝ ꝙ res ſit ſtans non hñs relationē ad aliam cām niſi ad cām ſuam efficientē, non autem ad aliā cām formalem. Et hanc ſecundam relationem habet ſemper. Tertio differt res ſtans per eſſentiam ſuā a re materiali: quia huiuſmodi cōparatio & relatio ad ſuam cām eſt relatio eius, & cōplementum ipſius ſimul. Res autem materiales ſunt prius in potentia & poſtea ſunt in actu. Cum ergo ſunt in potentia, habent quandam relationē in potentia ad ſuā cām: quæ relatio non eſt formatio neq; complementū ipſarum, ſed res īmateriales & per ſe ſtantes (quia nō prius fuerunt in potentia & poſtea in actu) ſtatim cū habuerunt relationē ad ſuam cām, habuerunt ſimul perfectionē & cōplementum. Non.n.habuerunt huiuſmodi relationē prius in potentia & poſtea in actu, quia nec prius fuerunt in potentia & poſtea in actu. Sed abſq; eo ꝙ prius fuerint in potentia materiæ fuerunt id quod ſunt per eſſentiam ſuam. Ergo huiuſmodi ſubſtantię non habent relationem ad aliam cauſam niſi ad efficientē: & ſemper habuerunt talem relationem, ita ꝙ non prius fuerunt in potentia, & poſtea in actu: ſed totum ſuum complementum acceperunt ſimul. Si autē aliquod eſt dubium in his dictis in ſequenti propoſitione declarabitur. ¶ Deinde cum dicit.

Iam ergo manifeſtum eſt, ꝙ omnis ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam eſt non generata ex alia re.

¶ Epilogat circa determinata dicens. (Iam ergo manifeſtū eſt, quod omnis ſubſtātia ſtans per eſſentiam ſuam eſt non generata ex alia re.)

PROPOSITIO VIGESMASEXTA.

Omnis ſubſtãtia ſtãs per ſe ipſã eſt nõ cadẽs ſub corruptiõe. A

¶ Poſtq̃ Author determinauit de ingenerabili. In parte iſta (vt diceba tur) determinat de incorruptibili. Circa qđ duo facit, quia primo prę- mittit propõnem quandã. Secundo ſubiungit ipſius propõnis decla- rationẽ. ibi (ſi aũt aliquis.) Dicit ergo ꝙ (omnis ſubſtantia ſtans per ſe ipſam eſt non cadens ſub corruptione) idem.n.appellat huiuſmodi Au thor ſubſtantiã ſtare per ſeipſam, quod ſupra appellauit ſtare per eſſentiam ſuam. ¶ No- tandum aũt ꝙ (vt declarari habet in libro de generatione) ſemper generatio vnius eſt cor ruptio alterius. quod ergo non cadit ſub generatione nõ cadit ſub corruptione: & quia ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam non cadit ſub generatione, quia non eſt generata ex alia re: conſequens eſt ꝙ non cadat ſub corruptione, & ꝙ non poſſit corrũpi in aliã rem. ¶ Notandum etiam ꝙ hanc eandem propõnem ponit Proclus. 86. Propõne ſui libri ſub his verbis, omne antipoſtaton ſ. omne per ſe exiſtens incorruptibile eſt.

In ꝑpóe 25. F.

In ꝑpóe 25. A. libro. 1. T.có. 17. &. 18. Proclus.

¶ Dubitaret forte aliquis vnde ſequitur hęc conſequentia, ꝙ ſi per ſe exiſtens ſiue ſtãs per eſſentiam ſuã non eſt generatum ex re alia, ꝙ non poſſit corrumpi in rem aliã. Dicendũ ꝙ ſi aliquid põt corrũpi in rem aliam cõmunicat cũ re alia in materia, quia hoc poſito ma- teria illius põt eſſe ſub forma alterius, quod non eſſet niſi cõmunicaret cum re alia in ma- teria prout materia eſt ſubiectũ generationis & corruptionis. Omne aũt quod cõmunicat cum alio in materia, prout materia eſt ſubiectum generationis & corruptionis eſt genera- bile & corruptibile. Si ergo ſubſtantia per ſe ſtans poſſet corrũpi in rem aliã eſſet generata ex re alia: quia cõmunicaret cũ alio in materia, prout materia eſt ſubiectũ generationis & corruptionis. Cum ergo ſubſtantia per ſe ſtans nõ habeat materiã partem ſui (quia eſt for ma non in materia) nec poteſt cadere ſub generatione, nec poteſt eſſe generata ex re alia, (vt dicebat propoſitio præcedens) nec poteſt cadere ſub corruptione: quia non poteſt corrumpi in rem aliam, vt dicit propoſitio iſta. B

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis vtrum oĩo idẽ ſit ſubſtantiã ſtare per eſſentiã ſuam (vt dicebat propõ pręcedens) & ſubſtantiã ſtare p ſeipſam, vt dicit propõ ꝑpoſita. Dicendũ ꝙ ſm rem vnũ eſt idem qđ aliud. Põt tñ aſſignari dr̃iam ſm rõnem inter vnũ & aliud. Nã ſi conſideramus ipſum eſſe. ſic ſubſtantiæ quę ſunt formæ per ſe exiſtentes dñr ſtare per eſſentiam ſuã, res aũt materiales non. Sed ſi cõſideramus ipſam formã res ĩmateriales dñr per ſe ſtare, res aũt materiales non. Primum patet. Nam eſſentia dicta eſt ab eſſe, vel quia eſt in potentia ad eſſe, vel quia eſt illud a quo fluit eſſe. Eſſe.n.per ſe & Prio fluit a forma, ex cõſequenti aũt põt fluere a materia. Nã formæ materiales eo ipſo ꝙ non pñt eſſe ſine proprijs materijs ad eſſe earum facit materia. Nã ſicut ſanamur non ſolũ ſanitate, ſed etiã corpore (vt dr̃ in. 2. de aĩa) eo.n.ipſo ꝙ ſanitas non hẽt eſſe niſi in corpore actus ſanãdi nõ ſolũ eſt a ſanitate, ſed etiã a corpore. Sic (quia forma materialis non hẽt eſſe niſi in ꝓpria materia) eſſe nõ ſolũ eſt ab hmõi forma, ſed etiã a materia. In rebus ergo materialibus eſ- ſe eſt a tota eſſentia cõpoſita ex materia & forma, principalius tñ eſt a forma q̃ a materia: ita ꝙ forma eſt principalior pars eſſentiæ & magis faciens ad eſſe q̃ materia. Illæ ergo res dñr ſtare per eſſentiam ſuã: quæ ſtant per id quod principalr̃ pertinet ad eſſentiam, & a quo principalius fluit eſſe: hmõi eſt forma. Res ergo materiales nõ ſtant p eſſentiã ſuã: qa illud qđ in eis principalr̃ ptinet ad eſſentiã, & a quo principalr̃ fluit eſſe cuiuſmodi eſt for ma non eſt p ſe ſtans, ſed in materia recepta. Nequaq̃.n.res debet dici ſtare p eſſentiã ſuã: qñ illud qđ principaliter pertinet ad eſſentiam nõ eſt per ſe ſtans, ſed in alio receptum. Hoc eſt.n.ſtare per eſſentiã, habere.ſ.eſſentiam per ſe ſtantẽ. Et quia (vt dictũ eſt) prin- cipaliter forma, pertinet ad eſſentiam. Quia ab ea principaliter fluit eſſe. Ideo res ĩmate- riales dñr ſtare per eſſentiã ſuam, quia non hñt formam in alio receptã: ſtant etiã imma-

C

T.có.24

D

terialia per eſſentiam ſuam,quia hn̄t eſſentiam per ſe ſtantem. Tota.n. eſſentia eorum eſt forma:quę non eſt in alio recepta,ſed eſt per ſe ſtans. Hn̄t ergo immaterialia eſſentiā per ſe ſtantem,& ideo dicuntur ſtare per eſſentiam ſuam. Eo.n.modo quo verificatur ꝙ ſubſtantiæ ſeparatæ ſunt formæ per ſe exiſtentes, quia non ſunt formæ in materia receptę, verificatur etiam ꝙ hn̄t eſſentiam per ſe ſtantem,& ꝙ ſtant per eſſentiam ſuam. Quia (vt dictum eſt,tota eorum eſſentia eſt forma,quæ eſt per ſe ſtans nō in materia recepta.Quòd ſi dicatur, ꝙ etiā ibi forma non eſt per ſe ſtans,quia eſt recepta in ſuppoſito dicemus, ꝙ ſuppoſitum in nullo eſt ſubſtentamentum formæ. Forma.n. in talibus ſuppoſitis eſt fundamentum oīum aliorum. Et ſi dr̄ formam ibi eſſe in ſuppoſito, hoc eſt quia ſuppoſitum ibi hꝫ rōnem totius:& forma ibi dr̄ eſſe in ſuppoſito tanquàm in eo quod reſpectu eius hꝫ
E aliquo modo rationem totius. Hn̄t itaqꝫ in materialia eſſentiam per ſe ſtantem, & per cōſequens ſtant per eſſentiam ſuam,materialia vero non hn̄t eſſentiam per ſe ſtanté,nec ſtant per eſſentiam ſuam,cum illud quod principaliter pertinet ad eſſentiam. (Ciuuſmodi eſt forma)non ſit ſtans per ſe,ſed ſit(vt dicebatur) in materia receptum. Si ergo conſideretur ipſum eſſe ratione, cuius dicta eſt eſſentia,quia ab ea fluit eſſe,patet immaterialia ſtare per eſſentiam ſuam, non autem materialia, ſed ſi conſideretur ipſa forma non,vt comparatur ad eſſe, ſed vt comparatur ad ipſum ſuppoſitum,vel ad ipſam rem, cuius eſt forma,ſiue vt comparatur ad habentem formam,ſic immaterialia dicuntur ſtare per ſeipſa, non autem materialia:quia(vt dicebatur ſupra) quod cōpetit rei per ſuam formam competit ei per ſeipſam. Res ergo immaterialis,quia hꝫ formam per ſe ſtantem, & quia per ſe exiſtere competit rei per formam:ideo res ipſa immaterialis dr̄ ſtare per ſeipſam, res vero materialis non dicitur per ſeipſam ſtare,quia non competit hoc ei per formam: cum non habeat formam per ſe ſtantem. Idem eſt ergo rem ſtare per ſe,& ſtare per eſſentiam ſuā: ſed non eodem modo ſumitur hoc,& illud(vt poteſt patere per habita) Nam ſtare per eſſentiam ſuam competit rei per habitudinem ad eſſe,vel competit rei per formam,vt forma comparatur ad eſſe: quia ex hoc dicta eſt eſſentia(vt dictum eſt)prout ab ea fluit eſſe.Sed ſtare per ſeipſam competit rei per formam,prout forma comparatur ad id cuius eſt forma non habito reſpectu ad eſſe.Nā ea cōpetunt rei per ſeipſam,quæ cōpetunt ei ꝑ ſuā formā.

In propō ne.25. L.

F ¶Vlterius forte dubitaret aliquis(dato ꝙ ſubſtantia ſtans per ſeipſam)non poſſit corrumpi, vtrum ſecundum curſum naturæ poſſit deſtrui. Dicendum ꝙ deſtructio eſt quid generalius quàm ſit corruptio. Nam corruptio non eſt ſine gn̄atione, nec econuerſo. Hoc eſt.n. corrumpi,materiam quę eſt ſub forma vnius incipere eſſe ſub forma alterius, inde eſt,ꝙ corruptio vnius eſt,gn̄atio alterius. Sed deſtructio pōt competere rei abſqꝫ productione alterius: Si enim ad nihilaretur res eſſet deſtructa, nihil tn̄ ex ea generatum eſſet. Volumus aūt oſtendere,ꝙ ſecundum naturæ curſum impoſſibile eſt rem per ſe ſtātem deſtrui. Nam(vt dictum eſt)res dicitur per ſe ſtans,quia eſt forma non recepta in materia.

In dubio ꝓcedēti.

In re ergo per ſe ſtante eſt tria conſiderare,vꝫ formam eſſe,& proprietates. Si ergo res per ſe ſtans poſſet deſtrui: vel hoc eſſet,quia poſſet ſeparari à forma, vel quia poſſet ſeparari ab eſſe,vel quia poſſet ſeparari à ſuis proprietatibus. A forma aūt(per ſe loquēdo) res per ſe ſtans ſeparari non pōt:quia eſt ipſa forma:ſed res materialis bene pōt ſeparari à ſua forma,quia non eſt ipſa forma: in tali enim re per ſeparationem materię à forma fit corruptio. Et ſic dicitur res ſeparari à ſua forma. Sicut.n. dicitur generatiuū acquirere formam,quia materia ſua incipit eſſe ſub forma:ſic corruptiuum dicitur perdere formam,quia materia eius definit eſſe ſub forma. Sed ſi res eſſet ipſa forma(cum nihil poſſit ſeparari à ſeipſo)non poſſet talis res deſtrui ex eo,qui non ſeparetur à forma. Rurſus ſecundū natu-
G ræ curſum non pōt talis res deſtrui: quia forma ſeparetur ab eſſe: vt dicamus quòd ſicut generabilia corrumpuntur,quia materia poteſt ſeparari à forma: Sic intelligentię poſſunt deſtrui,& annihilari,quia forma in eis poteſt ſeparari ab eſſe. Nam ſecundum naturę curſum non poteſt potentia ſeparari ab actu, niſi ſit priuationi admixta: vt ſi vnus actus hꝫ annexam priuationem alterius actus,ille non pōt complere appetitum potentiæ. Nam

potentia

potentia (propter priuationem annexam) non ſatiatur illo actu, ſed ſemper eſſe deſiderat ſub alio actu:vt quia vna forma materialis hēt annexam priuationem alterius:ideo materia exiſtens ſub vna forma rōne priuationis annexæ.ſemper deſiderat eſſe ſub alia forma. Materia ergo ꝙ machinetur ad maleficium & ad corruptionem, hoc non eſt ſecundum ſe: ſed ratione priuationis annexę (vt plene patet per Phyloſophum & commentatorem circa finem primi Phyſicorum) ſi ergo eſſet aliqua forma, quæ non haberet priuationem annexam ſicut eſt forma cœli:quia eſt forma non habens contrarium, ſicut nec motus eius contrariū habet: materia exiſtens ſub tali forma (ſecundum naturę curſum) ab ea expoliari non pōt. T.cō.81.
Ex hoc.n.veritatem habet dictum Platonis ꝙ cum bona compoſitione compoſitum conſtat, indiſſolubile eſt: compoſitio autem fit ex actu & potentia tunc autem bene & indiſſolubiliter componitur actus potentiæ:qñ fit talis compoſitio ſine admixtione priuationis.quoties cunq; ergo potentia determinate ſe habet ad aliquem vnum actum, non habet priuationem alterius actus:& quia in ſubſtantijs immaterialibus forma per ſe & determinate reſpicit ſuū eſſe:ita ꝙ ibi determinate tale eſſe hēt fluere a tali forma. ibi ergo in forma ſic recipiē eſſe, ꝙ non eſt ibi priuatio vel habitudo ad aliud eſſe. Vnde talia bona compoſitione compoſita ſunt:& ideo ſecundum naturæ curſum indiſſolubilia ſunt. Cœlum quoq; eſt compoſitū ex materia & forma & tñ ſecundum naturæ curſum eſt indiſſolubile. Nam cum forma cœli non habeant contrarium & priuatio per ſe ſit annexa formę habēti contrarium, forma cœli perficit ſuam materiā ſine admiſtione priuationis: ideo indiſſolubiliter ei cō iungitur, ſed ſi cœlum eſt indiſſolubile, quia ibi forma ſine admixtione priuationis materiam pficit, multo magis intelligentię (ſcđum naturæ curſum) ſunt indiſſolubiles:quia ibi eſſe multo magis ſine admixtione priuationis recipitur in forma. Nam forma ibi habet per ſe habitudinē ad eſſe:ita ꝙ determinate reſpicit ſuum eſſe:ſi ergo materia per ſe haberet habitudinem ad aliquā formā, & determinate reſpiceret aliquā formā, ſi eſſet ſub illa forma (quia determinate reſpiceret illam non haberet habitudinem vel aptitudinem ad aliam:& per conſequēs non habet priuationem alicuius aterius formæ. Indiſſolubilior ergo eſt intelligētia q̄ cœlum:quia ꝙ cœlum ſit indiſſolubile hoc non eſt ex parte materię ſuſcipientis: ſed ex parte formę ſubſceptę: vt puta quia forma illa non habet contrarium: ſed intelligentia eſt indiſſolubilis ex parte eſſentiæ ſuſcipientis eſſe:quia eſſentia eius determinate reſpicit ſuum eſſe, ita vt non habeat aptitudinem ad aliud eſſe. Tertio non poteſt in intelligentijs eſſe diſſolubilitas ratione proprietatum (vt dicatur) quòd ſicut in iſtis corporalibus paſſio magis facta abijcit a ſubſtantia:ita ꝙ cum iſta corporalia expoliantur accidentibus ſuis & induuntur accidentibus extraneis ad vltimum expoliantur proprio eſſe ſic in intelligentijs contingere diceret forte aliquis, ꝙ.ſ.poſſunt expoliari proprijs proprietatibus, & indui alienis accidentibus:& ſic ad vltimum poſſunt expoliari proprio eſſe. Nam cum intelligentię ſint formæ ꝑ ſe exiſtentes nō poſſunt ibi eſſe niſi accidentia inſequentia formam, hmōi autem accidentia perſe & indiſſolubiliter ſe habent ad rem habentem talem formam. Nam & ī iſtis corporalibus quæ non ſunt forma tantum, accidentia inſequētia formam ſunt paſsiones & proprietates inſeparabiles, & per amotionem talium poteſt ibi fieri diſſolutio. Si autem ſunt aliqua accidentia ibi non immediate ſundata in natura, ſed in ipſis potentijs cōſequentibus naturam ſicut ſunt intellectiones, quæ fundantur in potentia intellectiua, & affectiones quæ ſundantur in potentia volitiua, per amotionem taliū, non oportet fieri diſſolutionem in natura. Iſto ergo mō intelligentię ſunt indiſſolubiles (ſecundum naturę curſum) quia nec ipſæ intelligentiæ poſſunt ſeparari a ſua forma nec a ſua natura:nec ibi natura poteſt ſeparari ab eſſe, nec etiam a proprietatibus illis per quas poſſet perdere eſſe. Bene ergo dictum eſt ꝙ omnis ſubſtantia ſtans per ſe ipſam (cuiuſmodi eſt quelibet ſubſtantia in materialis) nō cadit ſub corruptione:quia (ſecundum naturę curſum) nullo modo diſſolui poteſt.

H

I

K

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis. Vtrum ſcđum opinionem Philoſophorum poſsint intelligentiæ aliquo modo diſſolui. Dicendum ꝙ ſatis expreſſe iſte Author & multi Philoſophorum ponunt intelligentiam componi ex eſſentia & eſſe. Nam in cōmento nonæ propoſitio-

In ꝑpoſi- ſitionis huius libri dicitur ſecundum antiquos textus, quòd intelligentia eſt habẽs Iliachim
1.5e.9.X. quamuis ex ſe ſit forma. Cauſa autem prima non habet Iliachim. Quoniam eſt ipſum eſſe
tantum. Ipſa ergo forma in intelligentijs ſe habet, ſicut Iliachim, ideſt ſicut aliquid mate-
riale: quia in ea ſuſcipitur eſſe. Nulla enim eſſentia cauſata eſt tantæ cauſalitatis, quòd
poſſit per ſe exiſtere in rerum natura, ſed ſuperadditur ſibi actualitas quædam, quę dici-
tur eſſe. Eſt igitur aliquid quòd non poteſt intelligi, nec exiſtere per ſe ſine alio actu (vt
eſſentia materiæ. Eſt autem aliqua eſſentia) quæ poteſt per ſe intelligi abſq; alio actu,
ſed non poteſt per ſe exiſtere ſine alio actu, prout eſt eſſentia formę in intelligentijs, vel
eſſentia compoſiti ex materia, & forma in iſtis materialibus. Eſſentia enim intelligentię,
quę eſt ipſa forma non indiget actu alio, vt intelligatur, ſed bene indiget alio actu, vt
exiſtat: quia niſi ei ſuperaddaretur eſſe non poſſet actu exiſtere: ſic etiam eſſentia com-
M poſita rerum materialium poteſt intelligi abſq; eſſe, & abſq; alio actu, ſed non poteſt exi-
Plato. ſtere ſine alio actu, Plato ergo ponens quidditates rerum ſeparatas ſecundum eſſe potuit
ſaluare, quòd illę quidditates eſſent intelligibiles, ſed non potuit ſaluare, quòd exi-
ſterent: quia quidditas, & eſſentia rei licet poſſit intelligi ſine eſſe, non tamen poteſt exi-
T. c. 20. ſtere ſine eſſe. Vnde ad hoc inconueniens ducit phyloſophus Platonem in. 7. metaphy-
Supra in ſi. Quòd tales quidditates non erunt entia. Vnde & Comentator (vt alias diximus) vult
ꝑpoſitio ibidem, ꝙ quidditates rerum non ſunt entia.i.non exiſtunt, niſi per eſſe rerum habentium
ne. 22. a. quidditates. per quæ verba ſatis innuitur, quòd præter cõpoſitionem ex materia, & forma,
ſ. v3. cõ. eſt compoſitio ex quidditate, & eſſe. Aliqua vero eſſentia eſt quæ, & vt intelligatur, & vt
20. exiſtat, non indiget alio actu, ſed ipſa eſt ipſe actus, & ipſum eſſe. Et huiuſmodi eſſentia eſt
eſſentia ſolius Dei. Valde ergo diſtat eſſentia materiæ ab eſſentia ipſius Dei. Quia eſſen
tia materiæ non poteſt intelligi, nec poteſt exiſtere, niſi mediante alio actu. Eſſentia autẽ
Dei eſt ipſe actus: propter quod nec vt intelligatur, nec vt exiſtat indiget alio actu. Eſſentiæ
aũt aliæ intermedię tenent modum medium quia poſſunt per ſe intelligi abſq; alio actu.i.
N abſq; alio eſſe ſuperaddito? Sed non põt exiſtere in rerum natura ſine alio actu. Generali-
ter ergo in rebus cauſatis eſt compoſitio ex eſſentia, & eſſe. Rurſus in aliquibus ipſa eſ-
ſentia eſt compoſita ex materia, & forma, vt in oĩbus rebus corporalibus: in aliquibus vero
ipſa eſſentia eſt ſimplex, quia eſt ipſa forma, vt in oĩbus ſubſtantijs ſeparatis. Dicerent ergo
phyloſophi, quòd habentia eſſentiam ſimplicem quantumcunq; ſit ibi compoſitio ex eſſentia
& eſſe ſunt indiſſolubilia. Nihil.n. ſecundum eos eſt diſſolubile, niſi quod hȝ eſſentiam cõ
poſitam ſic quòd habeat ibi priuationem admixtam, quod in compoſitione eſſentiæ reſpe-
ctu eſſe ſaluari non poteſt. Dicemus quòd licet materia non reſpiciat determinate hanc,
vel illam formam, quia poteſt eſſe ſub quacunq; forma: tamen quælibet eſſentia, ſiue cõpo-
ſita ſit ſiue ſimplex determinate reſpicit ſuum eſſe. Licet.n. materia lapidis non ſic deter-
minate reſpiciat formam lapidis, quin non poſſit eſſe ſub forma ligni: quia poteſt putrefieri
lignum, & generari inde planta, & fieri inde lignum. Eſſentia tamen lapidis determi-
nate reſpicit eſſe lapidis: ita quòd eſſe lapidis non poteſt eſſe in aliqua alia eſſentia, niſi in
eſſentia lapidis: & ſic quòd iſta eſſentia lapidis determinate reſpicit eſſe huius lapidis.
Non fit ergo diſſolutio rei, quia eſſentia rei machinetur ad maleficium, ita quòd ipſa
velit eſſe ſub alio eſſe: quia tunc vellet impoſſibile: ſed hoc fit quia materia machina-
tur ad maleficium, & vult eſſe ſub alia forma, quo facto, quia tollitur forma, tollitur & eſ-
ſe, quod principaliter reſpicit formam. Dixiſſent ergo phyloſophi, quòd non habentia
eſſentiam compoſitam (quantumcunq; habeant compoſitionem aliam) nullo modo diſſol-
ui poſſunt, quòd ſi poſſint aliquo modo diſſolui hoc non eſt ſecundum naturę curſum (vt
probabat quęſtio præcedens) ſed ſecundum voluntatem cauſę primę (vt in ſequenti
O quęſtione dicetur.)
Quorũ- ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis vtrum ſecundum rei veritatem ſubſtantiæ ſeparatę per
dam po- ſe exiſtentes poſſint aliquo modo diſſolui. Dicendum quòd ſi vera eſſet poſitio aliquorum
ſitio. magnorum, videlicet quòd in rebus cauſatis non differunt realiter eſſentia, & eſſe, non vi-

deremus viam ad cognoſcendum quomodo intelligentiæ potuiſſent de nouo cauſari, nec quomodo poſſent diſſolui, vel in nihilum redigi. Non enim fit diſſolutio, niſi per ſeparationem potentię ab actu: & ideo diſſoluuntur materialia, quando materia ſeparatur à forma: ita ꝙ in talibus ipſa eſſentia habet compoſitionem, & diſſolutionem: quia poteſt vna pars eſſentiæ ſeparari ab alia. Sic etiam & in intelligentijs ſi poteſt ibi eſſe diſſolutio, hoc eſt quia poteſt in eis potentia ſeparari ab actu. Ideo dicetur in Comento iſtius propoſitionis, quòd impoſsibile eſt, quòd ſubſtantia per ſe ſtans cadat ſub corruptione: quia non pōt ſeparari eius eſſentia, cum ſit ſimplex. Simplici enim ſecundum, quòd huiuſmodi non poteſt accidere diſſolutio, quia non poteſt ibi eſſe ſeparatio: non enim contingit diſſolutio, niſi (vt dictum eſt) per ſeparationem potentiæ ab actu. Si ergo idem eſſet in rebus cauſatis eſſentia & eſſe, ſicut eſſentia non poteſt ſeparari à ſeipſa, ita non poſſet ſeparari à ſuo eſſe, cum ponatur idem realiter eſſentia cum ſuo eſſe. Hoc autem ſatis concordat cum verbis Procli in.46. propoſitione ſui libri, vbi dicit quòd antipoſtaton eſt incorruptibile. i. indiſſolubile, quia (vt ait) ſi corrumperetur, ideſt diſſolueretur relinqueret ſeipſum. Non ergo eſt diſſolutio, niſi ex ſeparatione vſq; ad potentiam: vt quia potentia ſeparatur ab actu. Sed vt videamus quomodo poſsit fieri immaterialium diſſolutio, ſciendum opinionem phyloſophorũ fuiſſe, quòd quicquid per ſeipſum habet relationem ad ſuum productiuum (ſi ſuũ productiuum eſt immobile) oportet illud eſſe indiſſolubile. Si enim album per ſeipſum referretur ad parietem album, ſi paries ille albus eſſet inuariabilis oporteret illud album, ſic relatum ſemper eſſe relatum, & ſemper eſſe ſimile. Nam relatio ſiue ad aliquid non poteſt per ſe acquiri, nec poteſt per ſe perdi: quia ad aliquid non eſt motus, vt dicitur in quinto phiſicorum. Si enim album quod ponitur ſimile parieti albo amitteret hunc reſpectum, vel hoc eſſet ex mutatione parietis, vel quia perderetur illud in quo fundatur huiuſmodi reſpectus, & huiuſmodi ſimilitudo. Sed poſitum eſt parietem eſſe inuariabilem. Rurſus poſitum eſt quòd huiuſmodi album (quod dicitur ſimile parieti) per ſe ipſum ſit tale: & quia nihil poteſt perdere id quod competit ei per ſeipſum, Ideo his conditionibus ſtantibus huiuſmodi album quod ponitur ſimile parieti ſemper eſſet ſimile, & impoſsibile eſſet ipſum perdere huiuſmodi ſimilitudinem: quia (vt tactum eſt) non perditur reſpectus ſecundum ſe, ſed ſolum perditur per variabilitatem eius ad quod referẽ, vel per amiſsionem ſundamenti. Vt ſi, à, ponitur eſſe ſimile parieti albo ſi fiat non ſimile, & ſi perdat hunc reſpectum, vel hoc erit per variationem parietis, vel per amiſsionem fundamenti, vt quia, à, quod ponitur ſimile parieti perderet albedinem in qua fundatur ſimilitudo, qua amiſſa non erit amplius ſimile, ſed ſi paries non poſſet variari, &, à, quod ponitur ſimile parieti non poſſet perdere fundamentum ſimilitudinis, ſemper eſſet ſibi ſimile, & nunquam poſſet perdere huiuſmodi reſpectum. Hoc autem modo loquuti ſunt phyloſophi, & potiſsime Author iſte, & Proclus de cauſatis reſpectu ſuarum cauſarum, & potiſsime reſpectu cauſę primę. Nam ſecundum eos materia, & res materialis refertur ad ſuum productiuum mediante forma. Ideo niſi aliquid aliud impediat (quia materia non refertur per ſeipſam ad ſuum productiuum) ideo poteſt huiuſmodi relationem perdere, & ſic poteſt ei corruptio accidere. Vt materia ſi perdat formam, & ipſum etiam compoſitum perdit ſuam formam, & per conſequens perdit relationem quam ad ſuum productiuum habebat per huiuſmodi formam. Ideo niſi aliquid aliud impediat talia (vt dicebamus) oportet eſſe diſſolubilia. Dicimus autem niſi aliquid aliud impediat, quia ſi forma ſatiaret totum appetitum materiæ, non poſſet illud materiale diſſolui ſecundum naturæ curſum, ſed ſolum ſecundum voluntatem cauſæ primæ. Sic ergo loquendum eſt de re materiali, quòd non eſt ipſa forma, ſed eſt habens formam. Sed ſi aliquid eſſet ipſa forma (cum in forma per ſe fundetur reſpectus ad ſuum productiuum, illud per ſeipſum referretur ad ſuum productiuum. Quo poſito (ſecundum intentionem huius Authoris) omnino impoſsibile eſſet tale quid diſſolui. Dicimus autem omnino, quia tale quid ſecundum hunc Authorem ſimpliciter eſſet neceſſe eſſe: Eſſet

Infra. 3.

Procli.

P

Phyloſophorum opinio.

T.c.10.

Q

Phyloſophorum ſnĩa, & pſertim authoris huius, & Procli.

R.

enim tale quid ſimpliciter ſecundum ſuam ſubſtantiam indiſſolubile:quia nullo modo poſſet perdere reſpectum q̄ʒ habet ad cām primam.Dictum eſt enimꝙ oē quod eſt ipſa forma (ſcd̄um intentionem huius Authoris) & ſcd̄um veritatem, ſcd̄um ſuam ſubſtantiā eſt a prima cā immediate productum. Nam aīa cœli quæ tenet infimum gradum in genere formarū

In ppōe 3.(S. ſeparatarum ſcd̄um ſuam ſubſtantiam immediate eſt a prima cā (vt patuit ſupra ex cōmento tertiæ propōnis) vbi dicitur,ꝙ poſtq̄ prima cā creauit animā poſuit eam ſicut ſtramentum intelligentię Aninę ergo cœlorum,& intelligentiæ,& vniuerſaliter oīa immaterialia,& formæ ſeparatæ immediate ſunt cātę a prima cā. Si ergo talia poſſunt vel poſſent diſſolui, & poſſent amittere reſpectum quem habent ad cām primam:hoc cōtingeret ſiue hoc eſſet vel per variationem primę cāę,vel per amiſsionem fundamenti:ſed non poteſt hoc eſſet per variationem primę cauſæ, quia ipſa oīo eſt inuariabilis:nec etiam pōt hoc eſſe per amisſionem fundamenti. Nam cum huiusmodi reſpectus (vt dictum eſt) fundetur in ipſa forma, & res immaterialis ſit ipſa forma:cum nulla res immaterialis poſsit perdere ſeipſam,impoſbile eſt (ſcd̄um huuc Authorem) ꝙ ipſa res immaterialis perdat illud in quo fundatur reſpectu es ad ſuam cām. Nunquam ergo res immaterialis ſeparabitur ab hoc ordine,& ab hoc reſpectu quem habet ad ſuam cām. Propter quod impoſsibile eſt quòd tale ad aliquid corrumpatur.Diceret.n.Author hic quòd res ſtans per eſſentiam ſuam eſt cauſa quare referatur ad ſuam cauſam. Nam cum talis relatio fiat per formam,& hm̄oi res ſit ipſa forma: conſequens eſt ꝙ talis res ſit cauſa ſuæ relationis. Cum ergo talis res non poſſit perdere ſeipſam, non poterit etiam perdere reſpectum quem habet ad cauſam primam:& per conſequens non poterit corrumpi.i.non poterit diſſolui,nec deſtrui nec adnihilari. Hoc eſt ergo quod dicitur in

S commento huius propōnis, ꝙ (oīs aūt cadentis cauſati ſub corruptione non ſit corruptio

Infra. &. niſi per ſeparationem a ſua cā) & ſubdit ꝙ (dum vero permanet res pendens per ſuam cām & retinentem eam,& conſeruantem ipſam nec perit nec deſtruitur) Vnde concludit Author ibidem ꝙ (ſi ergo ita eſt,eam ſubſtantiæ ſtantis per eſſentiam ſuam non ſemper ſeparatur, qm̄ eſt inſeparabilis a ſua eſſentia,propter ea quòd ipſa eſt cā eius informatione ſui) quaſi dicat ꝙ eo ipſo quòd ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam eſt cauſa ſuæ formationis.i.

In ppōe. 25.S.T.V ſui complementi· Nam complementum tale non eſt niſi per relationem ad cauſam,vt dicebatur in cōmente præcedenti propōnis.cum ergo res quæ eſt ipſa forma, & quæ eſt per ſe ſtans,ſit cauſa relationis ad ſuam cauſam:erit cauſa ſui complementi, nec vnq̄ poterit perdere hanc relationem & hoc complementum,quia nec pōt perdere ſe ipſam. Fundatur.n. hæc relatio in ipſa & in ſua eſſentia,cum fiat talis relatio per formā, & hm̄oi res ſit ipſa forma. Nunq̄ ergo talis res ſeparabitur a ſua cā. Propter quod ſemper conſeruabitur in eſſe. Et impoſsibile eſt ipſam oīo deſtrui vel adnihilari. Sic ergo ſentiet iſte Author, ſic etiam ſentit & proclus in cōmento. 46. propōnis ſui libri,vbi ait ꝙ oē antipoſtaton.i. oē per ſe ſtans

Proclus. eſt in corruptibile.i.indeſtractibile. loquitur.n.ibi large de corruptione pro oī deſtructione Vn̄ ait ꝙ ſi tale quid corrumperetur,delinquet ſeipſum,& erit extra ſeipſum, quod eſt im-

T poſſibile,& ſubdit ꝙ vnum.n.ens ſimul & cā eſt,& cauſatum,& ſubdit ibidem, ꝙ oē aūt qđ corrumpitur remotū eſt a ſua cā.Idem eſt ergo quod dicit proclus & hic Author. Vult.n. proclus ꝙ cum relatio ad cām fiat per formam,illud quod eſt ipſa forma per ſe refertur, & eſt cā ſuę relationis·ita ꝙ eſt ſimul cā & cauſatum eſt.n.cātum quia eſt relatum, & cā, quia eſt ſuæ relationis cauſa. Tale .n. quid non poteſt perdere ſeipſum,nec poteſt huiuſmodi relationem perdere,& perconſequens non poteſt deſtrui Diu aūt loquuti ſunt de intentione huius Authoris & procli. Sed in his verbis maxime venenum latet.Nam voluerunt iſti Philoſophi ꝙ ſubſtantiæ immateriales eſſent ſimpliciter neceſſe eſſe,& haberent neceſsitatem a ſeipſis,ita quòd eſſent cauſa ſuæ neceſsitatis,vt plane dicit hic Author & proclus.voluerunt autem quòd eſſent cauſę ſuę neceſsitatis formaliter:totum enim poſuerunt effectiue eſſe a cauſa prima,& omnia poſuerunt eſſe effectus primi.ideo dicebatur in decimaottaua propo-

In ppōe. 18.A ſitione,quòd omnes res habent eſſentiam propter ens primum.Neceſsitas,ergo tn intelligētijs & alijs ſubſtijs īmaterialibus ſcd̄m iſtos effectiue eſt a primo,formaliter aūt eſt a ſe ipſis.

Nam quòd

Nam ꝙ neceſſe ſit intelligentiam eſſe, hoc eſt quia neceſſe eſt eam perdere a prima cauſa, & referri ad ipſam. Poſtea cum hmõi relatio ſit per eſſentiã intelligentię, & cum intelligentia ſit ipſa forma, hmõi relatio erit per ipſam intelligentiam: ita ꝙ ipſa intelligentia formaliter erit cauſa ſuæ relationis. Album.n.eſt ſimile albo per albedinem. Sed ſi albedo eſſet forma ſeparata eſſet ſimilis per ſeipſam: formatum.n.refertur ad ſuam cauſam per formã ſuam: ſed id quod eſt ipſa forma cuiuſmodi eſt intelligentia refertur formaliter per ſeipſam. Nec valeret inſtantia, ſi diceretur, ꝙ ſi albedo eſſet ſeparata formaliter non referretur per ſeipſam, ſed eſſet per ſimilitudiné formaliter ſimilis. Eſſet.n.verbalis talis inſtantia, & non realis. Nam cũ dicimus ꝙ ſi albedo eſſet ſeparata, quòd formaliter referretur per ſeipſam: non intelligimus hoc quantum ad ipſam relationẽ, ſed quantum ad fundamentum relationis. Album.n.quia non eſt formaliter ipſa albedo non eſt formaliter fundamẽtum ſimilitudinis, nec ſm: fundamentum ſimilitudinis refertur formaliter ſeipſo. Sed ſi albedo eſſet ſeparata, eſſet formaliter ipſa albedo, & ſm fuadamentũ ſimilitudinis referretur ſeipſa. Et hoc ſufficit quantum ad propoſitum ſpectat. Nam relatio (vt dictũ eſt) nec per ſeipſam acquiritur, nec per ſeipſam perditur, ſed ratione fundamenti. Illud ergo quod formaliter eſt fundamentum ipſius relationis, non põt hmõi relationem perdere, niſi ſeipſum perdat. Et quia (ſecundum hunc Authorem) intelligentia eſt ipſa forma, & per formam hẽt ralationem ad ſuam cãm, ideo non põt talem relationé perdere niſi ſeipſam perdat, & extra ſeipſam ſit: quod eſt incõueniens. Intelligentia ergo (ſecundũ iſtum Authorem eſt ſeipſa formaliter neceſſe eſſe: quia ſeipſa formaliter eſt ipſa forma) per quã neceſſario habet relationẽ ad ſuam cãm: quam relationem non põt perdere, niſi ſeipſam perdat. Propter hoc ergo neceſſe eſt eam (ſecundum iſtum Authorem) eſſe. Vt ergo his inuolutionibus reſpondeamus, dicendũ, ꝙ impoſſibile eſt aliquod ſimplex cauſatum eſſe. Ipſę ergo intelligentię non ſunt ſimplices, ſed ſunt compoſitæ ex eſſentia & eſſe, vel ex forma & eſſe. Relatio ergo quam hẽt intelligentia ad primam cãm tanq̃ ad ſuum productiuum nõ fundatur in ipſa forma ſm ſe, nec in ipſo eſſe ſecundũ ſe, ſed fundatur in forma vt perficitur per eſſe, & in eſſe, vt perficit formam. Nam hoc modo forma eſt effectus primi: non quia ipſa producatur ſecundum ſe, ſed eſt effectus primi, prout a primo cõmunicatur ei eſſe: nec eſſe eſt effectus primi ſecundũ ſe, ſed eſt effectus eius prout recipitur in ipſa forma, ſiue in ipſa eſſentia. Sicut.n.in iſtis generabilibus nec generatur materia, nec forma, ſed compoſitũ ex his: ſic & in productione intelligentiæ, nec producitur forma nec eſſe, ſed intelligentiæ ſuppoſitum, cuius eſt forma & eſſe. Sicut ergo iſta generabilia ſunt corruptibilia: quia materia põt ſeparari a ſuo actu, & a ſua forma: ita per voluntaté primi intelligentiæ poſſunt diſſolui: quia ibi forma poteſt ſeparari a ſuo actu & a ſuo eſſe. Relatio ergo quam hẽt intelligentia ad primum eſt per eſſe quod habet a primo. Et quia intelligentia non eſt ſuum eſſe, poterit ſeparari a tali eſſe, & ſic poterit hmõi relationem quam habet ad primum perdere. ſm itaq; naturæ curſum intelligentia eſt indiſſolubilis, per voluntatem tamen primi põt diſſolui & adnihilari. Contra nos ergo ponentes eſſe realiter differre ab eſſentia in oĩbus creatis rationes huius Authoris, & Procli non concludunt, ſed nõ videmus ꝙ non concludant contra ponentes eſſentiam idẽ eſſe realiter quod eſſe. Nã cum non poſſit fieri deſtructio alicuius niſi per ſeparationem a ſuo eſſe, & cum idem nõ poſſit ſeparari a ſeipſo, nõ poſſet intelligentia adnihilari per volũtatem primi, ſed eſſet ipſa quoddam neceſſe eſſe. Hoc.n.poſito valeret argumentum de relatione, ꝙ intelligẽtia per ſeipſam referretur ad cãm primam, nec poſſet huiuſmodi relationem perdere niſi ſeipſam perderet. Nec valet ſi dicatur eſſe & eſſentiam differre ſecundum rationem vel ſecundum intentionem licet ſint idem ſecundũ rem. Nam quæ idem ſunt re, non poſſunt ſecundum rem ſeparari. Non poſſet ergo intelligentia de nouo perdere ſuum eſſe, & per conſequens non potuit ipſum de nouo acquirere quod fuit phyloſophorum opinio contraria veritati, ponentium talia eſſe ab ęterno. Et vt breuiter nos expediamus, dicimus, quòd nihil producitur eſſentialiter differens a ſua cauſa, vel a ſuo productiuo, niſi compoſitum ex po-

V

ſupa.p.

X

Y

tentia & actu realiter differentibus : ita quòd nec producitur potentia nec actus, ſed compoſitum ex vtroq; . Hoc ergo modo fit productio, quia potentia producitur ſub ſuo actu: & hoc modo fit deſtructio : quia potentia partitur vel ſeparatur a ſuo actu. Qui ergo iſta realiter non diſtinguit, nec productionem nec deſtructionem ſecundum rem ſaluare poterit. Eſt ergo omne cauſatum cõpoſitum ex potentia & actu realiter differentibus, ſiue huiuſmodi potentiam & actum apellemus eſſentiam & eſſe, ſiue materiam & formam, ſiue formam & eſſe, ſiue eſſentiam & actum eius, ſiue quocunq; alio nomine ea nominemus. ¶ Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propõnis Vigeſimæ ſextæ.

z SI autem aliquis dicat ꝙ poſſibile eſt ꝙ ſubſtantia ſtans per ſeipſam cadat ſub corruptione dicemus ꝙ poſſibile eſt, vt ſeparetur eius eſſentia, et ſit fixa ſtans per eſſentiam ſuam ſine eſſentia ſua. Et hoc eſt inconueniens & impoſſibile, quoniam propter ea ꝙ eſt vna ſimplex, & non compoſita, eſt ipſa cauſa & cauſatum ſimul.

¶ Propoſita Propõne declarat & manifeſtat eam. Circa quod quatuor facit. Quia primo probat propoſitum, v3 ꝙ ſubſtantia per ſe ſtans nõ cadat ſub corruptione, comparãdo talem ſubſtantiam ad ſeipſam per quã eſt formaliter. Secundo probat hoc idem, cõparando talẽ ſubſtantiam ad ſuam cãm, per quam eſt effectiue? Tertio remouet quandã cauillationem circa prętacta. Et quarto epilogat circa determinata. Secunda ibi (oĩs autẽ cauſati)
x Tertia ibi (& non ſit cauſa.) Quarta ibi (Iam ergo verificatum eſt.) ¶ Dicit ergo ꝙ (ſi autem aliquis dicat ꝙ poſſibile eſt vt ſubſtãtia ſtans per ſeipſam cadat ſub corruptione: dicemus ꝙ poſſibile eſt vt ſeparetur eſſentia eius & ſit fixa ſtans per eſſentiam ſuã ſine eſſentia ſua). q d. ꝙ ſi ſubſtantia ſtans per ſeipſam quę eſt forma ſeparata poſſet corrumpi, eſſet poſſibile vt eſſentia eius ſepararetur a ſeipſa, & eſſet poſſibile vt eſſet fixa ſtans per eſſentiam ſuam ſine eſſentia ſua. Ex quo.n. eſt fixa ſtãs per eſſentiam ſuã innititur eſſentiæ ſuæ: ſi ergo corrũperetur eſſet ſine eſſentia ſua. Ideo ſubdit ꝙ (& hoc eſt inconueniens, & impoſſibile. Q m̃ propterea ꝙ eſt vna ſimplex & non cõpoſita, eſt ipſa cauſa & cauſatnm ſimul.) ¶ Notandum autẽ ꝙ res compoſita nõ eſt per ſeipſam, ſed eſt per ſuas partes. Sed id quod eſt ſimplex eſt fixum & ſtans per ſeipſum. Ideo eſt ſimul cauſa & cauſatum, quia eſt ſibi ipſi cauſa ꝙ ſtet. Per ſe.n. dicit habitudinem cauſę. ſtare ergo per ſeipſum eſt eſſe ſibi ipſi cauſa ſtandi, & eſt eſſe ſimul cã cauſatum. Tale autẽ eſt neceſſe eſſe, nec põt cadere ſub corruptione. Quia ſi corrumpetur, vel ſi aliquo modo deſtrueretur, deſtrueretur a ſeipſo, & a ſua eſſentia : quod eſt inconueniens. Corrumpi.n. eſt eſſe ſine eo per quod eſt, vel eſt ſeparari ab eo per quod eſt. Cum ergo tale quid ſit ſimul cauſa & cauſatum : quia eſt per ſeipſum & per ſuam eſſentiã, ſi corrumperetur eſſet ſine eſſentia ſua.i. ſepararetur a ſua eſſentia & a ſeipſo : quod eſt inconueniens. ſtans itaq; per eſſentiã ſuam (prout refertur ad ſeipſam quo eſt formaliter) non cadit ſub corruptione. ¶ Deinde cum dicit.

SECVNDA Pars Principalis Commenti.

& OMnis autem cauſati cadẽtis ſub corruptione nõ fit corruptio niſi propter ſeparationẽ a ſua cauſa: Dũ vero permanet res pẽdens per ſuam cauſam, & retinentem eam, & conſeruantem ipſam nec perit nec deſtruitur. Si ergo hoc ita eſt, cauſa ſubſtãtiæ ſtãtis per eſſẽtiam ſuã nõ ſẽper ſeparatur: qm̃ inſeparabilis eſt ab eſſẽtia ſua, ꝑꝑea ꝙ ipſa eſt cauſa eius ĩformatione ſul.

¶Probat ꝙ tale quid non cadat ſub corruptione prout refertur ad ſuam cãm per quã eſt effectiue dicens. ꝙ (omnis autẽ cauſati cadentis ſub corruptione non fit corruptio niſi pp ſeparationẽ) ſuam (a ſua cauſa) a qua ſupple cõſeruatur in eſſe, & ſubdit (dum vero).i. quamdiu vero (permanet res pendens per ſuam cãm, & retinentẽ eam, & conſeruantem ipſam nec perit nec deſtruitur) ſupple illa res (ſi ergo hoc ita eſt, cauſa ſubſtantiæ ſtantis per eſſentiam ſuã non ſemper ſeparatur).i.nunquã ſeparatur, ſupple ab hmõi re. (qm̃) ſupple talis res (inſeparabilis eſt ab eſſentia ſua, propterea ꝙ ipſa eſt cauſa eius).i.eſt cauſa ſuimet (informatione ſua).i.ad hoc ꝙ ipſa formetur & compleatur. ¶Notãdum autẽ quòd iſta ratio arguit ꝙ ſtans per eſſentiam ſuã non poteſt corrumpi: quia non poteſt ſeparari a ſua cauſa per quam eſt effectiue. Nam cum talis ſit ipſa forma, & per hanc formam habeat relationẽ ad ſuam cauſam, per quam habet formationem.i.complementũ & perfectionem. Conſequens eſt ꝙ ipſa ſibi ſit cauſa ſuæ formationis & complementi. Cum ſit ſibi cauſa ſuę relationis ad ſuam cãm: refertur.n.per ſeipſam ad ſuam cauſam: quia refertur per ſuam formam, & ipſa eſt ſua forma. Non poterit ergo a tali relatione ſeparari: niſi ſeparetur a ſua eſſentia, & a ſeipſa. Semper ergo refertur ad ſuam cãm, & ſemper conſeruatur per ipſam: propter quod nec peribit nec deſtruetur. ¶Notandum etiam ꝙ (vt patet per habita) tales rationes arguunt ſecundũ naturę curſum, nõ ſimpliciter. Poſſet.n. Deus ſi vellet intelligentias ipſas in nihilum redigere, ſicut eas de nihilo produxit ad eſſe. ¶Deinde cum dicit.

TERTIA Pars Principalis Commenti.

ET non fit cauſa ſui ipſius niſi per relationẽ ad ſuam cauſam: & illa relatio eſt formatio eius. Et quia ipſa eſt ſemper relata ad ſuã cauſã: & ipſa eſt cauſa ipſius relationis, eſt ipſa ipſius cauſa per modũ quoniam diximus: quia non perit, nec corrumpitur, nec deſtruitur: quoniam eſt cauſa & cauſatum ſimul, ſicut oſtendimus nuper.

¶Remouet quandam cauillationem circa prętacta: Dixerat.n. quòd ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam eſt cã & cauſatum ſimul:& dixerat ꝙ ipſa eſt cauſa eius.i. ſibi ipſi informatione ſui. Vnde poſſet aliquis cauillare dicens: quòd ſi ſic eſt. tunc talis res ſeipſam producit & ſeipſam cauſat. Ideo vt Author hanc cauillationem remoueat exponit ſe: declarans qũo intelligatur, ꝙ talis res ſit cã & cãtum ſimul, & quomodo ſit cauſa ſuæ formationis. Eſt enim cã ſuę formationis & complementi: quia eſt cã ſuę relationis ad ſuam cãm, per quam formaẽ, perficitur, & completur: ipſa tñ ſeipſam non producit. Ideo ait (& non fit cã ſui ipſius i. talis res ſtans per eſſentiam ſuam non fit cã ſui ipſius (niſi per relationem ad ſuam cãm) non.n.eſt cã ſui eſſe: niſi quia eſt cã ſuę relationi ad ſuam cãm per ꝙ̃ hẽt eſſe & ſubdit ꝙ (& illa relatio).ſ.ad ſuã cãm (eſt formatio eius, & quia ipſa ſemper eſt relata ad ſuam cauſam, & ipſa eſt cã illius relationis) Ideo conſequens (eſt) ꝙ & (ipſa) res ſtans ꝑ eſſentiam ſuam eſt (ſui ipſius cã per modum quẽ diximus, quia non perit, nec corrũpitur, nec deſtruitur: qm̃ eſt cã & cãtum ſimul. ſicut oñdimus nuper.) Notandum aũt ꝙ (ſicut ſupra diximus) albũ eſt ſimile per albedinem: ſed ſi eſſet albedo ſeparata ipſam eſſet ſimilis per ſe ipſam: ita ꝙ ipſa eſſet ſibi ipſi cã ſuæ relationis: ſic gñatio eſt via in formã, & gñatum ꝓducitẽ ex eo ꝙ accipit formam, & refertur ad ſuum productiuũ Per hmõi formã. & quia a ſuo productiuo eſt ei ſua productio, & eſt ei ſua perfectio: ſicut referẽ per aliud, vt ꝑ formã: ſic etiam per aliud, vt ꝑ formã, perficitur: & formaẽ. ita ꝙ formatum nõ eſt ſua formatio, nec formaẽr, nec effectiue, nec per ſeipſum eſt cã relationis ad ſuam cãm. Sed ſi ꝓduceret ipſa forma cuiuſmodi

eſt ſubſtantia per ſe ſtans,huiuſmodi res ſic producta eſſet ſua formatio formaliter, & eſſet cauſa ſuę formationis:quia per ſeipſam refertur ad ſuam cauſam per quam relationem,formationem,& cōplementum acciperet,quia ergo talis res ſeipſa referretur: ſicut ſi eſſet albedo ſeparata ſeipſa ſimilaretur: conſequens eſſet ꝙ huiuſmodi res ſic ſtans eſſet cauſa ſuę relationis ad ſuam cauſam,& quia per talem relationem haberet formationem & cōplementum,diceretur eſſe cauſa ſuæ formationis,& complementi. ¶Notandum etiam ꝙ quō intelligentiæ (quæ ſunt ipſæ formæ) dicantur eſſe cauſa ſuæ relationis ad ſuā cauſam & dicātur hoc modo ſeipſis referri in vigeſimanona propoſitione dicetur. ¶Deinde cum dicit.

R. IAM ergo verificatum eſt ꝙ omnis ſubſtantia ſtans per ſeipſam neq; deſtruitur, neq; corrumpitur.

¶Epilogat circa determinata dicens (iam ergo verificatū eſt quòd oīs ſubſtantia ſtans per ſeipſam neq; deſtruitur neq; corrumpitur) ſupple neq; perit. ¶Notandum aūt ꝙ in parte pręcedenti tria tetigit Author de ſubſtantia perſe ſtante, vʒ ꝙ non perit, neq; deſtruitur. T. con.3. neq; corrumpitur,quæ ſic poſſunt diſtingui,nam (ſecūdū Philoſophum in quarto Metaphiſicę)per idem eſt aliquid ens,& vnū. ſcđm ergo ꝙ aliquid pōt eſſe diuerſimode vnū ſic etiā pōt eſſe diuerſimode ens.Et ſicut pōt diuerſimode a ſua vnitate cadere.,ſic etiam diuerſimode pōt a ſua entitate cadere.Videmus aūt ꝙ aliquid eſt vnū per aggregationem, vt domus & eſt vnū ꝑ formæ acceptionē,vt qđlibet corpus naturale,aliqđ aūt eſt vnum quia eſt ipſa forma,vt quælibet ſubā ſeparata.Quod aūt eſt vnum per aggregationem ſi cadit a ſua entitate,hoc eſt per partium ſeparationem,& tunc đr deſtrui. Quod vero eſt vnum per formę acceptionem,ſi cadit a ſua entitate,hoc eſt per formæ amiſſionem,& tunc dicitur corrumpi ſi aūt id quod eſt vnum,quia eſt ipſa forma caderet a ſua entitate, hoc eſſe per adnihilationem,& tunc diceret perire. Vult ergo iſte Author ꝙ ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuā nullo modo poſſit cadere a ſua entitate,nec per deſtructionem,nec per corruptionem,nec per adnihilationem.

A PROPOSITIO VIGESIMASEPTIMA.

OMNIS ſubſtantia deſtructibilis non ſempiterna aut eſt cōpoſita,aut eſt delata ſupra aliam rem. B

In ꝑpōe. 35.F. ¶Poſtquam Author oſtēdidit ꝙ ſubſtantię per ſe ſtantes nō cadunt ſub corruptione.In parte iſta (vt dicebatur)declarat quę ſint illæ ſubſtantiæ quę cadunt ſub deſtructione vel ſub corruptione. Circa quod duo facit quia primo circa hoc pręmittit quandam propōnem. Secundo ſubiungit propoſitionis declarationem ibi (propterea quòd eſt.) Dicit ergo quòd (omnis ſubſtantia deſtructibilis non ſempiterna,aut eſt compoſita,aut delata ſupra aliam rem.)

¶Dubitaret forte aliquis. Vnde ſequitur hęc conſequentia,quòd ſi ſubſtantia eſt deſtructibilis, quòd tunc vel eſt compoſita vel delata ſupra rem aliam. Dicendum ꝙ hæc conſequentia ſequitur ex oppoſito conſequentis propōnis præmiſſæ. Dicebatur.n.in pręmiſſa propōne: ꝙ omnis ſubſtantia ſtans per ſeipſam non cadit ſub corruptione, & accipitur ibi,non cadere ſub corruptione large,pro non corrumpi,non deſtrui & non perire (vt patet ex commento propōnis prædictę) ſi ergo ſubſtantia ſtans per ſe ipſam non deſtruitur. Ergo a deſtructione conſequentis ſiue ab oppoſito conſequentis ſi quid deſtruitur non ſtat per ſeipſum,& conſequenter dicitur.qui hoc eſt vel quia eſt compoſitum,& ſtat per ſuas partes, ſicut compoſitum ex materia & forma:vel quia ſtat in parte,ſicut forma materialis:quæ non ſtat per ſeipſam,ſed ſtat in materia. Ergo ſi ſubſtantia aliqua non ſtat per ſeipſam, quia ſtat per partes,tunc eſt ſubſtantia compoſita. Si aūt non ſtat per ſeipſam quia eſt pars ſtans in

B

in ꝑpōe. 26. S.

parte

parte, tunc eſt delata ſupra rem aliam. Et quia iſtis duobus modis contingit ſub̃am no̅ ſtare p ſeipſam; ideo iſtis duobus modis co̅tingit ipſam eſſe deſtructibilem. Arguatur ergo ſic. Omnis ſubſtantia deſtructibilis no̅ eſt ſtans per ſe ipſam (vt patet ex dextructione conſequentis propo̅nis præmiſſæ) ꝙ au̅t ſub̃a aliquã non ſit ſtans per ſeipſam eſt vel quia ſtat per partes, & tunc eſt co̅poſita, vel quia eſt pars ſtans in parte, & tunc eſt pars delata ſupra rem vel ſupra parte̅ aliã. Ergo a primo ad vltimu̅, oi̅s ſub̃a deſtructibilis vel e̅ co̅poſita vel e̅ delata ſupra rem aliam (vt dicit ꝓpoſitio ꝓpoſita. Eſt au̅t diligenter aduertendum ꝙ ſicut p negatione̅ deſtruitur affirmatio, ſic econuerſo p affirmatione̅ tollitur negatio ſicut ergo ſi dicatur, ho̅ ergo aı̃l, argui̅t a deſtructione conſequentis dicendo non aı̃al ergo no ho̅, ſic cu̅ dr̃ ſub̃a ſtã̅s per eſſentiam non eſt deſtuctibilis, arguitur a deſtructione conſequentis dicendo eſt deſtructibilis. ergo non eſt ſtans per eſſentiam ſuam.

¶ Vlterius forte dubitaret aliq̃s vtru̅ aı̃a humana ſit delata ſupra rem aliã, & vr̃ ꝙ ſic, q̃a forma quę eſt pfectio materię eſt delata ſupra rem aliã: ſed aı̃a humana eſt perfectio materiæ, quia eſt perfectio corporis. ergo &c. In contrarium eſt quaſi aı̃a humana eſſet delata ſupra rem aliam eſſet deſtructibilis (vt innuit propoſitio propoſita) ſed no̅ eſt deſtructibilis. ergo &c. Dicendum ꝙ illud deferri habet ſupra rem aliam, quod de ſe non habet fixionem, ſed indiget re alia. Vnde in commento huius propo̅nis exponitur ꝙ deferri ſupra rem aliã eſt in ſui fixione indigere eſſentia deferente. Si ergo aı̃a humana eſſet delata ſupra rem aliam in ſui fixione indigeret alia eſſentia deferente: non ergo poſſet exiſtere ſine materia deferente ipſam: ſed hoc eſt falſum, quia non deſtruitur aı̃a humana deſtructo corpore, ideo non eſt ꝓprie res delata ſupra rem aliam, ꝙ au̅t ſic ſit manifeſtat operatio eius: quia he̅t aı̃a operationem, quã p ſe & directe non co̅municat corpori. Vnde & Philoſoph. circa principiu̅ primi de aı̃a ait, ꝙ ſi ꝗdem igitur eſt aliq̃d aı̃æ operationu̅ aut paſſionum ꝓpriu̅, co̅tinget vtiq; ipſam ſeparari, ſi vero nulla eſt ꝓpria op̃atio ipſius, non erit ſeparabilis. Ex operibus itaq; poſſumꝰ iudicare de ſub̃a. Nam ſi ſub̃ę formę nullã he̅t op̃ationem q̃ non poſſit exercere ſine corp̃re ɔ̃ns eſt ꝙ illa forma no̅ po̅t he̅re eſſe ſine corp̃e eſſet.n. tunc ſub̃a eius ocioſa, ſi he̅ret eſſe ſine corp̃e, & nullã op̃atone̅ poſſet ſine corp̃e exercere. Sed ſi forma he̅t op̃atione̅ aliquã, q̃ poſſit exercere ſine corp̃e: ɔ̃ns e̅ ꝙ forma illa ſit ſep̃abilis a corp̃e, cu̅ ergo Aı̃a hu̅a he̅at op̃atione̅ aliq̃m no̅ ı̃dige̅te̅ corp̃e niſi p accide̅s, q̃a he̅t ipſum ı̃telligeř, co̅ſeque̅s e̅ ꝙ poſſit eſſe ſine corp̃e. Aı̃a ergo hu̅a no̅ eſt ita ı̃merſa ſuæ materiæ ſicut ſunt aliæ formę materiales. Nã alię formæ materiales nullã hn̄t virtute̅, q̃ no̅ ſit virtus in corp̃e, & q̃ non ſit pfectio corp̃is, ſed aı̃a humana he̅t ı̃tellectu̅ q̃ nec eſt corpus, nec virtus in corpore, ideo excellit oe̅ corpus, nec ı̃diget corpore ad ſui ſubſtentatione̅. Indiget tñ aliquo mo̅ corpore ad ſui pfectione̅, eſt.n. corpus ꝓpter aı̃am & non eco̅uerſo. Hoc au̅t mo̅ eſt corpus ꝓpter aı̃am, quia aı̃a multas operationes po̅t exercere per corpus. intelligeret quide̅ aı̃a & ſi eſſet ſine corpore, ſed non intelligeret eo mo̅ quo intelligit in corpore. alias vero op̃ationes vt phantaſiari & ſentire abſq; corpore he̅re non po̅t. Si ergo aı̃a humana excellit alias formas in corpore & po̅t eſſe ſine corpore, ı̃ quatu̅ hm̃oi non eſt delata ſupra re̅ aliã. ſed eſt ı̃deſtructibilis.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis vtru̅ forma cęli ſit delata ſupra re̅ aliam Dicendu̅ ꝙ opꝫ hic diſtinguere de forma cœli & de delatione oſtendere quid ipſa ſit propter quod ſciendum quod illud quod diferı̃ ſuper aliud & ſubſtentatur per illud & mobilitr̃ ſe habet cum illo formę ergo hic inferius eductæ de potentia materię proprię ſunt delatę ſuper materiam: quia & ſubſtentantur per materiam, & non ſunt fixę in materia, ſed quaſi per modum delationis ſe habent ſuper ipſam, quia materia ſecundum aliquam perihodum expoliatur huiuſmodi formis. cum.n. aliquis defertur per aliquod ſpacium ſubſtentatur in illo ſpacio & ad vltimum perit & dimittit illud ſpacium, & ſm̃ ꝙ velocius defertur ſuper tale ſpacium ſic citius dimittit ipſum ita quo̍d ſecundum velocitatem mobilis ſuper ſpacium accipitur tempus dimenſionis ſpacij, ſic & in propoſito. Omnia enim hic inferius menſurantur ſua perihodo. Nam omne corruptibile de neceſſitate corrumpetur, oportet tamen huiuſmodi corruptionem fieri ſecundum aliquam periodum ideſt ſecundum aliquam menſuram tem-

poris forma itaq; materialis(quia defertur ſuper materiam) & quia labitur ſuper eam per aliquam perihodum,& ſecundum aliquod ſpacium tpis,ad vltimum dimittit eam. Oſtenſo aũt quid dicit deferri,vel quid eſt eſſe delatum ſuper rem aliam : Volumus diſtinguere de
F ipſa forma cœli. Eſt.n. duplex forma cœli vna,quæ h; cum cœlo vnum eſſe,& hæc eſt forma eius corporalis extenſa ſm extenſionem cœli: alia vero eſt quæ vnitur cœlo non ſm eſſe;ſed tñ ſecundum operationem,vt anima cœli mouens cœlum. Cum ergo quæris vtrũ forma cœli ſit delata ſupra ſuam materiam,(vt diximus.) Delatum ſuper aliquod eſt illud qđ ſubſtentatur ſuper ille,& labitur ſuper ipſum: Si ergo per formam cœli vis intelligere aĩam eius mouentem cœlum,talis forma nullo modo eſt delata ſuper ſuam materiam. Aĩa .n. cœli,nec ſubſtẽtatur per cœlum,nec mobilr̃ ſe h; ad ipſum,vel ſcđm ipſum: Immo mouet non mota. Mouet ẽt ſine laſſitudine:pp qđ poſſet perpetuare hmõi motum. Ponit tñ fides(& verum eſt)ꝙ aliqñ motor cœli ceſſabit mouere cœlum,ſed hoc erit ex ſola voluntate primi,non ex laſſitudine motoris. Quia ergo forma rei corruptibilis educta de potentia materię ſubſtentatur in materia,& non põt perpetuari in ipſa materia:Ideo per modum delationis ſe h; ad ipſam. Aĩa vero cœli quia non ſubſtentatur per cœlum, & põt perpetuare hmõi motum. Ideo non põt dici delata ſupra rem aliam : ſed ſi loquamur de forma cœli,quę facit vnum cum cœlo ſcđm eſſe:Tunc dicimus ꝙ talis forma eſt delata quodam modo ſupra ſuam materiam,ſed non ſimplr̃: Nam cum deferri dicat ſubſtentari & nõ perpetuari,forma cœli participat de delatione quantum ad ſubſtentari , ſed non quantum ad non perpetuari. Subſtentatur enim in materia hmõi forma , ſed non per modum delationis,ſed per modum fixum perpetuum,& ſtabile habet eſſe in ea.

G ¶Vlterius forte dubitaret aliquis vtrum oẽ deſtructibile ſit compoſitum , aut delatum, & econuerſo. Dicendum ꝙ oẽ deſtructibile op;,ꝙ ſit compoſitum, vel delatum (vt põt pa-
Supra.B. tere perhabita)ſed vtrum ſit econuerſo,v; ꝙ oẽ compoſitum ex materia, & forma, & oĩs forma delata ſupra materiam ſit deſtructibilis dubitationem h;. Ad quam ſoluendam diſtinguemus de deſtructione,& de cõpoſito,& de delatione.Nam deſtrui põt accipi,vel quãtum ad eſſe ſimplr̃,vel quantum ad eſſe vbi. Si accipiatur quantũ ad eſſe vbi:ſic oẽ cõpoſitum ex materia,& forma eſt deſtructibile:quia oẽ tale eſt corpus,& oẽ corpus mobile. Si aũt ſit aliquod corpus immobile nõ eſt pñtis ſpeculationis,quia hmõi corpus cuiuſmodi eſt cœlum Empireum,qđ ponitur immobile, per Rõnes humanas ſufficienter inueſtigari non põt. Quia ergo eſt gñatio,& corruptio ſcđm vbi. Quicquid.n.mouetur aliquo modo acquirit vbi,& aliquo modo perdit vbi. Sic loquendo large de deſtructione oẽ compoſitum per humanas rõnes inueſtigabile eſt deſtructibile:quia oẽ tale eſt mobile. Et ſicut eſt quid
H mobile ipſum compoſitum:Sic aliquo modo ſubiacet motui ſua forma:& per conſequẽs dicetur delata ſupra ſuam materiam:quia motis nobis mouenr̃ oĩa,quæ ſunt in nobis. Moto .n. corpore,mouentur oĩa,quæ ſunt in corpe. Sed ſi accipiatur deſtructio quantum ad eſſe ſimplr̃,tunc diſtinguendum eſt de delato,& de compoſito. Nam ſi accipiatur delatum ſuper materiam pro oĩ eo quod adhæret materię,& qđ facit compoſitum vnum ſcđm eſſe, ſic non oẽ delatum eſt deſtructibile:quia aĩa humana non eſt deſtructibilis. Nec oẽ compoſitũ ex materia,& forma ſic delata eſt deſtructibile, quia cœlũ non eſt deſtructibile. Sed ſi accipiatur delatum proprie,prout dicit illud quod h; ſubſtentari in materia , & quod nõ poteſt exiſtere ſine ea:& pro ſubſtentari accipiantur ſubſtentari fluxibiliter,ſic.ſ.ꝙ nõ poſſit perpetuari in ipſa: ſic omnis forma delata eſt deſtructibilis,& omne compoſitum ex tali forma oportet eſſe deſtructibile. ¶Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propõnis Vigeſimæ ſeptimæ.

I PRopterea ꝙ eſt ſubſtantia,aut eſt indigens rebus ex quibus eſt , & eſt compoſita ex eis:aut infixione ſua,& eſſentia ſua eſt indigens deferen-

te. Cum ergo ſeparatur deferens eam, corrumpitur, & deſtruitur: ꝙ ſi ſub
ſtantia non eſt compoſita, neq; delata, eſt ſimplex, & non deſtruitur neq;
diminuitur omnino.

¶Declarat propoſitionem propoſitam dicens (propterea quod eſt).i. quod ponitur (ſub̃a)
ſupple deſtructibilis (aut eſt indigens rebus ex quibus eſt, & eſt compoſita ex eis: aut in-
fixione ſua, & eſſentia ſua eſt indigens deferente).q.d. ꝙ ex quo ſubſtantia aliqua ponitur
eſſe deſtructibilis, vel erit indigens partibus, & tunc erit compoſita, vel indiget aliquo de-
ferente, & tunc erit delata ſuper rem aliam: quia ſi non indigeret partibus, nec deferente
eſſet per ſe ſtans, & non eſſet deſtructibilis. Oĩs aũt ſub̃a deſtructibilis, vel ſubſtentatur in
materia deferente, vel eſt compoſita ex forma delata, & materia deferente. Et ſubdit (cum
ergo ſeparatur deferens eam).ſ. formã.i. cum ſeparatur materia deferens formã à for-
ma (corrumpit̃, & deſtruitur) ſupple tam talis forma ꝗ̃ compoſitũ. Oẽ ergo deſtructibile,
vel eſt ſic delatum, vel eſt ſic compoſitũ. Et ſubdit (ꝙ ſi ſub̃a non eſt delata, neq; cõpoſita
eſt ſimplex).i. per ſe ſtans, & eſt ſemper (&) per ꝯñs (non deſtruitur neq; diminuit̃ oĩno.)
¶Notandum aũt ꝙ forma materialis indiget materia deferente in ſua eſſentia, & in ſua fi- **K**
xione. Indiget quidem materia deferente in ſui eſſentia: quia eſſentia eius eſt educta de
potentia materiæ. Indiget vero materia in ſui fixione quia non põt per ſe ſtare: ſed ſtatio-
nem, & fixionem quã hʒ, habet à materia. ¶Notandum ẽt ꝙ forma materialis cũ diſponit̃
ad corruptionem dr̃ diminui, cum vero corrumpitur dicit̃ deſtrui. Formæ ergo ſimplices
per ſe ſtantes ſunt ſemper, & non deſtruuntur, nec diminuuntur oĩno: quia non corrumpũ-
tur, nec ad corruptionem diſponunt̃. ¶Notandum ẽt ꝙ vbi vnum ꝓp aliud vtrobiq; tm̃
vnum. Ex coniunctione ergo formæ ad materiam gñatur compoſitum per ſe. & generato
compoſito, gñatur, & forma. Ita ꝙ vna gñone gñatur vtrunq;, vnum per ſe, & aliud ex cõ-
ſequenti. Sic ẽt quum ſeparatur deferens formam.i. materia à ſua forma, corrumpitur, &
deſtruitur per ſe, & primo ipſum compoſitum, & ex conſequenti ipſa forma: forma.n. nec
corrũpit̃, nec gñatur ꝑ ſe, ſed gñatur, & corrumpitur gñone, & corruptione compoſiti.

PROPOSITIO VIGESIMAOCTAVA.

OMNIS ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex, **A**
& non diuiditur.

¶Poſtꝗ̃ Author determinauit de ingñabili, & incorruptibili. In par-
te iſta (vt dicebatur) agit de ipſis rebus ſimplicibus. Circa quod duo In ꝓpõe
facit ſcd̃m, ꝙ circa hoc ponit duas propõnes. Quarum vna videt̃ eſſe 25.F.
conuerſa alterius. Scd̃a ibi (oĩs ſub̃a ſimplex) in ꝓpõne.29. Circa primum duo facit, quia
primo ꝑmittit propõnem. Scd̃o propõnem illam declarat, & ꝓbat ibi (ꝙ ſi dixerit.)
¶Dicit ergo ꝙ (omnis ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex, & non diuiditur.
¶Notandum autem ꝙ hanc eandem propõnem ponit Proclus in 47. propõne ſui libri ſub Proclus.
his verbis. Omne antipoſtaton.i. omne per ſe ſtans impartibile eſt, & ſimplex.
¶Dubitaret forte aliquis quia videtur falſum eſſe, ꝙ oĩs ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuã **B**
ſit ſimplex, & non diuidatur. Nam omnes intelligentiæ ſunt ſic ſtantes, & tñ non ſunt ſim
plices, ſed cõpoſitæ ex finito, & infinito, ſiue ex eſſentia, & eſſe: ſunt ẽt compoſitę ex ſub̃a,
& proprietatibus. Hãt.n. in ſe intellm̃, & voluntatem: quę ſunt quaſi ꝓprietates quędam
ſequentes ſubſtantiam earum. Habent etiam in ſe multas ſpecies intelligibiles, & multas
formas: quia (vt dicitur in ꝓpoſitione.10.) Oĩs intelligentia eſt plena formis. Hæc aũt ſi-
ne compõne eſſe non poſſunt. Dicendum ꝙ ſtare per eſſentiam ſuam põt intelligi duo-

bus modis: in idem tamen redit vnum quod aliud. Dicitur quidem res ſtare per eſſentiam ſuam, ſi habeat eſſentiam per ſe ſtantem, vel etiam res dicitur ſtare per eſſentiam ſuam, ſi ꝙ ſtet, competat ei per eſſentiam ſuam. Vnum aũt iſtorum redit in aliud, & cuicunq; cõpetit vnum, & aliud. Res enim materialis non ſtat per eſſentiam ſuam: quia non hʒ eſſentiam per ſe ſtantem: nec ꝙ ſtet competit ei per eſſentiam ſuam. Nam principaliter ad eſſentiam pertinet forma. Tunc ergo aliquid non hʒ eſſentiam per ſe ſtantem: quando illud quod principaliter ad eſſentiam pertinet (cuiuſmodi eſt forma) non eſt per ſe ſtans, ſed hʒ materiam deferentem ſe. Tunc.n. tale quid ꝙ ſtet non habet per eſſentiam ſuam: quia nõ hʒ hoc per formam quæ principaliter ad eſſentiam pertinet. Nam ſi haberet hoc per formam, ipſa forma eſſet per ſe ſtans: ſed ſubſtantiæ ſeparatæ, quæ ſunt forma tantum, habent
C ſubſtantiam, ſiue eſſentiam per ſe ſtantem: & ꝙ ſtent competit eis per eſſentiam ſuam. Non tamen quicquid hñt hmõi ſubſtantiæ eſt per ſe ſtans. Nam (vt dicebatur arguendo) hmõi ſubſtantię hñt eſſe, & hñt potentias, & operationes, quæ non ſunt per ſe ſtantes: ſed lʒ non oĩa, quæ hñt ſint per ſe ſtantia, eſſentiam tñ habent per ſe ſtantem: quia totum id quod ad eſſentiam pertinet eſt per ſe ſtans. Nam ad eſſentiam earum non pertinet niſi forma: & ipſa forma in eis dr̃ eſſe per ſe ſtans: quia non eſt in materia recepta. Sola ergo iſta habent eſſentiam per ſe ſtantem, vel ſola iſta ſtant per eſſentiam ſuam: quia ſunt forma tm̃. Quare ſi eſſent forma in materia, non ſtarent per eſſentiam ſuam (vt declaratum eſt) nec haberẽt eſſentiam per ſe ſtantem. Illa ergo quæ ſunt forma tantum non habent eſſentiam cõpoſitam ex pluribus rebus: immo eorum eſſentia eſt vna res, cum ſit forma tantum. Ideo tales res ſecundum eſſentiam ſunt ſimplices, & non diuiduntur. Poſſunt tamẽ hmõi habere compoſitiones alias, vt puta ex eſſentia, & eſſe, vel ex ſubſtantia & virtute, vel ex virtute, & operatione, ſed ipſam eſſentiam non habent compoſitam. Sic ergo exponenda eſt propoſitio. Quòd omnis ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex, & non diuiditur (ſupplendum eſt) ſm eſſentiam, vel ſecundum ſubſtantiam: pót tñ habere alias compoſitiones (vt dictum eſt) & per hoc patet ſolutio ad obiectum. Nam cum arguitur, ꝙ in intelligentijs eſt compoſitio ex eſſentia, & eſſe, & ex ſubſtantia, & proprietate &c. Patet ꝙ oẽs tales cõpoſitiones non dicunt compoſitionem eſſentialem, ſed dicunt compoſitiones alias.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis, vtrum ſit idem eſſe ſimplex, & non diuidi. Dicendum
D ꝙ idem eſt vnum ꝙ aliud ſm rem: differunt tamen ſicut via qua itur à Thebis Athenas, & ab Athenis Thebas. Nam eſſe ſimplex opponitur ei quod eſt eſſe compoſitum, & non diuidi opponitur ei quod eſt diuidi. Sicut ergo differt compoſitio, & diuiſio, ſic differt eſſe ſimplex, & non diuidi. Compoſitio.n. incipit à partibus, & vadit ad totũ. Hoc eſt.n. cõponere ex aliquibus aliquod totum conficere. Diuiſio vero incipit à toto, & vadit ad partes. Hoc eſt.n. diuidere, aliquod totum in partes ſecare. Idem eſt ergo cõpoſitio, & diuiſio nõ, ꝙ idem ſit cõponere, & diuidere, quia nõ eſt idem facere, & deſtruere. Cõponendo.n. totũ facimus, diuidendo vero ipſum deſtruimus: ſed hoc modo iſta duo ſunt idem: quia idem eſt eſſe compoſitum, & eſſe diuiſibile. Differunt tñ, quia compõ, & eſſe cõpoſitum ſumiẽ ꝑut partes hñt ordinẽ ad totum qđ ſtatuũt: ſed eſſe diuiſibile accipiẽ ꝑut totũ hʒ ordinẽ ad partes in quas ſecaẽ. Sic ꝑut ſpectat ad ꝓpoſitũ idẽ eſt eſſe ſimplex, & nõ diuidi.i. eſſe indiuiſibile: differunt tñ rõne. Nã ſimplex priuat partes ꝑut ex eis totũ componiẽ. Indiuiſibile vero priuat partes, ꝑut in eas totũ reſoluiẽ. Intells ergo ſimplicitatis ꝑcedit intellm̃ indiuiſionis, ſicut intells compõnis ꝑcedit intellm̃ reſolutionis. Prius.n. intelligiẽ ꝙ aliqd ſit cõ-
E poſitũ ex aliqbus q̃ ꝙ ſit reſolubile in aliqua. Sicut.n. gñatio ꝑcedit corruptionẽ, ſic eſſe gñabile prius intelligiẽ aliqd, q̃ ꝙ intelligaẽ eẽ corruptibile. Sic qa cõponere (vt dicebaẽ) eſt totum aliqđ gñare, & facere. Diuidere vero eſt ipſum corrũpere, & deſtruere. Ideo nõ poſitio ꝑcedit diuiſionẽ, & prius aliquid intelligiẽ eſſe cõponibile q̃ ꝙ intelligaẽ eſſe diuiſibile. Hoc eſt.n. cõponere gñare totũ ex partibus, Sed hoc eſt diuidere, gñare partes ex toto: niſi aũt prius eſſet gñatum totum ex partibus non poſſent partes gñari ex toto. Et ſicut eſſe compoſitum prius intelligitur q̃ eſſe diuiſibile: ſic eſſe ſimplex, ideſt, priuari partibus ex

quibus

quibus aliquid componitur, prius intelligitur q̃ eſſe indiuiſibile, & non habere partes in quas reſoluatur. Idem eſt ergo ſecũdum rem eſſe ſimplex, & eſſe indiuiſibile: intellectus tamen vnius eſt prior q̃ intellectus alterius. Bene ergo Author in propõne prius fecit mentionem de ſimplicitate q̃ de indiuiſione, cum dixit: ꝙ ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex, & non diuiditur: quia licet oĩs talis ſubſtantia habeat vtrunq; tam ſimplicitatem q̃ indiuiſionem, prius tamen intelligitur eſſe ſimplex q̃ indiuiſa. ¶Deinde cũ dicit. H

COMMENTVM Propõnis Vigeſimæ octauæ.

QVòd ſi dixerit aliqui: poſsibile eſt vt diuidatur, dicemus: ſi poſsibile eſt vt ſubſtantia ſtans per ſeipſam diuidatur, & eſt ſimplex, poſſibile eſt, vt eſſentia partis eius ſit per eſſentiam eius ſtans iterum ſicut eſſentia totius. Si ergo poſsibile eſt illud, redit pars ſupra ſeipſam. Et omnis pars eius eſt rediens ſupra ſeipſam: ſicut & reditio totius ſupra eſſentiam ſuam. Et hoc eſt impoſsibile ſi ergo eſt impoſsibile iſtud ſubſtantia ſtans per ſeipſam erit indiuiſibilis & ſimplex. F

¶Declarat propõnem propoſitam, dixerat.n.ſubſtantiam per ſe ſtantem eſſe ſimplicem & nõ diuiſibilem, ſiue dixit eam non eſſe reſolubilem in partes & non eſſe compoſitam ex partibus. Tria ergo facit quia primo probat talem ſubſtantiã non eſſe diuiſibilem, & nõ eſſe reſolubilem in partes. Secundo probat eã eſſe ſimplicẽ & nõ habere cõpoſitionem ex partibus. Tertio epilogat circa determinata, ſecunda ibi (ſi autem non eſt ſimplex.) Tertia ibi (iam ergo conſtat.) ¶Dicit ergo (ꝙ ſi dixerit aliquis, poſsibile eſt vt diuidatur) ſupple ſubſtantia per ſe ſtans. (Dicemus ſi poſsibile eſt vt ſubſtantia ſtans per ſeipſam diuidatur, & eſt ſimplex) hoc ergo poſito ꝙ tale qd ſit diuiſibile (poſsibile eſt vt eſſentia partis eius ſit per eſſentiam eius ſtans iterum, ſicut eſſentia totius).q.d.ꝙ ſi ſubſtantia eſſet per ſe ſtãs & eſſet diuiſibilis oporteret ꝙ quælibet pars eius ſtaret per eſſentiam eius.i.per eſſentiam ipſius partis: ſicut eſſentia totius ſtat per eſſentiam totius. Ponere.n.totum ſtare per ſeipſum, & dicere ipſum eſſe diuiſibilem: non ſolum eſt dicere ꝙ totum per ſe ſtet, ſed iterũ eſt dicere ꝙ quælibet pars per ſe ſtet. & ſubdit ꝙ (ſi ergo poſsibile eſt illud) vꝫ ꝙ totum per ſe ſtet, & quòd ſit diuiſibile (redit pars ſupra ſeipſam, & oĩs pars eius eſt rediẽs ſupra ſeipſam: ſicut eſt reditio totius ſupra eſſentiam ſuã. Et hoc eſt impoſsibile. Si ergo eſt impoſsibile iſtud, ſubſtantia ſtans per ſeipſam erit indiuiſibilis & ſimplex) G

¶Dubitaret forte aliquis quia vr Author petere quod eſt in principio. dicit.n.quòd ſi ſubſtantia eſt per ſe ſtans & eſt ſimplex, quòd non diuiditur: quia tunc quælibet pars rediret ſupra ſeipſa, ſicut & totum. Supponit ergo Author quod deberet probare quia ſupponit talem ſubſtantiam eſſe ſimplicem. Dicendum quòd hẽ ſubſtantiam ſimplicem eſt de intellectu ſubſtantiæ per ſe ſtantis. Nam hoc modo intelligimus ſubſtantiã ſtare per ſe.i.non hẽ partem innixam parti: quia ſi hoc mõ ſtaret ſubſtantia, quòd pars ſtaret per partẽ, vel quia pars inniteretur parti: tunc talis ſubſtantia non ſtaret per ſe, ſed ſtaret per partem innixam parti: ſed nullũ tale eſt ſimplex. De intellectu ergo ſubſtantiæ per ſe ſtantis eſt ꝙ ſit ſimplex. Sed ſi proponitur ad probãdũ aliquid eſſe tale id quod eſt de intellectu eius, non petitur quod eſt in principio: ſed recte arguitur. Ad probandum ergo ſubſtantiã per ſe ſtantem eſſe indiuiſibilem, ſi ſupponimus talem ſubſtantiã eſſe ſimplicem, non petimus quod eſt in principio: cum hoc ſit de intellectu eius. Vel poſſumus dicere quòd illud verbum quod in cõmento ponitur cũ dicitur (ſubſtantia per ſe ſtans, & eſt ſimplex ſi eſt poſſibile vt diuidatur, poſsibile eſt vt quęlibet eſſentia partis redeat ſupra ſeipſam, quod eſt inconueniens) hoc quod dicitur ſimplex eſt ibi quaſi additum: non enim oportet quòd

ſit illud cui innititur probatio : quia ſine hoc per verba poſita in littera habetur intentū, vt in proſequendo patebit.

H ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis, vtrum habeat aliquem bonum intellectū quod additur ibi ſimplex. Dicendum quòd oīs ſubſtantia per ſe ſtans eſt quoddam totum : ſed non eſt totum ex partibus, nec totum in parte, ſed eſt totum ante partes. Hoc. n. triplici modo diſtinguit totum Proclus in. 66. Propoſitione ſui libri. Album. n. eſt totum ex partibus, albedo vero in materia eſt totum in parte, ſed ſi eſſet albedo ſeparata eſſet totum ante partes. Album. n. eſt totum ex partibus prout noīe albi intelligimus aliquid aggregatū ex ſubiecto & accidente. Albedo vero eſt totum in parte. Nam tota eſſentia albedinis non reſeruatur in albedine materiali : ſed reſeruatur ibi particulariter, & ſecundum partē. Nam forma materialis recepta in materia, non pōt ibi recipi ſecundū totam ſuam perfectionē ſed artatur & particulatur perfectio eius ſecundum capacitatem recipientis. Talis ergo forma eſt quoddam totum, ſed eſt totum in parte. Sed ſi eſſet albedo ſeparata, iſta albedo quoddam totum eſſet: quia haberet in ſe totā perfectionem albedinis. Sed iſtud totum eſſet totum ante partes: quia huiuſmodi vnitatem haberet vnitiue, & ſimpliciter, & per carentiā partium & quia omnis ſubſtantia per ſe ſtans eſt quędam forma ſeparata, cum omnis forma ſeparata ſit quoddam totum ante partes: quia habet in ſe totam perfectionem ſuę ſpeciei vnitiue & per carentiam partium, ideo omne tale totum eſt ſimplex, & ſi dicit reſpectū ad partes, nō dicit hmōi reſpectū ad ptes in quas diuidat, & in quas poſſit diuidi: ſed ad partes quibus priuatur: quia hēt carentiā partiū. Hēt ergo bonū intellectū, quod addit ibi ſimplex. quia ex hoc intellectus eſt, ꝙ talis ſubſtantia ꝑ ſe ſtans ſit quoddā totū vnitiue, & ſimplex, & ante partes, & habens carentiam partium ꝓp quod impoſſibile eſt ipſum diuidi.

I ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis vnde ſequatur hęc conſequentia, quòd ſi ſubſtantia per ſe ſtans diuideretur in partes, quòd quælibet pars rediret ſupra ſeipſam, & ſtaret ſupra ſeipſam ſicut & totum: & quare ſit inconueniens, quòd ponatur quælibet pars per ſeipſam ſtare. Dicendum ꝙ ſi bene attendatur ad verba Authoris, planum eſt quod dicitur. nam ſtare per ſeipſum hoc eſt redire ad ſeipſum : vt ſatis ſonant verba poſita in lrā. ſtans .n. per ſeipſum dr̄ redire ad ſeipſum, ſicut effectus redit ad cām. Nam per ſe (vt ſupra diximus) denotat habitudinem cauſæ. ſtare ergo per ſeipſum eſt eſſe ſibi ipſi cām ſtandi : quod tunc contingit, qñ non indiget deferente vbi recipiatur eius eſſentia, vel pars eſſentiæ. Si ergo hoc conuenit toti ſecundū ſe quòd per ſe ſtet. oportet quòd quælibet pars eius per ſe ſtet: quia ſi non quælibet pars per ſe ſtaret, ſed vna inniteretur alteri : tunc non ſtaret totū per ſe (vt ſæpe diximus) ſed ſtaret per partem non innitentem alteri. Si ergo totum ſecundū quòd totum per ſe ſtat (quia totum dicit omnes ſuas partes) oportet quamlibet partem per ſe ſtare : ita quòd ſicut totū eſt cauſa ſibi ipſi per ſe ſtandi, ita ſi tale totū haberet partes oporteret iterum quālibet eius partem per ſe ſtare. Ad hoc ergo inconueniens ducit Author in littera. ſ. quòd ſi totum per ſe ſtans habeat partes : quòd quælibet eius pars per ſe ſtabit, ſicut & totum : quod eſt inconueniens. Sequitur nihilominus ex hoc dicto: quòd non ſolū quælibet pars ſtet per ſeipſam, ſed etiam ꝙ quælibet pars ſtet per aliam partem,

In ꝓpōe 25. L.

K vt ſi totū compoſitum ex : A & B : ſtet per ſe : cōſequens eſt quòd : A ſtet per : A & per B : & quòd : B ſtet per B : & per A : quod eſt inconueniens. Nam ſtare totū per ſe (cum totum in eo ꝙ totum dicat oēm partem) eſt ſtare omnem partem per oēm partem : quod eſt inconueniens. Quod vero vlterius quęrebatur, quare ſit inconueniens quamlibet partem totius per ſe ſtare. Dici poteſt quòd implicat contradictionem quod pars per ſe ſtet ad quod inconueniens ducit Author in littera. Sed maius inconueniens eſt, & aptius contradictionem implicat : quòd non ſolum pars ſtet per ſeipſam, ſed ꝙ etiam ſtet per quamlibet aliam partem. Quod etiam ex hac poſitione ſequitur, vt eſt per habita declaratum. Propter quod impoſſibile eſt quòd ſtans per ſe ſit diuiſibile in partes. Quod autem hoc ſit inconueniens, & quòd contradictionem implicet partem per ſe ſtare, patet. Nam ſi partes per ſe ſtarent non vnirentur ad compoſitionem totius. Nam hoc modo partes to-

tum ipſum faciunt: quia vna vnitur alteri, & innititur alteri: vt poſſit totum facere. Dicere ergo totum habere partes per ſe ſtantes, eſt dicere totum non eſſe totum: quia facere partes per ſe ſtare, non eſt totum facere: ſed eſt totum deſtruere. Rurſus ſi non ſolum quęlibet pars ſtaret per ſeipſam: ſed quælibet etiā ſtaret per quamlibet, & quęlibet inniteretur cuilibet (quod ſequitur ex hac poſitione) magis eſſet hoc incōueniens: quia magis implicat contradictionem. Implicat.n.contradictionem ꝙ totum nō ſit totum, ꝙ pars non ſit pars, ꝙ potentia non ſit potentia, & ꝙ actus non ſit actus. Nā ſi quælibet pars ſtat per quamlibet partem: tunc quęlibet pars ſtabit per ſeipſam, & per aliam. totum ergo nō erit totū: quia (vt patuit) facere partes per ſe ſtare, eſt totum deſtruere. Nam per ſeparationem partium deſtruitur totū. Propter quod (vt dicebatur dicere totum habere partes per ſe ſtantes) eſt dicere totum non eſſe totum. Rurſus ex hac poſitione ſequitur, ꝙ pars non ſit pars: nam partes ſtantes per ſe non ſunt partes niſi in potentia. Tunc enim ſunt actu partes, quando actu vniuntur in toto. Pars ergo per ſe ſtans non eſt pars niſi in potentia: ſed pars innixa alteri parti & vnita ei eſt pars actu. Dicere ergo quālibet partem ſtare per quamlibet partem, eſt dicere partem ſtare per ſe, & ſtare per aliam partem. Inquantum ergo ſtat pars per ſe, non eſt pars niſi in potentia: inquantū vero ſtat per aliam partem & innititur ei erit pars in actu. Quia ergo quod eſt in potētia nō eſt: quod aūt eſt in actu illud eſt: idē erit pars & non pars, idem erit reſpectu eiuſdē totius pars in potētia, & pars in actu. Potētia ergo nō erit potentia, ſed erit actus: & actus nō erit actus, ſed erit potentia. Idē ergo reſpectu vnius & eiuſdem erit potentia & actus. Quo poſito: potentia non erit potentia, nec actus actus. Quia ergo dicens totū habens partes ſm ꝙ totum per ſe ſtare: cum totū dicat quamlibet partē: conſequens eſt, ꝙ quęlibet pars ſtet per quālibet partem quo poſito, totū non eſſet totum, nec pars eſſet pars, nec actus eſſet actus, nec potentia eſſet potentia. Verūtamen quia ſpecialiter declaratum eſt ꝙ ad hanc poſitionem ſequitur totum non eſſe totū, & partem non eſſe partem. Volumus nunc ſpecialiter declarare qūo ad hanc poſitionem ſequatur potentiam non eſſe potentiam, nec actum actum. L

¶ Sciendum ergo ꝙ ſi totum habēs partes ſcđum quòd totum per ſe ſtaret: tale totum nō poſſet habere partes quantitatiuas: quia tunc tales partes abinuicem diſtarēt quo poſito, totum ſcđum ꝙ totum nō per ſe ſtaret. Nam cum totum dicat quamlibet partem: ergo pars inniteretur cuilibet parti, & per cōſequens eſſet vnita cuilibet parti, non igitur ibi eſſet diſtātia partium, quia vbi eſt diſtantia partium non quęlibet pars cōiungitur cuilibet alij parti, tale ergo totum non erit ex partibus quantitatiuis, ſed forte ponetur eſſe ex partibus eſſentialibus, omnes aūt tales ptes ſic ſe hūt, ꝙ vna habet rōnem actus & alia rationem potentię: quia nec ex duobus in actu, nec ex duobus in potentia fit vnum eſſentialiter: ſed ſolum ex potentia & actu, ſi ergo tale totum (ſecundum ꝙ hmōi) per ſe ſtaret, quęlibet pars eius ſtaret per quamlibet partem. actus ergo ſtaret per potentiam & potentia per actū. Actus etiam reciperetur in potentia & potentia in actu. quo poſito, actus non eſſet actus, nec potentia eſſet potentia. Nam recipere eſt proprium ipſius potētię, recipi vero eſt proprium ipſius actus. Si ergo actus reciperet potentiam, actus non eſſet actus: & ſi potentia reciperetur in actu, potentia non eſſet potentia. Idem quoq; reſpectu eiuſdem eſſet cā & cātum ſecundū idem genus cauſę. Eſſet.n.idem reſpectu eiuſdem recipiens & receptum, quę omnia ſunt incōuenientia. nulla ergo ſubſtantia per ſe ſtans pōt eſſe diuiſibilis ſcđum eſſentiam, nec pōt habere tales partes in quas diuidatur. Intelligentia aūt non ponitur ſtare ſcđum oīa ſua: & ideo non oportet eā nullo mō eſſe cōpoſitam. Sed eo qđ ponitur ſtare per eſſentiā ſuam. iō oportet eam hr̄e eſſentiam ſimplicem indiuiſibilē & in compoſitam. ¶ Deinde cū dicit. M

SECVNDA Pars Principalis Commenti.

SI autem nō eſt ſimplex ſed cōpoſita, pars eius eſt melior parte, & pars illius vilior parte Ergo res melior eſt ex viliori, & res vilior ex meliori.

Pars ergo vilior habebit eſſe per meliorē,& ecōuerſo. Quoniā omnis pars eius eſt ſeiūcta ab oī parte ipſius Quare vniuerſitas nō eſt ſufficiens per ſeipſam,cum indigeat partibus ſuis ex quibus componitur. Et hoc quidem non eſt de natura rei ſimplicis,immo de natura rerum compoſitarum.

❡Poſtq̄ Author declarauit ꝙ ſubſtantia per ſe ſtans non diuiditur declarat,ꝙ talis ſubſtātia ſit ſimplex dicens(ſi aūt)ſupple ſubſtantia per ſe ſtans(non eſt ſimplex ſed compoſita, pars eius eſt melior parte,& pars illius vilior parte. Ergo res melior).i.pars melior(eſt ex) parte(viliori,& res vilior).i. pars vilior(ex meliori).q.d.ꝙ ſi ſubſtantia per ſe ſtans ponat̄ habere partes:oportet ꝙ vna pars ſit melior q̄ alia:& oportet ꝙ vna pars habeat eſſe per aliam. Et ſubdit (pars ergo vilior habebit eſſe per meliorem,& econuerſo)& ſubdit(qm̄) ſupple ſi ita eſt,ꝙ ſubſtantia per ſe ſtans ponatur eſſe compoſita(omnis pars eius eſt ſeiunta).i. eſt realiter differens(ab omni parte ipſius,quare vniuerſitas) eius.i. ipſum totū,vel ipſa ſubſtantia per ſe ſtans,quæ ponitur eſſe compoſita(non eſt ſufficiens per ſe ipſam:cum indigeat partibus ſuis ex quibus componitur)& ſubdit ꝙ(& hoc quidem non eſt de natura rei ſimplicis,)nec ſupple de natura rei per ſe ſtantis,ꝙ.ſ.indigeat partibus (immo) hoc eſt(de natura rerum compoſitarum)ſupple non per ſe ſtantium,ꝙ.ſ.partibus egeant.

O ❡Notandum autem ꝙ partes in compoſito faciunt ad eſſe ſui ipſius . Ita ꝙ vna pars facit ad eſſe alterius. Eſt etiam in compoſito vna pars melior alia: vt puta forma eſt melior q̄ꝫ materia:& vl̄r,pars quæ eſt actus eſt melior q̄ pars,quę eſt potentia. Hoc tñ non obſtante vna pars facit ad eſſe alterius:vt materia facit ad eſſe formę materialis eductæ de potentia materię. Indiget enim forma materia deferente:ita ꝙ ſine ea eſſe non poſſit. Sic ēt forma facit ad eſſe materiæ:quia(cum materia ſit pura potentia)ſine forma eſſe non poteſt. Ideo dixit Author,ꝙ ſi hmōi ſubſtantia(quæ ponitur per ſe ſtans)non ſit ſimplex,ſed ſit compoſita:in tali ſubſtantia pars eius erit melior parte:& pars melior erit ex viliori.i.per viliorem, & econuerſo. ❡Notandum etiam vim rationis in hoc conſiſtere , ꝙ ſi ſubſtantia per ſe ſtans ſit compoſita,ducetur ad hoc inconueniens ꝙ hmōi ſubſtantia,quę ponitur per ſe ſtās non erit per ſe ſtans. Nam hoc eſt per ſe ſtare non indigere partibus , vel non ſtare per

P partes,ſiue non ſtare per partem innitentem parti,ſed ſtare per ſeipſum. Quare ſi ſubſtantia per ſe ſtans ſit compoſita habebit partes ſeiunctas.i. realiter differentes:& quia ſic eſt) talis ſubſtantia per ſe ſtans(quæ ponitur eſſe vniuerſitas.i. quæ ponitur eſſe res cōpoſita) non erit per ſe ſufficiens ad ſtandum:cum indigeat partibus componentibus:& per cōſequens non erit per ſe ſtans. Arguatur ergo ſic. Quod eſt per ſe ſtans eſt per ſe ſufficiens ad ſtandum:ſed res compoſita non eſt per ſe ſufficiens ad ſtandum : quia indiget partibus componentibus: ergo nulla res compoſita eſt per ſe ſtans. Quare ſi ſubſtantia compoſita ponatur per ſe ſtans:ſequitur ꝙ talis ſubſtantia,quę ponitur per ſe ſtans non ſit per ſe ſtās, quod eſt inconueniens. ❡Notandum etiam ꝙ prima declaratio probauit, ꝙ ſubſtantia per ſe ſtans,non diuiditur per partes:quia ſi hoc eſſet quęlibet eius pars eſſet per ſe ſtans, ſicut & totum:& quęlibet eius pars ſtaret per ſeipſam,& per aliam partem. Quo poſito(vt ſupra probabatur)totum non eſſet totum,nec pars eſſet pats,nec actus,actus , nec potētia, potentia. Hęc aūt declaratio probabat,ꝙ ſubſtantia per ſe ſtans ſit ſimplex,quia aliter nō eſſet per ſe ſufficiens ad ſtandum,quia indigeret partibus componentibus. Hæc ergo declaratio negat viam compoſitiuam:quia negat ſubſtantiam per ſe ſtantem cōponi ex partibus:ſed declaratio præcedens negauit viam reſolutiuam:quia negauit ſubſtantiam per ſe ſtantem poſſe diuidi,vel poſſe reſolui in partes.

Supra in dubio ꝑcedenti.

Q ❡Dubitaret forte aliquis:Vtrum hoc ſit verum, vꝫ ꝙ in oī compoſito ex partibus eſt dare vnam partem meliorem alia. Dicendum ꝙ vt cōiter ponitur in oī compoſito ex pluribus partibus neceſſe eſt dare quendam ordinem partium: Ita ꝙ vna pars ſit melior alia. Sicut enim ab vnitate non progreditur multitudo,niſi ſecundum quendam ordinem:ita multitudo niſi

do non cōſtituit vnitatem, vel non conſtituit aliquod vnū, vel aliquod totum, niſi ſecundum quendam ordinem. Vbicunq; aūt eſt ordo conſtituentium aliquod totum, oportet ꝙ ibi ſit diſperitas: quia ex oīno æqualibus & ęqualiter ſe habentibus nunquam conſtituetur aliqđ totum. Quare (quia hmōi partes non ſunt oīno ęquales, vel quia non ſe habēt omnino eodem mō) oportet ꝙ aliquam dignitatem habeat vna reſpectu alterius, & ꝙ in hoc habeat aliquod diuinum, & aliquam meliorationem reſpectu eius quod poſſumus videre, diſcurrēdo per oēs modos compoſitionis. Nam in compoſitione corporis naturalis forma eſt excellentior quàm materia, & in compoſitione cuiſlibet corporis mixti ſemper prędominatur aliquod elementum, cuius elementi motum ſequitur ipſum mixtum, in corpore vero aīalis eſt vnum membrum nobilius alio. Ex materia ergo & forma conſtituitur elementum, ex elementis aūt conſtituitur mixtum ſimilium partium: ex mixtis aūt varijs conſtituitur organicū corpus, vt corpus aīatum, quod eſt diſsimilium partium. In compoſitione ergo elementi eſt pręſtantior forma: in compoſitione vero corporis mixti ſimilium partiū eſt pręſtātius & dominatur aliquod elementū, in cōpoſitione aūt corporis aīati eſt vna pars pręſtantior & nobilior alia in ipſa etiam quantitate, vt ſi aliquid ſolum componitur ex partibus quantitatiuis: vt puta paries ex ęqualibus lapidibus, erit ibi aliqua excellentia: quia erunt ibi aliqui lapides inferiores, & aliqui ſuperiores. ꝙ ſi totum cōpoſitum iaceat, & partes eius habeāt æqualem ordinem in vniuerſo: adhuc erit ibi aliqua excellentia, quia aliquę partes erunt propinquiores principio illius magnitudinis, & aliquæ remotiores. R

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis quid facit ad propoſitum ꝙ ſi ſubſtātia per ſe ſtans eſſet compoſita quòd eius vna pars eſſet melior, & alia vilior, & ꝙ melior ſtaret per viliorem, & econuerſo. Dicendum ꝙ Author intendit hoc probare. ſ. ꝙ ſubſtantia perſe ſtans non poteſt eſſe compoſita. Nam illa ſubā dicitur per ſe ſtans quæ ſtat per ſe ipſam, non illa quę ſtat per partem innitentem parti. Si ergo ſubſtantia per ſe ſtans poneret compoſita, quia haberet vnam partem meliorem alia & hēet vnam partem exiſtentem per aliam: quia pars melior exiſtit per viliorem & econuerſo, vt fuit in notabilibus declaratum, cōſequens eſſet hoc poſito, ꝙ ſubſtia perſe ſtans non ſtaret per ſe, ſed ſtaret per partem exiſtentem per partem, vel ſtaret per partem innitētem parti. Talis ergo ſubſtantia nō eſſet per ſe ſufficiens ad ſtandū: ſed ſtaret per partes componentes, & ſe inuicem iuuantes. ¶ Deinde cum dicit. S Supra. O.

IAM ergo conſtat ꝙ omnis ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex, & non diuiditur. & quia non recipit diuiſionem & eſt ſimplex non eſt recipiens corruptionem, neque deſtructionem. T

¶ Epilogat circa determinata dicens (iam ergo conſtat ꝙ omnis ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex) vt dixit hæc declaratio ſecūda (& non diuiditur) vt probauit declaratio prima, & ſubdit (& quia) ſupple talis ſubſtātia (non recipit diuiſionem, & eſt ſimplex) vt declaratum eſt in propōne iſta (non eſt recipiens corruptionem neq; deſtructionem) quia. ſ. ſubſtantia talis non eſt generabilis neq; corruptibilis, vt declarauerunt propōnes præcedentes: ex dicto. n. huius propōnis (vt quia ſubſtantia per ſe ſtans eſt ſimplex & indiuiſa) infertur quod dicebatur in propoſitionibus pręcedentibus videlicet quòd ſubſtantia ipſa per ſe ſtans ſit incorruptibilis, & indeſtructibilis. ſ. ppō. 25. & 26.

PROPOSITIO VIGESIMANONA.

OMNIS ſubſtantia ſimplex ſtans eſt per ſeipſam ſcilicet per eſſentiam ſuam.

¶ Poſtquam Author determinauit quòd ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex. hic (vt dicebatur) probat conuerſam eius, videlicet ꝙ ſubſtantia

ſimplex ſtet per eſſentiam ſuam. Circa quod duo facit: quia primo præmittit huiuſmodi propõnem. Scd'o ſubiungit propoſitionis declarationem ibi(nam ipſa eſt creata.) ¶ Dicit ergo ꝙ(omnis ſubſtantia ſimplex ſtans eſt per ſeipſam.ſ.per eſſentiam ſuam.).

¶ Dubitaret forte aliquis: Q'o dicatur ſubſtantia ſimplex ſtare per ſe pſam, ſiue per eſſentiam ſuam. Dicendum ꝙ in hoc dicto,cum dr̃: ſubſtantia ſimplex eſt ſtans per ſeipſam: vel fit vis in hoc verbo ſtans,vel in hoc qđ dr̃ per ſeipſam. Si fiat vis in hoc verbo ſtans, ſubſtantia talis eſt ſubſtantia immobilis. Nam illæ ſubſtantię ſunt ſtantes,quę immobiliter ſe hñt: aliæ vero ſubſtantię,quæ mouentur pñt dici fluxibiles,& tpales. Hoc autem modo

Boetius. loquitur Boetius de ſtatione,& motu:quum dicit,ꝙ nunc ſtans facit æternitatem,nunc vero currens,& fluens facit tpſ. Ea ergo quę menſurantur æternitate(ſiue menſurent æternitate ſimplr̃,ſiue æternitate participata)pñt dici ſubſtantię ſtantes: quia nunc ſtans facit æternitatem:ſed illa quę menſurantur tpe pñt dici ſubſtantiæ mobiles, & fluxibiles: quia nunc currens,& fluens facit tpſ. Sed ſi fiat vis non in hoc qđ dr̃ ſtans,ſed in hoc qđ ſubiũgitur per ſe:Tunc ſubſtantia per ſe ſtans eſt ſubſtantia ſimplex:quia ſubſtantia cõpoſita non ſtat per ſe,ſed ſtat per partem innitentem parti. Vnum tñ iſtorum ſequitur ad aliud: quia ſubſtantia quę ſtat,& quę eſt immobilis,oportet ꝙ ſtet per ſe,& ꝙ ſit ſimplex. Sicut etiam ſubſtantia,quæ eſt ſimplex,& quæ ſtat per ſe oportet,quòd ſit immobilis.

B ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis. Vtrum ſit verũ quòd aliqua ſubſtãtia ſtet per ſe,vel ſit per ſe ſufficiens ad ſtandum:& vr̃ ꝙ nulla ſubſtantia(loquendo de ſubſtantia creata)ſit per ſe ſufficiens ad ſtandum:quia oĩs talis ſubſtantia indiget influentia cauſæ primæ ergo &c. Dicendum,quòd per hoc quòd dicimus ſubſtantiam aliquam per ſe ſtare non excludimus influentiam cauſę primæ. Subſtantię.n. ſimplices,& formę ſeparatę dñr per ſe ſtare:quia p ſe hñt relationem ad cãm primam:& quia(ſm hunc Authorem)ſibi ipſis ſunt cã talis relationis:cum hoc tñ totum qđ hñt acceperunt à cã prima effectiue,ſed exiſtentiam quam hñt accipiunt per relationem quam hñt ad cãm primam. Et quia ſibi ipſis ſunt cã(formaliter loquendo)hmõi relationis:ideo non indigent materia ſubſtentante,ſed dñr per ſe ſtare. Declarandum eſt igitur q'o ſubſtantiæ immateriales ſunt ſibi ipſis cã ſuæ relationis. Dicendum ergo ꝙ hic Author non negat hmõi ſubſtantias eſſe compoſitas ex eſſentia, & eſſe. Credidit tñ quòd eſſe eſſet ſolum aliquid conſequens eſſentiam. Vt eo ipſo ꝙ eſſentia requirit determinate tale eſſe,eſt oĩo inſeparabilis ab illo: quia qñ potentia determinate

T reſpicit actum,vr̃ eſſe(pri ſe loquendo) inſeparabilis ab illo actu. Nihil ergo (ſm hanc viam,corrumpetur,& deſtruetur per ſeparationem eſſentiæ ab eſſe,quia eſſentia,& eſſe dñt talem potentiam,& talem actum,quòd vnum determinate reſpicit aliud. Si ergo quęrimus

C deſtructionem in rebus,op3 in ipſa eſſentia compõnem quærere:vbi eſt inuenire potentiã non determinate reſpicientem actum. Sicut p3 de rebus materialibus corruptibilibus, vbi materia non determinate reſpicit hanc formam,vel illam: immo exiſtens ſub vna appetit eſſe ſub alia. Quòd ſi ſic eſſet quòd nullo modo poſſet eſſe deſtructio rei ex ſeparatione eſſentię ab eſſe: ſed ſolum ex ſeparatione vnius partis eſſentiæ ab alia, ſicut contingit ex ſeparatione materię à forma. Tunc in rebus immaterialibus,& in formis per ſe exiſtentibus relatio ad cãm primam(vt ſunt effectus eius)fundaretur in ipſa eſſentia formæ ſcđm ſe: forma.n; ſcđm ſe eſſet fundamentum talis relationis. Eſſe aũt eſſet ſolum quid cõſequens eſſentiam: non autem faceret ad hoc, ꝙ eſſentia ſubijceretur tali relationi. Quo poſito,eſſentia talis rei cauſatę eſſet quoddam neceſſe eſſe formaliter:licet hanc neceſſitatem eſſendi hr̃et ab alio effectiue. Eſſet.n.(ſcđm hanc hypotheſim)quęlibet forma ſeparata ſibi ipſi cã ſuæ relationis:ſicut fundamentum eſt cã fundati in ipſo. Nos aũt hoc non dicimus.ſ.quòd relatio ad cãm primam(per quam res cauſata eſt effectus eius)fundetur in aliqua eſſentia cauſata per ſe. Et vt loquamur de eſſentijs rerũ immaterialium, in quibus maiorem h3 difficultatem:dicemus,quòd relatio ad cãm primam(ſcđm quam intelligentia eſt effectus eius)non fundatur in ipſa eſſentia ſcđm ſe:ita quòd hmõi eſſentia ſecundum ſe ſit fundamentum talis relationis:& eſſe habeat ſolum ſicut aliquid conſequens eſſentiam.

Quia tunc(vt dicebatur)hmōi eſſentia eſſet ſimplr̄ neceſſe eſſe,non effectiue,ſed formalr̄. Hoc aūt poſito impoſſibile eſſet intelligentiam cadere ab hmōi relatione: ſed quia quādiu hr̄et talem relationem,eſſet effectus primi,& non poſſet ei contingere deſtructio: ideo(vt dicebamus)ipſa eſſet quoddam neceſſe eſſe. Qd̄ ſatis innuebat Author in Commento. 26. propōnis,vbi dixit ꝙ(non fit corruptio cauſati,niſi per ſeparationem à ſua cā) & ſubiūxit, ꝙ(quamdiu res pendet per ſuam cām retinentem,& ſeruantē ipſam,nec perit,nec deſtruitur.) Si ergo relatio ad cām primam(prout intelligentia eſt effectus eius)fundaretur in ipſa eſſentia intelligentiæ ſcd̄m ſe:ita ꝙ ipſa eſſentia intelligentiæ eſſet fundamentū: & per ꝯ̄ns cā talis relationis:impoſſibile eſſet intelligentiam non pendere per cām primam, & nō hr̄e relationem ad ipſam. Propter qd̄ oīno impoſſibile eſſet, eam adnihilari. Non n. poſſet intelligentia denuo acquirere talem relationem,nec poſſet eam in perpetuū perdere.Nam ſuppoſita inuariabilitate eius ad qd̄ refertur(vt.ſ.dicebamus)non acquiritur,vel perditur relatio,niſi per acquiſitionem,vel per amiſſionem fundamenti. Vt ſuppoſita inuariabilitate parietis albi,qd̄ eſt ſimile albo parieti non amittit hmōi ſimilitudinem,niſi per amiſſionem albedinis:& qd̄ non eſt ſimile non poſſent talem ſimilitudinem acquirere, niſi per acquiſitionem albedinis. Et quia eſſentia intelligentiæ non pōt ſeparari à ſeipſa, nec pōt ſeipſam acquirere,nec ſeipſam perdere. Ideo eſſet ipſa intelligentia æterna: & impoſſibile eſſet eam adnihilari. De neceſſitate.n. conſequeretur eſſentia intelligentiæ,ꝙ eſſet effectus primi. Igitur quaſi quadam naturali neceſſitate penderent res à primo,& potiſſime intelligētiæ. Eſſent.n. cauſata ſequentia primum quaſi vmbra ſequitur corpus. Nam ſuppoſita luce & corpore,quadam quaſi naturali neceſſitate vmbra ſequitur corpus: quia eſt effectus eius. Sed nos non ſic dicimus. Et oēs difficultates euadimus ponendo intelligentiā compoſitam ex eſſentia,& eſſe. Nec hoc ſufficit:quia & author huius libri(vt ex verbis ſuis pʒ) expreſſe hoc ſapit. Ponit.n. intelligentiam compoſitam eſt forma,& eſſe:vt pʒ in cōmento propōnis quartæ. Dicemus ergo intelligentiam cōpoſitam ex eſſentia,& eſſe: & dicemus, ꝙ relatio(quam hʒ intelligentia ad cām primam,vt eſt effectus eius) non fundatur in ipſa eſſentia intelligentię ſcd̄m ſe,ſed vt eſt coniuncta ſuo eſſe. Nam hoc modo eſſentia intelligentiæ eſt effectus primi: prout.ſ. accipit ab eo eſſe. Quare ſi non poſſumus ſaluare eſſentiam intelligentiæ eſſe effectum primi,niſi quia accipit ab eo eſſe: Oīo cogimur ponere ꝙ relatio quam hʒ ad cām primam non fundatur in ipſa eſſentia ſcd̄m ſe,ſed vt eſt coniuncta ſuo eſſe. Ex hoc aūt clare patere pōt,qūo intelligentia per volūtatem primi pōt creari & adnihilari:qūo pōt denuo hanc relationem acquirere,& qūo pōt eam perdere. Nam ſi hmōi relatio (ſcd̄m ꝙ intelligentia eſt effectus primi) fundatur in eſſentia eius,vt eſt coniuncta ſuo eſſe:qd̄ oīo agimur ponere:quum hoc ſit creare:& hoc ſit effectus producere,facere eos eē.Quia ergo eſſentia eſt realr̄ differens a ſuo eſſe:pōt hmōi eſſe ꝑdere, & denuo ipſum acquirere,ꝑm voluntatē primi. Et ideo pōt denuo incipe eſſe effectus primi, & pōt denuo creari,& ꝑ ꝯ̄ns adnihilari,q̄ oīa (ꝑm hanc poſitā veritatē,facilr̄ ſubſtinent: ſed ſi poneremus nō realr̄ differre eſſentiā,& eſſe quantūcunqȝ ponent differre intētione, vel rōne: poſſet forte ꝑ intellm̄ intelligi vnū non intello alio:ſicut pōt intelligi genus non intellecta aliqua eius ſpē. Sed ꝑm rem īpoſſibile eſſet vnū ab alio ſeparari. Hac. n. hypotheſi ſtante, relatio ad cām primā(ꝑm quā intelligentia eſt effectus eius) ſiue fundaret in ipſa eſſentia intelligētię ꝑm ſe,ſiue vt eſt coniūcta ſuo eſſe(quia ꝑm rem ponit idē realr̄ eēntia,& eē)nō poſſet vnū ſeparari ab alio. Propter qd̄ impoſſibile eſſet intelligētiam ꝑdere relatiōe illā. Nō poſſet ergo adnihilari,& ꝑ ꝯ̄ns nō potuiſſet creari.Dr̄ ergo aliq̄ ſubā creata ꝑ ſe ſufficiēs ad ſtādū,nō effectiue:ita ꝙ ſit ſibijpſi cā effectiua q̄re ſtet,ſʒ formalr̄: qa eſt forma ꝑ ſe ſtās nō recepta ī alio:hmōi.n.forma n̄ īdiget alio i. mā ī qua recipiat,lʒ īdigeat eē ꝑ qd̄ ꝑficit.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis de ꝓpoſitione aſſumpta in hac quæſtione:videlicet ꝙ ſi potentia determinate reſpiceret actum,quòd non poſſet ſeparari ab actu: vtrum ſit vera? vel falſa. Dicendum quòd potentiam determinate reſpicere actum poteſt intelligi duplr̄: vel quia non poteſt eſſe ſub actu contrario, vel ſub quocunqȝ alio actu: vel quia non

D

In ꝓpoſitione.26. &.

In ꝓpoſitiōe.26. p

E

Fere per totum.

F

G

poteſt ab illo actu deficere. Aliud eſt.n.non poſſe ſub alio actu exiſtere:& aliud non poſſe
ab hmõi actu deficere. Primum.n. eſt in plus q̃ ſcd'm. Nam quicquid ſub alio actu incipit
exiſtere à ſuo actu primo deficit: ſed non econuerſo quicquid à ſuo actu deficit ſub alio
actu incipit eſſe. Poſſet enim adnihilari:& tunc ſic deficeret à ſuo actu,ꝙ non inciperet eſ-
ſe ſub alio. Hoc aũt modo potentiam aliquam reſpicere aliquem actum determinate, ꝙ
non poſſit ab illo actu deficere,eſt impoſſibile, dum tñ realiter differat ab illo actu. Nam
potentia realiter differens ab actu eſt talis,ꝙ de ſe ei non competit iſte actus: cum hmõi
actus ſit aliquid ſibi ſuperadditum. Et quia de ſe non competit ei talis actus: ideo põt ab
ipſo deficere, ſed alio modo põt intelligi potentiam determinate reſpicere actum. Vt quia
H non põt eſſe ſub alio actu. Et ſic ſecundum hunc ordinem quem videmus,& ſecundũ na-
turæ curſum quælibet eſſentia reſpicit determinate ſuum eſſe:quia non poteſt eſſe ſub alio
eſſe. Nam eſſe vel reſpicit ipſam formam ſcd'm ſe, vt in ſubſtantijs ſeparatis: vel reſpicit
eſſentiam compoſitam ex materia,& forma,vt in ſubſtantijs materialibus. Eſſentia.n.com-
poſita quæ eſt ſub aliquo eſſe,hmõi inquam tota eſſentia(ſcd'm naturę curſum quem vide-
mus)impoſſibile eſt ꝙ ſit ſub ab alio eſſe. Sic & in ſubſtantijs ſeparatis forma,quæ eſt ſub
vno eſſe,non poteſt eſſe ſub alio eſſe. Vnde agens illud quod non põt producere totum,
potentiam.ſ. & actum,nec põt totum deſtruere:ſed ſolum potentiã,quæ eſt ſub vno actu,
facit ſub alio actu: hmõi eſt oẽ agens cauſatum,quod non põt deſtruere rem ſeparando eſ-
ſentiam ab eſſe(per ſe loquendo)quia tũc eſſentia,quæ eſt ſub vno eſſe poſſet eſſe ſub alio
eſſe:non aũt per ſe,& immediate poteſt hoc facere,ſed bene ex conſequenti põt. Nam ex-
poliando materiam à ſua forma,& induẽdo eam alia forma deſtruit eſſentiam compoſiti:
& deſtruendo eſſentiam compoſiti,conſequenter facit eam deficere à ſuo eſſe. Vbi ergo
eſt compoſitio non ſolum ex eſſentia,& eſſe, ſed ẽt ex materia,& forma:põt agens creatum
facere ꝙ eſſentia deficiat ab eſſe,expoliando materiam ab vna forma, & induendo eam
alia forma. Sed vbi eſt ſolum compoſitio ex eſſentia,& eſſe: nullum agens creatum poteſt
I ad hoc attingere,ꝙ talis eſſentia deficiat à ſuo eſſe. Quia cum non aliter agens creatum
producat,& deſtruat: niſi quia potentiam,quæ eſt ſub vno actu facit eſſe ſub alio actu,ideſt
quia materiam,quæ eſt ſub vna forma facit eſſe ſub alia forma. Poſtq̃ ergo non eſt ibi cõ-
poſitio ex materia,& forma,ſed ſolum ex eſſentia,& eſſe,non poterit hoc facere faciendo
materiam eſſe ſub alia forma: cum ibi non ſit materia,& forma,ſed ſolum forma. Si.n.hoc
facere poſſet,ꝙ potentia ibi deficeret à ſuo actu:cum loco potentię,& actus ſint ibi eſſen-
tia,& eſſe:faceret ꝙ eẽtia eſſet ſub alio eſſe,qd' eſt impoſſibile. Sed agens diuinũ qd' ſic
põt deſtruere,ꝙ nihil ex hoc ꝑducat: & ſic põt ꝑducere,vt nihil ex hoc deſtruatur: poteſt
rem aliq̃ ꝑducere faciẽdo eſſentiã eſſe ſub eſſe,& põt aliq̃ rem,vtputa intelligentiã deſtrue
re faciendo eã deficere ab eſſe.Agens vero nãle qd' non gñat,niſi corrũpat,& non corrũpit
niſi gñet (Non.n. plus agit,niſi quia expoliat,potentiã vno actu, & induit ipſam alio)ideo
ĩmediate eſſentiam ipſi eſſe coniungere, vel eſſe ab eſſentia tollere nõ põt.P3 ergo q̃uo po
tentia determinate reſpiciens actum,põt deficere,vel nõ deficere ab actu. ¶Deinde.c.d.

COMMENTVM Propoſitionis Vigeſimæ nonæ.

K NAm ipſa eſt creata ſine tempore, & eſt in ſubſtantialitate ſuperior
ſubſtantijs temporalibus.

¶Declarat propoſitam ꝑpõnem.ſ.ꝙ ſub̃a ſimplex ſit ſtans per ſe,ſiue per eſſentiam ſuam.
Dicebat aũt ꝙ ſtare per ſe duo dicit,dicit.n. ſtare,& dicit per ſe. Inquantum aũt dicit ſta-
Supra. A re,ſub̃am ſtantem op3 eſſe immobilẽ,ꝑut vero dicit p ſe,ſub̃am per ſe ſtantem op3 non eſſe
D compoſitã,nec gñatam ex re alia:quia tũc non ſtaret p ſe,ſ3 ſtaret per partẽ innitentẽ parti.
Tria ergo facit author: quia Primo declarat ꝙ ſub̃a ſimplex ſtet per ſe,q̃a eſt immobilis, &
ſuper tp̃alia eleuata. Scd'o oſtendit ꝙ ſubſtantia ſimplex ſtet per ſe, quia non eſt compo-

ſita nec eſt gñata ex re alia. Tertio epilogat circa determinata. Scda ibi (& ſignificatio illius) Tertia ibi (iã ergo manifeſtum eſt.) Cõtinuet autẽ ſic. bene dictũ eſt ꝙ ſuba ſimplex eſt, ꝑ ſe ſtans: quia ipſa eſt ĩmobilis & eſt ſuper tpalia eleuata.& ꝙ ita ſit patet.(Nam ipſa) ſupple ſuba ſimplex (eſt creata ſine tpe).i.non indiget tpe ad ſui eſſe, & ſubdit ꝙ (& eſt) ſupple talis ſubſtantia ſimplex (in ſua ſubſtantialitate ſupior ſubſtantijs tpalibus) ¶Notãdum autẽ ꝙ cum dr̃ ꝙ ipſa.ſ.ſubſtantia ſimplex eſt creata ſine tpe: & in ſua ſubſtantialitate eſt prior, vel ſuperior ſubſtantijs tpalibus. Hoc dictum in ſua ſubſtantialitate põt cõponi cũ ſubſtantia ſimplici: vt ſit ſenſus ꝙ ſubſtantia ſimplex in ſua ſubſtantialitate eſt ſupior q̃ ſubſtantiæ tpales, vel hoc dictum in ſua ſubalitate põt componi cum ipſis ſubſtantijs tpalibus: vt ſit ſenſus ꝙ ſubſtantia ſimplex eſt ſupior q̃ ſubſtantiæ tpales in ſubſtantialitate. Et vtrobiq; ſemper eſt ſenſus verus. Semp.n.daſ intelligi ꝙ ſubſtantia ſimplex ſubſtãtialiter ſit ſuperior q̃ ſubſtantiæ tpales: vel (qđ idem eſt) daſ intelligi: ꝙ ſubſtantię tpales ſubſtantialiter ſunt inferiores quàm ſubſtantia ſimplex. ¶Notandum etiã, ꝙ ex hoc dicto poſſet ſic argui. Quicquid eſt ſubſtantialiter ſupior ſubſtantijs corporalibus illud eſt ſubſtantialr̃ ſupra tp̃s, & eſt ſtans: quia eſt quid ĩmobile: oĩs ſubſtantia ſimplex eſt hmõi ergo &c. L

¶Dubitaret forte aliquis, vtrum oĩs ſubſtantia ſimplex, & oĩs forma ſeparata ſit ĩmobilis. Dicendum ꝙ tp̃s ſicut in ſubiecto fundaſ in motu primi cœli ſiue primi corporis. Nihil ergo eſt ſubiectum tpi, niſi ſubijciaſ motui primi corporis. Nunquã autẽ qđ eſt formalius ſubijcitur rei materiali, vel minus formali. Cum ergo ſubſtantię ſimplices q̃ ſunt formę per ſe ſtantes ſint multo formaliores corpore cœleſti, quia ſunt ipſę formæ & per conſequẽs ſunt multo actualiores oĩbus corporalibus: q̃ non ſunt formæ tm̃, ſed ſunt formæ in materia: iõ impoſſibile eſt aliquã hmõi ſubſtantiã ſimplicẽ ſubijci motui alicuius corporis. Cum.n.forma per ſe ſtans ſit ſuperior oĩ re materiali: conſequẽs eſt eam eſſe ſuperiorẽ tpe: cum tp̃s fundetur in re materiali: quia fundaſ in motu primi corporis. Sic ergo arguit Author, ꝙ ipſa ſubſtantia ſimplex eo ipſo ꝙ eſt ſimplex (quia eſt ĩmaterialis) eſt ſuperior tpe, & tpalibus ſubſtantijs. Cum ergo tp̃s per ſe ſit menſura motus: conſequẽs eſt oẽm hmõi ſubſtantiam (ĩmaterialem.ſ.) eſſe ĩmobilẽ: quia eſt ſupra tp̃s. Probatum eſt ergo ſimplicẽ ſubſtantiam eſſe ſtantẽ & eſſe ĩmobilem: quia eſt ſupra tp̃s. Vñ & in Phyſicis dr̃, ꝙ tales ſubſtãtiæ non amplius motæ mouent. Veꝝ quia ſola prima cã eſt oĩno ĩmobilis, diſtinguemus de motu. Nam q̃dam moueñ per ſe vt corpora, quædã vero moueñ per accidens, vt quæ ſunt in corpore. Nam moto corpore, moueñ per accidens oĩa quæ ſunt in eo. Motis.n.nobis moueñ oĩa quæ ſunt in nobis, vt dr̃ in topicis: aliqua vero moueñ ab intra.i.ex appetitu interiori, vt illa quę appetunt alium finẽ a ſe. Prima.n.cã (vt probatur in. 8. Phyſicæ) eſt ĩmobilis per ſe quia non eſt corpus, & ꝑ accidens: quia nõ eſt virtus in corpore, & ab intra: quia nõ moueſ ex appetitu interiori alicuius alterius finis. Quia tanquã principale obiectum prima cã nihil extra ſe intelligit, & nihil extra ſe deſiderat. Intelligentię vero & aĩę cœlorũ dñr non motæ mouere: quia non moueñ per ſe, nec peꝛ accidens: neq;.n. ſunt corpora neq; virtutes in corpore, nec formę corporales: moueñ tñ ab intra. Nam pría cã oĩa mouet ſicut amatũ & deſideratum. Ipſæ.n.intelligentię deſiderãt aſſimilari prío: & moueñ interiori deſiderio, vt aſſimileñ ei. Nihil eſt ergo ĩmune ab oĩ motu niſi ſolus Deus. Nã & ipſæ intelligẽtiæ aliquomõ moueri pñt: quia ſunt in loco diſtinctę: motus tñ ille non mẽſurabiſ tpe, loquẽdo de tpe de quo loquuti ſunt phi. loquẽdo ergo de motu, qui mẽſuraſ tpe: qđ eſt paſſio motus primi mobilis, ĩtelligẽtię ſũt ſup tp̃s, & oĩo ĩmobiles. & qa ſm̃ cõe; modũ loquẽdi de motu, nõ loquimur niſi de motu qui mẽſuraſ iſto tpe. iõ intelligentię, & vniuerſaliter aĩę cœloꝝ dñr ĩmobiles, & dñr mouere nõ motæ. Pꝫ ergo ꝙ ſubæ ſimplices ſunt ſtãtes i.ſunt ĩmobiles: quia ſunt ſupra tp̃s, & ꝑ cõſequẽs ſupra motũ. ¶Deĩde cũ dicit. M 1.phiſico rũ.T.cõ. 71. & 73. N lib. 2. ca. 21. T. c. 46. & 52.

SECVNDA Pars Principalis Commenti.

Et ſignificatio illius eſt: quia non eſt generata ex aliquo: quoniã eſt ſtans O

per eſſentiam ſuam: & ſubſtantiæ generatæ ex alio ſunt ſubſtantiæ compo-ſitæ cadentes ſub generatione.

¶Poſtquā oñdit ꝙ oīs ſubſtantia ſimplex eſt ſtans.i.imobilis, quia eſt ſupra tp̄s. In parte iſta declarat ꝙ ipſa eſt ſtans per ſe & per eſſenntiam ſuā: quia hʒ eſſentiam non cōpoſitam ex partibus, nec ex alio gn̄atam. Dicit ergo (& ſignificatio illius eſt) vʒ ꝙ ſubſtantia ſimplex non ſolū ſit ſtans, ſed etiam ſit ſtans per eſſentiam ſuā (quia) ſupple hmōi ſubſtantia (non eſt gn̄ata ex aliquo).i.non hʒ materiam partē ſui. & ſubdit (qm̄ eſt ſtans per eſſentiā ſuam). q.d.ꝙ hmōi ſubſtantia non ſit gn̄ata ex aliquo patet iſtud qm̄ eſt ſtans per eſſentiam ſuam. & ſubdit ꝙ (& ſubſtantiæ gn̄atæ ex alio ſunt ſubſtantię cōpoſitæ cadentes ſub gn̄atione) tales.n.ſubſtantiæ quę non ſunt ſimplices, non ſunt ſtantes quia cadunt ſub gn̄atione, & non ſunt ſtantes per eſſentiam ſuā: quia ſunt ſubſtantiæ compoſitę. ¶Notandum

P aūt ꝙ cum dr̄ & ſignificatio illius eſt, quia non eſt generata ex aliquo: qm̄ eſt ſtans per eſſentiam ſuam. Primū iſtorum vʒ ꝙ ſubſtantia ſimplex non eſt generata ex aliquo ſe habet vt inferens: ſed qđ poſtea ſubditur, qm̄ eſt ſtans per eſſentiam ſuam ſe hēt vt illatū. Vult n. ꝙ ex hoc primo dicto, ꝙ ſubſtantia ſimplex non eſt generata ex aliquo, concludatur.i. ſecundū dictum: qm̄ eſt ſtans per eſſentiam ſuam. Secundū hoc ergo dicemus ꝙ oē corpus (quod pōt per rōnes humanas inueſtigari) eſt mobile, & cadit ſub motu, & per conſequens ſub generatione. Et ſi non quantum ad eſſe ſimpliciter: ſaltim quantum ad eſſe in vbi, & nihil tale eſt ſtans per eſſentiam ſuam: quia quodlibet tale hʒ materiam partem ſui, & eſt generatum ex re alia.i.ex materia: & ſi non ex materia p̄iacenti, ſaltim ex concreata. ¶Notandum etiā ꝙ ad generari ex aliquo ſequunt̄ duo: vʒ non eſſe ſtans per eſſentiā ſuam, ſed hr̄e eſſentiam compoſitā: & cadere ſub generatione & motu. Ideo Author ſignā ter in lr̄a hęc duo tetigit.ſ.ꝙ ſubſtantiæ generatæ ex aliquo & ſunt compoſitæ, & ſub ge-

Procli ꝓpoſitio. neratione cadunt. ¶Notādum etiam ꝙ quantū ad primam partem ꝓbationis, vʒ ꝙ quicquid eſt ſic ſimplex, & ſic ſtans in ſua ſubſtantialitate eſt ſuperius tp̄e: ponitur propō in libro Procli: & talis propoſitio eſt ſub his verbis. Omne antipoſtaton.i.per ſe exiſtens exemptum eſt ab his quæ ſecundum ſubiectum tempore menſurantur.

¶Dubitaret forte aliquis. Vtrum aliqđ ſimplex ſit gn̄atum ex aliquo. Dicendum ꝙ illud

Q ex quo gn̄atur res. non eſt ipſa res: ſed eſt pars rei. Nō.n.eſt ipſa res: quia aliter (cum illud ex quo gn̄atur res tp̄e vel natura p̄exiſtat ipſi rei) tunc hmōi res eſſet prius q̄ eſſet, & pręexiſteret ſibi ipſi. Rurſus illud ex quo gn̄atur res eſt in potentia ad id qđ gn̄atur ex ea quia ſi eſſet actu illud: tunc gn̄atio fieret ex ente in actu. Gn̄atio aūt (vt ꝓbari hʒ in prīo

T.C. 11. de generatione) nec fit ex ente in actu, nec oīno ex non ente: ſed fit ex non ente in actu, ente autem in potentia: ſed quod eſt in potentia tale, non eſt illud. Ergo illud ex quo fit generatio non eſt id qđ inde gn̄atur: ſed eſt in potētia ad ipſum. Sed qđ eſt potētia tale, & qđ eſt in potētia ad aliqnid, ad hoc ꝙ inde fiat illud: opʒ ꝙ illi potentię ſupaddat̄ actus. Illud ergo quod gn̄atur ex aliquo, habebit aliquid p̄ter id ex quo gn̄atur, quia habebit ipſum actū ſupadditū ipſi potentiæ ex qua fit gn̄atio eius. Oē ergo tale hēt eſſentiam cōpoſitam ex potentia & actu: & nihil tale hʒ eſſentiam ſimplicē. Bene ergo dictū eſt, ꝙ nullū ſimplex eſt gn̄atum ex aliquo: alr̄.n.non hr̄et eſſentiā ſimplicē, ſed compoſitā. Et inde eſt, ꝙ

T. c. 60. ꝓbat̄ circa finē. 7. Metaph. ꝙ forma non eſt elementū, nec ex elemētis: ipſa.n.forma & ipſe actus ſupaddit̄ elemento, vel elementis, ſiue ipſi materię ex qua fit gn̄atio & eſt aliquid diuerſum ab ipſa materia & eſſentialr̄ differens ab ea Oē ergo gn̄atum ex elemēto vel ex elementis, & vl̄r gn̄atum ex aliquo hēt eſſentiā cōpoſitā: & hʒ aliquid p̄ter id ex quo gn̄at̄. Nullum ergo ſimplex eſt generatum ex aliquo: & per conſequēs nullū ſimplex cadit ſub generatione, nec hʒ eſſentiam ſuā cōpoſitam. Erit ergo ſtans, quia nō cadit ſub gn̄atione: & erit ſtans per eſſentiā ſuam, quia hʒ eſſentiam non cōpoſitam. ¶Deinde cum dicit.

R Iam ergo manifeſtū eſt, ꝙ omnis ſubſtantia ſtans per eſſentiā ſuā nō eſt niſi

in nõ tempore: quia eſt altior,& ſuperior tempore,& rebus temporalibus.

❡Epilogat circa determinata dicens (iam ergo manifeſtũ eſt ꝙ oĩs ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuã non eſt niſi in non tpe).i.ſine tpe (quia eſt altior,& ſuperior tpe,& rebus tpalibus.) ❡Not. autem ꝙ hęc oĩa vꝫ eſſe ſimplex, ſtare per eſſentiã ſuã, eſſe exemptũ a tpe, hr̃e eſſentiam non cõpoſitam vnã & eandẽ rem dicunt: quare non curat Author vnũ epilogare pro alio. Scd'um.n.propõem ꝓpoſitam epilogare debuiſſet ꝙ ſimplex eſt ſtãs per eſſentiam ſuã: ipſe tñ epilogat ecõuerſo.ſ.ꝙ ſtans per eſſentiã ſuã non cadit ſub tpe.vel poſſumus dicer̃,ꝙ iſte Author epilogat per modũ cuiuſdã illatiõis:vt inferat ſic, ſimplex nõ cadit ſub tẽpore: vt patuit ex declaratione propõis. Sed ſimplex eſt ſtãs ꝑ eſſentiã, vt dicebat̃ in ipſa ꝓpõe. ergo ſtãns per eſſentiã ſuã nõ cadit ſub tẽpore: vt dicitur in hoc epilogo.

PROPOSITIO TRIGESIMA.

A

OMnis ſubſtantia creata in tempore, aut eſt ſemper in tempore, & tempus non ſuperfluit ab ea: quoniam eſt creata, & tempus æqualiter. aut ſuperfluit ſupra tempus, & tempus ſuperfluit ab ea: quoniam eſt creata in quibuſdam horis temporis.

❡Vt dicebatur ſupra, oẽs habitudines reꝝ ſunt ẜm corruptibile & incorruptibile, ẜm ſimplex & cõpoſitum, ẜm æternum & tpale. Nulla eſt.n.res quæ non ſit aliquomõ corruptibilis vel incorruptibilis: q̃ non ſit ſimplex vel cõpoſita: æterna vel tpalis. Volẽs ergo Author vlr̃ determinare de habitudinibus reꝝ: poſtquã aliqua dixit de corruptibilibus & in corruptibilibus, de ſimplicibus & compoſitis: vult hic vltimo aliqua tractare de tpalibus & ęternis. Circa qd' duo facit, quia prĩo comparat tpalia ad tpalia in hac. 30. Propõne. Scd'o comparat tpalia ad ęterna ibi (inter rem cuius) in. 31. Propõe. Circa primum duo facit, quia circa comparationem tpalium ad tpalia primo p̃mittit quandã propõem ſecũdo ſubiungit declarationẽ eius.ibi (qd' eſt quia.) Dicit ergo ꝙ (oĩs ſubſtantia creata in tpe, aut eſt ſemper in tpe & tp̃s non ſuperfluit ab ea: qm̃ eſt creata, & tp̃s æqualiter).i.qñ ipſa ſubſtantia eſt creata, & tunc æqualiter ſe hñt. (aut ſuperfluit ſupra tp̃s,& tp̃s ſuperfluit ab ea: qm̃ eſt creata in quibuſdam horis tpis).q.d.ꝙ duplex eſt tẽporale vnum qd' reſpicit totum tp̃s, & æquatur tẽpori: ꝑꝑ quod tp̃s non ſuperfluit a tali tpali, nec ecõuerſo: Et aliud eſt temporale, quód reſpicit partẽ temporis, quia eſt creatum in quibuſdã horis tpis: & tale temporale ſuperfluit a tẽpore, & tp̃s ſuperfluit ab ipſo. ❡Notandum autem ꝙ ſubſtantia creata in tempore quę reſpicit totum tp̃s, & æquatur tempori eſt corpus ſuper cœleſte, quod (ſecundum naturæ curſum) eſt ingenerabile & incorruptibile, & eſt ſempiternum. Subſtantia vero creata in quibusdam horis tẽporis, quæ reſpicit partem temporis ſunt iſta generabilia & corruptibilia. Sed quomodo corpus ſuper cœleſte poſſit dici quid tẽporale vel ſubſtantia creata in tẽpore cum ſit intraſmutabile quantum ad eſſe, licet ſit transmutabile quantum ad vbi, in ſequenti propõne dicetur: nunc autẽ hoc ſupponatur. ❡Notãdum etiam ꝙ hanc diſtinctionem de temporali(vꝫ quòd eſt quoddã temporale quod reſpicit totum tp̃s, & quoddam quod reſpicit partem temporis)ponit Proclus in propõne. 54. ſui libri ſub his verbis. Omne quod ſecundũ tp̃s exiſtit, aut hoc eſt, eo quòd ſemper in tempore eſt: aut aliquando in parte temporis eſt hyparxim habens. quaſi dicat,quòd omne quod ſubſiſtit ſecundum tp̃s.i.omne temporale vel omne creatum in tẽpore, Aut hoc eſt, quia ſemper eſt in tempore.i.quia reſpicit totum tempus: aut quia habet hyparxim: ideſt ſubſtantiam aliquando in parte temporis.

ſ ꝓpõne. 25. F. B Proclus.

❡Dubitaret forte aliquis, de verbis poſitis in propõne hac. Nam ibi habetur ꝙ ſubſtantia quæ reſpicit totum tp̃s ęquatur tempori, & tp̃s non ſuperfluit ab ipſa,& ibidẽ habet̃ ꝙ C

ſubſtantia creata in quibuſdã horis temporis (vt illa quę reſpicit partẽ tẽporis) ſuperfluit ſupra tempus, & tempus ſuperfliut ab ea. Ex quibus verbis videntur duo implicari inconuenientia. Nam ſi ſuba quæ reſpicit totum tempus ęquatur tempori,& per ꝯñs non ſuperfluit a tpe,quia hoc eſt ęquari,non ſuperfluere.multo magis ſuba q̃ reſpicit partem tpis non ſupefluit a tpe.Rurſus videtur inconueniens ꝙ talis ſuba ſuperfluat,quia tunc excederet tp̃s,& excederetur ab ipſo, quod non videtur poſsibile. Dicendum ꝙ totum non accipitur niſi vno mõ,& ſemper accipitur ęqualiter:loquendo.n. de vno & eodem toto,non dicimus ꝙ ſit dare totum maius & totum minus,quia illud quod eſſet minus, non eſſet totum.

T.c. 63. Totum.n.hoc dicitur cuius nihil eſt extra ſumere,vt patet ex.3.Phyſiorum. q̃diu.n.habemus aliquid extra ſumere,& quamdiu reſtat aliquid accipiendum,non dum habemus totum. loquendo ergo de eodem toto ſemper accipiem9 ipſum ęquale. Sed nõ ſic loquimur de partibus eiuſdem totius,ſicut de ipſo toto.Nam partes eiuſdem totius poſſunt accipi & maiores,& minores.Quod ergo comparatur ad totum comparatur ad aliquid quod ſemper accipitur ęquale:ſed quod cõparatur ad partem ſiue ad partes cõparaꝉ ad aliqua q̃ pñt accipi maiora & minora. Quod ergo cõparaꝉ ad totum tp̃s, ſi ęquatur tempori, non ſuperfluit a tpe,nec tempus ſuperfluit ab eo,quia totum tempus ſemper dicit vnam & eadem rem.Vna aũt & eadem res reſpectu eiusdem non põt eſſe æqualis & ſuperflua. Sed qđ eſt creatum in

D quibuſdam horis tpis:& quod reſpicit partem tpis (cum hmõi partes poſſint accipi aliæ & aliæ maiores & minores, quia ſic ſe habet) non ſemper cõparatur ad vnam & eandẽ rem. Quod ergo ſi cõparaꝉ ad tp̃s,ꝙ cõparatur ad aliam & ad aliam partem tpis,põt ęquari tpi, & excedere tp̃s,& excedi a tpe.Nam poterit tantum de tpe accipi:ꝙ ęquabitur durationi illius rei. Si vero accipiatur plus de tpe excedet rem illam.poterit etiam accipi ita modicum de tempore (quia continuum eſt diuiſibile in infinitũ) ꝙ tp̃s ſic acceptum excedetur a re aliqua. Quod ergo cõparatur ad partẽm tpis,& ſuperfluit ab aliqua parte tpis, & pars aliqua tp̃is ſuperfluit ab eo,ſm ꝙ accipitur pars aliqua tp̃s maior & minor.Sed quod cõparatur ad totum tp̃s hoc habere non põt:quia non põt accipi totum tp̃s maius & minus. Solute ergo ſunt controuerſię,ſi q̃ dicta ſunt diligenter inſpiciantur. ¶Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propōnis Trigeſimæ.

E Qvod eſt,quia ſi creata ſequuntur ſe ad inuicem:& ſubſtantiã ſuperiorem non ſequitur niſi ſubſtantia ei conſimilis,nõſubſtãtia diſsimilis ei. ſunt ſubſtãtiæ ſimiles ſubſtãtię ſuperiori, ſunt & ſubſtãtiæ creatæ a quibus non ſuperfluit tẽpus, quæ asſimilãtur ſbſtãtijs ſempiternis: & ſunt ſubſtãtiæ abſciſæ a tẽpore creatæ in quibusdam horis temporis.

¶Declarat propõinem propoſitam. propter quod ſciẽdũ,ꝙ tota cã tacta in lr̃a quare op3 dare duplex tpale,v3 corruptibile & ſemptiernũ eſt, quia inter ſubas ſeparatas & iſta corpora corruptibilia op3 dare corpora media,q̃ ſunt ſempiterna:& quia oẽ corpus eſt mobile & oẽ mobile aliquo mõ ſubijcitur tpi.Ideo erit dare duplex corpus ſubctum tpi, ſm ꝙ eſt dare duplex mobile,corruptibile.ſ.& ſempiternum. Dicimus aũt oẽ corpus mobile:quia ſecundũ ea quæ ex ſenſibus haurire poſſumus,ſufficienter probari non põt eſſe aliquod corpus immobile. ꝙ ſi ex diuina reuelatione hoc habeamus:nõ eſt præſentis ſpeculationis hoc tractare. Vel dicere poſſumus ꝙ ſi eſt aliquod corpus,quod nunq̃ ſit motum,& quod nunquam mouebitur,non tñ implicaret contradictionem ſi moueretꝉ,nec etiam eſt contra rõnẽ eius, quòd poſſit moueri. In tantum aũt dictum ſit ꝙ op3 dare duplex tẽporale, vel duplicem rem ſubctã tpi.quia præter iſta corpora ſubcta tpi,quæ ſunt corruptibilia:op3 dare corpora ſubcta tpi,q̃ ſint ſempiterna,quę ſunt media inter iſta corruptibilia,& ſubas ſeparatas. Volens ergo Author probare ꝙ ſit dare duplex tale tpale,vel talem duplicem rem creatam

in tempoꝛe

In tpe'tria facit, quia Primo facit quod dictũ eſt. Scdo (quia mentionem fecerat de duplici durabilitate, vȝ æterna & temporali) dat dñiam inter hanc & illam. Tertio epilogat circa determinata. Secunda ibi (iam ergo oſtenſum eſt) Tertia ibi (iam ergo manifeſtum eſt) Circa primum quatuor facit. Nam ꝙ ſit dare tale corpus temporale ſempiternum medium inter hæc corruptibilia & ſubas ſeparatas probat primo oſtenſiue, ſecundo ducendo ad incõueniens. Tertio declarat quale ſit illud corpus medium, quarto reſumit ea quæ dixerat, & declarat intentum. Secunda ibi (non eſt ergo poſsibile.) Tertia ibi (& iſtæ quidem ſubæ) Quarta ibi (ſi ergo non ſimilantur eis.) Dicit ergo (quod eſt) vȝ ꝙ præter hæc temporalia corruptibilia, opȝ dare tpalia ſempiterna media iter iſta, & ſubas ſeparatas. quod eſt ergo. i. ꝙ cũ hmõi eſt (quia ſi creata ſequuntur ſe adinuicem). i. hñt conſequentiam & connexionẽ adinuicem (& ſubam ſuperiorem). i. ſubam ſeparatam (non ſequitur niſi ſuba ei conſimilis non ſuba diſsimilis ei.) quia ergo ita eſt (ſunt ſubã ſimilis ſubę ſuperiori). i. eſt dare ſubas temporales ſempiternas ſimiles quantum ad ſempiternitatem ſubę ſuperiori, ſiue ſeparatę. Quia ergo ſic eſt (ſunt & ſubæ creatæ a quibus non ſuperfluit tps). i. quę ſunt ſempiternę ante ſubas iſtas inferiores (quæ) ſubæ. ſ. ſempiternæ temporales (aſsimilantur ſubijs ſempiternis) ſupplę abſtractis (& ſunt ſubę abſciſæ a tempore). i. diuiſæ ſecundum certas partes temporis (creatę in quibuſdam horis temporis) erit ergo duplex tẽporalis: ſiue duplex res ſubiecta tempori: vna quę aſsimilatur ſubijs ſeparatis in ſempiternitate, & quæ reſpicit totũ tempus; & alia quæ eſt corruptibilis & quę reſpicit partem tẽporis, & eſt creata in quibuſdam horis temporis. Notandum aũt ꝙ in conſequutione duo intelligimus & ordinem & connexionem. tam. n. ratione ordinis, qnam etiam rõne connexionis præter ſubſtantias ſempiternas abſtractas opȝ dare ſubſtantias ſempiternas ſubiectas motui inter medias inter ſubſtantias illas, & iſtas ſubſtantias corruptibiles aliter. n, res creatæ non ſequerentur ſiue non haberent aſſequutionem adinuicem, hoc eſt non eſſe ordinatę, & connexæ. F

¶ Dubitaret forte aliquis q̃uo opȝ dare ſic ſubſtantias medias. Dicendum ꝙ ex ordine & cõnexione vniuerſi poſſumus hoc arguere. Ex ordine quidem reꝝ ſiue vniuerſi. Nam oẽs ſubſtantiæ creatę ſunt quaſi quidã numeri pendẽtes a prĩo tanquã ab vnitate. Vñ & formę per quas res reponunẽ in ſpẽ aſsimilantur numeris, vt patet ex quarto Metaph. Solus. n. Deus eſt vere vnus & vere ſimplex, in quo nullus eſt numerus eſſentialis, & nullus eſt numerus abſolutoꝝ, inter q̃ ſit dña realis. Oĩs autẽ res creata ab hac vnitate & ſimplicitate deficit. Si ergo ab vnitate ꝓcedit numerus binarius & quaternarius ꝓcedit & ternarius, qui eſt numerus medius inter binarium & quaternariũ hñs ſe ſcdum quendã ordinẽ ad vtrunq; quia in vnitate excedit binarium, & in vnitate excedit a quaternario. Incõnexus n. eſſet ordo numeroꝝ ſi ſtatim poſt binarium ſequereẽ quaternarius excluſo ternario. Qđ maxime in ordine vniuerſi veritatẽ hẽt. ſ. ꝙ oportet dare ſic res medias qm̃ ex excluſione talium tollereẽ congrua ꝓportio vniuerſi. Si. n. ſtatim poſt ſubſtantias ſeparatas, q̃ ſunt ſempiternę & ĩmobiles eſſet dare has ſubſtantias inferiores, q̃ nec ſunt ſempiternæ nec ĩmobiles abſq; corporibus ſup cœleſtibus medijs: tollereẽ congrua melodia, & ꝓportio vniuerſi. Sed (vt diximus) in conſequutione reꝝ vȝ ꝙ res vniuerſi ſe ſequantur, vel ſe cõſequantur nõ ſolũ notamus ordinẽ, ſed cõnexionẽ. Et ex cõnexione potiſsime arguitur intentũ. Nã hoc mõ eſt cõnexio vniuerſi: quia ſubſtantiæ medię aliquid ſapiunt, & in aliquo aſsimilantur vtriq; extremo. vt aer eſt incõnexus terræ: ſed aqua cõnectit vnum alteri. Terra. n. eſt frigida & ſicca, Aer aũt calidus & humidus. Nullã ergo ſcdum hoc conuenientiã hẽt aer cum terra ideo natura fecit aquã mediam connectentẽ terrã cum ipſo aere: ipſa. i. aqua conuenit in aere cum humiditate, cum terra vero in frigiditate. Sic etiam aqua eſt inconnexa igni, quia aqua eſt frigida & humida, ignis vero calidus & ſiccus, factus eſt ergo aer medius rõne connexionis qui cum igne conuenit in caliditate & cum aqua in humiditate. Oĩa ergo elementa ſunt connexa ſecundũ ſuum ordinẽ. Nã ignis connectiẽ aeri in caliditate, aer aquæ in humiditate. Aqua terrę in frigiditate, ſed ſi remoueretur aer, vt nõ mediaret inter ignẽ & aquã, eſſent iſta duo elementa diſſuta: & ſi remouereẽ aqua vt non mediaret inter aerẽ

G T. c. 10 H

& terram,eſſet diſſolutio vniuerſi. Sic & in propoſito ſubſtantię abſtractæ ſunt ſempiternæ & immobiles:Iſtæ vero ſubſtantiæ inferiores,nec ſempiternæ,nec immobiles ſunt. Diſſolutũ ergo eſſet vniuerſum ſi non eſſent aliquę ſubæ mediæ connectentes vtraq; hęc. Et ideo ſunt media inter ea corpora ſupercœleſtia,quę cum ſubſtantijs ſeparatis conueniunt in ſempiternitate,& cum iſtis inferioribus in mobilitate. Totum ergo vniuerſum eſt connexum ſcdm quandam conuenientiam,& aſſimilationem,quia ſubæ ſeparatę connectunt ſupercœleſtibus corporibus rōne ſempiternitatis,& ſupercœleſtia corpora iſtis inferioribus rōne mobilitatis:non tñ opꝫ ꝙ ſempiternitas intelligentiarum, & ſupercœleſtium corporũ ſit oīo vniuoca,nec ēt mobilitas cœlorum,& hoꝝ inferioꝝ erit oīo vniuoca. Hoc eſt ergo qđ author ait,ꝙ ſubæ creatæ ſe conſequuntur ad inuicem.i. habent ordinem,& cōnexionem ad inuicem. Et hoc eſt ꝙ ſubdit ꝙ ſubæ ſuperiori.i.ſubę ſeparatæ non ſequitur.i. non connectitur ſubſtantia diſſimilis,ſed ſimilis. Vt ergo ſit connexio inter has ſubſtãtias inferiores,& ſeparatas:oportet dare ſupercœleſtia corpora,quę(vt pꝫ)cum vtriſq; conueniunt:Vnde & connexionem cum eis quandam faciunt. ¶ Deinde cum dicit.

I NON eſt ergo poſſibile,vt continuētur ſubſtantiæ creatæ in quibúſdã horis tpis cum ſubījs ſempiternis:qm̄ non aſſimilantur oīo eis Subſtantíæ itaq; ſempiternæ in tpe ſunt illæ,quæ continuantur cum ſubījs ſempiternis & ſunt mediæ inter ſubas fixas, & ſubas ſubiectas tpi. Et non eſt poſſibile, vt ſubæ ſempiternæ,& quæ ſunt ſupra tp̄s ſequantur ſubas tpales creatas in tpe,niſi mediãtibus ſubījs tpalibus creatis in tempore ſempiternis.

¶ Probat hoc idem ducendo ad inconueniens. Declaratio.n. primo facta eſt oſtenſiua:vt quia vniuerſum eſt connexum,& quia ſe ſequuntur res vniuerſi, ideo eſt dare tales ſubas medias. Sed hęc declaratio ſcđa eſt ducens ad inconueniens:vt quia ſi non eſſet dare tales ſubſtantias medias eſſet vniuerſum diſcontinuatum,& diſſutum,qđ eſt inconueniens, ideo ait ꝙ(non eſt ergo poſſibile,vt continuentur).i. vt connectantur (ſubſtãtię creatæ in quibuſdam horis tpis)iſtę.ſ.ſubſtantiæ corruptibiles(cum ſubſtantijs ſempiternis.i.cum ſubſtãtijs ſeparatis,ſiue cũ intelligentijs(qm̄ non aſſimilantur oīo eis) eſſet ergo vniuerſum diſſutum,ſi non eſſet dare ſupercœleſtia corpora media. Ideo ſubdit ꝙ(ſubſtantiæ itaq; ſempiternæ in tpe).i. ſphœrę ſupercœleſtes,quę ſunt ſempiternę,& ſubiectę motui (ſunt illę quę continuantur).i.quę connectuntur(cum ſubſtantijs ſempiternis,).i.ſeparatis,(& ſunt, ſupple tales ſupercœleſtes ſubſtantię(medię inter ſubſtantias fixas) i. ſubſtantias abſtractas & immobiles(& ſubſtantias ſubiectas tpi)vel vt hꝫ alia littera (ſectas).i. creatas in tpe , & ſcdm quaſdam horas tpis . Et ſubdit ꝙ(& non eſt poſſibile, vt ſubſtantię ſempiternæ , & quę ſunt ſupra tempus ſequantur ſubſtantias tpales creatas)vel factas(in tpe).i.iſta corpa inferiora(niſi mediantibus ſubſtantijs tpalibus creatis in tempore)ſupple toto.i.(ſempiternis).q.d.ꝙ ſubſtantię ſeparatæ non pñt ſe hr̄e ad iſta inferiora,niſi mediantibus ſubſtantijs ſempiternis.i. ſupercœleſtibus corporibus. Eſt ergo ratio ducens ad inconueniens, ꝙ niſi eſſent tales ſubſtantiæ medię,non eſſet continuatio,nec connexio vniuerſi.

K ¶ Dubitaret forte aliquis qũo non eſſet connexio vniuerſi: ſi non eſſet dare tales ſubſtantias medias. Dicendum ꝙ intelligentiæ ſunt cauſę vniuerſales immobiles , & ſempiternæ. Propter quod congruum eſt,vt illud ſuper quod immediatam cauſalitatem habent aliquid participet de oībus iſtis. Hmōi aũt eſt corpus ſupercœleſte. Nam ipſum eſt ſempiternum, & hꝫ vniuerſalem cauſalitatem ſuper iſta inferiora,& ſemper mouetur vniformiter. Propter quod eſt aliquo modo immobile,ideo dr̄ octauo phyſicoꝝ ꝙ quieſcit totum,& mouet continue. Congruum.n. videtur ꝙ immobile vniformiter moueat,& ꝙ ſempiternum ab-

T. cõ.76 ſtractum ſuper ſempiternum coniunctum materiæ operationem habeat. Dignum etiã eſt

ꝙ cauſa vniuerſalis ſeparata actionem habeat immediatam ſuper cām vniuerſalem compoſitam. Iſta ergo inferiora (quia non mouentur vniformiter, & quia non ſunt cauſæ vniuerſales, nec ſeparatę, nec ſempiternæ, nec abſtractæ) non videtur congruum eſſe, ꝙ immediate moueantur, vel adminiſtrentur per ſubſtantias ſeparatas. Corpora itaq; ſupercœleſtia connectunt illas ſubas ſuperiores, cum iſtis inferioribus, & quantum ad immobilitaté, ſempiternitatem, & vniuerſalitatem. Quantum ad immobilitatem quidem: quia motus ſupercœleſtium eſt vniformis. Vnde rōne vniformitatis aliquam ſimilitudinem hńt cum ſubijs ſeparatis, quæ ſunt immobiles. Sed rōne motus aliquam ſimilitudinem hńt cum iſtis inferioribus. Rurſus hoc idem faciunt rōne ſempiternitatis. Nam iſtæ ſubſtantię ſunt ſempiternę, hńt vniuerſalem cauſalitatem, & ſunt abſtractæ: hęc aūt inferiora ſunt corruptibilia, & coniuncta materiæ. Corpa aūt ſupercœleſtia quantum ad ſempiternitatem, & vniuerſalitatem cauſalitatis cōueniunt cum illis. Quantū vero ad materialitaté cū iſtis inferioribus. L

Notandum aūt ꝙ hæc accipienda ſunt ſm congruitatem, non aūt ſm neceſſitatem: ſtultum. n. eſſet dicere ꝙ intelligentia, quæ pōt immediate mouere cœlum, non poſſit immediate mouere vnum lapidem hic inferius exiſtentem. Eſt ergo ibi aliquis modus congruitatis. ꝙ intelligentię quæ ſunt ſuprema pars vniuerſi immediate coniungatur ſupremis corporibus, non aūt iſtis inferioribus. Sed vtrum ſit ibi aliquis modus neceſſitatis in ſequentibus qōnibus apparebit. Aduertendum ét ꝙ illa quę ſunt congrua pp aliquod bonum quod inde euenit quantum ad aliquam partem, & quantum ad aliquid quod non eſſet cōgruum vno modo fiunt, & alio modo non fiunt. Vt non videtur congruum ꝙ aer immediate coniungatur terrę: & forte ſi aer, & terra non eſſent nobis viſibiles, & ſciremus aeré eſſe calidum, & humidum, Terram vero frigidam, & ſiccam: diceremus forte impoſſibile eſſe, ꝙ in aliqua parte aer immediaté coniungeretur terræ: quia tunc eſſet vniuerſum diffuſum, & inconnexum, quia aer coniungeretur terrę ad quam nullam conuenientiam hꝫ. Et tñ videmus ad ſenſum ſic eſſe. Propter ergo aliquod bonum quod inde euenit, vt propter vitam aīalium greſſibilium ſeruandam: Terra in aliqua parte ſui eſt diſcooperta aquis, vt poſſint in ea animalia greſſibilia viuere. Congruum eſt. n. ꝙ aer non immediate cōiungatur terrę, cum héat oīo oppoſitas qualitates ei: & in maiori parte creditur ſic eſſe. Nam creditur, ꝙ de terra non ſit complete diſcooperta quarta pars. Vnde nec cōplete quarta pars terræ ponitur habitabilis. Tota aūt alia terra creditur aquis cooperta. Hæc autem modica pars terræ de qua non videtur congruum ſm vnum modum, ꝙ coniungatur aeri immediate, quia hꝫ qualitates oīo oppoſitas: hoc tñ eſt congruū ſm alium modū. f. quia ex hoc ſaluaī vita aīalium greſſibilium. Sic ét in ppoſito non vr̄ congruum ꝙ ſubæ ſeparatæ imediatæ operationé héant in hæc corpa inferiora. Sꝫ pp aliqd magnū bonū qd inde euenit, qd nō eſt congruū vno mō, eſt congruū, alio mō. Hńt. n ipſæ intelligētię (quas cōi noīe appellamꝰ angelos) imediate aliq̃ oponé in iſta iſeriora corpa, ſꝫ hoc é pp magnū bonū qd inde euenit, vt pp ſaluté hoīum, qd eſt maius bonū, q̃ ſint ipſa ſupcœleſtia corpa. D.c.d. M

ET iſtæ quidé ſubæ nō ſunt factæ mediæ, niſi quia cōicant in ſubijs ſublimibus in pmanētia, & cōicant cū ſubijs tpalibus abſciſis in tpe p gñoné. Ipſæ. n. q̃uis ſint ſempiternæ: tñ permanētia eaꝝ eſt per gñonem, & motū. Et ſubſtantiæ ſempiternæ cū tempore ſimiles ſunt ſubſtantijs ſempiternis, quæ ſunt ſupra tempus per durabilitatem: & non aſſimilantur eis in motu, & generatione. Similr aūt ſubſtantiæ ſectæ in tempore non ſimilantur ſubſtantijs ſempiternis, quæ ſunt ſupra tempus per aliquem modum. N

Declarat quales ſint iſtę ſubę intermedię dicens. (Et iſtę quidem ſubę non ſunt factæ medię, niſi qa cōicant cum ſubſtantijs ſublimibus). i. ſeparatis, (in permanentia, & commu-

ſcant cum ſubſtantijs temporalibus abſciſis in tpe per gñonem).i.iſtis inferioribus ſupple in motu,& in variabilitate. Et ſubdit ꝙ(ipſæ.n. ſupple cœleſtes,ſiue mediæ ſubſtãtię (ꝗuis ſint ſempiternæ,tñ permanentia eaꝝ eſt per gñonem,& motum) q.d. ꝙ ſempiternitas quã hñt(loquendo de gñone large) eſt admixta gñoni,& motui. Et ſubdit ꝙ(& ſubſtãtiæ ſempiternę cum tpe).i.ſphœrę cœleſtes,quę vt dictum eſt hñt ſempiternitatem admixtã motui,qui menſuratur tpe:tales ergo ſubſtantiæ(ſimiles ſunt ſubſtantijs ſempiternis,quæ ſunt ſupra tps).i. ſubſtantijs ſeparatis(per durabilitatem).i. quantum ad durationem,quia durant tpe perpetuo,ſicut & illæ,(& non aſsimilantur eis in motu , & gñone) ſphærę ergo cœleſtes ſunt ſimiles ſubſtantijs ſeparatis,& eiſdem diſsimiles:ſimiles in ſempiternitate, diſſimiles vero in motu,& gñone. Et ſubdit ꝙ(ſimilr̃ aũt ſubę ſectæ in tpe)i. ſubſtantiæ inferiores,quarum duratio ſequitur tps:quia durat per aliquam perihodum,& per aliquã partem tpis. Tales itaq; ſubſtantiæ(non ſimilantur ſubſtãtijs ſempiternis,quæ ſunt ſupra tps) i.ſubſtantijs ſeparatis(per aliquem modum)ſed ſupple ſimilantur ſubſtantijs quarum ſempiternitas eſt in tpe. Subæ itaq; ſempiternæ ſcd̃m tps ſunt ſubę intermediæ:quas congruũ eſt ponere,vt connectant iſta inferiora cum ſubijs ſeparatis:qđ qũo congruitatem habeat in præcedenti qõne dictum eſt. ¶Notandum aũt ꝙ in oĩ motu eſt quædam generatio,& quędam corruptio:quia ſemp vna pars motus ibi cedit,& eſt quaſi corruptio : & poſterior pars aduenit,& eſt ibi quaſi gñatio. Corpora ergo ſupercœleſtia hñt ſempiternitatem admixtam motui:& habent eam admixtam generationi,ſecundum ꝙ generatio, & corruptio etiam in ipſo motu locali quodammodo reſeruantur.

O ¶Dubitaret forte aliquis,qũo valeat hęc conſequentia:ꝙ quia corpora ſupercœleſtia hñt ſempiternitatem admixtam motui:Ideo poſſunt connectere ſubas ſeparatas cum iſtis inferioribus. Dicendum ꝙ(vt dr̃ in 2. metaph.) opʒ imaginari mãm in re mota. Oĩa.n.mobilia habent aliquam admixtionem cum materia. Corpora ergo ſupercœleſtia quæ ſunt mobilia hñt formam in materia,ſed(vt dicit Commentator ſuper .7. metaph.) impoſsibile eſt ꝙ formæ ſeparatæ tranſmutent materiam: non.n. tranſmutat materiam(vt ipſe ait) niſi qđ eſt in materia:quod intelligendum eſt de motu ad formam,non de motu ad vbi. Huic aũt veritati ꝙ ſubſtantię ſeparatę nullo modo poſſunt veras formas inducere,nec materiã ad formam tranſmutare non ſolum aſſentiunt phyloſophi (vt patuit per Commentatorẽ) ꝙ.ſ, nullum immateriale tranſmutat materiale. Siue materiam,&(vt pʒ ẽt per phyloſophũ in eodem.7.metaph.volentem ꝙ non faciat immediate ad generationem huius indiuidui, niſi hoc indiuiduum corpus. Sed etiam ſancti huic veritati concordant. Vult.n. Auguſt. in.3.de Trinitate cap.7. ꝙ nihil poſſunt Angeli facere,niſi per adhibitionẽ ſeminũ:adeo ꝙ poſſunt coniungere actiua paſſiuis,ſed non poſſunt de ſe aliquas veras formas inducere.

T.c.12.

Circa fi-
né có. 31.

Ex t.c.28

Auguſt.

P Subſtantiæ ergo quaꝝ ſempiternitas eſt in tpe ſunt medię inter ſubas ſempiternas ſupra tps,& iſta inferiora,& connectunt hæc,& illa:quia non poſſunt ſubæ illę ſeparatę alterare per ſe iſta inferiora:alterant.n.ea ſolum mediantibus ſupercœleſtibus corporibus. Ex hoc aũt apparet quæ ſit congruitas, & quę ſit neceſsitas huius intermediationis. Congruitas quidem eſt:quia niſi pp aliquod ſpẽale bonum,qđ inde euenit,Congruum eſt ꝙ ſubę ſeparatæ ſempiternæ immediate moueant corpa ſempiterna,non aũt iſta corruptibilia: fit tamẽ præter hanc congruitatem,vt moueant,& gubernent corruptibilia iſta immediate, propter ſalutem hoĩum. Sicut præter congruitatem fit,ꝙ aer non coniugaĩ terræ mediãte aqua in tota terra habitabili pp ſalutem aĩalium greſsibilium. Sed neceſsitas ibi eſt,quia nõ poſſunt ſubę ſeparatæ(ſcd̃m hunc ordinẽ quem videmus) iſta inferiora corpa alterare ſine motu ſupercœleſtium corpoꝝ,ſicut alterãt ea mediante hmõi motu. ¶Deinde cum dicit.

Q SI ergo non ſimilãtur eis,tũc non poſſunt recipere eas neq; tãgere eas. Neceſſe eſt igiĩ vt ſint ſubæ quæ tangunt ſubas ſempiternas quæ ſunt ſupra tempus,& erunt tangentes ſubſtãtias ſectas in tempore ergo aggregabuntur per

tur per motum ſuum inter ſubās ſectas in tẽpore & ſempiternas ſubās,q̃ ſunt ſupra tp̃s: & aggregabũtur per durabilitatẽ ſuã inter ſubās q̃ ſunt ſupra tp̃s & inter ſubās q̃ ſunt ſub tpe.ſ.cadẽtes ſub gñone,& corruptione: & aggregabunt inter ſubās viles & ſubſtantias bonas, vt nõ priuẽtur ſubæ viles ſubījs bonis conueniente & continuãte,& non fit in eis permanentia neq; fixio. Alia lĩa hʒ vt nõ priuẽtur ſubę viles a ſubſtãtijs bonis oĩ bonitate & oĩ continuitati.

¶Reſumit ea quæ dixerat, & concludit intentum dicens. (Si ergo non ſimilantur eis).i.ſi iſtæ ſubſtantiæ inferiores non ſimilantur ſubſtantijs ſeparatis (tunc nõ põt recipere eas).i. influentiam eaꝶ (neq; tangere eas).i.nec recipere tactũ ab eis vt alterent per eas. Et quia ſic eſt (neceſſe eſt igitur vt ſint ſubſtantię) ſupple mediæ.ſ.ſphærę cœleſtes (quę tangunt) i.attingunt (ſubſtantias ſempiternas quæ ſunt ſupra tẽpus,& erunt) tales ſubſtantiæ intermediæ (tangentes).i.attingentes, ſubſtantias ſectas in tempore).i.iſtas ſubſtantias generabiles: quia (ergo) ſic eſt tales ſubſtantiæ cæleſtes intermedię (aggregabuntur per motum ſuum inter ſubſtantias ſectas in tẽpore & ſempiternas ſubſtantias, quæ ſunt ſupra tẽpus:& aggregabunt per durabilitatem ſuam inter ſubſtantias quę ſunt ſupra tẽpus & inter ſubſtãtias quę ſunt ſub tpe.ſ.cadentes ſub generatione & corruptione: & aggregabuntur inter ſubſtantias viles).i.inter iſtas ſubſtantias inferiores (& ſubſtantias bonas).i. ſeparatas: & ſubdit (vt non priuent ſubſtantiæ viles ſubſtantijs bonis).i.vt nõ priuent influentia ſubſtãtiaꝶ ſeparatarum (cõueniente,& continuante).i.pp corpus ſuper cœleſte quod eſt conueniens cum ſubſtantijs ſeparatis, & continuans eas cũ iſtis inferioribus: & ſubdit ꝙ (& nõ fit eis).i.iſtis inferioribus rebus (permanentia neq; fixio).q.d. ꝙ non oportet ꝙ iſta inferiora hẽant realem fixionẽ & permanentiam, ad hoc ꝙ transmutent per ſubſtantias ſeparatas: quia hmõi influentiam & transmutationẽ non recipiunt ĩmediate, ſed mediãte ſuper cœleſti corpore quod eſt ſubiectum generationi & motui modo quo diximus: quia nõ eſt ſubiectum generationi ꝓprie dictæ, ſed large. ¶Notandũ eſt autẽ ꝙ aliud eſt aggregare ſubſtantias inferiores ſuperioribus, & aliud ſuperiores inferioribus. Nam corpus cœleſte aggregat ſubſtantias inferiores ſuperioribus per motum ſm quẽ cõuenit cum inferioribus: & econuerſo aggregat ſubſtantias ſuperiores cũ inferioribus per durabilitatẽ.i.per ſempiternitatẽ per quam conuenit cum ſuperioribus. Iõ ſignanter loquutus eſt Author in littera cũ dixit: ꝙ per motum aggregant ſubſtantiæ intermedię inter ſubſtantias ſectas in tpe, & ſubſtantias ſupra tẽpus: & per durabilitatem econuerſo aggregantur inter ſubſtantias quæ ſunt ſupra tempus, & ſubſtantias quæ ſunt ſub tempore. R

¶Dubitaret forte aliquis, Vtꝝ hoc ſit vlr verum, vʒ ꝙ iſtę ſubſtantię inferiores nõ poſſint coniungi ſubſtantijs ſuperioribus quę ſunt ſupra tp̃s, niſi mediantibus corporibus ſup cœleſtibus. Dicendum ꝙ (loquendo ſm modum huius Authoris in propõe ſecunda) triplex eſt ſubſtantia ſupra tp̃s. Nam quædã eſt ſubſtantia ſupra tp̃s,& ſupra æternitatẽ,vt pria cã: quędam vero eſt ſupra tp̃s, & parificat æternitati, vt intelligentia: quędam aũt eſt ſupra tempus & attingit æternitatem vt aĩa cœli. Cum ergo quęrit vtrum ſit vliter verum ꝙ ſubſtantiæ iſtæ inferiores non poſſint cõiungi ſubſtantijs ſuperioribus ſupra tp̃s ſiue ſubſtantijs medijs ſempiternis in tpe: conſtat ꝙ hæc non eſt loquutio de coniunctione & tactu niſi ſm actionem & paſſionem: quærit ergo iſta quæſtio vtrũ ĩmaterialia quæ ſunt ſupra tp̃s poſſint traſmutare hæc materialia corruptibilia ſine corpore ſempiterno medio.i.ſine corpore cœleſti quod ponit eſſe in tpe. Et quia diſtinctionem fecimus de eſſe ſupra tp̃s: eſt facienda diſtinctio de transmutatione: quia eſt transmutatio ad formam, & transmutatio ad vbi. Rñdeatur itaq; ad quęſtionem ꝑpoſitam: ꝙ ſubſtantia ĩmaterialis quæ ſic eſt ſupra tempus, ꝙ etiã eſt ſupra æternitatem,cuiuſmodi eſt pria cã, nullo modo indiget aliqua cã inter media ad productionẽ cuiuſlibet rei, & ad agendum q̃cunq; transmutationem: ſunt n. oĩa agentia alia a primo, quaſi organa ipſius dei. Eſt .n. ipſe virtus virtutum (vt dicebat in propõe. 16. Sed ꝙ agens principale poſſit aliquid cũ inſtrumento, vel cum organo qđ

ĩ propõe ſcda.B.

S

In ꝓpõe 16. A.

non poſſit ſine ipſo, hoc iõ contingit quia aliquid hẽt organum quod non hẽt ab agente principali : vt ſi aliquis ponit corpus ſuper cœleſte mediantibus corporibus inferioribus aliquid poſſe, quod non poſſet ſine illis : hoc eſt, quiá hmõi corpora aliquid hñt quod nõ hñt a cœleſti corpore. Nã nec corpuscœleſte nec aliud agens creatũ põt totã rem pduce re, ſed in oí tali actione pſupponit materia, & qa ſm diuerſitatẽ materię, diuerſificatur & forma, cõſeques eſt ꝙ nõ quicqd põt cœlũ mediantibus iſtis inferioribus (quę pñt diſpone re materiã) põt per ſeipſum. quia aliquid hñt iſta inferiora, qđ non hñt a cœlo. Sicut quia aliquid hẽt ferrũ quod nõ hẽt a fabro : non quicqd põt faber cũ martello ferreo, põt ſine

T hmõi martello. Sed qa nihil hñt cauſata oía, qđ non hẽant a pría cã, ipſa.n.ſola eſt, diues per ſeipſam, cœtera aũt oía q̃cunq; hñt ex mutuatis ab ea hñt iõ quicqd põt pría cã mediãtibus alijs cauſis, põt per ſeipſam tñ : quia nihil hñt aliæ cauſæ qđ ab ipſa nõ hẽant. Sed ſi loquamur de eſſe ſupra tps quod parificat æternitati cuiuſmodi eſſe hñt intelligentiæ ſuperiores, & ſi etiã loquamur de eſſe ſupra tps, quod nõ parificat æternitati, ſed ſolum attingit ipſam ęternitatẽ cuiusmodi eſſe hñt intelligentiæ inferiores quas vocant cœloꝝ aías (qũo aũt verũ ſit ꝙ intelligentiæ ſuperiores parificent æternitati, & non cœloꝝ aię, vel qũo pa

1 propõe ſcda. B.C & 1 ppõe 31. K.L. rificent ęternitati intelligentiæ ſuperiores & non inferiores ſupra dictũ eſt & in ſequẽti pro põne dicet, nunc aũt in tñ dictũ ſit, ꝙ ſubſtantiæ q̃ ſic ſunt ſupra tps ſicut intelligẽtię tã ſuperiores q̃ inferiores p ſe poſſunt imutare hmõi corpora q̃tum ad motũ ad vbi, nõ aũt q̃tũ ad motum ad formã: cuius põt talis rõ aſſignari. Nã cũ ex ipſa ſubſtantia & ex ipſo eſſe poſſimus aliquid cõlectare, de ipſa actione. Nam q̃ hñt determinatã ſubſtantiã hñt determinatum eſſe, & determinatã actionẽ: & quia talia ſunt oẽs ſubſtantię creatæ. iõ talia agẽtia [ni-hil poſſunt niſi ſm determinatũ modũ, & determinatum ordinẽ vniuerſi. Solus aũt Deus qui hẽt eſſe extra hunc ordinẽ eſt id in quo reſeruat oís rõ eſſendi, iõ ſolus ipſe põt in oẽm actionẽ, & in oẽm effectũ. Et quia intelligẽtiæ non determinant ad eſſe ſenſibile, nec pluri-

A rificant per formas ſenſibiles, ex ordine tñ vniuerſi determinant ad vbi. Quia licet nõ ſint in loco ſitualr, & circũſcriptiue, ſunt tñ in loco diffinitiue & ſm determinationẽ. Determinant.n. ita ad hũc locum ꝙ nõ ad alium. Vñ & phyloſophus in. 8. phyſi. dicit motorẽ cœlo. Reſumamus ergo rõnem & dicamus ꝙ quia intelligentiæ non determinant per formã

V gñabilem & corruptibilẽ, neq; per aliq̃ aliã formã ſenſibilem : iõ non poſſunt p ſe & ime-

T.cõ.84. diate in pductionẽ talium formaꝝ, aliter.n. eſſet ponere ꝙ non determinatũ per calorem per ſe calefacere poſſet. etiã hoc eſſet ponere ꝙ agens ageret nõ ſcđum ꝙ eſt in actu, op3 n. determinari per materialẽ formã qđ debet p ſe transmutare materiã, qđ intelligendũ eſt de his quę nõ agunt niſi ſm determinatum modũ. pp qđ ſemper in talibus loquutionibus excludit actio cauſæ primę. Nõ poſſunt itaq; intelligentiæ transmutare materiã: quia non determinant per materialẽ formã, poſſunt aũt transmutare ad vbi, quia poſſunt determinatẽ eſſe in certo vbi. & ideo multa poſſunt agere in iſta inferiora mouẽdo corpus cœleſte : quę non poſſunt ſine motu talis corporis. ¶ Deinde cum dicit.

SECVNDA Pars Principalis Commenti.

X IAM ergo oſtenſum eſt ex verbis ꝙ durabilitatis duæ ſunt ſpecies, quarũ vna eſt æterna altera tẽporalis. Verũ tamẽ vna duarum durabilitatẽ eſt ſtans quieta, & durabilitas altera mouetur : & vna earũ aggregatur, & operationes eius ſunt oẽs ſimul, neq; quædam earũ eſt ante quandã, & altera eſt currens extenſa, cuius quædã operationes ſunt ãte quaſdã, & vniuerſalitas vnius earũ eſt per eſſẽtiam ſuã, & vniuerſalitas alterius eſt per partes ſuas, quarũ vnaquæq; eſt ſeiũcta ſuæ comperi per modũ primũ & poſtremum,

¶Quia mentionẽ fecerat de duplici durabilitate, ęterna.ſ.& tpali dat dr̃iam inter vtranque, & dat triplicẽ dr̃iam. Nam duratio æterna eſt quid ſtans, eſt tota ſimul, & eſt ſimplex: tpalis vero duratio eſt quid fluens, non eſt tota ſimul. & eſt diuiſa per partes. iõ ait (iam ergo oñſum eſt ex verbis).i.ex dictis (ꝙ duæ ſunt durabilitatis ſpẽs, quarũ vna eſt ęterna, altera tpalis) & ſubdit (veruntñ vna duarũ durabilitatum).ſ.durabilitas ęterna (eſt ſtãs quieta, & durabilitas altera) ſupple tpalis (mouetur) Ecce ergo dr̃ia prima ꝙ æternitas eſt duratio ſtans, tp̃s vero eſt duratio fluens & ſubdit ſecundã dr̃iam dicens ꝙ (& vna earum) ſ.durabilitatum (aggregaẽ, & eius operationes ſunt oẽs ſimul, neq; quædã earum).ſ.operationum (eſt ante quandã).i.non eſt vna earum operationum añ aliã, nec eſt ibi prius & poſterius, (& altera).ſ.durabilitas (eſt currens extenſa, cuius quędã operatiões ſunt añ quaſdam) ecce ſecũda differentia, quę eſt ꝙ ęternitas eſt tota ſimul, & nõ eſt ibi hoc ante hoc altera vero duratio.ſ temporalis nõ eſt tota ſimul. ſed eſt ibi hoc ante hoc. & ſubdit tertiam differentiã dicens ꝙ (& vniuerſalitas).i. & totalitas (vnius earum).ſ.durationum, (eſt per eſſentiã ſuam).i.eſt ſimplex (& vniuerſalitas).i.totalitas (alterius eſt per partes ſuas, quarum vna quæq;) partium (eſt ſeiuncta).i. eſt diſtincta & differens (ſuæ comperi).i.a parte qua eſt ſua cõpar.i.quæ eſt ſibi aſſociata (per modũ primum & poſtremũ). Nã hoc modo aſſociantur ſibi inuicem partes temporis: quia vna eſt prior, & altera poſterior. Ecce differentia tertia videlicet quòd æternitas eſt duratio ſimplex, tempus vero eſt duratio habens partes.

¶Dubitaret forte aliquis: qa vr̃ eſſe falſum, ꝙ ea q̃ menſurantur æternitate hẽant oẽs operationes ſimul ita ꝙ q̃dam opationũ non ſit ante quandam: vel (quod idem eſt) ꝙ vna operationum non ſit ante aliam. Nam intelligentię (ſm̃ hunc Authorem) parificantur æternitati, & (ſm̃ eundem Authorem) ſunt plenę formis. Cum ergo non poſſint intelligere ſimul per oẽs illas formas: op; ꝙ ibi ſit ſucceſſio intellectionum, eſt igitur ibi operatio ante operationem: cum intelligentia non hẽat oẽs opationes ſimul. Dicendum ꝙ ad hoc poſſet breuiter reſponderi. Nam non dr̃ hic ꝙ intelligentia hẽat oẽs operationes ſimul, ſed ꝙ duratio ęternitatis habet oẽs operationes ergo illæ quarum duratio eſt ęternitas, & quæ menſurantur æternitate hñt eſſe ſimul & non eſt ibi prius & poſterius: ſed ſic loquendo non imus ad mentem Authoris. Videtur.n.eſſe de mente Authoris, vel de intentione eius: ꝙ operationes intelligentiæ non menſurenẽ tp̃e: cum dicat eam parificari æternitati, quod non eſt verũ niſi in intelligẽtia tam ſm̃ opationem q̃ ſcdum ſubam menſuretur æternitate. Dicemus ergo, ꝙ nihil ęſt in intęlligentia quod menſuretur tp̃e proprie ſumpto, Immo quicquid eſt in intelligentia menſuratur in diuiſibili. Quælibet.n.operatio intelligentiæ eſt tota ſimul. In vna ergo & eadẽ opatione nõ eſt ſucceſſio, & ibi vna & eadem operatio menſuraẽ indiuiſibili. Sed dices ꝙ ibi opatio ſuccedit opationi. Nam ibi intellectio ſuccedit intellectioni. Nã poſtq̃ intelligentia deſinit intelligere per vnam ſpeciem. põt incipere intelligere per aliam. Sed ex hoc nõ ſequitur ꝙ intelligere intelligentiarum ſit in tp̃e proprie ſumpto. quia tempus proprie ſumptum non componitur ex indiuiſibilibus. Sed cum q̃libet opatio intelligentiarum menſuretur menſura in diuiſibili, opationem ibi ſuccedere operationi eſt indiuiſibile ſuccedere indiuiſibili: quod non facit proprie tp̃s. Sed de hac materia in q̃õnibꝰ noſtris de æuo & de angelorum menſura diffuſius loquuti ſumus. Ad p̃ſens aũt ſcire ſufficiat ſm̃ hũc Authorem ꝙ intelligentia nõ cadit ſub tp̃e, & h; oẽs opationes ſuas ſimul: non ꝙ ibi opatio ſuccedat operationi, cum de facto ſuccedat, vel cũ habeat multas formas intelligibiles quibus oĩbus non informatur ſimul. Sed ideo oẽs operationes intelligentię dñr eſſe ſimul: qa quælibet eius operatio eſt tota ſimul: in vna.n.& eadem operatione eius non cadit ſucceſſio. Ibi etiam non eſt operatio ante operationẽ: quia ibi nulla operatio habet partẽ & partem vel nullã operatio ibi eſt diuiſibilis in operationes plures, quarum vna ſit ante aliam: ſicut motus quilibet diuiditur in plura moueri. quorum vnum eſt ante aliud. Sic ergo ſaluanda eſt litera & intentio Authoris. & hoc modo reducenda eſt ad veritatem, quòd ſi aliter intellexiſſet, falſitatem haberet ſuum dictum.

parat temporalia ad ęterua. Habent.n.ſe temporalia ad æterna mediate. Nam illud quod totaliter eſt in tēpore ſe habet mediate ad illud quod ſe habet totaliter in ęternitate. Duo ergo facit, quia primo ponit hanc propõnem, vꝫ ꝙ inter rem quę totaliter eſt in ęternitate, & rem quæ totaliter eſt in tpe eſt res media: quæ ſᵐ aliquid eſt in tpe, & ſᵐ aliud in æternetate. Scđo agit de illa re media oñdens qualis ſit hmõi res media quia eſt ens & generatio ſimul, ibi (oĩs ſuƀa cadens) in vltima propõne. Circa primum duo facit, Quia primo præmittit propõnem. Secundo ſubiungit declarationem eius ibi (quod eſt quia) Dicit ergo ꝙ (inter rem cuius ſuƀa & actio ſunt in momento ęternitatis, & inter rem cuius ſubſtantia, & actio ſunt in momento tpis).i. inter rem totaliter æternam & totaliter temporalem (eſt medium & eſt illud). ſ. medium (cuius ſubſtantia) .ſ. medij (eſt ex momento ęternitatis & operatio) eſt (ex memento temporis.) Notandum aũt ꝙ hanc eandem propõnem ponit Proclus in. 106. propõne ſui libri ſub his verbis. Oĩs eius quod oĩquaqꝫ eſt æternale ſcđm ſubſtantiam & operationem, & eius quod ſubſtantiam & operationem hēt in tēpore, eſt medium quòd hac quidem eſt æternale: hac autem tempore menſuretur. Proclus.

¶ Dubitaret forte aliquis, Vtrum corpus ſupercœleſte ſit medium illud quod ſecundum ſubſtantiam eſt in æternitate, & ſecundum operationem in tpe, & vř ꝙ ſic. Nam illud menſuratur ęternitate participata de qua nos hic loquimur quod eſſet ĩ corruptibile, illud aũt menſuratur tpe quod eſt quid ſucceſsiuum Cum ergo ſubſtantia cœli ſit incorruptibilis: motus aũt eius qui eſt actus ipſius ſit quid ſucceſsiuum conſequens eſt quòd cœlum ſit illud medium, cuius ſubſtantia eſt in æternitate: quia eſt incorruptibilis: & operatio eius.i. motus ipſius, qui eſt actus eius (cum motus ſit actus mobilis) ſit in tpe, quia eſt quid ſucceſsiuum. Dicendum ꝙ corpus cœleſte non eſt hmõi medium ad quod oñdendum adducitur duplex rõ: vna ſupta ex propõne pręcedente: alia vero ex propõne nunc propoſita. Nam ſi primo conſideratur propoſitio præcedens: patet quòd corpus cœleſte non eſt ſupra tp̄s, imo æq̄tur tempori eſt.n. (vt ibi patuit) duplex tpale: vnum quod æquatur tempori & tempus non ſuperfluit ab ipſo: & hmõi tpale eſt cœlum: aliud temporale eſt illud quod eſt abſciſum in tpe, & hmõi tpale eſt res gñabilis & corruptibilis. Dĩr.n. res gñabilis abſciſę in tpe. Ad qđ intelligendum imaginemur vnam magnam virgam, & imaginemur vnũ pannum exſtenſum tantum quantum durat virga. Pannus tñ ille intelligatur abſciſus ſᵐ multas partes, quo poſito oĩs partes panni æquabuntur virgæ. Quęlibet tñ pars panni erit quid abſciſum & æq̄ꝗ parti virgæ. Sic tota ſpecies rei gñrabilis & corruptibilis, eſt quaſi quid abſciſum & æquatũ parti tpis. Cœlum ergo non eſt illud medium inter ea q̄ ſunt ſupra tp̄s, & iſta gñrabilia quæ ſunt abſciſa in tepore. Quod ſi ſic eſt nõ habebit cœlum ſubſtantiam in æternitate cum ponatur eſſe quid tpale. Hoc idem etiam põt haberi ex eadem propoſitione precedenti. Nam in præcedenti propõne diſtinguitur duplex tpale, vnum æquatũ tpi & hoc eſt cœlũ, aliud abſciſum in tempore, & hmõi ſunt iſta gñabilia. Et huic dicto ĩnititur rõ facta .ſ. ꝙ cœlũ ſit quid tēporale: ſed poſtea in cõmento illius propõnis diſtinguitur duplex ſempiternitas, vna ſupra tempus: & altera ęquata tpi. Primam ſempiternitatem habet Deus qui eſt ſupra ęternitatem & intelligentiæ quę pariſicantur ęternitati, & aĩę cœlorum que attingunt æternitatem. Secũdam aũt ſempiternitatem quæ eſt æquata tempori, & eſt temporalis habet corpus cœleſte. Quare ſi conſideretur propõ precedens & commentum eius, pꝫ ꝙ cœlum nõ eſt illud medium inter eternitatem & tempus, ſed eſt quid temporale. Rurſus hoc idem patet (vt communiter ponitur) ex verbis huius propõnis propoſitæ. Nam medium inter rem quæ eſt totaliter in æternitate, & rem quę eſt totaliter in tēpore habet ſubſtãtiam in ęternitate, & operationem in tpe. Motus aũt cœli licet ſit actus cœli, quia eſt perfectio eius: non tñ debet dici operatio cœli ſed magis eſt quædam pafsio ipſius cœli: in motu.n. ipſius cœli motor ſe habet ſicut agens, & operans, cœlum aũt ſe habet ſicut motum & paſſum. Propter hoc ergo ꝙ motus cœli menſuratur tempore, non debet dici cœlum habere operationem in tempore Primæ tñ rationes magis concludunt hoc non eſſe de intentione Authoris ꝙ.ſ. cœlum nõ ſit tale medium de quo agitur. Nam ad hanc rõnem facilis eſt reſponſio, quia & ſi motus cœ-

Margin notes: B — In ꝓpõe 30. A.B. — C — ĩ ꝓpõne. 30. F.I.

ſi debeat dici magis paſsio cœli q̃ actio eius:h3 tñ cœlum ex ſuo motu aliquam actionem, & influentiam in hęc inferiora:quę tpe menſurantur. Eſt.n. ipſum cœlum primum alterãs, non alteratum:& quia alteratio quam agit cœlum in hęc inferiora menſuratur tempore magis ẽt q̃ ipſe motus cœli,qui ſcd͂m ſe totum non menſuratur tempore, quęlibet autem alteratio hic inferius facta ſm ſe totã menſurať tpe. Poterit ergo dici actio cœli eſſe in tpe.

D ¶ Vlterius autem dato ꝙ cœlum (ſcd͂m hunc Auth.)ſit quid temporale,& nõ ſit illud medium de quo hic agitur,propter argumentum in præcedenti dubitatione factum.

¶ Dubitaret forte aliquis,quõ cœlum qď ſecundum ſubam eſt quid incorruptibile, poſsit dici ſecundum ſubam eſſe quid temporale,vel quid tempore menſurabile. Dicẽdum ꝙ ſm hunc Authorem illud dř eſſe temporale ſecundum ſubam in cuius ſubſtantia h3 eſſe tpſ: quod non vacat oĩo à proprietate loquutionis. Nam ſi illud dř eſſe ſanum in quo eſt ſanitas,& illud album in quo eſt albedo:illud quoq; dicetur temporale in quo eſt tp̃s: & illud ſecundum ſubam erit tpale in cuius ſuba erit tp̃s. Sed(vt patebit)in ipſa ſuba cœli h3 eſſe tp̃s. Eſt ergo cœlum ſcd͂m ſubam quid temporale,& ſi tp̃s ſic eſt in cœlo, & cœlũ eſt quid temporale,ɔ̃ñs eſt ꝙ cœlum ſit in tẽpore,quia(vt dř in.5.metaph.) non eſt dr̃ia interdicere ꝙ homo eſt in ſanitate,& ꝙ hõ eſt ſanus. Ergo à ſimili non erit dr̃ia interdicere,ꝙ cœlum eſt temporale,& dicere ꝙ celum eſt in tpe. Si ergo tp̃s eſt in cœlo celum eſt temporale,& eſt in tẽpore. Quòd aũt tp̃s ſit in cœlo,p3. Quia tp̃s eſt paſsio primi motus:& quia primus

1 propõ,c 31.E.& n ppõe.32. G.H.

T.c.14.

E motus eſt in cœlo:conſequens eſt ꝙ ipſum tp̃s ſit in ipſa ſuba cœli. Accidentia. n. oĩa quæ ſunt in ſubſtantia non hñt ordinem ſitualem,ſed ſolum cauſale. Quodlibet.n. accidens immediate attingit ipſam eſſentiam ſubę,& eſt in ipſa eſſentia ſubſtãtiæ. Non.n. ſic ſe habẽt accidentia ad ſubam ſicut veſtimenta ad corpus:vt quia ſcd͂m veſtimentum primum attingit:ideo dř attingere corpus,non ꝙ ſcd͂m ſeipſum attingat. Talis aũt ordo ſitualis non eſt inter formas,quę ſunt in materia,ſiue ſint accidentales,ſiue ſubſtantiales,quęlibet.n.forma attingit ipſam eſſentiam materię. Non. n. dicemus ꝙ forma ſubalis attinget immediate materiam,non aũt forma accidentalis,Ita ꝙ hmõi accidentalis forma immediate ſolũ attingat ſubſtantialem formã. Non.n.põt dici ſic,quia vbicunq; eſt forma ibi eſt materia.Quicquid ergo attingit eſſentiam formæ,attingit & eſſentiam materiæ. Eſt ergo ſolũ ordo cauſalis inter formam ſubſtantialẽ,& accidentalẽ. Quia forma ſubſtantialis eſt cã quare forma accidentalis inſit materię. Iuxta illud primi phyſicorum,materia ſubiecta cum forma eſt cã oĩum accidentium,quę fiunt in ea. Et qď dictum eſt de forma ſubſtantiali, & accidentali reſpectu materiæ,intelligendum eſt de oĩbus formis accidentalibus reſpectu ſubſtantiæ. Quodlibet.n. accidens attingit immediate ipſam eſſentiam ſubſtantię,Ita ꝙ nullus eſt inter accidentia ordo ſitus,ſed eſt ſolum ibi ordo cãlis, quia vnum accidens cã eſt quare inſit aliud accidens. Ipſe ergo motus,& ipſum tp̃s ſunt in ipſa ſuba cœli. Vnde cœlum erit tẽporale ſcd͂m ſubã,quia in ipſa ſubã cœli eſt tẽpus. Erit ẽt ipſa ſubſtãtia cœli in tẽpore, quia non refert inter dicere hoc eſt tẽporale,& hoc eſt in tẽpore. Aliquis ergo modus ꝓprię loquutionis eſt in hoc dicto,ꝙ cœlum eſt tẽporale. Et ꝙ oẽ in quo eſt tẽpus ſit tẽporale, ſiue ſit in eo tanq̃ accidẽs in ſubiecto,ſiue tanq̃ menſura in menſurato. Tanquam.n.accidens in ſubiecto eſt in motu primi cœli,& in ipſo primo cœlo,& ẽt eſt in hoc motu tanq̃ menſura in menſurato,non ꝙ menſuret totum motum ſimul,ſed quia menſurat ipſum ſm partes. In alijs aũt motibus,& in alijs mobilibus eſt tp̃s ſicut menſura in menſurato.Attñ in talibus dictis non eſt oĩs modus proprię loquutionis, nam non eſt illud tẽporale in quo eſt tp̃s quocunq; mõ,ſed proprie illud eſt tẽporale qď tempore clauditur. Sicut nõ eſt illud locale in quo eſt locus q̃locunq;,ſed illud per ſe, & proprie eſt locale qď loco clauditur. Nam locus eſt vltimus terminus continentis,locus ergo vt locus eſt in re locante,non in re locata.Hoc ergo mõ nihil in quo eſt locus ſm,ꝙ hmõi eſt locale, & contentum, ſed magis eſt continens,Sic nihil in ergo eſt tp̃s ſicut in ſubiecto eſt tẽporale,ſed magis eſt ſempiternum. Ipſum.n. ſubiectum temporis ſm ſe tẽpore claudi non põt,quia tunc extenderet ſe tp̃s vltra id in quo eſt,& accñs vltra ſuum ſubiectum,qď eſt inconueniens. Loquendo ergo

T.c.80.

F

de temporali large, ſm ꝙ id in quo eſt tps eſt tpale, cœlum ſic ſm ſubãm eſt aliquo modo quid tẽporale, non ꝙ ipſa ſubſtãtia cœli claudatur tẽpore, ita ꝙ inceperit eſſe in tẽpore, vel ꝙ finiatur in tempore, ſed quia in ipſa ſubſtãtia cœli eſt tps. Hoc ergo mõ (ſcd'm quẽ modum loquitur iſte author) cœlũ non eſt illud mediũ inter æternitatem, & tempus, quod ſecundum ſubſtantiam eſt in æternitate, & ſecundum operationem in tempore.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis, vtrum intelligentia ſit tale medium qd' ſecundũ ſubãm eſt in æternitate, & ſm operationem in tpe. Et vr̃ ꝙ ſic. Nam ſm Proclum in ꝓpoſitione 53. ſui libri: oĩs æternitas menſura eſt æternoꝝ, & oẽ tps temporalium. Et hæ duæ mẽſuræ ſunt ſolum in entibus vitę, & motus. i. eſſe, & motus. Nam viuere viuentibus eſt eſſe. Vult ergo Proclus ꝙ ſolum ſunt duę menſurę in entibus, vna quę menſurat eſſe, vt æternitas: & alia quę menſurat motum, vt tps. Quòd aũt hæ duæ ſolæ menſurę ſint in entibus, probat Proclus in Commento prędictæ propõnis. Nam quicquid menſurat durationem alicuius, vel menſurat eam totam ſimul, vel menſurat partem poſt partem: ſi totam ſimul, talis mẽſura erit æternitas: ſi vero partem poſt partem erit tps. Et quia non eſt dare medium inter menſurare hoc modo, & illo: Ideo erunt ſolum hæ duæ menſuræ in entibus. ſ. æternitas & tps. Intelligentia ergo cum non habeat oẽs ſuas opationes ſimul: quia eſt plena formis, & non intelligit per oẽs illas formas ſimul: ſed nunc intelligit per vnam formam, ſiue per vnam ſpẽm intelligibilem, & nunc per aliam. Conſequens eſt ꝙ intelligentia ſit illud medium quod ſubãm hꝫ in æternitate, & operationem in tẽpore: cum in ipſis operationibus intelligentię cadat prius, & poſterius. Et per conſequens tps. Dicendum ꝙ cum de re cõſtat de verbis modicum eſt curandum. Nulli. n. eſt dubium ꝙ accipiendo tps large, pro quacunqꝫ variatione, ſiue pro menſura rei quocunqꝫ modo variabili. Intelligentia hꝫ ſubſtantiam ſuam in æuo, ſiue in æternitate participata (quam iſte Author abſolute vocat æternitatẽ) opationes aũt ſuas hꝫ in tpe. Sꝫ tps illud eſt æquiuoce dictũ cũ iſto tpe nr̃o (vt in qõnibus nr̃is Theologicis de mẽſura angeloꝝ diffuſius diximus) ſꝫ accipiẽdo tps ꝓprie: opationes angeloꝝ, ſiue intelligentiaꝝ non ſunt in tpe. Nam nihil eſt proprie in tpe, niſi qd' hꝫ partem poſt partẽ, ita ꝙ totum tps menſuret totũ, & pars partẽ. Vbi ergo nõ eſt dare totũ hñs partes, nũ eſt ẽt dare ibi aliquid qd' ꝓprie tpe mẽſuret. In intelligentijs aũt nullũ eſt totũ qd' hẽat partẽ poſt partẽ, ſicut videmus in iſtis corpalibus in qbus motus eſt quod dã totũ hñs partẽ poſt partẽ, Ideo ꝓpriũ eſt motui ꝙ tpe mẽſuret. In intelligentijs aũt ſi accipis vnam opationem, accipis quoddã totũ, quia q̃libet res põt dici quoddã totũ, vel in parte, vel hñs partes, vel ante partes (vt. s. in ꝓpõne. 22. diffuſius diximus) ſꝫ hmõi vna, & eadẽ opatio intelligẽtiæ non hꝫ partẽ poſt partẽ, ſꝫ eſt tota ſimul. Si vero accipis plures operõnes ipſius, accipis aliqd poſt aliqd, ſꝫ nõ accipis aliqd' totũ, quia duæ operõnes ad nullum cõem terminũ copulant, vt faciãt quoddã totũ. Eſt ergo ibi dare operõnem poſt operõnem, ſꝫ nõ eſt ibi dare partẽ poſt partẽ, & ideo nõ ꝓprie eſt ibi dare tps. Si. n. vna intelligẽtia produceret hodie, & alia produceret cras, eſſet ibi dare intelligentiã poſt intelligentiã, non tñ pp hoc intelligentię menſurarent tpe, ſꝫ q̃libet intelligentia hr̃et ſuũ æuũ, & ſuam menſurã indiuiſibilẽ qua menſuraret. Sic diceret author iſte, ſi intelligentia intelligit nunc vnũ, & poſtea aliud, eſt ibi dare vnã operõnem intelligibilem poſt aliam, ſed non eſt ibi dare tps, ſed quælibet illa opatio hẽbit ſuã menſuram indiuiſibilẽ, qua menſurabit. Dr̃ia tñ eſt inter operationes ſic ſe hñtes ſcd'm prius, & poſterius, & intelligẽtias aliquas, ſi eſſent productæ ſm prius, & poſterius, quia duę intelligentię, vel plures ſic productæ, nec faciunt vnũ, nec ſunt in vno, nec reſpiciũt aliquid vnũ tanq̃ ſubiectũ. Sed oẽs operõnes vnius, & eiuſdẽ intelligentię, lꝫ non cõtinuent ad inuicẽ, nec faciant vnũ, quia nõ hñt aliquẽ terminũ copulantẽ, ſicut partes lineę, & cuiuſlibet alterius cõtinui faciunt vnũ per hmõi copulationẽ, attñ oẽs hmõi operõnes reſpiciunt vnũ aliqd tanquã ſubiectũ. Propter hoc, inter duas, vel plures intelligẽtias ꝓductas ſm prius, & poſterius (ſi ita poſſibile eſſet fieri, vel ſi ita fieret) quia certũ eſt Deo hoc eſſe poſſibile, non daremus tps, quia nõ eſſent aliquid vnum diuiſum ſcd'm prius, & poſterius, nec eſſet dare aliquid vnũ ſubiectũ in quo hmõi intelligentię reciperent ſcd'm

prius & poſterius. Sed propter operationes intelligentiæ ſibi inuicem ſuccedētes vno modo eſt dare tēmpus,& alio modo non. Non.n. eſt ibi dare tempus,eo ꝙ non ſit ibi dare aliquid vnum totum hñs partem priorem & poſteriorem, quod tpe menſuretur : quia ex illis pluribus operationibus non conſtituitur aliquod vnū totum. Eſt aūt ibi alio modo dare tps (lꝫ non proprie) quia eſt ibi dare aliquod vnum ſubiectum in quo eſt aliquid prius & aliquid poſterius,vt in ipſo intellectu intelligētię vna operatio eſt ibi per prius,& alia per poſterius. Voluit tñ Author iſte intelligentiam eſſe totaliter exemptam a tpe:quia nihil eſt in ītelligentia quod non menſuretur menſura indiuiſibili.Nam ſubſtantia intelligentiæ menſura indiuiſibili menſurat:ſic ēt & eius operatio menſurā indiuiſibilē habet. ſi aūt ibi prius & poſterius:ꝑpter tale prius & poſterius,pōt ibi poni tp̄s,& nō poni,diuerſis reſpectib9 (vt ē per habita manifeſtū vel declaratū) Author tamen iſte non poſuit ibi tp̄s (vt patuit.)

K ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis,vtrum tale medium quod ſcd̄m aliquod menſurat æternitate,& ſecūdū aliud tpe ſit aīa cœli. Et vr̄ ꝙ non quia hmōi aīa eſt quędam intelligentia, cum ergo intelligentia parificetur ęternitati,& aīa cœli parificatur æternitati. Præterea aīa cœli mouet īmobiliter, ꝑpter ergo ſuum mouere (vt quia mouet cœlum)nulla variatio accidit circa ipſam aīam. Non ergo pp hoc erit hmōi medium:quod ſcd̄m aliquid menſuratur ęternitate & ſecundum aliud tpe.Dicendum ꝙ aīa cœli ſecundū hunc Authorem eſt illud medium quod ſubām hēt in ęternitate,& operationem in tpe. Diſtinguemus ergo de operatione,ſicut diſtinguit Philoſophus in nono Metaph.quia quædā eſt operatio nō tranſiens in exteriorem materiam: alia vero eſt tranſiens & eſt perfectio rei actę, & eſt in re actioni

T. c. 16. ſubiecta. Cum ergo dicimus,ꝙ operatio aīæ.i.motoris cœli eſt in tpe,non intelligimus de actione in teriori, cuiuſmodi ē intelligere:quia illa hēt menſurā indiuiſibilē, ſicut & operatio intelligentiæ : ſed intelligimus de operatione tranſeunte in exteriorem materiā, cuiuſmodi eſt motus cœli. Talis.n.motus eſt operatio aīę mouentis: quia motus eſt motio & actio motoris. Talis.n. operatio tpe menſurat, cum ſit qd̄dam totū ſucceſsiuū hñs partem poſt partē īmꝑ per ſe in eſt motui ꝙ tpe menſuretur. Vult ergo iſte Author ꝙ aliquę ſint ſubæ ſeparatæ non habentes operationem īmediate in corpora, vt intelligentiæ ſuperiores:

L quæ nullam hn̄t operationem ſucceſsiuam,quę per ſe ſubijciatur tempori. Sed quælibet vita & quælibet operatio habent in eis menſuram indiuiſibilem. ꝑpter quod talia ſunt oīno exempta a tpe· & ideo dixit ea parificari æternitati:motores aūt orbium ſiue aīę cœlorum (quia immediatam operationem hn̄t in corpora quæ operatio eſt mouere cœlum,qui cœli motus proprie ſubijcitur tempori,& eſt quid ſucceſsiuum ſicut & tempus,quantum ad talē operationem ſunt in tempore licet quantū ad ſubſtantiā & quantū ad operationē quę eis eſt immanens ſint aliquo mō in æternitate Ideo Author poſuit hmōi aīas eſſe in orizonte ęternitatis.quia ſicut orizon eſt medius diuidens inter hemiſpheriū ſuperius & inferius, ſic aīę cœleſtes ſunt mediæ inter intelligentias quæ ſunt ſupra tp̄s, & oīa iſta corporalia quæ ſunt temporalia.Nam ipſum cœlum (ſecundū hunc Authorem) inter tꝑalia cōputatur:qd̄

ſup.d.eſ. qūo veritatem habeat ſuperius eſt expreſſum ſm ergo hūc Authorem quinq; ſunt ordines reꝝ. Nā in ſupremo ordine eſt ipſe Deus,qui eſt ſupra æternitatē. In Scd̄o vero ordine ſunt intelligentię,quę parificantur ęternitati. In tertio aūt ordine ſunt aīæ cœloꝝ, quæ naſcunt in orizonte ęternitatis, vel q̄ ſm ſubām ſunt in æternitate.Scd̄m opationē vero q̄ hn̄t ī mouēdo corpa celeſtia ſunt in tpe.ſꝫ in.4.ordine ſunt corpa cœleſtia q̄ ſunt tꝑalia ęquata tpi a quib9 nō ſupfluit tp̄s.In.5.aūt & vltimo ordine ſūt iſta corpa inferiora ꝑducta ī qbuſdā horis temporis. Ex iſtis aūt quinq; ordinibus reꝝ poſſēt formari tres propōnes. Quaꝝ prima

M. eſt iſta inter rem quæ eſt ſupra ęternitatem (cuiuſmodi eſt Deus) & rem quæ naſcitur in orizonte æternitatis (cuiuſmodi eſt anima cœli) eſt res media:quæ parificatur æternitati,vt intelligentia. Secunda vero propoſitio eſt iſta quam pręmanibus habemus. videlicet quòd inter rem cuius ſubſtantia & actio eſt in momento ęternitatis (cuiuſmodi eſt intelligentia quæ parificatur ęternitati, & inter rem cuius ſubſtantia & actio eſt in momento temporis (cuiuſmodi eſt cœlum quod eſt quod temporale æquatum tempori) eſt res media.ſ.anima.

cœli,quę

cœli, quę ſubſtantiam hēt in æternitate, & operationem in tpe. Tertia autē propō virtualiter cōtinetur in propōe p̄cedenti, quę talis eſt. Inter rem quæ ſm ſubſtantiā eſt ſupra tp̄s, & operationē hēt in tpe (cuiuſmodi eſt aīa cœli) & rem q̄ eſt abſciſa in tpe, non ęquata tpi (cuiuſmodi ſunt iſta gn̄abilia) eſt res media, quæ eſt in tpe & ęquata tpi, vt cœlum. Satis.n. hęc continebaṫ in propōne p̄cedenti, vbi innuebaṫ ꝙ inter res ſempiternas quæ ſunt ſupra tp̄s (cuiuſmodi ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ) & iſta gn̄abilia q̄ ſunt abſciſa in tpe ſunt res ſempiternæ medię tpales, vt ſphęrę cœleſtes. Quod vero arguebaṫ ꝙ aīæ cœli quędam intelligentiæ ſunt. Dici debet: ꝙ operatio eaꝝ (vt ſunt intelligentię) eſt ipſum intelligere, qđ non eſt ſucceſſiuū nec cadit ſub tpe: ſed vna & eadem talis operatio ſemper hēt menſurā ſimplicē & indiuiſibilem. Sed operatio eaꝝ (vt ſunt aīæ cœlorum) eſt motus cœli, qui eſt quid ſucceſſiuū & quid tpe menſurabile: hanc ergo operationem aīa cœli dr̄ hr̄e in tpe: qđ vero vlterius addebaṫ: ꝙ aīæ cœlorum nō motę mouent: debet dici ꝙ ex hoc ꝙ mouent cœlos, non mouent ex ſe, vel non hn̄t motum in ſua ſubſtantia: iō pp hoc operatio q̄ eſt in earum ſub̄a non menſuratur tpe: ſed operatio trāſiens in exteriorē materiam (cuiuſmodi eſt motus cœli) tpe menſuraṫ: & ſi non ſm ſe totum (quia motus cœli ſm ſe totum ęquaṫ tpi) menſuratur tn̄ tempore ſm ſuas partes. Eſſet autē vlterius Dubitandum, quid appellet hic Author momentum æternitatis, & quid momentum tpis. Et vtrum appellet idem momentum æternitatis quod ęternitatem, & idem momentum temporis quod tēpus. Sed de hoc in ſequenti propoſitione queretur. ¶Deinde cum dicit. N

COMMENTVM Propōnis Trigeſimæ primæ.

QVod eſt, quia res cuius ſub̄a cadit ſub tpe.ſ. quia tēpus cōtinet eā, eſt in oībus diſpoſitioībus ſuis cadēs ſub tpe. Quare & eius actio cadit ſub tpe, qm̄ qn̄ ſub̄a rei cadit ſub tpe, tūc proculdubio eius actio cadit ſub tpe. O

¶Præmiſſa propōe declarat eam. Circa qđ quatuor facit. Quia prio ſupponit quandā veritatem vȝ, ꝙ ſi ſubſtantia cadit ſub tpe ꝙ & operatio. Secundo ex hmōi veritate ꝓpoſita vel ſuppoſita declarat propōem propoſitam. Tertio veritatē q̄ ſuppoſuerat probat & manifeſtat. Quarto & vltimo epilogat circa determinata. Secunda ibi (res autē cadens) Tertia ibi (īpoſſibile nanqȝ eſt.) Quarta ibi (manifeſtum ergo eſt.) Dicit ergo (quod eſt) vȝ ꝙ ſit dare talem rem mediā inter æternū & tpale (quia res cuius ſub̄a cadit ſub tpe.ſ. quia tempus continet eam, eſt in oībus diſpōnibus ſuis cadens ſub tpe. quare & eius actio cadit ſub tpe: qm̄ qn̄ ſubſtantia rei cadit ſub tempore, tunc ꝓculdubio eius actio cadit ſub tpe) Ecce ergo veritas quā proponit & ſupponit. vȝ ꝙ qn̄ ſubſtantia rei cadit ſub tēpore, oportet ꝙ res illa ſub oībus diſpoſitionibus ſuis cadat ſub tēpore. ita ꝙ & eius actio cadat ſub tempore. ¶Notandum aūt ꝙ cadere ſub tpe ſecundum oēs diſpōnes, eſt cadere ſub tpe ſecundum ſub̄am, & ſecundum actionē. Res ergo quę hēt ſub̄am in tēpore: quia cōſequēs eſt ꝙ etiam habeat actionem in tempore. iō dr̄ eſſe ſm omnes ſuas diſpōnes in tempore. ¶Dubitaret forte aliquis vn̄ valeat hæc conſequentia ꝙ ſi ſub̄a eſt in tpe, ꝙ & actio. Dicendum ꝙ pp quod vnumquodqȝ tale & illud magis. Sub̄a autem nunq̄ eſt in tpe niſi per actionē: vt iō ſub̄a dr̄ eſſe in tēpore, quia hēt aliquā operationem ſucceſſiuā ſubiectā tpi. Ipſa.n. ſub̄a cum ſit de gn̄e permanentium, eſt tota ſimul: operationē autē pōt hr̄e ſucceſſiuam, ſiue ſit operatio eius tanq̄ actio, ſiue tanq̄ paſſio: ſicut motus cœli dr̄ operatio cœli, quia eſt operatio aīę, quam ſuſcipit paſſiue cœlum. Tota ergo rō quare ſub̄a pōt eſſe in tpe eſt ipſa operatio q̄ eſt in ſub̄a: eſt.n. in tpe. Quare ſi non eſt ſub̄a in tēpore, niſi pp operationem: bene dictū eſt ꝙ ſi ſub̄a eſt in tpe, ꝙ & operatio. Res ergo q̄ hēt ſub̄am in tēpore dicitur ſecundum oēs ſuas diſpoſitiones eſſe in tempore: quia hmōi res tam ſecundum ſubſtantiam q̄ ſecundum operationem eſt in tempore. ¶Deinde cum dicit. P

SECVNDA Pars Principalis Commenti.

Q RES aũt cadẽs in tpe in oĩbus ſuis diſpoſitionibus, ſeiũcta eſt a re cadēte ſub æternitate in oĩbus ſuis diſpōnibus. Cōtinuatio aũt non eſt niſi in rebus ſimilibus: neceſſe eſt, igitur vt ſit res aliqua tertia media inter vtranque cuius ſubſtãtia cadat ſub æternitate, & ipſius actio cadat ſub tempore.

¶ Suppoſita quadã veritate declarat ꝑpōem ꝑpoſitã dicens. ꝙ (res autẽ cadẽs ſub tpe in oĩbus ſuis diſpōnibus ſe iuncta eſt a re cadente ſub æternitate in oĩbus ſuis diſpōnibus) & quia ſic eſt (cōtinuatio aũt non eſt niſi in rebus ſimilibus) iō concludit dicens (neceſſe eſt igiẽ vt ſit res aliqua tertia media inter vtranq;) rẽ.ſ.inter rem oĩo æternã, & rem oĩo tpalem (cuius).ſ. rei tertiæ (ſubã cadat ſub æternitate & ipſius).ſ.tertię rei (actio cadat ſub tpe) q.d.ꝙ res oĩo ęterna valde eſt ſeiũcta, nec pōt cōtinuari cũ re oĩo tpali. Ne ergo vniuerſum ſit diſcontinuũ, opꝫ dare rem hñtem ſimilitudinẽ cum vtraq;. habebit.n.iſta res tertia aliquid æternum, & aliquid tpale ꝑp quod habebit ſimilitudinem cum vtraq;, & continuabiẽ cum vtraq;. ¶ Not. aũt ꝙ (ſicut in ꝑcedenti propōne probabaẽ ꝙ inter res ſempiternas ſupra tp̃s) cuiuſmodi ſunt ſubæ ſeparatę, & res corruptibiles in tpe, ſicut ſunt iſta gñabilia (ne eſſet diſcontinuatio vniuerſi) oportebat dare res ſempiternas in tpe, ſicut ſunt corpora cœleſtia, q̃ rōne ſempiternitatis aſſimilanẽ ſubijs ſeparatis, & rōne tpalitatis aſſimilanẽ iſtis inferioribus, vt cōtinuarent hęc cũ illis. Sic ꝓbat iſta ꝑpō quòd inter rẽ oĩquaq; æternã, & rem oĩquaq; tpalem opꝫ dare rem mediã, q̃ ſit aliqualr̃ æterna, & aliqualr̃ tpalis, vt continuet hanc cum illa. ¶ Not. etiam quòd cōtinuatio iſta non fit niſi per aſſimilationẽ quia agẽs aſſimilat ſibi paſſum, Si ergo eſſet oĩmoda diſſimilitudo nō fieret actio nec paſſio. & quia illud qđ eſt oĩquaq; æternũ, eſt valde diſſimile & valde ſeiũctum ab eo qđ eſt oĩquaq; tpale: iō vt ſit continuatio vniuerſi, & vt poſſit eſſe actio & paſſio in rebus: opꝫ dare rem mediã participantẽ cum vtroq;, & hñtem aliquid in tempore, & aliquid in æternitate. Quantũ autem valeat hæc ratio, & quomodo ſit actio & paſſio in rebus, & qualr̃ materialia trãſmutent in materialia in queſtionibus ꝑcedẽtis ꝑpōnis eſt diffuſius per tractatũ.

R ¶ Dubitaret forte aliquis, ad quid deſeruiat veritas ꝑmiſſa (vꝫ ꝙ qñ ſubã eſt in tpe ꝙ etiã actio eſt in tpe) ad hãc declarationẽ ꝙ opꝫ ponere talẽ ſubam mediam. Dicendũ quòd res menſurata diuiſa eſt in duo, in ſubam.ſ.& operationẽ. Vñ & menſura diuiſa eſt in duo, in æternitatẽ.ſ.& tp̃s, duo ergo ſunt ex parte mẽſuratoꝶ, & duo ex parte menſuraꝶ. quatuor ergo modis poſſet cōparari res menſurata ad menſurã, vꝫ quòd hẽt vtrunq; in ęternitate tã ſubam q̃ operationẽ, vel quia hꝫ illud vtrunq; in tpe, vel quia hꝫ alterum in ęternitate, & alterum in tpe, & hoc duplr̃. quia hmōi res menſurata, ſi hꝫ vnũ in tpe & alterum in ęternitate: vel habebit ſubam in æternitate, & operationẽ in tpe: vel econuerſo habebit operationẽ in ęternitate, & ſubam in tpe. Sed iſte modus vltimus eſt ĩpoſſibilis. Impoſſibile eſt n.(vt ſupponebaẽ & declarabiẽ) ꝙ ſubã alicuiꝰ rei ſit ĩ tpe, & opatio ĩ æternitate: qa tũc eſſet opatio melior q̃ ſubã. Cũ ergo dr̃ ꝙ inter rẽ hñtẽ ſubam & operationẽ in ęternitate, & inter rẽ hñtem ſubam & operationẽ in tpe opꝫ dare rẽ tertiã mediã hñtem alterum in æternitate, & alterũ in tpe: ne crederetẽ res talis tertie media hr̃e ſubam in tpe & operationẽ in æternitate, ſupponebatur hoc eſſe ĩpoſſibile. Propter qđ iſta res tertia media habebit ſubſtantiam in æternitate, & operationem in tempore. ¶ Deinde cum dicit.

TERTIA Pars Principalis Commenti.

S IMpoſſibile nãq; eſt ꝙ ſit res alia tertia cuiꝰ ſubã cadat ſub tpe & eiꝰ actio ſub æternitate: ſic.n.eiꝰ actio eēt melior ſubã ipſiꝰ: hoc aũt eſt ĩpoſſibile.

¶Veritatẽ quã ſuppoſuerat ꝓbat: ſuppoſuerat.n.ꝙ qñ ſubſtantia rei cadit ſub tpe. Et iõ probat ĩpoſſibile eſſe ſubſtantiã rei eſſe in tpe,& actionem eius nõ eſſe in tpe, ſed in æternitate dicens.ꝙ (ĩpoſſibile nanq; eſt ꝙ ſit res alia tertia).i.vt iſta res alia quæ ponit̃ tertia (cuius ſubſtãtia cadat ſub tpe, & eius actio ſub æternitate,ſic.n.eius actio eſſet melior)vel eſſet maior & altior (ſubſtãtia ipſius).i.q̃ ſuba ipſius (hoc aũt eſt ĩpoſſibile).q.d.ꝙ iſta res tertia quę ponitur media,& quæ habet aliquid in ęternitate, & aliquid in tempore,non poteſt hr̃e ſubſtantiam in tempore, & actionem in æternitate: quia tunc eſſet actio eius melior q̃ ſubſtantia eius. Quod eſt inconueniens & impoſſibile. opꝫ ergo ꝙ ſit econuerſo. T

¶Dubitaret forte aliquis quid appellet hic Author rẽ eſſe meliorem & maiorẽ. Dicendũ ꝙ rem eſſe meliorẽ vel maiorem appellat eſſe minus dependentẽ. Nam quanto res eſt minus dependens tanto eſt altior, melior,& maior. In his.n.q̃ nõ mole magna ſunt,idẽ eſt eſſe maius quod eſſe melius. Non aũt hic loquimur de magnitudine molis,ſed de magnitudine bonitatis. Vñ aliqui textus hñt ꝙ eſſet actio maior q̃ ſuba, aliqui vero ꝙ eſſet melior: qđ pro eodẽ eſt accipiendũ. Redeamus ergo & dicamus ꝙ eſſe rẽ maiorem vel meliorem appellat eſſe minus dependentẽ. Cũ.n.magis dependeat tpalia, q̃ æterna: ſi ſubſtãtia eſſet in tpe, & actio in ęternitate, ſubſtãtia eſſet peior q̃ actio: quia eſſet magis dependens, qđ eſt ĩpoſſibile. Nã cum ſubſtãtia ſit cã actionis, & nõ econuerſo: cũq; cauſatũ dependeat a cauſa, & non econuerſo: impoſſibile eſt ꝙ ſubſtantia magis depẽdeat quàm actio. Propter quod impoſſibile eſt ꝙ ſubſtantia ſit in tempore,& actio in æternitate. ¶Deĩde cũ dicit.

Manifeſtum ergo eſt, ꝙ inter res cadentes ſub tẽpore cum ſuis ſubſtãtiis & actionibus, & ſuis diſpoſitionibus, & inter res quarũ ſubſtantiæ & actiones ſunt cadentes in momẽto æternitatis ſunt res cadẽtes ſub æternitate per ſuas ſubſtantias, & cadentes ſub tpe per operationes ſuas,ſicut oñdimus. V

¶Epilogat circa determinata dicens (manifeſtũ ergo eſt ꝙ inter res cadentes ſub tpe cum ſuis ſubſtantijs,&) ſuis (actionibus, & ſuis diſpõnibus, & inter res quarũ ſubſtantię & actiones ſunt cadentes in momento æternitatis,ſunt res).ſ.mediæ (cadentes ſub ęternitate per ſuas ſubſtãtias,& cadẽtes ſub tpe per operationes ſuas,ſicut oñdimus)ſiue ſicut oñſum eſt.

PROPOSITIO Trigeſima ſecunda.

Omnis ſubſtantia cadens in quibuſdã ſuis diſpõnibns ſub æternitate, & in quibuſdã ſuis diſpõnibus ſub tẽpore eſt ens & generatio ſimul. A

¶Qm̃ Author in p̃cedẽti propõe dixerat ꝙ opꝫ dare rẽ mediã, quę ſm̃ aliquid ſit in æternitate, & ſm̃ aliquid ſit in tpe: iõ nunc agit de hm̃oi re media oñdens qualis ſit & dicẽs ꝙ eſt ens & gñatio ſimul. Et quia hæc eſt propõ vltima: iõ vt cõnectat finẽ cũ principio,& vt imponat finẽ dictis. Principium aũt huius libri fuit a cã primaria q̃ eſt plus influens q̃ ſecunda: iõ redit in cõmento huius ꝓpõis ad cãm primã, oñdens ꝙ oĩa depẽdent ab ipſa:ex quo ſequit̃ ꝙ ipſa plus agat quàm oĩa alia, & per ꝯñs ꝙ plus influat. Tria ergo facit. Quia p̃io Præmittit ꝓpõnem. Secundo ſubiungit ꝓpõnis declarationẽ. 3. vt ĩponat finẽ dictis, & vt coniungat finẽ principio redit ad cãm primam oñdens qũo oĩa dependent ab ipſa. Secũda ibi (oĩs.n.res)Tertia ibi (iã ergo manifeſtum eſt ex hoc.)Dicit ergo ꝙ (oĩs ſubſtãtia cadẽs in quibuſdã ſuis diſpõnibus ſub æternitate, &) cadens (in quibuſdam ſuis diſpõnibus ſub tpe eſt ens & gñatio ſimul).q.d.ſi quis vult ſcire qualis ſit iſta res media, quæ hẽt aliquid in æternitate & aliquid in tpe: dicimus ꝙ eſt talis vꝫ ꝙ eſt ens & gñatio ſimul. qđ qũo ſit intelligendum in declaratione patebit. ¶Notandum aũt ꝙ hanc eandẽ ꝓpõnem ponit Proclus: & eſt. 107. Propoſitio ſui libri. ſub his verbis. Omne quod hac quidẽ æternale eſt, hac autem temporale, & ens eſt ſimul, & generatio. Proclus.

¶Dubitaret forte aliquis, quia Author in p̃cedẽti ꝓpõne mentionẽ fecit de momẽto ęter- B

nitatis & de momento tpis. hic aũt mentionem facit de æternitate & tpe vtrum pro eodem accipiat momentũ æternitatis & æternitatẽ,& momentũ tpis & tps. Dicẽdum ꝙ(ſm quoſdam) ſic eſt intelligẽda pcedens ppõ. Inter rẽ cuius ſubſtãtia & actio eſt in momento ęter nitatis.i.in ęternitate,& inter rem cuius ſubſtantia & actio ſunt in momẽto tẽporis.i.in tpe.
T.c.105. Sed hoc ſtare nõ põt.ſ.ꝙ tps rñdeat tanq̃ menſura tã ſubæ ꝑ actioni. Nã (vt dr in. 4. Phyſicorũ in cap. de tempore) nunc temporis menſurat mobile, tps aũt menſurat motum. Momentũ ergo temporis, ſiue nunc tpis rñdet tanq̃ menſura ipſi mobili,ſiue ipſi ſubſtãtię, tps vero rñdet tanq̃ menſura ipſi motui, ſiue ipſi actioni. Qđ ſic declarat. Nam opꝫ menſurã eſſe conformem & vnigeneam menſurato. Sic.n. videmus ꝙ motus eſt iſte fluxus mobilis: mobile aũt ſiue ſubſtantia rei mobilis eſt id quod fluit. Sic etiam ſe habet nunc & tempus. Nam nunc fluens cauſat tempus:ita ꝙ tps eſt fluxus ipſius nũc. Nunc vero eſt id quod fluit. Nunc ergo conforme eſt ipſi mobili:quia eſt id quod fluit,ſicut & mobile:& tps eſt conforme ipſi motui:quia eſt ipſe fluxus ſicut & ipſe motus. Immo realr eſt idẽ tps ꝙ motus primi mobilis. Vna.n.& eadem res(vt eſt actus primi mobilis eſt motus)& vt eſt numerus prioris & poſterioris eſt tps. Ipſa.n.prius & poſterius in motu, vt ſunt numerata ab aĩa cõplent
C rationem temporis. Et ſicut realiter eſt idem tempus & motus, ſic realiter ſunt idem nunc tpis & ſuba rei mobilis.eadem.n.res vt ſubijcitur primo fluxui tãquam actui,eſt ſubſtantia mobilis,& eſt primum mobile quod fluens cauſat motum,vt vero ſubijcitur illi fluxui tanq̃ numero prioris & poſterioris,ſic eſt nunc tpis quod fluens cãt tempus (vt in quæſtionibus nřis de angelorum menſura diffuſius diximus. Nunc aũt in tantum dictum ſit ꝙ ſicut ſe hẽt nunc ad tps,ſic mobile ad motum:& ſicut tps menſurat motum,ſic nunc tpis menſurat mobile. Cum ergo dicit Author rem aliquam habere ſubam & operationem in momento tpis non põt ibi accipi momentum tpis pro tpe,vt ſit ſenſus:ꝙ ſuba & operatio menſurentur tpe quia qñ operatio menſuratur tpe,opꝫ ꝙ ibi operatio ſit motus & ſit in fieri, & ſi motus mẽſuratur tpe,ſiue ſi operatio hmõi menſuratur tpe,ſubſtantia q̃ agit & mouetur menſurabit nunc tpis. Ergo iſta duo.ſ.ſubſtantia & operatio nec menſurantur tpe nec momento tpis. Sed ſi actio menſuratur tempore ſubſtantia menſurabitur momento temporis. Et quod dicimus de tempore & de momento temporis intelligendum eſt de ęternitate,& de momento ęternitatis. Cum ergo quæritur qũo accipiat Author in pręcedenti propoſitione momentum temporis & momentum æternitatis. Debet dici ꝙ nec accipit determinate momentum tpis pro tempore,nec determinate pro nunc temporis,ſed accipit indiſtincte ad hoc,& ad illud, vt ſiue menſuretur tẽpore,ſiue nunc tpis dicat menſurari momento tpis. Sic etiam momentum æternitatis accipit indiſtincte ad æternitatem & ad nunc ęternitatis. Nam ſic tps menſurat actum ſucceſsiuum, ſiue motum, & nunc temporis menſurat ſubſtantiam ſubiectam motui:ſic æternitas menſurat actũ ꝑmanentẽ vt menſurat eſſe vel(ſm hunc Auth.) menſurat opationẽ nõ ſucceſsiuã,nũc aũt ęternitatis mẽſurat ſubam ſubctã illi eſſe ſiue illi opatiõi.
¶ Vlterius forte dubitaret aliquis Vtrum (accipiendo momentum temporis pro ipſo nunc
D temporis) poſsit dici ꝙ res aliqua habeat ſubam & operationem in momẽto temporis: quia hẽt hęc & illa ĩ nunc tẽporis. Dicendum ꝙ põt diſtingui,duplex menſura propria.ſ. & radicalis,vt ſi aliqua menſurat aliquid,& menſura illa reducitur ad aliam menſuram pñs eſt rem illam habere duplicem menſuram,vnam ꝓpriam qua menſuratur, & aliam radicalẽ ad quã reducitur menſura eius. Cum ergo quæritur, Vtrum res aliqua poſsit hẽre ſubam & operationem in momento tpis.i.in nunc tpis. Si intelligatur tanquam in menſura propria,hoc nõ eſt poſsibile:quia ſuba rei mobilis tanq̃ menſurã propriam hẽt nunc tpis, ipſa aũt operatio, ſiue ipſe motus tãquam menſurã ꝓpriam hẽt tẽpus. Si aũt aliqua operatio hẽret ꝓ menſura nunc tpis,non eſſet ꝓprie opatio nec motus, ſꝫ eſſet finis operationis,& motus,eſſet.n. illud opatũ eſſe nõ opari,vt opari eſt diſtinctũ ab opatũ eſſe opatio ergo vt opatio,& vt ẽ motꝰ hẽt pro menſura ꝓpria tps,pro menſura tñ radicari põt hẽre nũc tpis. In ipſo.n.nũc tpis radicat ordo pręteriti & futuri,vñ dr eſſe tps. Non.n.eſt tps nec aliqđ aliud ſucceſsiuum,quia ſit ſimultas ſuarum partium,ſed quia eſt ordo ſuarum partium. Ideo quamuis nõ ſit de tpe
E niſi nunc dr tñ eſſe tps,quia eſt ordo partium tpis. Ex quo.n.eſt ipſum nunc, eſt & per pñs
ordo

ordo pręteriti ad futurum qui fundať in ipſo nunc. Vñ inueniemus nos pluries dixiſſe, ꝙ eſſe permanentium eſt in ſimultate partium,ſucceſsiuorum vero in ordine partium.Secũdo E
reducitur tp̃s ad nunc temporis non ſolum quantum ad illud in quo radicatur, ſed ẽt tanꝗ ad illud a quo cãtur,quia (vt ſæpius diximus) nunc fluens cãt tp̃s. Tertio reducitur tp̃s ad nunc tpis tãꝗ ad illud a quo menſurať,menſurať.n.tp̃s per ipſum nunc tpis (vt dr̃ in.4. Phi ſycorum) quia tunc imaginamur tp̃s qñ imaginemur ipſum inter duo nunc hñtia ſe ſecun- T.c.103.
dum prius poſterius.Et ſm illa duo nunc menſuramus tp̃s.quia hoc eſt menſurare rẽ.i.ſcire quantitatem rei.(vt pȏt patere ex ideo Metaph.) ſcd̃m aũt iſta duo nunc ſe habentia ſm prius & poſterius,ſcimus quãtitatẽ tpis,vt ſcd̃m ꝙ appræhẽdimus vnũ nũc magis diſtare ab T.c.2.&3
alio,ſic dicimus quãtitatẽ illius tpis eſſe maiorẽ,& ſcd̃m ꝙ minus dicimus eã eſſe minorem. Operatio ergo & motus ſunt in nũc non tanquã in menſura propria,ſed tãꝗ in menſura radicali:quia tp̃s qđ eſt menſura ꝑpria opationis & motus ad ipſum nũc reduciť tanꝗ ad radicem,tanꝗ ad eam,& tanꝗ ad menſurã eius. Ergo aliquid pȏt hẽre ſubãm & operationem in momento tpis i.in nũc tpis:ſ; ſubãm hẽbit in nũc tpis tanꝗ i menſura ꝑpria,opationẽ vero hẽbit in nũc tpis tanꝗ in menſura radicali,ſed ꝙ ſubãm & operationem aliqd poſſit hẽre in nunc tpis tanquam in menſura ꝑpria non eſt poſsibile,vt pręcedens quæſtio declarabat.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis vtrũ res aliqua ſubãm & opationẽ poſsit hẽre inmomẽto F
æternitatis.i in nũc æternitatis. Dicendũ ꝙ alr̃ loquẽdo eſt de mẽſura permanẽte,& alr̃ de mẽſura ſucceſsiua,nam menſura permanens eſt tota alr̃ de mẽſura ſucceſsiua,nã mẽſura ꝑmanẽs hoc.n.eſt de ratiõe ꝑmañtis ꝙ hẽat ſimultatẽ partiũ,& inde ẽ ꝙ menſura permañs ẽ tota, qñcũq; eſt ſuũ nũc,vt tota æternitas eſt cũ ſuo nũc æternitatis,menſura aũt ſucceſsiua nõ hẽt partes ſuas ſimul,ſed hẽt eas ſucceſsiue & ꝑut ordo tpis ręſeruať i nũc tpis:nõ eſt aũt tp̃s in ipſo nunc ſcd̃m ſe accepto, ſed in fluxu eius. Vñ quod fit in nũc,nõ dr̃ fieri in tpe,nec e conuerſo. S; tota ęternitas eſt qñcunq; eſt nunc æternitatis. Cum ergo quæritur vtrũ aliꝗ res habeat ſubſtantiam & operationem in nunc æternitatis,ſi intelligať hẽre hoc & illud in nunc ęternitatis tanꝗ in propria menſura.dr̃ ꝙ non,quia ſic menſura menſurat actum, nunc vero menſurę menſurat ſubãm ſubſtractam actui. Sed ſi ſit ſenſus vtrum poſſit in nunc ęternitatis hẽre ſubãm & operationem non tanquam in aliquo qđ ſit propria menſura vtriuſq; ſ; quia nunc & idem ſcd̃m rem rationem aſsiſtit vtriq;. Sic verum eſt qđ diciť.Nam l; vnum & idem nunc tpis ſcd̃m rem & rõem non aſsiſtat toti tpi: ita ꝙ illud qđ fit i tpe nõ fit in nũc tpis.Vnum tñ & idem nũc ęternitatis (idem dico ſcd̃m rem & rationem) aſsiſtit toti ęternitati: ita ꝙ illud qđ fit in ęternitate fit in nunc æternitatis. Propter qđ ſi operatio fit in æternitate fiet & in nunc ęternitatis. Res ergo poteſt habere ſubſtantiam & operationem in nuncæternitatis:ſed ſubſtantiam habebit in nunc æternitatis: tanquam in menſura propria, operationem vero habebit in nunc ęternitatis, & tanquam in eo quod aſsiſtit ęternitati, & menſuræ proprię. Vel poſſumus hanc quæſtionem ſoluere,ſicut & primã: quia ſicut tp̃s reducitur ad nũc tpis tanquã ad radicẽ:ita ẽt & æternitas reduciť ad nũc æternitatis (ſicut & eſſe reduciť ad ſubã) tãꝗ ad illud i quo radicať hẽt.n.ſe ęternitas ad nũc ęternitatis:ſicut eſſe ad ſubã,& ſicut tp̃s ad nũc tpis.Res ergo aliꝗ hẽre pȏt ſubã& opat.õem i nũc ęternitatis, ſ; ſubã hẽbit i tali nũc tãquã i mẽſura ꝑpria o.pationẽ vero tãꝗ i mẽſura radicali &aſsiſtẽte.

¶ Vlterius forte dubitaret aliquis,vtrum permomentum eternitatis & permomẽtũ tpis poſſimus intelligere æternitatem tp̃s:vt dicamus ꝙ res aliqua hẽt ſubãm & operationem in momento ęternitatis: quia hẽt vtrumq; in ęternitate:& ꝙ res aliqua habeat ſubãm & operationem in momento tẽporis,qua habet vtrumq; in tempore. Dicendum ꝙ rem aliquam hẽre ſubãm & operationem in tpe non eſt poſsibile (vt prima quęſtio declarabat) quia nunquã ſubã menſurať tpe tanquam propria menſura, ſed nunc tpis, ſicut etiam ſubã in æternitate tanꝗ propria menſura non menſurať æternitate,ſed nunc ęternitatis. Pȏt ergo tpale habere operationem in tpe tanquam in propria menſura,ſubãm tñ nõ pȏt habere in tempore,tanquam illud quod proprie menſuraťtpe:pȏt tñ habere ſubſtantiam in tpe tanquam illud qđ ſubijcitur tpi. Nam quicquid ſubijcitur alicui & denominatur ab illo,& dr̃ eſſe in illo.Vt ſi hoc ſubijcitur ſanitati dr̃ eſſe ſanus,& eſſe in ſanitate. Nam (vt ſupra allegauimus ex.5.Me-

Digitized by Google

taph.) non refert dicere hominem eſſe ſanum & eſſe in ſanitate. Si ergo oñdere poterimus
T.c.14. ꝙ tͤps ſit in aliqua ſubſtantia oñſum erit ꝙ ſubſtantia ſit in tpe. ꝙ aũt ſic ſit patet. Nam tͤps eſt
in motu cœli, motus aũt cœli eſt in ipſa ſubſtantia cœli ergo & tempus erit in ipſa ſubſtan-
In ꝓpōe. tia cœli. Nam (vt diximus) oĩa accidentia attingunt ipſam ſubſtantiam: ita ꝙ nullus eſt inter
31.E. ea ordo ſitus, ſed ſolus ordo cãlis. Ipſe ergo motus & ipſum tempus ſunt in ſubſtantia cœli
& per ꝯñs ſubſtantia cœli in tpe. Accipiẽdo ergo momentum tpis pro tpe põt res aliq̃ hére
H ſubſtantiam & operationem in momento tpis in tpe quia operationem habebit in tpe, tan-
quam illud quod propriæ menſurać tpe: ſubſtantiam aũt habebit in tempore tanquam illud
quod ſubijcitur operationi vel motui, & tempori opȝ tñ accipere operationẽ rei large, vt di
catur operatio, vel quę a re agitur, vel quę in re agitur. Secundum quem modũ motus cœli
eſt operatio animæ cœli & ipſius cœli aĩę quidã cœli tanquam rei a talis motus agitur cœli
vero tanquam rei in qua agitur. Erit ergo cœlum ſecundum hoc quid temporale large ꝓut
dicitur temporale oẽ illud quod ſubijcitur tempori vel tanquam ſubiectũ, vel tanquã men-
ſuratum ſiue ſit ſempiternum, ſiue temporale, ſiue corporale & quod dictum eſt de tempore
reſpectu temporalium, verum eſt de ęternitate reſpectu æternorum. Inuenitur.n. ęternum
cuius ſuba & operatio ẽ in momẽto æternitatis.i.in ęternitẽte, alr̃ tñ & alr̃: quia operatio eiꝰ
eſt in æternitate tanq̃ in ꝓpria mẽſura, ſed ſuba eſt in ęternitate, quia æternitati ſubijcitur.

I ¶ Vlterius forte dubitaret aliquis. Vtrum aliqua res cauſata habeat operationem in ęterni
tate, loquendo de operatione ſua naturali, & de æternitate participata. Dicendum eſt, ꝙ in
telligentia quantum ad operationem illam, qua intelligit ſe ipſa menſuratur ęternitate, ſiue
æuo quia nũquã ab illa operatione cadit. Intelligentia itaqȝ habet hmõi operationẽ in ęter-
nitate ſiue in ęuo tãquã id qđ mẽſurać ęuo ſubã aũt hẽt ĩ ęuo tãq̃ id qđ mẽſurać nũc æui, &
ſubijcić ſuæ opatiõi, & ſuo ęuo Sȝ ſi loq̃mur de operatiõibꝰ alijs vtrũ mẽſurenć ęternitate, ſi
ue euo, credimꝰ de intẽtione huius Auth. fuiſſe, ꝙ q̃libet opatio ĩtelligẽtiæ mẽſurećuo ſiue
ęternitate. Nos tñ in nr̃is quæſtionibus de menſura angelorum ſubſtinuimus operationes in
telligentiarum menſurari tempore. Sed quia auriale eſt ſubſtinere Authores vna cum dicto
nr̃o ſaluabimus huius Authoris intentum. dicemusqȝ non eſſe diſcordiam niſi in verbis, ſi di
camus operationes intelligentię æternitate & tpe menſurari. ꝙ aũt poſſit taliũ operationũ
ęternitas eſſe menſura, ſic declarać. Nam propter magis vel minus durare diceret iſte Auth.
non variatur ratio menſuræ, ſed bene ꝑꝑ eſſe vel non eſſe totum ſimul. Si.n. motus fuiſſet ab
æterno & in æternum duraret, non menſuraretur niſi tpe. Et ſi hodie crearetur vna intelli-
gentia & cras adnihilareć (qđ totum fieri poſſet voluntate primi) eſſe eius non menſurareć
tpe, ſed ęuo: cuius tota rõ eſt: quia totũ ſuum eſſe haberet ſimul, & perderet totũ illud eſſe ſi
K mul. Sed eſſe ipſius motus, non eſt totũ ſimul. Poſito ergo ꝙ hodie vna intelligentia creareć,
& alia die adnihilaretur, & peſtea creareć alia & ſimilr̃ adnihilareć. Quęlibet iſtarũ intelli-
gentiaꝝ menſurareć ſuo ęuo, & ſimul cum deſtructione intelligentiæ deſtrueretur eius æuũ
ꝑꝑ parũ ergo durare, vel ꝑꝑ nunc incipere non tollitur ꝙ aliquid non poſſit menſurari ęuo
dũ tñ menſureć totũ ſimul. Quotidie.n. creanć noue aĩæ hũanę & q̃libet hmõi ſ̃m ſubã mẽ-
ſurać ęuo, vel nũc æui. Sic & ĩ ꝓpoſito: quia q̃libet opatio angeli eſt tota ſimul, diceret iſte
Aut. ꝙ q̃libet hẽt ſuũ æuũ, & q̃libet (ſi perit) perit cũ ſuo æuo ſicut q̃libet pars motus cœ-
li hẽt ſuũ tͤps, & quęlibet talis perit cum ſuo tpe. Nos aũt dicemus (vt ſupra diximus) nõ eſ-
In ꝓpōe. ſe oĩno ſimile de duabꝰ ĩtelligẽtijs creatis ſ̃m priꝰ & poſteriꝰ, & de duabꝰ ĩtelligẽtionibꝰ eiuſ
31.I. dẽ ĩtelligẽtiæ ſe hẽtibus ſ̃m prius & poſterius. Nã duæ ĩtelligẽtię nec ſũt vnũ nec ſũt ĩ vno tã
q̃m ĩ ſubiecto: & nihil eſt ĩ creatione eaꝝ qđ ſe hẽat ſ̃m prius & poſterius, vel ad ſub ijciatur
priori & poſteriori. Sed quia in eodẽ intellectu angeli hẽt eſſe operatio prior & poſterior,
& intellectus eius ſecundum hoc ſubijcitur priori & poſteriori, & variać ſcđm prius & poſte
rius, menſurać ergo menſura variabili, & per ꝯñs tpe: licet illud tͤps non ſit eiuſdem rõnis cũ
tpe primi motus. Si ergo volumus ſaluare hunc Authorem volentem ꝙ quælibet operatio
ĩtelligẽtię menſureć ſuo æuo dicimus ꝙ hoc eſt: quia oĩs talis opatio eſt tota ſimul: vel ſi vo
lumus dicere ꝙ hę operationes intelligentię menſurantur mẽſura variabili dicemus ꝙ hoc
eſt quia intellectus intelligentiæ variatur ſcđm operationem priorem & poſteriorem. Sed

poſtquam de re conſtat, de verbis non curemus. ¶Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propōnis Trigeſimæ.

OMnis .n res cadēs ſub æternitate eſt res vere: & oīs res cadēs ſub tē- pore eſt gñatio vere. Si ergo ita eſt: tūc ſi res vna eſt cadēs ſub æterni tate & ſub tpe eſt ens & gñatio nō per modū vnū, imo per modū & modū. L

¶Declarat propōnem propoſitam, vȝ qūo hmōi res (quę ponitur media) ſit ens & genera tio ſimul, quæ declaratio tota conſiſtit in ſciendo quid importatur noīe entis & quid noīe generationis. Ideo ait ꝙ (oīs.n.res cadens ſub ęternitate eſt ens vere, & oīs res cadens ſub tpe eſt generatio vere. Si ergo ita eſt, tunc ſi res vna) vt puta res ꝗ ponitur media, inter rem ſimplr̄ ęternam, & rem ſimpliciter tpalem. Si ergo vna talis res (eſt cadens ſub ęternitate, & ſub tpe, eſt ens & generātio non per modum vnum, imo per modum & modum) ſupple alium & alium. Ex quo ergo res quę ponitur media participat aliquid de æternitate, & ali- quid de tpe, erit ens & generatio, ſed non eodem mō. Sed ens erit prout ſcd̄m ſubam eſt ca dens ſub æternitate, generatio autem erit prout ſcd̄m operationem eſt cadens ſub tempore ¶Notandum aūt ꝙ in propōne propoſita cum dr̄, ꝙ oīs ſuba cadens in quibuſdam ſuis di- ſpoſitioīb9 ſub ęternitate, & cadens ī quibuſdā ſuis diſpoſitioīb9 ſub tpe ē ens & gñatio ſi- mul, accipiť ibi diſpoſitio large ꝑ diſpoſitione ſubali, & accidētali. Nā hmōi res ꝗ poniť me dia: quia diſpoſitionem ſuā ſubalem.i.ſubſtantiam hēt in æternitate, ideo eſt ens: quia vero diſpoſitionem ſuam accidentalem.i. operationem habet in tempoce, ideo eſt generatio.

¶Dubitaret forte aliquis, qūo cadens ſub æternitate eſt ens vere. Dicendum ꝙ cadēs ſub æternitate eſt ens vere: quia eſt ens enter. Illud.n. eſt vere tale qđ eſt ſcd̄m ſe tale. Illud ergo eſt ens vere, qđ eſt ens enter: quia eſt ens ſcd̄m modum entis. Illud aūt non eſt ens vere, qđ non eſt ens enter. Aſſignabatur aūt in cōmēto.30.ꝓpōnis triplex dr̄ia inter æterni tatē & tps ſm quā poſſumus triplr̄ arguere ꝙ æterna ſunt ens vere: quia ſunt ens enter, nō aūt tpalia. Dicebať.n. ibi ꝙ illud qđ eſt æternū, eſt ſtans, eſt totū ſimul, & eſt quid ſimplex, tpale vero ſm ꝙ hmōi, eſt quid fluens non hēt totum ſuum eſſe ſimul, & eſt quid compoſi tum. Prout ergo tpale eſt fluens (quia quàmdiu aliquid fluit & mouetur, tādiu eſt in po- tentia, cum motus ſit actus entis in potentia, ſcd̄m ꝙ in potentia) conſequens eſt ꝙ tpale (ſm ꝙ hmōi & vt cadit ſub tpe) ſit quid in potentia, æternum aūt ſm ꝙ hmōi ſit quid in actu. Et quia quod eſt in potentia non eſt, & ꝙ eſt in actu eſt, ideo æternum dr̄ ens enter & ens, vere quia eſt ens actualr̄. Tpale vero dr̄ ens nō enter: quia eſt ens potētialr̄. Scđo hoc idē pȝ qa tpale vt tpale nō ē totū ſimul, vt ſi cœlum ꝑ ꝑ motū ſuū eſt tpale & ſubijciť tpi ꝯñs eſt ꝙ nō hēat totū motū ſuū ſimul æternū aūt eſt totum ſimul. Quia ergo q̄diu aliqđ nō ē totū ipſum non ē vt nō eſt dom9 q̄diu non eſt tota domus. Ideo tpalia (quia non ſunt tota ſimul) ſunt non enter, æterna vero (quia ſunt tota ſimul) ſunt enter entia & vt magis ap- pareat qđ dr̄, dicem9 ꝙ tūc res ꝓprie ē, qñ tota ē motus aūt (qui ꝓprie & pſe mēſurať tpe) cū totus eſt nihil eſt. Nā tunc ē totus motus qñ finitus eſt motus qñ vere motus finitus eſt nihil de motu ē. bñ ergo mobilia, & tpalia, & ea ꝗ sūt ī motu sūt entia nō enter qa ē emobilr̄ ē eſſe nō enter, cū totalitas mot9 ſit nō entitas.3. hoc idē pȝ, qa tpale ē qđ cōpoſitū, ęterna ve ro sūt ſimplicia, cōpoſitū aūt ē nō enter. qa nō eſt perſe, ſȝ eſt ꝑ partes, ſimplex aūt ē ens en ter, quia exiſtit & per eſſentiā ſuam, vt ex ꝓpōibus p̄cedentibus eſt ſufficienter declaratū. M

¶Vlterius forte dubitaret aliquis qūo res cadēs ſub tpe ē gñratio vere. Dicēdū ꝙ gñratio pōt accipi multiplr̄, vȝ ſimplr̄, & ſic eſt ī ſuba tātū. Alio mō accipitur gñratio ſm qđ: & ſic eſt, gñratio ī ipſis accidētibus, & ī ipſo motu locali. Nā ī motu vna pars corrūpiť & alia gña tur. Rurſus gñratio ꝓut hēt eſſe ī ipſis accidentibus & ī ipſo motu locali pōt accipi duplr̄, vel vt eſt motus, vel vt eſt terminus motus. Accipiendo ergo gñrationē vt eſt motus, res ca dens ſub tpe vere ē gñratio. Quod pōt declarari ex cōditionibus oppoſitis quas hēt tps ad Ex ꝓpōe 28.&.20. N

Secundo declarat quod dixerat. Tertio epilogat circa determinata. Secunda ibi (& illius quidem ſignificatio) Tertia ibi (iam ergo manifeſtum eſt & planum.) Dicit ergo (iam ergo manifeſtum eſt ex hoc quod diximus : ꝙ oē generatum cadens per ſubſtantiam ſuam ſu tempore hēt ſubſtantiam pendentē per ens purꝰ) ſiue primum (quod) ens purū ſiue primum (eſt cā durabilitatis, & cā rerum ſempiternarum oīum & deſtructibilium).q.d. quòd temporalia dependent ab ente primo : quia oīa dependent ab ipſo tam ſempiterna quàm deſtructibilia, & ipſum primum eſt cā durabilitatis in oībus. & ſubdit ꝙ (neceſſarium eſt vnum).q.d.quòd ipſum primum eſt neceſſariū, quia eſt ipſa vnitas.& ſubdit ꝙ hmōi vnum neceſſarium ſiue hmōi primum eſt (faciēs adipiſci vnitates) ſupple res alias (& ipſum nō adipiſcitur) ſupple vnitates ab aliquo alio (ſed reliquę oēs vnitates ſunt acquiſitæ) ſupple ab ipſo.q.d. ꝙ primum eſt vnum neceſſarium , quia eſt non hñs vnitatem ab alio , ſed oīa alia hñt vnitatem ab eo. ❡Notandum aūt ꝙ ſemper primum in quolibet genere cā eſt oīum aliorum. Ex hoc ergo manifeſtum eſt ꝙ oīa temporalia dependent a primo, imo nō ſolum temporalia ſed oīa entia dependent ab ipſo.

❡Dubitaret forte aliquis qūo ex hoc quod dictum eſt manifeſtum ſit ꝙ omne generatum hñs ſubſtantiam ſuam in tempore eſt pendens per ens primum, vel per ens purum. Dicendum ꝙ per propōnem trigeſimam primam & per hanc .32. datur intelligi ꝙ oīa ſunt connexa, & quòd res hñt ordinatum eſſe, ita quòd inter diſſimilia ſemp eſt aliquod ſimile participans cum vtroqꝫ & connectens vtrunqꝫ. Sed quęcunqꝫ hñt eſſe connexum & ordinatū, oportet ꝙ oīa illa ab vno procedant & ad vnum reducanť. Ex hoc ergo quod diximus.i. ex ipſa connexione , & ex ipſo ordine manifeſtum eſt quòd ipſa temporalia , & cętera omnia dependent per ens primum . Q.

❡Vlterius forte dubitaret aliquis quid faciat ad propoſitum quod hic dicit Author, quòd primum eſt vnum neceſſarium & oīa hñt vnitatem per ipſum . Dicendum ꝙ (vt diximus) Author iſte vult coniungere finē huius libri ſuo principio. Vult.n oñdere quòd pria cauſa ſuperfluit ſiue ſuperabundat ab oībus alijs: Et quia hoc eſt abundare in alia ſe diffundere, & in alia influere, prima cā quę ab oībus abundat, plusqꝫ oīa alia ſe diffundit,& pluſquàm oīa alia influit.Et quia pp quod vnumquodqꝫ tale,& illud magis. Si oīa ſunt vnum pp primum. conſequens eſt ꝙ ipſum primum ſit magis vnum q̄ aliquid aliud.& quia virtus vnita plus eſt infinita quàm multiplicata (vt dicebatur in .17. ppōne, plus eſt de infinitate virtutis in prīo quàm in aliquo alio : & per cōſequens plus eſt in eo de abundantia : & ipſum plus influit, quàm aliquid aliud. finis ergo huius libri continuať ei quod dicebať in principio : vꝫ ꝙ prima cā ſuperfluit.i.ſup abundat, & plus influit q̄ alię cauſę. ❡Deīde cū dicit. R. ſup,A.P. ibi a.

S.

Et illius quidem ſignificatio quod dico eſt,ſi inuenitur vnū faciens acquirere non acquiſitū,& vnum faciens acquirere acquiſitum . Tūc quæ differētia eſt īter ipſum & primū acquirere faciens?nō enim poteſt eſſe quin aut ſit ſimile ei in oībus ſuis diſpoſitionibus , aut ſit inter vnū quodqꝫ dr̄ia , in alio ſuperfluitas.Si ergo eſt ſimile illi in omnibus ſuis diſpoſitionibus , tūc vnum eorum non eſt primū & alterum ſecundum.

❡Probat quod dixerat, vꝫ ꝙ oīa hñt vnitatem a primo. Circa quod tria facit quia primo oñdit ꝙ primum ſuperfluit.i.ſuperabundat ab oībus alijs cauſis. Secundo oñdit ꝙ ex hoc eſt primum quòd ſic ſuperabundat, & ꝙ ſic alia dependent ab ipſo, & ſic acquirunt bonitates ſuas, & etiam vnitates ab ipſo, tanquā ab abundanti. Maxime.n.eſt ſupetfluens & ſuperabundans : cū ſic cōmunicet indigentibus. Tertio concludit intentum. quòd.ſ.oīa ſunt vnum per ipſum, & acquirunt vnitatem ab eo. Secunda ibi (& ſi vnum eoꝶ)Tertia ibi (ſi ergo eſt ex alio.) Dicit ergo (& illius quidem quod dico) vꝫ quòd oīa dependent ex prīo,

(ſignificatio eſt).i.probatio & declaratio eſt id quod ſubditur. v3 (ſi inuenitur vnum faciens acquirere non acquiſitum) cuiusmodi eſt cũ prima (& vnum faciẽs acquirere acquiſitum) cuiusmodi eſt cauſa ſecunda. (Tunc quæ dr̃ia eſt) .i. alia dr̃ia eſt (inter ipſum) ſupplę ſecundum (& primum acquirere faciens) & ſubdit quòd (non.n.põt eſſe, quin aut) primum ſiue pr̃ia cauſa (ſit ſimile ei).ſ. cauſæ ſecundę (in oĩbus ſuis diſpoſitionibus, aut) ſupple oportet quòd (ſit inter vnumquodq;).i.inter primum & ſecundum (dr̃ia, in alio ſuperfluitas).i.in primo erit ſuperfluitas, ſiue ſuperabundantia. (ſi ergo) ſupple primum eſt ſimile illi).ſ.ſecundo (in oĩbus ſuis diſpoſitionibus, tunc vnum eorum non eſt primũ,& alterum) eorum (ſecundum).q.d.quòd ſi ſit oĩmoda ſimilitudo inter talia habebunt ſe ex ęquo, non ergo ſe habebit vnum eorum vt primum, & alterum vt ſm̃. Et quia impoſſibile eſt (cum videamus connexionem & ordinẽ in rebus) quia aliquod ſit agens primum, & aliquod ſit agens ſm̃. Erit ergo dr̃ia inter talia agentia: & in alio.ſ.in agente primo erit ſuperfluitas.i.ſuperabundantia. Et in hoc differt primum a cęteris: quia.ſ.ſuperabundat ab omnibus alijs. ❡Deinde cum dicit.

T

Et ſi vnum eorum non eſt ſimile alteri in oĩbus diſpoſitionibus ſuis, tunc proculdubio vnum eorum eſt primũ,& alterum ſecundũ. Illud ergo in quo eſt vnitas fixa non dependẽs ex alio, eſt vnũ primum verũ, ſicut oſtẽdimus: & illud in quo eſt vnitas inuenta ex alio non eſt vnum primum verum.

❡Declarato quòd primum ſuperfluit & ſuperabundat ab alijs: declarat quòd ex hoc cõpetit ei quòd ſit primum: & quòd alia accipiant ab ipſo ex ſuperabundantia eius. ideo ait (& ſi vnum eorum).i.talium agentium, ſiue talium cãrum (non eſt ſimile alteri in oĩbus diſpoſitionibus ſuis) quia.ſ.vnum ſuperabundat, & aliud indiget (tunc proculdubio vnum eorum eſt primum) v3 illud quod ſuperfluit ſiue ſuperabundat (& alterum) eſt (ſm̃) v3 quod indiget. & ſubdit ꝙ (illud ergo in quo eſt vnitas fixa nõ dependens ex alio) quia.ſ. non indiget alio, ſed ex ſeipſo eſt diues & abudans. Illud ergo quod eſt tale (eſt vnum primum verum, ſicut oñdimus) ex hoc ergo competit pr̃io agenti, ꝙ ſit primum, quia.ſ. non dependet ex alio, nec indiget alio: ſed eſt diues & abundans in ſe ipſo. & ſubdit ꝙ (& illud in quo eſt vnitas inuenta ex alio) ſiue ab alio acquiſita.(Non eſt vnum primum verũ) ſed ſupple eſt dependens ab vno primo vero. ❡Deinde cum dicit.

Si ergo eſt ex alio, eſt quidem acquiſita unitas ex vno primo. Prouenit ergo inde, vt vni puro vero & relquis vnis ſit vnitas. Et iterum non ſit vnitas niſi per vnum primum verum: quod eſt cauſa vnitatis.

❡Poſtquam declarauit ꝙ primum non indiget ſed ſuperfluit & abundat: & quòd ex hoc eſt primum, quia non indiget & non dependet ex alio. concludit concluſionẽ intentã.ſ.ꝙ ipſum primum & alia ſunt vnũ, ſed differenter: quia ipſum primũ nõ hẽt vnitatem ab alio, alia vero oĩa hñt vnitatẽ ab ipſo, dicens (ſi ergo eſt ex alio).i.ſi aliqua vnitas inueniĩ acquiſita ex alio (eſt quidem acquiſita vnitas ex vno primo.) & ſubdit quòd (ꝓuenit ergo inde, vt vni puro vero & reliquis vnis ſit vnitas. & iterum non ſit vnitas, niſi ꝑ vnum primũ verum quod eſt cã vnitatis).q.d.quòd quia oĩs vnitas acquiſita ab alio eſt acquiſita a primo. Inde prouenit, & inde eſt: quòd tã primum q̃ alia ſunt vnum, differenter tñ: quia nõ eſt vnitas in alijs, niſi ꝑ primum qđ eſt cauſa vnitatis in alijs: ſed in ipſo pr̃io non eſt, vnitas ex alio. ❡Notandum autẽ quòd quæ ſunt cauſatorum, abundantius inueniuñ in cauſis. & ꝑ quod vnumquodq; tale, & illud magis. Si ergo oĩs vnitas acquiſita eſt ex ipſo pr̃io: & ipſum primum eſt cã vnitatis: cõſequens eſt quòd ipſum ſit magis vnum quàm aliquod

aliud. oīa ergo ſunt vnum, & primum eſt vnū, & alia ſunt vnum, & quodlibet ens eſt vnū ſed vnitas in primo non eſt acquiſita ab alio: ſed eſt cā quòd fiat vnitas in alijs.

¶ Dubitaret forte aliquis quid faciat ad ꝓpoſitum hoc quod ꝓbat, primum ſic eſſe vnum & eſſe cām vnitatis in alijs. Dicendū quòd quanto aliquid eſt magis vnum tanto eſt magis ſimplex: & quanto eſt magis ſimplex, tanto eſt minus indigens, & magis abundans. Com poſita.n.ſunt indigentia quia indigent partibus. Deus autē quia eſt ſūme ſimplex, & ſūme vnus: nullo alio indiget, ſed ſibi ipſi eſt ſufficiens & per ſeipſum eſt diues & abundas vt in 21. propōne diffuſius diximus. Ex vnitate ergo & ſimplicitate primi arguitur ſuperfluitas.i. ſuper abundantia eius: & quia ſic ſuperfluit, & ſic abundat: ꝯñs eſt ꝙ ipſe plus ſe diffundat, & plus influat de ſua bonitate in ſua cauſata quā aliqua alia cā, qđ fuit in propōne prima propoſitum: vȝ ꝙ oīs cauſa primaria plus eſt influens ſuper cātum ſuum quam cā. 2. Huius ergo libri finis reuertit ad huius libri principiū: qđ declarare volebamꝰ. ¶ Deīde cū dicit. X

Iam ergo manifeſtum eſt & planum, ꝙ omnis vnitas poſt vnum verum eſt acquiſita. Veruntamen vnum primum verum eſt cauſans vnitates, faciens acquirere non acquiſitum, ſicut oſtendimus. Y

¶ Epilogat circa determinata dicens (iam ergo manifeſtum eſt & planū, ꝙ oīs vnitas poſt vnū.ve℞).i. poſt vnum prīm (eſt) ſupple vnitas (acquiſita verūtñ vnum primum verū eſt cauſans vnitates, faciens acquirere) ſupple ipſas vnitates (non acquiſitum) quia ipſum primum nihil ab alio acquiritur (ſicut oſtendimus) Prima ergo cā eſt ſic vna ſimplex, ꝙ nihil ab alio acquirit quia nō indiget alio ſed ē diues pſe: facit tñ alia acquirere, quia cōmunicat alijs diuitias ſuas. Et in hoc terminatur ſententia libri de cauſis. Et ſicut iſte liber incepit ab abūdantia cauſę primæ dicens ꝙ cauſa primaria plus eſt influens &c. Sic terminatur in vnitate, & ſupfluitate, ſiue in ſuper abundantia cauſæ primæ, quæ eſt Deus benedictus & ſublimis cui eſt honor & gloria in ſęcula ſæculorum Amen.

¶ Datum Anno Dñi M. CC. Nonageſimo Die Mercurij ante purificationem Beatæ Mariæ Virginis, edita ſunt, & ſcripta, & data à Frate ÆGIDIO De Roma Ordinis Eremitarum Sancti AVGVSTINI.

REGISTRVM.

Omnes ſunt quaterniones.

a b c d e f g h i k l m n o p q r.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Venetijs apud Petrum de Nicolinis de Sabio Anno Dñi.
M. D. L.

Digitized by Google